ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2010

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2011

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2010

ΠΡΟΣ ΤΗΝ 78η ΕΤΗΣΙΑ ΤΑΚΤΙΚΗ
ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ
ΣΤΙΣ 18 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2011

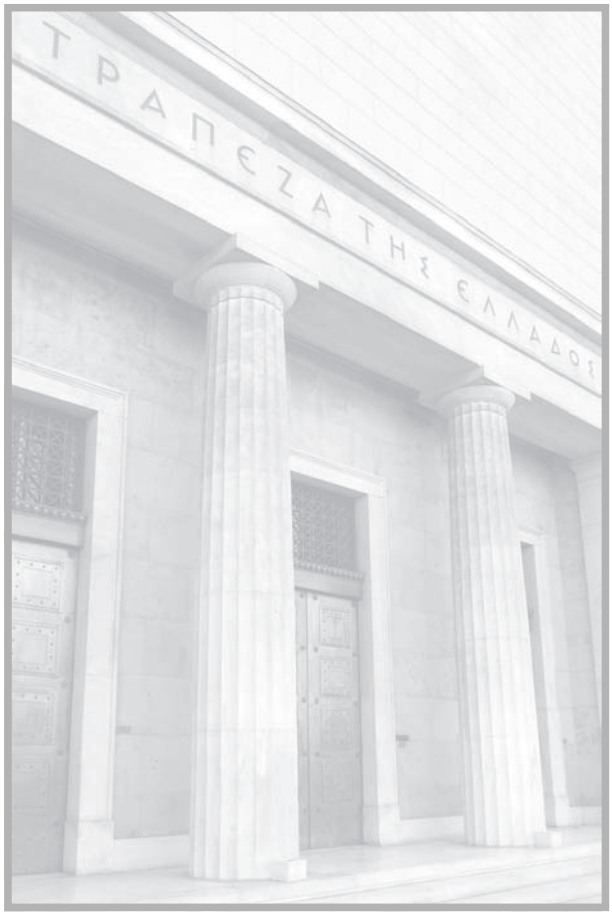

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2011

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Διεύθυνση
Ελ. Βενιζέλου 21
102 50 Αθήνα

Δικτυακός τόπος
http://www.bankofgreece.gr

Τηλέφωνο
+30 210 320.2393

Fax
+30 210 323.3025

Τυπώθηκε στο
Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών
της Τράπεζας της Ελλάδος

ISSN 1105 - 0497

ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕΛΩΝ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Προβόπουλος Γεώργιος	**Πρόεδρος – Διοικητής**	
Δενδρινού – Λουρή Ελένη	**Υποδιοικητής**	
Παπαδάκης Ιωάννης	**Υποδιοικητής**	
Δημόπουλος Γεώργιος	Μέλος Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής & Σύμβουλος	
Οικονόμου Γεώργιος	»	
Γοζαδίνος Ιωάννης	Σύμβουλος	
Κασιμάτης Γεώργιος	»	
Κυριακόπουλος Οδυσσέας	»	*Λήξη θητείας 2011**
Μυλωνάς Γεώργιος	»	*Λήξη θητείας 2011**
Πολυζωγόπουλος Χρήστος	»	
Χανδρής Μιχαήλ	»	*Λήξη θητείας 2011**
Καρακούσης Παναγιώτης	Επίτροπος του Κράτους	

* Στη Γενική Συνέλευση του έτους 2011 λήγει η θητεία των κ.κ. Οδυσσέα Κυριακόπουλου, Γεωργίου Μυλωνά και Μιχαήλ Χανδρή, οι οποίοι είχαν εκλεγεί Σύμβουλοι από την Ετήσια Τακτική Γενική Συνέλευση των Μετόχων της 24.4.2008, σύμφωνα με το άρθρο 21 του Καταστατικού.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ 2010 15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ
Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΕ ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΚΑΜΠΗ – ΚΡΙΣΙΜΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1 Εισαγωγή 21
- 1.1 Οι κύριες οικονομικές εξελίξεις του τελευταίου δωδεκαμήνου 21
- 1.2 Η κρίση της οικονομίας αντανακλά την κατάρρευση ενός προτύπου ανάπτυξης που δεν μπορούσε να διατηρηθεί άλλο 22
- 1.3 Ο αναπροσανατολισμός της οικονομικής πολιτικής αποτελούσε ανάγκη, όχι επιλογή 22
- 1.4 Η κοινωνία και η μεταρρυθμιστική προσπάθεια 23
- 1.5 Οι αλλαγές στην Ευρωπαϊκή Ένωση προοιωνίζονται ένα νέο περιβάλλον 24
- 1.6 Παραμένουν μεγάλες οι προκλήσεις για την οικονομική πολιτική λόγω των περιοριστικών παραγόντων που επηρεάζουν τις προοπτικές της οικονομίας 24

2 Κύρια χαρακτηριστικά των εξελίξεων του 2010 – Η σημερινή εικόνα της οικονομίας 25
- 2.1 Η οικονομία σε κρίσιμη καμπή 25
- 2.2 Θετικά χαρακτηριστικά των εξελίξεων 25

3 Οι μακροοικονομικές προοπτικές για το 2011 26
- 3.1 Ενα διεθνές περιβάλλον που αλλάζει γρήγορα και επιβάλλει νέες επιλογές σε σημαντικούς τομείς 26
- 3.2 Προβλέψεις για τα βασικά μεγέθη της Ελληνικής οικονομίας: συνέχιση της ύφεσης, περαιτέρω αύξηση του ποσοστού ανεργίας, αξιόλογη επιβράδυνση του πληθωρισμού, αρνητικός ετήσιος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα 27
- 3.3 Τα κύρια θετικά στοιχεία των προοπτικών του 2011 28

4 Δημοσιονομική πολιτική και δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις 29
- 4.1 Μεγάλη μείωση του ελλείμματος το 2010 29
- 4.2 Βασικές κατευθύνσεις του προϋπολογισμού του 2011 για την περαιτέρω μείωση του ελλείμματος 30
- 4.3 Οι κυριότερες διαρθρωτικές παρεμβάσεις στο δημοσιονομικό τομέα: νομοθετήθηκαν σημαντικές αλλαγές, αλλά η κύρια πρόκληση είναι η εφαρμογή τους 31
- 4.4 Η σημασία των τελευταίων αποφάσεων της ΕΕ και του καταρτιζόμενου Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 32

5 Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές τράπεζες και η αναγκαιότητα του προγράμματος ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας 33
- 5.1 Σε δοκιμασία ο αναπτυξιακός ρόλος του χρηματοπιστωτικού τομέα 33
- 5.2 Σημαντικά αυξημένες, λόγω της κρίσης, οι ανάγκες ρευστότητας των τραπεζών 33
- 5.3 Η παροχή κρατικών εγγυήσεων για την ενίσχυση της τραπεζικής ρευστότητας παραμένει προς το παρόν αναγκαία 34
- 5.4 Πιστωτικός κίνδυνος, κερδοφορία, κεφαλαιακή επάρκεια: τάσεις και προοπτικές 35
- 5.5 Ποιοι παράγοντες θα επιτρέψουν στις τράπεζες να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις προκλήσεις του 2011 35

6 Οι προτεραιότητες της οικονομικής πολιτικής 36
- 6.1 Χρειάζεται μια ισχυρή επανεκκίνηση της προσπάθειας, ώστε να δοθεί νέα ορμή στη μεταρρυθμιστική πολιτική 36

6.2 Η δημοσιονομική σταθεροποίηση και η ανάκτηση της χαμένης ανταγωνιστικότητας βασικές προϋποθέσεις της ανάπτυξης 37
6.3 Βασικές προτεραιότητες 37
1ον. Επιτάχυνση των αλλαγών στο δημόσιο τομέα 37
2ον. Άμβλυνση των συνεπειών της ύφεσης 37
3ον. Προσέλκυση ξένων επενδύσεων 38
4ον. Ένα νέο πρότυπο ανάπτυξης 38
5ον. Σχέδιο Δράσης για την Ανάπτυξη: βασικές κατευθύνσεις των μεταρρυθμίσεων και πηγές ανάπτυξης 39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ
ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
1 Οικονομικές εξελίξεις και προοπτικές διεθνώς και στη ζώνη του ευρώ και παρεμβάσεις πολιτικής 43
1.1 Εξελίξεις και προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας 43
1.2 Εξελίξεις στη ζώνη του ευρώ 45
1.3 Τάσεις, παράγοντες και συνέπειες της ανόδου των τιμών του πετρελαίου και των τροφίμων διεθνώς 46
2 Οι οικονομίες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης 53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV
Η ΕΝΙΑΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ 57
Οι θέσεις της ΕΚΤ για τη μεταρρύθμιση του πλασίου οικονομικής διακυβέρνησης και για τον υπό διαμόρφωση ΕΜΣ 62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V
Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
1 Εξελίξεις και προοπτικές της οικονομικής δραστηριότητας 65
1.1 Οι εξελίξεις της δραστηριότητας το 2010 65
1.2 Οι προοπτικές της δραστηριότητας το 2011 73
1.3 Δυνατότητες για λήψη μέτρων με μηδενικό ή χαμηλό δημοσιονομικό κόστος που ευνοούν την ανάκαμψη της οικονομίας 74
1.3.1 Επιτάχυνση της πορείας εκτέλεσης του ΕΣΠΑ 75
1.3.2 Υλοποίηση του αναπτυξιακού νόμου και χρήση νέων χρηματοδοτικών εργαλείων 76
1.3.3 Απελευθέρωση των κλειστών επαγγελμάτων 77
1.3.4 Διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας 77
1.3.5 Διασφάλιση συνθηκών ανταγωνισμού στην αγορά 77
2 Εξελίξεις και προοπτικές στην αγορά ακινήτων 78
2.1 Τιμές κατοικιών 78
2.2 Ζήτηση για αγορά κατοικίας 81
2.3 Προσφορά ακινήτων και αριθμός συναλλαγών 82
2.4 Αγορά επαγγελματικών ακινήτων 83
2.5 Προσδοκίες και προοπτικές 84

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VΙ
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ: ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ 85
Οι αντιδράσεις των επιχειρήσεων στην κρίση όσον αφορά την απασχόληση και οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις της εργατικής νομοθεσίας 90

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VΙΙ
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ, ΤΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ – ΑΝΙΣΟΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ
1 Σύνοψη εξελίξεων το 2010 και προοπτικές για το 2011 95
2 Βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες του πληθωρισμού 98
3 Ανισοκατανομή εισοδήματος, φτώχεια και βασικοί δείκτες συνθηκών διαβίωσης στην Ελλάδα 103

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII
ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

1 Σύνοψη εξελίξεων του 2010 – Οι παράγοντες που επηρεάζουν τις προοπτικές των εξαγωγών και των εισαγωγών αγαθών 109
2 Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών 112
2.1 Εμπορικό ισοζύγιο 112
2.2 Ισοζύγιο υπηρεσιών: παράγοντες που επηρεάζουν τις προοπτικές του 113
2.3 Ισοζύγιο εισοδημάτων 115
2.4 Ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων 115
3 Ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων: το ΕΣΠΑ ως εργαλείο ανάκαμψης 115
4 Ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών 116
5 Διεθνής επενδυτική θέση και ακαθάριστο εξωτερικό χρέος 118

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IX
ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

1 Σύνοψη εξελίξεων και προοπτικών 121
2 Οι δημοσιονομικές εξελίξεις του 2010 βάσει των δημοσιονομικών στοιχείων 123
2.1 Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού 123
2.2 Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού 126
2.3 Ο προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων 128
2.4 Οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας 128
2.5 Δημόσιες επιχειρήσεις 129
2.6 Το δημόσιο χρέος 131
3 Οι δημοσιονομικές εξελίξεις το 2010 βάσει των ταμειακών στοιχείων 133
4 Ο προϋπολογισμός του 2011: βασικά μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής και θεσμικές δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις 135
4.1 Ο κρατικός προϋπολογισμός του 2011 135
4.1.1 Τακτικός προϋπολογισμός 137
4.1.2 Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων 138
4.2 Χρηματικές δοσοληψίες με την Ευρωπαϊκή Ένωση 138
4.3 Προϋπολογισμοί των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης και των δημοσίων επιχειρήσεων 140
5 Οι κυριότερες θεσμικές παραμβάσεις και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στο δημοσιονομικό τομέα 141
6 Η δυναμική του δημόσιου χρέους 145
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ IX
ΜΕΤΡΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 147
ΠΙΝΑΚΑΣ Κλίμακα φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων για όλους τους φορολογουμένους 147

ΚΕΦΑΛΑΙΟ X
ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ, ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

1 Νομισματικές εξελίξεις 153
2 Επιτόκια καταθέσεων 155
3 Χρηματοδότηση της οικονομίας 158
4 Επιτόκια τραπεζικών δανείων, περιθώριο επιτοκίου και διαφορά περιθωρίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ 164
5 Η αγορά ομολόγων του Δημοσίου 169
6 Χρηματιστηριακές εξελίξεις 171
7 Η αγορά των αμοιβαίων κεφαλαίων 173
8 Σύνοψη εξελίξεων στον τραπεζικό κλάδο 174

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XI
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΙΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΑΕΡΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

1 Κλιματική αλλαγή, επιλογές ενεργειακής πολιτικής και η σημερινή συγκυρία 179
2 Πρόσφατα στοιχεία για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ και την Ελλάδα. Οι επιδόσεις της Ελλάδος σε σχέση με το στόχο του πρωτοκόλλου του Κιότο 180

3 Η ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Ελλάδα **183**
4 Μεταρρυθμίσεις στην ελληνική αγορά ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου – εφαρμογή του τρίτου ενεργειακού πακέτου της ΕΕ **185**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ **Π1**

ΠΙΝΑΚΕΣ

III.1 Βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της παγκόσμιας οικονομίας **44**
III.2 Βασικοί μακροοικονομικοί δείκτες των χωρών της ΝΑ Ευρώπης **54**

IV.1 Προσαρμογές των βασικών επιτοκίων του Ευρωσυστήματος **58**
IV.2 Πράξεις ανοικτής αγοράς του Ευρωσυστήματος το 2010 και το α′ τρίμηνο του 2011 **59**

V.1 Ακαθάριστη δαπάνη της οικονομίας και ακαθάριστο εγχώριο προϊόν **66**
V.2 Δείκτες καταναλωτικής ζήτησης **68**
V.3 Δείκτες επενδυτικής ζήτησης **69**
V.4 Δείκτες δραστηριότητας στον τομέα των υπηρεσιών **70**
V.5 Βιομηχανική παραγωγή **71**
V.6 Άλλοι δείκτες δραστηριότητας στη βιομηχανία **73**
V.7 Σύνοψη κυριότερων διαθέσιμων βραχυχρόνιων δεικτών για την αγορά ακινήτων **79-81**

VI.1 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό και απασχόληση **86**
VI.2 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, απασχόληση και ανεργία: β′ τρίμηνο έτους **88**

VII.1 Δείκτες τιμών **96**
VII.2 Η εξέλιξη των τιμών στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ **97**
VII.3 Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή: Ελλάδα και ΕΕ **98**
VII.4 Συμβολές στη διαφορά πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ **99**
VII.5 Αποδοχές και κόστος εργασίας **102**
VII.6 Μέσες αποδοχές και κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας: Ελλάδα και ζώνη του ευρώ **102**

VIII.1 Ισοζύγιο πληρωμών **110**
VIII.2 Ελλάδα: δείκτες ονομαστικής και πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας (ΣΣΙ) **111**
VIII.3 Διάρθρωση ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα κατά γεωγραφική περιοχή προέλευσης **117**
VIII.4 Διάρθρωση ελληνικών άμεσων επενδύσεων στο εξωτερικό κατά γεωγραφική περιοχή προορισμού **117**
VIII.5 Διεθνής επενδυτική θέση **118**
VIII.6 Ακαθάριστο εξωτερικό χρέος **120**

IX.1 Ελλείμματα γενικής κυβέρνησης και κρατικού προϋπολογισμού **122**
IX.2 Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού **124**
IX.3 Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού και προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων **127**
IX.4 Αποτελέσματα οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης (ΟΚΑ) και χρηματοδότησή τους **128**
IX.5 Αποτελέσματα δημόσιων επιχειρήσεων και χρηματοδότησή τους **130**
IX.6 Ανάλυση των μεταβολών του λόγου του χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ **132**
IX.7 Ενοποιημένο χρέος γενικής κυβέρνησης **132**
IX.8 Έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού σε ταμειακή βάση **133**

IX.9 Πηγές κάλυψης ελλείμματος κρατικού προϋπολογισμού 134
IX.10 Αποτελέσματα κρατικού προϋπολογισμού 136
IX.11 Χρηματικές δοσοληψίες με την Ευρωπαϊκή Ένωση 139

X.1 Ελληνική συμβολή στα βασικά νομισματικά μεγέθη της ζώνης του ευρώ 154
X.2A Επιτόκια νέων τραπεζικών καταθέσεων από νοικοκυριά στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ 157
X.2B Επιτόκια νέων τραπεζικών καταθέσεων από νοικοκυριά στις χώρες της ζώνης του ευρώ 157
X.3 Χρηματοδότηση της οικονομίας από τα ΝΧΙ στην Ελλάδα 159
X.4 Χρηματοδότηση προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα από τα ΝΧΙ στην Ελλάδα 160
X.5A Επιτόκια νέων τραπεζικών δανείων στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ 165
X.5B Επιτόκια νέων τραπεζικών δανείων στις επιμέρους χώρες της ζώνης του ευρώ 167
X.6 Περιθώριο επιτοκίου στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ 168
X.7 Αντληθέντα κεφάλαια μέσω του Χρηματιστηρίου Αθηνών 172
X.8 Αριθμός και αξία ενεργητικού των αμοιβαίων κεφαλαίων 173
X.9 Αποτελέσματα χρήσεως ελληνικών εμπορικών τραπεζών και ομίλων 176
X.10 Βασικοί δείκτες κινδύνου και ανθεκτικότητας ελληνικών εμπορικών τραπεζών και των ομίλων τους 177

XI.1 Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου στις χώρες-μέλη της ΕΕ-15 και στην ΕΕ-27 181
XI.2 Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου ανά κατηγορία σε ΕΕ-27, ΕΕ-15 και Ελλάδα 182
XI.3 Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου και στόχοι του Πρωτοκόλλου του Κιότο 184

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

III.1 Βασικά επιτόκια κεντρικών τραπεζών 43
III.2 Διεθνείς τιμές βασικών εμπορευμάτων 46

IV.1 Διαφορά μεταξύ του επιτοκίου Euribor τριών μηνών και του σταθερού επιτοκίου στις συμφωνίες ανταλλαγής (διάρκειας τριών μηνών) του επιτοκίου μίας ημέρας 61

V.1 Δείκτες οικονομικής δραστηριότητας 65
V.2 Δείκτες καταναλωτικής ζήτησης 67
V.3 Παραγωγή και επιχειρηματικές προσδοκίες στη μεταποίηση 72
V.4 Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών για τη μεταποίηση (PMI) 74
V.5 Λόγος δείκτη τιμών διαμερισμάτων προς δείκτη ενοικίων 82
V.6 Όγκος νέων οικοδομών και προσθηκών με βάση τις άδειες 83

VI.1 Απασχόληση 85
VI.2 Ποσοστό συνολικής ανεργίας 85
VI.3 Εναλλακτικοί ορισμοί της υποαπασχόλησης 86
VI.4 Προσδοκίες των επιχειρήσεων για την απασχόληση 87

VII.1 Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή Ελλάδος, ζώνης ευρώ και Ευρωπαϊκής Ένωσης 95
VII.2 Ο πυρήνας του πληθωρισμού στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ με βάση τον ΕνΔΤΚ χωρίς τις τιμές της ενέργειας και των μη επεξεργασμένων ειδών διατροφής 95

VII.3 Διαφορές ετήσιων ρυθμών πληθωρισμού της Ελλάδος και της ζώνης του ευρώ 98
VII.4 Εξέλιξη τιμών καυσίμων του ΔΤΚ και του ΔΤΠ και της τιμής του αργού πετρελαίου σε ευρώ 100
VII.5 Συμβολή της μεταβολής των τιμών των καυσίμων στον πληθωρισμό 100
VII.6 Δείκτης τιμών εισαγωγών στη βιομηχανία και αντίστροφο της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ σταθμισμένης με βάση το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδος 101
VII.7 Πληθυσμός που στερείται τρία είδη και υπηρεσίες από τις εννέα διαστάσεις της στέρησης λόγω οικονομικών δυσκολιών 105

VIII.1 Εξέλιξη δεικτών ναύλων πλοίων ξηρού φορτίου (BDI) και πετρελαιοφόρων (BDTI) 113

IX.1 ΄Ελλειμμα κρατικού προϋπολογισμού σε ταμειακή βάση 134
IX.2 Ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης του δημόσιου χρέους 145

X.1 Εξέλιξη των καταθέσεων, των συμφωνιών επαναγοράς και των μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων στην Ελλάδα 155
X.2 Επιτόκια νέων τραπεζικών καταθέσεων από τα νοικοκυριά στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ 156
X.3 Συμβολή της χρηματοδότησης των επιμέρους τομέων στη συνολική χρηματοδότηση της οικονομίας από τα εγχώρια ΝΧΙ 158
X.4 Χρηματοδότηση από τα ΝΧΙ της Ελλάδος προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα 161
X.5 Χρέος των νοικοκυριών και των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ 162
X.6 Επιτόκια νέων τραπεζικών δανείων στην Ελλάδα 166
X.7 Διαφορές επιτοκίων νέων τραπεζικών δανείων μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ 166
X.8 Διαφορά μέσου επιτοκίου μεταξύ νέων δανείων και νέων καταθέσεων (περιθώριο επιτοκίου) στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ 169
X.9 Αποδόσεις δεκαετών ομολόγων του Ελληνικού και του Γερμανικού Δημοσίου 170
X.10 Διαχρονική μετατόπιση της καμπύλης αποδόσεων των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου 170
X.11 Μέση ημερήσια αξία συναλλαγών στην ΗΔΑΤ 171
X.12 Χαρακτηριστικά νέων εκδόσεων τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου ανά έτος 171
X.13 Γενικός δείκτης τιμών μετοχών Χρηματιστηρίου Αθηνών και αξία συναλλαγών 172

ΠΛΑΙΣΙΑ

III.1 Οι αποφάσεις των ηγετών των χωρών-μελών της ζώνης του ευρώ (11.3.2011) και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (24-25.3.2011) 48
1. Αποφάσεις της συνόδου της 11ης Μαρτίου 2011 για το ΕΤΧΣ και τον ΕΜΣ – Επιμήκυνση χρόνου αποπληρωμής και μείωση επιτοκίου δανείων προς την Ελλάδα 48
2. Σύμφωνο για το Ευρώ+ 49
3. Αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 24-25 Μαρτίου 2011 για τους όρους λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας 50

VI.1 Οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις της εργατικής νομοθεσίας: στόχοι και εφαρμογή **91**

1. Η ανάγκη για διαρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας **91**
2. Οι πρόσφατες νομοθετικές αλλαγές **91**

ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ
κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΠΡΟΒΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΕ ΕΝΤΟΛΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΗΣ 31ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2010
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΤΗΣΙΑ ΤΑΚΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Ι ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ 2010

Τα συνολικά καθαρά έσοδα της Τράπεζας ανήλθαν, όπως προκύπτει από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της χρήσεως 2010, σε 1.044,5 εκατ. ευρώ, ενώ τα συνολικά λειτουργικά έξοδα, στα οποία περιλαμβάνονται οι αποσβέσεις και οι προβλέψεις, σε 854,1 εκατ. ευρώ. Πραγματοποιήθηκαν επομένως κέρδη 190,4 εκατ. ευρώ, έναντι 228,2 εκατ. ευρώ το 2009.

Σύμφωνα με το άρθρο 71 του Καταστατικού και μετά από σχετική απόφαση του Γενικού Συμβουλίου, προτείνεται στη Γενική Συνέλευση τα κέρδη της χρήσεως 2010 να διατεθούν όπως αναλυτικά αναφέρεται στη συνέχεια, λαμβάνοντας υπόψη και τις διατάξεις του νέου φορολογικού νόμου 3943/2011: για καταβολή πρώτου μερίσματος 13,3 εκατ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 12% του μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας, και για καταβολή πρόσθετου μερίσματος 25,9 εκατ. ευρώ. Επομένως, προτείνεται να διατεθούν συνολικά για την καταβολή μερίσματος 39,2 εκατ. ευρώ. Ο φόρος εισοδήματος που αντιστοιχεί στα διανεμόμενα μερίσματα ανέρχεται σε 12,4 εκατ. ευρώ. Από το υπόλοιπο των κερδών, μετά την αφαίρεση ποσού 12 εκατ. ευρώ για την αύξηση του έκτακτου αποθεματικού, ποσό 126,8 εκατ. ευρώ περιέρχεται στο Ελληνικό Δημόσιο.

Αναλυτικά τα έσοδα και τα έξοδα της Τράπεζας στη χρήση 2010 διαμορφώθηκαν ως εξής:

Έσοδα

Τα συνολικά καθαρά έσοδα της Τράπεζας από την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, τους τόκους των χαρτοφυλακίων, καθώς και τις προμήθειες και λοιπές ωφέλειες από εργασίες εσωτερικού και εξωτερικού, διαμορφώθηκαν σε 1.044,5 εκατ. ευρώ, έναντι 1.139,5 εκατ. ευρώ στη χρήση 2009, παρουσιάζοντας μείωση κατά 8,3%.

Ειδικότερα:

Τα καθαρά έσοδα από τόκους και χρηματοοικονομικές πράξεις διαμορφώθηκαν σε 831,0 εκατ. ευρώ, έναντι 833,3 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, σημειώνοντας ελαφρά υποχώρηση κατά 0,3%, καθώς το βασικό επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) διαμορφώθηκε στο 1% το 2010, έναντι 1,279% κατά μέσο όρο το 2009.

Τα καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες μειώθηκαν κατά 19% και διαμορφώθηκαν σε 141,5 εκατ. ευρώ, έναντι 174,8 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση. Αφορούν κυρίως αμοιβές και προμήθειες που εισπράττει η Τράπεζα από το Ελληνικό Δημόσιο για τις εργασίες που διενεργεί για λογαριασμό του, καθώς επίσης και προμήθειες από τη διαχείριση του Κοινού Κεφαλαίου Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και Ασφαλιστικών Φορέων και τις λοιπές εργασίες που εκτελεί. Η πτώση οφείλεται στις μειωμένες αμοιβές που εισέπραξε η Τράπεζα από τη διαχείριση τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου, λόγω του μειωμένου όγκου νέων εκδόσεων το 2010.

Τα έσοδα από μετοχές και συμμετοχές μειώθηκαν κατά 54,7 εκατ. ευρώ και διαμορφώθηκαν σε 12,3 εκατ. ευρώ, έναντι 67 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση. Αφορούν εισπραχθέντα μερίσματα διαφόρων συμμετοχών της Τράπεζας και έσοδα από την ΕΚΤ. Η υποχώρηση αυτή οφείλεται στη μείωση των διανεμόμενων κερδών από την ΕΚΤ. Η ΕΚΤ από τα κέρδη της χρήσεως 2010 ύψους 1.334 εκατ. ευρώ χρησιμοποίησε ποσό 1.163 εκατ. ευρώ για την ενίσχυση της πρόβλεψης έναντι κινδύνων των χαρτοφυλακίων της. Από το υπόλοιπο ποσό που διανεμήθηκε στις εθνικές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος, ύψους 171 εκατ. ευρώ, η Τράπεζα της Ελλάδος εισέπραξε 4,8 εκατ. ευρώ, σύμφωνα με το μερίδιο συμμετοχής της στο κεφάλαιο της ΕΚΤ (2,81539%), έναντι 63,4 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

Τα έσοδα από απελευθέρωση προβλέψεων ανήλθαν σε 47 εκατ. ευρώ, έναντι 45 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση. Η απελευθέρωση επιπλέον ποσού 47 εκατ. ευρώ από τη συνολική πρόβλεψη ύψους 149,5 εκατ. ευρώ, που είχε σχηματιστεί το 2008 έναντι κινδύνων αντισυμβαλλομένων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, έγινε σύμφωνα με σχετική απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ μετά την επανεκτίμηση των ασφαλειών που έχουν ληφθεί από το Ευρωσύστημα για τη διενέργεια πράξεων νομισματικής πολιτικής και τη μείωση του σχετικού κινδύνου.

Τέλος, τα λοιπά έσοδα μειώθηκαν κατά 6,8 εκατ. ευρώ και διαμορφώθηκαν σε 12,6 εκατ. ευρώ, έναντι 19,4 εκατ. ευρώ το 2009. Αφορούν κυρίως έσοδα από τις εργασίες του Ιδρύματος Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών (ΙΕΤΑ) για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου, καθώς και διάφορα άλλα έσοδα.

Έξοδα

Τα συνολικά έξοδα στη χρήση 2010 μειώθηκαν κατά 57,2 εκατ. ευρώ (δηλαδή κατά 6,3%) και διαμορφώθηκαν σε 854,1 εκατ. ευρώ, έναντι 911,3 εκατ. ευρώ στη χρήση 2009.

Ειδικότερα:

- Τα γενικά λειτουργικά έξοδα της Τράπεζας (δαπάνες προσωπικού, συντάξεις, αποσβέσεις, λοιπά έξοδα), πλην προβλέψεων, μειώθηκαν κατά 57,9 εκατ. ευρώ (δηλαδή κατά 13,2%) και διαμορφώθηκαν σε 381,2 εκατ. ευρώ, έναντι 439,1 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση. Στο πλαίσιο της γενικότερης προσπάθειας εξορθολογισμού των λειτουργικών δαπανών της Τράπεζας, τα δύο τελευταία χρόνια η μείωση του κόστους μισθοδοσίας και καταβολής συντάξεων ανήλθε σε 5,8%, ενώ το κόστος των υπερωριών έχει ήδη μειωθεί κατά 22% και από τις αρχές του 2011 το ποσοστό μείωσης προσεγγίζει το 40% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2009. Ο αριθμός των χρηματαποστολών προς την περιφέρεια έχει περιοριστεί το τελευταίο έτος κατά 35%. Επίσης, από τους τελευταίους μήνες του 2009 τα μέλη της Διοίκησης και του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής έχουν παραιτηθεί από το 20% των αποδοχών τους.

- Ο σχηματισμός υψηλών προβλέψεων για την κάλυψη μελλοντικών κινδύνων και υποχρεώσεων της Τράπεζας συνεχίστηκε και στη χρήση 2010 (διατέθηκαν 472,9 εκατ. ευρώ) και το σωρευτικό ύψος αυτών διαμορφώθηκε σε 2.385,4 εκατ. ευρώ.

Η πρακτική του σχηματισμού υψηλών προβλέψεων και αποθεματικών συνδέεται με την αρχή της συντηρητικότητας, που εφαρμόζεται επίσης από την ΕΚΤ και από τις λοιπές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος. Η εν λόγω πρακτική έχει στόχο να ισχυροποιηθεί η οικονομική θέση της Τράπεζας της Ελλάδος, ώστε αυτή να αντεπεξέρχεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στα καθήκοντα που της έχουν ανατεθεί και στους κινδύνους που αναλαμβάνει.

Οργανωτική αναδιάρθρωση

Το 2010 ο συνολικός αριθμός των υπαλλήλων της Τράπεζας μειώθηκε περαιτέρω κατά 83 άτομα και διαμορφώθηκε στις 31.12.2010 σε 2.251, παρά το γεγονός ότι η Τράπεζα ανέλαβε και νέες αρμοδιότητες που απαιτούν πρόσθετους ανθρώπινους πόρους. Συνολικά την τελευταία τριετία το προσωπικό της Τράπεζας έχει μειωθεί κατά 512 άτομα. Συνεχίστηκε επίσης η αναδιοργάνωση του δικτύου των υπηρεσιακών μονάδων της Τράπεζας με σκοπό την προσαρμογή του στις νέες συνθήκες που έχουν δημιουργηθεί εντός του Ευρωσυστήματος.

Συγκεκριμένα, υλοποιήθηκε με επιτυχία η μετεξέλιξη των Υποκαταστημάτων Κέρκυρας και Ρεθύμνου σε Θυρίδες από 15 Ιανουαρίου 2010 και 1 Μαρτίου 2010 αντίστοιχα, ενώ μέχρι τις 30 Ιουνίου 2011 θα μετεξελιχθεί σε Θυρίδα και το Υποκατάστημα Πύργου. Το δίκτυο καταστημάτων της Τράπεζας έχει μειωθεί κατά το 1/3 από το 2007. Επίσης, διακόπηκε η λειτουργία είκοσι επτά (27) Ταμειακών Αποθεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος σε

Καταστήματα της ΕΤΕ (ΤΑΤΕ) από το Φεβρουάριο του 2011 και θεσμοθετήθηκε διαδικασία εξυπηρέτησης του Ελληνικού Δημοσίου μέσω ειδικού λογαριασμού από τα αντίστοιχα Καταστήματα της ΕΤΕ.

Συγχρόνως, συνεχίστηκε η αναδιάρθρωση του οργανωτικού σχήματος της Τράπεζας ώστε να ανταποκρίνεται καλύτερα στις σύγχρονες ανάγκες. Στο πλαίσιο αυτό, μεταξύ άλλων, η Τράπεζα της Ελλάδος έλαβε υπόψη τις απαιτήσεις για εφαρμογή των βέλτιστων πρακτικών κατά τη λειτουργία της, ιδίως σε ό,τι αφορά την εταιρική διακυβέρνηση και το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της, και προχώρησε στη σύσταση της Επιτροπής Ελέγχου, καθώς και δύο ειδικών υπηρεσιακών μονάδων, της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης και της Μονάδας Διαχείρισης Κινδύνων.

Επίσης, για την αποτελεσματικότερη υποστήριξη της μεταφοράς στην Τράπεζα της Ελλάδος, από 1.12.2010, των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης, η οποία καταργήθηκε, εγκρίθηκε η σύσταση μιας νέας Διεύθυνσης (της Διεύθυνσης Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης) και ενός νέου Τμήματος στη Διεύθυνση Νομικών Υπηρεσιών (του Τμήματος Νομικών Θεμάτων Ιδιωτικής Ασφάλισης).

Για την κατάλληλη υποστήριξη του έργου της Τράπεζας που συνδέεται με την ανάληψη, από 1.1.2011, της κοινωνικής ασφάλισης του προσωπικού της ως προς τους κλάδους κύριας και επικουρικής σύνταξης, σύμφωνα με τον Ν. 3863/2010, καταργήθηκαν οι μονάδες που είχαν την ευθύνη λειτουργίας των δύο Ταμείων και δημιουργήθηκαν δύο νέα Τμήματα στη Διεύθυνση Διοικητικού: το Τμήμα Απονομής Συντάξεων και το Τμήμα Καταβολής Συντάξεων.

Τέλος, προκειμένου να εκσυγχρονιστεί το κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας των υπηρεσιών της Τράπεζας και να εναρμονιστεί με τις νέες εξελίξεις, υποβλήθηκαν ανανεωμένα σχέδια των Κανονισμών Λειτουργίας όλων των υπηρεσιακών μονάδων. Με τους νέους Κανονισμούς αναμένεται ότι θα διευκολυνθεί η εύρυθμη λειτουργία, καθώς και η αποτελεσματικότερη εποπτεία και ο έλεγχος των υπηρεσιακών μονάδων.

Παράλληλα, για τη βελτίωση και αναβάθμιση των υπηρεσιών που παρέχονται στο Ελληνικό Δημόσιο, δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις ολοκληρωμένης ηλεκτρονικής επικοινωνίας και επήλθαν οι κατάλληλες προσαρμογές στα συστήματα και τις διαδικασίες για την αποτελεσματικότερη υποστήριξη των συναφών εργασιών, στο πλαίσιο της λειτουργίας του Ειδικού Κεντρικού Λογαριασμού των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής (ΕΣΠΑ), καθώς και της Ενιαίας Αρχής Πληρωμών (ΕΑΠ).

Κτίρια και τεχνικές εργασίες

Όσον αφορά τις εγκαταστάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, το έτος 2010 η Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών συνέχισε το πρόγραμμα συντήρησης και αναδιαρρύθμισης των κτιρίων και χώρων όπου στεγάζονται υπηρεσίες της Τράπεζας, τόσο στο λεκανοπέδιο της Αττικής όσο και στην περιφέρεια (Υποκαταστήματα και Θυρίδες), με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, την ενίσχυση του βαθμού ασφαλείας των εγκαταστάσεων και των συναλλαγών και την υλοποίηση περιβαλλοντικά ήπιων εφαρμογών.

Παράλληλα, εντός του 2010, απαιτήθηκε εκτεταμένη αναδιαρρύθμιση χώρων των κτιρίων του Κεντρικού Καταστήματος, του Μηχανογραφικού Κέντρου και του κτιρίου επί της οδού Αμερικής 3 προκειμένου να εγκατασταθούν νεοσυσταθείσες μονάδες και συγκεκριμένα η Διεύθυνση Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης, η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης και η Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων. Επίσης, στο πλαίσιο της οργανωτικής αναδιάρθρωσης των υπηρεσιακών μονάδων της Τράπεζας, και της μετεξέλιξης Υποκαταστημάτων σε Θυρίδες, διαμορφώθηκαν καταλλήλως οι χώροι που ενοικιάστηκαν για να στεγάσουν τις υπηρεσίες των Θυρίδων της Τράπεζας στη Φλώρινα και στο Ρέθυμνο.

Σύμφωνα με το Καταστατικό της Τράπεζας και τις αποφάσεις του Γενικού Συμβουλίου, εκποιήθηκε, εντός του 2010, το κτίριο του πρώην Υποκαταστήματος Αγρινίου, το οποίο αγοράστηκε από τον αντίστοιχο Δήμο. Η εκποίηση του εν λόγω ακινήτου πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με την πάγια πρακτική της Τράπεζας να συνδυάζει την προστασία της περιουσιακής της ακεραιότητας με την εξυπηρέτηση του γενικότερου δημόσιου συμφέροντος, αποδίδοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στα χαρακτηριστικά του αγοραστή και τη σκοπούμενη χρήση των ακινήτων.

Λοιπές δραστηριότητες

Η Τράπεζα της Ελλάδος συνέχισε και το 2010 να ασκεί με αποτελεσματικότητα και αίσθημα ευθύνης το έργο της στους τομείς της αρμοδιότητάς της που απορρέουν από τη συμμετοχή της στο Ευρωσύστημα αλλά και από το Καταστατικό της. Στη διάρκεια μάλιστα του έτους, της ανατέθηκαν νέα καθήκοντα στους τομείς της εποπτείας των εταιριών ιδιωτικής ασφάλισης (από 1.12.2010) και στη διαχείριση της κινητής περιουσίας των ασφαλιστικών ταμείων. Επιπλέον, το προσωπικό της Τράπεζας συμμετείχε επιτυχώς σε επιτροπές και ομάδες εργασίας του Ευρωσυστήματος και άλλων διεθνών οργανισμών, καθώς και στις διαβουλεύσεις με τους εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο πλαίσιο του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής. Πρωτίστως, η Τράπεζα της Ελλάδος συνέβαλε καθοριστικά στη διαφύλαξη της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, μέσα από την άσκηση αυστηρής προληπτικής εποπτείας, την επίβλεψη της διενέργειας των πανευρωπαϊκών ασκήσεων προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων για τις τράπεζες στην Ελλάδα, την παροχή ρευστότητας προς το ελληνικό πιστωτικό σύστημα στο πλαίσιο του Ευρωσυστήματος και την εκπροσώπησή της σε φορείς και οργανισμούς με αντικείμενο τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα τόσο στην Ελλάδα (π.χ. το νεοσύστατο Συμβούλιο Συστημικής Ευστάθειας) όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο (π.χ. το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου).

Επίσης, η Τράπεζα της Ελλάδος ανέλαβε, συνεχίζοντας μια μακρά παράδοση, περαιτέρω πρωτοβουλίες στον τομέα της οικονομικής έρευνας, για θέματα που αφορούν κατά κύριο λόγο την ελληνική οικονομία, αλλά και τις οικονομίες των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Το 2010 δημοσιεύθηκαν 13 ερευνητικά δοκίμια και δύο νέα τεύχη του Οικονομικού Δελτίου της Τράπεζας της Ελλάδος. Συνεχίστηκε επίσης το πρόγραμμα επιστημονικής συνεργασίας με την εκπόνηση κοινών μελετών από ερευνητές της Τράπεζας και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και τη συμμετοχή μεταπτυχιακών φοιτητών από ελληνικά πανεπιστήμια, ενώ πραγματοποιήθηκαν 29 διαλέξεις Ελλήνων και ξένων ερευνητών στην Τράπεζα.

Το Μάρτιο του 2010 πραγματοποιήθηκε ημερίδα για την ελληνική αγορά εργασίας. Οι μελέτες που παρουσιάστηκαν στην ημερίδα δημοσιεύθηκαν πρόσφατα σε τόμο (με τίτλο "Η ελληνική αγορά εργασίας: χαρακτηριστικά, εξελίξεις και προκλήσεις"), ο οποίος αναρτήθηκε και στο δικτυακό τόπο της Τράπεζας.

Το Σεπτέμβριο του 2010 δημοσιεύθηκε πολυσέλιδος τόμος (με τίτλο "Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδος: αιτίες ανισορροπιών και προτάσεις πολιτικής") στον οποίο περιλαμβάνονται 16 επιμέρους μελέτες για το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδος, αποτέλεσμα επίπονης ερευνητικής προσπάθειας που διήρκεσε δύο έτη. Και αυτή η έκδοση έχει αναρτηθεί στο δικτυακό τόπο της Τράπεζας.

Το 2010 συνεχίστηκαν οι εργασίες της Επιτροπής για τη Μελέτη των Επιπτώσεων της Κλιματικής Αλλαγής, που βαίνουν προς την ολοκλήρωσή τους. Το πρώτο εξάμηνο του 2011 αναμένεται η έκδοση και παρουσίαση της Έκθεσης της Επιτροπής, με τα αποτελέσματα της διερεύνησης των θεμάτων που έγινε με πρωτοβουλία της Τράπεζας της Ελλάδος και με τη συνεργασία ενός μεγάλου αριθμού επιστημόνων.

Με δεδομένο το ενδιαφέρον της για τις οικονομίες της περιοχής της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου, η Τράπεζα της Ελλάδος διοργάνωσε την πρώτη ημερίδα για τις οικονομίες των χωρών αυτών το Μάιο του 2010, ενώ το Μάρτιο του 2010 είχε επίσης φιλοξενήσει τις εργασίες της "Πρωτοβουλίας της Βιέννης" για το μετριασμό των επιπτώσεων της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης στις χώρες της Αναδυόμενης Ευρώπης. Το Φεβρουάριο του 2011 η Τράπεζα της Ελλάδος συνδιοργάνωσε με το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης (SEESOX – South East European Studies at Oxford) συνέδριο με θέμα την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, ενώ τον ίδιο μήνα δημοσιεύθηκε η συλλογή μελετών "From Crisis to Recovery – Sustainable Growth in South East Europe", αποτέλεσμα της συνεργασίας της Τράπεζας της Ελλάδος με το SEESOX.

Ακόμη, τον Οκτώβριο του 2010 συνδιοργανώθηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδος και το ΕΛΙΑΜΕΠ δύο ημερίδες για τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας από τον προϋπολογισμό της ΕΕ (η μία αφορούσε τις προοπτικές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και η άλλη την Πολιτική της Οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής).

Τέλος, το Μουσείο της Τράπεζας της Ελλάδος, το οποίο λειτούργησε για πρώτη φορά πιλοτικά από τις αρχές του 2010, αποτελεί σταθερό πόλο έλξης για τους επισκέπτες που ενδιαφέρονται για τη νομισματική και οικονομική ιστορία της νεότερης Ελλάδος. Ο αριθμός των επισκεπτών, συμπεριλαμβανομένων πολλών μαθητών και φοιτητών, έχει φθάσει στις 2.500, ενώ τα αιτήματα για ομαδικές επισκέψεις έχουν ήδη καλύψει πλήρως το πρόγραμμα του Μουσείου μέχρι και το μήνα Μάιο.

Λήξη θητείας μελών του Γενικού Συμβουλίου

Τον Οκτώβριο του 2010 υπέβαλε την παραίτησή του από το Συμβούλιο Νομισματικής Πολιτικής και, συνακόλουθα, από το Γενικό Συμβούλιο της Τράπεζας της Ελλάδος ο κ. Παναγιώτης-Αριστείδης Θωμόπουλος, επειδή ανέλαβε νέα καθήκοντα ως Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Ο κ. Θωμόπουλος είχε διατελέσει Υποδιοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος από τον Οκτώβριο του 1994 έως και το Φεβρουάριο του 2009 και μέλος του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής από το Φεβρουάριο του 2009 έως την παραίτησή του.

Στην παρούσα Τακτική Γενική Συνέλευση λήγει η θητεία των κ.κ. Οδυσσέα Κυριακόπουλου, Γεωργίου Μυλωνά και Μιχαήλ Χανδρή, οι οποίοι είχαν εκλεγεί Σύμβουλοι από την Ετήσια Τακτική Γενική Συνέλευση των μετόχων της 22.4.2008, σύμφωνα με το άρθρο 21 του Καταστατικού. Για το λόγο αυτό, η Γενική Συνέλευση θα κληθεί να εκλέξει στη θέση τους νέους Συμβούλους για μια τριετία. Οι απερχόμενοι Σύμβουλοι είναι επανεκλέξιμοι.

ΙΙ Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΕ ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΚΑΜΠΗ – ΚΡΙΣΙΜΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ι ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα χρόνο μετά την προσφυγή της Ελλάδος στο Μηχανισμό Στήριξης, είναι σκόπιμο να εκτιμηθούν η πορεία της ελληνικής οικονομίας, τα επιτεύγματα αλλά και οι καθυστερήσεις κατά την εφαρμογή του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής, οι προοπτικές που διαμορφώνονται σήμερα, λαμβάνοντας υπόψη και τις αλλαγές στο διεθνές περιβάλλον, ιδίως στην ΕΕ και τη ζώνη του ευρώ, και, τέλος, οι πολιτικές που απαιτούνται στο άμεσο μέλλον.

Ι.1 ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ ΔΩΔΕΚΑΜΗΝΟΥ

• **Η εφαρμογή του Μνημονίου απέτρεψε τη χρεοκοπία.** Το πρώτο σημαντικό γεγονός είναι η εφαρμογή της Συμφωνίας Στήριξης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), σε τρεις διαδοχικές αξιολογήσεις, εκτίμησαν θετικά την πορεία εφαρμογής των όρων του Μνημονίου, γεγονός που επέτρεψε τη συνέχιση της χρηματοδότησης χωρίς καθυστερήσεις. Αποτράπηκαν έτσι οι αρνητικές εξελίξεις που τον Απρίλιο του 2010 έμοιαζαν αναπόφευκτες και δόθηκε στην οικονομία μια ευκαιρία, ένα χρονικό περιθώριο για να προχωρήσει στις μεγάλες αλλαγές που χρειάζονται.

• **Η πραγματική οικονομία εξελίχθηκε δυσμενέστερα από ό,τι αρχικά αναμενόταν.** Η αναμενόμενη, λόγω της αναγκαίας δημοσιονομικής προσαρμογής, **μείωση της εγχώριας ζήτησης** ήταν ο βασικός παράγοντας της ύφεσης. Το ΑΕΠ μειώθηκε το 2010 κατά 4,5%, επηρεαζόμενο αποκλειστικά από την εγχώρια ζήτηση – συγκεκριμένα την υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 4,5%, της δημόσιας κατανάλωσης κατά 6,5% και των ακαθάριστων επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου κατά 16,5%.

• **Η ύφεση όμως θα ήταν ηπιότερη, αν προχωρούσαν πιο γρήγορα εκείνα τα μέτρα και οι πολιτικές που – με δεδομένους τους δημοσιονομικούς περιορισμούς – μπορούν να ενθαρρύνουν την ανάκαμψη και να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για τη μετάβαση σ' ένα νέο πρότυπο ανάπτυξης προσανατολισμένο στις εξαγωγές και τις επενδύσεις.** Τέτοια μέτρα και πολιτικές είναι π.χ. η καλύτερη κατανομή και η αύξηση της αποτελεσματικότητας των δημόσιων δαπανών, η ταχεία αξιοποίηση των κοινοτικών πόρων του ΕΣΠΑ, καθώς και η προώθηση μεταρρυθμίσεων με σκοπό τη βελτίωση του περιβάλλοντος της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

• **Η εξέλιξη του εξωτερικού τομέα της οικονομίας άμβλυνε σε κάποιο βαθμό την ύφεση, παρά την περιορισμένη εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας.** Πράγματι, η μεταβολή του πραγματικού εξωτερικού ισοζυγίου είχε θετική συμβολή στο ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ το 2010 (όπως και το 2009, ενώ την τριετία 2006-2008 η συμβολή ήταν αρνητική). Καθώς οι εισαγωγές μειώθηκαν και οι εξαγωγές αυξήθηκαν, η θετική συμβολή του εξωτερικού τομέα εν μέρει αντιστάθμισε την αρνητική επίδραση της εγχώριας ζήτησης.

Η μείωση των εισαγωγών ήταν αποτέλεσμα της πτώσης της κατανάλωσης και των επενδύσεων. Στο βαθμό πάντως που η παρατηρούμενη μείωση των εισαγωγών καταναλωτικών αγαθών οφείλεται σε προσαρμογές της καταναλωτικής συμπεριφοράς, θα μπορούσε να αποτελέσει μονιμότερο χαρακτηριστικό της μελλοντικής εξέλιξης του εμπορικού ελλείμματος.

• **Βελτιώθηκε η ανταγωνιστικότητα, αλλά παραμένει μεγάλη η σωρευμένη απώλεια που πρέπει να καλυφθεί.** Η άνοδος των εξαγωγών οφείλεται κυρίως στην ανάκαμψη του παγκόσμιου εμπορίου και δευτερευόντως στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Δύο σημεία ωστόσο θα πρέπει να τονιστούν: Πρώτον, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας με βάση το σχετικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (λαμβάνοντας υπόψη και τη μεταβολή της σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ) ήταν το 2010 της τάξεως του 6% για το σύνολο της οικονομίας και του 5% για τον επιχειρηματικό τομέα, ποσοστό που θα πρέπει να

συγκριθεί με τις σωρευτικές απώλειες της περιόδου 2001-2009, οι οποίες υπολογίζονται σε 28%. Η απόσταση που πρέπει επομένως να καλυφθεί είναι ακόμη μεγάλη. Δεύτερον, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αντιστοιχούν μόνο στο 21% του ΑΕΠ (έναντι 40,5% στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο). Το γεγονός αυτό βραχυπρόθεσμα περιορίζει τη δυνατότητά τους (εάν αυξηθούν λόγω βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας κόστους) να αμβλύνουν αισθητά την ύφεση και να τροφοδοτήσουν την ανάκαμψη, μεσοπρόθεσμα όμως υποδηλώνει ότι υπάρχουν περιθώρια για μεγάλη αύξησή τους, εάν βελτιωθεί και η διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα. Επιπλέον, σε αύξηση του ΑΕΠ είναι δυνατόν να συμβάλει και η υποκατάσταση των εισαγωγών *για όσες κατηγορίες προϊόντων αυτό μπορεί να είναι μια ρεαλιστική προοπτική λαμβάνοντας υπόψη τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας, όπως μπορούν να διαμορφωθούν μετά τις διαρθρωτικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις.*

• **Χάθηκαν θέσεις εργασίας σε όλους τους τομείς και αυξήθηκε σημαντικά η ανεργία λόγω της ύφεσης.** Η απασχόληση το τελευταίο τρίμηνο του 2010 ήταν μειωμένη κατά 4% έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2009, υποδηλώνοντας την απώλεια 180 χιλιάδων θέσεων εργασίας, ενώ το ποσοστό ανεργίας το ίδιο τρίμηνο έφθασε το 14,2% του εργατικού δυναμικού. Η μέση ετήσια μείωση της απασχόλησης (-2,7%) ήταν μικρότερη από τη μείωση του ΑΕΠ, με αποτέλεσμα να **υποχωρήσει και η παραγωγικότητα** κατά 1,8%.

1.2 Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΑΝΤΑΝΑΚΛΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ ΕΝΟΣ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΔΙΑΤΗΡΗΘΕΙ ΑΛΛΟ

Τα χαρακτηριστικά της παρούσας ύφεσης —και ιδίως ο καθοριστικός ρόλος που είχε η μείωση της καταναλωτικής ζήτησης (παράλληλα με τη μείωση των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου)— αναδεικνύουν τις βασικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, οι οποίες αποτυπώθηκαν στο στρεβλό πρότυπο ανάπτυξης που κυριάρχησε τις τελευταίες δεκαετίες. Ήταν ένα πρότυπο που στηρίχθηκε στην εγχώρια κατανάλωση, δημόσια και ιδιωτική, και τροφοδοτήθηκε με δανεισμό του Δημοσίου και των νοικοκυριών. Ο επιχειρηματικός τομέας δεν κατόρθωσε να επωφεληθεί επαρκώς από τις ευκαιρίες που παρείχε η ένταξη στη ζώνη του ευρώ, ενώ οι βελτιωμένες προσδοκίες των νοικοκυριών λόγω της ένταξης και η διόγκωση του δημόσιου τομέα ενθάρρυναν τον υπερκαταναλωτισμό. Τα αποτελέσματα ήταν: αρνητική καθαρή εθνική αποταμίευση από το 2002 μέχρι σήμερα και συνεχής μεταφορά πόρων από τον επιχειρηματικό στον υπερτροφικό και χαμηλής παραγωγικότητας δημόσιο τομέα. Το πρότυπο αυτό ικανοποιούσε την κατανάλωση του παρόντος εις βάρος του μέλλοντος και βασιζόταν στην ψευδαίσθηση ότι διατηρήσιμη ανάπτυξη θα μπορούσε να προέλθει από το δημόσιο τομέα. Η άνοδος της κατανάλωσης, που χαρακτηριζόταν και από ισχυρή ροπή προς κατανάλωση εισαγόμενων αγαθών, ενθάρρυνε και στήριξε μια "ρηχή" εγχώρια επιχειρηματικότητα, που ήταν προσανατολισμένη στον τομέα της διανομής και στον τελικό καταναλωτή. Καθώς όμως έχουν ανατραπεί οι παράγοντες που τροφοδοτούσαν την κατανάλωση, ήταν αναπόφευκτο να πληγεί ανάλογα αυτή η μορφή επιχειρηματικής δραστηριότητας. Ταυτόχρονα, όπως προαναφέρθηκε, δεν έχουν ακόμη δημιουργηθεί οι προϋποθέσεις για να ενθαρρυνθεί μια νέα επιχειρηματικότητα στη θέση της παλιάς, προσανατολισμένη σ' ένα νέο πρότυπο ανάπτυξης.

Με αυτή την έννοια, η κρίση της οικονομίας είναι η κρίση ενός προτύπου ανάπτυξης το οποίο δεν μπορούσε να διατηρηθεί άλλο. Το κόστος που καλείται σήμερα να καταβάλει η κοινωνία οφείλεται —σε σημαντικό βαθμό— στο ότι καθυστερεί η μετάβαση στο νέο πρότυπο.

1.3 Ο ΑΝΑΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΠΟΤΕΛΟΥΣΕ ΑΝΑΓΚΗ, ΟΧΙ ΕΠΙΛΟΓΗ

Από το Μάιο του 2010 η οικονομική πολιτική έχει προσανατολιστεί σε νέες κατευθύνσεις, με κύριους στόχους την ταχεία δημοσιονομική

προσαρμογή και την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στο δημόσιο τομέα και τη λειτουργία των αγορών. Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει επανειλημμένως υπογραμμίσει ότι η στροφή αυτή έπρεπε να έχει γίνει από καιρό και ότι η εφαρμογή όσων έχουν εξαγγελθεί είναι ο μόνος τρόπος για να επανέλθει η οικονομία σε τροχιά διατηρήσιμης ανόδου.

• **Καταγράφηκαν απτά αποτελέσματα ως προς τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος.** Η πολιτική αυτή παρουσίασε απτά αποτελέσματα, κυρίως στο δημοσιονομικό τομέα με μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης το 2010 της τάξεως των 5 εκατοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ έναντι του 2009. Θα πρέπει βεβαίως να σημειωθεί ότι σ' αυτή την πρώτη φάση της προσαρμογής η μείωση του ελλείμματος επιτεύχθηκε κυρίως με οριζόντιες περικοπές αμοιβών και συντάξεων, πάγωμα των προσλήψεων, μείωση των λειτουργικών δαπανών και των επιχορηγήσεων, αύξηση των έμμεσων φόρων, επιβολή έκτακτων εισφορών σε επιχειρήσεις και ιδιώτες και ρύθμιση εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων.

• **Πρόοδος στην εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων, αλλά με καθυστερήσεις.** Από την άλλη πλευρά, παρά τις σοβαρές μεταρρυθμίσεις που έχουν εξαγγελθεί για τη λειτουργία του δημόσιου τομέα, δεν υπήρξε ακόμη ουσιαστική βελτίωση εκεί που παράγονται τα ελλείμματα —στη δημόσια διοίκηση, τους οργανισμούς που ελέγχονται από το κράτος, την τοπική αυτοδιοίκηση— ούτε και στο φοροεισπρακτικό μηχανισμό. Στο πεδίο εξάλλου των διαρθρωτικών αλλαγών, ψηφίστηκαν πολλά νομοθετήματα σε σημαντικούς τομείς, όπως το ασφαλιστικό σύστημα, το σύστημα υγείας, τα κλειστά επαγγέλματα και η αγορά εργασίας, και σε ορισμένες περιπτώσεις υπήρξε ουσιαστική πρόοδος (βλ. και Κεφάλαιο V.3, Πλαίσιο VI.1, Κεφάλαιο IX.5). Σε ορισμένες περιπτώσεις όμως οι μεταρρυθμίσεις δεν προχωρούν όσο βαθιά χρειάζεται, ενώ συχνά η εφαρμογή τους καθυστερεί, είτε επειδή προσκρούει σε δυσλειτουργίες της δημόσιας διοίκησης είτε επειδή εκδηλώνεται διστακτικότητα λόγω αντιδράσεων.

Ι.4 Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ

• **Δεν έχουν εξηγηθεί επαρκώς τα αίτια της κρίσης και η προσπάθεια που απαιτείται.** Η πολιτική που εγκαινιάστηκε το Μάιο του 2010 αμφισβήτησε βεβαιότητες που για πολλά χρόνια θεωρούνταν ακλόνητες και προσέκρουσε σε νοοτροπίες που είχαν κυριαρχήσει στο παρελθόν. Όμως δεν έχουν δοθεί πειστικές απαντήσεις στα ερωτήματα: Πώς φθάσαμε εδώ; Γιατί κατέρρευσε το πρότυπο ανάπτυξης που ακολουθήσαμε τα τελευταία τριάντα χρόνια και τι σημαίνει ένα "νέο πρότυπο ανάπτυξης"; Ποια είναι τα πραγματικά δεδομένα σήμερα; Ποια δικαιώματα, ποιες υποχρεώσεις, ποιες ευκαιρίες, δυνατότητες, ευθύνες και ποιους περιορισμούς συνεπάγεται η συμμετοχή μας στην ΕΕ και στη ζώνη του ευρώ; Ποιες εναλλακτικές λύσεις υπάρχουν και με ποιο κόστος; Ποιοι κίνδυνοι ελλοχεύουν και πώς θα τους αντιμετωπίσουμε; Ποιο θα είναι το τελικό αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας και κυρίως πώς συνδέονται μ' αυτό οι αλλαγές που προωθούνται σήμερα;

• **Μερίδα της κοινής γνώμης παραμένει αμήχανη και αντιμετωπίζει με επιφύλαξη τις αλλαγές, ενώ υπάρχουν και αντιδράσεις που επιδιώκουν την επιστροφή σε πρακτικές του παρελθόντος.** Αποτέλεσμα του ουσιαστικού "ελλείμματος ενημέρωσης" είναι ότι η κοινή γνώμη αντιλαμβάνεται μεν ότι βρισκόμαστε σε μια κρίσιμη καμπή, αλλά δεν έχει συνειδητοποιήσει πλήρως τους λόγους της κρίσης ούτε το εύρος και τη διάρκεια της προσπάθειας που απαιτείται ούτε την αδήριτη αναγκαιότητά της. Γι' αυτό πολλές αντιδράσεις προέρχονται από την αβεβαιότητα που προκαλεί η ελλιπής ενημέρωση, ενώ υπάρχουν και άλλες αντιδράσεις, που έχουν στόχο να μην αλλάξει τίποτα και να επιστρέψουμε σε πρακτικές του παρελθόντος. Ταυτόχρονα, στο δημόσιο διάλογο οι άμεσες επιπτώσεις των αλλαγών μεγαλοποιούνται, χωρίς καμία αναφορά στους λόγους που τις επιβάλλουν και κυρίως στο προσδοκώμενο τελικό θετικό αποτέλεσμα. Επίσης, μερικές φορές η στήριξη των μεταρρυθμίσεων είναι άτολμη.

1.5 ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΠΡΟΟΙΩΝΙΖΟΝΤΑΙ ΕΝΑ ΝΕΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Σημαντικές ήταν οι εξελίξεις το τελευταίο δωδεκάμηνο στον υπόλοιπο κόσμο και ιδίως στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τη ζώνη του ευρώ.

• Η **νομισματική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας παρέμεινε σε διευκολυντική κατεύθυνση**. Παράλληλα, το Ευρωσύστημα εξακολούθησε να προσφεύγει στη χρήση μη συμβατικών μέτρων νομισματικής πολιτικής, τα οποία βελτίωσαν τις συνθήκες χρηματοδότησης και ενίσχυσαν τη ροή κεφαλαίων από τις τράπεζες προς την οικονομία. Το 2010 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ επανενεργοποίησε ορισμένα μη συμβατικά μέτρα νομισματικής πολιτικής, των οποίων είχε δρομολογηθεί η άρση, και υιοθέτησε ένα πρόσθετο μη συμβατικό μέτρο, το Πρόγραμμα για τις Αγορές Τίτλων. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ έλαβε επίσης την ιδιαιτέρως σημαντική για την Ελλάδα απόφαση να παρέχεται χρηματοδότηση από το Ευρωσύστημα στις τράπεζες έναντι χρεογράφων τα οποία έχει εκδώσει ή εγγυηθεί το Ελληνικό Δημόσιο, ανεξάρτητα από τις πιστωτικές διαβαθμίσεις τις οποίες αποδίδουν στα εν λόγω χρεόγραφα οι οίκοι αξιολόγησης.

• **Συνεχίστηκε η προσπάθεια για τη θέσπιση μηχανισμών και νέων όρων οικονομικής διακυβέρνησης που θα αποτρέψουν την επανάληψη των κρίσεων – Θετικές οι συνέπειες για την άσκηση της οικονομικής πολιτικής στην Ελλάδα.** Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας και το "Σύμφωνο για το Ευρώ+", που αποφασίστηκαν πρόσφατα, θα διαμορφώσουν ένα νέο οικονομικό περιβάλλον, το οποίο θα επιβάλει αυστηρότερη τήρηση των δημοσιονομικών όρων και θα εισαγάγει νέους κανόνες για άλλους τομείς της οικονομικής πολιτικής. Το "Σύμφωνο για το Ευρώ+" είναι η αρχή μιας πορείας που στοχεύει στη σύγκλιση των οικονομικών πολιτικών των κρατών-μελών. **Το νέο πλαίσιο συνεπάγεται για όλες τις χώρες-μέλη μακροχρόνιες δεσμεύσεις ιδίως όσον αφορά τη δημοσιονομική πειθαρχία και την εστίαση της οικονομικής πολιτικής στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας – δηλαδή ακριβώς για τις δύο μείζονες προκλήσεις που ούτως ή άλλως πρέπει να αντιμετωπίσει η Ελλάδα.**

1.6 ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΝ ΜΕΓΑΛΕΣ ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΛΟΓΩ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΙΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Το 2010 ήταν έτος στροφής στην οικονομική πολιτική, η οποία έπρεπε να αντιμετωπίσει τα αδιέξοδα που είχε δημιουργήσει μια μακρά περίοδος λανθασμένων επιλογών. Σε γενικές γραμμές η στροφή είχε θετικά αποτελέσματα, καθώς απέτρεψε τα χειρότερα και εξασφάλισε ένα περιθώριο για την εφαρμογή της αναγκαίας μακρόπνοης προσαρμογής.

Ωστόσο, οι προκλήσεις για την οικονομική πολιτική παραμένουν πολύ μεγάλες, αν ληφθούν υπόψη οι κύριοι περιοριστικοί παράγοντες που επηρεάζουν τις προοπτικές της οικονομίας.

• **Οι εγχώριοι πόροι που θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν την ανάπτυξη είναι ασφυκτικά περιορισμένοι.** Αυτό συμβαίνει τόσο επειδή η καθαρή εθνική αποταμίευση είναι αρνητική όσο και λόγω των σοβαρών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες. Η χρησιμοποίηση της διεθνούς αποταμίευσης, με την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων και την άντληση — μέσω των τραπεζών — πόρων από τις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων, δυσχεραίνεται από το δυσμενές κλίμα που επικρατεί στο εξωτερικό για την Ελλάδα και τις μεγάλες αβεβαιότητες.

• **Η δυναμική του χρέους είναι δυσμενής.** Παρά την πρόοδο της δημοσιονομικής προσαρμογής, η δυναμική του χρέους είναι εξαιρετικά δυσμενής και συντηρεί την επιφυλακτικότητα των αγορών. Σε αυτό συντελεί το γεγονός ότι η δημοσιονομική προσαρμογή είναι δυσχερέστερη σε συνθήκες ύφεσης.

• **Καθυστερεί η εφαρμογή των ρυθμίσεων για τη δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος,**

ενός "επιχειρηματικού οικοσυστήματος", που θα ευνοεί την ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών από εγχώριους φορείς και την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων.[1] Η ανάληψη μεγάλων ιδιωτικών επενδυτικών πρωτοβουλιών —που θα άλλαζε εντυπωσιακά και το οικονομικό κλίμα— προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, σύντομες και απλές διαδικασίες για τη **χωροθέτηση** και την **αδειοδότηση** των επιχειρήσεων, σταθερούς κανόνες για τη λειτουργία των αγορών και τη **φορολογία**, δραστική αναβάθμιση της **λειτουργίας της δικαιοσύνης**, προκειμένου να μη χρονίζει η επίλυση των διαφορών που συχνά ανακύπτουν. Αναμφισβήτητα, έχουν γίνει θετικά βήματα, δεν είναι όμως αρκετά για να βελτιωθεί η **"διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα"** της οικονομίας. Όπως έχει τονιστεί επανειλημμένως, **όσο πιο γρήγορα και σωστά προωθηθούν οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, τόσο πιο γρήγορα θα έλθει η ανάπτυξη.**

2 ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΤΟΥ 2010 – Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

2.1 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΕ ΚΡΙΣΙΜΗ ΚΑΜΠΗ

Το 2010 το έλλειμμα του τομέα της γενικής κυβέρνησης εμφάνισε εντυπωσιακή μείωση της τάξεως των 5 εκατοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ, αλλά το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά 4,5%, η συνολική απασχόληση μειώθηκε κατά 2,7% και η μισθωτή απασχόληση κατά 3%, ενώ το μέσο ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε στο 12,5%. Ταυτόχρονα, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών εμφάνισε μόνο περιορισμένη υποχώρηση στο 10,4% του ΑΕΠ (από 11% το 2009), ο πληθωρισμός έφθασε το 4,7%, οι μέσες *ονομαστικές* αποδοχές των μισθωτών στο σύνολο της οικονομίας μειώθηκαν κατά 5,0% (σύμφωνα με εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος) και ο ετήσιος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα ήταν μηδενικός το Δεκέμβριο (ελαφρά αρνητικός για τα νοικοκυριά, ελαφρά θετικός για τις επιχειρήσεις).

Ταυτόχρονα, δύο σημαντικά ανησυχητικά δεδομένα είναι τα εξής:

- Πρώτον, σύμφωνα με κατά προσέγγιση εκτιμήσεις, ο δυνητικός ρυθμός ανάπτυξης, που είχε πλησιάσει το 3,5% κατά μέσο όρο την εννεαετία 2000-2008 και υποχώρησε κάτω του 1,5% το 2009, σήμερα είναι της τάξεως του 0,5% ή και χαμηλότερος.

- Δεύτερον, η ακαθάριστη εθνική αποταμίευση ήταν μόλις 2,1% του ΑΕΠ το 2009 και 2,8% το 2010. Η *καθαρή* εθνική αποταμίευση, που δεν περιλαμβάνει τις αποσβέσεις, ήταν αρνητική (-12,1% του ΑΕΠ το 2009, -13,9% το 2010), όπως εξάλλου και ολόκληρη την περίοδο από το 2002 (το 2001 ήταν θετική, αλλά μόλις 0,2% του ΑΕΠ).

2.2 ΘΕΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ

Κύρια θετική εξέλιξη του 2010, εκτός από τη μεγάλη μείωση του δημόσιου ελλείμματος, ήταν η ανάκαμψη των εξαγωγών αγαθών, που έγινε αισθητή από το δεύτερο εξάμηνο και επιβεβαιώνεται από όλους τους δείκτες, αν και το επίπεδο των εξαγωγών, επειδή μειώθηκε πολύ το 2009, συνεχίζει να υστερεί έναντι του 2008. Η ανάκαμψη των εξαγωγών αγαθών δεν είναι τυχαία. Οφείλεται βεβαίως στην ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας και επομένως της ζήτησης από τους εμπορικούς μας εταίρους, καθώς και στη μεγαλύτερη δραστηριοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων στην εξωτερική αγορά προκειμένου να αντισταθμίσουν τη μείωση της εγχώριας ζήτησης για τα προϊόντα τους. Αντανακλά όμως επίσης την έναρξη της ανάκτησης των απωλειών ανταγωνιστικότητας. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, την εννεαετία 2001-2009 η διεθνής ανταγωνιστικότητα *έναντι 28 εμπορικών εταίρων της χώρας* είχε υποχωρήσει σωρευτικά κατά 19% βάσει των σχετικών τιμών καταναλωτή και κατά 28% περίπου βάσει του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας.

1 Βλ. και Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική – Ενδιάμεση Έκθεση 2010*, Οκτώβριος 2010, σελ. 34-36, *Νομισματική Πολιτική 2010-2011*, Φεβρουάριος 2011, σελ. 24-26.

Το 2010 όμως, η ανταγωνιστικότητα βάσει των σχετικών τιμών καταναλωτή βελτιώθηκε ελαφρά (κατά 0,5% – εξέλιξη που σημειώθηκε παρά τον υψηλό πληθωρισμό και οφείλεται αποκλειστικά στην υποχώρηση της σταθμισμένης ισοτιμίας του ευρώ), ενώ η ανταγωνιστικότητα βάσει του σχετικού κόστους εργασίας εκτιμάται ότι βελτιώθηκε αισθητά, περίπου κατά 6% για το σύνολο της οικονομίας και κατά 5% για τον επιχειρηματικό τομέα, γεγονός που σε αξιόλογο βαθμό αντανακλά τη σημαντική μείωση των αποδοχών και του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, αλλά και τη μεταβολή της σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ.

Δύο ακόμη εξελίξεις μπορούν υπό ορισμένες προϋποθέσεις να χαρακτηριστούν θετικές.

• **Ο πυρήνας του πληθωρισμού (που δεν περιλαμβάνει τις τιμές της ενέργειας και των μη επεξεργασμένων τροφίμων) διαμορφώθηκε μεν στο 3,0% το Δεκέμβριο, αλλά χωρίς την επίπτωση των αυξήσεων της έμμεσης φορολογίας ήταν μόλις 0,3%.** Αυτό αντανακλά την αντιστροφή των πληθωριστικών πιέσεων που προέρχονταν στη χώρα μας από την πλευρά της ζήτησης και του κόστους εργασίας, ενώ στηρίζει την πρόβλεψη ότι ο πληθωρισμός όπως μετρείται από το δείκτη τιμών καταναλωτή θα υποχωρήσει σταδιακά, καθώς θα εξασθενεί η επίπτωση των αυξήσεων των έμμεσων φόρων. Δεν φαίνεται πάντως να υπάρχει ενδεχόμενο "αποπληθωρισμού", δηλαδή μιας όχι πρόσκαιρης υποχώρησης του γενικού επιπέδου των τιμών, καθώς αναμένονται πληθωριστικές επιδράσεις σε πρώτη φάση από εξωγενείς παράγοντες, όπως η άνοδος των τιμών του πετρελαίου, άλλων πρώτων υλών και των τροφίμων στην παγκόσμια αγορά (που οφείλεται τόσο σε διαρθρωτικά όσο και σε κυκλικά αίτια) και η αυξητική τάση των τιμών σε χώρες από τις οποίες η Ελλάδα εισάγει μεταποιημένα προϊόντα, και μελλοντικά από τη σταδιακή ανάκαμψη της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας.

• Συνεχίστηκε το 2010 η **μεγάλη μείωση των εισαγωγών αγαθών**, η οποία, σε σταθερές τιμές και σύμφωνα με εθνικολογιστικά στοιχεία, έφθασε σωρευτικά το 25,4% τη διετία 2009-2010. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά άμεσα την αντίστοιχη σωρευτική υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 6,6% και των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου κατά 25,9% το ίδιο διάστημα, είναι δηλαδή αποτέλεσμα της ύφεσης. Μπορεί ωστόσο να θεωρηθεί θετική, στο βαθμό που η μείωση των εισαγωγών *καταναλωτικών* αγαθών αντανακλά και μια προσαρμογή του καταναλωτικού προτύπου των ελληνικών νοικοκυριών, η οποία μπορεί να συμβάλει στο μονιμότερο περιορισμό του εμπορικού ελλείμματος. Με άλλα λόγια, φαίνεται πως συνειδητοποιείται ευρύτερα, υπό την πίεση της κρίσης, ότι τουλάχιστον επί 13 χρόνια (1996-2008) καταναλώναμε πάνω από τις δυνατότητές μας προεξοφλώντας —χάρη και στην απελευθέρωση της αγοράς πιστώσεων— ένα μέλλον που το προβλέπαμε όλο και καλύτερο, ενώ την ίδια στιγμή αρνιόμασταν να δεχθούμε εκείνες τις διαρθρωτικές αλλαγές που όντως θα συνέβαλλαν στην επαλήθευση αυτών των αισιόδοξων προσδοκιών.

3 ΟΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ 2011

3.1 ΕΝΑ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΟΥ ΑΛΛΑΖΕΙ ΓΡΗΓΟΡΑ ΚΑΙ ΕΠΙΒΑΛΛΕΙ ΝΕΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΣΕ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ

Οι μακροοικονομικές προοπτικές για το 2011 διαμορφώνονται μέσα σ' ένα διεθνές περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από την αυξανόμενη σημασία των οικονομιών της Κίνας, αλλά και της Ινδίας, της Ρωσίας και της Βραζιλίας, καθώς και της γειτονικής μας Τουρκίας. Ταυτόχρονα, έχει αυξηθεί κατακόρυφα το τελευταίο διάστημα η **γεωπολιτική αβεβαιότητα**, με τις ανατροπές καθεστώτων και τις εξεγέρσεις-επαναστάσεις στη Βόρεια Αφρική και στη Μέση Ανατολή. Οι εξελίξεις αυτές συνδέονται και με την άνοδο των τιμών των πρώτων υλών και των τροφίμων.

Ακόμη, τα τελευταία χρόνια επανειλημμένως φάνηκε πόσο σημαντικούς κινδύνους μπορούν

να αντιμετωπίσουν η παγκόσμια οικονομία αλλά και ο τρόπος ζωής εξαιτίας **ακραίων καιρικών φαινομένων, φυσικών καταστροφών και διάδοσης επιδημιών**. Επιπλέον, η πρόσφατη καταστροφή στην Ιαπωνία δείχνει ότι η εξάρτηση από την πυρηνική ενέργεια και τα ανεπαρκή μέτρα ασφαλείας έχουν πολλαπλασιάσει —με άγνωστο ακόμη συντελεστή— τις συνέπειες του σεισμού και του παλιρροϊκού κύματος στη χώρα αυτή. Τα ανωτέρω φαινόμενα, καθώς και η ανάγκη να αρχίσει να αντιμετωπίζεται από τώρα —πριν να είναι αργά— η επερχόμενη κλιματική αλλαγή, υποδηλώνουν ότι **θα χρειαστούν, σε παγκόσμια κλίμακα, νέες κοινωνικές επιλογές στους τομείς της δόμησης, της χωροθέτησης των πόλεων και των παραγωγικών δραστηριοτήτων, των μεταφορών, της παραγωγής και της κατανάλωσης ενέργειας**.

Εξάλλου, όπως προαναφέρθηκε, σε **ευρωπαϊκό επίπεδο** η Ελλάδα συμμετέχει στην εντατική προσπάθεια για την αναγκαία αναβάθμιση του πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης και διασφάλισης της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τη ζώνη του ευρώ.

3.2 ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ: ΣΥΝΕΧΙΣΗ ΤΗΣ ΥΦΕΣΗΣ, ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΑΝΕΡΓΙΑΣ, ΑΞΙΟΛΟΓΗ ΕΠΙΒΡΑΔΥΝΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ, ΑΡΝΗΤΙΚΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

Στην παρούσα έκθεση διατυπώνονται προβλέψεις για τα κυριότερα μακροοικονομικά μεγέθη.

- Σχετικά με την **οικονομική δραστηριότητα**, εξακολουθεί να ισχύει η πρόβλεψη που διατυπώθηκε στην έκθεση του Φεβρουαρίου, σύμφωνα με την οποία το ΑΕΠ θα μειωθεί κατά 3% περίπου το 2011, χωρίς να αποκλείεται μείωση κατά τι μεγαλύτερη.

- Το **ποσοστό ανεργίας** θα συνεχίσει να αυξάνεται και μπορεί να υπερβεί το 15%. Αν μάλιστα διατηρηθούν σε όλη τη διάρκεια του 2011 οι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης που καταγράφηκαν το δ΄ τρίμηνο του 2010, τότε προκύπτει ένα ποσοστό ανεργίας που προσεγγίζει το 16,5% κατά μέσο όρο το 2011. Το ενδεχόμενο αυτό είναι δυνατόν να αποτραπεί με την αποτελεσματική εφαρμογή τόσο των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης που έχουν ήδη εξαγγελθεί όσο και των ρυθμίσεων για μεγαλύτερη ευελιξία στη χρήση της εργασίας ως παραγωγικού συντελεστή που νομοθετήθηκαν το Μάιο, τον Ιούλιο και το Δεκέμβριο του 2010. Καθώς η αύξηση της ανεργίας αντανακλά την ύφεση αλλά και την αναδιάρθρωση της παραγωγής και της απασχόλησης που συντελείται υπό την πίεση της κρίσης, οι διαθέσιμες πολιτικές και ρυθμίσεις (βλ. Κεφάλαιο VI και Πλαίσιο VI.1) πρέπει να συμβάλλουν στην αύξηση της κινητικότητας της εργασίας μεταξύ κλάδων και ειδικοτήτων, στον περιορισμό της διάρκειας της ανεργίας και στη στήριξη του εισοδήματος των ανέργων κατά τη φάση που αναζητούν εργασία ή επανακαταρτίζονται.

- Ο μέσος ετήσιος ρυθμός **πληθωρισμού** (βάσει του ΕνΔΤΚ) *σύμφωνα με πρόσφατα αναθεωρημένες προβλέψεις*, θα υποχωρήσει σημαντικά, παρά τη συνεχιζόμενη άνοδο των τιμών του πετρελαίου, αλλά ενδεχομένως θα πλησιάσει το $3^{1}/_{4}$%. Σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο, κάτω του 1,5%, προβλέπεται ότι θα υποχωρήσει το μέσο επίπεδο του πυρήνα του πληθωρισμού. Χωρίς την επίπτωση των αυξήσεων των έμμεσων φόρων ο πυρήνας του πληθωρισμού θα διαμορφωθεί ακόμη χαμηλότερα, κατά μέσο όρο κάτω από το 1%, ενώ τον Ιανουάριο και το Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους ήταν αρνητικός. Στις εξελίξεις αυτές προβλέπεται ότι θα συμβάλουν η σταδιακή εξασθένηση της επίπτωσης που έχουν οι αυξήσεις των έμμεσων φόρων, καθώς και η συνεχιζόμενη μείωση τόσο της ζήτησης όσο και του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, ιδίως στον επιχειρηματικό τομέα. Το ίδιο αποτέλεσμα αναμένεται να έχει και η ενίσχυση του ανταγωνισμού στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών καθώς θα προχωρεί η εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Οι **μέσες**

ονομαστικές αποδοχές των μισθωτών στο σύνολο της οικονομίας εκτιμάται ότι θα μειωθούν κατά 2,7%.

• Ο **ετήσιος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα**, που ήδη ήταν ελαφρά αρνητικός εφέτος τον Ιανουάριο και το Φεβρουάριο (-0,2% και -0,3% αντίστοιχα), αναμένεται να παραμείνει σε αρνητικά επίπεδα στη διάρκεια του 2011, λόγω παραγόντων που συνδέονται τόσο με τη ζήτηση όσο και με την προσφορά δανείων. Από την πλευρά της ζήτησης δανείων, περιοριστική επίδραση στη δυνατότητα πρόσβασης σε δανεισμό αλλά και στη διάθεση για ανάληψη χρέους συνεχίζει να ασκεί η εξασθένηση της χρηματοοικονομικής κατάστασης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Από την πλευρά της προσφοράς δανείων, οι ελληνικές τράπεζες, που είχαν σχεδόν αποκλειστεί από τις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων, έχουν αρχίσει να αποκτούν περιορισμένη πρόσβαση, ενώ η σημαντική μείωση των καταθέσεων που καταγράφηκε το 2010 (εν μέρει λόγω της αυξημένης αβεβαιότητας, αλλά σε σημαντικό βαθμό και λόγω της ανάγκης των καταθετών —επιχειρήσεων και νοικοκυριών— να καλύψουν τρέχουσες υποχρεώσεις τους) συνεχίζεται και στις αρχές του τρέχοντος έτους. Παράλληλα, οι τράπεζες αντιμετωπίζουν τη συνεχιζόμενη επιδείνωση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου δανείων προς τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις λόγω της ύφεσης. Ως αντιστάθμισμα στις ανωτέρω πιέσεις λειτουργούν, πρώτον, τα μέτρα για την ενίσχυση της ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας που ελήφθησαν με το νόμο 3723 το φθινόπωρο του 2008, συμπληρώθηκαν αργότερα και πρόσφατα παρατάθηκαν, με την παροχή πρόσθετων κρατικών εγγυήσεων, και, δεύτερον, η παροχή ρευστότητας σημαντικού ύψους από το Ευρωσύστημα, ενώ θετική εξέλιξη αποτελεί η διατήρηση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών σε σχετικά υψηλό επίπεδο. Επίσης, θετική, αν και μικρή, επίδραση στη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων μπορεί να έχει η περαιτέρω βελτίωση της απορρόφησης κοινοτικών πόρων μέσω των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ, ενώ θετικές εξελίξεις αποτελούν η εφαρμογή του νέου αναπτυξιακού νόμου και η ίδρυση και δραστηριοποίηση του Εθνικού Ταμείου Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (ΕΤΕΑΝ).

3.3 ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ ΤΟΥ 2011

Πέρα από την επιδιωκόμενη και προβλεπόμενη **περαιτέρω μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος** και την αναμενόμενη, όπως προαναφέρθηκε, **επιβράδυνση του πληθωρισμού**, εκτιμάται ότι η κύρια θετική εξέλιξη του 2011 θα αφορά τις εξαγωγές.

• Πράγματι, η ανάκαμψη των εξαγωγών αγαθών θα συνεχιστεί, τόσο λόγω αύξησης της εξωτερικής ζήτησης όσο και επειδή θα εξακολουθήσει να βελτιώνεται η ανταγωνιστικότητα, αντανακλώντας την περαιτέρω μείωση του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Οι τάσεις μείωσης του κόστους εργασίας στον επιχειρηματικό τομέα παρατηρούνται από το 2009 και συνδέονταν αρχικά με την αντίδραση των επιχειρήσεων στην ύφεση (με περιορισμό του μέσου χρόνου εργασίας, θέση προσωπικού σε διαθεσιμότητα, περικοπές μισθών). Σήμερα η μείωση του κόστους διευκολύνεται και από τις αλλαγές στο νομικό πλαίσιο που αποσκοπούν στην αύξηση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας, προκειμένου να περιοριστεί η απώλεια θέσεων εργασίας, και μεταξύ άλλων αφορούν την πρόσληψη νέων με ακαθάριστες αποδοχές χαμηλότερες των κατωτάτων, την de facto μείωση των αποζημιώσεων λόγω απόλυσης, τη μείωση της αμοιβής των υπερωριών και τη θέσπιση των ειδικών επιχειρησιακών συλλογικών συμβάσεων. Οι προοπτικές των εξαγωγών είναι δυνατόν να ευνοηθούν και από άλλους παράγοντες που επηρεάζουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων. Οι παράγοντες αυτοί είναι:

– (α) Το ενδεχόμενο να πραγματοποιηθούν ξένες άμεσες επενδύσεις, εφόσον υλοποιηθούν οι προϋποθέσεις που προαναφέρθηκαν. Οι επενδύσεις αυτές συνεπάγονται και μεταφορά τεχνολογίας, άρα και βελτίωση της παραγωγικότητας.

– **(β)** Η αποτελεσματικότερη οργάνωση της παραγωγής και της εργασίας, εφόσον αξιοποιηθούν σωστά οι προαναφερθείσες αλλαγές στο νομικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας και προωθηθούν έγκαιρα οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά προϊόντων.

– **(γ)** Η εφαρμογή των συγκεκριμένων μέτρων που περιλαμβάνονται στη στρατηγική προώθησης των εξαγωγών που ανακοίνωσε το Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας το Δεκέμβριο.

Καθώς, όπως προβλέπεται, θα ανακάμψουν παράλληλα οι τουριστικές εισπράξεις και θα συνεχίσουν να μειώνονται οι εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών, εκτιμάται ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών θα υποχωρήσει περαιτέρω το 2011, ίσως κάτω του 9% του ΑΕΠ, παρά την άνοδο της τιμής του πετρελαίου και των πληρωμών για τόκους.

• Ειδικότερα όσον αφορά τις **τουριστικές εισπράξεις**, οι προβλέψεις είναι θετικές, ακόμη περισσότερο μάλιστα αν ληφθούν υπόψη η μείωση του συντελεστή ΦΠΑ επί των υπηρεσιών διαμονής και οι εξελίξεις σε χώρες της Βόρειας Αφρικής που αποτελούσαν ανταγωνιστικούς τουριστικούς προορισμούς.

• Τέλος, η ζήτηση **εισαγόμενων καταναλωτικών αγαθών** θα εξακολουθήσει μεν να επηρεάζεται πτωτικά από τη διόρθωση του καταναλωτικού προτύπου των νοικοκυριών, αλλά αυτό δεν μπορεί να αντανακλάται συνεχώς σε υψηλούς ρυθμούς μείωσης εφόσον έχει προηγηθεί μια σημαντική μείωση του επιπέδου της. Αντίθετα, η ζήτηση εισαγόμενων κεφαλαιακών αγαθών θα επηρεαστεί αυξητικά όταν αρχίσουν να ανακάμπτουν οι επενδύσεις (ίσως προς τα τέλη του έτους), καθώς και εξαιτίας ειδικών παραγόντων – π.χ. όταν αρχίσουν μεγάλες επενδύσεις σε μονάδες παραγωγής αιολικής ενέργειας, οι οποίες συνεπάγονται σημαντικές εισαγωγές εξοπλισμού (βλ. Κεφάλαιο XI.3). Ακόμη, πρέπει να επισημανθεί ότι *– με τα σημερινά δεδομένα του παραγωγικού δυναμικού –* η διατήρηση υψηλών ρυθμών ανόδου των εξαγωγών στο μέλλον θα συνεπάγεται και άνοδο των πληρωμών για εισαγωγές πρώτων υλών και ενδιάμεσων προϊόντων που αποτελούν εισροή για την παραγωγή ορισμένων εξαγώγιμων προϊόντων της Ελλάδος (όχι όλων). Αυτό το ενδεχόμενο αποτελεί πρόσθετο λόγο για τον οποίο πρέπει να επιταχυνθεί η εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων στις αγορές προϊόντων και εργασίας και να ενταθεί η προσπάθεια για την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων, προκειμένου να επιτευχθεί όχι μόνο η αύξηση των εξαγωγών, αλλά και – όπως προαναφέρθηκε – η ***υποκατάσταση των εισαγωγών για όσες κατηγορίες προϊόντων αυτό μπορεί να είναι μια ρεαλιστική προοπτική λαμβάνοντας υπόψη τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας****, όπως μπορούν να διαμορφωθούν μετά τις διαρθρωτικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις.*

4 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

4.1 ΜΕΓΑΛΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΟΣ ΤΟ 2010

Το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού, σύμφωνα με δημοσιονομικά στοιχεία, μειώθηκε σε 8,4% του ΑΕΠ το 2010, από 13,1% του ΑΕΠ το 2009 και έναντι στόχου για μείωση στο 8,1% του ΑΕΠ στο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής. Παρά τη μεγάλη μείωση του ελλείμματος (κατά 37,0% σε σχέση με το 2009), ο στόχος για το έλλειμμα δεν επιτεύχθηκε, λόγω υστέρησης των εσόδων, η οποία μόνο εν μέρει αντισταθμίστηκε από το ότι η μείωση των δαπανών υπερέβη το στόχο.

Εξάλλου, σύμφωνα με τα ταμειακά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι δανειακές ανάγκες (ταμειακό έλλειμμα) του κρατικού προϋπολογισμού[2] μειώθηκαν κατά 28,3% το 2010 και διαμορφώθηκαν σε 10,2% του ΑΕΠ, έναντι 13,9% του ΑΕΠ το 2009. Ο περιορισμός του ελλείμματος εντοπίζεται κυρίως στη μείωση του ταμειακού ελλείμματος του τακτικού προϋπολογισμού και δευτερευόντως στη μείωση του ελλείμματος του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων.

2 Δεν περιλαμβάνεται η κίνηση του λογαριασμού ΟΠΕΚΕΠΕ.

Τα τελικά στοιχεία για το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης το 2010 (σε εθνικολογιστική βάση), τόσο για την Ελλάδα όσο και για τις άλλες χώρες της ΕΕ, θα δημοσιευθούν από την Eurostat στις 26 Απριλίου. Υπενθυμίζεται ότι στις πρόσφατες εκθέσεις αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) γινόταν η εκτίμηση ότι το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης το 2010 θα διαμορφωνόταν σε περίπου 9½% του ΑΕΠ. Ωστόσο, ενδέχεται το έλλειμμα να διαμορφωθεί τελικά σε υψηλότερο επίπεδο, λόγω αναθεωρήσεων επιμέρους στοιχείων οι οποίες θα οριστικοποιηθούν από την Eurostat σε συνεργασία με την ΕΛΣΤΑΤ έως την ημερομηνία δημοσίευσης.

4.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΟΥ 2011 ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΟΣ

Με τον προϋπολογισμό του 2011 συνεχίζεται η μεγάλη προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής και περιορισμού του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ, η οποία άρχισε την άνοιξη του 2010, και προβλέπεται μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης στο 7,4% του ΑΕΠ (δηλαδή κατά 2,2 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το έλλειμμα του 2010 όπως το εκτιμούσε η Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2011).

Αντίθετα με το 2010, το 2011 η μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης αναμένεται να προέλθει κατά τα 3/4 περίπου από τους φορείς εκτός κεντρικής κυβέρνησης. Για το λόγο αυτό, η προβλεπόμενη μείωση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού το 2011 είναι μόνο 0,5% του ΑΕΠ. Η περιορισμένη αυτή μείωση, παρά τα πολύ σημαντικά μέτρα που έχουν ληφθεί τόσο στο σκέλος των εσόδων όσο και στο σκέλος των δαπανών του προϋπολογισμού, αντανακλά εν μέρει το πόσο δύσκολο είναι να επιτευχθεί δημοσιονομική προσαρμογή όταν μια οικονομία βρίσκεται σε ύφεση. Πάντως, η προβλεπόμενη μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού το 2011 (ίση με 1,8% του ΑΕΠ) είναι σημαντικά μεγαλύτερη από τη μείωση του συνολικού ελλείμματος.

Ο περιορισμός του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού αναμένεται να προέλθει κυρίως από τη σημαντική αύξηση των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού (κατά 8,5%), ενώ προβλέπεται και μεγάλη αύξηση των εσόδων του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων (κατά 27,7%). Αντίθετα, το 2011 οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού αναμένεται να εμφανίσουν αύξηση κατά 5,8%, η οποία θα οφείλεται κυρίως στις πληρωμές τόκων, ενώ οι πρωτογενείς δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού προβλέπεται να αυξηθούν μόνο κατά 1,9% και οι δαπάνες για επενδύσεις κατά 0,6%.

Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2011, προκειμένου να διασφαλιστεί η επίτευξη των στόχων του προϋπολογισμού του 2011 η κυβέρνηση έχει προχωρήσει σε νέες παρεμβάσεις (πέρα από εκείνες που προβλέπονταν στο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής), συνολικού ύψους 2,7% του ΑΕΠ (1% του ΑΕΠ από αύξηση εσόδων και 1,7% από μείωση δαπανών), οι οποίες κυρίως αφορούν μειώσεις δαπανών σε ΔΕΚΟ, νοσοκομεία, ΟΚΑ και ΟΤΑ – δηλαδή φορείς όπου κατά το παρελθόν ήταν σημαντικές οι υπερβάσεις δαπανών. Εξάλλου, κατά την τελευταία (τρίτη) αναθεώρηση του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής προέκυψε —αφού ελήφθησαν υπόψη οι εξελίξεις των δημοσιονομικών μεγεθών και η απόδοση ορισμένων μέτρων— ότι απαιτούνται περαιτέρω διαρθρωτικά μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής ύψους 3/4% του ΑΕΠ προκειμένου να διασφαλιστεί η μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης στο 7,4% το 2011. Σε κάθε περίπτωση, η επίτευξη των στόχων του προϋπολογισμού του 2011 απαιτεί δράση σε τρία μέτωπα:

- βελτίωση της απόδοσης των εσόδων μέσω καταπολέμησης της φοροδιαφυγής και αύξησης της αποτελεσματικότητας του φοροεισπρακτικού μηχανισμού,

- υλοποίηση διαρθρωτικών δημοσιονομικών μεταρρυθμίσεων που θα περιορίσουν τις δαπάνες φορέων της γενικής κυβέρνησης και

• ενίσχυση και βελτίωση της λειτουργίας των δημοσιονομικών θεσμών.

4.3 ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΤΟΜΕΑ: ΝΟΜΟΘΕΤΗΘΗΚΑΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ, ΑΛΛΑ Η ΚΥΡΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΕΙΝΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ

Το 2010 νομοθετήθηκαν σημαντικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που συνέβαλαν και αναμένεται να συμβάλουν περαιτέρω στη δημοσιονομική προσαρμογή. Πολλές ρυθμίσεις στόχευσαν νευραλγικούς τομείς της οικονομίας, όπως είναι το ασφαλιστικό σύστημα, το σύστημα υγείας, οι δημόσιες επιχειρήσεις και η τοπική αυτοδιοίκηση. Παράλληλα, αναδιοργανώθηκε ριζικά το πλαίσιο άσκησης της δημοσιονομικής πολιτικής, ενισχύθηκαν οι δημοσιονομικοί θεσμοί στην κατεύθυνση της διαφάνειας και του εντατικού ελέγχου των κρατικών δαπανών, ενώ δόθηκε έμφαση και στη λειτουργία της φορολογικής διοίκησης και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής (βλ. Κεφάλαιο ΙΧ.5). Ειδικότερα:

• Τα πρόγραμμα "Καλλικράτης" αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στην εξοικονόμηση πόρων μέσω του περιορισμού του αριθμού των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και των συνδεόμενων με αυτούς νομικών προσώπων και της αξιοποίησης των οικονομιών κλίμακας. Προκειμένου να διασφαλιστεί το αποτέλεσμα αυτό, η κυβέρνηση έχει λάβει μέτρα περιορισμού του δανεισμού των ΟΤΑ και έχει επιβάλει νομοθετικά την απαγόρευση των ελλειμμάτων στους ΟΤΑ τουλάχιστον έως το 2014.

• Η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα (Ν. 3863/2010 και Ν. 3865/2010 αντίστοιχα) αποσκοπεί στη διασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος και κρίνεται ιδιαίτερα φιλόδοξη με βάση τη διεθνή εμπειρία. Το επόμενο βήμα της μεταρρύθμισης περιλαμβάνει την αξιολόγηση της βιωσιμότητας των κυριότερων επικουρικών ταμείων, προκειμένου να υιοθετηθούν σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις έως το Σεπτέμβριο του 2011.

• Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση του Ιουλίου 2010 εισήγαγε αλλαγές και στον τομέα της υγείας, όπου όμως, προκειμένου να μειωθούν οι δαπάνες, να αυξηθεί η αποτελεσματικότητά τους και να βελτιωθούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες, κρίθηκαν αναγκαίες πρόσθετες νομοθετικές παρεμβάσεις, μεταξύ άλλων για την ηλεκτρονική συνταγογράφηση και τον περιορισμό της δαπάνης για φάρμακα, τον εξορθολογισμό του συστήματος προμηθειών και την ίδρυση του Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας. Η ολοκλήρωση της εφαρμογής αυτών των αλλαγών αποτελεί βασική πρόκληση.

• Σημαντικές θεσμικές παρεμβάσεις έγιναν και στις δημόσιες επιχειρήσεις, οι οποίες πλέον λειτουργούν υπό αυστηρότερο πλαίσιο οικονομικής εποπτείας που συντονίζεται από το Υπουργείο Οικονομικών. Με σκοπό την εξυγίανση των ΔΕΚΟ, έγιναν νομοθετικές παρεμβάσεις για την αναδιάρθρωση συγκοινωνιακών φορέων, συγκεκριμένα των ομίλων ΟΣΕ-ΤΡΑΙΝΟΣΕ και ΟΑΣΑ. Κοινές παράμετροι των μεταρρυθμίσεων είναι η ανασυγκρότηση των ομίλων μέσω της μείωσης του μισθολογικού και λειτουργικού τους κόστους και της αύξησης των εσόδων τους, η ανάληψη του συσσωρευμένου χρέους τους από το Ελληνικό Δημόσιο, η θέσπιση ανώτατων ορίων για τις κρατικές επιχορηγήσεις, οι μετατάξεις πλεονάζοντος προσωπικού με βάση τον κανόνα "1 πρόσληψη για κάθε 5 αποχωρήσεις" στο δημόσιο τομέα ως σύνολο, η κατάρτιση επιχειρησιακών σχεδίων και η διαρκής παρακολούθηση των διοικήσεων.

• Περαιτέρω σημαντική εξοικονόμηση αναμένεται από την εφαρμογή της νομοθεσίας που προβλέπει την κατάργηση ή συγχώνευση υπηρεσιών, οργανισμών και φορέων του δημόσιου τομέα. Η υλοποίηση όμως αυτού του μέτρου καθυστερεί.

• Το νέο πλαίσιο δημοσιονομικής διαχείρισης και ευθύνης στοχεύει μεταξύ άλλων στο να αυξηθεί ο έλεγχος των δαπανών και εισήγαγε ισχυρούς θεσμούς διαφάνειας και δημο-

σιοποίησης στοιχείων, διεύρυνε το πεδίο οικονομικής εποπτείας του Υπουργείου Οικονομικών από τους φορείς της κεντρικής στους φορείς της γενικής κυβέρνησης και καθιέρωσε για αυτούς την υποχρέωση υποβολής στη Βουλή ενοποιημένων ετήσιων προϋπολογισμών. Το νέο πλαίσιο δημοσιονομικής διαχείρισης και ευθύνης (Ν. 3871/2010) καθιέρωσε επιπλέον και τη σύνταξη τριετούς κυλιόμενου Μεσοπρόθεσμου Σχεδίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΣΔΣ). Ωστόσο, η πρόοδος σε θέματα δημοσιονομικών θεσμών είναι αργή, καθώς π.χ. σε θέματα κατάρτισης προϋπολογισμών, ελέγχου των δαπανών και τακτικής παροχής δημοσιονομικών στοιχείων από τους φορείς της γενικής κυβέρνησης εξακολουθούν να υπάρχουν καθυστερήσεις. Έτσι, σχεδόν ένα χρόνο από την έναρξη εφαρμογής του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής δεν υπάρχει πλήρης και σαφής εικόνα της δημοσιονομικής θέσης της χώρας σε μηνιαία βάση.

• Εκτός από τα φορολογικά μέτρα που απέβλεπαν στην άμεση αύξηση των φορολογικών εσόδων, θεσμοθετήθηκαν και πολυάριθμα μέτρα διαρθρωτικού χαρακτήρα, που αποσκοπούν στην αναβάθμιση της φορολογικής διοίκησης, στην αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος με τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης, καθώς και στη μείωση της φοροδιαφυγής και την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης προκειμένου το φορολογικό σύστημα να καταστεί δικαιότερο. Ο τελευταίος φορολογικός νόμος περιλαμβάνει μια σειρά ρυθμίσεων που θα συμβάλουν στη βελτίωση της φορολογικής διοίκησης και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Αξίζει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τον προϋπολογισμό του 2011, η μάχη κατά της φοροδιαφυγής αναμένεται να αποφέρει 1,6 δισεκ. ευρώ το 2011, γεγονός που υποδηλώνει την εξαιρετική σημασία που έχει η απαρέγκλιτη και ταχύτατη εφαρμογή των προβλεπόμενων ρυθμίσεων. Διαφορετικά, τυχόν αποκλίσεις από τα μεγέθη του προϋπολογισμού του 2011 θα πρέπει να καλυφθούν με νέα συμπληρωματικά μέτρα.

4.4 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑΡΤΙΖΟΜΕΝΟΥ ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

• **Οι ευνοϊκές για την Ελλάδα αποφάσεις** που έλαβε η πρόσφατη άτυπη σύνοδος των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων της ζώνης του ευρώ στις 11 Μαρτίου 2011 και επιβεβαίωσε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 24-25 Μαρτίου αφορούν τη μείωση του επιτοκίου των δανείων που χορηγούνται στη χώρα βάσει του Μηχανισμού Στήριξης, την επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής τους και τη δυνατότητα που θα παρέχεται τόσο στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας όσο και στον μελλοντικό Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας να αγοράζουν κρατικά ομόλογα στην πρωτογενή αγορά κατ' εξαίρεση και στο πλαίσιο προγράμματος με αυστηρές προϋποθέσεις. Παράλληλα, με τις ίδιες αποφάσεις καλείται η Ελλάδα να συνεχίσει τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, να εφαρμόσει πλήρως το πρόγραμμα αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας και αποκρατικοποιήσεων ύψους 50 δισεκ. ευρώ το οποίο καταρτίζει η κυβέρνηση και να εισαγάγει ένα αυστηρό και σταθερό δημοσιονομικό πλαίσιο με την ισχυρότερη δυνατή νομική βάση (που θα επιλέξει η ελληνική κυβέρνηση). Με αυτά τα δεδομένα, **η υλοποίηση ενός φιλόδοξου μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής, που θα περιγράφει με σαφήνεια τη δημοσιονομική προσαρμογή και θα περιλαμβάνει —ως κρίσιμη συνιστώσα— το πρόγραμμα αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας και αποκρατικοποιήσεων, είναι εφικτό να μειώσει σημαντικά το ύψος του δημόσιου χρέους, να συμβάλει στην αποκατάσταση ενός κλίματος εμπιστοσύνης και αισιοδοξίας για τις μελλοντικές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας και να διευκολύνει έτσι την επιστροφή της Ελλάδος στις αγορές ομολόγων.**

• Η κυβέρνηση αναμενόταν να δημοσιοποιήσει έως τα μέσα Απριλίου το προβλεπόμενο και από τον Ν. 3871/2010 **Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής**,[3] το

3 Το Πλαίσιο αυτό επρόκειτο να δημοσιοποιηθεί μετά την εκτύπωση της παρούσας έκθεσης.

οποίο θα προσδιορίσει δημοσιονομικά μέτρα μόνιμου χαρακτήρα με δεσμευτικό χρονοδιάγραμμα για την περίοδο 2012-15, προκειμένου το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης να μειωθεί κάτω του 3% το 2014 και σε 1% του ΑΕΠ το 2015.

5 ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

5.1 ΣΕ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ Ο ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

Οι γενικευμένες οικονομικές κρίσεις, ανεξαρτήτως αιτίων και προέλευσης, θέτουν σε σοβαρή δοκιμασία την ικανότητα των τραπεζών να επιτελούν αποτελεσματικά τον αναπτυξιακό ρόλο τους, διότι δυσχεραίνουν την πρόσβασή τους σε βασικές πηγές ρευστών κεφαλαίων (π.χ. καταθέσεις, αγορές) και χειροτερεύουν την ποιότητα του ενεργητικού τους (π.χ. δάνεια, διακρατούμενοι τίτλοι).

Στις διαδικασίες συγκρότησης και ανάπτυξης μιας οικονομίας, ο ρόλος των τραπεζών και της τραπεζικής διαμεσολάβησης είναι κομβικός και συνίσταται στη διοχέτευση, με ασφάλεια και χαμηλό κόστος, των διαθέσιμων αποταμιευτικών πόρων προς τις επενδύσεις και λοιπές τοποθετήσεις ή χρήσεις τους. Η σταθερότητα στην εκπλήρωση αυτού του ρόλου έχει κεφαλαιώδη σημασία, ιδίως σε οικονομίες με "τραπεζοκεντρικό" χρηματοπιστωτικό σύστημα, δηλαδή εκείνες στις οποίες οι δραστηριότητες των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών χρηματοδοτούνται κατά κύριο λόγο μέσω των τραπεζών αντί απευθείας από τις αγορές. Τέτοια είναι κατ' εξοχήν η περίπτωση της ελληνικής οικονομίας, στην οποία ο ιδιωτικός τομέας αντλεί από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα το σύνολο σχεδόν της δανειακής του χρηματοδότησης.

5.2 ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΑΥΞΗΜΕΝΕΣ, ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ, ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Σε όλη τη διάρκεια του 2010 και τους πρώτους μήνες του 2011 η ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών δέχθηκε ισχυρές πιέσεις, εξαιτίας της δημοσιονομικής κρίσης και των συνθηκών μακροοικονομικής ύφεσης.

- Οι αλλεπάλληλες υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας του Ελληνικού Δημοσίου από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης συμπαρέσυραν, όπως ήταν αναπόφευκτο, και τις αξιολογήσεις των οίκων για τις ελληνικές τράπεζες, με αποτέλεσμα να αποκοπεί στην ουσία η πρόσβαση των τελευταίων **στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων**. Αυτό συνέβη σε περίοδο κατά την οποία οι ελληνικές τράπεζες είχαν να αντιμετωπίσουν: (α) την αποπληρωμή, εντός του 2010, σημαντικών ποσών (της τάξεως των 8 δισεκ. ευρώ) από λήγουσες υποχρεώσεις τους και (β) τη σημαντική συρρίκνωση της καταθετικής βάσης, η έκταση της οποίας, από τις αρχές του 2010 μέχρι και το Φεβρουάριο του 2011, υπερέβη κατά τι τα 40 δισεκ. ευρώ.

- Στο ίδιο διάστημα, οι τράπεζες χρειάστηκε επιπλέον να αναπληρώσουν με δέσμευση πρόσθετων στοιχείων ενεργητικού τη μείωση, κατά περίπου 26 δισεκ. ευρώ, της αξίας του συνολικού ενεχύρου (περιλαμβανομένων, πέραν των κρατικών τίτλων, και τραπεζικών ομολόγων, καλυμμένων ομολογιών κ.ά.) που είχαν προσκομίσει στο Ευρωσύστημα για την άντληση ρευστότητας.[4] Η ανάγκη αυτή προέκυψε επειδή, λόγω των προαναφερθεισών υποβαθμίσεων πιστοληπτικής ικανότητας, ένα σημαντικό τμήμα των τίτλων που στο

4 Σύμφωνα με τις καταστατικές διατάξεις του Ευρωσυστήματος, η χρηματοδότηση των πιστωτικών ιδρυμάτων από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες γίνεται μόνον έναντι επαρκών εξασφαλίσεων, με τη μορφή ενεχύρου επί αποδεκτών περιουσιακών στοιχείων των τραπεζών. Αποδεκτά ως ενέχυρο είναι μόνο οι τίτλοι και λοιπά στοιχεία που πληρούν τα κριτήρια καταλληλότητας που καθορίζουν οι κανόνες του Ευρωσυστήματος. Το ύψος της χρηματοδότησης που χορηγείται από το Ευρωσύστημα υπολείπεται της αγοραίας αξίας του προσφερόμενου ενεχύρου, σε έκταση που εξαρτάται από την ποσοστιαία περικοπή αποτίμησης του ενεχύρου. "Περικοπή αποτίμησης" είναι το ποσοστό που το Ευρωσύστημα αφαιρεί από την αγοραία αξία ενός στοιχείου, προκειμένου να καθορίσει το ύψος της χρηματοδότησης που θα χορηγήσει στο πιστωτικό ίδρυμα, εάν το εν λόγω στοιχείο κατατεθεί ως ενέχυρο.

παρελθόν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως ενέχυρο, κατέστη μη αποδεκτό. Αλλά και οι εναπομένοντες αποδεκτοί τίτλοι στα χαρτοφυλάκια των τραπεζών παρείχαν χαμηλότερη ασφάλεια ρευστότητας, λόγω υποχώρησης των αγοραίων τιμών τους και αύξησης του ποσοστού περικοπής της αποτίμησής τους.

5.3 Η ΠΑΡΟΧΗ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΑΝΑΓΚΑΙΑ

Οι συνθήκες που μόλις περιγράφηκαν κατέστησαν αναγκαία την παράταση και επέκταση των κρατικών μέτρων ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας μέσω της παροχής εγγυήσεων που είχε θεσπιστεί με τον Ν. 3723/2008 – τέτοια μέτρα είχε υιοθετήσει το σύνολο των χωρών της ΕΕ το 2008, κατά την έξαρση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Υπενθυμίζεται ότι **το μέτρο της ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας μέσω των τραπεζών που αφορά τις εγγυήσεις συνίσταται στην έναντι αμοιβής *παροχή από το Δημόσιο εγγυήσεων για τους τίτλους που εκδίδουν οι τράπεζες* και όχι στην καταβολή χρηματικών ποσών σε αυτές**. Οι παρεχόμενες εγγυήσεις διευκολύνουν τις τράπεζες να αντλούν ρευστότητα από το Ευρωσύστημα έναντι αποδεκτού ενεχύρου. Υπενθυμίζεται επίσης ότι, λόγω της περικοπής αποτίμησης, τα κεφάλαια που αντλούνται από τα πιστωτικά ιδρύματα μέσω των τίτλων που είναι εγγυημένοι από το κράτος υπολείπονται σημαντικά της ονομαστικής αξίας αυτών των τίτλων.

Συνολικά, από τον Ιανουάριο του 2010 μέχρι και το Φεβρουάριο του 2011 οι τράπεζες χρησιμοποίησαν εγγυήσεις ονομαστικής αξίας ύψους 50 δισεκ. ευρώ, βάσει των οποίων, μετά από τιμολόγηση και περικοπή αποτίμησης, άντλησαν από το Ευρωσύστημα ρευστότητα ύψους περίπου 35 δισεκ. ευρώ. Η πρόσφατη επέκταση του μέτρου των εγγυήσεων κατέστη αναγκαία, επειδή:

- η άντληση κεφαλαίων από τις αγορές χρήματος και κεφαλαίων παραμένει ιδιαίτερα δυσχερής για τις ελληνικές τράπεζες,

- τα μέχρι στιγμής αντληθέντα μέσω των εγγυήσεων κεφάλαια υπολείπονται των αναγκών ρευστότητας που προκύπτουν από τη συρρίκνωση των καταθέσεων, την απομείωση της αξίας του ενεχύρου, καθώς και την αποπληρωμή υποχρεώσεων στη διατραπεζική αγορά,

- τα έκτακτα μέτρα της ΕΚΤ για τη στήριξη της ρευστότητας στη ζώνη του ευρώ θα αποσύρονται σταδιακά και

- είναι ανάγκη να αποτραπεί το ενδεχόμενο περαιτέρω επιδείνωσης της ύφεσης εξαιτίας ανεπαρκούς χρηματοδότησης της οικονομίας ή απότομης απομόχλευσης του ενεργητικού των τραπεζών.

Για τους λόγους αυτούς, με το άρθρο 19 του νομοσχεδίου για την αναμόρφωση του πλαισίου λειτουργίας του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων, που κατατέθηκε στη Βουλή στις 31 Μαρτίου 2011, προβλέπεται ενίσχυση κατά 30 δισεκ. ευρώ του πυλώνα των εγγυήσεων του άρθρου 2 του Ν. 3723/2008 που αφορά το χρηματοπιστωτικό σύστημα. *Διαφοροποιείται όμως η διάταξη του άρθρου 19 του νομοσχεδίου από τον Ν. 3723/2008, κατά το ότι προβλέπει ότι η ενίσχυση θα παρέχεται μόνο εφόσον το αιτούμενο πιστωτικό ίδρυμα έχει καταρτίσει λεπτομερές σχέδιο για τις μεσοπρόθεσμες ανάγκες χρηματοδότησής του, το οποίο θα εγκρίνεται από την Τράπεζα της Ελλάδος και την ΕΚΤ, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΔΝΤ.*

Η δυνατότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων να αντλούν ρευστότητα από το Ευρωσύστημα αξιοποιώντας την παροχή των κρατικών εγγυήσεων απέτρεψε την εμφάνιση αρνητικών ρυθμών χρηματοδότησης το 2010. Μολονότι το 2010 το ονομαστικό ΑΕΠ υποχώρησε κατά 2,1%, τα υπόλοιπα τέλους έτους της συνολικής τραπεζικής χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα παρέμειναν στα επίπεδα της αρχής του έτους. Χωρίς την έκτακτη παροχή ρευστότητας από το Ευρωσύστημα και με δεδομένο το συνολικό χρηματοοικονομικό περιβάλλον, οι τράπεζες θα ήταν αναγκασμένες να επισπεύδουν την είσπραξη των απαιτήσεων, να περι-

κόπτουν την ανακύκλωση δανείων, να περιορίζουν τις ρυθμίσεις συμβάσεων που διευκολύνουν την εξυπηρέτηση υφιστάμενων δανείων και να απορρίπτουν νέες αιτήσεις δανειοδότησης φερέγγυων πελατών. **Τα έκτακτα νομισματικά μέτρα της ΕΚΤ και τα κρατικά μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας απέτρεψαν τον κίνδυνο διαμόρφωσης συνθηκών πιστωτικής ασφυξίας.**

Τα έκτακτα μέτρα στήριξης της ρευστότητας που παρέχονται από την ΕΚΤ και το κράτος έχουν ωστόσο προσωρινό χαρακτήρα. Στόχος τους είναι να διευρύνουν τα χρονικά περιθώρια εντός των οποίων οι τράπεζες θα προσαρμόσουν, όπως απαιτούν οι περιστάσεις, τη διάρθρωση των περιουσιακών τους στοιχείων και του κόστους. Η προσαρμογή αυτή χρειάζεται να γίνει συντεταγμένα, με τρόπους που ούτε θα επιδεινώνουν τη σημερινή οικονομική ύφεση ούτε θα ανακόπτουν τους ρυθμούς της ανάκαμψης, όταν αυτή ξεκινήσει. **Χρειάζεται δηλαδή το συντομότερο δυνατόν οι τράπεζες να είναι σε θέση να διαμεσολαβούν αυτοδύναμα μεταξύ των αποταμιευτών και επενδυτών, έχοντας απεξαρτηθεί από την ανάγκη έκτακτων στηρίξεων της ΕΚΤ ή του κράτους.**

5.4 ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ, ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑ, ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ: ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Πιέσεις στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα ασκήθηκαν το 2010 και από την αύξηση του πιστωτικού κινδύνου των τραπεζικών χορηγήσεων. Η σημαντική επιδείνωση της χρηματοοικονομικής κατάστασης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, λόγω του αντίξοου μακροοικονομικού περιβάλλοντος, συνοδεύτηκε από σημαντική άνοδο του λόγου των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο δανείων (Δεκέμβριος 2010: 10,4%, Δεκέμβριος 2009: 7,7%). Η ανοδική τάση των καθυστερήσεων εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί και το 2011.

Οι αντίξοες μακροοικονομικές συνθήκες επηρέασαν επίσης την αποδοτικότητα των τραπεζών, με αποτέλεσμα το 2010 να καταγραφούν ζημίες τόσο σε ατομική όσο και σε ενοποιημένη βάση. Οι ζημίες προήλθαν αφενός από τη μείωση των λειτουργικών εσόδων και αφετέρου από το σχηματισμό αυξημένων προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο. Οι επιπτώσεις στην αποδοτικότητα αντισταθμίστηκαν μόνο μερικώς από τη μείωση, το 2010, των λειτουργικών εξόδων, η οποία άρχισε να γίνεται πιο αισθητή κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους.

Θετική, αντίθετα, επίδραση στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα ασκήθηκε το 2010 από την ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών και των ομίλων τους. Σε σύγκριση με το τέλος του 2009, τα εποπτικά ίδια κεφάλαιά τους αυξήθηκαν, ενώ το σταθμισμένο ως προς τον κίνδυνο ενεργητικό μειώθηκε ελαφρά. Στο τέλος Δεκεμβρίου του 2010 ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (ΔΚΕ) και ο Δείκτης Βασικών Κεφαλαίων (ΔΒΚ) διαμορφώθηκαν για το σύνολο των τραπεζών σε 13,8% και 12,2% αντίστοιχα και για το σύνολο των τραπεζικών ομίλων σε 12,2% και 10,9% αντίστοιχα.

Παρά τους ικανοποιητικούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, οι τράπεζες οφείλουν στην παρούσα φάση να είναι ιδιαίτερα προσεκτικές στη διαμόρφωση της μεσοπρόθεσμης στρατηγικής τους όσον αφορά την κεφαλαιακή βάση και τον τρόπο χρήσης των κεφαλαίων. Στο πεδίο αυτό, που έχει κρίσιμη σημασία για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, οι τράπεζες οφείλουν να σταθμίσουν με ρεαλισμό, σύνεση και μεσοπρόθεσμη προοπτική όχι μόνο τις προκλήσεις της δημοσιονομικής και της μακροοικονομικής συγκυρίας, αλλά και τις μεγάλες αλλαγές που επέρχονται στο πλαίσιο ρυθμιστικών κανόνων και εποπτείας των τραπεζών. Οι σχετικές διεργασίες στα ευρωπαϊκά και τα διεθνή θεσμικά όργανα βρίσκονται ήδη σε προχωρημένο στάδιο.

5.5 ΠΟΙΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΘΑ ΕΠΙΤΡΕΨΟΥΝ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΟΥΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΑ ΤΙΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ 2011

Οι σπουδαιότεροι παράγοντες, που το 2010 επηρέασαν καθοριστικά τις επιδόσεις του

εγχώριου τραπεζικού συστήματος, συνεχίζουν και εφέτος να επιδρούν προς τις ίδιες κατευθύνσεις, ενώ σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα οι προοπτικές για την κερδοφορία, την ποιότητα του χαρτοφυλακίου δανείων και τίτλων και τη ρευστότητα των τραπεζών περιβάλλονται από υψηλή αβεβαιότητα. Σε αντίθεση με πολλές άλλες χώρες, το σκηνικό αυτό στην Ελλάδα δεν προέκυψε από αδυναμίες, ανεπάρκειες ή σφάλματα του τραπεζικού τομέα – απαιτεί πάντως από όλους την έμπρακτη επίδειξη αυξημένης εγρήγορσης και αποφασιστικότητας. Στις τράπεζες, ειδικότερα, το σκηνικό αυτό επιτάσσει ευέλικτη προσαρμογή της επιχειρηματικής στρατηγικής, αναδιάταξη δραστηριοτήτων και αναθεώρηση στόχων, συρρίκνωση λειτουργικών εξόδων, ανεύρεση αγοραίων πηγών ρευστότητας και κεφαλαίων που θα επισπεύσουν την απεξάρτηση από το Ευρωσύστημα και το κράτος.

Η σημερινή πραγματικότητα είναι δεδομένη και για το μέλλον τα μηνύματα είναι σαφή, όσον αφορά τις βασικές παραμέτρους του οικονομικού περιβάλλοντος και του ρυθμιστικού πλαισίου. **Επιβάλλεται, συνεπώς, οι τράπεζες να προσαρμόσουν ανάλογα το επιχειρηματικό τους μοντέλο, στηρίζοντάς το σε ολική ανασύνταξη δυνάμεων. Οι ανασυντάξεις και οι συνενώσεις είναι επιτυχέστερες όταν δρομολογούνται με προβλεπτική ικανότητα, λαμβάνουν υπόψη όλα τα δεδομένα και είναι αποτέλεσμα φιλικής διαπραγμάτευσης.**

Η αναδιάταξη του τραπεζικού τομέα θα ενισχύσει σημαντικά τη συμβολή του στην αναπτυξιακή διαδικασία, όταν ξεκινήσει η ανάκαμψη της οικονομίας. Θα αποτελέσει επίσης παράγοντα ισχυρής στήριξης της εγχώριας χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, υπό την προϋπόθεση βεβαίως ότι θα συντρέξει και ο πρωταρχικός για τη σταθερότητα παράγοντας, που είναι η αποκατάσταση και παγίωση της εμπιστοσύνης των οικονομικών φορέων, των αγορών και της διεθνούς κοινότητας στις δημοσιονομικές και μακροοικονομικές προοπτικές της χώρας. Καμία αναδιάταξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος δεν μπορεί να υποκαταστήσει την ανάγκη συνέχισης της δημοσιονομικής προσπάθειας και επίσπευσης των εκτεταμένων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στο κράτος και στην οικονομία.

6 ΟΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Οι εξελίξεις του προηγούμενου χρόνου και οι προοπτικές για το άμεσο μέλλον καθορίζουν με αυστηρότητα τους στόχους και τα όρια της πορείας που πρέπει να ακολουθηθεί τα επόμενα χρόνια.

6.1 ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΜΙΑ ΙΣΧΥΡΗ ΕΠΑΝΕΚΚΙΝΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ, ΩΣΤΕ ΝΑ ΔΟΘΕΙ ΝΕΑ ΟΡΜΗ ΣΤΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε μεταίχμιο, καθώς η προσαρμογή της έχει κάνει προόδους, αλλά παραμένει δυσανάλογα βραδεία σε σχέση με τη δυναμική του χρέους. Χρειάζεται σήμερα μια ισχυρή επανεκκίνηση της προσπάθειας, που θα καλύψει γρήγορα τις υστερήσεις και θα δώσει νέα ορμή στη μεταρρυθμιστική πολιτική. Βασικές προϋποθέσεις για να συμβεί αυτό είναι:

- Να καταδεικνύεται στην πράξη η ισχυρή βούληση της κυβέρνησης να προχωρήσει χωρίς αμφιθυμίες και δισταγμούς στο δύσκολο δρόμο που έχει χαράξει.

- Η κοινωνία να ενημερώνεται συστηματικά και με συνέπεια για τις δυνατότητες της οικονομίας, τις επιδιώξεις της πολιτικής που ασκείται, τις δυσκολίες που υπάρχουν, το δρόμο που πρέπει να διανυθεί, τον τελικό στόχο, αλλά και τις συνέπειες μιας τυχόν αποτυχίας.

- Με σαφήνεια να αναδεικνύεται η θετική πλευρά των μεταρρυθμίσεων, οι οποίες όχι μόνο είναι αναγκαίες, αλλά έχουν και ισχυρή ηθική βάση, καθώς καταργούν προνόμια και αποσκοπούν να εξασφαλίσουν ίσες και καλύτερες ευκαιρίες για όλους.

• Να επιδιωχθεί, έστω σε μια ελάχιστη βάση, συμφωνία των πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων που θα εξασφαλίσει τη συνέχεια της προσαρμογής, η διάρκεια της οποίας υπερβαίνει κατά πολύ τη θητεία μίας κυβέρνησης.

6.2 Η ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Η ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΧΑΜΕΝΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η ανάπτυξη αποτελεί το κύριο ζητούμενο σήμερα.

• Η διεθνής εμπειρία δείχνει πως δεν πρέπει να υπάρχει καμία ψευδαίσθηση ότι η συσσώρευση δημόσιων ελλειμμάτων και η ύπαρξη υψηλού δημόσιου χρέους μπορούν να στηρίξουν διατηρήσιμη ανάπτυξη. Επομένως, **η σταθεροποίηση της οικονομίας είναι το πρώτο βήμα για την ανάπτυξη.**

• **Ανάπτυξη σημαίνει δημιουργία νέων παραγωγικών επιχειρήσεων που θα λειτουργούν ανταγωνιστικά και θα προσανατολίζονται στις διεθνείς αγορές. Αυτό προϋποθέτει τη ριζική αλλαγή του κλίματος, με τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που θα ευνοεί την ανάληψη παραγωγικών-επενδυτικών πρωτοβουλιών.** Επομένως, πρέπει να προχωρήσουν με πολύ ταχύτερο βήμα οι διαρθρωτικές αλλαγές στις αγορές και κυρίως οι μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο τομέα – μεταρρυθμίσεις που θα εστιάζονται, πέρα από την ανάκτηση των απωλειών της διεθνούς ανταγωνιστικότητας κόστους, στη βελτίωση της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας.

6.3 ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ

1ον. Επιτάχυνση των αλλαγών στο δημόσιο τομέα

Η σταθεροποίηση έχει εισέλθει σε μια δεύτερη και δυσκολότερη φάση. Μετά τις οριζόντιες περικοπές στους μισθούς και τις αυξήσεις των φόρων, πρέπει τώρα να στραφεί αποφασιστικά στις διαρθρωτικές αλλαγές στο δημόσιο τομέα για να μειώσει, σε μόνιμη βάση, δαπάνες που προέρχονται από την αναποτελεσματική του λειτουργία.

Περιθώρια στο χώρο αυτό υπάρχουν και είναι μεγάλα. Πρέπει όμως να αξιοποιηθούν δύο σημαντικές ευκαιρίες που παρουσιάζονται σήμερα: πρώτον, το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Προσαρμογής 2012-2015 και δεύτερον, το Πρόγραμμα Αποκρατικοποιήσεων και Αξιοποίησης της Δημόσιας Περιουσίας. Η αξιοποίηση αυτών των ευκαιριών μπορεί να αποτελέσει καταλύτη για την ισχυρή επανεκκίνηση που απαιτείται.

• **Το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής** που αναμενόταν να δημοσιοποιηθεί δίνει τη δυνατότητα να σχεδιαστεί μια δημοσιονομική στρατηγική με σαφείς στόχους, εξειδικευμένα μέτρα και συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα εφαρμογής, αντί για αποσπασματικές παρεμβάσεις και έκτακτα μέτρα. Για να έχει το Πλαίσιο τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα, πρέπει να επιτύχει να εξαλείψει τους παράγοντες που δημιουργούν ελλείμματα και κυρίως να περικόψει τις δαπάνες.

• **Το Πρόγραμμα Αποκρατικοποιήσεων και Αξιοποίησης της Δημόσιας Περιουσίας** μπορεί, αν σχεδιαστεί με φαντασία και τόλμη και εφαρμοστεί με ταχύτητα, να συμβάλει ουσιαστικά στον περιορισμό του χρέους τα αμέσως επόμενα χρόνια.

2ον. Άμβλυνση των συνεπειών της ύφεσης

Η — απολύτως αναγκαία — συσταλτική δημοσιονομική πολιτική που ασκείται εντείνει την ύφεση, η οποία με τη σειρά της δυσχεραίνει την βελτίωση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ. Η οικονομική πολιτική πρέπει συνεπώς, χωρίς εκπτώσεις στη δημοσιονομική προσαρμογή, να επιδιώξει παράλληλα την άμβλυνση της ύφεσης και την ταχύτερη δυνατή επαναφορά των ρυθμών μεταβολής του ΑΕΠ σε θετικές τιμές.

• **Σε πρώτη φάση πρέπει να αποφευχθεί η περαιτέρω επιβάρυνση των επιχειρήσεων, των**

εργαζομένων και των συνταξιούχων που πληρώνουν κανονικά τους φόρους και, αντ' αυτού, να υπάρξει ταχεία και ουσιαστική πρόοδος όσον αφορά την αποτελεσματική καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της εισφοροδιαφυγής. Αυτό είναι κρίσιμο και για να ενισχυθεί το αίσθημα δικαιοσύνης και να αυξηθεί ο βαθμός συναίνεσης στο πρόγραμμα προσαρμογής.

• Ταυτόχρονα, εφόσον δεν υπάρχει το παραμικρό περιθώριο αύξησης των δημόσιων δαπανών, πρέπει να εξαντληθούν όλες οι δυνατότητες για:

– εξοικονόμηση δαπανών (με εξάλειψη της σπατάλης, κατάργηση φορέων που δεν προσφέρουν έργο και συγχωνεύσεις άλλων),

– ανακατανομή των συνολικών δαπανών με βάση αναπτυξιακά και κοινωνικά κριτήρια και

– αύξηση της αποτελεσματικότητάς τους.

Έτσι θα καταστεί δυνατόν να στηριχθούν οι πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, με την παράλληλη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των κοινωνικών δαπανών, να διευκολυνθεί η κινητικότητα της εργασίας μεταξύ κλάδων και ειδικοτήτων και να αυξηθεί το μερίδιο των δημόσιων πόρων που διατίθενται για επενδύσεις.

• Πρέπει επίσης να επιταχυνθεί η πληρέστερη αξιοποίηση των *κοινοτικών* πόρων του ΕΣΠΑ που παραμένουν στη διάθεση της χώρας, με χρησιμοποίηση των εργαλείων που προβλέπονται στο νέο αναπτυξιακό νόμο και με πλήρη ενεργοποίηση του ΕΤΕΑΝ.

• Τέλος, όπως προαναφέρθηκε, πρέπει να προχωρήσει αμέσως η υλοποίηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων μηδενικού ή χαμηλού δημοσιονομικού κόστους και άμεσης απόδοσης, όπως είναι αυτές που αφορούν την καταπολέμηση της γραφειοκρατίας και της διαφθοράς και την εξάλειψη των αγκυλώσεων στις αγορές προϊόντων και εργασίας. Αυτό θα ενθαρρύνει την ανάληψη επενδύσεων από εγχώριες επιχειρήσεις και μπορεί να προσελκύσει ξένες άμεσες επενδύσεις, με πιθανή παράπλευρη ωφέλεια τη μεταφορά τεχνολογίας.

3ον. Προσέλκυση ξένων επενδύσεων

Καθώς οι εγχώριοι πόροι που θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν την ανάπτυξη είναι περιορισμένοι, πρέπει να αυξηθεί δραστικά η εισαγόμενη αποταμίευση, να προσελκυστούν δηλαδή ξένες άμεσες επενδύσεις. Βεβαίως, οι συνθήκες είναι δύσκολες, το κλίμα που επικρατεί για την Ελλάδα είναι δυσμενές και οι αβεβαιότητες μεγάλες. Μπορούν όμως να υπάρξουν παράπλευρες ωφέλειες από το Πρόγραμμα Αποκρατικοποιήσεων, με τη δημιουργία ελκυστικών ευκαιριών για την εισροή ξένων κεφαλαίων, καθώς και από όλα τα μέτρα βελτίωσης του περιβάλλοντος της επιχειρηματικής δραστηριότητας που, όπως προαναφέρθηκε, επείγει να υλοποιηθούν.

4ον. Ένα νέο πρότυπο ανάπτυξης

Η συνεχής επίκληση της ανάπτυξης ως μέσου που θα βγάλει την οικονομία από την κρίση θα παραμείνει κενό γράμμα αν δεν γίνει κατανοητό ότι το νέο πρότυπο ανάπτυξης που χρειάζεται η χώρα σήμερα σημαίνει στροφή από το παρόν στο μέλλον, από την κατανάλωση στην αποταμίευση, την επένδυση και τις εξαγωγές, από τον κρατισμό και την αναπαραγωγή προνομίων στον ανταγωνισμό και την επιχειρηματική πρωτοβουλία. Σημαίνει δηλαδή νέο υπόδειγμα κατανάλωσης, επιχειρηματικότητας και λειτουργίας του κράτους. Πιο συγκεκριμένα, **το νέο πρότυπο συνεπάγεται αύξηση του μεριδίου των επενδύσεων και των εξαγωγών στο ΑΕΠ και μείωση του μεριδίου της ιδιωτικής και της δημόσιας κατανάλωσης, ουσιαστική αύξηση της αποταμίευσης (ώστε η καθαρή εθνική αποταμίευση από αρνητική να γίνει θετική), στροφή της επιχειρηματικότητας στον ανταγωνιστικό τομέα της παραγωγής με προσανατολισμό στις διεθνείς αγορές, καθώς και λειτουργία της δημόσιας διοίκησης που δεν θα αποθαρρύνει τις επενδύσεις ούτε θα ανέχεται ή θα ευνοεί τη φοροδιαφυγή.**

5ον. Σχέδιο Δράσης για την Ανάπτυξη: βασικές κατευθύνσεις των μεταρρυθμίσεων και πηγές ανάπτυξης

Η αλλαγή του προτύπου ανάπτυξης είναι ασφαλώς μια μακροχρόνια διαδικασία. Προς αυτή την κατεύθυνση η Τράπεζα της Ελλάδος πρότεινε τον περασμένο Οκτώβριο ένα **συνεκτικό Σχέδιο Δράσης για την Ανάπτυξη**, το οποίο θα δείχνει το δρόμο από το παλιό, στρεβλό πρότυπο προς ένα νέο, που θα χαρακτηρίζεται από εξωστρεφή αναπτυξιακή δυναμική στηριγμένη στην ενίσχυση της παραγωγικής βάσης μέσω επενδύσεων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, ενώ πρέπει να ενσωματώνει και την προστασία του περιβάλλοντος και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Αυτό σημαίνει ότι οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις πρέπει να σχεδιαστούν με βάση μια πολύπλευρη, "ολιστική" προσέγγιση. Οι ακολουθούμενες πολιτικές που βελτιώνουν τη δημοσιονομική θέση συμβάλλουν και στη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Το ίδιο κάνουν και οι πολιτικές που τιθασεύουν τον καταναλωτικό δανεισμό και ενθαρρύνουν την αποταμίευση του ιδιωτικού τομέα, καθώς συντελούν στο να μειωθεί η υστέρηση της ιδιωτικής αποταμίευσης έναντι των ιδιωτικών επενδύσεων.

• Οι **βασικές κατευθύνσεις των μεταρρυθμίσεων** — αρκετές από τις οποίες έχουν ήδη δρομολογηθεί — πρέπει να αφορούν:

– Την εξυγίανση του δημόσιου τομέα και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς του, μεταξύ άλλων με εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης μέσω μείωσης της γραφειοκρατίας και ενίσχυσης της διαφάνειας.

– Την ενίσχυση της ευελιξίας και της κινητικότητας στην αγορά εργασίας, μεταξύ άλλων με πολιτικές που αφορούν την επαγγελματική και την ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση και τη διά βίου μάθηση, προκειμένου να αυξηθεί το ποσοστό απασχόλησης και να επιτυγχάνεται διαρκής ποιοτική αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού και βελτίωση της παραγωγικότητας.

– Την ενδυνάμωση του ανταγωνισμού στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών.

– Τη βελτίωση της απορρόφησης των κοινοτικών πόρων μέσω του ΕΣΠΑ, την ενθάρρυνση και διευκόλυνση των επενδύσεων και την ενίσχυση του εξαγωγικού προσανατολισμού της οικονομίας.

– Την αύξηση της αποτελεσματικότητας όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης και την ενθάρρυνση της καινοτομίας και της έρευνας.

– Την αλλαγή του σημερινού προτύπου παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας. Η ελληνική οικονομία είναι ιδιαιτέρως ενεργοβόρα και η πετρελαϊκή της εξάρτηση παραμένει μεγάλη, παρά την αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (της υδροηλεκτρικής, της ηλιακής και της αιολικής), αλλά και του λιγνίτη. Επίσης, σύμφωνα με τις υπάρχουσες εκτιμήσεις, η Ελλάδα ως μεσογειακή χώρα θα πληγεί πιο έντονα από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Η εφαρμογή και από την Ελλάδα της ευρωπαϊκής πολιτικής για την ενέργεια και την κλιματική αλλαγή προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, καλύτερη οργάνωση της παραγωγής με εισαγωγή λιγότερο ενεργοβόρας τεχνολογίας (αλλά και ολοκλήρωση του χωροταξικού σχεδιασμού για την ενέργεια), καθώς και καλύτερη οργάνωση της ζωής στις πόλεις – με καλύτερη οργάνωση των δημόσιων συγκοινωνιών, ώστε να μειωθεί η χρήση των πιο ενεργοβόρων μέσων μεταφοράς, και με χρήση νέων τεχνολογιών και εναλλακτικών πηγών ενέργειας για τη μόνωση και τη θέρμανση των κατοικιών και των άλλων κτιρίων. Ήδη γίνονται σημαντικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση, η οποία έχει εξαιρετικά μεγάλη σημασία για τη χώρα, καθώς δεν είναι μόνο απαραίτητη από τη σκοπιά της κλιματικής αλλαγής και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής. Μπορεί επιπλέον να οδηγήσει στην πραγματοποίηση μεγάλων επενδύσεων και να συμβάλει ουσιαστικά στην ενίσχυση των συνθηκών ανταγωνισμού στον τομέα της ενέργειας, την ίδρυση νέων επιχειρήσεων, τη δημιουργία πολλών νέων θέσεων απασχόλησης, την αξιόλογη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης της

χώρας και τον αντίστοιχο περιορισμό του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

• Οι **κυριότερες πηγές ανάπτυξης**, πέρα από τις **μεγάλες επενδύσεις για την αλλαγή του σημερινού προτύπου παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας**, μπορούν να είναι;

– Η **αναβάθμιση του τουρισμού** με προσέλκυση επισκεπτών υψηλοτέρου εισοδηματικού επιπέδου, ενθάρρυνση της μόνιμης ή εποχικής διαμονής εύπορων συνταξιούχων από άλλες χώρες αλλά και εργαζόμενων ελεύθερων επαγγελματιών, ενθάρρυνση του συνεδριακού τουρισμού, διευκόλυνση της κρουαζιέρας και προσέλκυση ξένων επισκεπτών και στην ηπειρωτική και ορεινή Ελλάδα. Οι περιορισμένοι δημόσιοι πόροι θα πρέπει να κατανεμηθούν πιο αποδοτικά και, μεταξύ άλλων, να στραφούν στην προστασία και ανάδειξη των παραδοσιακών οικισμών, την ενίσχυση του ορεινού τουρισμού, την αναβάθμιση των υπηρεσιών που παρέχονται στα μουσεία και σε χώρους μεγάλης επισκεψιμότητας, την προστασία χώρων φυσικού κάλλους, την ενίσχυση των σύγχρονων υποδομών στις συγκοινωνίες, στις επικοινωνίες και στις υπηρεσίες υγείας, που είναι απολύτως απαραίτητες για την ανάπτυξη του τουρισμού προς τις κατευθύνσεις που προαναφέρθηκαν. Ειδική φροντίδα απαιτείται για την αναβάθμιση της Αθήνας, που αποτελεί βασικό σημείο εισόδου στη χώρα, ενώ είναι αυτονόητο ότι πρέπει να ολοκληρωθεί ο χωροταξικός σχεδιασμός για τον τουρισμό. Χρήσιμες επιλογές μπορούν επίσης να είναι η συγχρηματοδότηση έργων υποδομής με τη μορφή συμπράξεων με ιδιωτικούς φορείς, η συλλογική συμμετοχή επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων που απαιτούνται για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την αύξηση του αριθμού των αφίξεων, η βελτίωση της κατάρτισης που παρέχουν οι Σχολές Τουριστικών Επαγγελμάτων και η εξέταση της εισαγωγής τουριστικών σπουδών και στα πανεπιστήμια (όχι μόνο σε μεταπτυχιακό επίπεδο), με τελικό στόχο να δημιουργηθεί στη χώρα ένα κέντρο τουριστικής εκπαίδευσης για την ευρύτερη περιοχή.

– Η **περαιτέρω ανάπτυξη των υπερπόντιων θαλάσσιων εμπορικών μεταφορών**, όπου είναι ήδη μεγάλο το μερίδιο του ελληνόκτητου στόλου σε παγκόσμιο επίπεδο και κρίσιμη η συμβολή των εισπράξεων αυτού του τομέα στον περιορισμό του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών.

– Στο χώρο της μεταποίησης, ενδεικτικά, οι **κλάδοι φαρμακευτικών προϊόντων και πετρελαιοειδών** (τελικών προϊόντων), που επιδεικνύουν αξιόλογο εξαγωγικό δυναμισμό, και η περαιτέρω ανάπτυξη ορισμένων κλάδων **μετάλλων** και **μεταλλικών ορυκτών**.[5] Εξάλλου, δυναμικές και εξωστρεφείς επιχειρήσεις υπάρχουν σε όλους τους κλάδους.

– Η **αξιοποίηση της αγροτικής παραγωγής, με μεταποίηση προϊόντων γεωργίας και κτηνοτροφίας**, αποτελεί ιδιαίτερη περίπτωση. Πέρα από τις δυνατότητες που μπορεί να δημιουργηθούν για το βαμβάκι (λόγω της ανόδου της διεθνούς τιμής του), επιτυχίες έχουν σημειώσει οι κλάδοι ποτών, χυμών και γαλακτοκομικών προϊόντων.

– Η **ανάδειξη της Ελλάδος σε διαμετακομιστικό κόμβο**, μεταξύ άλλων με την αξιοποίηση των λιμένων της, καθώς και η **παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών τόσο υγείας όσο και εκπαίδευσης** σε "καταναλωτές" από την ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και της Ανατολικής Μεσογείου. Η Ελλάδα διαθέτει υψηλού επιπέδου επιστημονικό δυναμικό διεθνούς κύρους, ενώ η ανάπτυξη αυτών των κλάδων μπορεί να αποτρέψει την έξοδο του δυναμικού αυτού και να ενθαρρύνει την επιστροφή Ελλήνων επιστημόνων από το εξωτερικό.

* * *

Κρίσιμη γενική προϋπόθεση επιτυχίας της προσπάθειας που έχει αναληφθεί είναι οι ήδη ασκούμενες πολιτικές αλλά και οι εδώ προτεινόμενες να μην παραμένουν ένα απλό

5 Όπως επισημαίνει και πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (*The Economic Adjustment Programme for Greece – Third Review*, Occasional Paper no. 77, Φεβρουάριος 2011).

"άθροισμα" μέτρων, αλλά να χαρακτηρίζονται επιπλέον από ισορροπία, εσωτερική συνοχή, συγχρονισμό ή σωστή διαδοχή των απαιτούμενων ενεργειών, καθώς και ταχύτητα στην υλοποίηση. Η μερική ή η αποσπασματική εφαρμογή των πολιτικών που έχουν ήδη νομοθετηθεί, εξαγγελθεί ή προταθεί μπορεί όντως να εγκυμονεί τον κίνδυνο ενός φαύλου κύκλου προσαρμογής-ύφεσης. Αντίθετα, η συγχρονισμένη και ισορροπημένη εφαρμογή τους μπορεί να εγγυηθεί ότι η οικονομία θα βρεθεί σ' έναν "ενάρετο" κύκλο.

III ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΔΙΕΘΝΩΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ[1]

1.1 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Μετά την ύφεση του 2009 που προκλήθηκε από τη χρηματοοικονομική κρίση, η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας το 2010 υπήρξε τελικά ισχυρότερη της αναμενόμενης, καθώς η ευνοϊκή επίδραση της επεκτατικής δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.1) και η έντονη ανάκαμψη του παγκόσμιου εμπορίου υπεραντιστάθμισαν τις επιπτώσεις της αβεβαιότητας την οποία προκαλούν τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και η ανησυχία των διεθνών αγορών για την ευρωπαϊκή κρίση κρατικού χρέους. Η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας προβλέπεται να συνεχιστεί το 2011 με ρυθμό μόνο ελαφρά χαμηλότερο από ό,τι το 2010. Ωστόσο, η πρόβλεψη αυτή ενέχει σημαντικούς κινδύνους, όπως η άνοδος της τιμής των καυσίμων και των τροφίμων και οι επιπτώσεις από το υψηλό και αυξανόμενο δημόσιο χρέος σε πολλές προηγμένες οικονομίες, στους οποίους προστέθηκαν πρόσφατα οι ακόμη απροσδιόριστου μεγέθους οικονομικές επιπτώσεις από τον ισχυρό σεισμό, το παλιρροϊκό κύμα και το πυρηνικό ατύχημα στην Ιαπωνία, καθώς και από τη μεγάλη αναταραχή στη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή.

Το παγκόσμιο ΑΕΠ, μετά τη μείωσή του κατά 0,5% το 2009, την πρώτη από το 1946, αυξήθηκε κατά 5,0% το 2010 (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.1). Ειδικότερα, στις προηγμένες οικονομίες, οι οποίες επλήγησαν περισσότερο από την κρίση, η ανάκαμψη υπήρξε εντονότερη (+3,0%, έναντι -3,4% το 2009) και σε σημαντικό βαθμό συγχρονισμένη. Ωστόσο, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε περαιτέρω στο 8,3% (από 8% το 2009). Στις ΗΠΑ, όπου η ανάκαμψη βασίστηκε στην εγχώρια ζήτηση και την αύξηση των αποθεμάτων, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 2,9% το 2010 (σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις), μετά από μείωση κατά 2,6% το 2009. Στην Ιαπωνία, όπου η ανάκαμψη βασίστηκε στην εξωτερική ζήτηση,

Διάγραμμα ΙΙΙ.1 Βασικά επιτόκια κεντρικών τραπεζών (Ιανουάριος 2000 - Μάρτιος 2011)

(ποσοστά % ετησίως, ημερήσια στοιχεία)

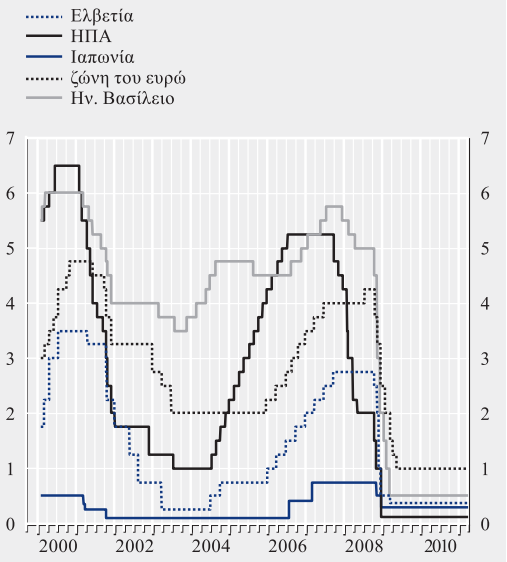

Πηγές: Ζώνη του ευρώ: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), επιτόκιο στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης. ΗΠΑ: Ομοσπονδιακή Τράπεζα ΗΠΑ, επιτόκιο-στόχος για τα ομοσπονδιακά κεφάλαια. Ιαπωνία: Τράπεζα της Ιαπωνίας, επίσημο προεξοφλητικό επιτόκιο. Ην. Βασίλειο: Τράπεζα της Αγγλίας, επιτόκιο συμφωνιών επαναγοράς. Ελβετία: κεντρική τράπεζα της Ελβετίας, μέσος ορίων στόχου για το τριμηνιαίο επιτόκιο Libor.

το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 3,9% το 2010 (2009: -6,3%) και στη ζώνη του ευρώ κατά 1,7% (2009: -4,1%, βλ. παρακάτω). Στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ επιταχύνθηκε σε 7,3%, από 2,7% το 2009. Στην Κίνα, όπου, σε αντίθεση με τις περισσότερες προηγμένες οικονομίες, η νομισματική πολιτική γίνεται περιοριστική λόγω υψηλού πληθωρισμού ενώ η δημοσιονομική πολιτική εξακολουθεί να είναι επεκτατική, ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ επιταχύνθηκε στο 10,3%, από 9,2% το 2009.

Παρά τη σημαντική ανάκαμψη του ΑΕΠ, η δημοσιονομική θέση των προηγμένων οικο-

1 Η ανάλυση που ακολουθεί βασίζεται στις μακροοικονομικές εξελίξεις μέχρι τις αρχές Απριλίου και λαμβάνει υπόψη τις προβλέψεις του ΔΝΤ (*World Economic Outlook*, Απρίλιος 2011), της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (*Autumn forecasts*, Νοέμβριος 2010 και *Interim forecast*, Φεβρουάριος 2011) και του ΟΟΣΑ (*Economic Outlook*, Νοέμβριος 2010), καθώς και τις μακροοικονομικές προβολές των εμπειρογνωμόνων της ΕΚΤ, Μάρτιος 2011.

Πίνακας ΙΙΙ.1 Βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της παγκόσμιας οικονομίας

	Αριθμός κρατών	Μερίδιο στο ΑΕΠ[1] %	ΑΕΠ (ετήσιες % μεταβολές όγκου)				Πληθωρισμός[2] (ετήσιες % μεταβολές)				Δημοσιονομικό αποτέλεσμα (% του ΑΕΠ)				Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% του ΑΕΠ)			
			2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Παγκόσμιο σύνολο	**185**	**100,0**	**-0,5**	**5,0**	**4,4**	**4,5**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
1. Προηγμένες οικονομίες	*35*	*52,3*	*-3,4*	*3,0*	*2,4*	*2,6*	*0,1*	*1,6*	*2,2*	*1,7*	*-8,6*	*-7,7*	*-6,9*	*-5,1*	*-0,3*	*-0,2*	*-0,2*	*-0,1*
ΗΠΑ		19,7	-2,6	2,8	2,8	2,9	-0,3	1,6	2,2	1,6	-12,7	-10,6	-10,7	-7,5	-2,7	-3,2	-3,2	-2,8
Ιαπωνία		5,8	-6,3	3,9	1,4	2,1	-1,4	-0,7	0,2	0,2	-10,2	-9,5	-9,1	-8,0	2,8	3,6	2,2	2,4
Ην. Βασίλειο		2,9	-4,9	1,3	1,7	2,3	2,1	3,3	4,0	1,8	-10,3	-10,5	-8,2	-6,1	-1,7	-2,4	-2,3	-2,0
Ζώνη του ευρώ	17	14,6	-4,1	1,7	1,6	1,8	0,3	1,6	2,2	1,7	-6,3	-6,3	-4,6	-3,8	-0,3	-0,6	0,2	0,4
2. Αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες	*150*	*47,7*	*2,7*	*7,3*	*6,5*	*6,5*	*5,2*	*6,2*	*6,9*	*5,2*	*-4,1*	*-3,1*	*-1,9*	*-1,5*	*1,8*	*1,7*	*2,2*	*2,1*
Κίνα		13,6	9,2	10,3	9,6	9,5	-0,7	3,3	5,0	2,5	-3,1	-3,1	-2,1	-1,5	6,0	5,2	5,7	6,3

Πηγές: ΔΝΤ, *World Economic Outlook*, Οκτ. 2011.
Σημειώσεις: Για το 2011 εκτιμήσεις και για το 2012 προβλέψεις. Σύμφωνα με την κατάταξη του ΔΝΤ: *Προηγμένες οικονομίες*: Ζώνη του ευρώ-17, οι 4 *νέες βιομηχανικές οικονομίες της Ασίας* (Κορέα, Σιγκαπούρη, Ταϊβάν-Επαρχία Κίνας και Χονγκ Κονγκ-Ειδική Διοικητική Περιφέρεια) και ΗΠΑ, Ιαπωνία, Αυστραλία, Δανία, Ελβετία, Ηνωμ. Βασίλειο, Ισλανδία, Ισραήλ, Καναδάς, Νορβηγία, Ν. Ζηλανδία, Σουηδία και Τσεχία. *Αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες*: Αφρική (44), Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (15), Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών (13 με Μογγολία), Αναπτυσσόμενη Ασία (26), Μέση Ανατολή (20) και Δυτικό Ημισφαίριο (32).
1 Ποσοστό % συμμετοχής στο παγκόσμιο ΑΕΠ το 2010, με βάση τις ισοτιμίες αγοραστικών δυνάμεων (ΙΑΔ).
2 ΕνΔΤΚ για τη ζώνη του ευρώ και το Ηνωμένο Βασίλειο και ΔΤΚ για τις λοιπές περιπτώσεις. Μέσα επίπεδα έτους.

νομιών σημείωσε περιορισμένη μόνο βελτίωση το 2010 (το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης μειώθηκε κατά 1 εκατ. μονάδα στο 7,7% του ΑΕΠ), ενώ το διαρθρωτικό έλλειμμα ως ποσοστό του δυνητικού προϊόντος συνέχισε να αυξάνεται (σε 5,7%, από 5,4% του ΑΕΠ το 2009). Τα αποτελέσματα των προγραμμάτων περιστολής των δημοσιονομικών ελλειμμάτων που εφαρμόζονται σε ολοένα περισσότερες προηγμένες οικονομίες θα γίνουν ορατά το 2011. Ωστόσο, το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ προβλέπεται να αυξηθεί το 2011 σε όλες τις μεγάλες προηγμένες οικονομίες εκτός της Γερμανίας.

Ο πληθωρισμός αυξήθηκε στις προηγμένες οικονομίες το 2010 (στο 1,6%, από 0,1% το 2009), κυρίως λόγω της ανόδου των διεθνών τιμών των βασικών εμπορευμάτων, παρέμεινε όμως γενικά χαμηλός λόγω των συνθηκών υποαπασχόλησης των παραγωγικών συντελεστών παρά τη σημειωθείσα ανάκαμψη, ενώ το 2011 προβλέπεται να αυξηθεί στο 1,9%. Στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες η έντονη οικονομική δραστηριότητα και η αύξηση των τιμών των τροφίμων είχαν αποτέλεσμα την άνοδο του πληθωρισμού στο 6,2%, ο οποίος προβλέπεται να επιταχυνθεί το 2011 στο 6,9%.

Το παγκόσμιο εμπόριο, το οποίο επλήγη σφοδρά το 2009, καθώς ήταν βασικός μηχανισμός μετάδοσης και γεωγραφικής εξάπλωσης της ύφεσης, ανέκαμψε εντυπωσιακά το 2010. Ο όγκος του παγκόσμιου εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών έφθασε το 2010 στα προ της κρίσης επίπεδα, εμφανίζοντας άνοδο κατά 12,4%, έναντι μείωσης κατά 10,8% το 2009, ενώ προβλέπεται να αυξηθεί κατά 7,4% το 2011. Οι διεθνείς τιμές των βασικών εμπορευμάτων (σε δολάρια ΗΠΑ), μετά τη μεγάλη υποχώρησή τους το β′ εξάμηνο του 2008, άρχισαν και πάλι να κινούνται ανοδικά τη διετία 2009-2010 (βλ. Τμήμα 1.3 πιο κάτω). Οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου (μέσος όρος τριών τύπων, σε δολάρια ΗΠΑ) αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 27,9% το 2010 , ενώ προβλέπεται (από το ΔΝΤ) ότι θα αυξηθούν εντονότερα το 2011 (κατά 35,6%). Οι διεθνείς τιμές των βασικών εμπορευμάτων πλην καυσίμων αυξήθηκαν κατά 26,3% το 2010 και προβλέπεται να αυξηθούν σημαντικά και το 2011 (κατά 25,1%).

Το 2011 προβλέπεται συνέχιση της ανάπτυξης στην παγκόσμια οικονομία, με βραδύτερο όμως ρυθμό. Στις προηγμένες οικονομίες, ο κίνδυνος διπλής ύφεσης ("double dip") ή στασιμοπληθωρισμού φαίνεται να έχει απομακρυνθεί και η χρηματοοικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων βελτιώνεται. Οι σοβαρότεροι κίνδυνοι που περιβάλλουν τις προβλέψεις για το 2011 είναι η νέα άνοδος των τιμών των βασικών εμπορευμάτων, το αυξανόμενο δημόσιο χρέος σε πολλές προηγμένες οικονομίες, καθώς και η εύθραυστη κατάσταση που επικρατεί στην αγορά εργασίας αλλά και στην αγορά ακινήτων σε αρκετές προηγμένες οικονομίες. Ο ρυθμός αύξησης του παγκόσμιου ΑΕΠ προβλέπεται ότι θα επιβραδυνθεί στο 4,4% και θα διαμορφωθεί στο 2,4% στις προηγμένες οικονομίες και στο 6,5% στις αναδυόμενες οικονομίες.

1.2 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Η οικονομική ανάκαμψη στη ζώνη του ευρώ το 2010 συνοδεύθηκε από τη διεύρυνση των διαφορών στις οικονομικές επιδόσεις των επιμέρους χωρών. Συγκεκριμένα, καταγράφηκαν υψηλός ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ στη Γερμανία (3,5%), η οικονομία της οποίας επωφελήθηκε περισσότερο από την έντονη ανάκαμψη του διεθνούς εμπορίου, στασιμότητα ή αρνητικοί ρυθμοί ανάπτυξης σε οικονομίες οι οποίες είναι στο επίκεντρο της δημοσιονομικής κρίσης (Ελλάδα, Ιρλανδία) και στην Ισπανία, καθώς και μέτριοι ρυθμοί στις περισσότερες άλλες οικονομίες της ζώνης του ευρώ. Η Πορτογαλία διατήρησε θετικό ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ, καθώς η επίδραση της δημοσιονομικής προσαρμογής θα γίνει αισθητή το τρέχον έτος και το 2012.

Το 2011 ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ στη ζώνη του ευρώ προβλέπεται από το ΔΝΤ να διαμορφωθεί σε ελαφρώς χαμηλότερο επίπεδο (1,6%) από ό,τι το προηγούμενο έτος, υπό την επίδραση μιας συνολικά περιοριστικής δημο-

σιονομικής πολιτικής και της ολοκλήρωσης της διαδικασίας αναπλήρωσης των αποθεμάτων, η οποία είχε συμβάλει σημαντικά στην αύξηση του ΑΕΠ το 2010. Αντίθετα, αυξημένη προβλέπεται να είναι η δαπάνη για επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου, καθώς βελτιώνονται οι οικονομικές προοπτικές και η κερδοφορία των επιχειρήσεων. Η διαφοροποίηση των ρυθμών αύξησης του ΑΕΠ ανάμεσα στις χώρες της ζώνης του ευρώ θα συνεχιστεί το 2011, αλλά θα είναι λιγότερο έντονη. Η γερμανική οικονομία προβλέπεται να επανέλθει σε περισσότερο "κανονικούς" ρυθμούς (2,5%), η Ελλάδα θα συνεχίσει να βρίσκεται σε ύφεση αλλά μικρότερης κλίμακας σε σχέση με το 2010 (της τάξεως του -3,0%), ακολουθούμενη από την Πορτογαλία (-1,3%), ενώ η Ιρλανδία και η Ισπανία προβλέπεται να σημειώσουν θετικούς, αλλά μέτριους, ρυθμούς ανάπτυξης. Το ποσοστό ανεργίας προβλέπεται να παραμείνει ουσιαστικά αμετάβλητο, γύρω στο 10% του εργατικού δυναμικού, ενώ έντονες αναμένεται να παραμείνουν οι διαφορές σ' αυτό τον τομέα μεταξύ των επιμέρους χωρών. Οι καλύτερες επιδόσεις αναμένεται να σημειωθούν στην Αυστρία (4,3%) και την Ολλανδία (4,4%) και, από τις μεγαλύτερες οικονομίες, τη Γερμανία (6,6%), ενώ η Ισπανία θα εξακολουθήσει να καταγράφει το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας (19,4%).

Ο πληθωρισμός στη ζώνη του ευρώ αυξήθηκε στο 1,6% το 2010, από 0,3% το 2009, και προβλέπεται να διαμορφωθεί μεταξύ 2,2% και 2,7% το 2011 σύμφωνα με τους εμπειρογνώμονες της ΕΚΤ, κυρίως λόγω της ανόδου των τιμών των καυσίμων και των τροφίμων. Το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ προβλέπεται να μειωθεί στο 4,6% το 2011, από 6,3% το 2010 (μεταβολή η οποία αντιστοιχεί σε μείωση του διαρθρωτικού ελλείμματος κατά μία περίπου εκατοστιαία μονάδα), καθώς οι περισσότερες χώρες-μέλη επανέρχονται σε πολιτικές δημοσιονομικής προσαρμογής παράλληλα με την ανάκαμψη της οικονομίας. Ωστόσο, το δημόσιο χρέος προβλέπεται να αυξηθεί περαιτέρω σε 88,4% του ΑΕΠ το 2011, από 86,2% το 2010.

1.3 ΤΑΣΕΙΣ, ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΟΔΟΥ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΔΙΕΘΝΩΣ

Οι διεθνείς τιμές των βασικών εμπορευμάτων χαρακτηρίζονται τα τελευταία χρόνια από έντονες μεταβολές και αυξημένη αστάθεια. Μετά τη μεγάλη άνοδο το 2007 και τη μεγάλη υποχώρησή τους το β΄ εξάμηνο του 2008, οι διεθνείς τιμές των βασικών εμπορευμάτων άρχισαν και πάλι να κινούνται ανοδικά τη διετία 2009-2010. Η τάση αυτή συνεχίστηκε με έντονο ρυθμό τους πρώτους μήνες του 2011. Ο συνολικός δείκτης τιμών των βασικών εμπορευμάτων που καταρτίζεται από το ΔΝΤ αυξήθηκε κατά 32% μεταξύ Ιουνίου 2010 και Φεβρουαρίου 2011, ανακτώντας περισσότερο από το ήμισυ των απωλειών που είχε σημειώσει το 2008. Η αύξηση ήταν ευρεία και αφορούσε τις διεθνείς τιμές τόσο του πετρελαίου όσο και των τροφίμων (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.2). Η τιμή του αργού πετρελαίου τύπου Brent ξεπέρασε τα 100 δολάρια ΗΠΑ το βαρέλι τους πρώτους τρεις μήνες του 2011, από 80 δολάρια

Διάγραμμα ΙΙΙ.2 Διεθνείς τιμές βασικών εμπορευμάτων (Ιανουάριος 2006-Φεβρουάριος 2011)

(δείκτης αγοραίων τιμών, 2000=100)

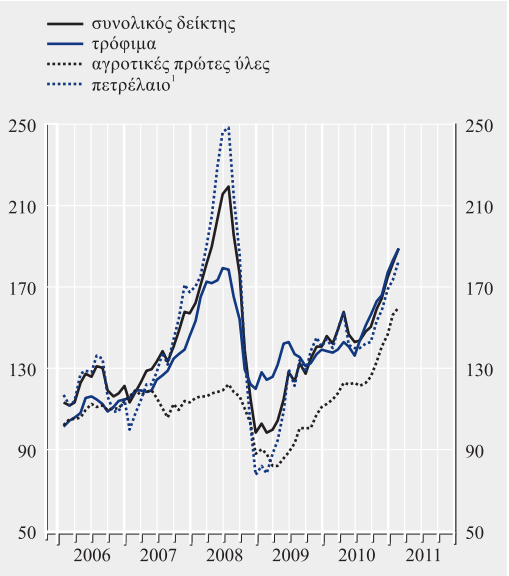

Πηγή: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.
1 Μέση διεθνής τιμή του αργού πετρελαίου (μέσος όρος τριών τύπων).

ΗΠΑ το βαρέλι το β΄ εξάμηνο του 2010 (μέσα επίπεδα περιόδων). Αντίστοιχα, ο δείκτης τιμών τροφίμων του ΔΝΤ αυξήθηκε κατά 41% από τα μέσα του 2010 και οι τιμές των σιτηρών προσέγγισαν και πάλι τα υψηλά επίπεδα του α΄ εξαμήνου του 2008.[2]

Η άνοδος των τιμών του πετρελαίου και των τροφίμων διεθνώς προήλθε τόσο από διαρθρωτικούς όσο και από κυκλικούς και ειδικούς παράγοντες. Οι διαρθρωτικοί παράγοντες αφορούν τη διαχρονική μεταβολή των θεμελιωδών μεγεθών της προσφοράς και ζήτησης στις αγορές ενέργειας και τροφίμων, ενώ οι κυκλικοί παράγοντες συνδέονται με την πορεία της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας. Επιπλέον, ειδικοί παράγοντες, όπως οι γεωπολιτικές εξελίξεις, οι καιρικές συνθήκες, η χρηματοοικονομική δραστηριότητα, η νομισματική πολιτική και η εξέλιξη της συναλλαγματικής ισοτιμίας του δολαρίου ΗΠΑ, επηρέασαν τις τρέχουσες τιμές και τις τιμές συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης βασικών εμπορευμάτων.

Ο κυριότερος προσδιοριστικός παράγοντας της ανόδου της τιμής του πετρελαίου τους τελευταίους μήνες ήταν η έντονη και αυξανόμενη ζήτηση από τις ενεργοβόρες αναπτυσσόμενες οικονομίες, κυρίως της Ασίας, αλλά και η ταχεία ανάκαμψη της ζήτησης πετρελαίου εκ μέρους των ανεπτυγμένων οικονομιών υπό συνθήκες επιτάχυνσης της ανόδου του παγκόσμιου ΑΕΠ. Παράλληλα, η εξάπλωση της πολιτικής και κοινωνικής αναταραχής στις πετρελαιοεξαγωγικές χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής το Φεβρουάριο του 2011 είχε αποτέλεσμα διαταραχές στην προσφορά και κυρίως την επανεμφάνιση έντονων ανησυχιών για τη δυνατότητα κάλυψης της ζήτησης μελλοντικά. Η υποτίμηση του δολαρίου ΗΠΑ και η χρηματοοικονομική δραστηριότητα σε παράγωγα επί βασικών εμπορευμάτων[3] συνέβαλαν περαιτέρω στην ανατίμηση του πετρελαίου. Η διεθνής τιμή του πετρελαίου προβλέπεται να μειωθεί ελαφρώς βραχυπρόθεσμα, αλλά να παραμείνει σε υψηλά επίπεδα μεσοπρόθεσμα, λόγω της αυξανόμενης διεθνούς ζήτησης, των γεωπολιτικών κινδύνων και του υψηλού οριακού κόστους παραγωγής πετρελαίου.[4]

Η κύρια αιτία για την άνοδο των τιμών των τροφίμων είναι πιο δύσκολο να προσδιοριστεί, αλλά βασικό ρόλο φαίνεται ότι διαδραμάτισαν οι διαταραχές στην προσφορά λόγω αντίξοων καιρικών συνθηκών. Η ξηρασία και οι πυρκαγιές στη Ρωσία, την Ουκρανία και το Καζακστάν και το ζεστό καλοκαίρι στις ΗΠΑ είχαν επιπτώσεις στην παραγωγή σιταριού και καλαμποκιού αντίστοιχα. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την αύξηση της παγκόσμιας ζήτησης και τα χαμηλά αποθέματα στα προϊόντα αυτά, οδήγησε σε σημαντικό άλμα των τιμών των συγκεκριμένων τροφίμων. Μολονότι οι διαταραχές λόγω φαινομένων αυτού του είδους τείνουν να εξομαλύνονται σε σύντομο χρονικό διάστημα, πρόκληση παραμένει μακροπρόθεσμα η επέκταση ή η περαιτέρω αξιοποίηση των καλλιεργήσιμων εκτάσεων, ώστε να μπορεί η αγροτική παραγωγή να καλύψει την αυξανόμενη ζήτηση για τρόφιμα και βιοκαύσιμα. Οι τιμές των τροφίμων προβλέπεται να παραμείνουν σε υψηλά επίπεδα για το τρέχον έτος,[5] επηρεαζόμενες από την αβεβαιότητα για τις καιρικές συνθήκες, τις επιπτώσεις των υψηλών τιμών ενέργειας ως πρώτης ύλης και τον κίνδυνο επιβολής νέων περιορισμών στο παγκόσμιο εμπόριο λόγω μειωμένης παραγωγής.

Η μέχρι τώρα αξιοσημείωτη αύξηση των τιμών του πετρελαίου και των τροφίμων, αλλά και η πρόβλεψη για διατήρηση των τιμών αυτών σε σχετικά υψηλά επίπεδα, συνεπάγονται σοβαρές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις παγκοσμίως και ιδίως για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Οι κύριες επιπτώσεις είναι: (α) αύξηση του πληθωρισμού τιμών και κόστους, λόγω των πρωτογενών και δευτερογενών επιδράσεων στο κύκλωμα διαμόρφωσης των

2 Βλ. ΔΝΤ, *World Economic Outlook*, Απρίλιος 2011, Appendix 1.2 "Commodity market developments and prospects".
3 Για περαιτέρω πληροφορίες, βλ. ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο "Η αντιμετώπιση των προκλήσεων που αφορούν τις αγορές βασικών εμπορευμάτων και τις πρώτες ύλες", COM(2011) 25 τελικό, Φεβρουάριος.
4 Βλ. υποσημείωση 2.
5 Βλ. υποσημείωση 2.

τιμών, (β) χειροτέρευση των όρων εμπορίου και του εμπορικού ισοζυγίου των χωρών οι οποίες είναι καθαροί εισαγωγείς τροφίμων και ενέργειας και, γενικά, (γ) επιβράδυνση ή ανακοπή της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης.[6] Επίσης, όπως έδειξαν οι πρόσφατες κοινωνικές αναταραχές σε αρκετές αναπτυσσόμενες οικονομίες, η συνεχιζόμενη αύξηση των τιμών του πετρελαίου και των τροφίμων έχει αναδιανεμητικές επιπτώσεις εις βάρος των φτωχότερων στρωμάτων του πληθυσμού, γεγονός που σημαίνει ότι πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα η επισιτιστική ασφάλεια και η κοινωνική πρόνοια. Από την άλλη πλευρά, η άνοδος των εν λόγω τιμών ενισχύει το εισόδημα των εξαγωγέων πετρελαίου και τροφίμων, ένα μέρος του οποίου ανακυκλώνεται στις παγκόσμιες αγορές αγαθών και υπηρεσιών. Επιπλέον, δεδομένου του υψηλού κόστους έρευνας και ανάπτυξης στον τομέα της ενέργειας και των πρωτοποριακών καλλιεργειών, οι υψηλές τιμές του πετρελαίου και των τροφίμων μπορούν να εξασφαλίσουν το περιθώριο κέρδους που καθιστά συμφέρουσες τέτοιες πρωτοβουλίες, διανοίγοντας νέες προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής ευημερίας. Η παρούσα συγκυρία ενθαρρύνει την επαναξιολόγηση του σύγχρονου καταναλωτικού και βιομηχανικού προτύπου υπό το πρίσμα της αύξησης του πληθυσμού, της στενότητας των πόρων και της κλιματικής αλλαγής.

6 Για εμπειρικές εκτιμήσεις των επιπτώσεων της ανόδου της τιμής της ενέργειας στον πληθωρισμό και την οικονομική δραστηριότητα, βλ. OECD (2011), "The effects of oil price hikes on economic activity and inflation", OECD Economic Department Policy Notes, No. 4 και ΕΚΤ (2010), "Energy markets and the euro area macroeconomy", ECB Occasional Paper Series No 113, Ιούνιος.

Πλαίσιο III.1

ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΗΓΕΤΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ-ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ (11.3.2011) ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ (24-25.3.2011)

Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων της ζώνης του ευρώ κατά τη σύνοδό τους στις 11 Μαρτίου 2011 (α) αξιολόγησαν την πρόοδο που έχει σημειωθεί όσον αφορά τη συνολική αντιμετώπιση της κρίσης και κάλεσαν τους Υπουργούς Οικονομικών να ολοκληρώσουν εγκαίρως τις εργασίες τους σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας εν όψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 24ης και 25ης Μαρτίου 2011 και (β) ενέκριναν το Σύμφωνο για το Ευρώ, το οποίο κατοχυρώνει ισχυρότερο συντονισμό των οικονομικών πολιτικών για την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική σύγκλιση.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στις 24-25 Μαρτίου 2011, υιοθέτησε τις συμφωνίες οι οποίες είχαν επιτευχθεί στις 11.3.2011 και ενέκρινε τα χαρακτηριστικά του μελλοντικού Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ), σημειώνοντας ότι θα επισπευστεί η προετοιμασία της συνθήκης για τον ΕΜΣ και των τροποποιήσεων της συμφωνίας για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΤΧΣ), ώστε και οι δύο συμφωνίες να καταστεί δυνατόν να υπογραφούν ταυτόχρονα πριν από το τέλος Ιουνίου του 2011. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθέτησε επίσης μια συνολική δέσμη μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης, μεταξύ των οποίων και το διευρυμένο Σύμφωνο για το Ευρώ ("Σύμφωνο για το Ευρώ+").

1 Αποφάσεις της συνόδου της 11ης Μαρτίου 2011 για το ΕΤΧΣ και τον ΕΜΣ – Επιμήκυνση χρόνου αποπληρωμής και μείωση επιτοκίου δανείων προς την Ελλάδα

Στα συμπεράσματα της συνόδου της 11ης Μαρτίου τονίζεται ότι οι ρυθμίσεις για τα εν λόγω όργανα οικονομικής στήριξης (ΕΤΧΣ και ΕΜΣ) θα πρέπει να βασίζονται απόλυτα και να υλοποιούν πλήρως τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου 2010 και

τη δήλωση της Ευρωομάδας της 28ης Νοεμβρίου 2010. Περαιτέρω, ελήφθησαν αποφάσεις που αφορούν τη χρηματοδοτική ικανότητα και τα μέσα παρέμβασης των ανωτέρω οργάνων, καθώς και τους χρηματοδοτικούς όρους των δανείων που χορηγεί το ΕΤΧΣ. Συγκεκριμένα:

Χρηματοδοτική ικανότητα του ΕΜΣ

Ο ΕΜΣ θα διαθέτει συνολική πραγματική δανειοδοτική ικανότητα ύψους 500 δισεκ. ευρώ. Η πραγματική δανειοδοτική ικανότητα του ΕΜΣ θα εξασφαλιστεί με την επίτευξη κατάλληλου συνδυασμού μεταξύ καταβεβλημένου κεφαλαίου, καταβλητέου κεφαλαίου και εγγυήσεων. Έως την έναρξη λειτουργίας του ΕΜΣ, η συμφωνηθείσα δανειοδοτική ικανότητα, ύψους 440 δισεκ. ευρώ, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας θα είναι πλήρως διαθέσιμη.

Μέσα παρέμβασης του ΕΜΣ

Ο ΕΜΣ θα παρέχει χρηματοδοτική συνδρομή όταν υποβάλλεται αίτημα από κράτος-μέλος της ζώνης του ευρώ και εφόσον η παρέμβαση αυτή θεωρείται απαραίτητη για τη διαφύλαξη της σταθερότητας της ζώνης του ευρώ συνολικά. Οποιαδήποτε σχετική απόφαση θα λαμβάνεται με ομοφωνία, με βάση ανάλυση της διατηρησιμότητας του χρέους του ενδιαφερόμενου κράτους-μέλους, την οποία θα εκπονούν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΔΝΤ, σε συνεργασία με την ΕΚΤ. Η χρηματοδοτική συνδρομή θα υπόκειται σε αυστηρές προϋποθέσεις, στο πλαίσιο μακροοικονομικού προγράμματος προσαρμογής.

Η χρηματοδοτική συνδρομή από το ΕΤΧΣ και τον ΕΜΣ θα λαμβάνει τη μορφή δανείων. Ωστόσο, για τη μεγιστοποίηση της οικονομικής αποδοτικότητας της στήριξης που παρέχουν, ο ΕΜΣ και το ΕΤΧΣ μπορούν επίσης, κατ' εξαίρεση, να παρεμβαίνουν στην πρωτογενή αγορά κρατικών τίτλων, στο πλαίσιο προγράμματος με αυστηρές προϋποθέσεις.

Χρηματοδοτικοί όροι του ΕΤΧΣ και ρυθμίσεις για την Ελλάδα

Η τιμολόγηση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας θα πρέπει να μειωθεί, προκειμένου να ληφθεί καλύτερα υπόψη η διατηρησιμότητα του χρέους των δικαιούχων χωρών, ενώ παράλληλα θα παραμείνει ανώτερη του κόστους χρηματοδότησης του Ταμείου, με επαρκή προσαύξηση για κινδύνους, και θα είναι σύμφωνη με τις αρχές τιμολόγησης του ΔΝΤ. Οι ίδιες αρχές εφαρμόζονται και στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας.

Υπό το πρίσμα αυτό και δεδομένων των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η Ελλάδα στο πλαίσιο του προγράμματος προσαρμογής της, το επιτόκιο των δανείων της θα μειωθεί κατά 100 μονάδες βάσης. Επιπλέον, η διάρκεια όλων των δανείων που έχουν χορηγηθεί στην Ελλάδα στο πλαίσιο του προγράμματος προσαρμογής της θα αυξηθεί στα 7,5 έτη, σε συμφωνία με το ΔΝΤ.

2 Σύμφωνο για το Ευρώ+

Το Διευρυμένο Σύμφωνο για το Ευρώ (Σύμφωνο για το Ευρώ+), όπως συμφωνήθηκε από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων των χωρών-μελών της ζώνης του ευρώ στις 11.3.2011 και στο οποίο συμμετέχουν και η Βουλγαρία, η Δανία, η Λεττονία, η Λιθουανία, η Πολωνία και η Ρουμανία, έχει στόχο να ενισχύσει περαιτέρω τον οικονομικό πυλώνα της νομισματι-

κής ένωσης και να αναβαθμίσει το συντονισμό των οικονομικών πολιτικών στη ζώνη του ευρώ, ώστε να τονωθεί η ανταγωνιστικότητα και να επιτευχθεί υψηλότερος βαθμός σύγκλισης.

Η νέα αυτή προσπάθεια ενίσχυσης του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών για την ανταγωνιστικότητα και τη σύγκλιση στηρίζεται σε τέσσερις κατευθυντήριες γραμμές: Πρώτον, θα είναι συμβατή με τους υφιστάμενους θεσμούς οικονομικής διακυβέρνησης στην ΕΕ και θα τους εμπλουτίσει. Δεύτερον, θα εστιάζεται σε πρωταρχικούς τομείς πολιτικής με ουσιώδη σημασία για την προώθηση της ανταγωνιστικότητας και της σύγκλισης. Τρίτον, κάθε χρόνο θα αναλαμβάνονται συγκεκριμένες εθνικές δεσμεύσεις από κάθε αρχηγό κράτους ή κυβέρνησης και η εκπλήρωση των δεσμεύσεων θα παρακολουθείται σε πολιτικό επίπεδο. Τέταρτον, τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ δεσμεύονται πλήρως για την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς, η οποία θα συμβάλει αποφασιστικά στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας στην ΕΕ και τη ζώνη του ευρώ.

Τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ αναλαμβάνουν να προβούν στις αναγκαίες ενέργειες για την επιδίωξη των ακόλουθων στόχων:

- **Προώθηση της ανταγωνιστικότητας.** Η πρόοδος θα αξιολογείται με βάση την εξέλιξη των μισθών και της παραγωγικότητας και τις ανάγκες προσαρμογής της ανταγωνιστικότητας.

- **Προώθηση της απασχόλησης.** Η ομαλή λειτουργία της αγοράς εργασίας αποτελεί κλειδί για την ανταγωνιστικότητα της ζώνης του ευρώ. Η πρόοδος θα αξιολογείται με βάση το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας και ανεργίας των νέων και το ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας.

- Περαιτέρω συμβολή στη **διατηρησιμότητα των δημόσιων οικονομικών.** Θα δοθεί η μέγιστη προσοχή στη **βιωσιμότητα** των συστημάτων συντάξεων, υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικών παροχών.

- **Ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.** Ένας ισχυρός χρηματοπιστωτικός τομέας είναι καίριας σημασίας για τη σταθερότητα της ζώνης του ευρώ και προς αυτή την κατεύθυνση έχει δρομολογηθεί μια συνολική μεταρρύθμιση των ευρωπαϊκού πλαισίου για την εποπτεία και τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Επιπλέον των ανωτέρω θεμάτων, θα δοθεί προσοχή στο **συντονισμό της φορολογικής πολιτικής.**

Η πρόοδος προς την επίτευξη των ανωτέρω στόχων θα παρακολουθείται σε πολιτικό επίπεδο από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων, με βάση μια σειρά δεικτών που θα καλύπτουν την ανταγωνιστικότητα, την απασχόληση, τη δημοσιονομική διατηρησιμότητα και τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Οι χώρες που αντιμετωπίζουν σοβαρές προκλήσεις σε οποιονδήποτε από τους τομείς αυτούς θα καλούνται να αναλάβουν δεσμεύσεις για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων προκλήσεων εντός δεδομένου χρονοδιαγράμματος.

3 Αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 24-25 Μαρτίου 2011 για τους όρους λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, υπενθυμίζοντας τη σπουδαιότητα της εξασφάλισης χρηματοοικονομικής σταθερότητας στη ζώνη του ευρώ, ενέκρινε την απόφαση για την τροποποίηση

της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τη συγκρότηση ενός μελλοντικού Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ).

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε τα κράτη-μέλη να κινήσουν γρήγορα τις εθνικές διαδικασίες έγκρισης, ούτως ώστε η τροποποίηση να τεθεί σε ισχύ από 1ης Ιανουαρίου 2013. Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη τις αποφάσεις στις οποίες κατέληξαν οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων της ζώνης του ευρώ στις 11 Μαρτίου 2011, ενέκρινε τα χαρακτηριστικά του ΕΜΣ (τα οποία περιλαμβάνονται ως Παράρτημα ΙΙ στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου).

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του ΕΜΣ είναι:

• Ο ΕΜΣ θα ενεργοποιείται με αμοιβαία συμφωνία, εφόσον απαιτείται για τη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας της ζώνης του ευρώ ως συνόλου.

• Ο ΕΜΣ θα αναλάβει το ρόλο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΤΧΣ) και του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (ΕΜΧΣ) ως προς την παροχή εξωτερικής χρηματοδοτικής συνδρομής στα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ μετά τον Ιούνιο του 2013.

• Η πρόσβαση στη χρηματοδοτική συνδρομή από τον ΕΜΣ θα παρέχεται με βάση αυστηρούς όρους πολιτικής, σύμφωνα με πρόγραμμα μακροοικονομικής προσαρμογής και εμπεριστατωμένης ανάλυσης της βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους που θα διενεργεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή από κοινού με το ΔΝΤ και σε συνεργασία με την ΕΚΤ. Θα απαιτείται από το δικαιούχο κράτος-μέλος να εξασφαλίζει μια αρμόζουσα μορφή συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα, σύμφωνα με τις ιδιαίτερες συνθήκες και κατά τρόπο πλήρως συμβατό με τις πρακτικές του ΔΝΤ.

• Ο ΕΜΣ θα διαθέτει πραγματική δανειοδοτική ικανότητα ύψους 500 δισεκ. ευρώ. Η επάρκεια της δανειοδοτικής ικανότητας θα επανεξετάζεται τακτικά και τουλάχιστον ανά πενταετία. Ο ΕΜΣ θα επιδιώκει να συμπληρώνει τη δανειοδοτική ικανότητά του με τη συμμετοχή του ΔΝΤ σε δράσεις χρηματοδοτικής συνδρομής, ενώ θα μπορούν να συμμετέχουν και κράτη-μέλη που δεν ανήκουν στη ζώνη του ευρώ, σε "κατά περίπτωση" (ad hoc) βάση.

Θεσμική μορφή: Ο ΕΜΣ θα συσταθεί με συνθήκη μεταξύ των κρατών-μελών της ζώνης του ευρώ ως διακυβερνητικός οργανισμός δημοσίου δικαίου, με έδρα το Λουξεμβούργο. Το καταστατικό του ΕΜΣ θα περιληφθεί σε παράρτημα της Συνθήκης.

Διοίκηση: Ο ΕΜΣ θα διαθέτει Συμβούλιο Διοικητών, αποτελούμενο από τους Υπουργούς Οικονομικών των κρατών-μελών της ζώνης του ευρώ. Το Συμβούλιο των Διοικητών θα αποτελεί το ανώτατο όργανο λήψεως αποφάσεων και θα λαμβάνει με αμοιβαία συμφωνία τις αποφάσεις για τη χορήγηση χρηματοδοτικής συνδρομής, τους όρους και τις προϋποθέσεις της συνδρομής, τη δανειοδοτική ικανότητα του ΕΜΣ, καθώς και για τυχόν αλλαγές της δέσμης των προβλεπόμενων μέσων.

Δομή του κεφαλαίου: Ο ΕΜΣ θα επιδιώξει να λάβει και να διατηρήσει την υψηλότερη αξιολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας από τους σημαντικότερους οργανισμούς αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας. Ο ΕΜΣ θα διαθέτει εγγεγραμμένο κεφάλαιο ύψους 700 δισεκ.

ευρώ. Από το ποσό αυτό, 80 δισεκ. ευρώ θα έχουν τη μορφή κεφαλαίου καταβεβλημένου από τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ, τα οποία θα διατεθούν σταδιακά από τον Ιούλιο του 2013 σε πέντε ισόποσες ετήσιες δόσεις. Επίσης, ο ΕΜΣ θα διαθέτει συνδυασμό δεσμευμένου καταβλητέου κεφαλαίου και εγγυήσεων από τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ συνολικού ύψους 620 δισεκ. ευρώ. Η κλείδα συμμετοχής κάθε κράτους-μέλους στο συνολικό εγγεγραμμένο κεφάλαιο του ΕΜΣ θα βασίζεται στην κλείδα καταβεβλημένου κεφαλαίου της ΕΚΤ.

Μέσα: Η συνδρομή του ΕΜΣ θα παρέχεται μέσω δανείων. Ωστόσο, και κατ' εξαίρεση, ο ΕΜΣ μπορεί να παρεμβαίνει σε πρωτογενείς αγορές χρεογράφων βάσει προγράμματος μακροοικονομικής προσαρμογής υπό αυστηρούς όρους και κατόπιν αμοιβαίας συμφωνίας του Συμβουλίου των Διοικητών.

Καθορισμός τιμών: Ο ΕΜΣ θα έχει τη δυνατότητα να δανείζει με σταθερό ή μεταβλητό επιτόκιο. Ο καθορισμός των τιμών του ΕΜΣ θα ευθυγραμμίζεται με τις αρχές καθορισμού τιμών του ΔΝΤ, οι δε χρεώσεις του θα υπερβαίνουν το κόστος χρηματοδότησης του ΕΜΣ, συμπεριλαμβανομένης και κατάλληλης προσαύξησης για κινδύνους. Θα εφαρμόζεται η εξής διάρθρωση τιμών: 1. κόστος χρηματοδότησης του ΕΜΣ, 2. επιβάρυνση 200 μονάδων βάσης για το σύνολο του δανείου, 3. πρόσθετη επιβάρυνση 100 μονάδων βάσης για τα ποσά δανείων που δεν έχουν εξοφληθεί μετά την πάροδο τριετίας.

Διαδικασίες για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα: Προσδοκάται κατάλληλη και αναλογική συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, η φύση και έκταση της οποίας θα καθορίζεται κατά περίπτωση και θα εξαρτάται από τα αποτελέσματα της μελέτης βιωσιμότητας του χρέους: (α) εάν με βάση την ανάλυση βιωσιμότητας συνάγεται ότι ένα πρόγραμμα μακροοικονομικής προσαρμογής μπορεί ρεαλιστικά να επαναφέρει το δημόσιο χρέος σε βιώσιμη πορεία, το δικαιούχο κράτος-μέλος αναλαμβάνει πρωτοβουλίες με σκοπό την ενθάρρυνση των βασικών ιδιωτών επενδυτών να διατηρήσουν τα ανοίγματά τους, (β) εάν με βάση την ανάλυση βιωσιμότητας συνάγεται ότι ένα πρόγραμμα μακροοικονομικής προσαρμογής δεν μπορεί ρεαλιστικά να επαναφέρει το δημόσιο χρέος σε βιώσιμη πορεία, το δικαιούχο κράτος-μέλος υποχρεούται να προσέλθει καλόπιστα σε ενεργές διαπραγματεύσεις με τους δανειστές του για να εξασφαλίσει την άμεση συμμετοχή τους στην αποκατάσταση της βιωσιμότητας του χρέους. Η παροχή της χρηματοδοτικής συνδρομής εξαρτάται από την ύπαρξη αξιόπιστου σχεδίου του κράτους-μέλους, καθώς και επαρκούς δέσμευσης για την εξασφάλιση κατάλληλης και αναλογικής συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα. Το κράτος-μέλος διαβουλεύεται με τους δανειστές σχετικά με το ενδεχόμενο αναπρογραμματισμού (rescheduling) ή αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους, με σκοπό την εξεύρεση κατάλληλων λύσεων. Μέτρα για τη μείωση της καθαρής παρούσας αξίας του χρέους εξετάζονται μόνο όταν δεν είναι πιθανή η επίτευξη των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων με άλλους τρόπους.

Ρήτρες συλλογικής δράσης: Από τον Ιούλιο του 2013, θα περιλαμβάνονται ρήτρες συλλογικής δράσης (CAC) σε όλα τα νέα κρατικά χρεόγραφα της ζώνης του ευρώ με προθεσμία λήξης άνω του έτους. Στόχος των ρητρών αυτών είναι η διευκόλυνση της επίτευξης συμφωνίας μεταξύ του κράτους και των δανειστών του στο πλαίσιο της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα.

Καθεστώς του ΕΜΣ ως προνομιούχου δανειστή: Ο ΕΜΣ θα απολαύει καθεστώτος προνομιούχου δανειστή όπως και το ΔΝΤ, αλλά έπεται έναντι αυτού.

2 ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ[7]

Η δυναμική ανάκαμψης των οικονομιών των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, σύμφωνα με τα στοιχεία του τελευταίου τριμήνου του 2010, συνεχίζεται και μάλιστα ενισχύεται περαιτέρω. Ειδικότερα, η Ρουμανία και η Κροατία ήταν οι μόνες χώρες που τελικά κατέγραψαν αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης για ολόκληρο το 2010 (-2,0% η πρώτη και -1,9% η δεύτερη).[8] Η Τουρκία σημείωσε τον υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης, της τάξεως του 8,2%, ακολουθούμενη από την Αλβανία με ρυθμό 3,5%. Τέλος, η Σερβία, η ΠΓΔΜ, το Μαυροβούνιο, η Βοσνία και Ερζεγοβίνη και η Βουλγαρία κατέγραψαν αρκετά χαμηλότερους ρυθμούς (1,5%, 1,2%, 1,1%, 0,5% και 0,3% αντίστοιχα – βλ. Πίνακα ΙΙΙ.2.Α).

Στις περισσότερες χώρες, η δυναμική της ανάπτυξης στηρίχθηκε ως επί το πλείστον στην ανάκαμψη των εξαγωγών, η οποία αντανακλούσε κυρίως την άνοδο του διεθνούς εμπορίου μετά το β΄ εξάμηνο του 2009, και σε αυξήσεις των αποθεμάτων. Σε αντιδιαστολή, η εγχώρια ζήτηση παρέμεινε ασθενική σχεδόν σε όλες τις χώρες, λόγω της προσπάθειας δημοσιονομικής προσαρμογής και του ιδιαίτερα χαμηλού ρυθμού πιστωτικής επέκτασης. Εξαίρεση αποτελεί η Τουρκία, όπου η εγχώρια ζήτηση εμφάνισε θεαματική ανάκαμψη.

Το 2011 προβλέπεται περαιτέρω ενίσχυση της ανάκαμψης και μείωση των διαφορών μεταξύ των ρυθμών ανόδου του ΑΕΠ, λόγω της ενδυνάμωσης της εγχώριας ζήτησης ταυτόχρονα σε όλες τις χώρες. Από την άλλη πλευρά όμως, δεν πρέπει να παραβλεφθεί η ύπαρξη σημαντικών στοιχείων αβεβαιότητας. Αυτά κατά κύριο λόγο συνδέονται με τις αυξανόμενες πληθωριστικές πιέσεις, την κρίση κρατικού χρέους των περιφερειακών χωρών της ζώνης του ευρώ και τον κίνδυνο να συνεχιστεί η αναταραχή στις χώρες της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής.

Η σημαντική αποκλιμάκωση του πληθωρισμού κατά τη διάρκεια της κρίσης, η οποία μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις συνοδεύθηκε ακόμη και από την εμφάνιση συνθηκών αποπληθωρισμού, φαίνεται να τερματίζεται. Οι πληθωριστικές πιέσεις, έστω και μερικώς, επανεμφανίστηκαν το 2010 (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.2.Α). Αυτό οφείλεται κυρίως στην άνοδο των τιμών βασικών προϊόντων, σε αυξήσεις στους έμμεσους φόρους και σε διοικητικά καθοριζόμενες τιμές, αλλά και στην υποτιμητική τάση ορισμένων νομισμάτων (κυρίως της Σερβίας). Το 2011 οι πληθωριστικές πιέσεις είναι πολύ πιθανόν να ενταθούν, κυρίως λόγω της αναμενόμενης επιτάχυνσης των ρυθμών ανάπτυξης. Τέλος, εφόσον η αναταραχή στις χώρες της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής συνεχιστεί, είναι πιθανόν να εξελιχθεί σε σημαντική πηγή κινδύνου για τις προοπτικές του πληθωρισμού.

Η δημοσιονομική προσαρμογή αποτελεί πρωταρχική προτεραιότητα της μακροοικονομικής πολιτικής για τις χώρες της περιοχής. Με την υποχώρηση της ύφεσης και τη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών, σχεδόν όλες οι κυβερνήσεις ξεκίνησαν μια συντονισμένη προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής με σκοπό τη διασφάλιση της διατηρησιμότητας των δημόσιων οικονομικών, που αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για να επιτευχθεί και διατηρήσιμη οικονομική ανάπτυξη. Οι περισσότερες κατόρθωσαν να περιορίσουν τα δημοσιονομικά τους ελλείμματα το 2010, ενώ η προσπάθεια προσαρμογής προβλέπεται να συνεχιστεί και το 2011 (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.2.Β).

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών των περισσότερων χωρών παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα το 2010 και σε αρκετές από αυτές αυξήθηκε σημαντικά (στην Τουρκία, τη Ρουμανία και τη Σερβία – βλ. Πίνακα ΙΙΙ.2.Β). Εξαίρεση αποτελεί η Βουλγαρία, ο εξωτερικός

7 Η ανάλυση για τις οικονομίες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης αναφέρεται στις εξής χώρες: Αλβανία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κροατία, Μαυροβούνιο, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ), Ρουμανία, Σερβία και Τουρκία.

8 Σημειώνεται ότι στην περίπτωση της Κροατίας ο ρυθμός ανάπτυξης τόσο το γ΄ όσο και το δ΄ τρίμηνο του έτους ήταν θετικός, ενώ και στη Ρουμανία ήταν επίσης θετικός, σε τριμηνιαία βάση, το δ΄ τρίμηνο του έτους.

Πίνακας ΙΙΙ.2 Βασικοί μακροοικονομικοί δείκτες των χωρών της ΝΑ Ευρώπης[1]

Α. ΑΕΠ και πληθωρισμός
(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	ΑΕΠ					Πληθωρισμός				
Χώρα	2007	2008	2009	2010 (εκτιμ.)	2011 (προβλ.)	2007	2008	2009	2010 (εκτιμ.)	2011 (προβλ.)
Αλβανία	5,9	7,7	3,3	3,5	3,4	2,9	3,4	2,2	3,6	3,3
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	6,1	5,7	-3,1	0,5	2,2	1,5	7,4	-0,4	2,1	2,5
Βουλγαρία	6,4	6,2	-4,9	0,3	2,5	7,6	12,0	2,5	3,0	4,0
Κροατία	5,5	2,4	-5,8	-2,0	1,6	2,9	6,1	2,4	1,0	2,4
Μαυροβούνιο	10,7	6,9	-5,7	1,1	2,0	4,2	8,5	3,4	0,5	1,2
ΠΓΔΜ	6,1	5,0	-0,9	1,2	3,5	2,3	8,3	-0,8	1,5	2,5
Ρουμανία	6,3	7,3	-7,1	-1,9	1,5	4,8	7,8	5,6	6,1	5,4
Σερβία	6,9	5,5	-3,1	1,5	3,0	6,9	12,4	8,1	6,2	9,1
Τουρκία	4,7	0,7	-4,7	8,2	4,5	8,8	10,4	6,3	8,6	4,8

Β. Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και δημοσιονομικό αποτέλεσμα
(ως ποσοστό του ΑΕΠ)

	Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών					Δημοσιονομικό αποτέλεσμα				
Χώρα	2007	2008	2009	2010 (εκτιμ.)	2011 (προβλ.)	2007	2008	2009	2010 (εκτιμ.)	2011 (προβλ.)
Αλβανία	-10,4	-15,2	-14,0	-9,5	-10,2	-3,5	-5,9	-7,0	-3,1	-3,5
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	-10,7	-14,5	-6,9	-6,1	-5,8	1,2	-2,2	-4,4	-4,1	-4,0
Βουλγαρία	-30,2	-23,3	-9,9	0,3	0,0	0,1	2,9	-0,8	-4,0	-3,0
Κροατία	-7,6	-9,2	-5,4	-2,9	-3,9	-2,5	-1,4	-4,1	-5,7	-6,1
Μαυροβούνιο	-39,5	-50,6	-30,3	-25,6	-24,5	6,4	-0,4	-4,4	-2,9	-7,0
ΠΓΔΜ	-6,5	-13,7	-6,9	-3,6	-4,7	0,6	-1,0	-2,7	-2,5	-2,5
Ρουμανία	-13,4	-11,6	-4,2	-4,6	-4,9	-3,1	-4,8	-7,3	-6,5	-4,4
Σερβία	-16,0	-18,5	-6,9	-7,8	-7,7	-1,9	-2,6	-4,3	-4,4	-4,1
Τουρκία	-5,9	-5,7	-2,3	-6,3	-7,2	-1,0	-1,8	-5,5	-3,4	-3,0

Πηγές: ΔΝΤ, *World Economic Outlook*, εθνικές κεντρικές τράπεζες και Υπουργείο Οικονομικών της Αλβανίας.
1 Αναμένεται ότι οι εκτιμήσεις για το 2010 και οι προβλέψεις για το 2011 θα αναθεωρηθούν.

τομέας της οποίας, έστω και οριακά, κατέγραψε πλεόνασμα. Οι εισροές κεφαλαίων για άμεσες επενδύσεις κινήθηκαν σε χαμηλά επίπεδα, ενώ οι αυξήσεις των εισροών στην Τουρκία κυρίως αφορούν επενδύσεις χαρτοφυλακίου. Το 2011 ο εξωτερικός τομέας των χωρών είναι πιθανόν να επιδεινωθεί περαιτέρω, λόγω της αναμενόμενης σταδιακής ανάκαμψης της εισαγωγικής ζήτησης αλλά και της αβεβαιότητας που επικρατεί όσον αφορά την κρίση κρατικού χρέους στη ζώνη του ευρώ και τις εξελίξεις στη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή.

Η νομισματική πολιτική για το 2011 προβλέπεται να προσδιοριστεί από το ύψος το πληθωρισμού και τους διαφορετικούς ρυθμούς ανάκαμψης στις οικονομίες των χωρών της περιοχής. Η πολιτική της νομισματικής χαλά-

ρωσης, που υιοθετήθηκε και συνεχίστηκε καθ' όλη τη διάρκεια του 2010, λειτούργησε αποτελεσματικά, όπως πιστοποιούν οι θετικοί ρυθμοί ανάπτυξης που καταγράφονται πλέον στο σύνολο των χωρών από το τελευταίο τρίμηνο του 2010, φαίνεται όμως ότι τείνει να ολοκληρωθεί. Ήδη η Σερβία προέβη σε αυξήσεις του βασικού της επιτοκίου, σηματοδοτώντας αλλαγή νομισματικής πολιτικής, αλλά οι υπόλοιπες χώρες τηρούν στάση αναμονής. Εξαίρεση αποτελεί η Τουρκία, η οποία εφαρμόζει περιοριστική πολιτική μέσω της "αντισυμβατικής" πολιτικής μείωσης των επιτοκίων και, ταυτόχρονα, αύξησης των διακρατούμενων υποχρεωτικών ρευστών διαθεσίμων (υποχρεωτικών καταθέσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων). Συνολικά εκτιμάται ότι προς το παρόν οι νομισματικές αρχές θα διατηρήσουν τα επιτόκια σε χαμηλά επίπεδα, λαμβάνοντας υπόψη το επίπεδο του πληθωρισμού, προκειμένου να ευνοήσουν την ανάπτυξη, και οι τυχόν αποφάσεις που θα σηματοδοτούν την έναρξη άσκησης περιοριστικής πολιτικής μάλλον μετατίθενται προς το δεύτερο εξάμηνο του 2011.

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας των χωρών της περιοχής παρουσιάζει εμφανή σημεία βελτίωσης και οι ρυθμοί πιστωτικής επέκτασης έχουν ενισχυθεί. Το 2011 αναμένεται επιτάχυνση της πιστωτικής επέκτασης, χωρίς όμως να προσεγγίζονται τα επίπεδα προ της κρίσης, και η κερδοφορία των τραπεζών θα επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από την εξέλιξη των επισφαλών απαιτήσεων, οι οποίες καταγράφονται —με χρονική υστέρηση— ως αποτέλεσμα της κρίσης. Παράλληλα, το νέο πρότυπο οικονομικής ανάπτυξης που τώρα οικοδομείται δίνει προτεραιότητα στις εσωτερικές ροές κεφαλαίων (και όχι στην εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό) όσον αφορά την εξασφάλιση της απαραίτητης ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα, με συνέπεια όμως την άνοδο των επιτοκίων και τη συγκράτηση της κερδοφορίας των τραπεζών. Συνολικά επισημαίνεται ότι η υψηλή κεφαλαιακή βάση του χρηματοπιστωτικού τομέα των χωρών της περιοχής που στηρίζεται στις εγχώριες αποταμιεύσεις αποτελεί εχέγγυο για τη σταθερότητα και την ανάπτυξη των οικονομιών τους.

IV Η ΕΝΙΑΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ[1]

Οι πληθωριστικές πιέσεις στη ζώνη του ευρώ παρέμειναν συγκρατημένες στη διάρκεια του 2010, γεγονός που επέτρεψε στην ενιαία νομισματική πολιτική να διατηρήσει διευκολυντική κατεύθυνση, υποβοηθώντας έτσι την οικονομική ανάκαμψη. Ωστόσο, από τις αρχές του 2011 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ εκτιμά ότι η αύξηση των τιμών των βασικών εμπορευμάτων, η οποία οφείλεται στην άνοδο της οικονομικής δραστηριότητας και την ενίσχυση της ρευστότητας παγκοσμίως, καθώς και στις πρόσφατες γεωπολιτικές εντάσεις, δημιουργεί πλέον πληθωριστικούς κινδύνους, με την έννοια ότι είναι δυνατόν να προκαλέσει γενικευμένη άνοδο των τιμών των προϊόντων και των υπηρεσιών στη ζώνη του ευρώ, ενδεχόμενο το οποίο θα πρέπει με κάθε τρόπο να αποτραπεί. Το 2010 και το πρώτο τρίμηνο του 2011 τα βασικά επιτόκια του Ευρωσυστήματος παρέμειναν σταθερά σε ιστορικώς χαμηλά επίπεδα, αλλά τον Απρίλιο του 2011 αυξήθηκαν κατά 25 μονάδες βάσης (η πρώτη μεταβολή μετά από δύο περίπου χρόνια), προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι πληθωριστικοί κίνδυνοι που προαναφέρθηκαν (βλ. Πίνακα IV.1). Παράλληλα, το Ευρωσύστημα εξακολούθησε να προσφεύγει στη χρήση μη συμβατικών μέτρων νομισματικής πολιτικής (βλ. Πίνακα IV.2).[2]

Υπενθυμίζεται ότι το Δεκέμβριο του 2009 δρομολογήθηκε η προοδευτική άρση της εφαρμογής ορισμένων από τα εν λόγω μέτρα και η πολιτική "εξόδου" άρχισε να υλοποιείται τον επόμενο μήνα. Από την άλλη πλευρά, ήδη από τους τελευταίους μήνες του 2009 οι χρηματοπιστωτικές αγορές είχαν αρχίσει να επηρεάζονται από ανησυχίες σχετικά με τη δημοσιονομική κατάσταση σε ορισμένα κράτη-μέλη (ιδίως στην Ελλάδα), με αποτέλεσμα την εκδήλωση αυξανόμενων εντάσεων, οι οποίες κορυφώθηκαν στις αρχές Μαΐου του 2010. Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι εντάσεις αυτές, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ επανενεργοποίησε το Μάιο του 2010 ορισμένα μη συμβατικά μέτρα νομισματικής πολιτικής και υιοθέτησε ένα πρόσθετο μη συμβατικό μέτρο, το Πρόγραμμα για τις Αγορές Τίτλων.[3,4] Επίσης εκείνη την περίοδο το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ έλαβε την ιδιαίτερα σημαντική για την Ελλάδα απόφαση να παρέχεται ρευστότητα από το Ευρωσύστημα στις τράπεζες έναντι χρεογράφων τα οποία έχει εκδώσει ή εγγυηθεί το Ελληνικό Δημόσιο, ανεξάρτητα από τις πιστωτικές διαβαθμίσεις τις οποίες αποδίδουν στα εν λόγω χρεόγραφα οι οίκοι αξιολόγησης.[5]

Η νομισματική πολιτική η οποία ακολουθείται από το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ στοχεύει στην επίτευξη του πρωταρχικού σκοπού του Ευρωσυστήματος, δηλαδή στην εδραίωση της σταθερότητας των τιμών[6] στη ζώνη του ευρώ σε μεσοπρόθεσμη βάση. Το 2010 και τους πρώτους δύο μήνες του 2011 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ τόνισε επανειλημμένως ότι τα βασικά επιτόκια του Ευρωσυστήματος βρίσκονται στο κατάλληλο επίπεδο ώστε να πραγματοποιηθεί ο πρωταρχικός σκο-

1 Με βάση τις εισαγωγικές δηλώσεις του Προέδρου της ΕΚΤ στις συνεντεύξεις τύπου μετά την πρώτη συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ κάθε μήνα – όπου γίνεται η χάραξη της νομισματικής πολιτικής – κατά το 2010 και τους πρώτους τέσσερις μήνες του 2011, καθώς επίσης και ανακοινώσεις και άλλα δημοσιευμένα κείμενα της ΕΚΤ.

2 Τα μέτρα χαρακτηρίζονται ως "μη συμβατικά" (non-standard measures), διότι αντιπροσωπεύουν σημαντικές τροποποιήσεις στο λειτουργικό πλαίσιο (operational framework) – δηλ. στα μέσα και τις διαδικασίες του Ευρωσυστήματος – για την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής. Τα εν λόγω μέτρα καθιστούν ευνοϊκότερες τις συνθήκες χρηματοδότησης και ενισχύουν τη ροή των κεφαλαίων από το χρηματοπιστωτικό σύστημα – δηλ., στη ζώνη του ευρώ, κυρίως από τις τράπεζες – προς την οικονομία, σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι ήταν δυνατόν να επιτευχθεί αποκλειστικά και μόνο με "συμβατικά" μέτρα, δηλ. με μειώσεις των βασικών επιτοκίων χωρίς τροποποιήσεις του λειτουργικού πλαισίου.

3 Βλ. Απόφαση της ΕΚΤ της 14ης Μαΐου 2010 σχετικά με τη θέσπιση προγράμματος για τις αγορές τίτλων (ΕΚΤ/2010/5). Στο πλαίσιο του προγράμματος, το Ευρωσύστημα αγοράζει τίτλους (εκφρασμένους σε ευρώ) προκειμένου να συμβάλει στην άρση των δυσλειτουργιών στις χρηματοπιστωτικές αγορές, οι οποίες με τη σειρά τους θέτουν σε κίνδυνο την ομαλή λειτουργία του μηχανισμού μετάδοσης των επιδράσεων της νομισματικής πολιτικής και ως εκ τούτου την επίτευξη του πρωταρχικού σκοπού της ενιαίας νομισματικής πολιτικής. Η απόκτηση χρεογράφων εκ μέρους του Ευρωσυστήματος συνεπάγεται κατ' αρχάς αύξηση της συνολικής ρευστότητας του τραπεζικού συστήματος, η οποία όμως ακολούθως απορροφάται με τη βοήθεια άλλων έκτακτων πράξεων ανοικτής αγοράς που ανανεώνονται κάθε εβδομάδα, ώστε το πρόγραμμα να μη συντελεί στη δημιουργία πρόσθετης ρευστότητας στη διατραπεζική αγορά.

4 Παράλληλα, το Συμβούλιο των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών (Ecofin) και τα κράτη-μέλη θέσπισαν τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας που θα λειτουργήσουν σε προσωρινή βάση με στόχο τη διαφύλαξη της χρηματοοικονομικής σταθερότητας (βλ. και Πλαίσιο III.1 στο προηγούμενο κεφάλαιο).

5 Ανάλογη απόφαση ανακοινώθηκε σε σχέση με τα ιρλανδικά κρατικά ομόλογα στις 31 Μαρτίου 2011.

6 Σύμφωνα με τον ορισμό ο οποίος αποτελεί μέρος της στρατηγικής της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, επικρατεί σταθερότητα των τιμών όταν ο ρυθμός πληθωρισμού παραμένει κάτω αλλά πλησίον του 2%.

Πίνακας IV.1 Προσαρμογές των βασικών επιτοκίων του Ευρωσυστήματος

(ποσοστά % ετησίως)

Ημερομηνία μεταβολής επιτοκίων[1]		Πάγια διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων	Πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης		Πάγια διευκόλυνση οριακής χρηματοδότησης
			Δημοπρασίες σταθερού επιτοκίου (σταθερό επιτόκιο)	Δημοπρασίες ανταγωνιστικού επιτοκίου (ελάχιστο επιτόκιο προσφορών)	
2000	6 Οκτωβρίου	3,75	-	4,75	5,75
2001	11 Μαΐου	3,50	-	4,50	5,50
	31 Αυγούστου	3,25	-	4,25	5,25
	18 Σεπτεμβρίου	2,75	-	3,75	4,75
	9 Νοεμβρίου	2,25	-	3,25	4,25
2002	6 Δεκεμβρίου	1,75	-	2,75	3,75
2003	7 Μαρτίου	1,50	-	2,50	3,50
	6 Ιουνίου	1,00	-	2,00	3,00
2005	6 Δεκεμβρίου	1,25	-	2,25	3,25
2006	8 Μαρτίου	1,50	-	2,50	3,50
	15 Ιουνίου	1,75	-	2,75	3,75
	9 Αυγούστου	2,00	-	3,00	4,00
	11 Οκτωβρίου	2,25	-	3,25	4,25
	13 Δεκεμβρίου	2,50	-	3,50	4,50
2007	14 Μαρτίου	2,75	-	3,75	4,75
	13 Ιουνίου	3,00	-	4,00	5,00
2008	9 Ιουλίου	3,25	-	4,25	5,25
	8 Οκτωβρίου	2,75	-	-	4,75
	9 Οκτωβρίου	3,25	-	-	4,25
	15 Οκτωβρίου	3,25	3,75	-	4,25
	12 Νοεμβρίου	2,75	3,25	-	3,75
	10 Δεκεμβρίου	2,00	2,50	-	3,00
2009	21 Ιανουαρίου	1,00	2,00	-	3,00
	11 Μαρτίου	0,50	1,50	-	2,50
	8 Απριλίου	0,25	1,25	-	2,25
	13 Μαΐου	0,25	1,00	-	1,75
2011	13 Απριλίου	0,50	1,25	-	2,00

Πηγή: ΕΚΤ.
1 Από τις 10 Μαρτίου 2004 και με εξαίρεση τις αυξομειώσεις στις 8 και 9 Οκτωβρίου 2008, οι μεταβολές των επιτοκίων των πάγιων διευκολύνσεων αποδοχής καταθέσεων και οριακής χρηματοδότησης ισχύουν όχι από την ημερομηνία της συνεδρίασης του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ κατά την οποία λαμβάνεται η απόφαση για προσαρμογή των επιτοκίων, αλλά από την ημερομηνία που διενεργείται η πρώτη πράξη κύριας αναχρηματοδότησης μετά την απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου (οπότε μεταβάλλεται και το ελάχιστο επιτόκιο προσφορών/σταθερό επιτόκιο στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης).

πός της ενιαίας νομισματικής πολιτικής και χαρακτήρισε διευκολυντική την κατεύθυνση της νομισματικής πολιτικής. Πράγματι, σε όλη τη διάρκεια του 2010 και στις αρχές του 2011 οι πληθωριστικές προσδοκίες παρέμειναν σε επίπεδα συνεπή με διαμόρφωση του πληθωρισμού κάτω αλλά πλησίον του 2% μεσοπρόθεσμα, πράγμα που σημαίνει ότι οι οικονομικές μονάδες ανέμεναν εκπλήρωση του πρωταρχικού σκοπού της ενιαίας νομισματικής πολιτικής. Όμως, το Μάρτιο του 2011 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ σημείωσε την υπό εξέλιξη επιτάχυνση του πληθωρισμού και υπογράμμισε ότι πρέπει οπωσδήποτε να διασφαλιστεί ότι αυτή δεν θα οδηγήσει σε γενικευμένες αυξήσεις τιμών σε μεσοπρόθεσμη βάση. Κατά συνέπεια, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ τέθηκε σε "ισχυρή επαγρύπνηση" ("strong vigilance") προκειμένου να προβεί εγκαίρως στις αποφασιστικές ενέργειες που είναι αναγκαίες ώστε οι διαφαινόμενοι πληθωριστικοί κίνδυνοι να μην υλοποιηθούν. Έτσι, όπως προαναφέρθηκε, η κατεύθυνση της νομισματικής πολιτικής προσαρμόστηκε

Πίνακας IV.2 Πράξεις ανοικτής αγοράς του Ευρωσυστήματος το 2010 και το α' τρίμηνο του 2011

1. Πράξεις κύριας και πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης:	
1.1 Πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης: χορήγηση ρευστότητας για μια εβδομάδα	**Συχνότητα:** Μια φορά την εβδομάδα. **Διαδικασία:** Τουλάχιστον μέχρι 12.7.2011, δημοπρασία σταθερού επιτοκίου για τη χορήγηση ρευστότητας χωρίς ποσοτικό περιορισμό.
1.2 Πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης:	
1.2.1 Χορήγηση ρευστότητας για μια περίοδο τήρησης	**Συχνότητα:** Μία φορά στην αρχή κάθε περιόδου τήρησης. Οι πράξεις αυτές θα εξακολουθήσουν να διεξάγονται τουλάχιστον μέχρι το τέλος του δεύτερου τριμήνου του 2011. **Διαδικασία:** Δημοπρασία σταθερού επιτοκίου (ίσου προς το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης) για τη χορήγηση ρευστότητας χωρίς ποσοτικό περιορισμό.
1.2.2 Χορήγηση ρευστότητας για τρεις μήνες	**Συχνότητα:** Μια φορά το μήνα. **Διαδικασία:** Δημοπρασία σταθερού επιτοκίου (ίσου προς το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης) για τη χορήγηση ρευστότητας χωρίς ποσοτικό περιορισμό, από τον Ιανουάριο μέχρι το Σεπτέμβριο 2010, με εξαίρεση την πράξη στις 28 Απριλίου που διενεργήθηκε μέσω δημοπρασίας ανταγωνιστικού επιτοκίου. Την περίοδο Οκτωβρίου 2010-Μαρτίου 2011 εξακολούθησε να παρέχεται ρευστότητα χωρίς ποσοτικό περιορισμό μέσω των πράξεων αυτών, με επιτόκιο όμως το οποίο υπολογίστηκε/θα υπολογιστεί εκ των υστέρων ως ο μέσος όρος του σταθερού επιτοκίου των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης οι οποίες διεξήχθησαν/θα διεξαχθούν κατά τη διάρκεια των τρίμηνων πράξεων.[1] Η διαδικασία αυτή θα εφαρμοστεί και για τις πράξεις οι οποίες θα πραγματοποιηθούν το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου 2011.
1.2.3 Χορήγηση ρευστότητας για έξι μήνες	**Συχνότητα:** Διενεργήθηκε μια πράξη στις 31 Μαρτίου και μια στις 12 Μαΐου 2010. **Διαδικασία:** Δημοπρασία χωρίς ποσοτικό περιορισμό στη χορήγηση ρευστότητας, με επιτόκιο που υπολογίστηκε εκ των υστέρων ως ο μέσος όρος του σταθερού επιτοκίου των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης κατά την εξάμηνη διάρκεια της πράξης πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης. Επειδή το επιτόκιο στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης τελικά δεν μεταβλήθηκε στη διάρκεια των εξάμηνων πράξεων, ο μέσος όρος δεν διέφερε από τη σταθερή τιμή του επιτοκίου στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης (1%).
2. Πράξεις οριστικής αγοράς τίτλων:	
2.1 Πρόγραμμα Αγοράς Καλυμμένων Ομολογιών	Το Πρόγραμμα διήρκεσε από τον Ιούλιο του 2009 μέχρι τον Ιούνιο του 2010. Αποκτήθηκαν από το Ευρωσύστημα ομολογίες συνολικής ονομαστικής αξίας 60 δισεκ. ευρώ.
2.2 Πρόγραμμα για τις Αγορές Τίτλων	Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφάσισε στις 9.5.2010 για τη διεξαγωγή του Προγράμματος. Μέχρι τα τέλη Μαρτίου 2011 το Ευρωσύστημα είχε αποκτήσει τίτλους συνολικής αξίας 77,6 δισεκ. ευρώ.
3. Πράξεις εξομάλυνσης των βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας:	
3.1 Απορρόφηση ρευστότητας την τελευταία ημέρα κάθε περιόδου τήρησης	**Διαδικασία:** Συγκέντρωση ημερήσιων καταθέσεων από τα πιστωτικά ιδρύματα μέσω δημοπρασίας ανταγωνιστικού επιτοκίου με ανώτατο επιτόκιο προσφορών μέχρι και το Μάρτιο του 2011 1%.
3.2 Απορρόφηση ρευστότητας κάθε εβδομάδα ώστε να αντισταθμιστεί η επίπτωση στη συνολική ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος εξαιτίας του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων	**Συχνότητα:** Κάθε εβδομάδα, αρχής γενομένης από τις 18.5.2010. **Διαδικασία:** Συγκέντρωση καταθέσεων διάρκειας μίας εβδομάδας από τα πιστωτικά ιδρύματα μέσω δημοπρασίας ανταγωνιστικού επιτοκίου με ανώτατο επιτόκιο προσφορών μέχρι και το Μάρτιο του 2011 1%.
3.3 Χορήγηση ρευστότητας για 6 ή 13 ημέρες ώστε να μετριαστεί η επίπτωση στη συνολική ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος από τη λήξη των ετήσιων και εξάμηνων πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης.	Πράξεις διάρκειας 6 ημερών διεξήχθησαν την 1η Ιουλίου, 30ή Σεπτεμβρίου και 11η Νοεμβρίου 2010. Στις 23.12.2010 διεξήχθη πράξη με διάρκεια 13 ημερών ώστε η πρόσθετη ρευστότητα να παραμείνει διαθέσιμη στα πιστωτικά ιδρύματα το διάστημα αμέσως πριν και αμέσως μετά το τέλος του έτους 2010. **Διαδικασία:** Δημοπρασία σταθερού επιτοκίου (ίσου προς το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης) για τη χορήγηση ρευστότητας χωρίς ποσοτικό περιορισμό.
4. Πράξεις για τη χορήγηση χρηματοδότησης σε δολάρια ΗΠΑ:	
	Οι πράξεις αυτές είχαν διακοπεί μετά τις 27.1.2010, αλλά ξανάρχισαν από τις 11.5.2010 και συνεχίζονται το 2011. Μέσω αυτών των πράξεων παρέχεται χρηματοδότηση με διάρκεια 7 ημερών σε δολάρια έναντι των εξασφαλίσεων που είναι αποδεκτές από το Ευρωσύστημα στις διάφορες πράξεις χορήγησης ευρώ. Σημειώνεται ότι στις 18.5.2010 διεξήχθη πράξη χορήγησης δολαρίων με διάρκεια 84 ημερών, ενώ στις 22.12.2010 διεξήχθη πράξη με διάρκεια 14 ημερών. **Διαδικασία:** Δημοπρασία σταθερού επιτοκίου για τη χορήγηση ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ χωρίς ποσοτικό περιορισμό.
5. Πράξεις για τη χορήγηση χρηματοδότησης σε φράγκα Ελβετίας:	
Η διεξαγωγή αυτών των πράξεων διακόπηκε μετά τις 25.1.2010. Με συχνότητα μια φορά την εβδομάδα, παρεχόταν χρηματοδότηση σε φράγκα Ελβετίας διάρκειας μίας εβδομάδας μέσω πράξεων ανταλλαγής (foreign exchange swaps), έναντι ευρώ, με το Ευρωσύστημα.	

1 Επειδή το επιτόκιο στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης δεν μεταβλήθηκε στη διάρκεια των τρίμηνων πράξεων οι οποίες έληξαν μέχρι και το Μάρτιο του 2011, ο μέσος όρος δεν διέφερε από τη σταθερή τιμή του επιτοκίου στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης (1% μέχρι και το Μάρτιο του 2011).

τον Απρίλιο του 2011. Η αύξηση των βασικών επιτοκίων θα συμβάλει στη διατήρηση των πληθωριστικών προσδοκιών σε επίπεδα συνεπή με τη σταθερότητα των τιμών σε μεσοπρόθεσμη βάση, πράγμα που είναι αναγκαίο ώστε η νομισματική πολιτική να υποστηρίζει την οικονομική άνοδο στη ζώνη του ευρώ. Εξάλλου, η κατεύθυνση της νομισματικής πολιτικής συνεχίζει να είναι διευκολυντική και μετά την πρόσφατη προσαρμογή των βασικών επιτοκίων —καθώς τα επιτόκια στις αγορές χρήματος και κεφαλαίων παραμένουν χαμηλά σε όλες τις διάρκειες— και άρα υποβοηθεί την άνοδο της οικονομικής δραστηριότητας και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ τόνισε επίσης ότι θα εξακολουθήσει να παρακολουθεί στενά όλους τους παράγοντες που επηρεάζουν τους πληθωριστικούς κινδύνους, οι οποίοι, όπως υπογράμμισε, δεν έχουν εκλείψει, παρά την αύξηση των βασικών επιτοκίων.

Κατά τη χάραξη της ενιαίας νομισματικής πολιτικής το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ συνδυάζει τα συμπεράσματα της οικονομικής και της νομισματικής ανάλυσης που διεξάγει.

Το 2010, στο πλαίσιο της οικονομικής ανάλυσης διαπιστώθηκε ότι στη ζώνη του ευρώ βρισκόταν σε εξέλιξη ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας. Στη διάρκεια του 2010 ο τριμηνιαίος ρυθμός οικονομικής ανόδου στη ζώνη του ευρώ κυμάνθηκε μεταξύ 1% (το δεύτερο τρίμηνο) και 0,3% (το τρίτο και τέταρτο τρίμηνο), με αποτέλεσμα ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ να διαμορφωθεί στο 1,7%. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ εκτιμά με βάση τα στοιχεία και τις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν στις αρχές του 2011, και παρά την επικράτηση σχετικά υψηλού βαθμού αβεβαιότητας, ότι η οικονομική ανάκαμψη συνεχίζεται.

Στο πλαίσιο της οικονομικής ανάλυσης, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ παρατήρησε επίσης ότι ο πληθωρισμός αυξήθηκε σταδιακά κατά τη διάρκεια του 2010 και διαμορφώθηκε σε 2,2% το Δεκέμβριο, σε σύγκριση με 0,9% δώδεκα μήνες νωρίτερα. Τους πρώτους μήνες του 2011 ο πληθωρισμός εξακολούθησε να επιταχύνεται και έφθασε στο 2,6% το Μάρτιο, σύμφωνα με τις προσωρινές εκτιμήσεις της Eurostat.

Από τις αρχές του 2011 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ υπογράμμιζε ότι η αύξηση των τιμών του αργού πετρελαίου και άλλων βασικών εμπορευμάτων προκαλεί πλέον βραχυπρόθεσμες πληθωριστικές πιέσεις, οι οποίες μάλιστα έχουν αρχίσει να επηρεάζουν την τιμολόγηση στα πρώτα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας. Το Μάρτιο και τον Απρίλιο του 2011 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ τόνισε ότι επιβάλλεται να αποτραπεί η εκδήλωση δευτερογενών επιδράσεων[7] στις τιμές καταναλωτή από την αύξηση των τιμών της ενέργειας και των τροφίμων-βασικών εμπορευμάτων. Η εκδήλωση δευτερογενών επιδράσεων θα συντελούσε σε γενικευμένες αυξήσεις των τιμών των τελικών προϊόντων σε μεσοπρόθεσμη βάση.

Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες μακροοικονομικές προβολές των εμπειρογνωμόνων της ΕΚΤ οι οποίες δημοσιεύθηκαν το Μάρτιο του 2011, ο ρυθμός πληθωρισμού εκτιμάται ότι σε μέση ετήσια βάση θα διαμορφωθεί μεταξύ 2% και 2,6% το 2011 και μεταξύ 1% και 2,4% το 2012, υπό την προϋπόθεση όμως ότι οι μισθολογικές διεκδικήσεις των εργαζομένων και η τιμολογιακή συμπεριφορά των επιχειρήσεων στη ζώνη του ευρώ θα εξακολουθήσουν να διακρίνονται από μετριοπάθεια. Ωστόσο, είναι αυξημένη η πιθανότητα ο μέσος ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού να υπερβεί τις εν λόγω προβολές.

Το 2010, στο πλαίσιο της νομισματικής ανάλυσης την οποία το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ διεξάγει παράλληλα με την οικονομική ανάλυση, όπως επιτάσσει η στρατηγική της νομισματικής πολιτικής που έχει υιοθετήσει το

7 Δευτερογενείς επιδράσεις σημειώνονται όταν οι τιμές καταναλωτή επιβαρύνονται είτε διότι τα περιθώρια κέρδους διευρύνονται είτε διότι χορηγήθηκαν μισθολογικές αυξήσεις, σε μια προσπάθεια να αντισταθμιστεί η δυσμενής επίπτωση των αυξήσεων των τιμών των βασικών εμπορευμάτων στην αγοραστική δύναμη των επιχειρηματιών και των εργαζομένων αντίστοιχα, βλ. ΕΚΤ, *Μηνιαίο Δελτίο*, Ιούλιος 2004, σελ. 28-30.

Ευρωσύστημα, επιβεβαιώθηκε το συμπέρασμα της οικονομικής ανάλυσης – ότι δηλαδή μεσοπρόθεσμα οι πληθωριστικές πιέσεις στη ζώνη του ευρώ θα διατηρούνταν περιορισμένες. Η εκτίμηση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ για τις μεσοπρόθεσμες πληθωριστικές πιέσεις με βάση τη νομισματική ανάλυση παρέμεινε η ίδια τον Ιανουάριο του 2011. Το επόμενο δίμηνο το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ επισήμανε ότι, σύμφωνα με τη νομισματική ανάλυση, εξακολουθεί μεν να αναμένεται ότι οι πληθωριστικές πιέσεις θα είναι συγκρατημένες, αλλά σε μεσοπρόθεσμο προς μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Οι προαναφερθείσες εκτιμήσεις του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ το 2010 και στις αρχές του 2011 αντανακλούν το γεγονός ότι οι μεσοπρόθεσμες και οι μακροπρόθεσμες πληθωριστικές πιέσεις επηρεάζονται από τον υποκείμενο ρυθμό νομισματικής επέκτασης,[8] ο οποίος διατηρήθηκε στη ζώνη του ευρώ σε μέτρια επίπεδα το 2010 και στις αρχές του 2011, καθώς οι ρυθμοί νομισματικής[9] και πιστωτικής[10] επέκτασης εξακολούθησαν να είναι χαμηλοί. Ωστόσο, το Μάρτιο του 2011 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ σημείωσε ότι μεγάλο μέρος της ρευστότητας η οποία είχε συσσωρευθεί την περίοδο πριν από τη χρηματοπιστωτική κρίση παραμένει ακόμη στην οικονομία της ζώνης του ευρώ και το γεγονός αυτό είναι δυνατόν να διευκολύνει τη γενίκευση των ανοδικών πιέσεων στις τιμές, οι οποίες προέρχονται, όπως προαναφέρθηκε, από τις αγορές των βασικών εμπορευμάτων. Τον Απρίλιο του 2011 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ επανέλαβε αυτή την εκτίμηση όσον αφορά τους κινδύνους που εγκυμονεί η συσσωρευμένη ρευστότητα και σημείωσε επιπρόσθετα ότι ο υποκείμενος ρυθμός νομισματικής επέκτασης έχει αρχίσει να επιταχύνεται.

Η καθοδική πορεία την οποία ακολουθούσε το επιτόκιο Euribor τριών μηνών[11] από τις αρχές του τέταρτου τριμήνου του 2008 αντιστράφηκε στις αρχές του δεύτερου τριμήνου του 2010. Την περίοδο Απριλίου-Οκτωβρίου 2010 το επιτόκιο αυτό παρουσίασε σχεδόν αδιάκοπη αύξηση, ενώ από τις αρχές Νοεμβρίου του 2010 μέχρι τα μέσα Ιανουαρίου του 2011 σημείωσε μικρή μείωση. Στη συνέχεια, το εν λόγω επιτόκιο ακολούθησε εκ νέου ανοδική τροχιά (βλ. Διάγραμμα IV.1).

Διάγραμμα IV.1 Διαφορά μεταξύ του επιτοκίου Euribor τριών μηνών και του σταθερού επιτοκίου στις συμφωνίες ανταλλαγής (διάρκειας τριών μηνών) του επιτοκίου μίας ημέρας (Ιανουάριος 2007-Μάρτιος 2011)

(ποσοστά % ετησίως και μονάδες βάσης, ημερήσια στοιχεία)

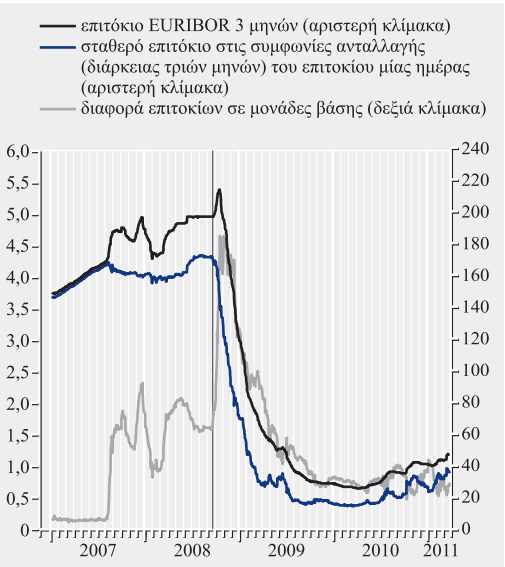

Πηγές: ΕΚΤ και European Banking Federation.
* Η κάθετη γραμμή δείχνει την ημερομηνία που ανακοινώθηκε η πτώχευση της Lehman Brothers (15 Σεπτεμβρίου 2008).

Οι μεταβολές του τρίμηνου επιτοκίου Euribor (και των άλλων διατραπεζικών επιτοκίων) είναι κατ' αρχάς δυνατόν να συσχετιστούν με την εξέλιξη της ρευστότητας στη διατραπεζική αγορά. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η άντληση

8 Ο "υποκείμενος" (underlying) ρυθμός νομισματικής επέκτασης υπολογίζεται από την ΕΚΤ με διάφορες εναλλακτικές μεθόδους (βλ. ΕΚΤ, *Monthly Bulletin*, Μάιος 2008, Box 1, σελ. 15) και δεν δημοσιεύεται. Θεωρείται ότι το μέγεθος αυτό συσχετίζεται στενότερα από ό,τι ο ρυθμός αύξησης του Μ3 με την εξέλιξη του πληθωρισμού, λαμβανομένων υπόψη των χρονικών υστερήσεων.

9 Ρυθμός μεταβολής του Μ3: Δεκέμβριος 2010: 1,7%, Δεκέμβριος 2009: -0,3%. Τον Ιανουάριο του 2011 ο ρυθμός αυτός διαμορφώθηκε στο 1,5%, αλλά το Φεβρουάριο επιταχύνθηκε στο 2,0%.

10 Ρυθμός ανόδου των τραπεζικών δανείων προς τον ιδιωτικό τομέα: Δεκέμβριος 2010: 1,9%, Δεκέμβριος 2009: -0,2%. Τον Ιανουάριο του 2011 ο ρυθμός αυτός έφθασε στο 2,4%, ενώ το Φεβρουάριο αυξήθηκε περαιτέρω στο 2,6%.

11 Το επιτόκιο στη διάρκεια των τριών μηνών είναι αντιπροσωπευτικό των επιτοκίων στα διατραπεζικά δάνεια (με διάρκεια μεγαλύτερη από μια ημέρα) στη ζώνη του ευρώ.

ρευστότητας εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων από το Ευρωσύστημα αυξήθηκε το πρώτο εξάμηνο του 2010. Όμως επειδή έληξαν, μεταξύ άλλων πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης, τρεις πράξεις με ετήσια διάρκεια (στις αρχές Ιουλίου, στα τέλη Σεπτεμβρίου και στα τέλη Δεκεμβρίου αντίστοιχα) και τα πιστωτικά ιδρύματα —παρότι είχαν τη δυνατότητα— δεν άντλησαν επαρκείς νέους πόρους (δηλ. ισόποσους με τις αποπληρωμές προς το Ευρωσύστημα) μέσω των πράξεων ανοικτής αγοράς που διεξήχθησαν το δεύτερο εξάμηνο του 2010 και στις αρχές του 2011, η ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος μειωνόταν σχεδόν αδιάκοπα από τον Ιούλιο του 2010.

Η εξέλιξη των επιτοκίων στα διατραπεζικά δάνεια επηρεάστηκε επίσης από τις μεταβολές του ασφαλίστρου έναντι του κινδύνου αντισυμβαλλομένου στη διατραπεζική αγορά.[12] Είναι δυνατόν να συναχθεί ότι σε ορισμένα διαστήματα του 2010[13] το ασφάλιστρο αυτό διογκωνόταν λόγω ανησυχιών για τη δημοσιονομική κατάσταση σε κάποια κράτη-μέλη.

Το 2010 και στις αρχές του 2011 εξακολούθησαν να παρατηρούνται δυσχέρειες στην ανακατανομή ρευστών διαθεσίμων στη διατραπεζική αγορά στη ζώνη του ευρώ. Ιδίως στις χώρες για τη διατηρησιμότητα της δημοσιονομικής κατάστασης των οποίων υπήρχαν αμφιβολίες στις αγορές, τα πιστωτικά ιδρύματα με έλλειμμα ρευστότητας φαίνεται ότι δυσκολεύονταν να προσελκύσουν διατραπεζικές καταθέσεις από πιστωτικά ιδρύματα με πλεονάσματα ρευστότητας σε άλλα κράτη-μέλη, όταν δεν προσέφεραν εξασφαλίσεις ή όταν προσέφεραν ως εξασφαλίσεις εγχώρια κρατικά ομόλογα. Κατά συνέπεια, αναγκάζονταν να προσφεύγουν κυρίως στις πράξεις κύριας και πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης ή ακόμη και στην πάγια διευκόλυνση οριακής χρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος για να αντλήσουν τους αναγκαίους πόρους. Το Μάρτιο και τον Απρίλιο του 2011, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ τόνισε ότι οι τράπεζες που έχουν περιορισμένες δυνατότητες άντλησης χρηματοδότησης από τη διατραπεζική αγορά πρέπει επειγόντως να αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους και να ενισχύσουν την κεφαλαιακή τους βάση.

Οι θέσεις της ΕΚΤ για τη μεταρρύθμιση του πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης και για τον υπό διαμόρφωση Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ESM)

Η ΕΚΤ θεωρεί κατ' αρχήν εποικοδομητικές τις προτάσεις για κοινοτική νομοθεσία και τον γενικότερο εν εξελίξει σχεδιασμό που αφορούν την οικονομική διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας.[14] Ωστόσο, ιδίως ως προς το πλαίσιο δημοσιονομικής εποπτείας και το πλαίσιο μακροοικονομικής εποπτείας, η ΕΚΤ διατύπωσε επανειλημμένως την άποψη ότι οι εν λόγω προτάσεις δεν επαρκούν για να επιτευχθεί το "ποιοτικό άλμα" που είναι αναγκαίο προκειμένου να διασφαλιστεί η άσκηση κατάλληλων δημοσιονομικών και λοιπών οικονομικών πολιτικών στα κράτη-μέλη οι οποίες δεν θα θέτουν σε κίνδυνο τη Νομισματική Ένωση, αλλά αντίθετα θα συντελούν μακροπρόθεσμα στη σταθερότητα και την οικονομική ευημερία.

Οι βασικές ενστάσεις της ΕΚΤ εστιάζονται στο ότι τόσο το νέο πλαίσιο δημοσιονομικής εποπτείας όσο και το πλαίσιο μακροοικονομικής εποπτείας παρέχουν σημαντικά περι-

12 Πρόκειται για τον κίνδυνο ο οφειλέτης σε ένα διατραπεζικό δάνειο να αθετήσει τις υποχρεώσεις του. Ο κίνδυνος τον οποίο ενέχουν οι τοποθετήσεις στη διατραπεζική αγορά μπορεί να μετρηθεί με τη διαφορά (spread) μεταξύ αφενός του επιτοκίου Euribor και αφετέρου του σταθερού επιτοκίου στις συμφωνίες ανταλλαγής (διάρκειας αντίστοιχης με το διατραπεζικό δάνειο) του επιτοκίου μίας ημέρας (overnight index swaps) ή του επιτοκίου στα διατραπεζικά δάνεια έναντι εξασφαλίσεων με αντίστοιχη διάρκεια (EUREPO), βλ. *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2008*, σελ. 74, υποσημείωση 6.

13 Όπως π.χ. από τα τέλη Οκτωβρίου μέχρι τα τέλη Δεκεμβρίου του 2010.

14 Γνώμη της ΕΚΤ της 16ης Φεβρουαρίου 2011 σχετικά με την οικονομική διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση (CON/2011/13) και Γνώμη της ΕΚΤ της 17ης Μαρτίου 2011 αναφορικά με σχέδιο Απόφασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την τροποποίηση του άρθρου 136 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με μηχανισμό σταθερότητας για τα κράτη-μέλη με νόμισμα το ευρώ (CON/2011/24). Επίσης βλ. "Βασικά στοιχεία της μεταρρύθμισης της οικονομικής διακυβέρνησης στη ζώνη του ευρώ" στο τεύχος Μαρτίου 2011 του *Μηνιαίου Δελτίου* της ΕΚΤ (στο δικτυακό τόπο της Τράπεζας της Ελλάδος). Εξάλλου, οι θέσεις αυτές παρουσιάστηκαν συνοπτικά και στην εισαγωγική δήλωση του Προέδρου της ΕΚΤ εκ μέρους του Διοικητικού της Συμβουλίου μετά τη συνεδρίαση της 7ης Απριλίου 2011.

θώρια για άσκηση διακριτικής ευχέρειας εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου των Υπουργών (Οικονομίας και Οικονομικών), πρώτον, ως προς το αν θα απευθύνονται συστάσεις προς τα κράτη-μέλη τα οποία δεν τηρούν τις υποχρεώσεις τους, δεύτερον, ως προς το κατά πόσον θα επιβάλλονται κυρώσεις στα εν λόγω κράτη-μέλη και, τρίτον, ως προς τον προσδιορισμό της μορφής και της έκτασης αυτών των κυρώσεων.

Υφίστανται δηλαδή, σύμφωνα με την άποψη της ΕΚΤ, περιθώρια για ανομοιογενή εφαρμογή των κανόνων οι οποίοι περιλαμβάνονται στα νέα πλαίσια, γεγονός που εξ αρχής μειώνει την αξιοπιστία τους, δεδομένου μεταξύ άλλων ότι, όπως κατέδειξε η πρόσφατη ιστορία, η διαχείριση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης με βάση την άσκηση διακριτικής ευχέρειας από τα όργανα της ΕΕ δεν επέτυχε να διασφαλίσει τη διατηρησιμότητα της δημοσιονομικής κατάστασης σε όλα τα κράτη-μέλη. Η ΕΚΤ θεωρεί αναγκαίο τον περιορισμό της διακριτικής ευχέρειας των διαφόρων οργάνων λήψης αποφάσεων τα οποία εμπλέκονται στις διαδικασίες που προβλέπουν τα νέα πλαίσια και την εισαγωγή περισσότερων στοιχείων αυτοματισμού στις διαδικασίες αυτές.[15]

Όσον αφορά ειδικότερα το προτεινόμενο πλαίσιο μακροοικονομικής εποπτείας, μια πρόσθετη βασική ένσταση της ΕΚΤ είναι ότι δεν προβλέπει σαφή διαχωρισμό μεταξύ των οικονομικών πολιτικών οι οποίες θα θεωρούνται ενδεδειγμένες για τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ και αυτών οι οποίες θα υποδεικνύονται για τα λοιπά κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αντίθετα, η ΕΚΤ διατύπωσε την άποψη ότι πρέπει να παρακολουθούνται διαφορετικοί οικονομικοί δείκτες και να οριστούν διαφορετικά όρια σε σχέση με κάθε δείκτη για τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ – π.χ. ως προς τους δείκτες ανταγωνιστικότητας τα όρια θα πρέπει να είναι αυστηρότερα. Επιπρόσθετα, οι προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν διασφαλίζουν ότι η μακροοικονομική εποπτεία θα εστιάζεται σαφώς στις μακροοικονομικές ανισορροπίες οι οποίες θέτουν σε κίνδυνο τη λειτουργία της Νομισματικής Ένωσης, δηλαδή στις σημαντικές απώλειες ανταγωνιστικότητας, τα μακροχρόνια ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών κ.ά.[16] (Αντίθετα, το προτεινόμενο πλαίσιο μακροοικονομικής εποπτείας στοχεύει στην αποφυγή τόσο των υπερβολικών απωλειών όσο και των υπέρμετρων βελτιώσεων της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των προϊόντων των κρατών-μελών.)

Άλλες παρατηρήσεις οι οποίες έχουν διατυπωθεί από την ΕΚΤ σε σχέση με το προτεινόμενο νέο πλαίσιο δημοσιονομικής εποπτείας περιλαμβάνουν την αναγκαιότητα ενσωμάτωσης των στόχων του (π.χ. για το λόγο δημοσιονομικού ελλείμματος προς ΑΕΠ) στο εθνικό δίκαιο των κρατών-μελών, όπως και της εγκαθίδρυσης στα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ ανεξάρτητων εθνικών οργάνων δημοσιονομικής εποπτείας, π.χ. δημοσιονομικών συμβουλίων. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ΕΚΤ προτείνει την ίδρυση ανεξάρτητου συμβουλευτικού οργάνου το οποίο θα ελέγχει, στο πλαίσιο ετησίως δημοσιευόμενης έκθεσης, τη

15 Όσον αφορά τη δημοσιονομική εποπτεία, η ΕΚΤ έχει προτείνει να απαλειφθεί η δυνατότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου των Υπουργών να μειώνουν τις οικονομικές κυρώσεις ή να αναστέλλουν την εφαρμογή τους με την επίκληση "έκτακτων οικονομικών συνθηκών" ή κατόπιν αιτήματος του κράτους-μέλους για το οποίο εξετάζεται η επιβολή κυρώσεων. Αντίστοιχη παρατήρηση έχει διατυπωθεί από την ΕΚΤ όσον αφορά το πλαίσιο μακροοικονομικής εποπτείας. Επίσης, δεν πρέπει να επιτρέπεται στην Επιτροπή ή στο Συμβούλιο των Υπουργών να παρατείνουν την προθεσμία για τη διόρθωση ενός υπερβολικού δημοσιονομικού ελλείμματος ή να θεωρούν αποδεκτές, εν όψει "σοβαρής γενικής κάμψης της οικονομικής δραστηριότητας", αξιόλογες αποκλίσεις από την πορεία προσαρμογής για την επίτευξη του μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού στόχου. Ομοίως, κατά την ΕΚΤ είναι αναγκαίο να περιοριστεί η δυνατότητα να καθίσταται επιεικέστερη η αξιολόγηση κατά πόσον υφίσταται υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα είτε με βάση το κριτήριο του ελλείμματος είτε με βάση το κριτήριο του χρέους με την επίκληση "συναφών παραγόντων". Σχετικά με το πλαίσιο μακροοικονομικής εποπτείας, είναι σκόπιμο κατά την ΕΚΤ να καθοριστεί ότι σε πολλές περιπτώσεις οι προτάσεις και συστάσεις της Επιτροπής πρέπει να υιοθετούνται αυτόματα από το Συμβούλιο των Υπουργών, εφόσον δεν έχουν απορριφθεί με ειδική πλειοψηφία.

16 Όσον αφορά τις λεπτομέρειες του προτεινόμενου πλαισίου μακροοικονομικής εποπτείας, η ΕΚΤ έχει διατυπώσει την άποψη ότι οι κυρώσεις πρέπει να επιβάλλονται αμέσως με την πρώτη εκδήλωση μη συμμόρφωσης ή έλλειψης συνεργασίας από ένα κράτος-μέλος και να κλιμακώνονται εφεξής, προκειμένου να δημιουργηθούν ικανά κίνητρα για ευθυγράμμιση των κρατών-μελών με τις συστάσεις πολιτικής. Η ΕΚΤ θεωρεί επίσης ότι πρέπει να υπάρξει πρόβλεψη στο προτεινόμενο πλαίσιο για την υποβολή εκθέσεων στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σε περίπτωση μη συμμόρφωσης ενός κράτους-μέλους και να δοθεί η δυνατότητα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να οργανώνει αποστολές κλιμακίων εμπειρογνωμόνων σε συνεργασία με την ΕΚΤ, πράγμα που θα ασκούσε περαιτέρω πολιτική πίεση στα κράτη-μέλη να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις τους.

συμμόρφωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου των Υπουργών προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τα άρθρα 121 (συντονισμός οικονομικών πολιτικών) και 126 (διαδικασία υπερβολικού δημοσιονομικού ελλείμματος) της Συνθήκης, καθώς επίσης και από τις νέες διαδικασίες οι οποίες περιγράφονται στα προτεινόμενα πλαίσια δημοσιονομικής και μακροοικονομικής εποπτείας.[17] Τέλος, η ΕΚΤ έχει προτείνει ορισμένες τροποποιήσεις σε τεχνικές λεπτομέρειες του πλαισίου δημοσιονομικής εποπτείας.[18]

Όσον αφορά τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας, η ΕΚΤ έχει τονίσει ότι, προκειμένου να αποτραπεί η δημιουργία "ηθικού κινδύνου", πρέπει να διασφαλιστεί ότι η προσφυγή στο Μηχανισμό δεν θα αποτελεί ελκυστική, αλλά έσχατη επιλογή για τα κράτη-μέλη. Προς τούτο πρέπει να επιβάλλεται δημοσιονομική πειθαρχία στα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ τα οποία χρησιμοποιούν το Μηχανισμό και η οικονομική στήριξη να τους παρέχεται μόνον υπό αυστηρές προϋποθέσεις και χωρίς προνομιακούς όρους. Η ΕΚΤ θεωρεί σκόπιμο να προβλέπεται ρητά ότι, σε περίπτωση που καταδεικνύεται ότι ένα κράτος-μέλος αντιμετωπίζει πρόβλημα φερεγγυότητας, ενδέχεται τα χρέη του προς τους ιδιώτες να μην εξοφληθούν πλήρως. Η πρόβλεψη αυτή θα συντελέσει ώστε οι αποδόσεις στις αγορές κρατικών χρεογράφων να αντανακλούν επαρκώς τη διαφοροποίηση του πιστωτικού κινδύνου μεταξύ των κρατών-μελών με βάση τη δημοσιονομική τους θέση.

17 Η ΕΚΤ έχει διατυπώσει τη γενικότερη άποψη ότι η οικονομική ανάλυση η οποία θα χρησιμοποιείται για τους σκοπούς του πλαισίου δημοσιονομικής εποπτείας πρέπει να διαπνέεται από ανεξαρτησία και να υπόκειται σε λογοδοσία. Κατά συνέπεια, οι υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής οι οποίες εμπλέκονται στη δημοσιονομική ή τη μακροοικονομική εποπτεία είναι αναγκαίο να απολαμβάνουν τον ίδιο βαθμό ανεξαρτησίας με τις υπηρεσίες οι οποίες είναι αρμόδιες για την προστασία του ανταγωνισμού. Η πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να διαχωριστεί σαφώς η ανάλυση και η αξιολόγηση η οποία διεξάγεται υπό τον Επίτροπο Οικονομικών και Νομισματικών Υποθέσεων από τις αποφάσεις της Ολομέλειας των Επιτρόπων σχετικά με τις προτάσεις προς υποβολή στο Συμβούλιο των Υπουργών κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση, όμως κατά την ΕΚΤ θα πρέπει να θεσμοθετηθούν πρόσθετες ασφαλιστικές δικλίδες.

18 Η ΕΚΤ υποστηρίζει ότι είναι αναγκαίο να επιβάλλεται στα κράτη-μέλη με λόγο δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ άνω του 60% να προσεγγίζουν ταχύτερα το μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο με μεγαλύτερες ετήσιες μειώσεις από την ελάχιστη απαιτούμενη ετήσια μείωση του κυκλικά διορθωμένου ελλείμματος (μη συμπεριλαμβανομένων τυχόν έκτακτων δημόσιων εσόδων/εξόδων) κατά 0,5% του ΑΕΠ. Επιπρόσθετα η ΕΚΤ θεωρεί ότι ο δείκτης αναφοράς ο οποίος προτείνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την αξιολόγηση του ρυθμού μείωσης του δημόσιου χρέους δεν συμβάλλει στην άσκηση επαρκούς πίεσης σε κράτη-μέλη με υψηλό δημόσιο χρέος και υψηλό ρυθμό αύξησης του ονομαστικού ΑΕΠ. Τέλος, η ΕΚΤ έχει υπογραμμίσει ότι είναι σκόπιμο ο Κώδικας Ορθής Πρακτικής των Ευρωπαϊκών Στατιστικών να ενσωματωθεί σε Κανονισμό ώστε να διασφαλιστεί η έγκαιρη παροχή στατιστικών δεδομένων. Οι αδυναμίες που τυχόν θα διαπιστώνονται ως προς τη συλλογή και την υποβολή στατιστικών στοιχείων θα πρέπει να αντιμετωπίζονται άμεσα, ενώ κατά την ΕΚΤ είναι αναγκαίο να συντομευθούν οι προθεσμίες για την υποβολή από τα κράτη-μέλη των ετήσιων και τριμηνιαίων δημοσιονομικών στοιχείων προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ώστε να της δοθεί χρόνος να εξετάζει τα εν λόγω στοιχεία περισσότερο διεξοδικά.

V Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ι ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Ι.1 ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟ 2010

Σύμφωνα με προσωρινές εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ (18.3.2011), το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 4,5% το 2010, μετά από μείωση κατά 2% το 2009 (βλ. Πίνακα V.1 και Διάγραμμα V.1). Η μεταβολή της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (σε σταθερές τιμές συντελεστών παραγωγής, δηλ. αφού αφαιρεθούν οι έμμεσοι φόροι και προστεθούν οι επιδοτήσεις) ήταν -5,2%. Για το 2010, η διαφορά ανάμεσα στις πραγματοποιήσεις και τις προβλέψεις των περισσότερων οργανισμών (για μείωση κοντά στο 4%) εξηγείται από τη μεγαλύτερη της αναμενόμενης μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων και τη μικρότερη της αναμενόμενης υποχώρηση των εισαγωγών (που ήταν πάντως μεγάλη).

Η οικονομική κατάσταση επιδεινώθηκε στη διάρκεια του 2010, καθώς τα μέτρα για τον αναγκαίο περιορισμό του δημοσιονομικού ελλείμματος άρχισαν να επηρεάζουν όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας και ο ρυθμός της πιστωτικής επέκτασης υποχώρησε σημαντικά (βλ. Κεφάλαιο IX). Ωστόσο, ελλείψει *εποχικά διορθωμένων* εθνικολογιστικών τριμηνιαίων στοιχείων, είναι προς το παρόν δύσκολο να γίνουν ακριβείς εκτιμήσεις για την πορεία του ΑΕΠ μέσα στο έτος (δηλαδή για τη μεταβολή του κάθε τριμήνου σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο)[1].

Επισημαίνεται πάντως ότι ο *ετήσιος* ρυθμός μείωσης του ΑΕΠ έφθασε το -6,6% το δ΄ τρίμηνο του 2010, από -0,7% το α΄ τρίμηνο, -5,0% το β΄ και -5,1% το γ΄ τρίμηνο του έτους.

Από την πλευρά της **δαπάνης**, τη μεγαλύτερη συμβολή στην υποχώρηση του ΑΕΠ είχαν η **ιδιωτική κατανάλωση** (μειώθηκε κατά 4,5% σε σταθερές τιμές, συμβάλλοντας κατά 3,3 εκατοστιαίες μονάδες) και οι **επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου** (μειώθηκαν κατά 16,5%, συμβάλλοντας κατά 3,1 εκατ. μονάδες). Η μείωση της **δημόσιας κατανάλωσης** κατά 6,5% συνέβαλε

Διάγραμμα V.1 Δείκτες οικονομικής δραστηριότητας

Α. Ο σύνθετος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας που καταρτίζεται απο την Τράπεζα της Ελλάδος
(Ιανουάριος 2004 - Ιανουάριος 2011)

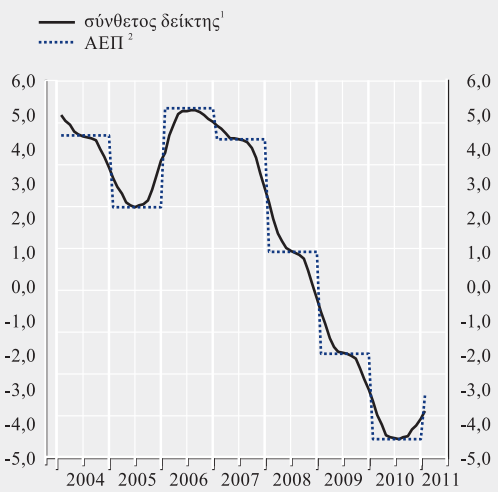

Β. Ο σύνθετος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας που καταρτίζεται από την Τράπεζα της Ελλάδος και ο δείκτης οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ελλάδα
(Ιανουάριος 2004 - Μάρτιος 2011)

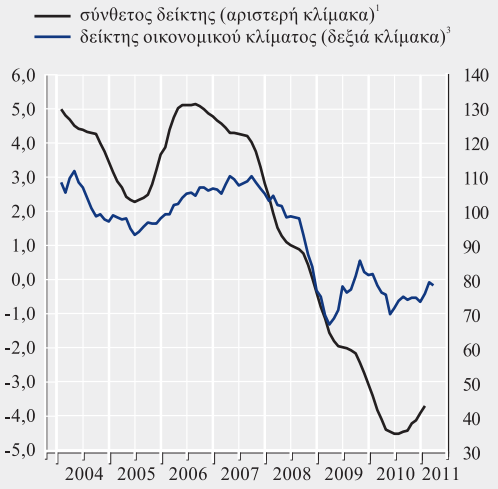

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος (για το σύνθετο δείκτη, καθώς και για το ΑΕΠ του 2011), ΕΛΣΤΑΤ (για το ΑΕΠ 2004 - 2010) και Ευρωπαϊκή Επιτροπή (για το δείκτη οικονομικού κλίματος).

1 Μηνιαίοι ρυθμοί εκατοστιαίας μεταβολής, που έχουν αναχθεί σε ετήσια βάση.
2 Ετήσιος ρυθμός.
3 Μηνιαία στοιχεία.

1 Σύμφωνα με ανακοίνωση της ΕΛΣΤΑΤ, η κατάρτιση και δημοσίευση των εποχικά διορθωμένων εθνικολογιστικών στοιχείων θα γίνει μετά από συνεργασία με την Eurostat (Δελτίο τύπου, 18.3.2011).

Πίνακας V.1 Ακαθάριστη δαπάνη της οικονομίας και ακαθάριστο εγχώριο προϊόν

(σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2000)

	Αξία σε εκατ. ευρώ	Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές						
	2000	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. Ιδιωτική κατανάλωση	98.627	3,8	4,5	5,2	2,8	3,2	-2,2	-4,5
2. Δημόσια κατανάλωση	24.271	3,5	1,1	8,8	8,2	1,5	10,3	-6,5
3. Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	29.450	0,4	-6,3	10,6	5,5	-7,5	-11,2	-16,5
3.1 Κατασκευές	17.944	-3,0	-7,8	16,4	-4,1	-18,9	-12,3	-12,5
3.2 Εξοπλισμός	10.415	4,5	-4,8	3,0	22,3	6,6	-11,8	-23,5
3.2 Λοιπές	1.091	8,6	-1,9	7,1	-12,2	-11,7	13,6	22,0
4. Εγχώρια τελική ζήτηση[1]	152.349	3,0	1,7	6,8	4,2	0,8	-1,8	-6,9
5. Αποθέματα και στατιστικές διαφορές (% του ΑΕΠ)	2.328	0,5	-0,3	-0,6	1,1	1,6	-0,9	0,0
6. Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	33.882	17,3	2,5	5,3	5,8	4,0	-20,1	3,8
6.1 Εξαγωγές αγαθών	14.253	9,4	6,3	11,7	1,5	3,8	-18,0	4,8
6.2 Εξαγωγές υπηρεσιών	19.629	22,8	0,1	1,0	9,0	4,1	-21,5	3,2
7. Τελική ζήτηση	188.558	4,7	1,3	6,3	5,8	1,7	-6,8	-4,6
8. Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	52.277	5,7	-1,5	9,7	9,9	4,0	-18,6	-4,9
8.1 Εισαγωγές αγαθών	40.730	4,4	-1,2	10,7	10,2	2,1	-18,5	-8,4
8.2 Εισαγωγές υπηρεσιών	11.548	11,7	-2,9	4,9	8,1	13,7	-18,9	11,1
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές	**136.281**	**4,4**	**2,3**	**5,2**	**4,3**	**1,0**	**-2,0**	**-4,5**
		Συμβολή στη μεταβολή του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (εκατοστιαίες μονάδες)						
1. Ιδιωτική κατανάλωση		2,8	3,2	3,8	2,0	2,3	-1,6	-3,3
2. Δημόσια κατανάλωση		0,6	0,2	1,4	1,4	0,3	1,8	-1,3
3. Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου		0,1	-1,5	2,3	1,2	-1,7	-2,3	-3,1
3.1 Κατασκευές		-0,4	-1,0	1,9	-0,5	-2,3	-1,2	-1,1
3.2 Εξοπλισμός		0,4	-0,4	0,3	1,9	0,7	-1,2	-2,2
3.3 Λοιπές		0,1	0,0	0,1	-0,1	-0,1	0,1	0,2
4. Εγχώρια τελική ζήτηση[1]		3,4	1,9	7,5	4,7	0,9	-2,0	-7,7
5. Αποθέματα και στατιστικές διαφορές		-0,7	-0,7	-0,4	1,7	0,5	-2,5	0,9
6. Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών		3,6	0,6	1,2	1,3	0,9	-4,9	0,8
6.1 Εξαγωγές αγαθών		0,8	0,6	1,1	0,2	0,4	-1,9	0,4
6.2 Εξαγωγές υπηρεσιών		2,6	0,0	0,1	1,2	0,6	-3,0	0,4
7. Τελική ζήτηση		6,3	1,7	8,4	7,8	2,3	-9,4	-6,0
8. Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών		2,0	-0,5	3,3	3,5	1,5	-7,1	-1,5
8.1 Εισαγωγές αγαθών		1,3	-0,3	2,9	3,0	0,6	-5,7	-2,2
8.2 Εισαγωγές υπηρεσιών		0,7	-0,2	0,3	0,5	0,9	-1,4	0,7
9. Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών (καθαρές εξαγωγές)		1,6	1,1	-2,0	-2,1	-0,5	2,2	2,3
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές		**4,4**	**2,3**	**5,2**	**4,3**	**1,0**	**-2,0**	**-4,5**

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Εθνικοί Λογαριασμοί, αναθεωρημένα στοιχεία για τα έτη 2004-2009 και προσωρινές εκτιμήσεις για το 2010, Μάρτιος 2011.
1 Δεν περιλαμβάνονται αποθέματα και στατιστικές διαφορές.

Διάγραμμα V.2 Δείκτες καταναλωτικής ζήτησης

Α. Όγκος λιανικού εμπορίου και επιχειρηματικές προσδοκίες[1]
(Ιανουάριος 2005 - Μάρτιος 2011)

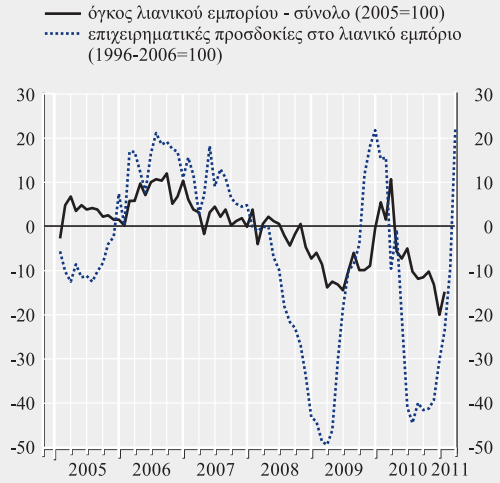

Β. Νέες κυκλοφορίες Ι.Χ. επιβατικών αυτοκινήτων[1]
(Ιανουάριος 2005 - Μάρτιος 2011)

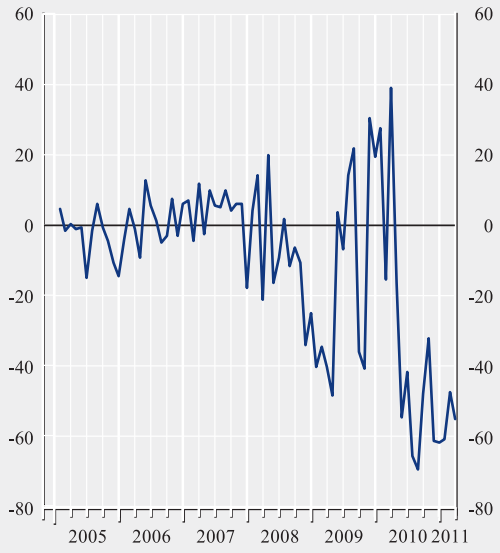

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (για το λιανικό εμπόριο και τα αυτοκίνητα) και ΙΟΒΕ (για τις προσδοκίες). Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις πωλήσεις και το ύψος των αποθεμάτων, καθώς και τις προβλέψεις για την επιχειρηματική δραστηριότητα στο επόμενο εξάμηνο.
1 Εκατοστιαίες μεταβολές έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους.

κατά 1,3 εκατ. μονάδα στην υποχώρηση του ΑΕΠ. Οι ανωτέρω μειώσεις εν μέρει αντισταθμίστηκαν από τη θετική συμβολή (κατά 2,3 εκατ. μονάδες) της μεταβολής του **πραγματικού εξωτερικού ισοζυγίου** (δηλ. των καθαρών εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών) κυρίως λόγω της σημαντικής μείωσης (κατά 8,4%) των εισαγωγών αγαθών, καθώς και λόγω της ανόδου των εξαγωγών αγαθών κατά 4,8% και υπηρεσιών κατά 3,2%.

Η μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης αποτυπώνεται στη σημαντική μείωση του όγκου λιανικών πωλήσεων (πλην αυτοκινήτων και καυσίμων) κατά 6,9% και του αριθμού των νέων Ι.Χ. επιβατικών αυτοκινήτων που τέθηκαν σε κυκλοφορία κατά 37,2% (βλ. Πίνακα V.2 και Διάγραμμα V.2).

Η υποχώρηση της **ιδιωτικής κατανάλωσης** αποδίδεται κυρίως στη μείωση των εισοδημάτων λόγω της απώλειας θέσεων εργασίας (βλ. Κεφάλαιο VI) και της μείωσης των μισθών (βλ. Κεφάλαιο VII), στις αυξήσεις των τιμών και στην ιδιαίτερα αυξημένη ανησυχία για τις προοπτικές της απασχόλησης.[2] Οι εθνικολογιστικές εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ δείχνουν μείωση το 2010 της συνολικής μισθολογικής δαπάνης (περιλαμβανομένων των εργοδοτικών ασφαλιστικών εισφορών) κατά 5,7% και της μισθολογικής δαπάνης ανά μισθωτό κατά 3,5%, σε τρέχουσες τιμές. Η μεγαλύτερη υποχώρηση στις αμοιβές ανά μισθωτό καταγράφηκε –βάσει των ανωτέρω εκτιμήσεων– στον κλάδο των "λοιπών" υπηρεσιών (δημόσιες υπηρεσίες, υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης κ.λπ.).

Το 2010 οι συνολικές (δημόσιες και ιδιωτικές) **ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου**

2 Είναι χαρακτηριστικό ότι, σύμφωνα με το δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης τον οποίο δημοσιεύει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή βάσει δειγματοληπτικής έρευνας που διεξάγει στα νοικοκυριά το ΙΟΒΕ, οι Έλληνες καταναλωτές είναι οι πλέον απαισιόδοξοι στην ΕΕ ως προς την προοπτική της ανεργίας. Βάσει εποχικώς διορθωμένων στοιχείων για το Μάρτιο του 2011, η διαφορά μεταξύ του ποσοστού των καταναλωτών που προσδοκά αύξηση της ανεργίας και του ποσοστού που προσδοκά μείωση ήταν 84,5 στην Ελλάδα – κατά πολύ υψηλότερη από ό,τι σε άλλες χώρες (Πορτογαλία: 59,3, Ρουμανία: 56,6, Ηνωμένο Βασίλειο: 53,3, Βουλγαρία: 47,7, Σλοβενία: 45,6, Ιταλία: 44,5, Ουγγαρία: 40,0), αν και πρέπει να επισημανθεί ότι οι απαντήσεις των Ελλήνων καταναλωτών είναι σε μόνιμη βάση πιο απαισιόδοξες στο ζήτημα αυτό συγκρινόμενες με εκείνες των καταναλωτών άλλων χωρών.

Πίνακας V.2 Δείκτες καταναλωτικής ζήτησης (2009-2011)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	2009	2010	2011 (διαθέσιμη περίοδος)
Όγκος λιανικού εμπορίου (εκτός καυσίμων και λιπαντικών)	-9,3	-6,9	-14,8 (Ιαν.)
Είδη διατροφής-ποτά-καπνός[1]	-6,1	-5,5	-11,1 (»)
Ένδυση-υπόδηση	1,4	-11,4	-25,3 (»)
Έπιπλα-ηλεκτρικά είδη-οικιακός εξοπλισμός	-15,3	-12,7	-20,6 (»)
Βιβλία-χαρτικά-λοιπά είδη	-24,0	-4,3	-7,2 (»)
Έσοδα από ΦΠΑ (σταθερές τιμές)	-10,2	0,1	2,3 (Ιαν.- Φεβρ.)
Δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στο λιανικό εμπόριο	-21,4	-26,4	-6,1 (Ιαν.- Μάρτ.)
Νέες κυκλοφορίες Ι.Χ. επιβατικών αυτοκινήτων	-17,4	-37,2	-55,9 (» »)
Φορολογικά έσοδα από τέλη κινητής τηλεφωνίας[2]	13,2	37,1	-22,9 (Ιαν.- Φεβρ.)
Τραπεζική χρηματοδότηση της κατανάλωσης[3]	2,0 (Δεκ.)	-4,2 (Δεκ.)	-4,2 (Φεβρ.)

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (λιανικό εμπόριο, αυτοκίνητα), Υπουργείο Οικονομικών (έσοδα ΦΠΑ, τέλη κινητής τηλεφωνίας), ΙΟΒΕ (προσδοκίες), Τράπεζα της Ελλάδος (χρηματοδότηση κατανάλωσης).
1 Περιλαμβάνει τα μεγάλα καταστήματα τροφίμων και τα ειδικευμένα καταστήματα τροφίμων-ποτών-καπνού.
2 Πάγια μηνιαία τέλη ανά σύνδεση έως τον Ιούλιο του 2009. Από τον Αύγουστο του 2009 νέο κλιμακούμενο τέλος συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας και τέλος καρτοκινητής τηλεφωνίας.
3 Περιλαμβάνονται τα δάνεια και τα τιτλοποιημένα δάνεια. Οι ρυθμοί μεταβολής υπολογίζονται αφού ληφθούν υπόψη οι διαγραφές δανείων, οι διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών και η μεταβίβαση δανείων σε εγχώρια θυγατρική εταιρία παροχής πιστώσεων το 2009.

μειώθηκαν (σε σταθερές τιμές 2000) κατά 16,5%, όπως προαναφέρθηκε. Η μείωση αντανακλά κυρίως τη σημαντική υποχώρηση των δαπανών για εξοπλισμό μεταφορών και μηχανήματα, καθώς και τον περιορισμό των επενδύσεων σε κατοικίες (βλ. και Πίνακα V.3). Οι μεταβολές αυτές, οι οποίες συνεχίζουν τις τάσεις των τελευταίων ετών, είχαν αποτέλεσμα να μεταβληθεί η σύνθεση των επενδύσεων. Έτσι, ενώ στο διάστημα 2000-2008 το 1/3 των επενδυτικών δαπανών κατευθυνόταν σε κατοικίες, το 2010 η αντίστοιχη αναλογία ήταν χαμηλότερη από το 1/4,[3] ενώ περίπου το 1/3 των επενδυτικών δαπανών κατευθύνθηκε σε μηχανολογικό εξοπλισμό. Οι επιχειρήσεις αποδίδουν τη μείωση των επενδύσεων το 2010 στην αρνητική επίδραση της οικονομικής πολιτικής, την αύξηση της φορολογίας των κερδών, καθώς και την έλλειψη κεφαλαίων και την αύξηση του κόστους τους.[4] Την έλλειψη κεφαλαίων επιβεβαιώνει και η σημαντική επιβράδυνση του ετήσιου ρυθμού πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις (το Δεκέμβριο του 2010 ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις βρισκόταν κοντά στο 1%, βλ. Πίνακα V.3 και Κεφάλαιο Χ). Η Έρευνα για τις Τραπεζικές Χορηγήσεις (που καλύπτει και τις επιχειρήσεις και στην οποία γίνεται αναφορά στο Κεφάλαιο Χ) δείχνει ότι το δεύτερο εξάμηνο του 2010 η υιοθέτηση αυστηρότερων κριτηρίων εκ μέρους των τραπεζών συνέβαλε στη σημαντική επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης. Η μείωση για τρίτο συνεχόμενο έτος των επενδύσεων επηρεάζει τόσο το τρέχον ΑΕΠ όσο και το ρυθμό μεταβολής του δυνητικού προϊόντος. Ωστόσο, είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι οι επενδύσεις σε εξοπλισμό, οι οποίες λόγω της ενσωματωμένης τεχνολογίας συμβάλλουν και στην άνοδο της συνολικής παραγωγικότητας της οικονομίας, δεν έχουν μειωθεί τα τελευταία χρόνια στον ίδιο βαθμό με τις επενδύσεις σε κατοικίες.

3 Την εικόνα επιβεβαιώνουν (βλ. Πίνακα V.3) και τα στοιχεία για τα στεγαστικά δάνεια, το υπόλοιπο των οποίων το Δεκέμβριο του 2010 ήταν κατά 0,4% χαμηλότερο έναντι του Δεκεμβρίου του 2009.
4 Βλ. ΙΟΒΕ, Δελτίο αποτελεσμάτων της έρευνας επενδύσεων στη βιομηχανία, 2η έρευνα 2010 – 15.12.2010.

Πίνακας V.3 Δείκτες επενδυτικής ζήτησης (2009-2011)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές[1])

	2009	2010	2011 (διαθέσιμη περίοδος)
Παραγωγή κεφαλαιακών αγαθών	-22,5	-25,1	-6,8 (Ιαν.)
Βαθμός χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού στη βιομηχανία παραγωγής κεφαλαιακών αγαθών	(73,4)	(66,1)	(66,9) (Ιαν.-Μάρτ.)
Τραπεζική χρηματοδότηση των εγχώριων επιχειρήσεων[2]	5,1 (Δεκ.)	1,1 (Δεκ.)	0,9 (Φεβρ.)
Εκταμιεύσεις Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)	-2,8	-11,3	-41,4 (Ιαν.-Μάρτ.)
Δείκτης παραγωγής στις κατασκευές (σταθερές τιμές)	-17,5	-31,6	...
Όγκος νέων οικοδομών και προσθηκών βάσει αδειών	-26,5	-23,7	...
Παραγωγή τσιμέντου	-21,4	-14,3	-8,1 (Ιαν.)
Δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις κατασκευές	-31,4	-27,4	-40,9 (Ιαν.-Μάρτ.)
Τραπεζική χρηματοδότηση του οικισμού[3]	3,7 (Δεκ.)	-0,4 (Δεκ.)	-1,1 (Φεβρ.)

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (παραγωγή κεφαλαιακών αγαθών, όγκος οικοδομών, παραγωγή τσιμέντου, παραγωγή στις κατασκευές), ΙΟΒΕ (βαθμός χρησιμοποίησης, προσδοκίες), Τράπεζα της Ελλάδος (χρηματοδότηση επιχειρήσεων, οικισμού και εκταμιεύσεις ΠΔΕ).
1 Με εξαίρεση το βαθμό χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού στη βιομηχανία παραγωγής κεφαλαιακών αγαθών (ποσοστά %).
2 Περιλαμβάνονται τα δάνεια, τα εταιρικά ομόλογα καθώς και τα τιτλοποιημένα δάνεια και τα τιτλοποιημένα εταιρικά ομόλογα. Από τον Ιούνιο του 2010 δεν περιλαμβάνονται τα δάνεια προς τους ελεύθερους επαγγελματίες, τους αγρότες και τις ατομικές επιχειρήσεις. Οι ρυθμοί μεταβολής υπολογίζονται αφού ληφθούν υπόψη οι διαγραφές δανείων, οι διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών, καθώς και τα εταιρικά ομόλογα και δάνεια που μεταβίβασαν τα πιστωτικά ιδρύματα σε θυγατρικές τους τράπεζες εκτός Ελλάδος και σε εγχώρια θυγατρική εταιρία παροχής πιστώσεων το 2009.
3 Περιλαμβάνονται τα δάνεια και τα τιτλοποιημένα δάνεια. Οι ρυθμοί μεταβολής υπολογίζονται αφού ληφθούν υπόψη οι διαγραφές δανείων, οι διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών και η μεταβίβαση δανείων σε εγχώρια θυγατρική εταιρία παροχής πιστώσεων το 2009.

Η υποχώρηση της κατανάλωσης είχε αποτέλεσμα τη συρρίκνωση των **εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών**, οι οποίες το 2010 υποχώρησαν κατά 4,9% σε σύγκριση με το 2009. Η μείωση αυτή οφείλεται αποκλειστικά στην υποχώρηση των εισαγωγών αγαθών κατά 8,4%, ενώ οι εισαγωγές υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 11,1%.[5] Το 2010 οι εισαγωγές αγαθών αντιστοιχούσαν στο 30,9% της ιδιωτικής κατανάλωσης (σε τρέχουσες τιμές), έναντι 38,9% στο διάστημα 2000-2008.[6] Σημειώνεται ωστόσο ότι η υποχώρηση του λόγου των εισαγωγών προς την ιδιωτική κατανάλωση ήταν μικρότερη το 2010 (μείωση κατά 2 εκατ. μονάδες) από ό,τι το 2009 (μείωση κατά 7,9 εκατ. μονάδες).

Τα εθνικολογιστικά στοιχεία δείχνουν άνοδο των **εξαγωγών αγαθών (4,8%) και υπηρεσιών (3,2%)** το 2010. Ωστόσο, το ποσοστό των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών στο ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές) παραμένει ακόμη σε πολύ χαμηλά επίπεδα (21,0% το 2010, έναντι 18,8% το 2009 και 23,4% το 2008) σε σύγκριση με το μέσο όρο στη ζώνη του ευρώ (40,5% το 2010, 36,3% το 2009 και 41,9% το 2008[7]).

Όσον αφορά τις εξελίξεις από την **πλευρά της προσφοράς**, το προϊόν μειώθηκε **σε όλους τους τομείς με εξαίρεση τον πρωτογενή τομέα.** Στη μείωση του συνολικού προϊόντος συνετέλεσε περισσότερο ο τομέας των υπηρεσιών λόγω της σημαντικής υποχώρησης της προστιθέμενης αξίας που παράγει, καθώς και της μεγάλης σημασίας του για την οικονομία συνολικά.

5 Η άνοδος αυτή των εισαγωγών υπηρεσιών αντανακλά κυρίως την αύξηση ορισμένων πληρωμών για υπηρεσίες ναυτιλιακών μεταφορών που αποτελούν εισροές για την παροχή των εν λόγω υπηρεσιών και συνδέονται με την αύξηση των αντίστοιχων εισπράξεων.
6 Ο λόγος εισαγωγών αγαθών προς την ιδιωτική κατανάλωση είναι απλώς ενδεικτικός, δεδομένου ότι αρκετά από τα εισαγόμενα αγαθά αντιπροσωπεύουν επενδύσεις (π.χ. μηχανήματα, μεταφορικά μέσα) και όχι κατανάλωση. Πάντως, ο λόγος εισαγωγών αγαθών προς το άθροισμα της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων του επιχειρηματικού τομέα επίσης εμφανίζει σημαντική μείωση από 35% στο διάστημα 2000-2008 σε 28,6% το 2010.
7 Βλ. *Statistical Annex of European Economy – Autumn 2010*, Πίνακα 36.

Πίνακας V.4 Δείκτες δραστηριότητας στον τομέα των υπηρεσιών (2009-2011)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	2009	2010	2011 (διαθέσιμη περίοδος)
Δείκτες κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες			
Εμπορία αυτοκινήτων-μοτοσικλετών	-15,7	-36,4	...
Χονδρικό εμπόριο	-8,9	-6,2	...
Τηλεπικοινωνίες	-8,9	-11,4	...
Χερσαίες μεταφορές	-31,5	-18,1	...
Θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές μεταφορές	-22,8	-8,4	...
Εναέριες μεταφορές	-12,6	-3,3	...
Αποθήκευση και υποστηρικτικές προς τις μεταφορές δραστηριότητες	-33,3	-10,9	...
Ταξιδιωτικά πρακτορεία και λοιπές δραστηριότητες	-9,9	-24,5	...
Τουρισμός (υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης)	-9,1	-8,2	...
Νομικές-λογιστικές δραστηριότητες και υπηρεσίες παροχής συμβουλών διαχείρισης	-12,4	-7,2	...
Δραστηριότητες αρχιτεκτόνων-μηχανικών	-18,6	-21,9	...
Υπηρεσίες διαφήμισης και έρευνας αγοράς	-18,4	-23,8	...
Επιβατική κίνηση			
Επιβάτες Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών (ΔΑΑ)	-1,5	-5,0	-15,6 (Ιαν.-Φεβρ.)
Επιβάτες Aegean Airlines[1]	9,9	-5,1	...
Επιβατική κίνηση Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς (ΟΛΠ)	-3,8	-6,0	...
Δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις υπηρεσίες	**-28,3**	**-9,3**	**-7,9 (Ιαν.-Μάρτ.)**

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (δείκτες κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες), ΔΑΑ, Aegean Airlines, ΟΛΠ και ΙΟΒΕ (προσδοκίες).
1 Περιλαμβάνονται και οι ναυλωμένες πτήσεις (charter).

Συγκεκριμένα, η **ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του τομέα των υπηρεσιών** σε σταθερές τιμές μειώθηκε κατά 5,1% το 2010, έναντι μείωσης κατά 1,7% το 2009 (μετά από συνεχή αύξηση με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,9% την περίοδο 2001-2008). Σημαντική υποχώρηση σημειώθηκε στους κλάδους εμπορίου-ξενοδοχείων-εστιατορίων και μεταφορών-επικοινωνιών (-6,4%), η συμμετοχή των οποίων στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε τρέχουσες τιμές ήταν 33,3% το 2010. Επίσης μείωση παρουσίασε και ο κύκλος εργασιών σε όλους τους κλάδους του τομέα (βλ. Πίνακα V.4). Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις υπηρεσίες (εκτός λιανικού εμπορίου και τραπεζών) το 2010 παρέμεινε σε ιστορικώς χαμηλά επίπεδα (διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο στις 64 μονάδες, έναντι 70 μονάδων το 2009).

Η μεγαλύτερη ποσοστιαία υποχώρηση της προστιθέμενης αξίας σε σταθερές τιμές σημειώθηκε στο **δευτερογενή τομέα** (βιομηχανία, ενέργεια, κατασκευές), όπου έφθασε το 8,8% το 2010, μετά από μείωση κατά 4,6% το 2009, κυρίως λόγω της εντονότερης πτώσης της δραστηριότητας της βιομηχανίας περιλαμβανομένης και της ενέργειας (-11,6%), αλλά και λόγω της συνεχιζόμενης υποχώρησης του κατασκευαστικού κλάδου (-3,2%, έναντι -13,1% το 2009 και -13,8% το 2008, δηλαδή σωρευτικής μείωσης κατά 27,6% την τριετία 2008-2010).

Η κάμψη της **βιομηχανικής παραγωγής** προήλθε κυρίως από τη μεγάλη πτώση της παραγωγής των βιομηχανιών κεφαλαιακών και διαρκών καταναλωτικών αγαθών, ενώ εντονότερη από ό,τι το 2009 ήταν η μείωση της

Πίνακας V.5 Βιομηχανική παραγωγή

(2005=100)

	Συντελεστές στάθμισης έτους 2005		Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές μέσου επιπέδου δεικτών			Επίπεδο 2010 (2005=100)
			2008	2009	2010	
Βιομηχανία	**100,0**		**-4,0**	**-9,4**	**-5,8**	**84,5**
1. Ορυχεία-Λατομεία	***6,1***	***100,0***	***-4,5***	***-11,8***	***-6,5***	***76,2***
Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη		56,6	0,4	-2,3	-13,1	80,7
Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου		1,9	-17,1	31,2	42,5	117,8
Εξόρυξη μεταλλευμάτων		9,1	2,2	-23,3	16,2	74,3
Άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες		32,4	-13,1	-27,7	0,0	66,5
2. Μεταποίηση	***69,8***	***100,0***	***-4,7***	***-11,2***	***-5,0***	***83,8***
Τρόφιμα		18,2	0,5	-2,7	-3,6	97,1
Ποτά		6,0	-0,5	-4,8	-7,6	96,3
Καπνός		1,9	-3,3	-2,7	-17,5	74,6
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες		3,1	-21,7	-27,8	-20,4	42,0
Είδη ένδυσης		3,4	-16,9	-23,6	-22,9	48,5
Δέρμα-είδη υπόδησης		0,6	-4,5	-14,9	-36,7	50,1
Ξύλο και φελλός		1,2	-9,5	-27,3	9,4	60,4
Χαρτί και προϊόντα από χαρτί		2,3	-4,5	-3,0	-4,6	92,9
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων		1,9	-4,9	-11,3	-14,1	75,7
Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα		11,3	-4,3	-0,1	5,7	110,8
Χημικά προϊόντα		5,3	-4,8	-14,6	1,9	85,0
Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και σκευάσματα		2,5	2,9	18,3	2,3	153,4
Προϊόντα από ελαστική και πλαστική ύλη		4,2	-2,8	-13,7	-6,3	86,0
Μη μεταλλικά ορυκτά		10,3	-6,6	-24,2	-14,3	59,4
Βασικά μέταλλα		8,0	-6,4	-17,9	12,0	92,6
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων		5,1	-9,8	-17,7	2,9	81,9
Ηλεκτρονικοί υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα		1,2	-2,7	-42,2	-19,7	33,5
Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός		3,0	-1,6	-20,1	4,4	86,1
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού		2,1	-0,5	-27,0	-17,1	68,1
Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα, ημιρυμουλκούμενα		0,8	-15,4	-13,3	-7,4	67,4
Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών		1,6	-2,4	-18,6	-56,5	36,7
Έπιπλα		1,5	-2,1	-27,2	-19,0	62,8
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες		0,5	-16,4	-12,5	-9,4	65,2
Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού		4,1	-9,2	-15,2	-26,7	55,1
3. Ηλεκτρισμός	***20,8***	***100,0***	***-2,8***	***-4,2***	***-9,2***	***86,0***
4. Παροχή νερού	***3,3***	***100,0***	***2,5***	***-3,1***	***0,7***	***103,7***
Βιομηχανία	**100,0**		**-4,0**	**-9,4**	**-5,8**	**84,5**
Βασικές ομάδες αγαθών						
Ενέργεια	36,8		-2,4	-2,9	-4,9	92,7
Ενδιάμεσα αγαθά	28,0		-6,7	-18,4	-0,1	78,5
Κεφαλαιακά αγαθά	8,6		-7,4	-22,5	-25,1	53,6
Διαρκή καταναλωτικά αγαθά	2,3		-5,7	-20,7	-13,4	67,2
Μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά	24,3		-2,0	-4,1	-7,0	91,6

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Διάγραμμα V.3 Παραγωγή και επιχειρηματικές προσδοκίες στη μεταποίηση (Ιανουάριος 2005 - Μάρτιος 2011)

Α. Δείκτες

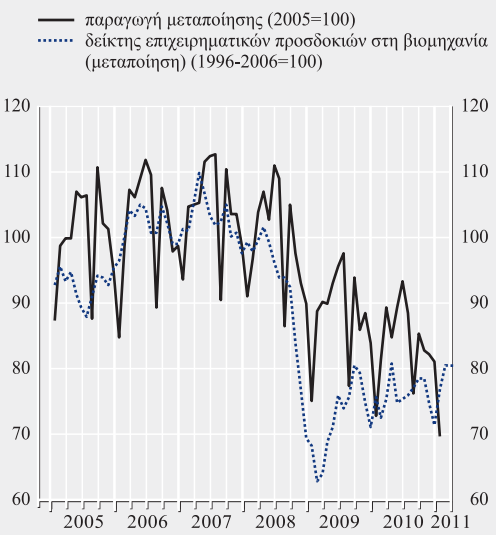

Β. Εκατοστιαίες μεταβολές έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (για την παραγωγή) και ΙΟΒΕ (για τις προσδοκίες). Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τη συνολική ζήτηση και το ύψος των αποθεμάτων, καθώς και τις προβλέψεις για την παραγωγή στους επόμενους 3-4 μήνες.

παραγωγής των μη διαρκών καταναλωτικών αγαθών και της ενέργειας (βλ. Πίνακα V.5).[8] Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι οι επιχειρηματικές προσδοκίες στη βιομηχανία βελτιώθηκαν σημαντικά σε σύγκριση με το 2009 ενώ οι παραγγελίες (σε τρέχουσες τιμές) από την εξωτερική αγορά εμφάνισαν διψήφιους ρυθμούς αύξησης στη διάρκεια του 2010 (βλ. Πίνακα V.6 και Διάγραμμα V.3).

Τέλος, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του πρωτογενούς τομέα αυξήθηκε κατά 12,3% το 2010 (μετά από αυξήσεις κατά 9,3% το 2009 και 10,1% το 2008), σύμφωνα με τις εθνικολογιστικές εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ. Ωστόσο, σύμφωνα με το δείκτη του κατά κεφαλήν πραγματικού αγροτικού εισοδήματος που καταρτίζει η Eurostat, η καθαρή προστιθέμενη αξία σε σταθερές τιμές συντελεστών παραγωγής[9] ανά απασχολούμενο πλήρους απασχόλησης μειώθηκε κατά 3,5% το 2010 (μετά από αύξηση κατά 1,6% το 2009 και μείωση κατά 10,9% το 2008),[10] ενδεχομένως αντανακλώντας μείωση των επιδοτήσεων στην παραγωγή. Πρέπει να επισημανθεί ότι η αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής μετά το 2013 αναμένεται να επιφέρει αλλαγές (όπως π.χ. τον περιορισμό των κονδυλίων που αφορούν άμεσες ενισχύσεις και επιδοτήσεις), εν όψει των οποίων απαιτούνται ενέργειες για αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της ελληνικής γεωργίας και δραστική ενίσχυση του εξαγωγικού της προσανατολισμού.[11]

8 Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΔΕΣΜΗΕ, το 2010 η συνολική καθαρή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στο διασυνδεδεμένο σύστημα της χώρας σημείωσε πτώση κατά 3,7%, (λόγω κυρίως της κάμψης της παραγωγής των πετρελαϊκών και των λιγνιτικών μονάδων). Μείωση, αλλά με μικρότερη ένταση (-0,9%), παρουσίασε και η συνολική ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας (καθαρή ζήτηση + καθαρές εισαγωγές) στο διασυνδεδεμένο σύστημα της χώρας, λόγω της υποχώρησης της ζήτησης από τα νοικοκυριά και τις εμπορικές και μικρές βιομηχανικές επιχειρήσεις (-1,4%). Αντίθετα, η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας από τους επιλέγοντες πελάτες υψηλής τάσης (μεταλλουργικές επιχειρήσεις και μεγάλες βιομηχανίες) αυξήθηκε κατά 5,9%. Ωστόσο, το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2011 τάση ανάκαμψης εμφανίζουν τόσο η παραγωγή ηλεκτρική ενέργειας όσο και η συνολική ζήτηση (+0,3% και +0,6% κατά μέσο όρο αντίστοιχα, έναντι του ίδιου διμήνου του 2010).

9 Για να προκύψει το μέγεθος αυτό, από την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία αφαιρούνται οι αποσβέσεις του κεφαλαίου και οι φόροι επί της παραγωγής και προστίθενται οι επιδοτήσεις στην παραγωγή.

10 "Indicator A", αναθεωρημένες εκτιμήσεις που δημοσιεύθηκαν στο δικτυακό τόπο της Eurostat στις 28.3.2011.

11 Οι πρωτοβουλίες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, μεταξύ άλλων για το αποκαλούμενο "καλάθι των προϊόντων", αφορούν μια σειρά από δραστηριότητες, σχεδιασμένες περιφερειακά, που αποσκοπούν στην ανάδειξη τοπικών αγροτικών προϊόντων για τα οποία μπορούν να υπάρξουν συνέργειες με τη μεταποίηση και τις εξαγωγές.

Πίνακας V.6 Άλλοι δείκτες δραστηριότητας στη βιομηχανία (2009-2011)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές[1])

	2009	2010	2011 (διαθέσιμη περίοδος)
1. Δείκτης κύκλου εργασιών στη βιομηχανία[2]	**-23,1**	**5,6**	**13,9 (Ιαν.)**
Εγχώρια αγορά	-22,1	-3,1	5,0 (»)
Εξωτερική αγορά	-25,6	28,7	39,3 (»)
2. Δείκτης νέων παραγγελιών στη βιομηχανία[3]	**-27,7**	**3,9**	**9,1** (»)
Εγχώρια αγορά	-23,0	-12,6	-6,6 (»)
Εξωτερική αγορά	-34,4	29,6	32,7 (»)
3. Δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία	**-21,5**	**5,1**	**6,3 (Ιαν.-Μάρτ.)**
4. Βαθμός χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού στη βιομηχανία	**70,5**	**68,5**	**68,3** (» »)
5. Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών για τη μεταποίηση (PMI)[4]	**45,3**	**43,8**	**45,4 (Μάρτ.)**

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (δείκτες κύκλου εργασιών και νέων παραγγελιών στη βιομηχανία), ΙΟΒΕ (επιχειρηματικές προσδοκίες, βαθμός χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού) και Markit Economics και Ελληνικό Ινστιτούτο Προμηθειών (PMI).
1 Με εξαίρεση το βαθμό χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού στη βιομηχανία (ποσοστά %) και το δείκτη PMI.
2 Αφορά τις πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών των βιομηχανικών επιχειρήσεων σε όρους αξίας.
3 Παρακολουθεί την εξέλιξη της ζήτησης βιομηχανικών προϊόντων σε όρους αξίας.
4 Εποχικά διορθωμένος δείκτης, τιμή άνω του 50 υποδηλώνει άνοδο.

Παρά τη μείωση της απασχόλησης που συνόδευσε την υποχώρηση του προϊόντος, το τελευταίο μειώθηκε με ταχύτερο ρυθμό και έτσι η παραγωγικότητα της εργασίας (ΑΕΠ ανά απασχολούμενο) κινήθηκε αρνητικά το 2010 (-1,8%) για δεύτερο κατά σειρά έτος (2009: -0,9%).

I.2 ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟ 2011

Οι διαθέσιμοι βραχυχρόνιοι δείκτες για τους πρώτους μήνες του 2011 υποδηλώνουν ότι η ύφεση θα συνεχιστεί και φέτος. Η Τράπεζα της Ελλάδος εκτιμά ότι το ΑΕΠ θα μειωθεί κατά 3% περίπου, χωρίς να αποκλείεται μείωση κατά τι μεγαλύτερη. Θετική επίδραση στην οικονομική δραστηριότητα αναμένεται να έχουν η συνεχιζόμενη παγκόσμια οικονομική ανάκαμψη και η προσήλωση της οικονομικής πολιτικής στις κατευθύνσεις και τους στόχους του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής. Οι πρώτες απαντήσεις σε **δειγματοληπτική έρευνα πεδίου της Τράπεζας της Ελλάδος σε επιχειρήσεις** δείχνουν ότι το κλίμα μπορεί να μεταστραφεί με την υιοθέτηση σχεδίου για την ανάπτυξη με σαφές χρονοδιάγραμμα, την εκτέλεση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων, την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και την ενίσχυση της ρευστότητας στην αγορά. Επίσης, οι επιχειρήσεις δίνουν ιδιαίτερη σημασία στις θεσμικές αλλαγές στην αγορά εργασίας για τη μεταστροφή των προοπτικών τους.

Οι πρόσφατοι βραχυχρόνιοι δείκτες οικονομικής δραστηριότητας (δείκτης βιομηχανικής παραγωγής, νέες κυκλοφορίες Ι.Χ. επιβατικών αυτοκινήτων, τραπεζική χρηματοδότηση) δείχνουν ότι η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας συνεχίζεται. Ωστόσο, ο δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών (PMI) για τη μεταποίηση, αν και εξακολουθεί να υποδηλώνει μείωση της παραγωγής, βρισκόταν το Μάρτιο του 2011 στο υψηλότερο επίπεδο που έχει σημειωθεί από τον Ιανουάριο του 2010 (βλ. Διάγραμμα V.4). Επιπλέον, θετικά μηνύματα διαφαίνονται με βάση τη ζήτηση από το εξωτερικό: η ανάκαμψη των εξαγωγών αγαθών θα συνεχιστεί, βοηθούμενη και από τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Θετικές είναι και οι προβλέψεις για τις τουριστικές εισπράξεις, αν μάλιστα ληφθούν υπόψη η μείωση του συντελεστή ΦΠΑ επί των υπηρεσιών διαμονής και οι εξελίξεις σε χώρες της Βόρειας Αφρικής που αποτελούσαν μέχρι πρόσφατα ανταγωνιστικούς τουριστικούς

Διάγραμμα V.4 Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών για τη Μεταποίηση (PMI) (Ιανουάριος 2005 - Μάρτιος 2011)

(εποχικά διορθωμένος δείκτης, τιμή άνω του 50 υποδηλώνει αύξηση)

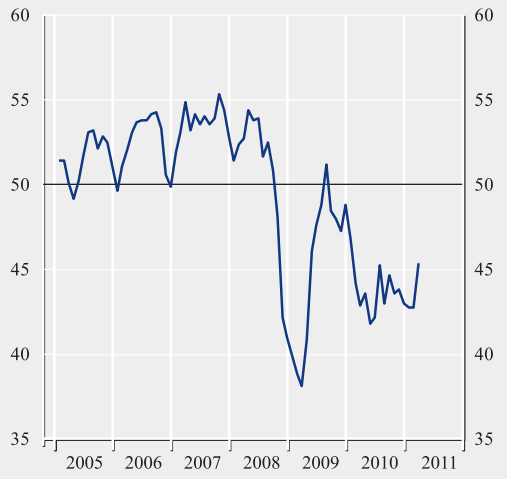

Πηγές: Markit Economics και Ελληνικό Ινστιτούτο Προμηθειών.

προορισμούς (βλ. και Κεφάλαιο VIII). Επίσης, ενθαρρυντικές ενδείξεις παρέχουν ο δείκτης οικονομικού κλίματος, ο οποίος εμφανίζει ελαφρά ανοδική τάση το πρώτο τρίμηνο του 2011 (διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο στο 78,0, έναντι 74,5 το τελευταίο τρίμηνο του 2010 – βλ. Διάγραμμα V.1), καθώς και το γεγονός ότι φαίνεται να έχει σταματήσει η επιδείνωση του δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης, ο οποίος πάντως παραμένει πολύ χαμηλός, αφού το Δεκέμβριο του 2010 είχε βρεθεί στο κατώτατο σημείο του από τότε που καταρτίζεται.

Η μεγαλύτερη αβεβαιότητα για το 2011 προέρχεται από την πορεία των επενδύσεων. Τα νέα αναπτυξιακά εργαλεία (αναπτυξιακός νόμος, Ταμείο Επιχειρηματικότητας, νέα χρηματοδοτικά εργαλεία) δεν έχουν ακόμη αξιοποιηθεί στην πράξη, ενώ η απόδοσή τους συναρτάται και με τη δυνατότητα παροχής ρευστότητας μέσω των τραπεζών. Για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών στην ελληνική οικονομία και την ενίσχυση των επενδύσεων, σημαντικές θα είναι οι μεταρρυθμίσεις που προωθούνται σταδιακά (βλ. Τμήμα 1.3 του παρόντος κεφαλαίου).

Μεσοπρόθεσμα οι προοπτικές της οικονομίας θα επηρεαστούν από τη βελτίωση της παραγωγικότητας των επιμέρους συντελεστών της παραγωγής και την αύξηση της "συνολικής παραγωγικότητας των συντελεστών". Ενδεικτικό του μεγέθους της προσπάθειας που πρέπει να συντελεστεί είναι ότι η αύξηση της ανεργίας και η μείωση των επενδύσεων έχουν οδηγήσει σε πτώση του ετήσιου ρυθμού ανόδου του δυνητικού προϊόντος από σχεδόν 3,5% την περίοδο 2000-2008 σε 0,5% ή και λιγότερο το 2010.

Επιπλέον, μακροπρόθεσμα η μετάβαση σε ένα νέο και διατηρήσιμο πρότυπο ανάπτυξης συνεπάγεται περαιτέρω μείωση της κατανάλωσης και του μεριδίου της στο ΑΕΠ και ενίσχυση της αποταμίευσης (βλ. και Κεφάλαιο ΙΙ).[12]

I.3 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΛΗΨΗ ΜΕΤΡΩΝ ΜΕ ΜΗΔΕΝΙΚΟ Ή ΧΑΜΗΛΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΠΟΥ ΕΥΝΟΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΜΨΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η αποκατάσταση του κλίματος εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία θα εξαρτηθεί από τη δημιουργία συνθηκών που θα ευνοούν τη διατηρήσιμη ανάπτυξη. Στο στόχο αυτό θα συμβάλουν έργα υποδομής που αυξάνουν την παραγωγική δυναμικότητα της οικονομίας, καθώς και η δημιουργία προϋποθέσεων για υγιή και καινοτόμο επιχειρηματική δραστηριότητα. Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι ρυθμίσεις που θα διασφαλίζουν την ελάφρυνση της επιχειρηματικής δραστηριότητας από γραφειοκρατικά εμπόδια, την ενίσχυση των συνθηκών ανταγωνισμού στην αγορά προϊόντων, και την μεγαλύτερη ευελιξία στην αγορά εργασίας. Επιπλέον, στη σημερινή συγκυρία της αυστηρής δημοσιονομικής προσαρμογής και της περιορισμένης δυνατότητας των τραπεζών για παροχή ρευστότητας, ο ρόλος άλλων χρηματοδοτικών εργαλείων αποκτά αυξημένη σημασία.

12 Καθώς το 2010 η ιδιωτική κατανάλωση μειώθηκε με τον ίδιο ρυθμό όπως το ΑΕΠ, το ποσοστό συμμετοχής της στο συνολικό προϊόν (σε σταθερές τιμές) δεν μειώθηκε.

Η επιτάχυνση της πορείας εκτέλεσης του ΕΣΠΑ, η αποφυγή μέσω του νέου αναπτυξιακού νόμου των σφαλμάτων που έγιναν με προηγούμενους νόμους για την ενίσχυση των επενδύσεων, η λειτουργία του Γενικού Εμπορικού Μητρώου, η απελευθέρωση των κλειστών επαγγελμάτων και η δημιουργία συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού αποτελούν μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση.

1.3.1 ΕΠΙΤΑΧΥΝΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΤΟΥ ΕΣΠΑ

Το ΕΣΠΑ αποτελεί **πολύ χρήσιμο εργαλείο ανάκαμψης της οικονομίας με μικρή δημοσιονομική επιβάρυνση.** Για την περίοδο 2007-2013, η Ελλάδα μπορεί να λάβει 24,3 δισεκ ευρώ (σε τρέχουσες τιμές κάθε έτους της περιόδου) για την εφαρμογή του ΕΣΠΑ (συμπεριλαμβανομένων 3,9 δισεκ. ευρώ για την αγροτική ανάπτυξη). Οι εκταμιεύσεις στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ κατά την πρώτη τριετία της υλοποίησής του υπήρξαν περιορισμένες, λόγω των καθυστερήσεων των έργων και των προγραμμάτων, οι οποίες παρατηρήθηκαν και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, εν μέρει εξαιτίας του νέου, αυστηρότερου, θεσμικού πλαισίου διαχείρισης και ελέγχου.

Ήδη, όπως αναφέρεται αναλυτικότερα στο Κεφάλαιο VIII.3, η αποτελεσματική αξιοποίηση του ΕΣΠΑ έχει ενταχθεί στις κατευθύνσεις του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής και τίθενται συγκεκριμένοι στόχοι για την απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων. Στο τέλος του 2010 ο ρυθμός απορρόφησης υπερέβη το 18% της προβλεπόμενης συνολικής κοινοτικής χρηματοδότησης της περιόδου 2007-2013, ενώ έως το τέλος του 2011 επιδιώκεται να υπερβεί το 35%. Ταυτόχρονα, έχουν ληφθεί και λαμβάνονται μέτρα ώστε να καταστεί αποτελεσματικότερο το ρυθμιστικό και οργανωτικό πλαίσιο για την υλοποίηση του ΕΣΠΑ.

Σύμφωνα με τις τρέχουσες κατευθύνσεις, οι πόροι του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) διατίθενται κατά προτεραιότητα στα συγχρηματοδοτούμενα από κοινοτικούς πόρους έργα. Είναι φανερό ότι οι κοινοτικοί πόροι αποκτούν βαρύνουσα σημασία, καθώς λόγω της δημοσιονομικής στενότητας έχουν περιοριστεί οι διαθέσιμοι εθνικοί πόροι.[13] Το 2011, το 73% του ΠΔΕ θα συγχρηματοδοτηθεί από κοινοτικούς πόρους, με συνέπεια την εξοικονόμηση εθνικών πόρων, ενώ μέρος της εθνικής συμμετοχής μπορεί να χρηματοδοτηθεί με δάνεια της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων.[14]

Η απορρόφηση και η μέγιστη αξιοποίηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων των κοινοτικών πόρων διευκολύνεται από τον Ν. 3840 που ψηφίστηκε το Μάρτιο του 2010 και αποσκοπεί στην αποκέντρωση, την απλοποίηση και την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών του ΕΣΠΑ, καθώς και από την εφαρμογή του παλαιότερου νόμου περί συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ), από το νέο επενδυτικό νόμο (3908/2011), την αξιοποίηση των Πρωτοβουλιών JEREMIE και JESSICA, τη λειτουργία του Εθνικού Ταμείου Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (ΕΤΕΑΝ), τη μεταφορά αρμοδιοτήτων στις Περιφερειακές Αυτοδιοικήσεις και τις γενικότερες αλλαγές που αφορούν το ρυθμιστικό και οργανωτικό πλαίσιο. Επιπρόσθετα, η απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων θα διευκολυνθεί από τα μέτρα διαχείρισης των Διαρθρωτικών Ταμείων τα οποία ελήφθησαν σε επίπεδο ΕΕ τον Ιούνιο του 2010.[15]

Η αναθεώρηση του ΕΣΠΑ, η οποία ήδη ξεκίνησε, δίνει έμφαση στην αλλαγή του αναπτυξιακού προτύπου της χώρας με αιχμές την "πράσινη" ανάπτυξη, την ισόρροπη περιφε-

13 Το 2011 μειώνονται κατά 500 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με το 2010 τα χρηματοδοτούμενα από αμιγώς εθνικούς πόρους έργα (βλ. Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2011, σελ. 68, και δεύτερη έκθεση αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *The Economic Adjustment Programme for Greece – Second review* – Autumn 2010, Occasional Papers no. 72, Δεκέμβριος 2010, σελ. 42).

14 Βλ. Κεφάλαιο VIII.3, υποσημείωση 23.

15 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 539/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Ιουνίου 2010 σχετικά με την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής σχετικά με την απλοποίηση ορισμένων απαιτήσεων, καθώς και σχετικά με ορισμένες διατάξεις που αφορούν τη δημοσιονομική διαχείριση.

ρειακή ανάπτυξη και την οικοδόμηση μιας λειτουργικής και αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης.[16] Ως προς την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη, κρίθηκε ιδιαίτερα σημαντική η χάραξη νέας περιφερειακής στρατηγικής. Προς το σκοπό αυτό, θα καταρτίζονται σύμφωνα ανάπτυξης με κάθε Περιφέρεια, τα οποία θα αποτελούν εξειδικευμένα σχέδια δράσης στηριζόμενα στα τοπικά συγκριτικά πλεονεκτήματα και στους διαθέσιμους φυσικούς, ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους. Το περιεχόμενο των Συμφώνων Περιφερειακής Ανάπτυξης θα διαμορφωθεί μέσα από τις προτάσεις που θα καταθέσουν οι Περιφερειάρχες σχετικά με επενδυτικά σχέδια περιφερειακής συνοχής, προτάσεις για ενίσχυση δικτύων επιχειρήσεων με εξωστρεφή προσανατολισμό, θεσμικά μέτρα βελτίωσης της τοπικής επιχειρηματικότητας, καθώς και προτάσεις για προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης.[17]

Επιπλέον, για την επιτάχυνση της απορρόφησης των πόρων που προέρχονται από το ΕΣΠΑ, σημαντικό ρόλο θα παίξει και η ενεργοποίηση του νέου επιχειρησιακού προγράμματος "Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων".[18] Το συγκεκριμένο πρόγραμμα, που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο με συνολικό προϋπολογισμό 211,7 εκατ. ευρώ, έχει στόχο να στηρίξει την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή σε περιοχές που πλήττονται από απρόβλεπτες τοπικές ή τομεακές κρίσεις, οι οποίες συνδέονται με οικονομική και κοινωνική αναδιάρθρωση, συμπεριλαμβανομένων περιπτώσεων αναδιάρθρωσης κατόπιν φυσικών καταστροφών ή συνεπεία της απελευθέρωσης του διεθνούς εμπορίου. Οι ανωτέρω ενέργειες δημιουργούν προϋποθέσεις για την αντιμετώπιση του συνεχιζόμενου ελλείμματος περιφερειακής ανάπτυξης.

Έχει επισημανθεί και άλλοτε ότι το ΕΣΠΑ αποτελεί την τελευταία μεταβίβαση διαρθρωτικών κοινοτικών πόρων *τόσο σημαντικού ύψους* προς την Ελλάδα. Απαιτείται επομένως η καλύτερη δυνατή αξιοποίηση αυτών των πόρων στην παρούσα περίοδο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα προβεί σε επανεξέταση όλων των δαπανών του Κοινοτικού Προϋπολογισμού κατά τις διαπραγματεύσεις για τις "δημοσιονομικές προοπτικές" της περιόδου 2014-2020 στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ με ορίζοντα το 2020 ("Ευρώπη 2020").[19]

1.3.2 ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ

Ο Ν. 3908/2011, ο οποίος ψηφίστηκε στις 20 Ιανουαρίου, προβλέπει περισσότερες φοροαπαλλαγές και διευκολύνσεις χρηματοδότησης παρά απευθείας επιχορηγήσεις σε επιχειρήσεις που πραγματοποιούν επενδύσεις. Επιπλέον, μειώνει το ποσοστό συμμετοχής για την αγορά παγίων στο 40% της συνολικής ενισχυόμενης δαπάνης, περιορίζοντας έτσι τα περιθώρια για υπερτιμολογήσεις. Τα επενδυτικά σχέδια τα οποία θα υποβάλλονται βάσει του νόμου διακρίνονται ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης, την περιφέρεια δραστηριοποίησής της, το αντικείμενο της δραστηριότητας και την ηλικία του επιχειρηματία. Οι παράγοντες αυτοί προσδιορίζουν το ποσοστό ενίσχυσης του επενδυτικού σχεδίου, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει το 50% του συνολικού προϋπολογισμού του.

Ο επενδυτικός νόμος θα διαθέτει συγκεκριμένο ετήσιο προϋπολογισμό και σαφές χρονοδιάγραμμα (υποβολή αιτήσεων δύο φορές ετησίως). Τα κριτήρια με τα οποία θα αξιολογούνται και θα επιλέγονται τα επενδυτικά σχέδια θα είναι μετρήσιμα και αντικειμενικά. Τα κριτήρια αυτά θα συναρτώνται με την αξιοπιστία και εμπειρία του επενδυτικού φορέα, τη βιωσιμότητα και αποδοτικότητα του επενδυτικού σχεδίου, τη συμβολή του επενδυτικού σχεδίου στην περιφερειακή ανά-

16 Δήλωση Υπουργού Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας στη συνάντηση με τον Επίτροπο για θέματα περιφερειακής πολιτικής, 16.2.2011

17 Δελτίο τύπου Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, 25.1.2011.

18 Δελτίο τύπου Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, 22.12.2010.

19 Βλ. ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής "Ευρώπη 2020, Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη", COM(2010)2020 τελικό, 3.3.2010, και "Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου", EUCO 13/10, Βρυξέλλες, 17.6.2010.

πτυξη, καθώς και με την καινοτομικότητα της δραστηριότητας την οποία θα υποστηρίζει η επένδυση.

Το στρεβλό επιχειρηματικό υπόδειγμα το οποίο επικράτησε τις προηγούμενες δεκαετίες (ενίσχυση μικρών, μη εξωστρεφών και μη καινοτόμων επιχειρήσεων) δείχνει ότι οι προσπάθειες θα πρέπει να στραφούν στην καλύτερη αξιολόγηση και παρακολούθηση των επενδυτικών σχεδίων. Η ενεργοποίηση του Ν. 3908 αναμενόταν εντός του Απριλίου, ενώ δόθηκε και παράταση για την κατάθεση των πρώτων επενδυτικών σχεδίων.

Ο Ν. 3912/2011 προβλέπει τη σύσταση του Ταμείου Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (ΕΤΕΑΝ), το οποίο εισάγει σειρά "έξυπνων" χρηματοπιστωτικών προϊόντων για να καλύψει κενά της ελληνικής αγοράς (ανακυκλούμενα δάνεια, συνεπενδύσεις, υβριδική χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, τη χρηματοδότηση αρχικών σταδίων και μέσω των "επιχειρηματικών αγγέλων") και παράλληλα θα προσφέρει ενημερωτικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις.

1.3.3 ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΩΝ ΚΛΕΙΣΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ

Ενώ έχουν θεσπιστεί σημαντικά νομοθετικά μέτρα για την απελευθέρωση κλειστών επαγγελμάτων, εκκρεμεί σε πολλές περιπτώσεις η έκδοση διοικητικών αποφάσεων για την εφαρμογή τους. Όταν αυτή ολοκληρωθεί, η απελευθέρωση μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των τιμών, αύξηση της ανταγωνιστικότητας και ενίσχυση της δραστηριότητας. Το ΔΝΤ, χρησιμοποιώντας πίνακες εισροών-εκροών, εκτιμά ότι μια μείωση του κόστους των επαγγελματικών υπηρεσιών κατά 10% μπορεί να οδηγήσει σε μείωση του γενικού επιπέδου των τιμών κατά 0,5%.[20]

1.3.4 ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Στις αρχές Απριλίου τέθηκε σε λειτουργία το Γενικό Εμπορικό Μητρώο (ΓΕΜΗ). Το ΓΕΜΗ αποτελούσε απαραίτητη προϋπόθεση για τη διαδικασία ίδρυσης επιχειρήσεων μέσω "υπηρεσιών μιας στάσης" (όπως είχε προσδιοριστεί στον Ν. 3853/2010), που επίσης ενεργοποιήθηκε, και αναμένεται να δράσει ως καταλύτης στη διευκόλυνση της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

1.3.5 ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ

Η διασφάλιση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά θα οδηγήσει σε άνοδο της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων και θα ενθαρρύνει την καινοτομία και την εξωστρέφεια. Προς το σκοπό αυτό, αναμενόταν στα μέσα Απριλίου η ψήφιση από τη Βουλή του νομοσχεδίου για την "Προστασία του Ανταγωνισμού". Στόχος της νέας νομοθετικής ρύθμισης είναι η θεσμική θωράκιση της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΕΑ) και η ενίσχυση της ανεξαρτησίας της (μεταξύ άλλων προβλέπεται μακρότερη θητεία των μελών, διευρύνονται τα ασυμβίβαστα και θεσπίζεται η υποχρέωση λογοδοσίας των μελών). Για να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα της ΕΑ, καθιερώνονται στρατηγικοί στόχοι, η δυνατότητα εξέτασης κατά προτεραιότητα ορισμένων υποθέσεων και η δυνατότητα να παρεμβαίνει η ΕΑ σε τομείς της οικονομίας για την άρση εμποδίων που προέρχονται από το ρυθμιστικό πλαίσιο.

Επιπλέον, στο επικαιροποιημένο Μνημόνιο περιλαμβάνεται κυβερνητική δέσμευση για μέτρα απελευθέρωσης στους τομείς του λιανικού εμπορίου και του τουρισμού και σχετικές προτάσεις θα ανακοινωθούν έως τα τέλη Απριλίου. Ειδικότερα για το λιανεμπόριο, αναμένεται ότι θα αρθούν οι περιορισμοί που στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό και αυξάνουν τις τιμές, ενώ θα καταργηθούν ή θα απλουστευθούν οι αγορανομικές διατάξεις που προκαλούν στρεβλώσεις στην αγορά.

Για τις **μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας** βλ. Πλαίσιο VI.1 στο αντίστοιχο κεφάλαιο.

20 IMF, Greece: *Third Review Under the Stand-By Arrangement – Staff Report,* Μάρτιος 2011, σελ. 18-19.

2 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΑΚΙΝΗΤΩΝ

2.1 ΤΙΜΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Από τις αρχές του 2009 ο ρυθμός μεταβολής των τιμών των κατοικιών στην Ελλάδα διαμορφώθηκε σε αρνητικά επίπεδα. Ειδικότερα, με βάση τα στοιχεία που συγκεντρώνονται στην Τράπεζα της Ελλάδος από τα πιστωτικά ιδρύματα,[21] οι τιμές για το σύνολο των διαμερισμάτων (σε ονομαστικούς όρους) εκτιμάται ότι μειώθηκαν το 2010 με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,0% (-1,8%, -4,7%, -4,1% και -5,7% το α′, β′, γ′ και δ′ τρίμηνο αντίστοιχα), έναντι μείωσης κατά 3,7% το 2009. Κατά τα πρώτα τρίμηνα της τρέχουσας κρίσης και έως το α′ τρίμηνο του 2010, η μείωση των τιμών ήταν μεγαλύτερη για τα παλαιά διαμερίσματα άνω των 5 ετών από ό,τι για τα νέα διαμερίσματα έως 5 ετών (2009: παλαιά -4,8%, νέα -2,0%). Αυτό φαίνεται να αντανακλά τη σχετικά μεγαλύτερη "ανθεκτικότητα" που επέδειξαν αρχικά οι τιμές των νεόδμητων διαμερισμάτων τα οποία διατίθενται προς πώληση από τους κατασκευαστές. Ωστόσο, η ανθεκτικότητα των τιμών των νέων διαμερισμάτων πιθανότατα διατηρήθηκε έως το α′ τρίμηνο του 2010, αλλά οι τιμές τους μειώθηκαν έκτοτε με ταχύτερο ρυθμό (-5,3%, -5,0% και -8,1% το β′, γ′ και δ′ τρίμηνο του 2010 αντίστοιχα) από ό,τι οι τιμές των παλαιών διαμερισμάτων (-4,3%, -3,4% και -4,0% το β′, γ′ και δ′ τρίμηνο αντίστοιχα).

Από την ανάλυση των στοιχείων κατά γεωγραφική περιοχή προκύπτει ότι η μείωση των τιμών των διαμερισμάτων για το σύνολο του 2010 ήταν μεγαλύτερη στη Θεσσαλονίκη (μέση ετήσια μεταβολή: -6,9%) και τις λοιπές ημιαστικές και αγροτικές κυρίως περιοχές (-4,8%), οι οποίες περιλαμβάνουν δευτερεύουσες ή εξοχικές κατοικίες, έναντι της Αθήνας (-2,8%) και των άλλων μεγάλων πόλεων (-4,5%, βλ. Πίνακα V.7).

Με βάση τα ανωτέρω στοιχεία, η ελληνική αγορά κατοικιών χαρακτηρίζεται από σχετική ανθεκτικότητα των τιμών, η οποία θα μπορούσε να αποδοθεί τόσο στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της (πολύ υψηλό ποσοστό ιδιοκατοίκησης που ξεπερνά το 80%, χαμηλή κινητικότητα ή συχνότητα μεταπώλησης των ακινήτων, υψηλό κόστος συναλλαγών, πολύ μικρός αριθμός αγοραπωλησιών σε σχέση με το διαθέσιμο απόθεμα κ.ά.)[22] όσο και στην αυξημένη αβεβαιότητα και την έλλειψη εναλλακτικών επενδυτικών επιλογών κατά τη διάρκεια της τρέχουσας κρίσης.[23] Από την άλλη πλευρά, το συνολικό κόστος κατασκευής νέων κτιρίων και κυρίως των υλικών κατασκευής αυξανόταν ταχύτερα από τον πληθωρισμό την περίοδο 2004-2008 (μέση ετήσια μεταβολή συνολικού κόστους 4,1% και υλικών κατασκευής 5,1%). Παρά την ύφεση, το κόστος κατασκευής κατοικιών διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα και το 2010 (αύξηση συνολικού κόστους κατά 1,8% και υλικών κατά 3,0%), δυσχεραίνοντας έτσι την περαιτέρω αποκλιμάκωση των τιμών τους.

Παρά τη σχετική ανθεκτικότητα των τιμών, εκτιμάται ότι η ελληνική κτηματαγορά δεν παρουσιάζει χαρακτηριστικά σημαντικής υπερτίμησης, δεδομένου ότι και ο λόγος του δείκτη τιμών των κατοικιών προς το δείκτη των ενοικίων υποχώρησε σταδιακά τα τρία

21 Πρόκειται για τα αναλυτικά στοιχεία των εκτιμήσεων οικιστικών ακινήτων που από τις αρχές του 2009 συγκεντρώνονται στο Τμήμα Ανάλυσης Αγοράς Ακινήτων της Τράπεζας της Ελλάδος με βάση την ΠΔ/ΤΕ 2610/31.10.2008 με θέμα: "Υποβολή από τα πιστωτικά ιδρύματα στοιχείων σχετικά με τα οικιστικά ακίνητα τα οποία αποτελούν αντικείμενο χρηματοδότησης ή εξασφάλιση χορηγούμενων από τα πιστωτικά ιδρύματα δανείων". Εκτός των άλλων, τα στοιχεία αυτά περιλαμβάνουν τις εκτιμήσεις των τραπεζών για την τρέχουσα εμπορική αξία όλων των οικιστικών ακινήτων, καθώς και πληροφορίες για τα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους. Ο αριθμός των εκτιμήσεων που έχουν ήδη αναγγελθεί στην Τράπεζα της Ελλάδος (έως το τέλος Μαρτίου του 2011) έφθασε συνολικά τις 528 χιλιάδες περίπου (68,6% διαμερίσματα, 19% μονοκατοικίες, 5,5% μεζονέτες, 5,1% οικόπεδα, 1,8% λοιπά).

22 Για μια σύγκριση των χαρακτηριστικών της αγοράς κατοικίας στις χώρες του ΟΟΣΑ, βλ. "Housing markets and structural policies in OECD countries", OECD Economic Department Working Paper No 836, Ιανουάριος 2011.

23 Η σχετική ανθεκτικότητα των τιμών στην ελληνική αγορά κατοικίας είναι πιθανόν να συνδέεται και με τις κοινωνικές αντιλήψεις των ελληνικών νοικοκυριών, τα οποία δεν αντιμετωπίζουν την κατοικία ως επενδυτικό αγαθό, αλλά αντίθετα τη μεταβιβάζουν από την μία γενιά στην άλλη (γονική παροχή ή κληρονομιά από τους γονείς προς τα παιδιά). Επιπλέον, στον κατασκευαστικό κλάδο και κυρίως στην κατασκευή κατοικιών δραστηριοποιείται σχετικά μεγάλος αριθμός μικρών επιχειρήσεων οικογενειακής οργάνωσης χωρίς εναλλακτικές επιχειρηματικές δυνατότητες και εμπειρίες. Τα σημαντικά κέρδη που αποκόμισαν οι επιχειρήσεις αυτές την τελευταία δεκαετία, πριν από την παρούσα κρίση, όταν οι τιμές των ακινήτων αυξάνονταν με πολύ υψηλούς ρυθμούς, τις απέτρεψαν από αυξημένο τραπεζικό δανεισμό και τις κατέστησαν πιο ανθεκτικές στην περίοδο της κρίσης.

Πίνακας V.7 Σύνοψη κυριότερων διαθέσιμων βραχυχρόνιων δεικτών για την αγορά ακινήτων

Δείκτες	Μέση ετήσια εκατοστιαία μεταβολή						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1. Δείκτες τιμών κατοικιών (ΤτΕ) και ενοικίων (ΕΛΣΤΑΤ)							
1.1 Δείκτες τιμών κατοικιών (νέες σειρές)							
α. Σύνολο διαμερισμάτων (επικράτεια)	-	-	5,9	1,7	-3,7	-4,0	...
α1 Κατά παλαιότητα							
α. Νέα (έως 5 ετών)	-	-	7,2	2,3	-2,0	-4,4	...
β. Παλαιά (άνω των 5 ετών)	-	-	5,2	1,3	-4,8	-3,8	...
α2 Κατά γεωγραφικη περιοχή: Σύνολο							
α. Αθήνα	-	-	6,2	0,9	-4,6	-2,8	...
β. Θεσσαλονίκη	-	-	7,0	1,5	-6,0	-6,9	...
γ. Άλλες μεγάλες πόλεις	-	-	6,3	1,8	-2,7	-4,5	...
δ. Λοιπές περιοχές	-	-	4,6	3,3	-1,9	-4,8	...
α2.1 Κατά γεωγραφική περιοχή: Νέα (έως 5 ετών)							
α. Αθήνα	-	-	9,6	0,0	-3,5	-2,9	...
β. Θεσσαλονίκη	-	-	3,7	3,5	-5,3	-7,1	...
γ. Άλλες μεγάλες πόλεις	-	-	7,8	2,4	-2,1	-4,4	...
δ. Λοιπές περιοχές	-	-	4,1	5,4	1,0	-5,7	...
α2.2 Κατά γεωγραφική περιοχή: Παλαιά (άνω των 5 ετών)							
α. Αθήνα	-	-	4,5	1,4	-5,2	-2,8	...
β. Θεσσαλονίκη	-	-	8,4	0,6	-6,3	-6,8	...
γ. Άλλες μεγάλες πόλεις	-	-	5,3	1,4	-3,2	-4,6	...
δ. Λοιπές περιοχές	-	-	5,0	1,4	-4,4	-4,0	...
1.2 Δείκτες τιμών κατοικιών (προηγούμενες σειρές)							
α. Αστικές περιοχές	10,9	12,4	5,1	1,7	-4,3	-3,9	...
α1. Αθήνα	8,6	11,7	6,2	0,9	-4,6	-2,8	...
β1. Λοιπές αστικές περιοχές[1]	13,4	13,0	3,8	2,6	-2,9	-6,0	...
1.3 Δείκτης τιμών ενοικίων	4,2	4,4	4,5	3,9	3,6	2,4	1,6 (2μηνο)
1.4 Λόγος δείκτη τιμών κατοικιών προς δείκτη ενοικίων (2007=100)[2]	90,9	98,7	100,0	97,9	91,0	85,2	...
2. Δείκτες συναλλαγών ακινήτων							
2.1 Δείκτες συναλλαγών οικιστικών ακινήτων με τη διαμεσολάβηση των ΝΧΙ (ΤτΕ)[3]							
α. Αριθμός συναλλαγών	-	-	36,8	-21,7	-35,7	-1,0	...
β. Όγκος συναλλαγών (σε τετραγωνικά μέτρα)	-	-	36,6	-23,5	-38,9	-0,8	...
γ. Αξία συναλλαγών	-	-	41,1	-20,0	-40,0	-6,9	...
2.2 Δείκτες συμβολαίων αγοραπωλησίας ακινήτων με παράσταση δικηγόρου: Αθήνα (ΔΣΑ)							
α. Αριθμός συμβολαίων	-	-22,3	1,4	-10,0	-18,0	-16,3	...
β. Αξία συμβολαίων	-	-2,9	12,5	-2,3	-28,3	-20,8	...
2.3 Αριθμός συμβολαιογραφικών πράξεων αγοραπωλησίας ακινήτων[4] (ΕΛΣΤΑΤ)							
α. Σύνολο χώρας	29,6	-19,6	-3,0	-5,8	-13.9	...	...
β. Αθήνα	49,5	-22,0	-8,2	-9,2	-14,0	...	...
2.4 Αριθμός συμβολαίων αγοραπωλησίας ακινήτων[4] (Εθνικό Κτηματολόγιο)							
α. Σύνολο χώρας	-	-	-	-	-16,3	-9,8	...
β. Αθήνα	-	-	-	-	-15,2	-12,5	...
2.5 Αριθμός ιδιοκτησιών που μεταβιβάστηκαν λόγω αγοραπωλησίας[4] (Εθνικό Κτηματολόγιο)							
α. Σύνολο χώρας	-	-	-	-	-14,0	-13,0	...
β. Αθήνα	-	-	-	-	-8,0	-19,2	...

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ), Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών (ΔΣΑ), Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ), Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ), Εθνικό Κτηματολόγιο.
1 Στοιχεία που συλλέγουν τα υποκαταστήματα της Τράπεζας της Ελλάδος, κυρίως από μεσιτικά γραφεία.
2 Απόλυτες τιμές.
3 Οι δείκτες συναλλαγών βασίζονται στις εκτιμήσεις των μηχανικών των αρμόδιων υπηρεσιών των πιστωτικών ιδρυμάτων σχετικά με την αξία και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των οικιστικών ακινήτων τα οποία αποτελούν αντικείμενο χρηματοδότησης ή εξασφάλιση χορηγούμενων από τα πιστωτικά ιδρύματα δανείων. Μέρος των εκτιμήσεων αυτών είναι πιθανόν να μη συνδέεται με αγοραπωλησία οικιστικών ακινήτων, αλλά να αφορά επαναδιαπραγμάτευση υφιστάμενων δανείων, εγγραφή εξασφαλίσεων (επί ακινήτων) για μη στεγαστικά δάνεια, μεταφορά οφειλών πελατών από μία τράπεζα σε άλλη κ.ά.
4 Συμπεριλαμβάνονται όλα τα είδη επαγγελματικών ή οικιστικών ακινήτων (κατοικίες, καταστήματα, γραφεία, οικόπεδα, αγροτεμάχια κ.ά.).

Πίνακας V.7 Σύνοψη κυριότερων διαθέσιμων βραχυχρόνιων δεικτών για την αγορά ακινήτων *(συνέχεια)*

	Μέση ετήσια εκατοστιαία μεταβολή						
Δείκτες	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
3. Δείκτες κόστους κατασκευής (νέων κτιρίων) κατοικιών (ΕΛΣΤΑΤ)							
3.1 Συνολικό κόστος	3,4	4,3	4,6	5,1	-0,3	1,8	...
3.2 Δείκτης κατηγοριών έργων ή παραγωγού	2,6	2,9	2,8	4,2	-0,2	0,3	...
3.3 Δείκτης τιμών αμοιβής ή κόστους εργασίας	3,1	2,6	2,4	3,3	0,3	0,0	...
3.4 Δείκτης υλικών κατασκευής	3,6	5,6	6,3	6,4	-0,7	3,0	4,0 (2μηνο)
4. Ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα (ΕΛΣΤΑΤ)							
4.1 Σύνολο χώρας							
α. Αριθμός αδειών	22,0	-14,9	-7,2	-17,6	-16,1	-10,9	...
β. Επιφάνεια οικοδομών (σε τετραγωνικά μέτρα)	43,0	-23,9	-7,8	-19,0	-24,4	-19,8	...
γ. Όγκος οικοδομών (σε κυβικά μέτρα)	36,9	-19,2	-5,8	-17,3	-26,5	-23,7	...
4.2 Αθήνα							
α. Αριθμός αδειών	35,9	-15,3	-13,8	-28,7	-15,3	-13,8	...
β. Επιφάνεια οικοδομών (σε τετραγωνικά μέτρα)	58,2	-24,6	-14,0	-26,1	-18,6	-33,6	...
γ. Όγκος οικοδομών (σε κυβικά μέτρα)	51,9	-20,6	-13,3	-25,2	-19,4	-35,5	...
5. Κατασκευαστική δραστηριότητα							
5.1 Παραγωγή τσιμέντου (όγκος, ΕΛΣΤΑΤ)	2,4	3,1	-9,2	-3,1	-21,4	-14,3	-8,1 (Ιαν./Ιαν.)
5.2 Εκταμιεύσεις ΠΔΕ (ΤτΕ)	-21,0	8,9	7,6	9,3	-2,8	-11,3	-41,4 (3μηνο)
5.3 Δείκτες παραγωγής στις κατασκευές (ΕΛΣΤΑΤ)							
α. Γενικός δείκτης	-38,8	3,7	14,3	7,8	-17,5	-31,6	...
β. Οικοδομικά έργα	-15,3	-9,9	6,7	-0,5	-24,1	-38,1	...
γ. Έργα πολιτικού μηχανικού	-49,9	18,3	20,5	13,8	-13,4	-28,0	...
5.4 Αμοιβές πολιτικών μηχανικών (ΤΕΕ)							
α. Σύνολο	-	-5,3	23,5	6,2	-16,2	-2,1	4,7 (2μηνο)
β. Αμοιβές για την έκδοση οικοδομικών αδειών	-	-8,4	19,0	11,0	-14,5	1,6	31,0 (2μηνο)
γ. Αμοιβές για την επίβλεψη εργασιών νέων οικοδομών	-	1,5	32,5	-2,4	-19,6	-10,0	-47,6 (2μηνο)
6. Προσδοκίες (ΙΟΒΕ)							
6.1 Δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις κατασκευές	-22,7	44,6	1,5	3,0	-31,4	-27,4	-40,9 (3μηνο)
α. Σύνολο ιδιωτικών κατασκευών	-11,7	12,8	1,9	-8,4	-43,2	9,3	-28,7 (3μηνο)
β. Κατασκευές κατοικιών	-3,2	-9,0	27,6	-14,0	-28,4	-32,4	-47,2 (3μηνο)
γ. Κατασκευές λοιπών ιδιωτικών κτιρίων	-12,5	2,9	13,4	0,9	-46,8	20,2	-25,2 (3μηνο)
δ. Δημόσια έργα	-30,2	68,4	0,8	9,5	-24,6	-41,0	-47,4 (3μηνο)
6.2 Μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής στις κατασκευές[2]							
α. Σύνολο κατασκευών	13,9	15,7	16,8	17,3	15,9	12,9	13,9 (Μάρτ.)
β. Κατοικίες	11,3	14,7	15,4	11,7	11,0	8,3	5,2 (Μάρτ.)
γ. Άλλα κτίρια	8,7	9,3	10,1	9,8	8,4	7,8	5,8 (Μάρτ.)
δ. Δημόσια έργα	15,9	18,4	19,5	21,1	19,8	15,2	17,7 (Μάρτ.)
6.3 Εργασίες σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο[5]							
α. Σύνολο κατασκευών	-27,3	11,8	10,2	10,0	-16,1	-39,0	-69,1 (Μάρτ.)
β. Κατοικίες	-2,0	24,0	-11,0	-22,0	-30,7	-58,1	-74,2 (Μάρτ.)
γ. Άλλα κτίρια	-13,5	13,2	16,4	25,6	-28,8	-27,9	-64,1 (Μάρτ.)
δ. Δημόσια έργα	-35,9	9,0	11,3	8,1	-8,2	-41,0	-70,4 (Μάρτ.)
6.4 Πρόγραμμα εργασιών προς εκτέλεση[5]							
α. Σύνολο κατασκευών	-57,8	-44,9	-33,2	-28,8	-42,8	-63,2	-82,9 (Μάρτ.)
β. Κατοικίες	-40,6	-22,3	-22,1	-38,9	-52,3	-84,6	-94,7 (Μάρτ.)
γ. Άλλα κτίρια	-41,9	-45,6	-30,3	-22,7	-56,3	-45,5	-62,7 (Μάρτ.)
δ. Δημόσια έργα	-65,9	-49,9	-36,5	-30,0	-36,5	-67,6	-88,9 (Μάρτ.)
6.5 Προσδοκίες απασχόλησης για τους 3-4 προσεχείς μήνες[5]							
α. Σύνολο κατασκευών	-22,1	18,7	9,6	10,4	-32,1	-46,4	-67,0 (Μάρτ.)
β. Κατοικίες	4,3	31,0	1,5	-32,6	-60,9	-60,3	-73,4 (Μάρτ.)
γ. Άλλα κτίρια	-1,7	6,6	12,8	6,9	-45,8	-36,7	-32,5 (Μάρτ.)
δ. Δημόσια έργα	-32,4	21,0	9,0	18,8	-21,2	-48,3	-78,6 (Μάρτ.)

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ), Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών (ΔΣΑ), Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ), Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ), Εθνικό Κτηματολόγιο.
2 Απόλυτες τιμές.
5 Διαφορά σταθμισμένων ποσοστών θετικών και αρνητικών απαντήσεων.

Πίνακας V.7 Σύνοψη κυριότερων διαθέσιμων βραχυχρόνιων δεικτών για την αγορά ακινήτων *(συνέχεια)*

Δείκτες	Μέση ετήσια εκατοστιαία μεταβολή						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
7. Επενδύσεις στις κατασκευές (ΕΛΣΤΑΤ) και εισροή κεφαλαίων (ΤτΕ)							
7.1 Επενδύσεις στις κατασκευές[6]							
α. Σύνολο κατασκευών	-7,8	16,4	-4,1	-18,9	-12,3	-12,5	...
β. Κατοικίες	-0,5	29,8	-8,6	-29,1	-21,7	-18,6	...
7.2 Επενδύσεις στις κατασκευές ως ποσοστό του ΑΕΠ[2, 6]							
α. Σύνολο κατασκευών	11,8	13,0	12,0	9,6	8,6	7,9	...
β. Κατοικίες	7,4	9,2	8,1	5,7	4,5	3,8	...
7.3 Καθαρή εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό για την αγορά ακινήτων στην Ελλάδα	48,0	55,4	66,5	-58,2	-24,4	-35,4	-64,2 (Ιαν./Ιαν.)
8. Χρηματοδότηση αγοράς ακινήτων από τα εγχώρια ΝΧΙ (ΤτΕ)[7]							
8.1 Υπόλοιπο δανείων προς τα νοικοκυριά	31,0	25,7	22,4	12,8	3,1	-1,3	-1,6 (Φεβρ.)
8.2 Υπόλοιπο στεγαστικών δανείων προς τα νοικοκυριά	33,0	26,3	21,9	11,5	3,7	-0,4	-1,1 (Φεβρ.)
9. Επιτόκια στεγαστικών δανείων (ΤτΕ)[2]							
9.1 Επιτόκια νέων στεγαστικών δανείων[8]	4,3	4,7	4,9	5,3	4,1	3,8	4,5 (Φεβρ.)
9.2 Επιτόκια στα υφιστάμενα υπόλοιπα των στεγαστικών δανείων με αρχική διάρκεια άνω των 5 ετών	4,8	4,9	5,1	5,1	4,3	3,7	3,7 (Φεβρ.)
10. Δείκτες χρηματοοικονομικής πίεσης							
10.1 Ποσοστό δανείων σε καθυστέρηση (ΤτΕ)[2]							
α. Σύνολο	6,3	5,4	4,5	5,0	7,7	10,4	...
β. Στεγαστικά	3,6	3,4	3,6	5,3	7,4	10,0	...
γ. Επιχειρηματικά	7,1	6,0	4,6	4,3	6,7	8,7	...
δ. Καταναλωτικά	7,8	6,9	6,0	8,2	13,4	20,5	...
10.2 Χορηγήσεις δανείων προς νοικοκυριά ως ποσοστό του ΑΕΠ[2, 7]							
α. Σύνολο	35,4	40,6	45,9	49,5	50,9	51,3	...
β. Στεγαστικά	23,3	27,0	30,5	32,8	34,3	34,9	...

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ), Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών (ΔΣΑ), Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ), Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ), Εθνικό Κτηματολόγιο.
2 Απόλυτες τιμές.
6 Σταθερές τιμές.
7 Στοιχεία τέλους περιόδου. Περιλαμβάνονται τα δάνεια και τα τιτλοποιημένα δάνεια.
8 Περιλαμβάνονται και τα άλλα έξοδα που βαρύνουν τους δανειολήπτες (έξοδα φακέλλου, εγγραφής προσημείωσης κ.λπ.).

τελευταία έτη (βλ. Διάγραμμα V.5).[24] Η μείωση του λόγου των τιμών των κατοικιών προς τα ενοίκια εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί με συγκρατημένους ρυθμούς και τα αμέσως επόμενα τρίμηνα, λόγω της περαιτέρω μείωσης των τιμών των κατοικιών και της διατήρησης του ρυθμού μεταβολής του δείκτη τιμών των ενοικίων σε θετικά επίπεδα παρά την ελαφρά αποκλιμάκωσή του (ετήσιος ρυθμός μεταβολής 3,6% το 2009, 2,4% το 2010 και 1,6% το πρώτο δίμηνο του 2011, βλ. Πίνακα V.7).

2.2 ΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΑΓΟΡΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

Σχετική επιφυλακτικότητα χαρακτηρίζει τη ζήτηση κατοικίας εκ μέρους των νοικοκυριών κατά την περίοδο της τρέχουσας κρίσης.[25] Η επιφυλακτική στάση των νοικοκυριών εκτιμάται ότι συνδέεται κυρίως με την αυξημένη αβεβαιότητα για την απασχόληση και τα μελλοντικά τους εισοδήματα, η οποία επιτείνεται τους τελευταίους μήνες από την αύξηση της ανεργίας αλλά και την αβεβαιότητα όσον αφορά τις γενικότερες προοπτικές της οικονομίας και την αντιμετώπιση των δημοσιονο-

24 Ο λόγος αυτός συνήθως συνεκτιμάται με άλλους παράγοντες (π.χ. επιτόκια, αποδόσεις εναλλακτικών επενδύσεων, φάση οικονομικού κύκλου) προκειμένου να διερευνηθεί το ενδεχόμενο υπερεκτίμησης της τρέχουσας αξίας των ακινήτων.

25 Σύμφωνα με έρευνα του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, η οποία παρουσιάστηκε στο πλαίσιο του 4ου Διεθνούς Συνεδρίου Property 2011 που διοργανώθηκε από τη HELEXPO (18-21 Μαρτίου 2011), το 79,3% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν είναι πιθανόν να αγοράσει κατοικία εντός της επόμενης διετίας. Από τους υπόλοιπους, το 13,9% δήλωσε ότι μπορεί να αγοράσει αλλά μπορεί και όχι, το 4,1% πιθανόν να αγοράσει και μόλις το 2,2% δήλωσε σίγουρο ότι θα αγοράσει κατοικία.

Διάγραμμα V.5 Λόγος δείκτη τιμών διαμερισμάτων προς δείκτη ενοικίων

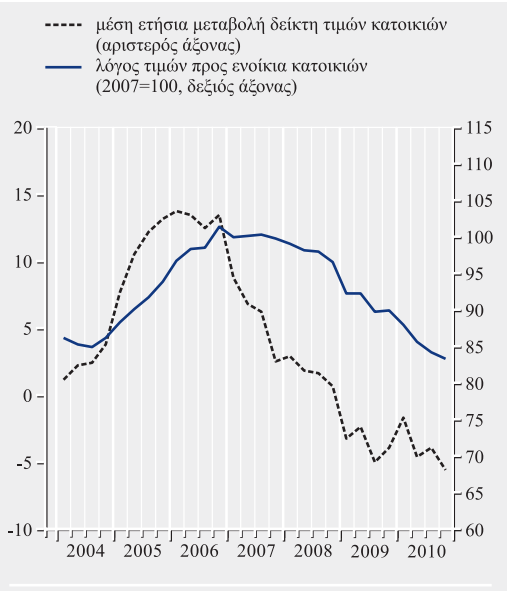

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

μικών και διαρθρωτικών προβλημάτων της. Επιπλέον, οι αυξημένες προσδοκίες των νοικοκυριών για χαμηλότερα επίπεδα τιμών των κατοικιών στο μέλλον είναι πιθανόν να τα έχουν οδηγήσει σε αναβολή της απόφασης για αγορά κατοικίας.

Εξάλλου, η πιο προσεκτική και επιλεκτική στάση των τραπεζών, λόγω της κρίσης, όσον αφορά τη χορήγηση νέων στεγαστικών δανείων εκτιμάται ότι έχει και αυτή συμβάλει στη μείωση της ζήτησης κατοικιών εκ μέρους των νοικοκυριών.[26] Ομοίως, η ελαφρά αύξηση που καταγράφεται στα επιτόκια των νέων στεγαστικών δανείων από το Μάρτιο του 2010 και οι διαφαινόμενες ανοδικές τους τάσεις για τους επόμενους μήνες έχουν πιθανότατα αποθαρρύνει ακόμη περισσότερο τα νοικοκυριά από την ανάληψη πρωτοβουλιών για αγορά κατοικίας. Επισημαίνεται επίσης ότι από την πλευρά της ζήτησης κατά την περίοδο της κρίσης καταγράφεται στροφή του αγοραστικού ενδιαφέροντος των νοικοκυριών προς οικιστικά ακίνητα μικρότερου εμβαδού, παλαιότερα και κυρίως μικρότερης αξίας.[27] Τέλος, η σχετική στενότητα τραπεζικού δανεισμού έχει οδηγήσει σε αύξηση του ποσοστού των συναλλαγών σε μετρητά και του μεριδίου των μετρητών στη συνολική χρηματοδότηση των αγορών ακινήτων.

2.3 ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Υπερβάλλουσα προσφορά και σημαντικό απόθεμα αδιάθετων (προς πώληση) ακινήτων χαρακτηρίζουν την ελληνική κτηματαγορά τα δύο τελευταία έτη. Από την πλευρά της προσφοράς στην αγορά ακινήτων, το πλεονάζον απόθεμα που είχε δημιουργηθεί έως το τέλος του 2008, εκτιμάται ότι διατηρήθηκε περίπου σταθερό την περίοδο 2009-2010, παρά τη σχετική επιφυλακτικότητα από την πλευρά της ζήτησης. Η μείωση της ιδιωτικής κατασκευαστικής δραστηριότητας την τελευταία διετία (βλ. Διάγραμμα V.6) ήταν περίπου ανάλογη με την αντίστοιχη μείωση του αριθμού των αγοραπωλησιών ακινήτων. Πράγματι, ο αριθμός των νέων αδειών μειώθηκε κατά 16,1% το 2009 και 10,9% το 2010, ενώ ο συνολικός αριθμός των ακινήτων που αποτέλεσαν αντικείμενο συμβολαιογραφικών πράξεων μειώθηκε κατά 13,9% το 2009 για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.[28] Ανάλογη ήταν η μείωση του αριθμού των συναλλαγών επί ακινήτων τόσο με βάση τα συμβόλαια που καταγράφηκαν από το Εθνικό Κτηματολόγιο (κατά 16,3% και κατά 9,8% το 2009 και 2010 αντίστοιχα), όσο και με βάση τις παραστάσεις δικηγόρων μελών του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών σε συμβόλαια αγοραπωλησίας ακινήτων (-18,0% και -16,3%) για την περιοχή της Αθήνας.

26 Η υποχώρηση της ζήτησης διαφαίνεται και από τη συνεχή πτώση του ρυθμού ανόδου των στεγαστικών δανείων, κυρίως μετά την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση. Συγκεκριμένα, παρά τη μείωση των στεγαστικών επιτοκίων από το Νοέμβριο του 2008, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του υπολοίπου των τραπεζικών δανείων προς τα νοικοκυριά για αγορά κατοικίας διαμορφώθηκε σε -0,4% στο τέλος του 2010 (Φεβρουάριος 2011: -1,1%), από 3,7% στο τέλος του 2009 και 11,5% στο τέλος του 2008.

27 Αυτό προκύπτει από την τριμηνιαία έρευνα που διεξάγει το Τμήμα Ανάλυσης Αγοράς Ακινήτων της Τράπεζας της Ελλάδος στα μεγάλα κτηματομεσιτικά γραφεία της χώρας. Βλ. http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/TE_EREVNA_KTIMATOMESITON.pdf .

28 Συγκεκριμένα, με βάση τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ που συγκεντρώνονται από τα συμβολαιογραφικά γραφεία όλης της χώρας, ο αριθμός των συμβολαιογραφικών πράξεων για αγοραπωλησίες ακινήτων από 167,7 χιλιάδες το 2007 μειώθηκε σε 158,0 χιλιάδες το 2008 και σε 136,0 χιλιάδες το 2009.

Διάγραμμα V.6 Όγκος νέων οικοδομών και προσθηκών με βάση τις άδειες (Ιανουάριος 2007 - Δεκέμβριος 2010)

(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

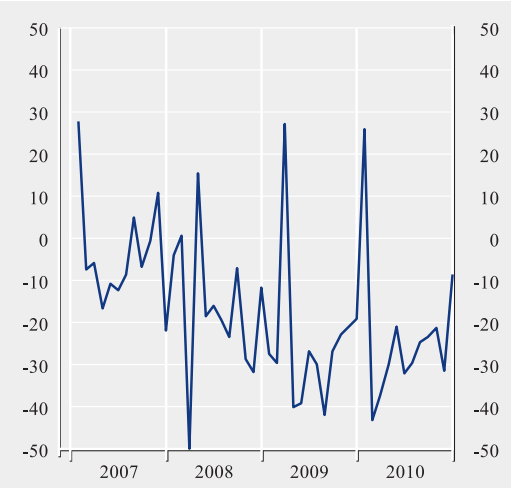

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Σημειώνεται ακόμη ότι η επιφάνεια και ο όγκος της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας, καθώς και η αξία των ακινήτων που μεταβιβάστηκαν τα δύο τελευταία έτη, μειώθηκαν με σημαντικά υψηλότερους ρυθμούς από ό,τι ο αριθμός των νέων αδειών και των αγοραπωλησιών. Το στοιχείο αυτό συνάδει με την προηγούμενη διαπίστωση για στροφή του αγοραστικού ενδιαφέροντος των νοικοκυριών προς μικρότερου εμβαδού και μικρότερης αξίας κατοικίες (βλ. Πίνακα V.7).[29]

2.4 ΑΓΟΡΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ

Οι προηγούμενες διαπιστώσεις σε σχέση με τις πρόσφατες εξελίξεις στην αγορά οικιστικών κυρίως ακινήτων ισχύουν —σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό— και για την αγορά επαγγελματικών ακινήτων (γραφείων, καταστημάτων, βιομηχανικών κτιρίων, αποθηκευτικών χώρων κ.λπ.). Ειδικότερα, η περιορισμένη ζήτηση από την πλευρά των επιχειρήσεων και η παράλληλη στροφή προς φθηνότερη επαγγελματική στέγη, η σημαντική προσφορά παλαιών κυρίως ακινήτων, η μείωση των τιμών και η στενότητα χρηματοδότησης είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της αγοράς επαγγελματικών ακινήτων τα τελευταία έτη. Καταγράφεται επίσης αύξηση των κενών εμπορικών καταστημάτων και γραφείων, σημαντική υποχώρηση των ενοικίων με εξάλειψη της ζητούμενης άυλης εμπορικής αξίας (του "αέρα") και επαναδιαπραγμάτευση μισθωτηρίων συμβολαίων κυρίως στις δευτερεύουσες ή περιφερειακές αγορές. Τέλος, επιφυλακτικότητα χαρακτηρίζει την ανάπτυξη νέων επενδυτικών σχεδίων, παρά τη σημαντική αύξηση της συνολικής επιφάνειας των μεγάλων εμπορικών κέντρων και πολυκαταστημάτων που παρατηρήθηκε τα δύο τελευταία έτη κυρίως στην περιοχή της Αττικής.

2.5 ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Οι αρνητικές μεσοπρόθεσμες προσδοκίες τόσο για την ίδια την αγορά ακινήτων όσο και για την ελληνική οικονομία γενικότερα παίζουν αναμφίβολα σημαντικό ρόλο στη δυνατότητα ανάκαμψης της ελληνικής κτηματαγοράς. Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών του ΙΟΒΕ για τις κατασκευές μειώθηκε κατά 40,9% το πρώτο τρίμηνο του 2011, έναντι μείωσης κατά 27,4% το 2010 και 31,4% το 2009. Σε ιδιαίτερα αρνητικά επίπεδα κινήθηκαν το Μάρτιο του 2011 και οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων του κλάδου των κατασκευών για τις εργασίες τους σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο (διαφορά σταθμισμένων θετικών και αρνητικών απαντήσεων: -69), το πρόγραμμα εργασιών προς εκτέλεση (-83), αλλά και οι προβλέψεις για την απασχόληση τους 3-4 προσεχείς μήνες (-67).

Για τα επόμενα τρίμηνα, αναμένεται περαιτέρω μικρή διόρθωση των τιμών της αγοράς ακινήτων, ενώ οι συνθήκες που θα διαμορφωθούν εκτιμάται ότι πιθανότατα θα διατηρήσουν περιορισμένο τον κίνδυνο απότομης μεταβολής των τιμών. Επισημαίνεται πάντως

29 Ανάλογες διαπιστώσεις προκύπτουν και με βάση τον αριθμό, τα τετραγωνικά μέτρα και την αξία των συναλλαγών οικιστικών ακινήτων που πραγματοποιήθηκαν με τη διαμεσολάβηση του τραπεζικού συστήματος τη διετία 2009-2010 (στοιχεία που συγκεντρώνονται από τα πιστωτικά ιδρύματα). Την περίοδο αυτή, η μέση ετήσια μείωση του αριθμού των εν λόγω συναλλαγών ήταν 18,4%, έναντι αντίστοιχης μείωσης κατά 19,9% των τετραγωνικών μέτρων και 23,5% της συνολικής τους αξίας.

ότι η ανάκαμψη της αγοράς ακινήτων συνδέεται πλέον άμεσα με τη βελτίωση των προσδοκιών των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, τον περιορισμό της αβεβαιότητας, τη χρηματοδότηση της αγοράς από το τραπεζικό σύστημα, αλλά και τις γενικότερες προοπτικές αντιμετώπισης των προβλημάτων της οικονομίας. Η ύπαρξη σαφών μηνυμάτων προς την κατεύθυνση της αποτελεσματικής αντιμετώπισης των δημοσιονομικών και διαρθρωτικών προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας εκτιμάται ότι, εκτός των άλλων, θα συμβάλει και στη γρήγορη αναθέρμανση της αγοράς ακινήτων.

VI ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ: ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Ο μέσος αριθμός των απασχολουμένων το 2010, σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) της ΕΛΣΤΑΤ, μειώθηκε έναντι του 2009 κατά 120,0 χιλ. άτομα (-2,7%). Παράλληλα όμως, ήταν ταχεία η **επιδείνωση στη διάρκεια του έτους** (α΄ τρίμηνο: 60,2 χιλ. άτομα ή -1,3%, β΄ τρίμηνο: 104,9 χιλ. ή -2,3%, γ΄ τρίμηνο: 137,2 χιλ. ή 3,0%, δ΄ τρίμηνο: 177,8 χιλ. ή 4,0%, έναντι των αντίστοιχων τριμήνων του 2009), η οποία αντανακλά την παρατεταμένη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας (βλ. Διάγραμμα VI.1).

Ο αριθμός των απασχολουμένων το τελευταίο τρίμηνο του 2010 ήταν χαμηλότερος κατά 5,6% από ό,τι το τέταρτο τρίμηνο του 2008, όταν άρχισε η πτώση της οικονομικής δραστηριότητας.

Η υποχώρηση της απασχόλησης αντανακλά (βλ. Διάγραμμα VI.1) τόσο τη μείωση του αριθμού των μισθωτών (μέση ετήσια μεταβολή: -3,0%, ετήσιος ρυθμός του τελευταίου τριμήνου: -4,3%) όσο και την αποχώρηση από την οικονομική δραστηριότητα αυτοαπασχολουμένων με προσωπικό (εργοδοτών), αυτοαπασχολουμένων χωρίς προσωπικό, καθώς και βοηθών σε οικογενειακές επιχειρήσεις (μέση ετήσια μεταβολή: -2,0%, ετήσιος ρυθμός τελευταίου τριμήνου: -3,3%).

Διάγραμμα VI.1 Απασχόληση (1999-2010)

(εκατοστιαίες μεταβολές έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του προηγούμενου έτους)

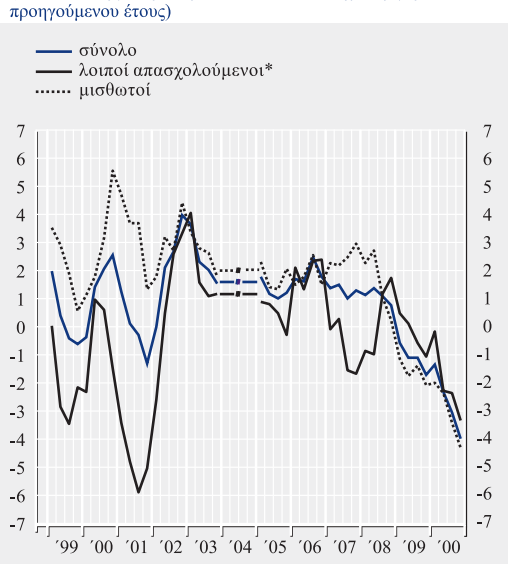

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού. Νέα αναθεωρημένα στοιχεία 1998-2003, τα οποία δημοσιεύθηκαν τον Ιανουάριο του 2005. Για το 2004 δεν εμφανίζονται μεταβολές, επειδή τα στοιχεία δεν είναι απολύτως συγκρίσιμα λόγω του νέου δείγματος με το οποίο έγινε η έρευνα.
* Λοιποί απασχολούμενοι = αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό (εργοδότες) + αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό + βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση.

Διάγραμμα VI.2 Ποσοστό συνολικής ανεργίας (1999-2010)

(ποσοστό % του εργατικού δυναμικού)

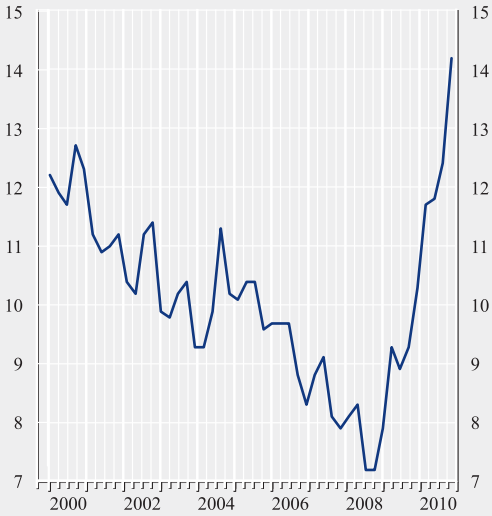

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού.

Η μείωση του αριθμού των απασχολουμένων το τελευταίο τρίμηνο του 2010 σχεδόν κατά 180 χιλιάδες σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2009 προήλθε κυρίως από τις **κατασκευές** (65,5 χιλ.), τη **μεταποίηση** (45,5 χιλ.), τις **υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης** (19,1 χιλ.) και τον πρωτογενή τομέα (17,4 χιλ.). Σχεδόν ο μόνος κλάδος στον οποίο σημειώθηκε κάποια άνοδος του αριθμού των απασχολουμένων ήταν οι **υπηρεσίες υγείας.**

Το Μάρτιο του 2011 οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις **βραχυχρόνιες προοπτικές** του αριθμού των απασχολουμένων, όπως αποτυπώνονται στις έρευνες συγκυρίας του ΙΟΒΕ (βλ. Διάγραμμα VI.4), υποδήλωναν περαιτέρω μείωση της απασχόλησης στις κατασκευές, στη μεταποίηση και στα ξενοδοχεία και εστιατό-

Διάγραμμα VI.3 Εναλλακτικοί ορισμοί της υποαπασχόλησης (2007 - 2010)

(ποσοστά % υποαπασχόλησης - δ' τρίμηνο κάθε έτους)

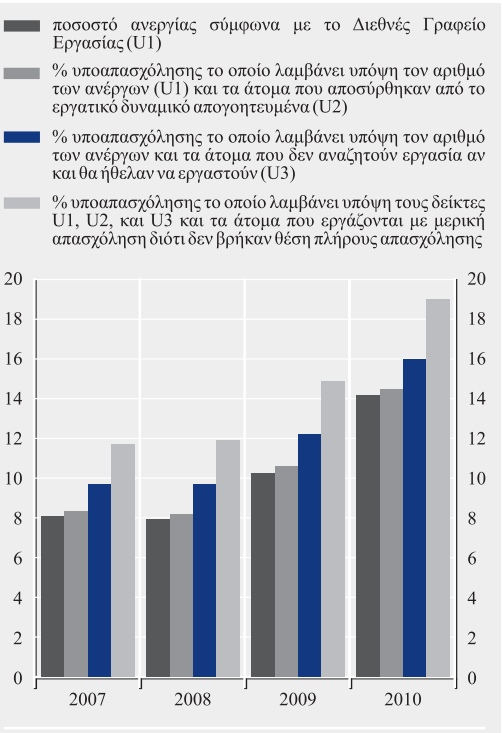

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού.

ρια.[1] Επιπλέον, αν και τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού δεν δείχνουν μείωση της απασχόλησης στο εμπόριο *το τελευταίο τρίμηνο του 2010* (ενώ κατά το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2010 ο ετήσιος ρυθμός μείωσης ήταν 3,4%) η ειδική έρευνα της ΕΛΣΤΑΤ στον κλάδο αυτό δείχνει μεγάλη υποχώρηση.[2] Επίσης, το Μάρτιο του 2011 οι λιανεμπορικές επιχειρήσεις προέβλεπαν μείωση της απασχόλησης κατά τους αμέσως επόμενους μήνες.

Ο **αριθμός των ανέργων** αυξήθηκε σημαντικά στη διάρκεια του 2010, τόσο λόγω της μείωσης του αριθμού των απασχολουμένων όσο και λόγω της αύξησης της συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό (βλ. Πίνακα VI.1).[3] Το εργατικό δυναμικό αυξήθηκε, παρότι εμφάνισε άνοδο ο αριθμός των ατόμων που αναφέρουν ότι συνταξιοδοτήθηκαν με κανονική ή πρόωρη

1 Τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια συμπεριλαμβάνονται στις υπηρεσίες που παριστάνονται στο Διάγραμμα VI.4.
2 Πράγματι, η ειδική έρευνα της ΕΛΣΤΑΤ στον κλάδο του λιανικού εμπορίου δείχνει μεγάλο ετήσιο ρυθμό μείωσης (-9,9%) του αριθμού των πάσης φύσεως απασχολουμένων το τελευταίο τρίμηνο του 2010.
3 Ειδικότερα, ενώ το ποσοστό συμμετοχής των ατόμων 15-64 ετών στο εργατικό δυναμικό ήταν 67,8% το 2009, το 2010 ανήλθε σε 68,2%. Η άνοδος ήταν μεγαλύτερη για τις γυναίκες, από 56,4% σε 57,5%.

Πίνακας VI.1 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό και απασχόληση

	2010 β΄ τρίμηνο (χιλ. άτομα)	Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές β΄ τρίμηνο έτους[4]				
		2006	2007	2008	2009	2010
Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω[1]	9.302	0,5	0,6	0,2	0,3	0,4
Πληθυσμός ηλικίας 15-64 ετών[1]	7.231	0,3	0,8	0,3	-0,1	0,2
Εργατικό δυναμικό[1]	5.021	0,6	0,8	0,4	0,7	0,9
Απασχόληση[1]	4.427	1,6	1,5	1,4	-1,1	-2,3
– Πρωτογενής τομέας[1]	552	-1,7	-2,6	-0,6	2,1	4,2
– Δευτερογενής τομέας[1]	886	-0,2	3,1	1,1	-6,4	-7,4
– Τριτογενής τομέας	2.989	2,9	1,7	1,9	0,1	-3,8
Ποσοστό % συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό[2]		67,0	67,0	67,2	67,7	68,3
Ποσοστό % απασχόλησης[3]		61,0	61,5	62,2	61,6	60,1
Ανεργία ως ποσοστό % του εργατικού δυναμικού		8,8	8,1	7,2	8,9	11,8

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.
1 Μεταβολή από β΄ τρίμηνο σε β΄ τρίμηνο.
2 Ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών στο εργατικό δυναμικό.
3 Απασχολούμενοι 15-64 ετών ως ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών.
4 Στο κυρίως κείμενο αναφέρονται οι μέσες ετήσιες μεταβολές και τα μέσα επίπεδα έτους.

συνταξιοδότηση.[4] Ειδικότερα, το τέταρτο τρίμηνο του 2010 περίπου 170,8 χιλ. άτομα που δεν είχαν εργαστεί ποτέ στο παρελθόν αναζητούσαν εργασία. Τα αντίστοιχα μεγέθη το τελευταίο τρίμηνο του 2009 και του 2008 ήταν 136 χιλ. και 137 χιλ. άτομα.

Στο τέλος του α′ τριμήνου του 2010 **ο αριθμός των ανέργων** ήταν 586,8 χιλιάδες, αλλά στο τέλος του δ′ τριμήνου έφθασε τις 712,1 χιλιάδες. Το ποσοστό ανεργίας το τελευταίο τρίμηνο του 2010 διαμορφώθηκε στο 14,2%, από 10,3% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2009 (14,8% το Δεκέμβριο του 2010, έναντι 10,2% το Δεκέμβριο του 2009). Η άνοδος του ποσοστού ανεργίας εντάθηκε στη διάρκεια του έτους – από 2,4 εκατοστιαίες μονάδες το α′ τρίμηνο του 2010, σε 3,9 εκατοστιαίες μονάδες το τελευταίο τρίμηνο.

Η απώλεια θέσεων εργασίας και η δυσχέρεια εύρεσης εργασίας φαίνεται και από τις μεταβολές που εμφανίζουν οι **πιθανότητες παραμονής στην απασχόληση και στην ανεργία** και οι **πιθανότητες μετάβασης από την ανεργία στην απασχόληση.** Μεταξύ του τελευταίου τριμήνου του 2009 και του τελευταίου τριμήνου του 2010, η πιθανότητα παραμονής στην απασχόληση μειώθηκε από 0,94 σε 0,92, η πιθανότητα παραμονής στην ανεργία αυξήθηκε από 0,7 σε 0,8 και η πιθανότητα των ανέργων να βρουν θέση εργασίας υποχώρησε από 0,2 σε 0,1.

Η άνοδος του συνολικού ποσοστού ανεργίας συνοδεύθηκε και από **μεταβολές στη σύνθεση των ανέργων** ως προς το φύλο, την ηλικιακή ομάδα, το εκπαιδευτικό επίπεδο, την προηγούμενη εργασιακή εμπειρία και την υπηκοότητα (βλ. Πίνακα VI.2). Ειδικότερα, ενώ κατά την περίοδο 2000-2008 το 60% των ανέργων ήταν γυναίκες, το 2010 το ποσοστό αυτό προσέγγισε το 50%.

Πέραν των ανέργων σύμφωνα με τον επίσημο ορισμό του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (ΔΓΕ), υπάρχουν και άτομα που παρότι επιθυμούν να εργαστούν *δεν* αναζητούν εργασία επειδή πιστεύουν ότι δεν θα βρουν ή για άλλους

Διάγραμμα VI.4 Προσδοκίες των επιχειρήσεων[1] για την απασχόληση (Δεκέμβριος 2007-Μάρτιος 2011)

(διαφορές ποσοστών θετικών και αρνητικών απαντήσεων)

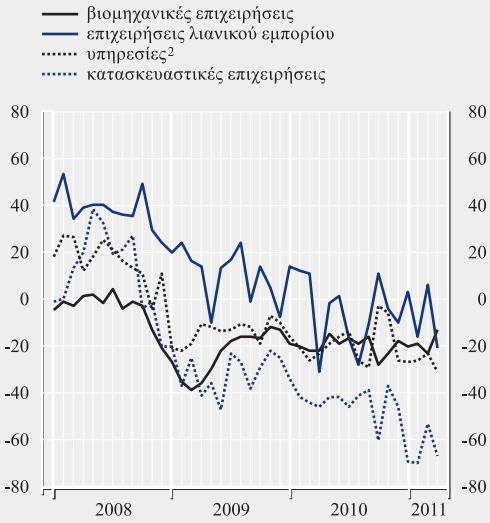

Πηγή: ΙΟΒΕ, Έρευνα Οικονομικής Συγκυρίας.
1 Οι απαντήσεις των επιχειρήσεων αφορούν την προοπτική αύξησης του αριθμού των απασχολουμένων κατά την προσεχή περίοδο.
2 Δεν περιλαμβάνονται οι τράπεζες και οι επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου.

λόγους, καθώς και άτομα που εργάζονται με μερική απασχόληση επειδή δεν μπορούν να βρουν εργασία με πλήρη απασχόληση. Αν συνυπολογιστούν αυτές οι ομάδες, το **ποσοστό υποαπασχόλησης** το δ′ τρίμηνο του 2010 διαμορφώνεται στο 19,0%, από 14,9% το αντίστοιχο διάστημα του 2009 (βλ. Διάγραμμα VI.3).[5]

Λόγω των ανωτέρω εξελίξεων, ο αριθμός **των ατόμων 18-59 ετών που ζουν σε νοικοκυριά στα οποία κανένα άτομο δεν εργάζεται** έχει αυξηθεί σημαντικά από 8,5% το 2009 σε 10,3% το 2010. Συνέπεια επίσης της απώλειας εισοδημάτων από εργασία είναι το γεγονός ότι αυξήθηκε (από 22,8% το τελευταίο τρίμηνο του 2009 σε 24,1% το τελευταίο τρίμηνο του 2010) το ποσοστό των ατόμων μεταξύ 18 και 59 ετών που αναφέρουν ότι η κύρια πηγή συντήρησής

4 Ο αριθμός των ατόμων τα οποία το δ′ τρίμηνο του 2010 αναφέρουν ότι συνταξιοδοτήθηκαν με κανονική ή πρόωρη συνταξιοδότηση στη διάρκεια του έτους ανήλθε σε 54,2 χιλιάδες. Το αντίστοιχο μέγεθος για το 2009 ήταν 35,6 χιλιάδες.

5 Το δ′ τρίμηνο του 2009 η διαφορά μεταξύ των δύο δεικτών ήταν παρόμοια (4,5 εκατ. μονάδες: 10,3% ποσοστό ανεργίας, 14,9% διευρυμένος ορισμός υποαπασχόλησης).

Πίνακας VI.2 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, απασχόληση και ανεργία: β΄ τρίμηνο έτους

(χιλιάδες άτομα)

	Πληθυσμός					Εργατικό δυναμικό					Απασχολούμενοι					Άνεργοι					Ποσοστό ανεργίας (%)				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
Άνδρες και γυναίκες																									
– σύνολο (15 ετών και άνω)	9.150	9.207	9.230	9262	9.302	4.880	4.918	4.939	4.974	5.021	4.453	4.520	4.582	4.532	4.427	427	398	357	443	594	8,8	8,1	7,2	8,9	11,8
– 15-64 ετών	7.152	7.208	7.228	7220	7231	4.792	4.827	4.854	4.887	4.940	4.366	4.431	4.497	4.445	4.347	426	397	357	442	593	8,9	8,2	7,3	9,0	12,0
– 15-24 ετών	1.216	1.172	1.151	1.123	1.103	395	364	349	343	333	298	284	277	259	229	97	80	72	84	105	24,5	22,0	20,6	24,5	31,4
– 25 ετών και άνω	7.935	8.034	8.079	8.140	8.198	4.485	4.554	4.591	4.632	4.688	4.155	4.236	4.305	4.273	4.199	331	318	285	358	490	7,4	7,0	6,2	7,7	10,4
Άνδρες																									
– σύνολο (15 ετών και άνω)	4.454	4.490	4.503	4518	4.539	2.887	2.906	2.925	2.915	2.918	2.726	2.762	2.789	2.730	2.645	161	144	137	185	273	5,6	5,0	4,7	6,3	9,4
– 15-64 ετών	3.567	3.602	3.615	3613	3.622	2.821	2.841	2.862	2.854	2.862	2.661	2.698	2.726	2.670	2.589	160	143	136	184	272	5,7	5,0	4,8	6,5	9,5
– 15-24 ετών	611	590	579	564	554	223	203	197	192	186	184	174	167	157	140	38	29	30	34	46	17,3	14,1	15,1	18,0	24,8
– 25 ετών και άνω	3.842	3.900	3.924	3954	3.985	2.664	2.703	2.728	2.723	2.732	2.542	2.587	2.622	2.573	2.505	122	115	107	150	227	4,6	4,3	3,9	5,5	8,3
Γυναίκες																									
– σύνολο (15 ετών και άνω)	4.696	4.717	4.728	4744	4.762	1.994	2.012	2.014	2.059	2.103	1.727	1.758	1.794	1.802	1.782	267	254	221	258	321	13,4	12,6	10,9	12,5	15,3
– 15-64 ετών	3.586	3.605	3.613	3607	3.608	1.971	1.986	1.991	2.033	2.078	1.705	1.733	1.771	1.776	1.757	266	254	221	258	321	13,5	12,8	11,1	12,7	15,4
– 15-24 ετών	604	583	572	559	549	172	161	152	151	147	114	109	110	101	89	58	52	42	50	59	33,9	32,1	27,7	32,9	39,7
– 25 ετών και άνω	4.092	4.134	4.155	4186	4.213	1.821	1.851	1.862	1.908	1.956	1.613	1.649	1.684	1.700	1.693	208	202	178	208	263	11,4	10,9	9,6	10,9	13,4

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

τους κατά τη διάρκεια του τελευταίου έτους ήταν εισοδήματα από άλλα άτομα του νοικοκυριού ή από άτομα που δεν ανήκουν στο νοικοκυριό.

Ανησυχητική είναι επίσης η **άνοδος του ποσοστού των μακροχρόνια ανέργων.** Πρόκειται για τα άτομα που έχουν παραμείνει άνεργα πάνω από ένα έτος, ως ποσοστό του συνολικού αριθμού των ανέργων (2009: 42,8%, 2010: 47,2%). Η ανησυχία προέρχεται από το γεγονός ότι οι πιθανότητες ένταξης σε θέση εργασίας μειώνονται όσο επιμηκύνεται η διάρκεια της ανεργίας και υπάρχει ο κίνδυνος η πρόσκαιρη ανεργία να μετατραπεί σε διαρθρωτική ανεργία. Αξίζει να σημειωθεί ότι ερευνητές του ΟΟΣΑ έχουν εκτιμήσει ότι στην ελληνική αγορά εργασίας η άνοδος του συνολικού ποσοστού ανεργίας κατά μία μονάδα οδηγεί εντός τριών ή τεσσάρων ετών σε άνοδο του "ποσοστού μακροχρόνιας ανεργίας" (δηλαδή του αριθμού των μακροχρόνια ανέργων ως ποσοστού του εργατικού δυναμικού) κατά 0,7 της εκατοστιαίας μονάδας. Το τελευταίο τρίμηνο του 2010 το "ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας" στην Ελλάδα ήταν 6,8%.[6] Επιπλέον, επειδή το εκπαιδευτικό επίπεδο και η επαγγελματική εξειδίκευση των μακροχρόνια ανέργων είναι εν γένει χαμηλά, έχει πολύ μεγάλη σημασία η άμεση παρέμβαση της πολιτείας με ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης.

Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΑΕΔ για τις **ροές μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα,** στη διάρκεια του 2010 οι απολύσεις (περιλαμβανομένων των λήξεων συμβάσεων ορισμένου χρόνου) και οι οικειοθελείς αποχωρήσεις υπερέβησαν τις αναγγελίες προσλήψεων κατά 96.200 άτομα, γεγονός που συνεπάγεται καθαρή μείωση των θέσεων μισθωτής εργασίας (η αντίστοιχη μείωση το 2009 ήταν 86.200, δηλαδή μικρότερη κατά 10.000). Τα στοιχεία του ΟΑΕΔ δείχνουν ότι στη διάρκεια του 2010 οι αναγγελίες προσλήψεων μειώθηκαν κατά 44.500, ενώ οι απολύσεις (εκ των οποίων 57% αφορούσαν λήξεις συμβάσεων ορισμένου χρόνου) αυξήθηκαν κατά 7.200. Οι οικειοθελείς αποχωρήσεις μειώθηκαν κατά 41.700, εξέλιξη ενδεχομένως εύλογη σε περίοδο κρίσης, αν και τα σχετικά στοιχεία πρέπει να αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη, επειδή οι αποχωρήσεις δεν καταγράφονται πλήρως. Το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2011 καταγράφηκε, βάσει των στοιχείων του ΟΑΕΔ, καθαρή μείωση των θέσεων εργασίας κατά 39.600, δηλαδή πολύ μεγαλύτερη από ό,τι το αντίστοιχο δίμηνο του 2010 (17.600). Συνολικά, τα στοιχεία του ΟΑΕΔ δείχνουν ότι κάθε μήνα από τον Αύγουστο του 2010 είναι συνεχής η καθαρή μείωση των θέσεων εργασίας και μάλιστα υπερβαίνει την αντίστοιχη μείωση 12 μήνες νωρίτερα.

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει το γεγονός ότι **στοιχεία που συλλέγονται από τις Επιθεωρήσεις Εργασίας**[7] αναδεικνύουν μια μετατόπιση προς περισσότερο ευέλικτες μορφές απασχόλησης. Πράγματι, την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2010 το 66,9% των νέων προσλήψεων αφορούσαν πλήρη απασχόληση, το 26,2% μερική απασχόληση και το 6,9% εκ περιτροπής απασχόληση, ενώ την περίοδο Φεβρουαρίου-Δεκεμβρίου 2009[8] τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 79,0%, 16,7% και 4,3%. Επίσης, στη διάρκεια του 2010 έγιναν 26.253 μετατροπές συμβάσεων πλήρους απασχόλησης σε συμβάσεις μερικής ή εκ περιτροπής απασχόλησης (έναντι 16.977 μετατροπών την περίοδο Φεβρουαρίου-Δεκεμβρίου 2009). Το 71% των μετατροπών το 2010 αφορούσε μερική απασχόληση, το 25% εκ περιτροπής απασχόληση με κοινή συμφωνία και το 4% εκ περιτροπής απασχόληση με μονομερή απόφαση του εργοδότη.

Το **2011** το **ποσοστό ανεργίας** θα αυξηθεί περαιτέρω και μπορεί να ξεπεράσει το 15%. Αν μάλιστα διατηρηθούν σε όλη τη διάρκεια του τρέχοντος έτους οι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης που καταγράφηκαν το δ΄ τρίμηνο του 2010 (+0,4% και -4,0% αντίστοιχα), τότε

6 Βλ. Guichard, S. and E. Rusticelli (2010), "Assessing the impact of the financial crisis on structural unemployment in OECD countries", OECD Economics Department Working Paper no. 767.
7 Δελτίο τύπου Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε.), 1.2.2011.
8 Η συλλογή των στοιχείων αυτών άρχισε το Φεβρουάριο του 2009.

προκύπτει ένα ποσοστό ανεργίας που προσεγγίζει το 16,5% για το μέσο όρο του 2011 και το 18% για το τελευταίο τρίμηνο. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο μπορεί και πρέπει να αποτραπεί με την αποτελεσματική εφαρμογή τόσο των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης που έχουν ήδη εξαγγελθεί όσο και των ρυθμίσεων για μεγαλύτερη ευελιξία στη χρήση της εργασίας ως παραγωγικού συντελεστή που νομοθετήθηκαν το Μάιο, τον Ιούλιο και το Δεκέμβριο του 2010 (βλ. και Πλαίσιο VI.1). Καθώς η αύξηση της ανεργίας αντανακλά την ύφεση αλλά και την αναδιάρθρωση της παραγωγής και της απασχόλησης που συντελείται υπό την πίεση της κρίσης, οι διαθέσιμες πολιτικές και ρυθμίσεις πρέπει να συμβάλουν στην αύξηση της κινητικότητας της εργασίας μεταξύ κλάδων και ειδικοτήτων, στον περιορισμό της διάρκειας της ανεργίας και στη στήριξη του εισοδήματος των ανέργων κατά τη φάση που αναζητούν εργασία ή επανακαρτίζονται.

Οι αντιδράσεις των επιχειρήσεων στην κρίση όσον αφορά την απασχόληση και οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις της εργατικής νομοθεσίας

Ήδη προ δύο ετών, τον Απρίλιο του 2009,[9] όταν άρχιζε η κρίση, είχε επισημανθεί ότι, καθώς μεταβαλλόταν επί το δυσμενέστερο η εξωτερική και η εγχώρια ζήτηση, οι επιχειρήσεις θα επιδίωκαν να καταστήσουν το προϊόν τους πιο ανταγωνιστικό (μειώνοντας το κόστος λειτουργίας, τις τιμές και το περιθώριο κέρδους και αυξάνοντας την παραγωγικότητα), προκειμένου να αυξήσουν το μερίδιό τους στη συρρικνούμενη αγορά και να αποφύγουν μείωση της παραγωγής τους. Εάν όμως η προσπάθειά τους δεν επιτύγχανε στον απαιτούμενο βαθμό, οι επιχειρήσεις θα αναγκάζονταν να μειώσουν την παραγωγή. Τόσο στην πρώτη όσο και στη δεύτερη περίπτωση, θα ήταν πολύ πιθανό να οδηγηθούν σε προσαρμογή της απασχόλησης.

Οι εκτιμήσεις αυτές έχουν επαληθευθεί. Όσον αφορά την προς τα κάτω προσαρμογή του επιπέδου της απασχόλησης, πολλές ελληνικές επιχειρήσεις χρησιμοποίησαν κατ' αρχάς τις δυνατότητες που ήδη παρείχε το νομικό πλαίσιο της ελληνικής αγοράς εργασίας, δηλαδή περικοπή της υπερωριακής εργασίας, διευθέτηση του χρόνου εργασίας, μη ανανέωση των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου όταν λήγουν, εκ περιτροπής εργασία, μετατροπή της πλήρους σε μερική απασχόληση, θέση των μισθωτών σε διαθεσιμότητα και, ως έσχατη λύση, ατομικές ή ομαδικές απολύσεις. Εάν οι επιχειρήσεις φθάσουν σε απολύσεις, τότε η νομοθεσία προβλέπει την επιδότηση των ανέργων. Εκτός από την οικονομική ενίσχυση των ανέργων ("παθητικές πολιτικές απασχόλησης"), υπάρχουν και οι "ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης", που αποσκοπούν να διευκολύνουν την επανένταξη των ανέργων στην αγορά εργασίας, με επιδότηση των αποδοχών των προσλαμβανόμενων ανέργων (ή των ασφαλιστικών εισφορών που καταβάλλουν οι εργοδότες τους), με επιδότηση της αυτοαπασχόλησης, καθώς και με προγράμματα κατάρτισης.

Στη διάρκεια του 2010 θεσπίστηκαν (με τους νόμους 3845 και 3846 το Μάιο, 3863 τον Ιούλιο και 3899 το Δεκέμβριο) σημαντικές αλλαγές στο νομικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας, που μεταξύ άλλων αφορούν την πρόσληψη νέων με ακαθάριστες αποδοχές χαμηλότερες από τις κατώτατες, τη de facto μείωση των αποζημιώσεων λόγω απόλυσης, τη μείωση της αμοιβής των υπερωριών, την αύξηση της διάρκειας της δοκιμαστικής περιόδου απασχόλησης, τη διευκόλυνση της προσφυγής των επιχειρήσεων σε μερική ή εκ περιτροπής απασχόληση του προσωπικού, καθώς και τη θέσπιση των ειδικών επιχειρησιακών συλλογικών συμβάσεων και την αναμόρφωση του θεσμού της μεσολάβησης και διαιτησίας στις συλλογικές διαφορές (βλ. Πλαίσιο VI.1). Παράλληλα, ο ΟΑΕΔ δίνει έμφαση σε στοχευμένες ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης (επιδότηση προσλήψεων ή διατήρησης θέσεων εργασίας μέσω της επιδότησης των ασφαλιστικών εισφορών, προγράμματα κατάρτισης κ.λπ.).

9 Βλ. *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2008*, Πλαίσιο VI.1, σελ. 99-102.

Πλαίσιο VI.1

ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ: ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

1 Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η ανάγκη για διαρθρωτικές αλλαγές στην ελληνική αγορά εργασίας προκύπτει σαφώς από την περιορισμένη δημιουργία θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα.[1] Στους παράγοντες που συμβάλλουν στην περιορισμένη δημιουργία θέσεων εργασίας συγκαταλέγονται το υψηλό κόστος προσλήψεων και απολύσεων, καθώς και η αναντιστοιχία μεταξύ των αυξήσεων στους μισθούς και των εξελίξεων στο επίπεδο της επιχείρησης. Η αναντιστοιχία αυτή δημιουργείται από το γεγονός ότι στη σύναψη των κλαδικών συλλογικών συμβάσεων δεν εκπροσωπούνται όλες οι επιχειρήσεις, ενώ οι ομοιοεπαγγελματικές συμβάσεις έχουν ολοένα λιγότερο νόημα σε μια οικονομία όπου οι επιχειρήσεις δεν είναι ομοιογενείς επαγγελματικά.

Οι όποιες διαρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας θα συμβάλουν σε σημαντική βελτίωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, ιδίως αν συνδυαστούν με μια συνολική αναπτυξιακή στρατηγική (π.χ. σχέδιο ανάπτυξης, διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στις αγορές προϊόντων κ.λπ. – βλ. και Κεφάλαιο ΙΙ.6).

2 ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ

Σε συνέχεια των νομοθετικών αλλαγών που εισήχθησαν την άνοιξη και το καλοκαίρι του 2010,[2] το Δεκέμβριο του 2010 ψηφίστηκαν από τη Βουλή περαιτέρω ρυθμίσεις για την αγορά εργασίας. Οι πρόσφατες αυτές νομοθετικές αλλαγές (Ν. 3899/2010) αποτελούν συμπλήρωμα των προηγούμενων νόμων (Ν. 3845, Ν. 3846 και Ν. 3863). Οι ρυθμίσεις που εισάγει ο Ν. 3899 έχουν στόχο τη βελτίωση της αντιστοίχισης μεταξύ των μεταβολών στους μισθούς και των εξελίξεων στην επιχείρηση, καθώς και τη δημιουργία ευνοϊκότερων συνθηκών για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

(α) Νέου τύπου συλλογική σύμβαση και αποσαφήνιση της σχέσης μεταξύ συλλογικών συμβάσεων: Ο Ν. 3845 ανέτρεψε την ιεραρχική σχέση μεταξύ των συλλογικών συμβάσεων που ίσχυε βάσει του Ν. 1876/1990. Ειδικότερα, ενώ σύμφωνα με τον Ν. 1876/1990 οι ομοιοεπαγγελματικές, κλαδικές και επιχειρησιακές συμβάσεις δεν μπορούσαν να προσδιορίζουν δυσμενέστερους όρους από εκείνους των εθνικών γενικών συλλογικών συμβάσεων, ο Ν. 3845 όρισε ότι αυτός ο περιορισμός δεν ισχύει. Ωστόσο, το καλοκαίρι του 2010 νομικοί κύκλοι υποστήριζαν ότι απαιτούνται περισσότερες διευκρινίσεις για την ανατροπή ή μη της ιεραρχικής αυτής σχέσης από το νέο νόμο.[3]

Στη συνέχεια, ο Ν. 3899 τροποποίησε ρητά τον Ν. 1876/1990, εισάγοντας μια νέου τύπου συλλογική σύμβαση, την ειδική επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας. Οι αποδοχές και οι συνθήκες εργασίας που προσδιορίζονται στη σύμβαση αυτή μπορούν να αποκλίνουν επί τα χείρω από την κλαδική σύμβαση εργασίας, αλλά όχι από την εθνική γενική συλλογική σύμβαση εργασίας. Ο Ν. 3899 ορίζει ρητά ότι η ειδική επιχειρησιακή

1 Για εκτενέστερη αναφορά στα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής αγοράς εργασίας βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική – Ενδιάμεση Έκθεση*, Οκτώβριος 2010, Πλαίσιο VI.1, σελ. 82-86.

2 Ν. 3845, Ν. 3846 και Ν. 3863. Για παρουσίαση και ανάλυση των ρυθμίσεων αυτών, βλ. όπ. π.

3 Βλ. π.χ. Κ. Μπακόπουλος, "Μεταρρυθμίσεις της εργατικής νομοθεσίας με τον Ν. 3845/2010" και Σ. Γκουδρολώλος, "Οι συλλογικές συμβάσεις μετά από το νέο Ν. 3845", *Δελτίο Εργατικής Νομοθεσίας*, 1561/2010. Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι ο Ν. 3845 δεν επιφέρει αλλαγές στο προηγούμενο καθεστώς, δεδομένου ότι δεν καταργεί ευθέως τις διατάξεις του προηγούμενου νόμου.

σύμβαση εργασίας υπερισχύει των κλαδικών συμβάσεων. Περαιτέρω ο νέος νόμος δίνει τη δυνατότητα και σε επιχειρήσεις με λιγότερα από 50 άτομα να υπογράψουν ειδική συλλογική σύμβαση εργασίας. Η συμφωνία θα συνάπτεται είτε μεταξύ του εργοδότη και του επιχειρησιακού σωματείου είτε, αν δεν υπάρχει επιχειρησιακό σωματείο, μεταξύ του εργοδότη και του αντίστοιχου κλαδικού σωματείου ή ομοσπονδίας. Πριν από την εφαρμογή ειδικής επιχειρησιακής συλλογικής σύμβασης τα μέρη υποβάλλουν από κοινού έκθεση προς το Συμβούλιο Κοινωνικού Ελέγχου της Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΚΕΕΕ), όπου αιτιολογούν/τεκμηριώνουν την πρόθεσή τους να υπογράψουν την ειδική επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας. Το ΣΚΕΕΕ γνωμοδοτεί για τη σκοπιμότητα της κατάρτισης αυτής της σύμβασης εντός 20 ημερών. Ωστόσο, είναι δυνατόν να συναφθεί ειδική επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας ακόμη και αν το ΣΚΕΕΕ αποφανθεί αρνητικά.

Σύμφωνα με δημοσιεύματα του τύπου, υπάρχει αυξημένο ενδιαφέρον των επιχειρήσεων για το νέο θεσμό. Στην πράξη ωστόσο, δεν έχει ακόμη γίνει γνωστή η υπογραφή τέτοιων συμβάσεων, με μία εξαίρεση – μία σύμβαση που υπογράφηκε σε επιχείρηση της Βόρειας Ελλάδος τον Ιανουάριο και αρχικά προέβλεπε μείωση αποδοχών, αλλά στη συνέχεια, μετά την κριτική στάση του ΣΚΕΕΕ ως προς το περιεχόμενο της αιτιολογικής έκθεσης και την αρνητική δημοσιότητα σε εθνικό και κυρίως τοπικό επίπεδο, τροποποιήθηκε ώστε να προβλέπει "πάγωμα" αποδοχών.

Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να τονιστεί ότι η έλλειψη ευελιξίας στους μισθούς συνεπάγεται κόστος σε θέσεις εργασίας, όπως υποδηλώνει η άνοδος της ανεργίας. Επιπλέον, υπάρχει κίνδυνος, εάν οι προσαρμογές στους μισθούς δεν γίνουν με "συντεταγμένο" τρόπο π.χ. μέσω ειδικών επιχειρησιακών συλλογικών συμβάσεων εργασίας, να επικρατήσει "άτυπη" ή "άτακτη" ευελιξία, η οποία θα αποτελούσε τη χειρότερη έκβαση για τους εργαζομένους.

Επισημαίνεται επίσης ότι ο Ν. 3899/2010 δεν εισήγαγε τη μη επέκταση των κλαδικών συμβάσεων σε επιχειρήσεις που δεν συμμετέχουν στις διαπραγματεύσεις για την κλαδική συλλογική σύμβαση, παρά τις αντίστοιχες προβλέψεις του Μνημονίου.[4]

(β) Ρύθμιση διαδικασίας επίλυσης συλλογικών διαφορών: Αν και ο Ν. 1876/1990 ήταν καινοτομικός την εποχή που είχε εισαχθεί, καθώς προσπαθούσε να καλλιεργήσει το πνεύμα της διαπραγμάτευσης, δεν είναι παράδοξο ότι μετά την παρέλευση δύο δεκαετιών διαπιστώθηκαν ελλείψεις και μειονεκτήματά του στην πράξη. Ένα από αυτά τα μειονεκτήματα αφορά τον τρόπο προσφυγής των μερών στη διαιτησία. Πιο συγκεκριμένα, ο Ν. 1876/1990 επέτρεπε τη μονομερή προσφυγή στη διαιτησία από συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων, εφόσον αποδέχονταν την πρόταση του μεσολαβητή που απέρριπτε ο εργοδότης και – ειδικά για τις επιχειρησιακές συλλογικές συμβάσεις καθώς και τις συμβάσεις των επιχειρήσεων και οργανισμών κοινής ωφέλειας – από την πλευρά που αποδεχόταν την πρόταση του μεσολαβητή την οποία απέρριπτε το άλλο μέρος. (Επομένως, στην περίπτωση επίλυσης κλαδικών και ομοιοεπαγγελματικών συλλογικών διαφορών οι εργοδότες δεν είχαν δικαίωμα προσφυγής στη διαιτησία αν οι εργαζόμενοι απέρριπταν την πρόταση του μεσο-

4 Σύμφωνα με νομικούς κύκλους (βλ. π.χ. Πίκουλας, Ι, "Σκέψεις για τη διατήρηση ή μη της δυνατότητας κηρύξεως γενικώς υποχρεωτικών των κλαδικών ΣΣΕ μετά το άρθρο 13 του Ν. 3899/2010", *Δελτίο Εργατικής Νομοθεσίας*, 1575/2011), δεν είναι σαφές ότι ο νόμος δεν προβλέπει τη μη επέκταση. Ωστόσο, η Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης κατά τη συζήτηση του Ν. 3899/2010 στη Βουλή διαβεβαίωσε ότι δεν έχει περιοριστεί το υπουργικό δικαίωμα περί επέκτασης των κλαδικών συλλογικών συμβάσεων.

λαβητή.) Επιπλέον, στην πράξη το σύστημα της διαιτησίας φαίνεται συνολικά να ευνόησε τους εργαζομένους, εφόσον υπήρξαν διαιτητικές αποφάσεις οι οποίες δεν αιτιολογήθηκαν επαρκώς.[5]

Ο Ν. 3863 προέβλεπε την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος μέχρι το τέλος του 2010 για την αντιμετώπιση αυτών των αδυναμιών. Τελικά όμως οι αλλαγές περιλήφθηκαν στον Ν. 3899/2010. Οι αλλαγές στο σύστημα προσφυγής στη διαιτησία περιλαμβάνουν τη ρητή αναφορά στις αρχές "...της ορθής κρίσης, της αντικειμενικότητας και της αμεροληψίας", τις οποίες πρέπει να ακολουθούν οι αποφάσεις του Οργανισμού Μεσολάβησης και Διαιτησίας (ΟΜΕΔ). Επίσης, δίνεται και στους εργοδότες η δυνατότητα να προσφύγουν στη διαιτησία σε περιπτώσεις διαφωνίας στην υπογραφή κλαδικών και ομοιοεπαγγελματικών συμβάσεων. Το αντικείμενο της διαιτησίας περιορίζεται στο βασικό ημερομίσθιο (μισθό), ενώ ο εκπρόσωπος του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης συμμετέχει στο Δ.Σ. του ΟΜΕΔ μόνο ως παρατηρητής.[6] Οι διατάξεις αυτές αποτελούν βελτίωση του προηγούμενου συστήματος διαιτησίας, ωστόσο απέχουν από την πλήρη κατάργηση των στοιχείων υποχρεωτικότητας που εξακολουθούν να περιλαμβάνονται στο θεσμό της διαιτησίας, προκειμένου να ενθαρρύνεται αποκλειστικά η διαπραγμάτευση.

(γ) Προώθηση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας: Ο Ν. 3899 ενισχύει την ευελιξία στις επιχειρήσεις, επεκτείνοντας τη δοκιμαστική περίοδο απασχόλησης ενός νεοπροσλαμβανομένου σε ένα έτος από δύο μήνες που ίσχυε μέχρι πρόσφατα. Προς την ίδια κατεύθυνση είναι και τα μέτρα που επεκτείνουν (από 18 σε 36 μήνες) το χρόνο κατά τον οποίο επιτρέπεται να απασχολεί ο έμμεσος εργοδότης τον εργαζόμενο πριν η σύμβαση μετατραπεί σε αορίστου από ορισμένου χρόνου, καθώς και (από 6 σε 9 μήνες) το χρόνο για τον οποίο επιτρέπεται η εκ περιτροπής απασχόληση. Επιπλέον, και προκειμένου να ενισχυθεί η μερική απασχόληση, καταργείται η προσαύξηση κατά 7,5% των αποδοχών ατόμων που εργάζονται λιγότερες από 4 ώρες ημερησίως (που είχε εισαχθεί με τον Ν. 2874/2000), καθώς και η προσαύξηση κατά 10% για πρόσθετη εργασία όσων εργάζονταν με μερική απασχόληση (που είχε εισαχθεί με τον Ν. 3846/2010).

5 Βλ. σχετικά (http://www.esee.gr/page.asp?id=3233) τις θέσεις της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ελληνικού Εμπορίου (ΕΣΕΕ) επί του σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος για τον Οργανισμό Μεσολάβησης και Διαιτησίας (ΟΜΕΔ) το οποίο εστάλη από την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης στους κοινωνικούς εταίρους στις αρχές Οκτωβρίου του 2010.

6 Άλλες μεταβολές περιλαμβάνουν τη μείωση του αριθμού των μελών του Δ.Σ. του ΟΜΕΔ από 11 σε 9 και τον περιορισμό της θητείας του Δ.Σ. του ΟΜΕΔ σε 3 από 4 έτη.

VII ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ, ΤΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ – ΑΝΙΣΟΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ

Ι ΣΥΝΟΨΗ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΤΟ 2010 ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ 2011

Το 2010, παρά την υποχώρηση της ζήτησης και τη μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, σημειώθηκε προσωρινή έξαρση του πληθωρισμού, που οφειλόταν κυρίως στη μεγάλη αύξηση της έμμεσης φορολογίας, αλλά και στην ταχεία άνοδο της τιμής του πετρελαίου. Ο ετήσιος ρυθμός ανόδου του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) εμφάνισε έντονη επιτάχυνση από 2,3% τον Ιανουάριο του 2010 σε 5,7% το Σεπτέμβριο (βλ. Διάγραμμα VII.1), φθάνοντας στο υψηλότερο επίπεδο από τον Αύγουστο του 1997, ενώ στη συνέχεια υποχώρησε ελαφρά και το Δεκέμβριο διαμορφώθηκε στο 5,2%. Άνοδο σε υψηλό επίπεδο εμφάνισε και ο πυρήνας του πληθωρισμού (που δεν περιλαμβάνει τις τιμές της ενέργειας και των μη επεξεργασμένων τροφίμων), από 1,4% τον Ιανουάριο του 2010 στο 3,9% τον Αύγουστο, ενώ στη συνέχεια υποχώρησε στο 3,0% το Δεκέμβριο (βλ. Διάγραμμα VII.2). Για ολόκληρο το 2010, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΕνΔΤΚ έφθασε το 4,7%, από 1,3% το 2009, ενώ το μέσο επίπεδο του πυρήνα του πληθωρισμού διαμορφώθηκε στο 3,0%, από 2,2% το 2009 (βλ. Πίνακα VII.1).

Στη διάρκεια του 2011 η επίπτωση της αύξησης της έμμεσης φορολογίας στον ετήσιο ρυθμό ανόδου των τιμών εκτιμάται ότι σταδιακά θα εξασθενεί, ενώ έντονη αντιπληθωριστική επίδραση θα ασκούν η συνεχιζόμενη μείωση τόσο της ζήτησης όσο και του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, ιδίως στον επιχειρηματικό τομέα. Το ίδιο αποτέλεσμα αναμένεται να έχει και η ενίσχυση του ανταγωνισμού στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών καθώς προχωρεί η εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Έτσι, σύμφωνα με πρόσφατα αναθεωρημένες εκτιμήσεις, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΕνΔΤΚ εκτιμάται ότι, παρά τη συνεχιζόμενη άνοδο των τιμών του πετρελαίου, θα υποχωρήσει σημαντικά, αλλά θα διαμορφωθεί πάνω από 2,5% και ενδεχομένως θα πλησιάσει το 3¼%. Σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο, κάτω του 1,5%, προβλέπεται ότι θα υποχωρήσει το μέσο επίπεδο του πυρήνα του πληθωρισμού.

Διάγραμμα VII.1 Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή Ελλάδος, ζώνης ευρώ και Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ιανουάριος 2009 - Φεβρουάριος 2011)

(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

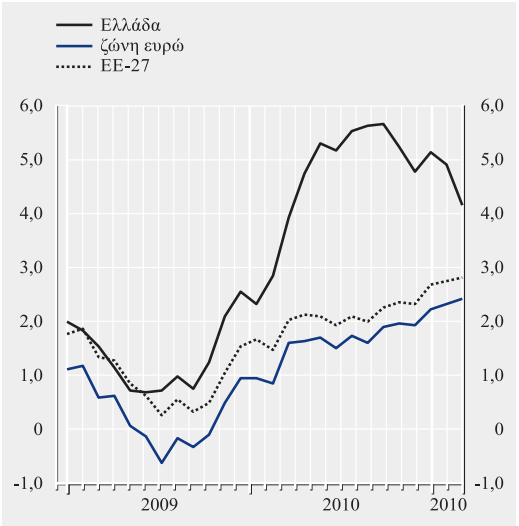

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ και Eurostat.

Διάγραμμα VII.2 Ο πυρήνας του πληθωρισμού στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ με βάση τον ΕνΔΤΚ χωρίς τις τιμές της ενέργειας και των μη επεξεργασμένων ειδών διατροφής (Ιανουάριος 2009 - Φεβρουάριος 2011)

(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

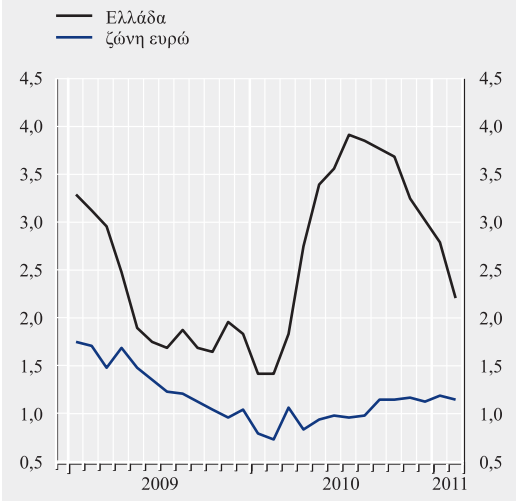

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ και Eurostat.

Πίνακας VII.1 Δείκτες τιμών

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	Δείκτης τιμών καταναλωτή								Δείκτης τιμών παραγωγού στη βιομηχανία					Δείκτης τιμών εισαγωγών στη βιομηχανία	
		Ειδικοί δείκτες							Εγχώρια αγορά				Εξωτερική αγορά		
										Ειδικοί δείκτες					
Έτη ή τρίμηνα	Γενικός	Αγαθά	Υπηρεσίες	ΔΤΚ χωρίς νωπά οπωροκηπευτικά & καύσιμα	ΔΤΚ χωρίς είδη διατροφής & καύσιμα	Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά	Νωπά οπωροκηπευτικά	Καύσιμα	Γενικός	Γενικός χωρίς τιμές ενέργειας	Ενδιάμεσα αγαθά	Καταναλωτικά αγαθά	Γενικός	Γενικός	Γενικός χωρίς τιμές ενέργειας
2004	2,9	2,3	3,8	3,3	3,2	0,5	-11,9	7,5	3,5	4,7	3,2	6,0	5,0	3,1	0,8
2005	3,5	3,4	3,7	3,1	3,2	0,6	-8,1	18,0	5,9	3,0	3,8	2,5	3,7	8,8	1,2
2006	3,2	3,4	3,0	2,7	2,5	3,7	3,3	10,9	7,3	6,5	7,3	6,2	4,8	4,2	2,7
2007	2,9	2,5	3,5	2,9	3,0	3,2	5,6	1,3	4,1	2,7	6,1	-0,3	3,0	2,6	3,0
2008	4,2	4,3	3,9	3,4	3,0	5,4	4,6	14,7	10,0	6,4	8,4	4,5	6,4	7,1	2,5
2009	1,2	-0,5	3,6	2,4	2,6	1,9	5,3	-15,7	-5,8	-0,1	-1,2	0,9	-6,0	-1,8	0,5
2010	4,7	5,6	3,6	3,0	3,4	0,1	-4,3	36,2	6,1	0,9	2,3	-0,3	8,8	6,6	1,4
2007 α′	2,7	2,1	3,4	3,2	3,3	3,1	4,9	-4,9	1,5	1,9	6,4	-1,7	0,4	-0,7	3,4
β′	2,6	1,9	3,6	2,9	3,1	2,0	2,9	-1,5	2,7	1,9	5,8	-1,5	2,1	0,9	3,2
γ′	2,7	2,0	3,6	2,8	3,0	3,3	11,8	-3,1	3,4	2,3	5,7	-0,7	2,5	3,0	3,0
δ′	3,6	3,9	3,2	2,8	2,5	4,5	3,7	15,8	8,9	4,7	6,6	2,9	7,1	7,4	2,6
2008 α′	4,3	5,0	3,3	2,9	2,3	6,1	7,1	24,0	11,5	6,9	9,3	4,9	8,5	8,1	2,5
β′	4,8	5,6	3,6	3,6	3,0	6,4	5,3	21,5	13,5	7,2	9,4	5,3	10,0	10,1	2,3
γ′	4,7	5,1	4,2	3,7	3,2	4,5	-3,1	22,9	14,2	7,2	9,7	4,9	9,8	10,1	2,8
δ′	2,9	1,7	4,5	3,5	3,4	4,5	8,9	-7,4	1,3	4,2	5,4	3,0	-2,4	0,4	2,3
2009 α′	1,5	-0,5	4,3	3,2	3,3	3,6	8,2	-22,6	-5,2	1,1	0,5	1,5	-7,8	-2,4	1,4
β′	0,7	-1,5	3,7	2,3	2,5	2,7	11,0	-23,0	-8,8	-0,7	-2,2	0,5	-9,5	-4,4	0,5
γ′	0,7	-1,2	3,3	2,1	2,3	2,1	8,3	-18,5	-9,1	-1,0	-2,9	0,8	-8,2	-3,7	-0,2
δ′	2,0	1,0	3,2	2,0	2,4	-0,7	-5,8	4,8	0,4	0,4	0,1	0,7	2,0	3,7	0,1
2010 α′	3,0	2,8	3,3	1,7	2,1	-1,7	-9,4	33,0	6,4	1,1	1,5	0,8	9,4	8,3	0,8
β′	5,2	6,2	3,8	3,3	3,8	-0,9	-9,3	42,9	7,5	1,1	2,3	0,0	10,2	8,0	1,4
γ′	5,5	6,7	4,0	3,7	4,1	1,4	1,2	35,3	4,9	0,6	2,3	-0,9	7,5	5,2	1,4
δ′	5,1	6,6	3,1	3,3	3,6	1,6	2,1	33,5	5,6	1,0	3,2	-0,9	8,3	5,1	1,9

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας VII.2 Η εξέλιξη των τιμών στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	2009	2010	2010 Μάιος	2010 Ιούν.	2010 Ιούλ.	2010 Αύγ.	2010 Σεπτ.	2010 Οκτ.	2010 Νοέμ.	2010 Δεκ.	2011 Ιαν.	2011 Φεβρ.
Α. Ζώνη ευρώ												
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) και συνιστώσες του												
Γενικός δείκτης	**0,3**	**1,6**	**1,7**	**1,5**	**1,7**	**1,6**	**1,9**	**1,9**	**1,9**	**2,2**	**2,3**	**2,4**
Αγαθά	-0,9	1,8	2,0	1,6	2,0	1,7	2,2	2,4	2,3	2,9	2,9	3,0
Είδη διατροφής	0,7	1,1	0,8	0,9	1,3	1,6	1,5	1,6	1,8	2,1	1,9	2,3
Επεξεργασμένα είδη διατροφής[1]	1,1	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,2	1,3	1,5	1,8	2,0
Μη επεξεργασμένα είδη διατροφής	0,2	1,3	0,7	1,1	2,1	2,5	2,3	2,3	2,6	3,2	2,2	2,7
Βιομηχανικά αγαθά	-1,7	2,2	2,6	2,0	2,3	1,7	2,6	2,7	2,6	3,2	3,4	3,4
Βιομηχανικά αγαθά εκτός ενέργειας	0,6	0,5	0,5	0,6	0,4	0,3	0,9	0,8	0,9	0,7	0,5	0,1
Ενέργεια	-8,1	7,4	9,2	6,2	8,1	6,1	7,7	8,5	7,9	11,0	12,0	13,1
Υπηρεσίες	2,0	1,4	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3	1,5	1,6
Τιμές παραγωγού στη βιομηχανία	*-5,1*	*2,9*	*3,1*	*3,1*	*4,0*	*3,6*	*4,3*	*4,3*	*4,5*	*5,4*	*5,9*	*6,6*
Β. Ελλάδα												
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) και συνιστώσες του												
Γενικός δείκτης	**1,3**	**4,7**	**5,3**	**5,2**	**5,5**	**5,6**	**5,7**	**5,2**	**4,8**	**5,2**	**4,9**	**4,2**
Αγαθά	-0,1	5,9	6,9	6,7	6,8	7,1	7,4	6,8	6,4	7,4	6,6	5,1
Είδη διατροφής	2,5	3,1	2,6	3,3	4,0	5,7	5,4	5,0	4,9	5,5	5,9	5,9
Επεξεργασμένα είδη διατροφής[1]	1,6	5,0	5,8	6,6	7,0	7,0	6,8	6,8	6,9	7,1	8,0	8,0
Μη επεξεργασμένα είδη διατροφής	3,9	0,2	-2,4	-2,0	-0,7	3,6	3,1	2,3	1,7	2,8	2,7	2,6
Βιομηχανικά αγαθά	-1,7	7,7	9,7	8,8	8,6	8,0	8,7	8,0	7,3	8,6	7,1	4,6
Βιομηχανικά αγαθά εκτός ενέργειας	0,8	1,9	2,7	2,6	2,6	2,6	3,1	3,1	2,3	2,3	0,4	-1,9
Ενέργεια	-12,1	30,4	38,0	33,1	31,8	28,5	30,5	26,5	26,2	32,6	31,0	25,9
Υπηρεσίες	3,2	3,1	3,1	3,2	3,8	3,6	3,3	3,1	2,7	2,2	2,6	2,9
Τιμές παραγωγού στη βιομηχανία	*-5,8*	*6,1*	*7,3*	*6,1*	*5,5*	*4,0*	*5,3*	*4,4*	*5,4*	*6,9*	*6,8*	*8,0*

Πηγές: Επεξεργασία στοιχείων ΕΚΤ και ΕΛΣΤΑΤ.
1 Περιλαμβάνονται τα αλκοολούχα ποτά και ο καπνός.

Διάγραμμα VII.3 Διαφορές ετήσιων ρυθμών πληθωρισμού της Ελλάδος και της ζώνης του ευρώ (2004 -2011)

(επιλεγμένοι δείκτες, εκατοστιαίες μονάδες)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat και ΕΚΤ.

Υπενθυμίζεται ότι στη ζώνη του ευρώ ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός αυξήθηκε στο 1,6% το 2010 (από 0,3% το 2009), ενώ το 2011 προβλέπεται να διαμορφωθεί στο 2,0-2,6% σύμφωνα με τους εμπειρογνώμονες της ΕΚΤ (βλ. Πίνακες VII.2, VII.3 και VII.4, καθώς και Διάγραμμα VII.3). Επομένως, η **διαφορά πληθωρισμού** μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ, μετά την προσωρινή διεύρυνσή της το 2010, αναμένεται να συρρικνωθεί το 2011 κάτω από το μέσο όρο της περιόδου 2001-2009. Εξάλλου, ο πυρήνας του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ διαμορφώθηκε στο 1,0% κατά μέσο όρο το 2010, από 1,3% το 2009.

2 ΒΑΣΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

Η μεγάλη **αύξηση της έμμεσης φορολογίας** ήταν βασικός παράγοντας της έξαρσης του πληθωρισμού το **2010**, αν και δεν μετακυλίστηκε πλή-

Πίνακας VII.3 Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή: Ελλάδα και ΕΕ (2009-2011)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

Χώρα	Μέσος όρος έτους 2009	Φεβρουάριος 2010	Μέσος όρος έτους 2010	Φεβρουάριος 2011
Αυστρία	0,4	0,9	1,7	3,1
Βέλγιο	0,0	0,8	2,3	3,5
Βουλγαρία	2,5	1,7	3,0	4,6
Γαλλία	0,1	1,4	1,7	1,8
Γερμανία	0,2	0,5	1,2	2,2
Δανία	1,1	1,8	2,2	2,6
Ελλάδα	**1,3**	**2,9**	**4,7**	**4,2**
Εσθονία	0,2	-0,3	2,7	5,5
Ηνωμένο Βασίλειο	2,2	3,0	3,3	4,4
Ιρλανδία	-1,7	-2,4	-1,6	0,9
Ισπανία	-0,2	0,4	2,0	3,4
Ιταλία	0,8	1,1	1,6	2,1
Κύπρος	0,2	2,8	2,6	3,1
Λεττονία	3,3	-4,3	-1,2	3,8
Λιθουανία	4,2	-0,6	1,2	3,0
Λουξεμβούργο	0,0	2,3	2,8	3,9
Μάλτα	1,8	0,7	2,0	2,7
Ολλανδία	1,0	0,3	0,9	2,0
Ουγγαρία	4,0	5,6	4,7	4,2
Πολωνία	4,0	3,4	2,7	3,3
Πορτογαλία	-0,9	0,2	1,4	3,5
Ρουμανία	5,6	4,5	6,1	7,6
Σλοβακία	0,9	-0,2	0,7	3,5
Σλοβενία	0,9	1,6	2,1	2,0
Σουηδία	1,9	2,8	1,9	1,2
Τσεχία	0,6	0,4	1,2	1,9
Φινλανδία	1,6	1,3	1,7	3,5
Ευρωπαϊκή Ένωση - 27	1,0	1,5	2,1	2,8
Ζώνη ευρώ	**0,3**	**0,8**	**1,6**	**2,4**

Πηγή: Eurostat.

Πίνακας VII.4 Συμβολές στη διαφορά πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ (2005-2010)

(εκατοστιαίες μονάδες)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Διαφορά μέσων ετήσιων ρυθμών μεταβολής ΕνΔΤΚ	**1,3**	**1,1**	**0,9**	**1,0**	**1,1**	**3,1**
Συμβολές:						
Πυρήνας του πληθωρισμού	1,40	1,15	1,00	0,77	0,91	1,60
εκ του οποίου						
Υπηρεσίες	0,51	0,43	0,50	0,56	0,64	0,71
Επεξεργασμένα είδη διατροφής	0,10	0,44	0,13	-0,14	0,14	0,52
Βιομηχανικά αγαθά χωρίς τιμές ενέργειας	0,79	0,28	0,35	0,35	0,13	0,37
Μη επεξεργασμένα είδη διατροφής	-0,30	-0,12	-0,06	0,03	0,39	-0,12
Ενέργεια	0,20	0,11	-0,03	0,24	-0,25	1,66

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat και Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

ρως στις τιμές καταναλωτή, καθώς οι επιχειρήσεις απορρόφησαν μέρος αυτής περιορίζοντας τα περιθώρια κέρδους τους, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τη μείωση της ζήτησης. Υπολογίζεται πάντως ότι το ποσοστό μετακύλισης των αυξήσεων των συντελεστών του ΦΠΑ στις τιμές καταναλωτή αυξήθηκε σταδιακά, από 50% περίπου το Μάρτιο του 2010 σε 90% περίπου το Δεκέμβριο, ενώ σε μέση ετήσια βάση εκτιμάται ότι διαμορφώθηκε γύρω στο 65% το 2010.[1] Το ποσοστό αυτό θα ήταν ακόμη μικρότερο, σε συνθήκες υποχώρησης της ζήτησης εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, αν ο ανταγωνισμός λειτουργούσε ικανοποιητικά στην εγχώρια αγορά. Σύμφωνα με αναθεωρημένες εκτιμήσεις, η μεγαλύτερη συμβολή της αύξησης της έμμεσης φορολογίας στον ετήσιο ρυθμό πληθωρισμού (βάσει του ΕνΔΤΚ) καταγράφηκε τον Αύγουστο του 2010 (4,6 εκατοστιαίες μονάδες επί συνολικού πληθωρισμού 5,6%). Για ολόκληρο το 2010, η μέση ετήσια συμβολή έφθασε τις 3,3 εκατοστιαίες μονάδες (επί ρυθμού πληθωρισμού 4,7%). Αν ληφθεί υπόψη και η συμβολή των αυξήσεων των διοικητικά καθοριζόμενων τιμών, η συνολική συμβολή διαμορφώθηκε στις 3,7 εκατοστιαίες μονάδες κατά μέσο όρο το 2010 (δηλαδή 78% του πληθωρισμού). Εξάλλου, στον πυρήνα του πληθωρισμού, η μέση ετήσια συμβολή της αύξησης της έμμεσης φορολογίας έφθασε τις 2,0 εκατοστιαίες μονάδων (μέσο επίπεδο του πυρήνα: 3,0%), ενώ, αν συνυπολογιστούν και οι αυξήσεις των διοικητικά καθοριζόμενων τιμών, η συνολική μέση ετήσια συμβολή έφθασε τις 2,35 εκατοστιαίες μονάδες (ή 79% του πυρήνα). Εκτιμάται ότι το 2011 η συμβολή της αύξησης της έμμεσης φορολογίας στο μέσο ετήσιο πληθωρισμό θα μειωθεί δραστικά μετά το πρώτο δίμηνο και, σύμφωνα με ορισμένους υπολογισμούς, θα περιοριστεί κατά μέσο ετήσιο όρο στο 0,9 της εκατοστιαίας μονάδας, ενώ η συμβολή των αυξήσεων των διοικητικά καθοριζόμενων τιμών θα περιοριστεί στο 0,3 της εκατοστιαίας μονάδας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο πυρήνας του πληθωρισμού διαμορφώθηκε μεν στο 3,0% το Δεκέμβριο του 2010, αλλά *χωρίς την επίπτωση των αυξήσεων της έμμεσης φορολογίας θα ήταν μόλις 0,3%, ενώ τον Ιανουάριο και το Φεβρουάριο του 2011 εκτιμάται ότι ήταν αρνητικός* (-0,2% και -0,8% αντίστοιχα). Αυτό αντανακλά την αντιστροφή των πληθωριστικών πιέσεων που προέρχονταν από την πλευρά της ζήτησης και του κόστους εργασίας, ενώ στηρίζει την πρόβλεψη ότι ο πληθωρισμός με βάση τον εναρμονισμένο δείκτη τιμών

1 Στην περίπτωση των καυσίμων, η αύξηση των ειδικών φόρων κατανάλωσης και του ΦΠΑ μετακυλίστηκε σχεδόν πλήρως, ενώ πλήρης ήταν και η μετακύλιση της αύξησης του ΦΠΑ στα τιμολόγια των βασικών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας.

Διάγραμμα VII.4 Εξέλιξη τιμών καυσίμων του ΔΤΚ και του ΔΤΠ και της τιμής του αργού πετρελαίου σε ευρώ (Ιανουάριος 2009 - Φεβρουάριος 2011)

(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

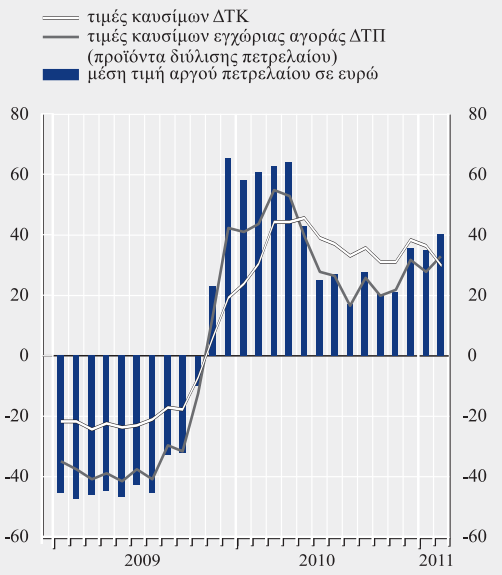

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ και στοιχείων της ΕΚΤ για τις τιμές του αργού πετρελαίου (UK Brent).

Διάγραμμα VII.5 Συμβολή της μεταβολής των τιμών των καυσίμων στον πληθωρισμό (Ιανουάριος 2009 - Φεβρουάριος 2011)

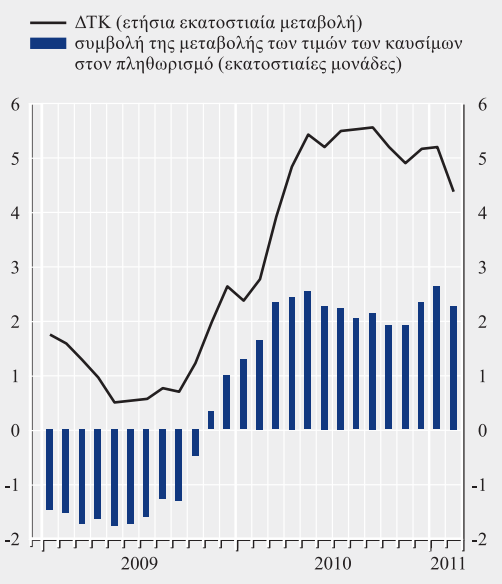

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ.

καταναλωτή θα υποχωρήσει σταδιακά εφέτος, όπως προαναφέρθηκε. Μπορεί όμως να τεθεί το ερώτημα αν υπάρχει ενδεχόμενο "αποπληθωρισμού", δηλαδή μιας όχι πρόσκαιρης υποχώρησης του γενικού επιπέδου των τιμών. Η απάντηση σ' αυτό είναι αρνητική, λόγω των αναμενόμενων πληθωριστικών επιδράσεων σε πρώτη φάση από εξωγενείς παράγοντες, όπως η άνοδος των τιμών του πετρελαίου, άλλων πρώτων υλών και των τροφίμων στην παγκόσμια αγορά (που οφείλεται τόσο σε διαρθρωτικά όσο και κυκλικά αίτια – βλ. Κεφάλαιο ΙΙΙ.1.3) και η αυξητική τάση των τιμών σε χώρες από τις οποίες η Ελλάδα εισάγει μεταποιημένα προϊόντα, και σε δεύτερη φάση από τη σταδιακή ανάκαμψη της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας.

Η **άνοδος της τιμής του αργού πετρελαίου** στην παγκόσμια αγορά, που σε μέσα ετήσια επίπεδα έφθασε το 36,1% σε όρους ευρώ το **2010**, έναντι μείωσης κατά 32,3% το 2009 (πετρέλαιο τύπου Brent – βλ. και Διαγράμματα VII.4 και VII.5), αναμένεται ότι θα συνεχιστεί το **2011**, και μάλιστα με υψηλότερο ρυθμό. Σύμφωνα με τις τελευταίες προβλέψεις του ΔΝΤ, η μέση ετήσια τιμή σε δολάρια ΗΠΑ θα αυξηθεί κατά 35,6% εφέτος (μέσος όρος τριών τύπων αργού πετρελαίου), έναντι 27,9% το 2010.[2] Παράλληλα, στην έξαρση του πληθωρισμού το 2010 συνέβαλε, αλλά σε πολύ μικρότερο βαθμό, και η **ανάκαμψη των τιμών των εισαγόμενων προϊόντων εκτός της ενέργειας** (βλ. Διάγραμμα VII.6),[3] των οποίων η τάση παραμένει έντονα ανοδική και το **2011**.[4] Στην άνοδο των τιμών αυτών σε ευρώ συνετέλεσε και το ότι η μέση ετήσια **ισοτιμία του ευρώ** σταθμισμένη με βάση το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδος υποχώρησε κατά 2,8% το 2010.

Αντίθετα, επιβραδυντικό ρόλο στη διαμόρφωση του πληθωρισμού είχε το **2010** η **υποχώρηση της ζήτησης**, που αντανακλάται και στον

2 Βλ. IMF, *World Economic Outlook*, Απρίλιος 2011.
3 Οι τιμές εισαγωγών εκτός ενέργειας για τη βιομηχανία αυξάνονταν με ετήσιο ρυθμό 2,2% το Δεκέμβριο του 2010, έναντι 0,5% τον αντίστοιχο μήνα του 2009. Τον Ιανουάριο του 2011 ο ετήσιος ρυθμός ήταν 2,1%.
4 Σε δολάρια ΗΠΑ, το ΔΝΤ προβλέπει αύξηση 25,1% εφέτος, έναντι 26,3% το 2010.

Διάγραμμα VII.6 Δείκτης τιμών εισαγωγών στη βιομηχανία και αντίστροφο της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ σταθμισμένης με βάση το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδος (Ιανουάριος 2009 - Ιανουάριος 2011)

(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

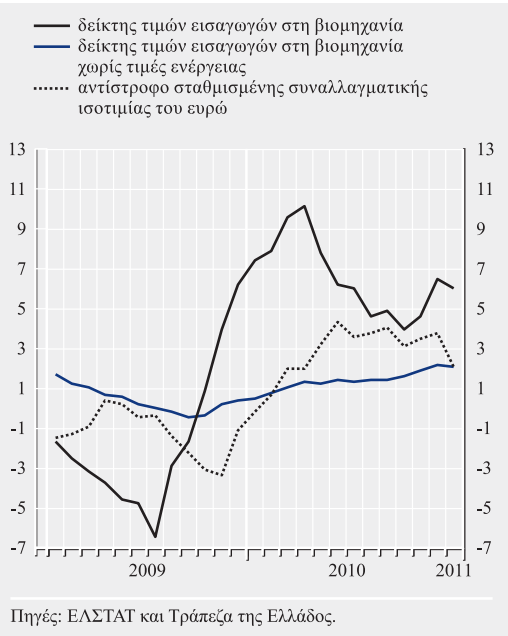

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ και Τράπεζα της Ελλάδος.

περιορισμό των περιθωρίων κέρδους. Πράγματι, τα περιθώρια κέρδους μειώθηκαν, καθώς, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία που αφορούν τα ετήσια αποτελέσματα του 2010 για 193 εταιρίες με μετοχές εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών, οι οποίες δεν ανήκουν στο χρηματοπιστωτικό τομέα,[5] τα μικτά κέρδη μειώθηκαν κατά 16,0% σε σύγκριση με το 2009, τα δε καθαρά κέρδη προ φόρων μειώθηκαν κατά 66,4%. Ταυτόχρονα, οι πωλήσεις εμφάνισαν αύξηση σε ονομαστικούς όρους κατά 6,3%, η οποία όμως προέρχεται αποκλειστικά από την αύξηση των πωλήσεων των δύο διυλιστηρίων (30% περίπου). Αν στο δείγμα δεν περιληφθούν τα δύο διυλιστήρια, οι υπόλοιπες 191 επιχειρήσεις εμφανίζουν μείωση πωλήσεων κατά 3,4%, ενώ τα κέρδη μειώθηκαν ακόμη περισσότερο (τα μικτά κέρδη κατά 20,0% και τα καθαρά κέρδη προ φόρων κατά 81,1%), με αποτέλεσμα το περιθώριο μικτού κέρδους να μειωθεί κατά 3,5 εκατοστιαίες μονάδες περίπου.

Επιβραδυντικό ρόλο στη διαμόρφωση του πληθωρισμού είχε και η εκτιμώμενη μείωση **του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος** το **2010** κατά 3,0% στο σύνολο της οικονομίας (μετά από αύξηση 5,4% το 2009) και κατά 1,8% στον επιχειρηματικό τομέα (2009: +3,4%). Για το σύνολο της οικονομίας, η εξέλιξη αυτή αντανακλά τη μείωση των ονομαστικών μέσων ακαθάριστων αποδοχών κατά 5,0%, έναντι αύξησής τους κατά 4,6% το 2009 (βλ. Πίνακα VII.5). Η μισθολογική δαπάνη ανά μισθωτό[6] μειώθηκε κατά 4,5%, ενώ η παραγωγικότητα (ΑΕΠ ανά απασχολούμενο μισθωτό) μειώθηκε κατά 1,5%. Το **2011** η μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αναμένεται να συνεχιστεί, με ελαφρά χαμηλότερο ρυθμό (της τάξεως του 2%) στο σύνολο της οικονομίας και εντονότερα (κατά 2¾% περίπου) στον επιχειρηματικό τομέα. Στο σύνολο της οικονομίας, οι ονομαστικές μέσες ακαθάριστες αποδοχές εκτιμάται ότι θα μειωθούν κατά 2,7% το 2011, ή κατά 5-5¾% σε πραγματικούς όρους (βλ. Πίνακα VII.5). Αξίζει να σημειωθεί ότι στη ζώνη του ευρώ το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας μειώθηκε κατά 0,7% το 2010, ενώ το 2011 αναμένεται να αυξηθεί κατά 0,6% (βλ. Πίνακα VII.6). Αυτό σημαίνει ότι το 2010 άρχισε η ανάκτηση των απωλειών ανταγωνιστικότητας. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, την εννεαετία 2001-2009 η διεθνής ανταγωνιστικότητα έναντι 28 εμπορικών εταίρων της χώρας είχε υποχωρήσει σωρευτικά κατά 19% βάσει των σχετικών τιμών καταναλωτή και κατά 28% περίπου βάσει του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Το 2010 όμως, η ανταγωνιστικότητα βάσει των σχετικών τιμών καταναλωτή βελτιώθηκε ελαφρά (κατά 0,5% – εξέλιξη που σημειώθηκε παρά τον υψηλό πληθωρισμό και οφείλεται αποκλειστικά στην υποχώρηση της σταθμισμένης ισοτιμίας του ευρώ), ενώ η ανταγωνιστικότητα βάσει του σχετικού κόστους εργασίας (συνυπολογίζο-

5 Δεν περιλαμβάνονται η ΔΕΗ και ο ΟΤΕ. Επίσης δεν έχει περιληφθεί μια μεγάλη εταιρεία του κλάδου χημικών-πλαστικών, η οποία παρουσίασε τεράστιες καθαρές ζημίες το 2010 που θα αλλοίωναν το συνολικό αποτέλεσμα.

6 Περιλαμβάνονται και οι εργοδοτικές εισφορές, καθώς και οι δαπάνες του Δημοσίου για συντάξεις.

Πίνακας VII.5 Αποδοχές και κόστος εργασίας (2004-2011)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (εκτίμ.)	2011 (πρόβλ.)
Ελλάδα								
Μέσες ακαθάριστες αποδοχές (ονομαστικές):								
– στο σύνολο της οικονομίας	7,2	4,4	5,7	5,2	6,2	4,6	-5,0	-2,7
– στο Δημόσιο[1]	9,7	2,3	3,1	3,8	7,1	5,2	-9,5	-3,0
– στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας	9,9	7,6	7,0	7,1	8,2	7,7	-5,5	-6,2
– στις τράπεζες	8,0	1,5[2]	10,8	8,9	0,0	3,7	-1,8	-3,3
– στο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα	5,8	5,6	6,8	6,1	6,5	2,8	-2,9	-1,7
Κατώτατες αποδοχές	**4,8**	**4,9**	**6,2**	**5,4**	**6,2**	**5,7**	**1,7**	**0,9**
Μέσες ακαθάριστες αποδοχές (πραγματικές)	**4,2**	**0,9**	**2,4**	**2,2**	**1,9**	**3,3**	**-9,3**	**-5,0 έως -5,8**
Συνολική δαπάνη για αποδοχές και εργοδοτικές εισφορές	**8,9**	**5,8**	**7,8**	**8,2**	**8,5**	**3,2**	**-7,3**	**-5,1**
Δαπάνη για αποδοχές και εργοδοτικές εισφορές ανά μισθωτό	**7,6**	**3,9**	**5,9**	**5,6**	**6,8**	**4,9**	**-4,5**	**-2,2**
Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος:[3]								
– στο σύνολο της οικονομίας	4,3	3,4	3,2	3,8	7,4	5,4	-3,0	-2,0
– στον επιχειρηματικό τομέα[4]	3,0	3,8	3,8	4,5	6,7	3,4	-1,8	-2,7

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (ΑΕΠ 2004-2010), εκτιμήσεις-προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδος (για το ΑΕΠ το 2011 και για τα υπόλοιπα ετήσια μεγέθη το 2004-2011).
1 Μέση μισθολογική δαπάνη.
2 Ο σχετικά χαμηλός ρυθμός αύξησης των μέσων αποδοχών στις τράπεζες αντανακλά κυρίως μεταβολές στη διάρθρωση του προσωπικού.
3 Υπολογισμοί του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος βάσει του αναθεωρημένου ΑΕΠ (Μάρτιος 2011).
4 Ο επιχειρηματικός τομέας περιλαμβάνει τις ιδιωτικές και τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις τράπεζες.

Πίνακας VII.6 Μέσες αποδοχές και κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας: Ελλάδα και ζώνη του ευρώ (2001-2011)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	Μέσες αποδοχές		Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος	
Έτος	Ελλάδα	Ζώνη του ευρώ	Ελλάδα	Ζώνη του ευρώ
2001	4,7	2,8	3,9	2,4
2002	6,6	2,7	5,5	2,5
2003	5,6	2,9	2,3	2,2
2004	7,2	2,6	4,3	1,0
2005	4,4	2,2	3,4	1,3
2006	5,7	2,5	3,2	1,1
2007	5,2	2,6	3,8	1,5
2008	6,2	3,3	7,1	3,6
2009	4,6	1,8	5,6	4,0
2010	-5,0	1,5	-3,0	-0,7
2011 (πρόβλεψη)	-2,7	1,8	-2,0	0,6

Πηγές: Για την Ελλάδα: εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος. Για τη ζώνη του ευρώ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Economic Forecasts*, Autumn 2010, ΕΚΤ, *Monthly Bulletin*.

ντας και τη μεταβολή της σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ όσον αφορά τους εμπορικούς εταίρους εκτός της ζώνης του ευρώ) εκτιμάται ότι βελτιώθηκε αισθητά, περίπου κατά 6% για το σύνολο της οικονομίας και κατά 5% περίπου για τον επιχειρηματικό τομέα (βλ. Πίνακα VIII.2 στο αντίστοιχο κεφάλαιο).

Οι ανωτέρω εκτιμήσεις για το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος λαμβάνουν υπόψη: (α) τις ρυθμίσεις των νόμων 3833/2010 και 3845/2010 για το πάγωμα των βασικών αποδοχών και την περικοπή των επιδομάτων των υπαλλήλων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, (β) τις ανάλογες ρυθμίσεις του Ν. 3847/2010 για τις συντάξεις των δημοσίων υπαλλήλων, (γ) την τριετούς διάρκειας Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας που υπογράφηκε στις 15.7.2010 και το άρθρο 51 του Ν. 3871/2010,[7] (δ) τις ρυθμίσεις του άρθρου 74 του Ν. 3863/2010[8] και (ε) τις ρυθμίσεις του Ν. 3899/2010.[9] Αυτά τα μέτρα υπολογίζεται ότι σε ονομαστικούς όρους οδήγησαν το 2010 σε μείωση των μέσων ακαθάριστων αποδοχών των δημοσίων υπαλλήλων κατά 9,5%, των μέσων συντάξεων των συνταξιούχων του Δημοσίου κατά 7,3% και των μέσων αποδοχών των απασχολουμένων στις επιχειρήσεις κοινής ωφελείας κατά 5,5%. Το 2010, η μείωση των ακαθάριστων (προ φορολογίας) αποδοχών σε πραγματικούς όρους ήταν της τάξεως του 13,5% για τους δημοσίους υπαλλήλους και έφθασε το 9,3% στο σύνολο της οικονομίας. Έτσι, υπολογίζεται ότι η αγοραστική δύναμη των αποδοχών υποχώρησε για τους δημοσίους υπαλλήλους σε επίπεδο χαμηλότερο από εκείνο του 2003, ενώ στο σύνολο της οικονομίας υποχώρησε, κατά μέσο όρο, σε επίπεδο χαμηλότερο σε σχέση με το 2006.

Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι οι εκτιμήσεις για τη μεταβολή των αποδοχών στον ιδιωτικό τομέα το 2010 λαμβάνουν υπόψη ότι, ενώ οι μέσες ετήσιες *συμβατικές* αποδοχές αυξήθηκαν –αποκλειστικά λόγω της μεταφερόμενης επιβάρυνσης από το 2009– κατά 1,7% στο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα και κατά 1,9% στις τράπεζες, οι *πράγματι καταβαλλόμενες* αποδοχές μειώθηκαν. Συγκεκριμένα, στο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα, σύμφωνα με κατά προσέγγιση εκτιμήσεις, το 40-50% των μισθωτών αντιμετώπισαν περικοπές αποδοχών της τάξεως του 10%, ενώ η θεσμοθέτηση της πρόσληψης νέων με αποδοχές χαμηλότερες των κατωτάτων και η μείωση της αμοιβής των υπερωριών (βλ. και Κεφάλαιο VI) ενδεχομένως συνέβαλε σε μείωση του κατά κεφαλήν κόστους εργασίας της τάξεως του 0,5% – με τελικό αποτέλεσμα οι μέσες *πράγματι καταβαλλόμενες* αποδοχές να μειωθούν κατά 2,9%. Εξάλλου, όπως προκύπτει από τα ετήσια αποτελέσματα χρήσεως των μεγαλύτερων εμπορικών τραπεζών και της Τράπεζας της Ελλάδος για το 2010, οι δαπάνες προσωπικού μειώθηκαν κατά 4,6% και η μέση ετήσια απασχόληση κατά 2,9%, με συνέπεια η μισθολογική δαπάνη ανά υπάλληλο να μειωθεί κατά 1,8%.

3 ΑΝΙΣΟΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ, ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Με βάση τα πιο πρόσφατα επίσημα στοιχεία,[10] το 19,7% του πληθυσμού της χώρας ή 840.000

7 Σύμφωνα με την ΕΓΣΣΕ, οι κατώτατες αποδοχές παρέμειναν αμετάβλητες στη διάρκεια του 2010, ενώ την επόμενη διετία θα αυξηθούν από 1.7.2011 βάσει του μέσου ετήσιου πληθωρισμού της ζώνης του ευρώ του έτους 2010 (δηλαδή 1,6%) και από 1.7.2012 βάσει του μέσου ετήσιου πληθωρισμού της ζώνης του ευρώ του έτους 2011 (πρόβλεψη: περίπου 2,3%). Λόγω αυτής της συμφωνίας, η μέση ετήσια αύξηση των κατώτατων αποδοχών ήταν 1,7% το 2010 (αποκλειστικά λόγω της μεταφερόμενης επιβάρυνσης από το 2009), ενώ η μέση ετήσια αύξηση θα είναι της τάξεως του 0,9% το 2011 και του 2,0% το 2012. Επιπλέον, το άρθρο 51 του Ν. 3871/2010 προβλέπει ότι έως το τέλος του 2012 οι διαιτητικές αποφάσεις που θα εκδοθούν και οι συλλογικές συμβάσεις που θα συναφθούν μετά από πρόταση μεσολαβητή του ΟΜΕΔ δεν μπορούν να αποκλίνουν από τις ποσοστιαίες αυξήσεις της ΕΓΣΣΕ.

8 Αφορούν τη μείωση των αποζημιώσεων λόγω απόλυσης, την πρόσληψη νέων με αποδοχές χαμηλότερες των κατωτάτων και τη μείωση της αμοιβής της υπερωριακής απασχόλησης.

9 Αφορούν τη μείωση των αποδοχών στις ΔΕΚΟ και στην ΑΤΕ το 2011, καθώς και την εισαγωγή νέων κανόνων που αφορούν τη μεσολάβηση, τη διαιτησία και την αύξηση της ευελιξίας στις συλλογικές διαπραγματεύσεις, μεταξύ άλλων με τη θεσμοθέτηση των "ειδικών επιχειρησιακών συμβάσεων εργασίας".

10 Πρόκειται για τα στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών του έτους 2009 (EU-SILC), που ανακοινώθηκαν από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ, δελτίο τύπου 9.12.2010) και δημοσιοποιήθηκαν από την Eurostat (Statistics Database). Η Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών αποτελεί τη βασική πηγή αναφοράς των συγκριτικών στατιστικών για την κατανομή του εισοδήματος, τον κίνδυνο φτώχειας και τον κοινωνικό αποκλεισμό στις χώρες της ΕΕ.

νοικοκυριά με τα μέλη τους (συνολικά 2.147.000 άτομα) βρίσκονται κάτω από το χρηματικό όριο της *σχετικής* φτώχειας (με κριτήριο τα εισοδήματα του 2008).[11] Το ποσοστό φτώχειας στην Ελλάδα είναι μεγαλύτερο από ό,τι στα 15 παλαιότερα κράτη-μέλη της ΕΕ (ΕΕ-15 – βάσει στοιχείων της έρευνας EU-SILC 2009, στην ΕΕ-15 το μέσο ποσοστό είναι 16,1%) αλλά και από ό,τι στις περισσότερες χώρες της ΕΕ-27 (σύνολο ΕΕ-27: 16,3%).[12] Η σχετική θέση της Ελλάδος παραμένει περίπου ίδια και με βάση το χάσμα της φτώχειας, που μετρά την απόσταση του εισοδήματος των φτωχών από τη γραμμή της φτώχειας ως ποσοστό του εισοδήματος στο οποίο αντιστοιχεί η η γραμμή της φτώχειας (Ελλάδα: 24,1%, το υψηλότερο χάσμα μεταξύ όλων των χωρών της ΕΕ-15 με εξαίρεση την Ισπανία, σύνολο ΕΕ-15: 21,7%, ΕΕ-27: 22,4%).

Ανάλογη είναι η σχετική θέση της Ελλάδος και σε όρους ανισότητας, καθώς κατέχει την υψηλότερη θέση (συντελεστής Gini: 33,1) μεταξύ των χωρών της ΕΕ-15 (30,3) με εξαίρεση την Πορτογαλία (35,4), αλλά και των περισσοτέρων χωρών της ΕΕ-27 (30,4). Επιπλέον, το πλουσιότερο 20% των νοικοκυριών στην Ελλάδα κατέχει 5,8 φορές μεγαλύτερο μερίδιο εισοδήματος από ό,τι το φτωχότερο 20% (δείκτης S80/S20). Ο αντίστοιχος λόγος λαμβάνει τιμή 4,9 για το σύνολο των χωρών της ΕΕ-15 και ΕΕ-27.[13]

Επισημαίνεται ότι οι ανωτέρω δείκτες του σχετικού κινδύνου φτώχειας και της ανισότητας, υπολογιζόμενοι με την ίδια μέθοδο, παρουσιάζουν εντυπωσιακή σταθερότητα κατά τα τελευταία δεκαπέντε τουλάχιστον έτη, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο σύνολο της ΕΕ.[14] Τούτο μάλιστα συνέβη παρά την έμφαση που είχε δοθεί από τα όργανα της ΕΕ στην εντατικότερη προώθηση διαδικασιών που προάγουν την κοινωνική συνοχή και παρά τις συνεχείς παρεμβάσεις και επισημάνσεις για την ανάγκη να μειωθεί σημαντικά, έως το 2010, ο αριθμός των ατόμων που κινδυνεύουν από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Ιδιαίτερη σημασία έχει ότι στην περίπτωση της Ελλάδος η αύξηση των κοινωνικών δαπανών (ως ποσοστού του ΑΕΠ) την τελευταία δεκαπενταετία δεν συνοδεύθηκε από μείωση της οικονομικής ανισότητας και της φτώχειας, καθώς η αναδιανεμητική επίδραση των κοινωνικών παροχών του κατακερματισμένου κράτους πρόνοιας ήταν περιορισμένη σε σχέση με τις άλλες χώρες της ΕΕ. Πράγματι, η μείωση της φτώχειας εξαιτίας του συνόλου των κοινωνικών δαπανών για την Ελλάδα περιορίζεται στις 22,3 εκατοστιαίες μονάδες (εκ των οποίων 19,3 μονάδες λόγω συντάξεων και μόλις 3,0 λόγω κοινωνικών επιδομάτων), έναντι 26,0 μονάδων (17,2 λόγω συντάξεων και 8,8 λόγω κοινωνικών επιδομάτων) για το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ. Επισημαίνεται πάντως ότι η αποτελεσματικότητα των κοινωνικών παροχών στην Ελλάδα βελτιώθηκε σημαντικά τα τελευταία έτη (από 16,6 το 2005 σε 19,3 το 2009).

Παρά τη διαχρονική σταθερότητα του σχετικού κινδύνου φτώχειας στην Ελλάδα, σε απόλυτους όρους το βιοτικό επίπεδο και οι συνθήκες διαβίωσης του συνόλου του πληθυσμού και κυρίως των φτωχών έχουν διαχρονικά βελτιωθεί.[15] Την τελευταία δεκαετία, πριν από την τρέχουσα κρίση, η βελτίωση αυτή προήλθε σχεδόν αποκλειστικά από τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της χώρας και μάλ-

11 Σύμφωνα με την έννοια της σχετικής φτώχειας, ένα άτομο θεωρείται φτωχό όταν το εισόδημά του δεν επαρκεί για να του εξασφαλίσει επίπεδο διαβίωσης συνεπές με τις συνήθειες και τα πρότυπα της συγκεκριμένης κοινωνίας στην οποία ζει. Σύμφωνα με τη σχετική προσέγγιση, η γραμμή φτώχειας μεταβάλλεται κατ' αναλογία προς το μέσο βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού, ενώ σύμφωνα με την απόλυτη προσέγγιση η γραμμή φτώχειας διατηρείται σταθερή διαχρονικά σε όρους αγοραστικής δύναμης. Στην έρευνα του 2009, το χρηματικό όριο της σχετικής φτώχειας για ένα μονομελές νοικοκυριό ήταν 6.897 ευρώ, ενώ για ένα τετραμελές νοικοκυριό με δύο ενήλικες και δύο παιδιά ήταν 14.484 ευρώ.

12 Σύμφωνα με την έρευνα του 2009, για τις 12 νέες χώρες-μέλη της ΕΕ μεγαλύτερος κίνδυνος φτώχειας σε σχέση με την Ελλάδα καταγράφεται για τη Λεττονία (25,7%), τη Ρουμανία (22,4%), τη Βουλγαρία (21,8%) και τη Λιθουανία (20,6%). Για το σύνολο των 12 νέων χωρών-μελών ο μέσος όρος είναι 17,1%.

13 Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική 2010-2011*, Πίνακας IV.7, σελ. 60, Φεβρουάριος 2011.

14 Επισημαίνεται ότι την περίοδο αυτή ο αριθμός των οικονομικών μεταναστών στην Ελλάδα αυξήθηκε σημαντικά. Παρά το γεγονός ότι σε σχέση με τις διαστάσεις της φτώχειας, όλοι οι συναφείς δείκτες καταγράφουν διπλάσια επιβάρυνση για τον πληθυσμό των μεταναστών από ό,τι για τον πληθυσμό των ελληνικών νοικοκυριών, οι δείκτες φτώχειας για το σύνολο του πληθυσμού παρέμειναν σταθεροί.

15 Ο κίνδυνος φτώχειας με βάση την έρευνα EU-SILC 2009 (19,7%) υπολογιζόμενος με τη γραμμή φτώχειας του έτους 2005 (πληθωρισμένη με τον εναρμονισμένο δείκτη τιμών καταναλωτή), θα περιοριζόταν στο 16,2%.

λον δεν συνοδεύθηκε από αξιόλογη μείωση της ανισοκατανομής του εισοδήματος. Από τη μελέτη ωστόσο των δεικτών για τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού προκύπτει ότι η στέρηση βασικών αγαθών και υπηρεσιών και η δυσκολία ικανοποίησης βασικών αναγκών αφορά όχι μόνο το φτωχό πληθυσμό, αλλά και μέρος του μη φτωχού πληθυσμού.[16] Ειδικότερα, το 52,5% του φτωχού πληθυσμού αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες σε τουλάχιστον τρεις από τις εννέα, συνολικά, διαστάσεις της υλικής στέρησης που καταγράφονται από την έρευνα EU-SILC 2009, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό του μη φτωχού πληθυσμού εκτιμάται σε 15,7%.[17] Η στέρηση βασικών αγαθών και υπηρεσιών είναι μεγαλύτερη για τους ηλικιωμένους (65 ετών και άνω), καθώς τα προηγούμενα ποσοστά φθάνουν το 55,7% και 17,3% αντίστοιχα, έναντι των παιδιών ηλικίας έως 17 ετών, όπου τα αντίστοιχα ποσοστά, αν και περιορίζονται, παραμένουν σημαντικά (49,2% και 16,7%, βλ. Διάγραμμα VII.7).

Διάγραμμα VII.7 Πληθυσμός που στερείται τρία είδη και υπηρεσίες από τις εννέα διαστάσεις της στέρησης λόγω οικονομικών δυσκολιών

(ποσοστό %)

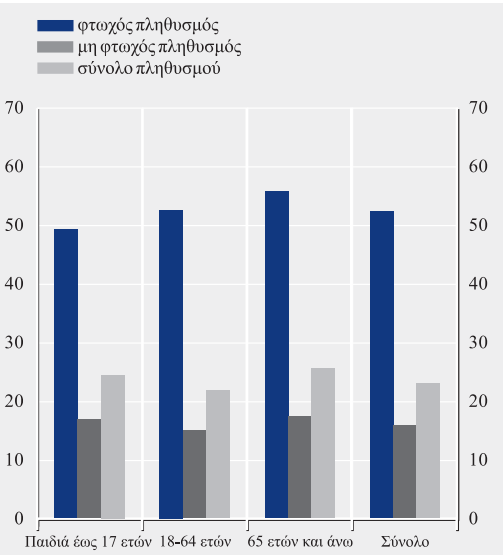

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, EU-SILC 2009.

Επισημαίνεται ακόμη ότι το 60,3% του φτωχού πληθυσμού και το 21,4% του μη φτωχού πληθυσμού έχουν οικονομική δυσκολία να αντιμετωπίσουν έκτακτες αλλά αναγκαίες δαπάνες αξίας της τάξεως των 500 ευρώ, ενώ το 77,7% και το 40,0% αντίστοιχα δηλώνει δυσκολία πληρωμής της δαπάνης για μία εβδομάδα διακοπών. Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο βαθμός επιβάρυνσης των νοικοκυριών από τις δαπάνες στέγασης, καθώς το 30,3% του συνόλου του πληθυσμού δηλώνει μεγάλο βαθμό επιβάρυνσης (44,4% του φτωχού και 26,6% του μη φτωχού πληθυσμού), ενώ το 63,1% δηλώνει ότι επιβαρύνεται αρκετά (53,9% του φτωχού και 65,5% του μη φτωχού πληθυσμού).

Παρά τη σταθερότητα των δεικτών φτώχειας για το σύνολο του πληθυσμού, τα τελευταία χρόνια οι διαστάσεις της σχετικής φτώχειας φαίνεται να διαφοροποιούνται σημαντικά για ορισμένες επιμέρους πληθυσμιακές ομάδες. Ο σχετικός κίνδυνος φτώχειας μετατοπίζεται στην Ελλάδα από την ομάδα των ηλικιωμένων προς την ομάδα των νεότερων ζευγαριών με παιδιά, αλλά και προς τους νέους εργαζομένους. Ειδικότερα, οι παρακάτω πρόσφατες εξελίξεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές και θα πρέπει πλέον να τεθούν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της κοινωνικής πολιτικής για τα επόμενα έτη:

- Η παιδική φτώχεια, δηλαδή το ποσοστό των παιδιών που ζουν κάτω από το όριο της σχετικής φτώχειας, αυξήθηκε δραματικά την τελευταία πενταετία. Ειδικότερα, με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία για το 2009, το 23,4% των παιδιών έως 15 ετών (ΕΕ-27: 19,6%) διαβιούν σε φτωχά νοικοκυριά, έναντι 19,3% το

16 Βλ. δελτίο τύπου 9.12.2010, ΕΛΣΤΑΤ, EU-SILC 2009, Δείκτες συνθηκών διαβίωσης.

17 Οι εννέα διαστάσεις της υλικής στέρησης που καταγράφονται από την έρευνα είναι: Δυσκολίες ανταπόκρισης στην κάλυψη τακτικών δαπανών (όπως είναι το ενοίκιο, οι δόσεις δανείων και πιστωτικών καρτών, οι λογαριασμοί ηλεκτρικού ρεύματος, νερού, αερίου κ.λπ.), οικονομική αδυναμία για πληρωμή της δαπάνης για μία εβδομάδα διακοπών, για διατροφή που να περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας, για αντιμετώπιση έκτακτων αλλά αναγκαίων δαπανών αξίας περίπου 500 ευρώ, οικονομική αδυναμία να διαθέτουν τηλέφωνο (περιλαμβάνεται και το κινητό τηλέφωνο), έγχρωμη τηλεόραση, πλυντήριο ρούχων, IX επιβατηγό αυτοκίνητο και τέλος οικονομική αδυναμία για ικανοποιητική θέρμανση της κατοικίας τους.

2005.[18] Σε αυτό φαίνεται να έχει συμβάλει η δυσκολία πρόσβασης των νέων στην απασχόληση και οι νέες μορφές ευελιξίας της αγοράς εργασίας (μερική απασχόληση, συμβάσεις έργου, εργασία "φασόν" κ.ά.), οι οποίες, αν και διευκολύνουν την πρόσβαση στην εργασία, δεν καταφέρνουν να αποτρέψουν καταστάσεις φτώχειας.

• Σημαντική ήταν τα τελευταία έτη η μείωση του ποσοστού φτώχειας στους ηλικιωμένους (65 ετών και άνω), η οποία περιορίστηκε στο 21,4% το 2009 (ΕΕ-27: 17,8%) έναντι 27,9% το 2005. Ακόμη πιο εντυπωσιακή για την ομάδα των ηλικιωμένων ήταν η μείωση στο σχετικό χάσμα της φτώχειας, που από 23,7% (σύνολο πληθυσμού: 23,9%) το 2005 μειώθηκε σε 14,7% το 2009, δηλαδή 7 ποσοστιαίες μονάδες κάτω από ό,τι για το σύνολο του πληθυσμού (21,7%). Η βελτίωση αυτή προήλθε σχεδόν αποκλειστικά από τη μείωση του ποσοστού φτώχειας λόγω των συντάξεων και ειδικότερα λόγω των πολύ σημαντικών αυξήσεων που χορηγήθηκαν στις χαμηλότερες συντάξεις και το ΕΚΑΣ. Μεγάλος αριθμός συνταξιούχων φαίνεται ότι βρισκόταν τα τελευταία έτη ελαφρά κάτω από τη γραμμή φτώχειας και, καθώς οι αυξήσεις στις κατώτερες συντάξεις ήταν σημαντικές, πολλοί από αυτούς ξεπέρασαν το κατώφλι της σχετικής φτώχειας.

• Μετατόπιση της φτώχειας (για ολόκληρη τη μεταπολιτευτική περίοδο) καταγράφεται από τις αγροτικές προς τις αστικές περιοχές και από τους λιγότερο εκπαιδευμένους (π.χ. άτομα που δεν τελείωσαν το δημοτικό) προς τους αποφοίτους των μεσαίων και υψηλότερων εκπαιδευτικών βαθμίδων (π.χ. αποφοίτους γυμνασίου, λυκείου). Παλαιότερα το μερίδιο των αγροτών στη συνολική φτώχεια ήταν ιδιαίτερα υψηλό, ενώ τα πιο πρόσφατα χρόνια μειώνεται σημαντικά, με τη συρρίκνωση του αγροτικού τομέα και τη γήρανση του πληθυσμού, αλλά και την καταβολή ανταποδοτικών πλέον συντάξεων στους συνταξιοδοτούμενους αγρότες. Επιπλέον, οι εξελίξεις σε σχέση με την εκπαίδευση και τη μετατόπιση της φτώχειας προς τις υψηλότερες εκπαιδευτικές βαθμίδες αντανακλούν κυρίως τη βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου του πληθυσμού ("εκπαιδευτική ωρίμανση") και λιγότερο τη μείωση της πιθανότητας να βρίσκονται κάτω από τη γραμμή φτώχειας τα άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης.[19]

• Τέλος, εκτιμάται ότι κατά τη διάρκεια της τρέχουσας οικονομικής κρίσης έχει αυξηθεί σημαντικά ο κίνδυνος φτώχειας των χαμηλόμισθων εργαζομένων. Με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία της έρευνας EU-SILC 2009, ο κίνδυνος φτώχειας για την ομάδα των εργαζομένων στην Ελλάδα έφθασε το 13,8% και ήταν πολύ μεγαλύτερος από ό,τι σε όλες τις άλλες χώρες της ΕΕ (ΕΕ-15: 7,9%, ΕΕ-27: 8,4%) με εξαίρεση τη Ρουμανία (17,9%). Οι χαμηλές αποδοχές σε συνδυασμό με την υποαπασχόληση (ιδίως για ορισμένους κλάδους και επιχειρήσεις με οικογενειακή δομή οργάνωσης) είναι παράγοντες που ως ένα βαθμό μπορούν να εξηγήσουν τις αυξημένες διαστάσεις της φτώχειας για μερικές ομάδες εργαζομένων στη χώρα μας (αγρότες, χειρωνακτικά επαγγέλματα στις οικοδομές κ.ά.). Επιπλέον, το χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των γυναικών θεωρείται ένας από τους πιο ισχυρούς παράγοντες που συμβάλλουν σε αυξημένα επί-

18 Επισημαίνεται ότι η σχετική στέρηση για τα παιδιά που βρίσκονται σε κατάσταση φτώχειας δεν εξαντλείται στην έλλειψη επαρκούς εισοδήματος (βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Οικονομικό Δελτίο*, τεύχος 30, Μάιος 2008). Εξαιρετικά σημαντικές είναι και άλλες διαστάσεις της ευημερίας των παιδιών, όπως η αδυναμία απόκτησης συγκεκριμένων αγαθών, η κατοικία, η υγεία, η έκθεση σε κινδύνους και επικίνδυνες συμπεριφορές, η κοινωνική συμμετοχή και το οικογενειακό περιβάλλον, η εκπαίδευση και το τοπικό περιβάλλον κ.ά. Η στέρηση των νοικοκυριών και ειδικότερα των παιδιών από υλικά αγαθά ήταν αντικείμενο μιας πιο εστιασμένης έρευνας που υλοποιήθηκε από την ΕΛΣΤΑΤ ταυτόχρονα με την EU-SILC 2009 (ad hoc module). Από τα στοιχεία της έρευνας αυτής προκύπτει ότι για τη μεγάλη πλειοψηφία των νοικοκυριών (86,7%) στην Ελλάδα, τα παιδιά (έως 15 ετών) που διαμένουν σε αυτά διαθέτουν εξοπλισμό υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής (ποδήλατο, πατίνια κ.λπ.), διαθέτουν παιχνίδια εσωτερικού χώρου (για το 94,4% των νοικοκυριών), συμμετέχουν τακτικά σε δραστηριότητες αναψυχής (64,6%), διοργανώνουν εκδηλώσεις όπως γενέθλια και γιορτές (84,4%), προσκαλούν περιστασιακά φίλους τους στο σπίτι ή αλλού για παιχνίδι (83,4%), συμμετέχουν σε σχολικές εκδρομές και εκδηλώσεις για τις οποίες απαιτείται οικονομική επιβάρυνση (87,4%), έχουν κατάλληλο χώρο για σχολική μελέτη (87,9%), υπάρχει υπαίθριος χώρος στη γειτονιά και μπορούν να παίζουν με ασφάλεια (60,1%), πηγαίνουν για μία εβδομάδα το χρόνο διακοπές (52,7%).

19 Πάντως, τα αποτελέσματα μελετών για την Ελλάδα έχουν δείξει ότι η πιθανότητα φτώχειας μειώνεται δραστικά όσο αυξάνεται το επίπεδο εκπαίδευσης του αρχηγού του νοικοκυριού, ενώ πολιτικές που αποσκοπούν στην άμβλυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων είναι βέβαιο ότι μακροχρόνια οδηγούν στον περιορισμό των οικονομικών ανισοτήτων αλλά και της φτώχειας. Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2008*, Πλαίσιο VII.I.

πεδα φτώχειας για την ομάδα των απασχολουμένων.[20] Από την άλλη πλευρά, οι διαστάσεις αυτού του φαινομένου συνδέονται με το ύψος των κοινωνικών δαπανών (ως ποσοστού του ΑΕΠ) σε συνδυασμό με τη χρήση που τους γίνεται και τις πηγές χρηματοδότησής τους, ενώ η συσχέτιση μεταξύ του επιπέδου της φτώχειας για το σύνολο του πληθυσμού και του επιπέδου της για την ομάδα των εργαζομένων είναι πολύ ισχυρή στις χώρες της ΕΕ. Η μείωση των πραγματικών αποδοχών το 2010, το "πάγωμα" των κατώτατων αποδοχών έως τα μέσα του 2011, καθώς και η δυνατότητα να προσλαμβάνονται νέοι με αποδοχές χαμηλότερες από τις κατώτατες (Ν. 3863/2010), είναι πιθανόν να οδηγήσουν σε ακόμη υψηλότερα επίπεδα σχετικής φτώχειας την ομάδα των απασχολουμένων. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι τα προηγούμενα μέτρα, στο βαθμό που θα συμβάλουν, όπως επιδιώκεται, σε περιορισμό της ανεργίας ή και σε αύξηση της απασχόλησης (ιδίως των νέων και των ανειδίκευτων), μπορεί τελικά να οδηγήσουν σε μείωση του κινδύνου φτώχειας για το σύνολο του πληθυσμού και να βελτιώσουν άλλους κοινωνικούς δείκτες, όπως είναι το χάσμα της φτώχειας, η "ακραία" ανέχεια και φτώχεια κ.ά.

20 Καθώς η φτώχεια ορίζεται σε επίπεδο νοικοκυριού, η ύπαρξη ενός μόνο εργαζόμενου μέλους στο νοικοκυριό, όταν μάλιστα συνδυάζεται με κατάσταση μερικής ή προσωρινής απασχόλησης και χαμηλές αποδοχές, είναι προφανές ότι δεν μπορεί να αποτρέψει καταστάσεις φτώχειας.

VIII ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

1 ΣΥΝΟΨΗ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΤΟΥ 2010 – ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΙΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας διετίας το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώνεται συνεχώς, κυρίως λόγω της υποχώρησης της εγχώριας καταναλωτικής και επενδυτικής ζήτησης. Η μείωση αυτή ήταν σημαντική το 2009 (σε 11,0% του ΑΕΠ από 14,7% το 2008), αλλά πολύ περιορισμένη το 2010 (σε 10,4% του ΑΕΠ) (βλ. Πίνακα VIII.1).

Κύριος παράγοντας μείωσης του ελλείμματος ήταν, τόσο το 2009 όσο και το 2010, ο σημαντικός περιορισμός της δαπάνης για εισαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων, ενώ το 2010 συνέβαλε και η μεγάλη αύξηση των εισπράξεων από εξαγωγές καυσίμων και από υπηρεσίες μεταφορών. Η μεγάλη μείωση των εισαγωγών αγαθών το 2009-2010 αντανακλά άμεσα τη μεγάλη υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου την ίδια διετία λόγω της ύφεσης, καθώς και —όπως εκτιμάται— την προσαρμογή ή διόρθωση του καταναλωτικού προτύπου των ελληνικών νοικοκυριών, η οποία μπορεί να συμβάλει στο μονιμότερο περιορισμό του εμπορικού ελλείμματος στο μέλλον.

Οι εξαγωγές αγαθών μειώθηκαν σημαντικά το 2009, λόγω της παγκόσμιας ύφεσης, ενώ το 2010 οι συνολικές εξαγωγές αγαθών (περιλαμβανομένων των καυσίμων) αυξήθηκαν (σε τρέχουσες τιμές), ενώ οι εξαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων μειώθηκαν μόνο κατά 1,3% (έναντι μείωσης κατά 17,8% το 2009), σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος. Παράλληλα, το 2010 αυξήθηκε σημαντικά η δαπάνη για καθαρές εισαγωγές καυσίμων, ενώ κατά τη διετία 2009-2010 συρρικνώθηκαν οι καθαρές τρέχουσες μεταβιβάσεις.

Αν και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών εμφάνισε μόνο περιορισμένη υποχώρηση το 2010 ως ποσοστό του ΑΕΠ, πρέπει να τονιστεί ότι η ανάκαμψη των *εξαγωγών αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων* αποτέλεσε βασική θετική εξέλιξη που έγινε αισθητή από το δεύτερο εξάμηνο του έτους και επιβεβαιώνεται από όλους τους δείκτες.[1] Ωστόσο, το επίπεδο των εξαγωγών, επειδή μειώθηκε πολύ το 2009, συνεχίζει να υστερεί έναντι του 2008. Η θετική εξέλιξη των εξαγωγών οφείλεται κυρίως στην ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας και επομένως της εξωτερικής ζήτησης, καθώς και στη μεγαλύτερη δραστηριοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων στην εξωτερική αγορά προκειμένου να αντισταθμίσουν τη μείωση της εγχώριας ζήτησης για τα προϊόντα τους. Εν μέρει όμως αντανακλά επίσης το ότι άρχισε η ανάκτηση των απωλειών ανταγωνιστικότητας του παρελθόντος – φαινόμενο του οποίου η επίδραση εκδηλώνεται με σχετική χρονική υστέρηση και επομένως θα είναι εντονότερη στο μέλλον. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, την εννεαετία 2001-2009 η ανταγωνιστικότητά μας έναντι 28 εμπορικών εταίρων της χώρας είχε υποχωρήσει σωρευτικά κατά 19% βάσει των σχετικών τιμών καταναλωτή και κατά 28% περίπου βάσει του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας. Το 2010 όμως, η ανταγωνιστικότητα βάσει των σχετικών τιμών καταναλωτή βελτιώθηκε ελαφρά (κατά 0,5% – εξέλιξη που σημειώθηκε παρά τον υψηλό πληθωρισμό και οφείλεται αποκλειστικά στην υποχώρηση της σταθμισμένης ισοτιμίας του ευρώ), ενώ η ανταγωνιστικότητα βάσει του σχετικού κόστους εργασίας *(συνυπολογίζοντας και τη μεταβολή της σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ όσον αφορά*

1 Η βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων προκύπτει τόσο από τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος όσο και από τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, ενώ συνοδεύεται από παράλληλη σημαντική αύξηση των δεικτών νέων παραγγελιών από την εξωτερική αγορά, όπου οι παραδοσιακοί προορισμοί της ΕΕ (κυρίως οι χώρες εκτός της ζώνης του ευρώ) και της ΝΑ Ευρώπης έχουν την εντονότερη παρουσία. Οι κατηγορίες προϊόντων οι οποίες παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αύξηση των εξαγωγικών εισπράξεων είναι τα προϊόντα μεταλλουργίας (εν μέρει λόγω της ανόδου των τιμών των μετάλλων-πρώτων υλών στην παγκόσμια αγορά), τα χημικά και φαρμακευτικά προϊόντα (που κατευθύνονται στις αγορές του εξωτερικού οι οποίες προσφέρουν υψηλότερες τιμές), καθώς και τα τρόφιμα και ποτά. Βλ. και πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία αναφέρει τον κλάδο των φαρμακευτικών ως τον πλέον επιτυχή με κριτήριο το μερίδιο αγοράς και τη διεθνή ζήτηση των προϊόντων του (European Commission, *The Economic Adjustment Programme for Greece. Third Review,* Occasional Paper no. 77, Φεβρουάριος 2011).

Πίνακας VIII.1 Ισοζύγιο πληρωμών

(εκατ. ευρώ)

		Ιανουάριος-Δεκέμβριος		
		2008	2009	2010*
I	**ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (Ι.Α+Ι.Β+Ι.Γ+Ι.Δ)**	**-34.797,6**	**-25.818,7**	**-24.060,5**
Ι.Α	**Εμπορικό ισοζύγιο (Ι.Α.1–Ι.Α.2)**	**-44.048,8**	**-30.767,3**	**-28.279,6**
	Ισοζύγιο καυσίμων	-12.154,6	-7.596,5	-8.627,2
	Εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα	-31.894,3	-23.170,8	-19.652,4
	Ισοζύγιο πλοίων	-4.705,0	-3.356,9	-3.621,3
	Εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα και πλοία	-27.189,3	-19.813,9	-16.031,1
	Ι.Α.1 Εξαγωγές αγαθών	*19.812,9*	*15.318,0*	*17.081,5*
	Καύσιμα	4.254,5	3.063,2	4.950,0
	Πλοία (εισπράξεις)	1.582,0	771,7	798,6
	Λοιπά αγαθά	13.976,5	11.483,1	11.332,9
	Ι.Α.2 Εισαγωγές αγαθών	*63.861,7*	*46.085,3*	*45.361,0*
	Καύσιμα	16.409,0	10.659,8	13.577,1
	Πλοία (πληρωμές)	6.286,9	4.128,6	4.419,9
	Λοιπά αγαθά	41.165,8	31.296,9	27.364,0
Ι.Β	**Ισοζύγιο υπηρεσιών (Ι.Β.1–Ι.Β.2)**	**17.135,6**	**12.640,2**	**13.248,5**
	Ι.Β.1 Εισπράξεις	*34.066,2*	*26.983,3*	*28.477,8*
	Ταξιδιωτικό	11.635,9	10.400,3	9.611,3
	Μεταφορές	19.188,3	13.552,2	15.418,4
	Λοιπές υπηρεσίες	3.242,0	3.030,9	3.448,1
	Ι.Β.2 Πληρωμές	*16.930,6*	*14.343,2*	*15.229,4*
	Ταξιδιωτικό	2.679,1	2.424,6	2.156,0
	Μεταφορές	9.316,0	7.073,4	8.155,4
	Λοιπές υπηρεσίες	4.935,5	4.845,1	4.917,9
Ι.Γ	**Ισοζύγιο εισοδημάτων (Ι.Γ.1–Ι.Γ.2)**	**-10.643,0**	**-8.984,3**	**-9.228,3**
	Ι.Γ.1 Εισπράξεις	*5.573,2*	*4.282,9*	*3.791,5*
	Αμοιβές, μισθοί	344,7	294,6	199,7
	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	5.228,5	3.988,3	3.591,8
	Ι.Γ.2 Πληρωμές	*16.216,2*	*13.267,2*	*13.019,8*
	Αμοιβές, μισθοί	410,1	411,9	377,6
	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	15.806,1	12.855,2	12.642,2
Ι.Δ	**Ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων (Ι.Δ.1–Ι.Δ.2)**	**2.758,6**	**1.292,6**	**198,9**
	Ι.Δ.1 Εισπράξεις	*6.882,7*	*5.380,7*	*4.654,3*
	Γενική κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	4.678,8	3.527,9	3.188,5
	Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα κ.λπ.)	2.203,9	1.852,8	1.465,8
	Ι.Δ.2 Πληρωμές	*4.124,1*	*4.088,1*	*4.455,4*
	Γενική κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	2.717,6	2.679,6	2.860,4
	Λοιποί τομείς	1.406,4	1.408,5	1.595,0
ΙΙ	**ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (ΙΙ.1–ΙΙ.2)**	**4.090,8**	**2.017,4**	**2.071,5**
ΙΙ.1	**Εισπράξεις**	**4.637,8**	**2.328,1**	**2.356,2**
	Γενική κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	4.241,9	2.133,2	2.239,3
	Λοιποί τομείς	395,9	194,9	116,9
ΙΙ.2	**Πληρωμές**	**547,0**	**310,7**	**284,7**
	Γενική κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	192,0	14,4	15,8
	Λοιποί τομείς	354,9	296,3	268,9
ΙΙΙ	**ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (Ι+ΙΙ)**	**-30.706,8**	**-23.801,3**	**-21.989,0**
IV	**ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (IV.Α+IV.Β+IV.Γ+IV.Δ)**	**29.914,2**	**24.395,4**	**22.068,4**
IV.Α	**Άμεσες επενδύσεις[1]**	**1.420,7**	**274,5**	**693,5**
	Κατοίκων στο εξωτερικό	-1.650,4	-1.479,3	-958,4
	Μη κατοίκων στην Ελλάδα	3.071,1	1.753,8	1.651,9
IV.Β	**Επενδύσεις χαρτοφυλακίου[1]**	**16.428,0**	**27.863,8**	**-20.855,0**
	Απαιτήσεις	-268,9	-3.773,0	13.278,7
	Υποχρεώσεις	16.696,9	31.636,8	-34.133,6
IV.Γ	**Λοιπές επενδύσεις[1]**	**12.094,6**	**-3.636,9**	**42.132,9**
	Απαιτήσεις	-27.823,3	-23.875,7	7.639,4
	Υποχρεώσεις	39.917,8	20.238,8	34.493,6
	(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	-572,7	-2335,0	29978,2
IV.Δ	**Μεταβολή συναλλαγματικών διαθεσίμων[2]**	**-29,0**	**-106,0**	**97,0**
V	**ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ**	**792,6**	**-594,1**	**-79,4**
	ΥΨΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ	**2.521,0**	**3.857,0**	**4.777,0**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 (+) καθαρή εισροή, (-) καθαρή εκροή.
2 (+) μείωση, (-) αύξηση.

Πίνακας VIII.2 Ελλάδα: δείκτες ονομαστικής και πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας (ΣΣΙ)[1]

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές μέσου επιπέδου έτους)

		Πραγματική ΣΣΙ	
	Ονομαστική ΣΣΙ	Με βάση τις σχετικές τιμές καταναλωτή	Με βάση το σχετικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας
2000	-6,3	-6,9	-5,0
2001	1,7	1,3	0,7
2002	2,3	2,6	4,1
2003	5,0	5,4	3,8
2004	1,7	1,9	4,1
2005	-1,0	-0,1	0,4
2006	0,0	0,8	1,7
2007	1,3	1,6	2,4
2008	2,4	2,5	5,4
2009	1,2	1,6	2,2
2010*	-2,8	-0,5	-6,1
Σωρευτική εκατοστιαία μεταβολή δεκαετίας 2001-2010	12,2	18,4	20,1

Πηγές: Συναλλαγματικές ισοτιμίες: ΕΚΤ, ισοτιμίες αναφοράς του ευρώ. Τιμές καταναλωτή: ΔΤΚ: ΕΚΤ, εναρμονισμένος ΔΤΚ όπου υπάρχει. Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας: για την Ελλάδα εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, για τις άλλες χώρες ΕΚΤ.

* Προσωρινά στοιχεία και εκτιμήσεις.

1 Οι δείκτες καταρτίζονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και περιλαμβάνουν τους 28 κυριότερους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδος. Οι συντελεστές στάθμισης υπολογίστηκαν εκ νέου με βάση τις εισαγωγές και εξαγωγές των προϊόντων της μεταποίησης (κατηγορίες 5-8 της Τυποποιημένης Ταξινόμησης Διεθνούς Εμπορίου - SITC 5-8) κατά την τριετία 1998-2000 για την περίοδο 1993-2000 και κατά την τριετία 2004-2006 για την περίοδο 2001-2010, λαμβανομένου υπόψη και του ανταγωνισμού στις τρίτες αγορές.

τους εμπορικούς εταίρους εκτός της ζώνης του ευρώ) (βλ. Πίνακα VIII.2) εκτιμάται ότι βελτιώθηκε αισθητά, περίπου κατά 6%, αν ληφθεί υπόψη το σχετικό κόστος εργασίας στο σύνολο της οικονομίας και γύρω στο 5% αν ληφθεί υπόψη το σχετικό κόστος εργασίας στον επιχειρηματικό τομέα. Το γεγονός αυτό σε αξιόλογο βαθμό αντανακλά τη σημαντική μείωση των αποδοχών και του κόστους εργασίας στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα (βλ. και Κεφάλαιο VII.2).

Όσον αφορά τις προοπτικές του 2011, η *ανάκαμψη των εξαγωγών αγαθών* θα συνεχιστεί,[2] λόγω της προβλεπόμενης αύξησης της εξωτερικής ζήτησης αλλά και επειδή θα εξακολουθήσει να βελτιώνεται η ανταγωνιστικότητα, αντανακλώντας την περαιτέρω μείωση του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (βλ. Κεφάλαιο VII.2). Οι προοπτικές των εξαγωγών είναι δυνατόν να ευνοηθούν και από άλλους παράγοντες που επηρεάζουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων. Πρόκειται, πρώτον, για το ενδεχόμενο να πραγματοποιηθούν ξένες άμεσες επενδύσεις, οι οποίες συνεπάγονται και μεταφορά τεχνολογίας, άρα και βελτίωση της παραγωγικότητας, δεύτερον, για την αποτελεσματικότερη οργάνωση της παραγωγής και της εργασίας εφόσον αξιοποιηθούν σωστά οι αλλαγές των τελευταίων μηνών στο νομικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας και προωθηθούν εγκαίρως οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά προϊ-

2 Τον Ιανουάριο του 2011 οι εισπράξεις από εξαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων αυξήθηκαν κατά 14,1% έναντι του Ιανουαρίου 2010 σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, ενώ η αξία των εξαγωγών εκτός πετρελαιοειδών αυξήθηκε κατά 24,6% σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ.

όντων, καθώς και, τρίτον, για την εφαρμογή των συγκεκριμένων μέτρων που περιλαμβάνονται στη στρατηγική προώθησης των εξαγωγών που ανακοίνωσε το Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας το Δεκέμβριο. Εάν τα ανωτέρω επαληθευθούν, η περαιτέρω μείωση του ελλείμματος θα είναι ουσιαστική και το επίπεδό του θα καταστεί διατηρήσιμο.[3]

Εάν, όπως προβλέπεται, παράλληλα ανακάμψουν οι τουριστικές εισπράξεις (βλ. Τμήμα 2 του παρόντος κεφαλαίου) και συνεχίσουν να μειώνονται οι εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών, εκτιμάται ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών θα υποχωρήσει περαιτέρω το 2011, ίσως κάτω του 9% του ΑΕΠ, παρά την άνοδο της τιμής του πετρελαίου και των πληρωμών για τόκους.

Βεβαίως, η ζήτηση *εισαγόμενων καταναλωτικών αγαθών* θα εξακολουθήσει μεν να επηρεάζεται πτωτικά από την εκτιμώμενη διόρθωση του καταναλωτικού προτύπου των νοικοκυριών, αλλά αυτό δεν μπορεί να αντανακλάται συνεχώς σε *υψηλούς* ρυθμούς μείωσης των εισαγωγών, εφόσον έχει προηγηθεί σημαντική μείωση του επιπέδου τους. Επίσης, η ζήτηση *εισαγόμενων κεφαλαιακών αγαθών* θα επηρεαστεί *αυξητικά* όταν αρχίσουν να ανακάμπτουν οι επενδύσεις (ίσως προς τα τέλη του έτους) και κατά μείζονα λόγο όταν αρχίσουν μεγάλες επενδύσεις σε μονάδες παραγωγής αιολικής ενέργειας, οι οποίες συνεπάγονται σημαντικές εισαγωγές εξοπλισμού (βλ. και Κεφάλαιο XI.3). Ακόμη, πρέπει να επισημανθεί ότι *—με τα σημερινά παραγωγικά δεδομένα—* η διατήρηση υψηλών ρυθμών ανόδου των εξαγωγών στο μέλλον θα συνεπάγεται και άνοδο των πληρωμών για εισαγωγές πρώτων υλών και ενδιάμεσων προϊόντων που αποτελούν εισροή για την παραγωγή ορισμένων εξαγώγιμων προϊόντων μας (όχι όλων). Αυτό το ενδεχόμενο είναι άλλος ένας λόγος για τον οποίο πρέπει να επιταχυνθεί η εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων στις αγορές προϊόντων και εργασίας και να ενταθεί η προσπάθεια για την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων,[4] προκειμένου να επιτευχθεί όχι μόνο η αύξηση των εξαγωγών, αλλά και η υποκατάσταση των εισαγωγών *για όσες κατηγορίες προϊόντων αυτό μπορεί να είναι μια ρεαλιστική προοπτική λαμβάνοντας υπόψη τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας, όπως αυτά θα διαμορφωθούν μετά τις διαρθρωτικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις.*

2 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Το 2010 το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε κατά 1,8 δισεκ. ευρώ ή 6,8% σε σχέση με το 2009 και διαμορφώθηκε σε 24,1 δισεκ. ευρώ. Η μείωση, σε ετήσια βάση, άρχισε να καταγράφεται από τον Ιούλιο. Η εξέλιξη σε ολόκληρο το 2010 αντανακλά κυρίως τη μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου και την αύξηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου των υπηρεσιών. Αντίθετα, το πλεόνασμα του ισοζυγίου των τρεχουσών μεταβιβάσεων περιορίστηκε σημαντικά, ενώ το έλλειμμα του ισοζυγίου των εισοδημάτων παρουσίασε μικρή αύξηση.

2.1 ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ

Ο περιορισμός του συνολικού ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου κατά 2,5 δισεκ. ευρώ οφείλεται κυρίως στη μείωση του εμπορικού ελλείμματος εκτός καυσίμων και πλοίων κατά 3,8 δισεκ. ευρώ.[5] Αντίθετα, οι καθαρές πληρωμές για εισαγωγές καυσίμων αυξήθηκαν κατά 1,0 δισεκ. ευρώ ή 13,6%, ενώ οι καθαρές πληρωμές για αγορές πλοίων αυξήθηκαν κατά 0,3 δισεκ. ευρώ ή 7,9%.

3 Βλ. και OECD (2011), "The Impact of Structural Reforms on Current Account Imbalances", *Economics Department Policy Notes*, No. 3. Επίσης, IMF (2011), *Greece: Third Review Under the Stand-By Arrangement – Staff Report*, και European Commission (2011), *The Economic Adjustment Programme for Greece, Third Review*, Occasional Paper no. 77.

4 Βλ. και OECD, όπ. π.

5 Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι πληρωμές για εισαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων, οι οποίες είναι περίπου τριπλάσιες των εισπράξεων από εξαγωγές, μειώθηκαν κατά 12,6% το 2010, ενώ οι εισπράξεις από αντίστοιχες εξαγωγές μειώθηκαν μόνο κατά 1,3%. Η μείωση των εισαγωγών αφορά όλες τις κατηγορίες προϊόντων εκτός από τα προϊόντα μεταλλουργίας (λόγω αύξησης των διεθνών τιμών). Επίσης, σύμφωνα με τα διαθέσιμα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2010, η αξία των εξαγωγών χωρίς πετρελαιοειδή αυξήθηκε κατά 8,5%, ενώ το αντίστοιχο μέγεθος για τις εισαγωγές μειώθηκε κατά 10,7%. Η αύξηση των εισπράξεων προέρχεται κυρίως από αγορές εκτός της ζώνης του ευρώ, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό των εισαγωγών προέρχεται από χώρες της ΕΕ.

2.2 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΙΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ

Η άνοδος του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών κατά 0,6 δισεκ. ευρώ οφείλεται κυρίως στην άνοδο των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών και δευτερευόντως στη μείωση των καθαρών πληρωμών για λοιπές υπηρεσίες. Οι ακαθάριστες εισπράξεις από υπηρεσίες μεταφορών (κυρίως από την εμπορική ναυτιλία) παρουσίασαν άνοδο κατά 13,8% και, παρά την αύξηση των αντίστοιχων πληρωμών κατά 15,3%, οι καθαρές εισπράξεις αυξήθηκαν κατά 0,8 δισεκ. ευρώ, γεγονός που οφείλεται τόσο στη μέση ετήσια αύξηση των ναύλων κατά 30% (βλ. και Διάγραμμα VIII.1) όσο και στην ανάκαμψη του παγκόσμιου εμπορίου.[6] Ασφαλείς εκτιμήσεις και προβλέψεις για το τρέχον και τα επόμενα έτη δεν είναι δυνατόν να διατυπωθούν μετά τις φυσικές καταστροφές που σημειώθηκαν στην Αυστραλία και στην Ιαπωνία και αναμένεται να επηρεάσουν βραχυπρόθεσμα με διαφορετικό τρόπο κάθε τύπο πλοίων (μεταφοράς ξηρού φορτίου, πετρελαίου, υγροποιημένου αερίου και εμπορευματοκιβωτίων).[7] Αντίθετα, οι καθαρές εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες περιορίστηκαν κατά 0,5 δισεκ. ευρώ, καθώς οι ταξιδιωτικές δαπάνες στην Ελλάδα από μη κατοίκους μειώθηκαν κατά 0,8 δισεκ. ευρώ ή 7,6%, ενώ οι αντίστοιχες δαπάνες στο εξωτερικό από κατοίκους Ελλάδος μειώθηκαν κατά 0,27 δισεκ. ευρώ ή 11,1%. Οι καθαρές πληρωμές για "λοιπές" υπηρεσίες περιορίστηκαν κατά 0,35 δισεκ. ευρώ. Η μείωση των καθαρών εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες το 2010 αντανακλά σε σημαντικό βαθμό τη μείωση της μέσης ημερήσιας δαπάνης και δευτερευόντως της μέσης διάρκειας παραμονής των τουριστών στην Ελλάδα, ενώ οι αφίξεις παρουσίασαν μικρή αύξηση κατά 0,6%.

Σχετικά με τις *προοπτικές του ισοζυγίου υπηρεσιών*, επισημαίνονται τα εξής:

Όσον αφορά τις *εισπράξεις από υπηρεσίες μεταφορών*, είναι γνωστό ότι η *εμπορική ναυτιλία* κατατάσσεται στους δυναμικότερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας και έχει καταγράψει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης,[8] που συνδέονται πρωτίστως με το παγκόσμιο εμπόριο. Η διαδικασία ανανέωσης του ελληνόκτητου στόλου, η οποία εντάθηκε από το 2006, συνετέλεσε στην ποιοτική αναβάθμισή του με μείωση της μέσης ηλικίας του.[9] Αν και ο όγκος του

Διάγραμμα VIII.1 Εξέλιξη δεικτών ναύλων πλοίων ξηρού φορτίου (BDI) και πετρελαιοφόρων (BDTI)

(τριμηνιαία στοιχεία)

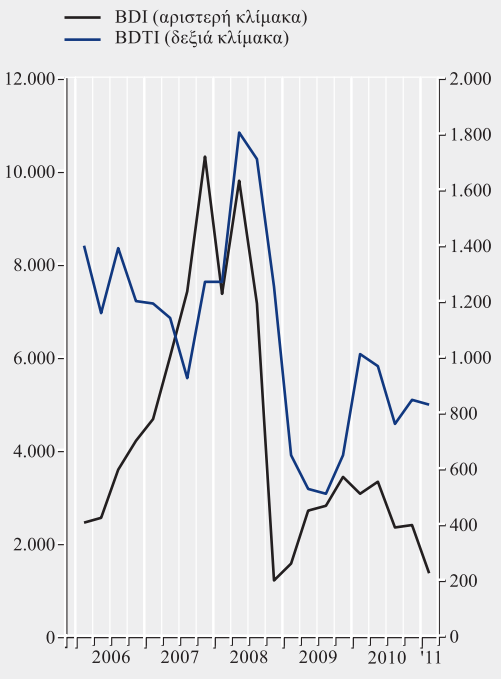

Πηγή: Clarkson Research Services.

6 Ειδικότερα, ο δείκτης ναύλων πλοίων ξηρού φορτίου (BDI – Baltic Dry Index) σημείωσε ετήσια άνοδο κατά 5,7% το 2010, ενώ ο δείκτης ναύλων πετρελαιοφόρων πλοίων (BDTI – Baltic Dirty Tanker Index) κατά 54,2%. Για το ρυθμό ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας και αύξησης του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου (αγαθών και υπηρεσιών), βλ. Κεφάλαιο ΙΙΙ.

7 Το πρώτο τρίμηνο του 2011 συγκριτικά με την αντίστοιχη περίοδο του 2010, οι ναύλοι κατέγραψαν μείωση της τάξεως του 22% και η μεγαλύτερη πτώση σημειώθηκε στους ναύλους των πλοίων μεταφοράς ξηρού φορτίου.

8 European Commission (2011), *The Economic Adjustment Programme for Greece, Third Review*, Occasional Paper no. 77, σελ. 10-12. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Lloyd's Register - Fairplay που επεξεργάστηκε η Ελληνική Επιτροπή Ναυτιλιακής Συνεργασίας του Λονδίνου, στις αρχές του 2011 ο ελληνόκτητος στόλος αντιστοιχούσε στο 15% περίπου του παγκόσμιου στόλου, ενώ ο υπό ναυπήγηση στόλος στο 13,5% του αντίστοιχου παγκόσμιου (σε όρους dwt).

9 Η μέση ηλικία ανέρχεται στα 7,9 έτη, όσο δηλαδή και η μέση ηλικία του παγκόσμιου στόλου, και είναι μειωμένη κατά περίπου 10 έτη σε σχέση με το στόλο του έτους 2000.

παγκόσμιου εμπορίου εκτιμάται ότι το 2011 θα καταγράψει αύξηση κατά 7% περίπου,[10] ο μεγάλος αριθμός νέων πλοίων που αναμένεται να παραδοθούν τα επόμενα έτη θα περιορίσει τη δυνατότητα ανόδου των ναύλων.[11]

Όσον αφορά τις εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες, αξίζει να εξεταστούν οι ελληνικές επιδόσεις στην παγκόσμια *αγορά κρουαζιέρας,* η οποία την τελευταία δεκαετία αυξάνεται με μέσο ετήσιο ρυθμό άνω του 10%, σε όρους επιβατών (ο ρυθμός αυτός αναμένεται να διατηρηθεί και το 2011). Αν και οι ελληνικοί προορισμοί προσελκύουν την πλειοψηφία των Ευρωπαίων επιβατών κρουαζιέρας,[12] η Ελλάδα ως χώρα επιβίβασης κατατάσσεται στην τέταρτη θέση. Η αύξηση του μεριδίου των τουριστών που ξεκινούν την κρουαζιέρα τους από την Ελλάδα μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αύξηση των εισπράξεων, δεδομένου ότι η μέση δαπάνη ανά επιβάτη κρουαζιέρας εκτιμάται στο μεν λιμένα αφετηρίας (embarkation port) σε 271 ευρώ, ενώ στο λιμένα προσέγγισης (port-of-call) σε 61 ευρώ.[13] Παράλληλα, η βελτίωση των υποστηρικτικών προς την κρουαζιέρα υποδομών (π.χ. των αεροδρομίων, των λιμενικών εγκαταστάσεων) θα συμβάλει περαιτέρω στην προσέλκυση εταιριών κρουαζιέρας στους ελληνικούς λιμένες.

Ωστόσο, το 2010 ήταν μια δύσκολη χρονιά για τον ελληνικό τουρισμό, με σημαντικές απώλειες εσόδων. Η μικρή αύξηση των αφίξεων υπεραντισταθμίστηκε, όπως προαναφέρθηκε, από τη μείωση της μέσης διάρκειας παραμονής και κυρίως της μέσης ημερήσιας κατά κεφαλήν δαπάνης – εξελίξεις που εν μέρει αντανακλούσαν την υποχώρηση της *συνολικής* ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, μεταξύ άλλων λόγω της εκτροπής μεγάλου αριθμού αφίξεων σε εναλλακτικούς προορισμούς, μετά τα συχνά επεισόδια, διαδηλώσεις και κινητοποιήσεις στην ευρύτερη περιοχή των Αθηνών και τη μεγάλη προβολή τους από διεθνή μέσα ενημέρωσης.[14]

Για το 2011 οι προοπτικές είναι μάλλον ευνοϊκές, λόγω της συνεχιζόμενης ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας, της μείωσης των συντελεστών του ΦΠΑ για υπηρεσίες διαμονής παρεχόμενες από τουριστικά καταλύματα, η οποία αποσκοπεί στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, καθώς και των εξελίξεων σε χώρες της Βόρειας Αφρικής που μέχρι πρόσφατα αποτελούσαν ανταγωνιστικούς τουριστικούς προορισμούς.[15] Σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, βεβαίως, απαιτείται *αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος,* βάσει νέων κατευ-

10 IMF, *World Economic Outlook,* Απρίλιος 2011.

11 Συγκεκριμένα, μετά την καταστροφή στην Ιαπωνία, η εντατικότερη χρήση του υγροποιημένου αερίου και του θερμικού άνθρακα από τη χώρα αυτή για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας θα συντελέσει στην αύξηση της ζήτησης των πλοίων που μεταφέρουν τα εν λόγω προϊόντα. Η καταστροφή μέρους των αποθεμάτων σιδηρομεταλλεύματος θα συμβάλει στην αύξηση των εισαγωγών του, αφού αποκατασταθούν πρώτα οι ζημιές στα πληγέντα χαλυβουργεία της χώρας. Όμως, η αναμενόμενη μείωση της βιομηχανικής παραγωγής της Ιαπωνίας θα περιορίσει τον όγκο των εξαγωγών της και συνεπώς τη ζήτηση πλοίων μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων. Παράλληλα, η απόφαση της Γερμανίας να διακόψει προσωρινά τη λειτουργία των πυρηνικών της εργοστασίων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας θα απαιτήσει τη χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας (άνθρακα, φυσικού αερίου κ.ά.). Από την πλευρά της προσφοράς υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών, αν και αναμένεται να παραδοθεί εντός του 2011 σημαντικός αριθμός νέων πλοίων – κυρίως μεταφοράς ξηρού-χύδην φορτίου – η πρόσφατη επαναδραστηριοποίηση των διαλυτηρίων πλοίων στο Μπαγκλαντές (Μάρτιος 2011) θα συμβάλει στον περιορισμό του ρυθμού αύξησης του παγκόσμιου στόλου.

12 European Cruise Council (2010), *Contribution of Cruise Tourism to the Economies of Europe.* Η κατάταξη των χωρών και τα σχετικά μερίδιά τους είναι: (α) με βάση τις προσεγγίσεις σε λιμένες: Ελλάδα (20,9%), Ιταλία (20,9%) και Ισπανία (17,3%), ενώ (β) με βάση τους αφετήριους λιμένες: Ιταλία (35,3), Ισπανία (20,5%), Ην. Βασίλειο (15,2%) και Ελλάδα (10,4%).

13 Σύμφωνα με το προηγούμενο καθεστώς, τα πλοία που δεν έφεραν κοινοτική σημαία αποκλείονταν από κρουαζιέρες με αφετηρία ελληνικό λιμένα. Ο Ν. 3872/2010 για την εκτέλεση περιηγητικών πλόων από πλοία με σημαία τρίτων χωρών με αφετηρία ελληνικό λιμένα και η Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) της 14ης Δεκεμβρίου 2010 για τον καθορισμό των σχετικών δικαιολογητικών προβλέπουν την άρση των περιορισμών για την πραγματοποίηση κυκλικών πλόων από πλοία που φέρουν μη κοινοτική σημαία με αφετηρία ελληνικό λιμένα. Ωστόσο, *τα πρώτα ουσιαστικά αποτελέσματα από τη θεσμική αυτή αλλαγή δεν αναμένονται πριν από το 2012,* αφού οι περισσότερες εταιρίες του κλάδου είχαν ήδη ολοκληρώσει τον προγραμματισμό τους για το 2011 κατά την ημερομηνία έκδοσης του νόμου και της σχετικής ΚΥΑ. Επιπλέον, εκπρόσωποι επιχειρηματικών φορέων του τουρισμού και της κρουαζιέρας έχουν διατυπώσει επιφυλάξεις για το βαθμό απελευθέρωσης και τις γραφειοκρατικές διαδικασίες που προβλέπονται από το νέο θεσμικό πλαίσιο, όταν π.χ. απαιτείται υπογραφή σύμβασης με το Ελληνικό Δημόσιο.

14 Είναι χαρακτηριστικό ότι στην κατάταξη του World Economic Forum με βάση το Δείκτη Ταξιδιωτικής και Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας 2011, η Ελλάδα υποχώρησε στην 29η θέση από την 24η.

15 Ο συντελεστής ΦΠΑ που επιβάλλεται σε υπηρεσίες διαμονής που παρέχουν τα τουριστικά καταλύματα αναπροσαρμόστηκε από το 11% στο 6,5%. Ενώ ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) προβλέπει άνοδο των αφίξεων για το 2011 της τάξεως του 4%-5% παγκοσμίως (World Tourism Barometer, vol. 9, no. 1, Φεβρουάριος 2011), υπάρχουν σαφείς ενδείξεις για περαιτέρω αύξηση του τουριστικού ρεύματος στη χώρα μας λόγω των γεγονότων στη Β. Αφρική (αύξηση των προκρατήσεων από Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Αγγλία και Ρωσία και αύξηση κατά 19% των προαναγγελιών αφίξεων κρουαζιεροπλοίων στο λιμάνι του Πειραιά για το 2011 σύμφωνα με τον ΟΛΠ.

θύνσεων[16] για προσέλκυση επισκεπτών υψηλοτέρου εισοδηματικού επιπέδου, ενθάρρυνση της μόνιμης ή εποχικής διαμονής εύπορων συνταξιούχων από άλλες χώρες, αλλά και εργαζόμενων ελεύθερων επαγγελματιών, ενθάρρυνση του συνεδριακού τουρισμού, προσέλκυση ξένων επισκεπτών και στην ηπειρωτική και ορεινή Ελλάδα. Ιδιαίτερη σημασία θα έχουν η προστασία και ανάδειξη των παραδοσιακών οικισμών, η ενίσχυση του ορεινού τουρισμού, η αναβάθμιση των υπηρεσιών που παρέχονται στα μουσεία και σε χώρους μεγάλης επισκεψιμότητας, η προστασία χώρων φυσικού κάλλους, η ενίσχυση των σύγχρονων υποδομών στις συγκοινωνίες, στις επικοινωνίες και στις υπηρεσίες υγείας, καθώς και η αναβάθμιση της Αθήνας, που αποτελεί βασικό σημείο εισόδου στη χώρα. Παράλληλα, έχουν προταθεί η συγχρηματοδότηση έργων υποδομής με τη μορφή συμπράξεων με ιδιωτικούς φορείς, η συλλογική συμμετοχή επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων που απαιτούνται για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την αύξηση του αριθμού των αφίξεων, η βελτίωση της κατάρτισης που παρέχουν οι Σχολές Τουριστικών Επαγγελμάτων και η εξέταση της εισαγωγής τουριστικών σπουδών και στα πανεπιστήμια (όχι μόνο σε μεταπτυχιακό επίπεδο), με τελικό στόχο να δημιουργηθεί στη χώρα ένα κέντρο τουριστικής εκπαίδευσης για την ευρύτερη περιοχή.

2.3 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ

Η αύξηση των καθαρών πληρωμών κυρίως για τόκους, μερίσματα και κέρδη συνέτεινε στην μικρή αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου των εισοδημάτων κατά 0,2 δισεκ. ευρώ το 2010, με προοπτική περαιτέρω επιβάρυνσης το 2011 εν όψει των αυξημένων πληρωμών τόκων του Ελληνικού Δημοσίου.[17]

2.4 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ

Τέλος, το πλεόνασμα του ισοζυγίου των τρεχουσών μεταβιβάσεων μειώθηκε κατά 1,1 δισεκ. ευρώ σε σύγκριση με το 2009 και διαμορφώθηκε στα 0,2 δισεκ. ευρώ. Η μείωση αυτή προέκυψε από το γεγονός ότι οι "λοιποί τομείς" (μεταναστευτικά εμβάσματα κ.λπ.) εμφάνισαν καθαρές μεταβιβαστικές *πληρωμές* ύψους 129 εκατ. ευρώ, έναντι καθαρών *εισπράξεων* ύψους 444 εκατ. ευρώ το 2009, ενώ οι καθαρές μεταβιβαστικές εισπράξεις του τομέα της γενικής κυβέρνησης (κυρίως από την ΕΕ) μειώθηκαν κατά 520 εκατ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή προκύπτει κατά τα 2/3 περίπου από τη μείωση των εισπράξεων και κατά το 1/3 από την αύξηση των πληρωμών.[18]

3 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ: ΤΟ ΕΣΠΑ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ

Το 2010 το πλεόνασμα του ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων διατηρήθηκε στα ίδια περίπου επίπεδα με το 2009 και διαμορφώθηκε σε 2,1 δισεκ. ευρώ.[19] Η αύξηση της απορρόφησης των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων και η αποτελεσματική αξιοποίησή τους έχουν πλέον ενταχθεί στις κατευθύνσεις του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής. Οι συγκεκριμένοι κυβερνητικοί στόχοι διατυπώνονται στο "Μνημό-

16 Βλ. π.χ. ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος στο συνέδριο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) με θέμα "Τουρισμός και Ελληνική Οικονομία" στις 18.10.2010, καθώς και την πρόσφατη μελέτη του ΣΕΤΕ και της Eurobank *Ελληνικός τουρισμός 2020 – Πρόταση για το νέο αναπτυξιακό μοντέλο*, 12.1.2011.

17 Βλ. Πίνακα 8.9, σελ. 166, της Εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού του 2011.

18 Οι τρέχουσες μεταβιβάσεις από την ΕΕ περιλαμβάνουν κυρίως τις άμεσες ενισχύσεις και επιδοτήσεις στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), καθώς και τις καταβολές από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ενώ οι τρέχουσες μεταβιβάσεις προς την ΕΕ περιλαμβάνουν κυρίως τις αποδόσεις προς τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό. Η μείωση των καθαρών μεταβιβάσεων από την ΕΕ προκύπτει εν μέρει λόγω της έκτακτης εισφοράς στο ταμείο χαρτοφυλακίου JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas) ύψους 258 εκατ. ευρώ, ενώ η μείωση των καθαρών εισπράξεων των λοιπών τομέων προέρχεται κυρίως από το σκέλος των εισπράξεων. Σύμφωνα όμως με προσωρινά στοιχεία του ισοζυγίου πληρωμών της Τράπεζας της Ελλάδος, οι καθαρές τρέχουσες μεταβιβάσεις από την ΕΕ το *πρώτο δίμηνο του 2011* ανήλθαν σε 1.421 εκατ. ευρώ, έναντι ελλείμματος 685 εκατ. ευρώ το αντίστοιχο διάστημα του 2010. Εκτιμάται όμως ότι, λόγω της ταχείας διεκπεραίωσης των σχετικών διαδικασιών, το δίμηνο αυτό του τρέχοντος έτους έχει ήδη εισρεύσει το μεγαλύτερο μέρος των κονδυλίων που αφορούν τις άμεσες ενισχύσεις και επιδοτήσεις στο πλαίσιο της ΚΑΠ για ολόκληρο το 2011.

19 Οι κεφαλαιακές μεταβιβάσεις από την ΕΕ περιλαμβάνουν κυρίως τις απολήψεις από τα Διαρθρωτικά Ταμεία (στα οποία περιλαμβάνεται και το Ταμείο Συνοχής) – πλην του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου – βάσει των ΚΠΣ και του ΕΣΠΑ. Επισημαίνεται ότι το 2009 είχαν εισπραχθεί κονδύλια ύψους 1,1 δισεκ. ευρώ περίπου από το Γ΄ ΚΠΣ και 1,1 δισεκ. ευρώ από το ΕΣΠΑ, ενώ το 2010 τα σχετικά κονδύλια αφορούν σχεδόν αποκλειστικά εισπράξεις από το ΕΣΠΑ.

νιο Συνεννόησης", όπως επικαιροποιείται ανά τρίμηνο.[20]

Το 2010 οι εκταμιεύσεις για έργα και προγράμματα του ΕΣΠΑ αυξήθηκαν σημαντικά σε 2,3 δισεκ. ευρώ, έναντι 1,1 δισεκ. ευρώ το 2009, με αποτέλεσμα ο ρυθμός απορρόφησης να υπερβεί το 18% της συνολικής κοινοτικής χρηματοδότησης της περιόδου 2007-2013 (υπερβαίνοντας μάλιστα, *βάσει των αιτήσεων πληρωμών,* τον ετήσιο στόχο που είχε τεθεί στο Μνημόνιο), ενώ έως το τέλος του 2011 επιδιώκεται να υπερβεί το 35%.[21] Σύμφωνα με την τρίτη έκθεση αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, πέρα από την επίτευξη του στόχου της απορροφητικότητας, διαπιστώνεται πρόοδος όσον αφορά τα συγκεκριμένα μέτρα και το γενικότερο ρυθμιστικό και οργανωτικό πλαίσιο που προβλέπονται στο Μνημόνιο σχετικά με την υλοποίηση του ΕΣΠΑ.[22]

Στην παρούσα περίοδο σοβαρών δημοσιονομικών περιορισμών, το ΕΣΠΑ αποτελεί ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο ανάκαμψης της οικονομίας με μικρή δημοσιονομική επιβάρυνση. Όπως προβλέπεται στο Μνημόνιο, οι πόροι του Προϋπολογισμού Δημόσιων Επενδύσεων (ΠΔΕ) διατίθενται κατά προτεραιότητα στα συγχρηματοδοτούμενα από κοινοτικούς πόρους έργα[23] (βλ. και Κεφάλαιο V.1.3.1).

Σημειώνεται επίσης ότι μέχρι το 2013 οι άμεσες ενισχύσεις και επιδοτήσεις στο πλαίσιο της ΚΑΠ διατηρούνται σε γενικές γραμμές ως έχουν και θα κυμαίνονται γύρω στα 2,5 δισεκ. ευρώ ετησίως.[24] Κατά συνέπεια, οι συνολικές καθαρές μεταβιβάσεις πόρων από την ΕΕ το 2011 (τρέχουσες και κεφαλαιακές μεταβιβάσεις μείον αποδόσεις στον Κοινοτικό Προϋπολογισμό) θα διαμορφωθούν σε ταμειακή βάση στα 4 δισεκ. ευρώ περίπου, έναντι 2,6 δισεκ. ευρώ το 2010.

4 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Το ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών το 2010 παρουσίασε καθαρή εισροή 22,1 δισεκ. ευρώ, έναντι 24,4 δισεκ. ευρώ το 2009. Ειδικότερα, καθαρή εισροή εμφάνισαν οι κατηγορίες των άμεσων επενδύσεων (ύψους 0,7 δισεκ. ευρώ) και των λοιπών επενδύσεων (ύψους 42,1 δισεκ. ευρώ), ενώ καθαρή εκροή (ύψους 20,9 δισεκ. ευρώ) εμφάνισε η κατηγορία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου.

Η καθαρή εισροή κεφαλαίων μη κατοίκων για άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα (βλ. Πίνακα VIII.3) ανήλθε σε 1,7 δισεκ. ευρώ το 2010 (έναντι καθαρής εισροής 1,8 δισεκ. ευρώ το

20 Σύμφωνα με το "Μνημόνιο Συνεννόησης" (3.5.2010 – N. 3845) και τις επικαιροποιήσεις του στις 6.8.2010, 22.11.2010 και 11.2.2011, οι στόχοι για την απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων κατ' έτος (με βάση τις αιτήσεις πληρωμών) διαμορφώνονται ως εξής: 2010: 2.750 εκατ. ευρώ, 2011: 3.350 εκατ. ευρώ, 2012: 3.730 εκατ. ευρώ και 2013: 3.890 εκατ. ευρώ. Στα ποσά αυτά δεν περιλαμβάνεται η Αγροτική Ανάπτυξη.

21 Βάσει προσωρινών στοιχείων του ισοζυγίου πληρωμών της Τράπεζας της Ελλάδος, στο τέλος Φεβρουαρίου του 2011 το ποσοστό απορρόφησης του ΕΣΠΑ έφθασε στο 21% της συνολικής κοινοτικής χρηματοδότησης. Η επιτάχυνση της υλοποίησης του ΕΣΠΑ επιβεβαιώνεται και στο πρόσφατο έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *State of execution of interim payments*, 1.2.2011.

22 Βλ. αναλυτικά, Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική – Ενδιάμεση Έκθεση,* Οκτώβριος 2010, σελ. 97. Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης, στις 3.1.2011 τέθηκε σε πλήρη λειτουργία η νέα διαδικασία πληρωμών του ΕΣΠΑ μέσω ειδικού κεντρικού λογαριασμού που τηρείται στην Τράπεζα της Ελλάδος. Αιτήσεις για δώδεκα μεγάλα έργα υποδομής υποβλήθηκαν ήδη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Επίσης, αξιολογήθηκε το έργο της ομάδας εργασίας η οποία μεριμνά για την ταχεία εφαρμογή των έργων. Βλ. European Commission, *The Economic Adjustment Programme for Greece – Third review – Winter 2011,* Occasional Papers no. 77, και IMF, *Greece – Third Review Under the Stand-By Arrangement*, Μάρτιος 2011. Μέχρι το τέλος του 2011 πρέπει να έχει εισαχθεί το διαδικτυακό ανοικτό σύστημα παρακολούθησης των διαδικασιών υλοποίησης των δημόσιων έργων και να πιστοποιηθεί η διοικητική επάρκεια όλων των διαχειριστικών αρχών του ΕΣΠΑ, σύμφωνα με τα πρότυπα του Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης.

23 Το 2011, το 73% του ΠΔΕ θα συγχρηματοδοτηθεί από κοινοτικούς πόρους, με συνέπεια την εξοικονόμηση εθνικών πόρων. Μέρος της εθνικής συμμετοχής είναι δυνατόν να χρηματοδοτηθεί με δάνεια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ). Σχετική σύμβαση με την ΕΤΕπ για τη χορήγηση δανείου ύψους 2 δισεκ. ευρώ με ευνοϊκούς όρους υπογράφηκε τον Ιούλιο του 2010, ενώ συζητείται η χορήγηση και νέων δανείων. Επιπλέον στο τμήμα του ΠΔΕ που χρηματοδοτείται αποκλειστικά από εθνικούς πόρους, η επιλογή των έργων θα γίνεται με κριτήριο τη συμπληρωματικότητα, τις συνέργειες και τη σκοπιμότητα σε σχέση με την εκτέλεση έργων συγχρηματοδοτούμενων από την ΕΕ (βλ. Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2011).

24 Νέα μέτρα εφαρμογής της ΚΑΠ θα ισχύσουν μετά το 2013, τα οποία θα επηρεάσουν το ύψος, τη σύνθεση και τον τρόπο καταβολής των σχετικών κονδυλίων. Για το μέλλον της ΚΑΠ με ορίζοντα το 2020, βλ. *Communication from the Commission, The CAP towards 2020: Meeting the food, natural resources and territorial challenges of the future*, COM (2010)672/5 και τα *Συμπεράσματα του Συμβουλίου Υπουργών Γεωργίας και Αλιείας*, 17 Μαρτίου 2011. Στα μέσα του 2011 θα ακολουθήσουν οι προτάσεις για το αντίστοιχο νομοθετικό πλαίσιο. Το σύνολο των δαπανών του Κοινοτικού Προϋπολογισμού της περιόδου 2014-2020 θα επανεξεταστεί στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ με ορίζοντα το 2020 ("Ευρώπη 2020"), η οποία υιοθετήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 17ης Ιουνίου 2010.

Πίνακας VIII.3 Διάρθρωση ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα κατά γεωγραφική περιοχή προέλευσης

(εκατ. ευρώ)

	2008	2009	2010*
Ευρωπαϊκή Ένωση - 27	2.908	1.561	1.565
Ζώνη του ευρώ	3.043	1.601	1.764
Υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ[1]	131	87	82
Βαλκανικές χώρες[2]	1	0	3
Μέση Ανατολή, Μεσόγειος και πρώην ΕΣΣΔ[3]	-5	6	9
Άλλες χώρες	37	100	-7
Σύνολο άμεσων επενδύσεων μη κατοίκων	**3.071**	**1.754**	**1.652**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Αυστραλία, Καναδάς, Ισλανδία, Ιαπωνία, Ν. Κορέα, Μεξικό, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Ελβετία, Τουρκία και ΗΠΑ.
2 Αλβανία και χώρες πρώην Γιουγκοσλαβίας (Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κροατία, ΠΓΔΜ, Σερβία και Μαυροβούνιο).
3 Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδος στη Μέση Ανατολή, τη Μεσόγειο και στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ.

Πίνακας VIII.4 Διάρθρωση ελληνικών άμεσων επενδύσεων στο εξωτερικό κατά γεωγραφική περιοχή προορισμού

(εκατ. ευρώ)

	2008	2009	2010*
Ευρωπαϊκή Ένωση - 27	685	1.142	638
Ζώνη του ευρώ	1.028	1.118	493
Υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ[1]	620	18	24
Βαλκανικές χώρες[2]	164	143	111
Μέση Ανατολή, Μεσόγειος και πρώην ΕΣΣΔ[3]	64	21	28
Άλλες χώρες	116	155	157
Σύνολο άμεσων επενδύσεων κατοίκων	**1.650**	**1.479**	**958**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Αυστραλία, Καναδάς, Ισλανδία, Ιαπωνία, Ν. Κορέα, Μεξικό, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Ελβετία, Τουρκία και ΗΠΑ.
2 Αλβανία και χώρες πρώην Γιουγκοσλαβίας (Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κροατία, ΠΓΔΜ, Σερβία και Μαυροβούνιο).
3 Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδος στη Μέση Ανατολή, τη Μεσόγειο και στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ.

2009),[25] ενώ σημειώθηκε εκροή ύψους 1 δισεκ. ευρώ (έναντι 1,5 δισεκ. ευρώ το 2009) για άμεσες επενδύσεις στο εξωτερικό και συγκεκριμένα στις βαλκανικές χώρες και στην Πολωνία από κατοίκους Ελλάδος (βλ. Πίνακα VIII.4). Στην κατηγορία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, η καθαρή εκροή ύψους 20,9 δισεκ. ευρώ (έναντι καθαρής εισροής 27,9 δισεκ. ευρώ το 2009) οφείλεται κυρίως στη μείωση κατά 33,0 δισεκ. ευρώ των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια που εκδόθηκαν από κατοίκους Ελλάδος. Η εκροή αυτή αντισταθμίστηκε εν μέρει από την εισροή 14,1 δισεκ. ευρώ λόγω μείωσης των τοποθετήσεων των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και θεσμικών επενδυ-

25 Η κυριότερη εισροή κεφαλαίων μη κατοίκων για άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα αφορά την εισροή 939 εκατ. ευρώ λόγω συμμετοχής της Crédit Agricole SA στην αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος ΑΕ. Εισροή 410 εκατ. ευρώ σημειώθηκε επίσης για την συμμετοχή της Société Générale στην αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της Γενικής Τράπεζας.

τών σε ομόλογα του εξωτερικού. Τέλος, στις "λοιπές" επενδύσεις καταγράφηκε καθαρή εισροή ύψους 42 δισεκ. ευρώ (έναντι καθαρής εκροής 3,6 δισεκ. ευρώ το 2009), η οποία οφείλεται κυρίως στον καθαρό δανεισμό του τομέα της γενικής κυβέρνησης ύψους 30 δισεκ. ευρώ βάσει του Μηχανισμού Στήριξης της ελληνικής οικονομίας, στη μείωση κατά 7,7 δισεκ. ευρώ των τοποθετήσεων των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και θεσμικών επενδυτών σε καταθέσεις και repos στο εξωτερικό, καθώς και στην αύξηση κατά 3,9 δισεκ. ευρώ των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε καταθέσεις και repos στην Ελλάδα.

Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας διαμορφώθηκαν στο τέλος Δεκεμβρίου 2010 σε 4,8 δισεκ. ευρώ.

5 ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ

Η *αρνητική* καθαρή Διεθνής Επενδυτική Θέση της Ελλάδος παρουσιάζει τη διαφορά μεταξύ των υποχρεώσεων και των απαιτήσεων των κατοίκων της χώρας έναντι μη κατοίκων όπως αυτές αποτιμώνται στις αγορές και συμπεριλαμβάνει τόσο τις άμεσες επενδύσεις όσο και τα συναλλαγματικά διαθέσιμα (βλ. Πίνακα VIII.5).

Με βάση τα τελευταία στοιχεία, στο τέλος του 2010 η αρνητική Διεθνής Επενδυτική Θέση (ΔΕΘ) της χώρας έφθασε τα 225,9 δισεκ. ευρώ έναντι 199,6 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2009, δηλαδή οι καθαρές υποχρεώσεις της χώρας αυξήθηκαν κατά 26,3 δισεκ. ευρώ ή 13,2%. Η ΔΕΘ αντιστοιχούσε το 2010 στο 98,2% του ΑΕΠ, έναντι 84,9% του ΑΕΠ το 2009.

Αν η Διεθνής Επενδυτική Θέση αναλυθεί κατά κατηγορία επενδύσεων, προκύπτει ότι όσον αφορά τις άμεσες επενδύσεις το συνολικό αποτέλεσμα ήταν για πρώτη φορά την τελευταία δεκαετία (για την οποία υπάρχουν στοιχεία) θετικό και διαμορφώθηκε σε 3,2 δισεκ. ευρώ. Αυτό σημαίνει ότι οι απαιτήσεις από τις άμεσες επενδύσεις κατοίκων στο εξω-

Πίνακας VIII.5 Διεθνής επενδυτική θέση

(εκατ. ευρώ)

	2008	2009[1]	2010*
1. Άμεσες επενδύσεις	-637	-1.835	3.231
Κατοίκων στο εξωτερικό	26.753	27.387	28.346
Μη κατοίκων στην Ελλάδα	27.390	29.222	25.115
2. Επενδύσεις χαρτοφυλακίου	-120.763	-146.350	-94.410
Απαιτήσεις	88.216	92.215	73.350
Υποχρεώσεις	208.979	238.565	167.760
3. Χρηματοοικονομικά παράγωγα	970	1.771	1.395
4. Λοιπές επενδύσεις	-61.273	-57.049	-140.932
Απαιτήσεις	106.695	129.561	112.576
Υποχρεώσεις	167.968	186.610	253.508
5. Συναλλαγματικά διαθέσιμα	2.521	3.857	4.777
Καθαρή διεθνής επενδυτική θέση (1+2+3+4+5)	-179.182	-199.606	-225.939
ΑΕΠ	236.917	235.017	230.173
% του ΑΕΠ	-75,6	-84,9	-98,2

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Αναθεωρημένα στοιχεία.

τερικό (28,3 δισεκ. ευρώ) υπερέβησαν τις υποχρεώσεις από τις άμεσες επενδύσεις μη κατοίκων στην Ελλάδα (25,1 δισεκ. ευρώ). Η εξέλιξη αυτή *δεν αντανακλά πραγματική μείωση των επενδύσεων μη κατοίκων στην Ελλάδα (δηλαδή αποεπένδυση), αλλά οφείλεται στη μείωση της αποτίμησης* των επενδύσεων αυτών, λόγω της σημαντικής κάμψης των τιμών στο ΧΑ. Σημειώνεται ότι, βάσει των στοιχείων του ισοζυγίου πληρωμών, η καθαρή εισροή για άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα έφθασε το 1,7 δισεκ. ευρώ το 2010.

Όσον αφορά τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου, παρατηρείται βελτίωση της αρνητικής καθαρής θέσης από -146,4 δισεκ. ευρώ σε -94,4 δισεκ. ευρώ, η οποία προήλθε κυρίως από τη μείωση των υποχρεώσεων κατά 70,8 δισεκ. ευρώ. Η μείωση των υποχρεώσεων αντανακλά κυρίως την πτώση των τιμών των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου και δευτερευόντως τη μείωση των θέσεων μη κατοίκων σε ελληνικά ομόλογα, όπως αυτές αποτιμώνται στην ονομαστική αξία των ομολόγων (που αποτυπώνει την υποχρέωση του εκδότη κατά τη λήξη των ομολόγων). Σε κάποιο βαθμό, η μείωση των καθαρών υποχρεώσεων αντανακλά και τη μείωση των τιμών του ΧΑ (στην περίπτωση των επενδύσεων μη κατοίκων σε μετοχές ελληνικών επιχειρήσεων).

Τέλος, στις λοιπές επενδύσεις (κυρίως δάνεια και καταθέσεις), η αύξηση της αρνητικής θέσης κατά 83,9 δισεκ. ευρώ οφείλεται κυρίως στην αύξηση των *υποχρεώσεων* (α) λόγω της κίνησης του λογαριασμού TARGET κατά 38,1 δισεκ. ευρώ και (β) λόγω του δανεισμού του τομέα της γενικής κυβέρνησης κατά 32,8 δισεκ. ευρώ στο πλαίσιο του Προγράμματος Στήριξης, καθώς και στη μείωση των *απαιτήσεων* των πιστωτικών ιδρυμάτων έναντι μη κατοίκων (με τη μορφή καταθέσεων στο εξωτερικό και δανείων σε μη κατοίκους) κατά 26 δισεκ. ευρώ. Οι εξελίξεις που συνετέλεσαν σε αύξηση της αρνητικής θέσης αντισταθμίστηκαν μόνο εν μέρει από το γεγονός ότι οι "λοιποί τομείς" (επιχειρήσεις εκτός πιστωτικών ιδρυμάτων και νοικοκυριά) εμφάνισαν καθαρές απαιτήσεις ύψους 14,6 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2010, έναντι καθαρών υποχρεώσεων 2,4 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2009 – δηλαδή οι εν λόγω καθαρές απαιτήσεις των "λοιπών τομέων" αυξήθηκαν κατά 17 δισεκ. ευρώ στη διάρκεια του 2010, αντανακλώντας αύξηση των καταθέσεών τους στο εξωτερικό (της τάξεως των 9 δισεκ. ευρώ) και μείωση του υπολοίπου των δανείων που είχαν λάβει από το εξωτερικό (της τάξεως των 8 δισεκ. ευρώ), λόγω αναταξινόμησης του κονδυλίου αυτού στον τομέα των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Με βάση τα πρόσφατα στοιχεία που συλλέγει η Διεύθυνση Στατιστικής της Τράπεζας της Ελλάδος, **το ακαθάριστο εξωτερικό χρέος**[26] της χώρας σε τιμές αγοράς ανήλθε στο τέλος του 2010 στα 410,3 δισεκ. ευρώ (178,3% του ΑΕΠ), έναντι 407,9 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2009 (173,5% του ΑΕΠ – βλ. Πίνακα VIII.6).

Αναλυτικότερα, το εξωτερικό χρέος του τομέα της γενικής κυβέρνησης μειώθηκε στη διάρκεια του 2010 κατά 29,4 δισεκ. ευρώ (τέλος 2010: 190,1 δισεκ. ευρώ, τέλος 2009: 219,5 δισεκ. ευρώ). Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην πτώση των τιμών των ελληνικών ομολόγων και δευτερευόντως στη μείωση των θέσεων των ξένων επενδυτών σε ελληνικά ομόλογα. Συγκεκριμένα, ενώ οι θέσεις των ξένων επενδυτών σε ελληνικά ομόλογα σε ονομαστικές τιμές μειώθηκαν κατά 31 δισεκ. ευρώ, η αντίστοιχη μείωση σε αγοραίες τιμές ήταν 65 δισεκ. ευρώ. Η μείωση αυτή αντισταθμίστηκε, όπως προαναφέρθηκε, από το νέο δανεισμό του τομέα της γενικής κυβέρνησης (32,8 δισεκ. ευρώ) στο πλαίσιο του Μηχανισμού Στήριξης.

Οι υποχρεώσεις που αφορούν την Τράπεζα της Ελλάδος απεικονίζονται στο υπόλοιπο του λογαριασμού TARGET, το οποίο από 49 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2009 αυξήθηκε στα 87 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2010, γεγονός

26 Σημειώνεται ότι τα ποσά για το ακαθάριστο εξωτερικό χρέος αναφέρονται μόνο στις υποχρεώσεις κατοίκων έναντι μη κατοίκων ανά τομέα της οικονομίας, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι *απαιτήσεις* των κατοίκων έναντι μη κατοίκων. Οι καθαρές υποχρεώσεις έναντι μη κατοίκων ανά τομέα της οικονομίας μαζί με τα συναλλαγματικά διαθέσιμα παρουσιάζονται στη Διεθνή Επενδυτική Θέση που αναλύθηκε προηγουμένως.

Πίνακας VIII.6 Ακαθάριστο εξωτερικό χρέος

(εκατ. ευρώ)

	2005	2006	2007	2008	2009[1]	2010*
Α. Γενική κυβέρνηση	**145.230**	**154.660**	**177.106**	**191.985**	**219.546**	**190.168**
Β. Τράπεζα της Ελλάδος	**7.217**	**8.183**	**10.797**	**35.348**	**49.036**	**87.088**
Γ. Λοιπά πιστωτικά ιδρύματα	**52.499**	**68.624**	**97.424**	**111.194**	**112.861**	**115.219**
Δ. Λοιποί τομείς	**17.412**	**18.637**	**19.501**	**21.252**	**24.216**	**15.991**
Ε. Άμεσες επενδύσεις	**541**	**2.803**	**3.712**	**2.808**	**2.200**	**1.843**
Υποχρεώσεις προς θυγατρικές εταιρίες	169	620	826	537	266	155
Υποχρεώσεις προς άμεσους επενδυτές	372	2.183	2.886	2.271	1.934	1.688
Ακαθάριστο εξωτερικό χρέος (ΑΕΧ) (Α+Β+Γ+Δ+Ε)	**222.899**	**252.906**	**308.539**	**362.587**	**407.859**	**410.309**
% του ΑΕΠ	**114,4%**	**119,7%**	**135,9%**	**153,0%**	**173,5%**	**178,3%**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Αναθεωρημένα στοιχεία.

που αντανακλά κυρίως τη χρηματοδότηση που παρείχε η ΕΚΤ προς τις ελληνικές τράπεζες.

Το υπόλοιπο των υποχρεώσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων έναντι μη κατοίκων εμφανίζει οριακή αύξηση, σε 115 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2010 από 113 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2009, η οποία όμως είναι αποτέλεσμα αντίθετων μεταβολών στην κατανομή βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων.

Οι υποχρεώσεις των "λοιπών τομέων" το 2010 εμφανίζονται μειωμένες κατά 8 δισεκ. ευρώ περίπου έναντι του 2009, εξέλιξη που οφείλεται στην καθαρή μείωση του εξωτερικού δανεισμού των δημόσιων επιχειρήσεων και των μη χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

IX ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ*

I ΣΥΝΟΨΗ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ

Λόγω των κλιμακούμενων πιέσεων στην αγορά ομολόγων και της δραματικής αύξησης του κόστους δανεισμού,[1] παρά τα διαδοχικά μέτρα που ελήφθησαν έως το Μάρτιο του 2010, οι ελληνικές αρχές στις 23 Απριλίου 2010 απηύθυναν προς τις χώρες της ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) επίσημο αίτημα χρηματοδοτικής συνδρομής. Στις 2 Μαΐου 2010, στο πλαίσιο του Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής, που συμφωνήθηκε με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σε συνεργασία με την ΕΚΤ, και με το ΔΝΤ, και βάσει του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής (ΠΟΠ)[2] που υιοθετήθηκε, αποφασίστηκε να γίνει πιο εμπροσθοβαρής η δημοσιονομική προσαρμογή. Έτσι, ο στόχος για το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης το 2010 διαμορφώθηκε στο 8,1% του ΑΕΠ (αντί του 8,7% που προβλεπόταν στο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης του Ιανουαρίου 2010), έναντι του αναθεωρημένου (βάσει των τότε δεδομένων) ελλείμματος του 2009 που ήταν ίσο με 13,6% του ΑΕΠ. Παράλληλα, επιμηκύνθηκε η προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης, με συνέπεια ο περιορισμός του ελλείμματος κάτω του 3,0% να μετατεθεί για το 2014 από το 2013 που προβλεπόταν προγενέστερα. Στο πλαίσιο του ΠΟΠ αποφασίστηκε χρηματοδοτική βοήθεια προς την Ελλάδα ύψους 110 δισεκ. ευρώ, 80 δισεκ. ευρώ από τις χώρες της ζώνης του ευρώ και 30 δισεκ. ευρώ από το ΔΝΤ.

Η εφαρμογή του ΠΟΠ κατά το 2010 σημείωσε αξιόλογη πρόοδο. Αυτό αναγνωρίστηκε και στις εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΔΝΤ μετά τις πρώτες τρεις αξιολογήσεις εφαρμογής του ΠΟΠ. Το πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής και εξυγίανσης περιλάμβανε για το 2010 σειρά παρεμβάσεων για τον περιορισμό των δαπανών και την αύξηση των εσόδων – ειδικότερα περικοπές αμοιβών και συντάξεων, πάγωμα των προσλήψεων στο Δημόσιο, μείωση των λειτουργικών δαπανών και των επιχορηγήσεων των φορέων του ευρύτερου δημόσιου τομέα, αύξηση των έμμεσων φόρων, αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος και επιβολή έκτακτων εισφορών σε επιχειρήσεις και ιδιώτες, καθώς και ρύθμιση εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων.

Ταυτόχρονα, καταβλήθηκε σημαντική προσπάθεια ώστε να βελτιωθεί ο τρόπος κατάρτισης του προϋπολογισμού, να ενισχυθεί ο έλεγχος των δαπανών, να γίνει πληρέστερη η ενημέρωση όσον αφορά τη δημοσιονομική κατάσταση όλων των φορέων της γενικής κυβέρνησης και γενικότερα να αυξηθεί η αξιοπιστία και η διαφάνεια ως προς τα δημοσιονομικά στοιχεία. Επιπλέον, συνεχίζεται η προσπάθεια αναβάθμισης του φοροεισπρακτικού μηχανισμού και περιορισμού της φοροδιαφυγής.

Σημαντικές είναι επίσης οι δημοσιονομικές παρεμβάσεις διαρθρωτικού χαρακτήρα. Η εφαρμογή του προγράμματος "Καλλικράτης" αναμένεται να συντελέσει στην εξυγίανση των οικονομικών των δήμων και να συμβάλει στη δημοσιονομική προσαρμογή μέσω εξοικονόμησης δαπανών. Η αναμόρφωση του ασφαλιστικού συστήματος κρίνεται ιδιαίτερα επιτυχής, καθώς εκτιμάται ότι θα συμβάλει στη μακροχρόνια βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών. Αξιοσημείωτη πρόοδος έχει επιτευχθεί και στην αναμόρφωση του συστήματος υγείας, όπου οι παρεμβάσεις εκτιμάται ότι θα βελτιώσουν τα οικονομικά των νοσοκομείων, θα οδηγήσουν σε καλύτερο έλεγχο των δαπανών, θα μειώσουν τη φαρμακευτική δαπάνη, θα εξορθολογίσουν το σύστημα προμηθειών και θα βελτιώσουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Αξιόλογη πρόοδος επιτεύχθηκε και όσον αφορά την αναδιάρθρωση των δημόσιων επιχειρήσεων, που αποβλέπει στη μείωση του μισθολογικού και λειτουργικού τους κόστους και την αύξηση των εσόδων τους. Τα σχέδια αναδιάρθρωσης για τον ΟΣΕ, την

* Στο κεφάλαιο αυτό έχουν ληφθεί υπόψη στοιχεία και πληροφορίες που είχαν δημοσιευθεί έως τις 4.4.2011.

1 Στις 8 Απριλίου 2010 η διαφορά επιτοκίου (spread) των διετών ομολόγων έφθασε τις 652 μονάδες βάσης και των δεκαετών ομολόγων τις 430 μονάδες βάσης (έναντι των αντίστοιχων γερμανικών).

2 Το ΠΟΠ επικυρώθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων με την ψήφιση του Ν. 3845/2010 ("Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο").

Πίνακας IX.1 Ελλείμματα γενικής κυβέρνησης και κρατικού προϋπολογισμού

(ως ποσοστό του ΑΕΠ)

	2006	2007	2008	2009	2010*
Έλλειμμα γενικής κυβέρνησης[1] *(στοιχεία εθνικών λογαριασμών – κριτήριο σύγκλισης)*	**-5,7**	**-6,4**	**-9,4**	**-15,4**	**-9,5**
– Κεντρική κυβέρνηση	-6,1	-6,4	-9,8	-15,1	-
– Ασφαλιστικοί οργανισμοί, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και ΝΠΔΔ	0,4	0,1	0,4	-0,3	-
Έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού[2] *(δημοσιονομικά στοιχεία)*	**-3,9**	**-4,4**	**-5,9**	**-13,1**	**-8,4**
Έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού[3] *(ταμειακά στοιχεία)*	**-5,4**	**-5,5**	**-7,3**	**-13,9**	**-10,2**

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Υπουργείο Οικονομικών και ΕΛΣΤΑΤ.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ, όπως γνωστοποιούνται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος). Για το 2010 το ποσοστό του ελλείμματος είναι εκτίμηση και αναφέρεται στην επικαιροποίηση του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής το Φεβρουάριο του 2011. Το άθροισμα των επιμέρους στοιχείων ενδέχεται να μη συμφωνεί με το σύνολο λόγω στρογγυλοποίησης.
2 Στοιχεία Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, όπως εμφανίζονται στον κρατικό προϋπολογισμό.
3 Στοιχεία Τράπεζας της Ελλάδος. Τα στοιχεία αυτά αφορούν μόνο το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού σε ταμειακή βάση χωρίς την κίνηση του λογαριασμού του ΟΠΕΚΕΠΕ.

ΤΡΑΙΝΟΣΕ και τον ΟΑΣΑ είναι προς τη σωστή κατεύθυνση, αλλά θα πρέπει να εφαρμοστούν με αποφασιστικότητα.

Ωστόσο, αρνητική εξέλιξη αποτέλεσε η προς τα άνω αναθεώρηση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης (ΓΚ) και του δημόσιου χρέους για την περίοδο 2006-2009, η οποία επικυρώθηκε από την Eurostat το Νοέμβριο του 2010. Συγκεκριμένα, για το 2009 το έλλειμμα της ΓΚ (σε εθνικολογιστική βάση) αναθεωρήθηκε από 13,6% του ΑΕΠ σε 15,4% του ΑΕΠ, με αποτέλεσμα να επηρεαστεί και η επίτευξη των στόχων που είχαν τεθεί αρχικά (8,1% του ΑΕΠ) για το 2010 στο ΠΟΠ.[3] Επιπλέον, η μεγαλύτερη του αναμενομένου κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας το 2010 επηρέασε αρνητικά τη δημοσιονομική προσαρμογή. Εντούτοις, η δημοσιονομική προσαρμογή παρουσίασε απτά αποτελέσματα μέσα στο 2010, αφού το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης αναμένεται να εμφανίσει μείωση της τάξεως των 5 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ έναντι του 2009.

Τα τελικά στοιχεία για το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης το 2010 (σε εθνικολογιστική βάση), τόσο για την Ελλάδα όσο και για τις άλλες χώρες της ΕΕ, θα δοθούν στη δημοσιότητα από την Eurostat στις 26 Απριλίου. Πάντως, στις πρόσφατες εκθέσεις αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) γινόταν η εκτίμηση ότι το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης το 2010 (σε εθνικολογιστική βάση σύμφωνα με το ευρωπαϊκό σύστημα λογαριασμών ESA 1995) θα διαμορφωθεί σε περίπου 9½% του ΑΕΠ ή περίπου 22 δισεκ. ευρώ, δηλαδή όσο ήταν και ο αναθεωρημένος στόχος που αναφερόταν για το 2010 στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2011 (21,9 δισεκ. ευρώ) (βλ. Πίνακα IX.1). Επιπλέον, οι εκθέσεις επισήμαιναν ότι επιτεύχθηκαν όλοι σχεδόν οι ποσοτικοί στόχοι όπως έχουν τεθεί από τα ποσοτικά κριτήρια απόδοσης σε ταμειακή βάση έως το τέλος του 2010. Ωστόσο, ενδέχεται το έλλειμμα να διαμορφωθεί σε υψηλότερο επίπεδο, λόγω αναθεωρήσεων επιμέρους στοιχείων οι οποίες θα οριστικοποιηθούν από την Eurostat σε συνεργασία με την ΕΛΣΤΑΤ έως την ημερομηνία δημοσίευσής τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι εκθέσεις της ΕΕ και του ΔΝΤ, ενώ επιδοκιμάζουν την έως τώρα πρόοδο, επισημαίνουν επίσης ότι το επόμενο διάστημα θα είναι κρίσιμο για την επί-

3 Ο κυριότερος λόγος για την τελευταία αναθεώρηση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης το 2009 ήταν η αναταξινόμηση των δημόσιων επιχειρήσεων και η ένταξή τους στον τομέα της γενικής κυβέρνησης (για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική 2010-2011*, Φεβρουάριος 2011, σελ. 77-78).

τευξη των στόχων του ΠΟΠ. Επιπλέον οι δύο οργανισμοί θεωρούν ότι πρέπει να ληφθούν περαιτέρω διαρθρωτικά μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής ύψους 3/4% του ΑΕΠ προκειμένου να διασφαλιστεί ο στόχος του Προϋπολογισμού του 2011 για μείωση του ελλείμματος της ΓΚ στο 7,4% του ΑΕΠ το 2011.

Σύμφωνα και με τις ευνοϊκές για την Ελλάδα αποφάσεις που έλαβε η πρόσφατη άτυπη σύνοδος των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων της ζώνης του ευρώ στις 11 Μαρτίου 2011 και επιβεβαίωσε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 24-25 Μαρτίου, είναι καθοριστικής σημασίας η υιοθέτηση ενός φιλόδοξου μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής για την περίοδο 2012-2015, το οποίο θα έχει στόχο, όπως έχει επανειλημμένως προτείνει η Τράπεζα της Ελλάδος, την επιτάχυνση της δημοσιονομικής προσαρμογής. Το κλειδί για την επίτευξη διατηρήσιμης δημοσιονομικής προσαρμογής είναι η σε μόνιμη βάση μείωση των δαπανών του Δημοσίου και η αποτελεσματική καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και αναβάθμιση της φορολογικής διοίκησης.

Συνολικά, η υλοποίηση ενός φιλόδοξου μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής για την περίοδο 2012-2015, που θα περιγράφει με σαφήνεια τη δημοσιονομική προσαρμογή και θα περιλαμβάνει —ως κρίσιμη συνιστώσα— το πρόγραμμα αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας και αποκρατικοποιήσεων, είναι εφικτό να περιορίσει σημαντικά το επίπεδο του δημόσιου χρέους, να συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη και στην αποκατάσταση ενός κλίματος εμπιστοσύνης και αισιοδοξίας για τις μελλοντικές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας και να διευκολύνει έτσι την επιστροφή της Ελλάδος στις αγορές ομολόγων.

2 ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟΥ 2010 ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Το 2010 δημιουργήθηκε το θεσμικό πλαίσιο για δημοσιονομικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που ήταν από καιρό αναγκαίες. Όμως οι μεταρρυθμίσεις αυτές δεν θα αποδώσουν αποτελέσματα του απαιτούμενου μεγέθους εάν δεν ολοκληρωθεί η εφαρμογή τους.

Όσον αφορά το 2010, οι επιδράσεις των βασικών αυτών μεταρρυθμίσεων δεν είναι εύκολο να αποτιμηθούν, καθώς τέτοιες αλλαγές αποδίδουν σε βάθος χρόνου. Για το λόγο αυτό, και προκειμένου να επιτευχθεί άμεση μείωση του ελλείμματος, ελήφθη κατά τη διάρκεια του 2010 και μια σειρά περιοριστικών μέτρων, τόσο για την αύξηση των εσόδων όσο και για τη συγκράτηση των δαπανών, των οποίων τα αποτελέσματα είναι εμφανή στα στοιχεία του κρατικού προϋπολογισμού (ΚΠ).

Ειδικότερα, το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού μειώθηκε σε 19.448 εκατ. ευρώ ή 8,4% του ΑΕΠ το 2010, από 30.872 εκατ. ευρώ ή 13,1% του ΑΕΠ το 2009 και έναντι στόχου για μείωση στο 8,1% του ΑΕΠ στο ΠΟΠ (βλ. Πίνακα IX.10). Παρά τη μεγάλη μείωση του ελλείμματος κατά 37,0% σε σχέση με το 2009, ο στόχος του ΠΟΠ για το έλλειμμα δεν επιτεύχθηκε, λόγω υστέρησης των εσόδων, η οποία μόνο εν μέρει αντισταθμίστηκε από το ότι η μείωση των δαπανών υπερέβη το στόχο. Συγκεκριμένα, τα έσοδα του ΚΠ παρουσίασαν αύξηση κατά 7,4%, έναντι αρχικού στόχου για αύξηση κατά 15,5%, ενώ οι πρωτογενείς δαπάνες μειώθηκαν κατά 12,5%, έναντι στόχου για μείωση κατά 7,3% στο ΠΟΠ. Τέλος, οι δαπάνες για τόκους αυξήθηκαν κατά 7,3%, έναντι πρόβλεψης για αύξηση κατά 5,6% στο ΠΟΠ. Ιδιαίτερη σημασία έχει η μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος του ΚΠ, το οποίο από 7,9% του ΑΕΠ το 2009 μειώθηκε σε 2,7% του ΑΕΠ το 2010, επειδή αυτό επηρεάζει άμεσα τη δυναμική του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ.

2.1 ΕΣΟΔΑ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Τα έσοδα (προ επιστροφών φόρων) του τακτικού προϋπολογισμού αυξήθηκαν το 2010 κατά 5,1%, έναντι αναθεωρημένου ετήσιου στόχου 5,7% σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2011, και διαμορφώθηκαν σε 56.156 εκατ. ευρώ

Πίνακας IX.2 Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού[1]

(εκατ. ευρώ)

	2007	2008	2009	2010*	Εκατοστιαίες μεταβολές 2008/2007	2009/2008	2010*/2009
I. Άμεσοι φόροι	**19.832**	**20.864**	**21.432**	**20.224**	**5,2**	**2,7**	**-5,6**
1. Φόρος εισοδήματος	16.092	16.670	16.590	14.287	3,6	-0,5	-13,9
– Φυσικών προσώπων	10.160	10.816	10.841	9.398	6,5	0,2	-13,3
– Νομικών προσώπων	4.659	4.191	3.790	3.149	-10,0	-9,6	-16,9
– Ειδικές κατηγορίες φόρων εισοδήματος	1.272	1.583	1.880	1.670	24,4	18,8	-11,2
(φόρος πλοίων)	12	11	13	14	-13,0	21,2	7,7
(φορολογία τόκων ομολόγων, καταθέσεων κ.λπ.)	492	635	504	567	29,0	-20,6	12,5
2. Φόροι κληρονομιών, δωρεών, γονικών παροχών και ακίνητης περιουσίας	434	486	526	487	11,8	8,3	-7,4
3. Άμεσοι φόροι υπέρ τρίτων	5	1	2	1	-79,2	92,5	-70,0
4. Άμεσοι φόροι παρελθόντων οικον. ετών	1.742	2.077	2.446	2.874	19,2	17,8	17,5
5. Έκτακτοι και λοιποί άμεσοι φόροι	1.559	1.631	1.868	2.575	4,6	14,5	37,8
II. Έμμεσοι φόροι	**28.572**	**30.221**	**28.291**	**31.042**	**5,8**	**-6,4**	**9,7**
1. Δασμοί και ειδικές εισφορές εισαγωγών-εξαγωγών	326	320	254	217	-1,9	-20,6	-14,6
2. Φόροι κατανάλωσης στα εισαγόμενα	3.233	3.246	2.229	2.046	0,4	-31,3	-8,2
– ΦΠΑ	2.236	2.403	1.756	1.796	7,5	-26,9	2,3
– Ειδικός φόρος κατανάλωσης αυτοκινήτων	936	783	441	226	-16,3	-43,7	-48,8
– Ειδικός φόρος κατανάλωσης	61	59	32	24	-2,6	-46,1	-25,0
3. Φόροι κατανάλωσης εγχωρίων	22.190	23.798	23.758	27.150	7,2	-0,2	14,3
– ΦΚΕ	17	1	1	1	-96,6	72,1	0,0
– ΦΠΑ	15.145	15.840	14.826	15.578	4,6	-6,4	5,1
– Καύσιμα	2.867	3.689	4.374	5.698	28,7	18,6	30,3
– Καπνά	2.582	2.516	2.566	2.913	-2,5	2,0	13,5
– Τέλη κυκλοφορίας	820	997	1.046	1.591	21,6	4,9	52,1
– Ειδικά τέλη και εισφορές αυτοκινήτων	76	73	63	52	-3,3	-14,0	-17,5
– Λοιποί[2]	684	683	882	1.317	-0,1	29,1	49,3
4. Φόροι συναλλαγών	2.242	2.063	1.453	1.120	-8,0	-29,6	-22,9
– Μεταβίβαση κεφαλαίων	1.323	1.130	831	702	-14,6	-26,5	-15,5
– Τέλη χαρτοσήμου	684	685	459	414	0,2	-33,0	-9,8
– Τέλη άδειας τυχερών παιχνιδιών	236	247	163	4	4,8	-34,1	-97,5
5. Λοιποί έμμεσοι φόροι	581	794	597	509	36,7	-24,8	-14,7
III. Σύνολο φορολογικών εσόδων	**48.404**	**51.085**	**49.723**	**51.266**	**5,5**	**-2,7**	**3,1**
IV. Μη φορολογικά έσοδα	**3.372**	**4.249**	**3.720**	**4.890**	**26,0**	**-12,4**	**31,5**
V. Σύνολο εσόδων τακτικού προϋπολογισμού	**51.777[3]**	**55.334**	**53.443**	**56.156**	**6,9**	**-3,4**	**5,1**

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Για λόγους συγκρισιμότητας, οι επιστροφές φόρων δεν έχουν εκπέσει από τα έσοδα.
2 Συμπεριλαμβάνεται ο ειδικός φόρος κατανάλωσης που επιβάλλεται στα εγχωρίως παραγόμενα αγαθά.
3 Συμπεριλαμβάνονται "λογιστικά" έσοδα ύψους 437 εκατ. ευρώ από τη ρύθμιση των εκκρεμοτήτων με την Ολυμπιακή Αεροπορία.

(βλ. Πίνακα IX.2). Ο ρυθμός αυτός υποδηλώνει υστέρηση ύψους 380 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον αναθεωρημένο στόχο. Σημειώνεται ότι ο αρχικός στόχος σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό του 2010 προέβλεπε αύξηση των εσόδων κατά 9,1%, που αναθεωρήθηκε στο 12,7% από το ΠΟΠ, για να μειωθεί κατόπιν στο 5,7% λόγω κάμψης της οικονομικής

δραστηριότητας και καθυστερήσεων στην είσπραξη των φόρων. Στον περιορισμό της υστέρησης των εσόδων (έναντι του αναθεωρημένου στόχου) συνέβαλε η αύξηση των εσόδων από ΦΠΑ, ειδικά από τον Αύγουστο του 2010 και μετά. Παράλληλα, σημαντική συμβολή είχαν αφενός το μέτρο της περαίωσης εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων (εισπράξεις περίπου 1 δισεκ. ευρώ τους τελευταίους δύο μήνες του έτους) και αφετέρου η είσπραξη των τελών κυκλοφορίας του 2011 εξ ολοκλήρου μέσα στο 2010.

Τα έσοδα από την άμεση φορολογία παρουσίασαν σημαντική μείωση κατά 5,6%. Είναι χαρακτηριστικό ότι όλες οι κατηγορίες άμεσων φόρων παρουσίασαν μείωση, με εξαίρεση τα έσοδα παρελθόντων οικονομικών ετών λόγω της περαίωσης και τα έσοδα από τους λοιπούς άμεσους φόρους λόγω των εισπράξεων από την έκτακτη εισφορά επί των κερδών των μεγάλων επιχειρήσεων για τη χρήση του 2008. Αναλυτικότερα:

- Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων μειώθηκαν κατά 13,3%. Οι μειωμένες εισπράξεις σε αυτή την κατηγορία φόρου οφείλονται στις μειωμένες αποδοχές των μισθωτών του δημόσιου τομέα και των συνταξιούχων, καθώς και στη μείωση της απασχόλησης. Η παρακράτηση φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων παρουσίασε για πρώτη φορά τα τελευταία έτη αρνητικό ρυθμό μεταβολής (-14,3%).

- Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων μειώθηκαν κατά 16,9%, κυρίως λόγω της μειωμένης κερδοφορίας των επιχειρήσεων το 2009.

- Μειωμένες ήταν και οι εισπράξεις από τη φορολογία κληρονομιών, δωρεών, γονικών παροχών και ακίνητης περιουσίας, λόγω της καθυστέρησης της αποστολής των σημειωμάτων για την καταβολή του Φόρου (μεγάλης) Ακίνητης Περιουσίας για το 2010.

- Τα έσοδα παρελθόντων οικονομικών ετών για το σύνολο του έτους παρουσίασαν σημαντική βελτίωση, κυρίως τους τελευταίους μήνες, λόγω των εισπράξεων (πάνω από 1 δισεκ. ευρώ) από την περαίωση των εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων.[4] Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει και την είσπραξη του Ενιαίου Τέλους Ακινήτων (ΕΤΑΚ) 2009, η οποία όμως δεν ολοκληρώθηκε, όπως αναμενόταν, εντός του 2010.

- Οι λοιποί άμεσοι φόροι αυξήθηκαν κατά 37,8%, λόγω εισπράξεων από την έκτακτη εισφορά επί των κερδών των μεγάλων επιχειρήσεων (910 εκατ. ευρώ), την εφάπαξ έκτακτη οικονομική εισφορά των φυσικών προσώπων με ετήσια εισοδήματα το 2009 άνω των 100.000 ευρώ (65 εκατ. ευρώ) και την έκτακτη εισφορά φυσικών προσώπων με μεγάλη ακίνητη περιουσία (73 εκατ. ευρώ).

Η σημαντική αύξηση των εσόδων από την έμμεση φορολογία κατά 9,7% αντανακλά σε μεγάλο βαθμό την επίδραση των φορολογικών μέτρων τα οποία ελήφθησαν κατά τη διάρκεια του 2010. Εντούτοις, τα εν λόγω έσοδα παρουσίασαν υστέρηση σε σχέση με τους αναθεωρημένους στόχους του Προϋπολογισμού (αύξηση κατά 11,2%). Αναλυτικότερα:

- Οι εισπράξεις από τον ΦΠΑ αυξήθηκαν κατά 4,8%, λόγω της αύξησης των συντελεστών και του μέτρου των αποδείξεων.[5] Αξίζει να σημειωθεί ότι, μετά τις δύο διαδοχικές αυξήσεις των συντελεστών του ΦΠΑ και την επέκτασή του σε άλλες δραστηριότητες, ο ετήσιος στόχος αύξησης των εισπράξεων του φόρου είχε αναθεωρηθεί (σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2011) στο 6,6%.

- Οι εισπράξεις από την έμμεση φορολογία ενισχύθηκαν σημαντικά από τις αυξήσεις στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης (ΕΦΚ)

4 Η περαίωση των ανέλεγκτων χρήσεων για πρώτη φορά ενεργοποιήθηκε ως μηχανισμός για την ενίσχυση των εσόδων το 1978. Από τότε μέχρι σήμερα, ο συγκεκριμένος μηχανισμός έχει χρησιμοποιηθεί από πολλές κυβερνήσεις προκειμένου να ενισχύονται τα φορολογικά έσοδα. Αυτή είναι η δέκατη φορά που χρησιμοποιείται και αφορά εκκρεμείς φορολογικές υποθέσεις της προηγούμενης δεκαετίας.

5 Βλ. το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

στον καπνό, το οινόπνευμα και τα καύσιμα. Η σημαντική αύξηση των εσόδων από τη φορολογία καπνού (13,5%) και οινοπνεύματος (31,0%) αντανακλά τις διαδοχικές αυξήσεις των αντίστοιχων ειδικών φόρων τους μήνες Ιανουάριο, Μάρτιο και Μάιο του 2010.[6] Ενισχυμένα κατά 30,3% ήταν τα έσοδα από τη φορολογία υγρών καυσίμων, εξέλιξη που συνδέεται με τις τρεις αυξήσεις στον ΕΦΚ καυσίμων κατά τη διάρκεια του 2010.[7]

• Ακόμη, σημαντική ήταν η συμβολή των τελών κυκλοφορίας του 2011, καθώς καταβλήθηκαν εξ ολοκλήρου μέσα στο 2010, χωρίς την παράταση στην προθεσμία καταβολής τους που δινόταν συνήθως τα προηγούμενα έτη, με αποτέλεσμα οι εισπράξεις από την εν λόγω κατηγορία το μήνα Δεκέμβριο να παρουσιάζονται ιδιαίτερα αυξημένες.

Τέλος, τα μη φορολογικά έσοδα ενισχύθηκαν σημαντικά από εισπράξεις ύψους 635 εκατ. ευρώ, λόγω του προγράμματος ενίσχυσης της ρευστότητας των τραπεζών και αυξήθηκαν κατά 31,5%.

2.2 ΔΑΠΑΝΕΣ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού (ΤΠ) (στις οποίες δεν περιλαμβάνονται οι επιστροφές φόρων) μειώθηκαν το 2010 κατά 9,1%, έναντι στόχου για μείωση κατά 5,5% στο ΠΟΠ. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού, οι οποίες το 2010 μειώθηκαν κατά 10,9%, έναντι αρχικού στόχου για μείωση κατά 5,8%. Αξίζει να σημειωθεί ότι η αντίστοιχη κατηγορία δαπανών είχε παρουσιάσει το 2009 αύξηση κατά 16,5%. Οι δαπάνες για τόκους αυξήθηκαν το 2010 κατά 7,3%, έναντι πρόβλεψης για αύξηση κατά 5,6% στο ΠΟΠ (βλ. Πίνακα ΙΧ.10).

Η μεγάλη συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών οφείλεται σε διαδοχικά μέτρα[8] τα οποία ελήφθησαν στη διάρκεια του 2010 στο πλαίσιο της έντονης προσπάθειας για άμεση μείωση του ελλείμματος που υπαγορεύθηκε από το ΠΟΠ. Βάσει των διαθέσιμων αναλυτικών στοιχείων, η συγκράτηση αυτή εντοπίζεται κυρίως:

• Στις δαπάνες προσωπικού, οι οποίες παρουσίασαν μείωση το 2010 κατά 9,3%, έναντι αύξησης κατά 7,4% το 2009 (βλ. Πίνακα ΙΧ.3). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στα μέτρα που αφορούν κυρίως το πάγωμα των προσλήψεων, τη μη ανανέωση συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, το πάγωμα μισθών και συντάξεων, την περικοπή κατά 20% των επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων, την περικοπή κατά 30% του επιδόματος Πάσχα 2010 και την κατάργηση των επιδομάτων αδείας και Χριστουγέννων στους δημοσίους υπαλλήλους και συνταξιούχους του Δημοσίου, τη μείωση των υψηλότερων συντάξεων, την περικοπή των δαπανών για υπερωριακή απασχόληση και τη μείωση των αμοιβών για συμμετοχή σε επιτροπές, καθώς και την επιβολή ανώτατων ορίων αμοιβών στο δημόσιο τομέα.

• Στις δαπάνες για επιχορηγήσεις (κυρίως προς τα ασφαλιστικά ταμεία), που μειώθηκαν κατά 10,9%, έναντι αύξησης κατά 27,7% το 2009. Στην εξέλιξη αυτή συνετέλεσαν η περικοπή κατά 10% των επιχορηγήσεων προς τα ασφαλιστικά ταμεία του ΟΤΕ και της ΔΕΗ, καθώς και η ακύρωση του μεγαλύτερου μέρους (400 εκατ.) της δεύτερης δόσης της έκτακτης ενίσχυσης κοινωνικής αλληλεγγύης.

• Στις καταναλωτικές και λοιπές δαπάνες, που μειώθηκαν κατά 22,2% το 2010, έναντι αύξησης κατά 26,6% το 2009. Στην εξέλιξη αυτή συνετέλεσαν η περικοπή των δαπανών για προμήθειες και μετακινήσεις και η μείωση κατά 100 εκατ. ευρώ του αρχικού κονδυλίου του προϋπολογισμού που αφορούσε νέα προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας.

6 Για τις αυξήσεις στους ΕΦΚ, βλ. το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.
7 Βλ. το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.
8 Ν. 3833/2010: "Προστασία της εθνικής οικονομίας – Επείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης", Ν. 3845/2010: "Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο", Ν. 3847/2010: "Επανακαθορισμός των επιδομάτων εορτών Χριστουγέννων και Πάσχα και του επιδόματος αδείας για του συνταξιούχους και βοηθηματούχους του Δημοσίου", Ν. 3863/2010: "Νέο Ασφαλιστικό Σύστημα και συναφείς διατάξεις. Ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις", Ν. 3865/2010: "Μεταρρύθμιση Συνταξιοδοτικού Συστήματος του Δημοσίου και συναφείς διατάξεις".

Πίνακας IX.3 Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού και προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων

(εκατ. ευρώ)

	Ετήσια στοιχεία					Εκατοστιαίες μεταβολές			
	2007	2008	2009	Εκτέλεση 2010*	Προϋπ/σμός 2011	2008/07	2009/08	2010*/09	2011/10*
I. Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού	**55.137**	**60.980**	**71.817**	**65.247**	**69.003**	**10,6**	**17,8**	**-9,1**	**5,8**
1. Δαπάνες προσωπικού	21.909	24.082	25.870	23.452	22.905	9,9	7,4	-9,3	-2,3
εκ των οποίων: για συντάξεις	5.052	5.904	6.487	6.250	6.258	16,9	9,9	-3,7	0,1
2. Τόκοι[1]	9.796	11.207	12.325	13.223	15.920	14,4	10,0	7,3	20,4
3. Αποδόσεις στην ΕΕ	3.265	2.649	2.484	2.363	2.487	-18,9	-6,2	-4,9	5,2
εκ των οποίων: για αναδρομικές εισφορές	1.108	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Αποδόσεις εσόδων τρίτων	4.313	4.624	6.452	5.656	5.978	7,2	39,5	-12,3	5,7
5. Επιδοτήσεις γεωργίας	734	758	665	516	735	3,3	-12,3	-22,4	42,4
6. Επιχορηγήσεις	11.488	14.890	19.015	16.933	17.554	29,6	27,7	-10,9	3,7
– ασφαλιστικών οργανισμών[2]	8.744	12.128	15.266	13.656	14.415	38,7	25,9	-10,5	5,6
– ασφαλιστικό κεφάλαιο αλληλεγγύης γενεών	-	-	522	560	606				
– έκτακτη ενίσχυση κοινωνικής αλληλεγγύης	-	-	489	113	0				
– λοιπές επιχορηγήσεις	2.481	2.762	2.738	2.604	2.533	11,3	-0,9	-4,9	-2,7
– πυροπλήκτων	263	-	-	-	-	-	-	-	-
7. Λοιπές δαπάνες	3.632	2.770	3.508	2.729	2.974	-23,7	26,6	-22,2	9,0
εκ των οποίων:									
– για Ολυμπιακή Αεροπορία	839	-	294	-	-	-	-	-	-
– για διενέργεια εκλογών	134	-	293	120	20	-	-	-	-
– για αποθεματικό	-	-	-	-	580	-	-	-	-
8. Επιχορήγηση νοσηλευτικών ιδρυμάτων για εξόφληση μέρους παλαιών οφειλών τους	-	-	1.498	375	450				
II. Δαπάνες προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων	**8.803**	**9.624**	**9.588**	**8.447**	**8.500**	**9,3**	**-0,4**	**-11,9**	**0,6**
1. Εκτέλεση έργων	2.149	2.819	3.421	...	...	31,2	21,4	...	...
2. Επιχορηγήσεις	6.569	6.689	6.135	...	...	1,8	-8,3	...	...
3. Διοικητικές δαπάνες	85	116	32	...	...	36,5	-72,4	...	...
III. Δαπάνες κρατικού προϋπ/σμού (I+II)	**63.940**	**70.604**	**81.405**	**73.694**	**77.503**	**10,4**	**15,3**	**-9,5**	**5,2**
Πρωτογενείς δαπάνες κρατικού προϋπ/σμού	54.144	59.397	69.080	60.471	61.583	9,7	16,3	-12,5	1,8
Πρωτογενείς δαπάνες τακτικού προϋπ/σμού[3]	45.341	49.773	57.994	51.649	52.633	9,8	16,5	-10,9	1,9
Χρεολύσια	23.543	26.246	29.135	19.549	28.130	11,5	11,0	-32,9	43,9
Εξοπλιστικά προγράμματα Υπουργείου Εθνικής Άμυνας	2.380	2.597	2.175	1.017	1.600	9,1	-16,2	-53,2	57,3
Δαπάνες ΝΑΤΟ			51	23	40				
Καταπτώσεις εγγυήσεων (φορέων εκτός γενικής κυβέρνησης)			100	145	145				

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Συμπεριλαμβάνονται οι "λοιπές δαπάνες" για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους.
2 Συμπεριλαμβάνονται δαπάνες για την εφαρμογή μέτρων κοινωνικής προστασίας (π.χ. ΕΚΑΣ, επίδομα πολυτέκνων κ.λπ.).
3 Δεν περιλαμβάνεται η επιχορήγηση νοσηλευτικών ιδρυμάτων για εξόφληση μέρους παλαιών οφειλών τους.

2.3 Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Κατά τη διάρκεια του 2010 ελήφθησαν αρκετές φορές αποφάσεις για την περικοπή των δαπανών του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), με αποτέλεσμα οι δαπάνες για επενδύσεις να μειωθούν κατά 11,9%, έναντι στόχου για μείωση κατά 4,0% στο ΠΟΠ, και να διαμορφωθούν σε 8.447 εκατ. ευρώ ή 3,7% του ΑΕΠ (βλ. Πίνακα IX.10). Τα έσοδα του ΠΔΕ αυξήθηκαν κατά 50,6% το 2010, έναντι στόχου για αύξηση κατά 59,7%. Λόγω των εξελίξεων αυτών, το έλλειμμα του ΠΔΕ περιορίστηκε σε 5.375 εκατ. ευρώ ή 2,3% του ΑΕΠ, έναντι στόχου για έλλειμμα 2,6% του ΑΕΠ στο ΠΟΠ.

2.4 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Σύμφωνα με τον Ν. 3871/2010 περί δημοσιονομικής διαχείρισης και ευθύνης, αρχής γενομένης από το 2010 ο προϋπολογισμός που υποβάλλεται ετησίως στη Βουλή περιλαμβάνει και

Πίνακας IX.4 Αποτελέσματα οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης[1] (ΟΚΑ) και χρηματοδότησή τους

(εκατ. ευρώ)

	2009	2010*	Προϋπ/σμός 2011	Εκατοστιαίες μεταβολές 2010/2009	Εκατοστιαίες μεταβολές 2011/2010*
Α. Λογαριασμός διαχείρισης					
1. Έσοδα	28.250	29.463	31.076	4,3	5,5
εκ των οποίων					
Ασφαλιστικές εισφορές	22.070	22.618	23.817	2,5	5,3
Λοιπά έσοδα	6.180	6.845	7.259	10,8	6,0
2. Δαπάνες	39.976	38.542	38.763	-3,6	0,6
εκ των οποίων					
Μισθοδοσία	1.153	1.056	1.026	-8,4	-2,8
Συντάξεις	26.168	25.520	27.169	-2,5	6,5
Λοιπές δαπάνες	12.652	11.960	10.553	-5,5	-11,8
3. Αποτέλεσμα (1 - 2)	-11.726	-9.079	-7.687	-22,6	-15,3
Β. Λογαριασμός κεφαλαίου					
4. Έσοδα	-	-	-	-	-
5. Δαπάνες	83	100	165	20,3	64,3
(Επενδύσεις)	83	100	165	20,3	64,3
(Λοιπές δαπάνες)	-	-	-		
6. Αποτέλεσμα (4 - 5)	-83	-100	-165	20,3	64,3
Συνολικό αποτέλεσμα (3+6)	***-11.809***	***-9.180***	***-7.852***	***-22,3***	***-14,5***
% του ΑΕΠ	***5,0***	***4,0***	***3,4***	***-20,6***	***-13,8***
Χρηματοδότηση					
7. Επιχορηγήσεις	13.186	10.741	9.998	-18,5	-6,9
(Τακτικού προϋπολογισμού)	13.185	10.741	9.998	-18,5	-6,9
(ΠΔΕ-ΕΕ κ.λπ.)	1	0	0	-83,3	300,0
8. Καθαρό αποτέλεσμα χρήσης (3+6+7)	1.377	1.562	2.146	13,4	37,5
(-) έλλειμμα, (+) πλεόνασμα					
9. Χρεολύσια δανείων	11	12	11	2,7	-1,7
10. Ακαθάριστο αποτέλεσμα (8+9)	1.365	1.550	2.135	13,5	37,7

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το έτος 2011.
* Εκτιμήσεις του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους.
1 Περιλαμβάνονται 32 κύρια και επικουρικά ταμεία ασφάλισης τα οποία εμφανίζονται στη σελίδα 128 της Εισηγητικής Έκθεσης επί του Προϋπολογισμού για το Έτος 2011. Δεν περιλαμβάνονται οι Οργανισμοί Κοινωνικής Προστασίας (ΟΑΕΔ, ΟΕΚ και Εργατική Εστία) ούτε τα δημόσια νοσοκομεία.

ετήσιο κοινωνικό προϋπολογισμό για το ενοποιημένο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Τα σχετικά απολογιστικά στοιχεία για το 2009, οι εκτιμήσεις για το 2010 και οι προβλέψεις για το έτος 2011 παρουσιάζονται στον Πίνακα IX.4.[9]

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα IX.4, το ενοποιημένο έλλειμμα (χωρίς την επιχορήγηση από τον κρατικό προϋπολογισμό) των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης (ΟΚΑ) για το 2010 εκτιμάται σε 9.180 εκατ. ευρώ (4,0% του ΑΕΠ), παρουσιάζοντας μείωση της τάξεως του 22,3% σε σχέση με το 2009. Η ευνοϊκή αυτή εξέλιξη οφείλεται τόσο στην άνοδο των εσόδων (κατά 4,3%) όσο και στη μείωση των δαπανών (κατά 3,5% συγκεντρωτικά για τους λογαριασμούς διαχείρισης και κεφαλαίου).

Ειδικότερα, όσον αφορά τα έσοδα, παρά τη σημαντική αύξηση της ανεργίας και τη συμπίεση των αποδοχών το 2010, οι ασφαλιστικές εισφορές που εισπράχθηκαν από τα ασφαλιστικά ταμεία εμφανίζονται ελαφρώς αυξημένες (στα 22.618 εκατ. ευρώ, έναντι 22.070 εκατ. ευρώ το 2009), γεγονός που ενδεχομένως συνδέεται με τις προσπάθειες περιορισμού της εισφοροδιαφυγής. Παράλληλα, η είσπραξη καθυστερούμενων οφειλών τόνωσε και τα λοιπά έσοδα των ΟΚΑ.

Η μείωση των δαπανών οφείλεται αφενός μεν στη χαμηλότερη μισθολογική και συνταξιοδοτική δαπάνη των ΟΚΑ (κατά 8,4% και 2,5% αντίστοιχα) με βάση την αυστηρή εισοδηματική πολιτική του 2010, αφετέρου δε σε εξοικονομήσεις που προκύπτουν από τον αποτελεσματικότερο έλεγχο των δαπανών υγείας, ιδίως της φαρμακευτικής δαπάνης,[10] όπως αντανακλώνται στη μείωση των λοιπών δαπανών των ΟΚΑ από 12.652 εκατ. ευρώ το 2009 σε 11.960 εκατ. ευρώ το 2010.

Λόγω των ανωτέρω εξελίξεων, οι κρατικές επιχορηγήσεις, οι οποίες υπερκαλύπτουν το ενοποιημένο έλλειμμα των ΟΚΑ, μειώθηκαν σημαντικά το 2010 και διαμορφώθηκαν σε 10.741 εκατ. ευρώ (ή 4,7% του ΑΕΠ), έναντι 13.186 εκατ. ευρώ (ή 5,6% του ΑΕΠ) το 2009.

2.5 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα IX.5, το συνολικό έλλειμμα (εκμετάλλευσης και κεφαλαίου) των δημόσιων επιχειρήσεων[11] διαμορφώθηκε σε 588 εκατ. ευρώ το 2010, δηλαδή μειώθηκε αισθητά σε σχέση με το 2009 (1.472 εκατ. ευρώ). Η βελτίωση του αποτελέσματος των δημόσιων επιχειρήσεων συνάδει με κυβερνητικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν το 2010 και στοχεύουν στην αύξηση της αποδοτικότητας των δημόσιων επιχειρήσεων και τη μείωση των ζημιών τους. Ενδεικτικά αναφέρονται η εισαγωγή τυποποιημένων διαδικασιών ελέγχου μέσω τακτικού και έγκαιρου μηχανισμού αναφοράς, η αύξηση της διαφάνειας μέσω της έγκαιρης δημοσίευσης στο διαδίκτυο πληροφοριών σχετικά με τη χρηματοοικονομική κατάσταση των μεγαλύτερων δημόσιων επιχειρήσεων, η καθιέρωση στρατηγικού σχεδιασμού των επιχειρήσεων, η ορθολογικότερη διαχείριση της ακίνητης περιουσίας τους, η ενίσχυση του μηχανισμού ελέγχου των διοικήσεών τους ως προς την εφαρμογή των νόμων και των κανονιστικών πράξεων που τις αφορούν κ.ά.

Στην πτωτική πορεία του ελλείμματος των δημόσιων επιχειρήσεων συνετέλεσε αποκλειστικά ο περιορισμός των δαπανών τους. Αντίθετα τα έσοδα παρουσίασαν μείωση έναντι του 2009. Στο λογαριασμό εκμετάλλευσης, οι δαπά-

9 Σημειώνεται ότι μέχρι και το 2009 ο προϋπολογισμός περιλάμβανε στοιχεία προϋπολογισμών μόνο έξι Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας (ΙΚΑ, ΟΓΑ, ΝΑΤ-ΚΑΑΝ, ΟΑΕΔ, ΟΕΚ και ΟΕΕ). Για το λόγο αυτό, τα στοιχεία για τους ΟΚΑ που παρουσιάζονται στον Πίνακα IX.4 δεν είναι συγκρίσιμα με εκείνα του αντίστοιχου πίνακα σε παλαιότερες Εκθέσεις του Διοικητή.

10 Βλ. Τμήμα 5 του παρόντος κεφαλαίου.

11 Σύμφωνα με τον Ν. 3899/2010, ως δημόσια επιχείρηση νοείται – άνευ εξαιρέσεων πλέον – κάθε ανώνυμη εταιρία στην οποία το Δημόσιο ασκεί άμεσα ή έμμεσα καθοριστική επιρροή, καθώς και κάθε ΝΠΙΔ στο οποίο το Δημόσιο έχει πλειοψηφική συμμετοχή και ασκεί τη διοίκηση και διαχείρισή του. Ο ορισμός αυτός διευρύνει, σε σχέση με τον παλαιότερο νόμο (Ν. 3429/2005), το πεδίο εποπτείας της Ειδικής Γραμματείας ΔΕΚΟ του Υπουργείου Οικονομικών (ΕΓΔΕΚΟ). Η Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2011, από την οποία προκύπτουν τα οικονομικά αποτελέσματα για 52 ΔΕΚΟ όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα IX.7, έχει συνταχθεί πριν από την ψήφιση του Ν. 3899/2010. Συνεπώς μέσα στο 2011 αναμένεται να διευρυνθεί το πεδίο εποπτείας της ΕΓΔΕΚΟ. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι στις 52 ΔΕΚΟ περιλαμβάνονται και έξι εταιρίες (ΕΘΕΛ, ΗΣΑΠ, ΗΛΠΑΠ, ΟΣΕ, ΤΡΑΙΝΟΣΕ και ΕΑΣ) οι οποίες έχουν ενταχθεί πλέον στον τομέα της γενικής κυβέρνησης (κατά την αναθεώρηση των στοιχείων για το έλλειμμα από την ΕΛΣΤΑΤ και την Eurostat το Νοέμβριο του 2010).

Πίνακας IX.5 Αποτελέσματα δημόσιων επιχειρήσεων και χρηματοδότησή τους

(εκατ. ευρώ)

	2007[2]	2008	2009	2010*	Προϋπ/σμός 2011	Εκατοστιαίες μεταβολές 2008/2007	2009/2008	2010*/2009	2011/2010*
Α. Λογαριασμός εκμετάλλευσης									
1. Έσοδα	1.814	1.806	1.853	1.557	1.718	-0,5	2,6	-16,0	10,4
2. Δαπάνες	3.278	3.676	3.820	3.209	2.460	12,1	3,9	-16,0	-23,4
3. Αποτέλεσμα (1 - 2)	-1.464	-1.870	-1.967	-1.653	-742				
Β. Λογαριασμός κεφαλαίου									
4. Έσοδα	0	0	0	0	0				
5. Δαπάνες	1.950	1.330	755	595	-356	-31,8	-43,3	-21,2	-159,8
Επενδύσεις	1.322	1.112	1.244	1.061	507	-15,9	11,9	-14,7	-52,2
Κεφάλαια κίνησης	380	-10	-645	-546	-921	-	-	-	-
Λοιπές δαπάνες	248	228	155	79	58	-7,9	-31,9	-49,1	-26,4
6. Αποτέλεσμα (4 - 5)	-1.950	-1.330	-755	-595	356				
7. Ειδικοί πόροι και προβλέψεις[1]	1.079	1.136	1.249	1.660	12.572[3]	5,3	10,0	32,8	657,5
Συνολικό αποτέλεσμα (3+6+7)	***-2.335***	***-2.065***	***-1.472***	***-588***	***12.186[3]***				
% του ΑΕΠ	***1,0***	***0,9***	***0,6***	***0,3***	***5,3***				
Χρηματοδότηση									
8. Επιχορηγήσεις Τακτικού Προϋπολογισμού[4]	185	191	232	210	589	3,6	21,2	-9,6	180,9
9. Αποσβέσεις	256	255	276	267	155	-0,6	8,5	-3,5	-41,8
10.Καθαρές δανειακές ανάγκες	1.894	1.619	964	111	-12.931[3]	-14,5	-40,5	-88,4	-
Σύνολο χρηματοδότησης	***2.335***	***2.065***	***1.472***	***588***	***-12.186***	***-11,6***	***-28,7***	***-60,1***	***-***
11.Χρεολύσια δανείων[5]	134	520	403	961	12.816	288,1	-22,6	138,8	-
12.Εξοφλήσεις πιστώσεων[5]	5	14	12	30	396	180,0	-11,1	138,8	-
13.Νέες εμπορικές πιστώσεις	132	38	3	3	0	-71,1	-90,9	-27,2	-100,0
14.Ακαθάριστες δανειακές ανάγκες (10+11+12-13)	1.901	2.115	1.376	1.100	282	11,3	-35,0	-20,0	-74,4

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.
* Εκτιμήσεις.
1 Προκαταβολές και συμμετοχές καταναλωτών της ΔΕΗ, εφάπαξ εισφορά συνδρομητών του ΟΤΕ, συμμετοχή ιδιωτών σε έργα της ΕΥΔΑΠ και ίδια διαθέσιμα (από πλεονάσματα) ορισμένων δημόσιων επιχειρήσεων. Από το 1997 οι επιχορηγήσεις μέσω του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων και της ΕΕ έλαβαν βαθμιαία τη μορφή αυξήσεων μετοχικού κεφαλαίου, με αποτέλεσμα να πάψουν σταδιακά να εμφανίζονται στις "επιχορηγήσεις" και να καταγράφονται πλέον ως "ειδικοί πόροι".
2 Σύμφωνα με το νόμο 3429/2005 (ΦΕΚ 31 4Α/27.12.2005), είκοσι (20) νέες δημόσιες επιχειρήσεις αντικατέστησαν δεκαεννέα (19) παλαιότερες στον πίνακα των ΔΕΚΟ ο οποίος περιλαμβάνεται στην Εισηγητική Έκθεση του 2007 (σελ. 131). Έκτοτε οι ΔΕΚΟ αριθμούν 49 το 2008 και 52 από το 2009.
3 Η μεγάλη βελτίωση του συνολικού αποτελέσματος και των καθαρών δανειακών αναγκών οφείλεται στην ανάληψη του χρέους του ΟΣΕ από το Ελληνικό Δημόσιο.
4 Επιχορηγήσεις από τον τακτικό προϋπολογισμό προς τις ελλειμματικές δημόσιες επιχειρήσεις, μειωμένες κατά τις αποδόσεις εσόδων των πλεονασματικών επιχειρήσεων.
5 Η διάσπαση του αθροίσματος των χρεολυσίων και των εξοφλήσεων πιστώσεων έγινε κατ' εκτίμηση, ελλείψει σχετικών πληροφοριών.

νες μειώθηκαν κατά 16,0% (ή κατά 611 εκατ. ευρώ) σε σχέση με το 2009, γεγονός που ανταναικλά τον αυστηρό έλεγχο της μισθολογικής δαπάνης και τη συμμόρφωση με τις κατευθυντήριες γραμμές της Ειδικής Γραμματείας ΔΕΚΟ του Υπουργείου Οικονομικών (ΕΓΔΕΚΟ) για περιστολή των λειτουργικών δαπανών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσίευσε η ΕΓΔΕΚΟ, το ποσό εξοικονόμησης κόστους μισθοδοσίας το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2010 σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2009 είναι 143 εκατ. ευρώ. Οι δαπάνες του λογαριασμού κεφαλαίου εμφανίζονται μειωμένες κατά 160 εκατ. ευρώ έναντι του αντίστοιχου μεγέθους το 2009 (μεταβολή -21,2%), εξέλιξη στην οποία συνέβαλε κυρίως η μείωση των επενδύσεων κατά 183 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται ότι τα έσοδα των 52 ΔΕΚΟ παρουσίασαν πτώση το 2010 και διαμορφώθηκαν στα 1.557 εκατ. ευρώ, έναντι 1.853 εκατ. ευρώ το 2009.

Τέλος, εντός του 2010 ρυθμίστηκε νομοθετικά η αναδιάρθρωση, εξυγίανση και ανάπτυξη του ομίλου ΟΣΕ και της ΤΡΑΙΝΟΣΕ (Ν. 3891/2010), ενώ σχεδιάστηκε και η αναδιάρθρωση του ομίλου ΟΑΣΑ.[12] Οι παρεμβάσεις αυτές αναμένεται να βελτιώσουν σημαντικά τα οικονομικά μεγέθη του συνόλου των δημόσιων επιχειρήσεων, καθώς η συμβολή των συγκεκριμένων συγκοινωνιακών φορέων στη διαμόρφωση του συνολικού ελλείμματος είναι καθοριστική.[13]

2.6 ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

Η διαχρονική εξέλιξη του δημόσιου χρέους, το οποίο την τελευταία δεκαπενταετία κυμαίνεται σε επίπεδα υψηλότερα από 99% του ΑΕΠ, σε συνδυασμό με τις υφιστάμενες διαρθρωτικές δυσκαμψίες είναι οι σοβαρότερες πηγές μακροοικονομικών ανισορροπιών οι οποίες οδήγησαν σε βαθιά κρίση την ελληνική οικονομία (βλ. Πίνακα ΙΧ.6). Παρότι η ταχύρρυθμη οικονομική μεγέθυνση από το 2000 και μέχρι την έναρξη της κρίσης συνδυάστηκε με χαμηλά επιτόκια έως το 2005, πρωτογενή πλεονάσματα έως το 2002 και έσοδα από αποκρατικοποιήσεις κυρίως από το 1996 και μετά, δεν κατέστη δυνατή η ανακοπή της ανοδικής τάσης του χρέους. Αντίθετα, η σημαντική υστέρηση των φορολογικών εσόδων και η αύξηση των δαπανών τα τελευταία χρόνια έως και το 2009 δημιούργησαν μεγάλες ανάγκες για νέο δανεισμό, ενισχύοντας την εξάρτηση της χώρας από τις εξελίξεις στις αγορές κεφαλαίων, ενώ ταυτόχρονα ανέδειξαν τα διαρθρωτικής φύσεως προβλήματα τόσο στο φοροεισπρακτικό μηχανισμό όσο και στο μηχανισμό ελέγχου και συγκράτησης των δαπανών.

Το 2010 το χρέος της γενικής κυβέρνησης εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στα 330,4 δισεκ. ευρώ σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2011. Το μέγεθος αυτό αντιστοιχεί στο 143,5% του αναθεωρημένου ΑΕΠ του 2010.

Όπως έχει επισημανθεί[14] από την Τράπεζα της Ελλάδος, η μεγάλη αύξηση του χρέους της γενικής κυβέρνησης αντανακλά και την προς τα άνω αναθεώρηση[15] των δημοσιονομικών μεγεθών της γενικής κυβέρνησης (του ελλείμματος και του χρέους σε εθνικολογιστική βάση) για την περίοδο 2006-2009 (βλ. Πίνακα ΙΧ.7).

Μεταξύ των κύριων παραγόντων που έχουν συμβάλει στην αύξηση του δημόσιου χρέους από 99,2% του ΑΕΠ το 2008 στο 115,1% αρχικά και εν συνεχεία στο 126,8% του ΑΕΠ για το 2009 περιλαμβάνονται η αναταξινόμηση των δημόσιων επιχειρήσεων του ευρύτερου δημόσιου τομέα και η ένταξή τους στη γενική κυβέρνηση (7,7% του ΑΕΠ) ο συνυπολογισμός των συμφωνιών ανταλλαγής (swaps) στο δημόσιο χρέος (2,3% του ΑΕΠ), η προς τα κάτω αναθεώρηση του ΑΕΠ του 2009 σε τρέχουσες τιμές (1,3% του ΑΕΠ), οι λοιπές προσαρμογές (0,4% του ΑΕΠ) και η καταγραφή εξωτερικού χρέους των ΟΤΑ (0,04% του ΑΕΠ). Το 2010 το δημόσιο χρέος επιβαρύνθηκε από το εκτιμώμενο

12 Η αναδιάρθρωση του ομίλου ΟΑΣΑ ρυθμίστηκε νομοθετικά το Φεβρουάριο του 2011 με τον Ν. 3920/2011, οι βασικές διατάξεις του οποίου περιγράφονται συνοπτικά στο Τμήμα 5 του παρόντος κεφαλαίου.

13 Το 2009, το έλλειμμα του ομίλου ΟΣΕ, της ΤΡΑΙΝΟΣΕ και του ομίλου ΟΑΣΑ αντιστοιχούσε (αθροιστικά) στο 79% του συνολικού ελλείμματος των 52 ΔΕΚΟ.

14 Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική 2010-2011*, Φεβρουάριος 2011, σελ. 77-78.

15 Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Eurostat στις 15.11.2010.

Πίνακας IX.6 Ανάλυση των μεταβολών του λόγου του χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ[1]

(εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Λόγος χρέους γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ	101,7	97,4	98,9	109,0	106,1	105,1	110,3	126,8	143,5
Μεταβολές λόγου χρέους γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ	-2,1	-4,2	1,4	10,2	-2,9	-1,0	5,3	16,5	16,7
– Επίδραση του πρωτογενούς αποτελέσματος	-0,7	0,7	2,6	0,7	1,4	1,9	4,5	10,1	3,8
– Επίδραση από τη μεταβολή του ΑΕΠ και τη μεταβολή των επιτοκίων	-1,2	-4,4	-1,8	-0,4	-4,2	-2,9	0,5	6,2	8,4
– Προσαρμογή ελλείμματος-χρέους[2]	-0,1	-0,5	0,7	9,8	-0,2	0,0	0,2	0,2	4,5

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Γενική Διεύθυνση Οικονομικής Πολιτικής, "Hellas: Macroeconomic Aggregates".
* Προσωρινά στοιχεία από την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2011.
1 Η μαθηματική σχέση που χρησιμοποιείται για την ανάλυση των μεταβολών του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ είναι η εξής:

$$\left(\frac{D_t}{Y_t} - \frac{D_{t-1}}{Y_{t-1}}\right) = \frac{PB_t}{Y_t} + \left(\frac{D_{t-1}}{Y_{t-1}} * \frac{i_t - g_t}{1+g}\right) + \frac{SF_t}{Y_t}$$

όπου D_t = χρέος γενικής κυβέρνησης
PB_t = πρωτογενές αποτέλεσμα (έλλειμμα ή πλεόνασμα)
Y_t = ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές
g_t = ονομαστικός ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ
i_t = μέσο ονομαστικό επιτόκιο δανεισμού του Δημοσίου
SF_t = προσαρμογή ελλείμματος-χρέους
2 Η "προσαρμογή ελλείμματος-χρέους" περιλαμβάνει και δαπάνες ή ανάληψη υποχρεώσεων που, ενώ δεν επηρεάζουν το έλλειμμα, αυξάνουν το χρέος, καθώς και εισπράξεις (π.χ. από αποκρατικοποιήσεις) οι οποίες δεν επηρεάζουν το έλλειμμα αλλά μειώνουν το χρέος.

Πίνακας IX.7 Ενοποιημένο χρέος γενικής κυβέρνησης[1]

(εκατ. ευρώ)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	2.839	1.337	2.347	1.940	5.551	12.065	-
– τίτλοι	2.568	1.156	943	1.625	5.496	10.820	-
– δάνεια	271	181	1.404	315	55	1.245	-
Μεσομακροπρόθεσμες υποχρεώσεις	179.342	209.846	220.869	235.948	255.117	284.490	-
– τίτλοι	156.969	168.336	178.600	192.712	210.643	241.901	-
– δάνεια	22.373	41.510	42.269	43.236	44.474	42.589	-
Κέρματα και καταθέσεις	1.006	1.235	988	693	728	1.477	-
Σύνολο	**183.187**	**212.418**	**224.204**	**238.581**	**261.396**	**298.032**	**330.400**
% του ΑΕΠ	*98,9*	*109,0*	*106,1*	*105,1*	*110,3*	*126,8*	*143,5*
– χρέος σε ευρώ	180.684	209.671	222.148	236.665	259.764	296.772	324.387
εκ του οποίου:							
(προς την Τράπεζα της Ελλάδος)	*(8.488)*	*(7.988)*	*(7.991)*	*(7.521)*	*(7.051)*	*(6.581)*	*(6.154)*
(προς το Μηχανισμό Στήριξης)							*(27.121)*
– χρέος σε νομίσματα εκτός ευρώ	2.503	2.747	2.056	1.916	1.632	1.260	6.013[2]
(εκ του οποίου: προς το Μηχανισμό Στήριξης)							*(4.704)*

Πηγές: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Σύμφωνα με τον ορισμό της Συνθήκης του Μάαστριχτ.
2 Αποτίμηση με βάση τις συναλλαγματικές ισοτιμίες στις 31/12/2010.

έλλειμμα για το 2010 (της τάξεως του 9½% του ΑΕΠ, σύμφωνα με την εκτίμηση της Εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού), από την ανάληψη των χρεών των νοσοκομείων (2,3% του ΑΕΠ),[16] τη χρηματοδότηση του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (περίπου 1,1% του ΑΕΠ),[17] τη μείωση του ονομαστικού ΑΕΠ και το ταμειακό αποτέλεσμα του 2010. Υπενθυμίζεται ότι ή προς τα άνω αναθεώρηση του χρέους για το 2009 (που επηρέασε και το επίπεδο του 2010) κατά το μεγαλύτερο μέρος της δεν προήλθε από νέες υποχρεώσεις του Δημοσίου, αλλά από υφιστάμενα δάνεια που είχαν χορηγηθεί στο παρελθόν σε δημόσιες επιχειρήσεις με την εγγύηση του Δημοσίου. Λόγω της ένταξης σημαντικών δημόσιων επιχειρήσεων στον τομέα της γενικής κυβέρνησης, τα εγγυημένα από το Δημόσιο δάνεια προς αυτές συνυπολογίστηκαν αυτομάτως στο δημόσιο χρέος, με αντίστοιχη μείωση του ύψους των εγγυημένων από το Δημόσιο δανείων.

3 ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟ 2010 ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΤΑΜΕΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Το ταμειακό έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού[18] μειώθηκε, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, κατά 28,3% το 2010 και διαμορφώθηκαν στα 23.396 εκατ. ευρώ ή 10,2% του ΑΕΠ, έναντι 13,9% του ΑΕΠ το 2009 (βλ. Πίνακα ΙΧ.8 και Διάγραμμα ΙΧ.1). Η υποχώρηση του ελλείμματος θα ήταν μεγαλύτερη κατά 0,2% του ΑΕΠ περίπου, εάν το ονομα-

16 Σχετικά με τις υποχρεώσεις των νοσοκομείων διευκρινίζεται ότι, ενώ τον Οκτώβριο του 2009 αυτές είχαν καταγραφεί στα ελλείμματα των ετών 2005-2009, δεν είχαν καταγραφεί στο χρέος εκείνων των ετών, επειδή η έκδοση των σχετικών ομολόγων άρχισε να γίνεται από το Δεκέμβριο του 2010. Μέχρι το τέλος του 2010 είχαν εκδοθεί ομόλογα για την εξόφληση των οφειλών των νοσοκομείων, συνολικής αξίας 849,2 εκατ. ευρώ (0,4% του ΑΕΠ). Συνεπώς, το χρέος του 2010 επιβαρύνθηκε με αυτό το ποσό, ενώ το υπόλοιπο θα επιβαρύνει το χρέος του 2011.

17 Εντούτοις, από τα προβλεπόμενα 2,5 δισεκ. ευρώ, που αντιστοιχούν στο 1,1% του ΑΕΠ, μέσα στο 2010 καταβλήθηκαν 1,5 δισεκ. ευρώ, δηλαδή 0,6% του ΑΕΠ.

18 Δεν περιλαμβάνεται η κίνηση του λογαριασμού ΟΠΕΚΕΠΕ.

Πίνακας ΙΧ.8 Έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού σε ταμειακή βάση[1,2]

(εκατ. ευρώ)

	2007	2008	2009	2010*
Κρατικός προϋπολογισμός	**12.432**	**17.361**	**32.622**	**23.396**
% του ΑΕΠ	5,5	7,3	13,9	10,2
– Τακτικός προϋπολογισμός[3]	8.512[4]	12.585[5]	25.318[6]	18.333[7]
– Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων	3.920	4.776	7.304	5.063

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Όπως προκύπτει από την κίνηση των σχετικών λογαριασμών στην Τράπεζα της Ελλάδος και τα πιστωτικά ιδρύματα.
2 Δεν περιλαμβάνεται η κίνηση του λογαριασμού του Οργανισμού Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕΠΕ).
3 Περιλαμβάνεται η κίνηση των λογαριασμών διαχείρισης δημόσιου χρέους.
4 Περιλαμβάνονται εισπράξεις από αποκρατικοποιήσεις ύψους 1.107,5 εκατ. ευρώ, από πώληση μετοχών του ΟΤΕ και 502,8 εκατ. ευρώ από πώληση μετοχών του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου. Επίσης περιλαμβάνεται δαπάνη ύψους 264,9 εκατ. ευρώ για ενίσχυση των πυροπλήκτων, καθώς και δαπάνη για επιχορήγηση προς τον ΟΓΑ ύψους 465,7 εκατ. ευρώ.
5 Περιλαμβάνεται είσπραξη ποσού 430,8 εκατ. ευρώ από πώληση μετοχών του ΟΤΕ. Επίσης περιλαμβάνεται δαπάνη για επιχορήγηση ύψους 570,8 εκατ. ευρώ προς τον ΟΓΑ, ενώ δεν περιλαμβάνεται ομολογιακό δάνειο ύψους 1.172 εκατ. ευρώ, το προϊόν του οποίου δόθηκε στο ΙΚΑ για κάλυψη υποχρεώσεων του Ελληνικού Δημοσίου. Σημειώνεται ότι το μήνα Μάρτιο 2008 κατά τη διάρκεια της απεργίας των εργαζομένων στην Τράπεζα της Ελλάδος πραγματοποιήθηκαν πληρωμές εξυπηρέτησης δημοσίου χρέους μέσω εμπορικών τραπεζών ύψους 1.537 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 359 εκατ. ευρώ αφορούν τόκους που δεν καταγράφησαν στα ταμειακά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος. Αν αυτοί οι τόκοι προστεθούν στους υφιστάμενους τόκους, τότε το έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού διαμορφώνεται από 7,3% σε 7,5% του ΑΕΠ.
6 Δεν περιλαμβάνεται δαπάνη ύψους 3.769 εκατ. ευρώ για αγορά προνομιούχων μετοχών από ελληνικές τράπεζες, στο πλαίσιο της κεφαλαιακής τους ενίσχυσης (Ν. 3723/2008), καθώς και δαπάνη ύψους 1.500 εκατ. ευρώ για την κάλυψη της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων Α.Ε. με έκδοση ομολόγων. Αντίθετα, περιλαμβάνονται ποσό 673,6 εκατ. ευρώ από πώληση μετοχών του ΟΤΕ, ποσό 72,3 εκατ.ευρώ από την αποκρατικοποίηση της Ολυμπιακής, καθώς και ομολογιακό δάνειο ύψους 531 εκατ. ευρώ, το προϊόν του οποίου δόθηκε στον ΟΓΑ για κάλυψη υποχρεώσεων του Ελληνικού Δημοσίου.
7 Περιλαμβάνεται δαπάνη: α) για κάλυψη υποχρεώσεων παρελθόντων ετών του Ελληνικού Δημοσίου προς το ΙΚΑ (επανέκδοση ομολογιακού δανείου) ύψους 297,9 εκατ. ευρώ και β) για την καλύψη από το Ελληνικό Δημόσιο υποχρεώσεων παρελθόντων ετών προς ΕΛΠΕ ΑΕ, ΕΓΝΑΤΙΑ ΑΕ και ΑΤΕ (έκδοση ομολογικού δανείου) ύψους 714,7 εκατ. ευρώ. Δεν περιλαμβάνεται δαπάνη: α) για κάλυψη από το Ελληνικό Δημόσιο οφειλών των νοσοκομείων παρελθόντων ετών (επανέκδοση ομολογιακού δανείου) ύψους 849,2 εκατ. ευρώ βάσει των διατάξεων του άρθρου 27 του Ν. 3867/2010, καθώς οι εν λόγω οφειλές επιβαρύνουν το χρέος του 2010, και β) για κάλυψη από το Ελληνικό Δημόσιο υποχρεώσεων του ΕΛΓΑ (έκδοση ομολογιακού δανείου) ύψους 424,3 εκατ. ευρώ, αφού πρόκειται για αντικατάσταση προηγούμενου δανείου με όμοιους όρους. Επίσης δεν περιλαμβάνεται καταβολή κεφαλαίου στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ύψους 1.500 εκατ. ευρώ.

Διάγραμμα IX.1 Έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού σε ταμειακή βάση (Ιανουάριος 2009 - Δεκέμβριος 2010)

(% του ΑΕΠ)

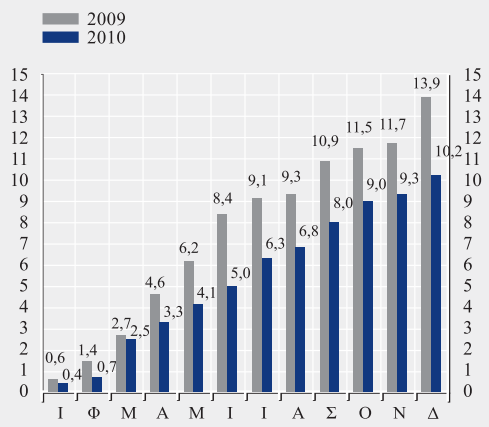

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
Σημείωση: Τα "μηνιαία" στοιχεία είναι το σωρευτικό ποσοστό από την αρχή του έτους.

στικό ΑΕΠ του 2010 δεν ήταν μειωμένο έναντι του 2009. Ο περιορισμός του ελλείμματος εντοπίζεται κυρίως στη μείωση του ταμειακού ελλείμματος του τακτικού προϋπολογισμού από 25.318 σε 18.333 εκατ. ευρώ και δευτερευόντως στη μείωση του ελλείμματος του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων στο 2,2% του ΑΕΠ το 2010 από 3,1% το 2009.

Η μείωση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού το 2010 οφείλεται τόσο στην αύξηση των εσόδων όσο και στη μείωση των δαπανών. Συγκεκριμένα, ο ρυθμός αύξησης των εσόδων του ΚΠ σε ταμειακή βάση διαμορφώθηκε σε 9,7%, έναντι πτώσης τους κατά 11,2% το 2009. Τα έσοδα του ΤΠ αυξήθηκαν κατά 7,7%, ενώ τα έσοδα του ΠΔΕ αυξήθηκαν κατά 57,8%. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η μείωση των πρωτογενών δαπανών του ΤΠ κατά 11,3% το 2010, έναντι αύξησης κατά 16,9% το

Πίνακας IX.9 Πηγές κάλυψης ελλείμματος κρατικού προϋπολογισμού

(εκατ. ευρώ)

	2007		2008		2009		2010*	
	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή
Έντοκα γραμμάτια και ομολογιακοί τίτλοι Ελληνικού Δημοσίου[1]	15.310	123,1	17.283[4]	99,6	39.953[5]	122,5	1.155[6]	4,9
Μεταβολή λογαριασμών κεντρικής κυβέρνησης στο πιστωτικό σύστημα[2]	-742	-6,0	-3.596	-20,7	-4.612[5]	-14,1	-8.148	-34,8
Εξωτερικός δανεισμός[3]	-2.136	-17,2	3.674	21,2	-2.719	-8,3	-1.314	-5,6
Δανεισμός από Μηχανισμό Στήριξης							31.703	135,5
– από ΕΕ							21.000	
– από ΔΝΤ							10.703	
Σύνολο	**12.432**	**100,0**	**17.361**	**100,0**	**32.622**	**100,0**	**23.396**	**100,0**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Περιλαμβάνονται τα έντοκα γραμμάτια, οι βραχυπρόθεσμοι τίτλοι και τα ομόλογα του Δημοσίου που έχουν εκδοθεί στο εσωτερικό, καθώς και τα προμέτοχα.
2 Περιλαμβάνονται οι μεταβολές των λογαριασμών της κεντρικής κυβέρνησης στην Τράπεζα της Ελλαδος και τα πιστωτικά ιδρύματα, ενώ δεν περιλαμβάνεται η μεταβολή του λογαριασμού του ΟΠΕΚΕΠΕ.
3 Περιλαμβάνονται οι εκδόσεις τίτλων και η σύναψη δανείων στο εξωτερικό (σε οποιοδήποτε νόμισμα). Δεν περιλαμβάνεται η διακράτηση τίτλων από κατοίκους του εξωτερικού που έχουν εκδοθεί στο εσωτερικό της χώρας.
4 Δεν περιλαμβάνεται η έκδοση ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου για την εξόφληση οφειλών προς το ΙΚΑ. Βλ. και υποσημείωση 5 του Πίνακα IX.8.
5 Περιλαμβάνεται η έκδοση ομολόγων ύψους 3.769 εκατ. ευρώ για την αγορά προνομιούχων μετοχών από ελληνικές τράπεζες στο πλαίσιο της κεφαλαιακής ενίσχυσης των τραπεζών, καθώς και έκδοση ομολόγων ύψους 1.500 εκατ. ευρώ για την κάλυψη της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων Α.Ε.
6 Δεν περιλαμβάνεται η έκδοση ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου για την εξόφληση οφειλών νοσοκομείων και ΕΛΓΑ. Βλ. και υποσημείωση 7 του Πίνακα IX.8.

2009. Επίσης, μείωση παρουσίασαν και οι δαπάνες του ΠΔΕ κατά 11,3%, έναντι μείωσης κατά 2,8% το 2009.

Κατά τους τρεις πρώτους μήνες του 2010 η χρηματοδότηση των δανειακών αναγκών της κεντρικής κυβέρνησης έγινε με την έκδοση ομολογιακών κοινοπρακτικών δανείων (ύψους 18 εκατ. ευρώ), εντόκων γραμματίων και βραχυπρόθεσμων τίτλων εξωτερικού. Λόγω όμως της δημοσιονομικής κρίσης και των ιδιαίτερα υψηλών επιτοκίων δανεισμού και αναχρηματοδότησης του χρέους της Ελλάδος που επικράτησαν στις διεθνείς αγορές, δημιουργήθηκε ο Μηχανισμός Χρηματοδοτικής Στήριξης. Έτσι, από το Μάιο του 2010 και μετά, η πρόσβαση της Ελλάδος στις αγορές περιορίστηκε μόνο στις δημοπρασίες εντόκων γραμματίων (οι οποίες από το Σεπτέμβριο του 2010 διεξάγονται ανά μήνα και όχι ανά τρίμηνο και για μικρότερα ποσά) και ο δανεισμός γίνεται κυρίως μέσω του Μηχανισμού Στήριξης ανά τρίμηνο. Μέσα στο 2010 εισπράχθηκαν 31,7 δισεκ. ευρώ από το Μηχανισμό αυτό και συγκεκριμένα 21 δισεκ. ευρώ από τις χώρες της ζώνης του ευρώ και 10,7 δισεκ. ευρώ από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (βλ. Πίνακα IX.9).

4 Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 2011: ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

4.1 Ο ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 2011

Με τον προϋπολογισμό του 2011 συνεχίζεται η μεγάλη προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής και σταθεροποίησης του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ που άρχισε την άνοιξη του 2010. Έτσι, ο προϋπολογισμός του 2011 είναι συμβατός με το επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής και προβλέπει μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης κατά 2,2 εκατοστιαίες μονάδες στο 7,4% του ΑΕΠ (βλ. Πίνακα IX.10). Παράλληλα, το Επικαιροποιημένο Μνημόνιο (Φεβρουάριος 2011) προβλέπει μείωση του ελλείμματος κάτω του 3,0% του ΑΕΠ το έτος 2014.

Αντίθετα με το 2010, το 2011 η μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης αναμένεται να προέλθει κατά τα 3/4 περίπου από τους φορείς εκτός κεντρικής κυβέρνησης. Για το λόγο αυτό η προβλεπόμενη μείωση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού το 2011 είναι μόνο 0,5% του ΑΕΠ (από 8,4% το 2010 σε 7,9% του ΑΕΠ – βλ. Πίνακα IX.10). Η περιορισμένη αυτή μείωση, παρά τα πολύ σημαντικά μέτρα που έχουν ληφθεί τόσο στο σκέλος των εσόδων όσο και στο σκέλος των δαπανών του προϋπολογισμού, αντανακλά εν μέρει το πόσο δύσκολο είναι να επιτευχθεί δημοσιονομική προσαρμογή όταν μια οικονομία βρίσκεται σε ύφεση.

Τονίζεται πάντως ότι η προβλεπόμενη μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού για το 2011 είναι σημαντικά μεγαλύτερη από τη μείωση του συνολικού ελλείμματος (πρωτογενές: μείωση κατά 1,8 εκατοστιαία μονάδα, συνολικό έλλειμμα: μείωση κατά 0,5 της εκατοστιαίας μονάδας του ΑΕΠ). Έτσι, ο στόχος για το πρωτογενές έλλειμμα το 2011 είναι 0,9% του ΑΕΠ, έναντι 2,7% το 2010 και 7,9% το 2009 (βλ. Πίνακα IX.10). Πρόκειται για πολύ μεγάλη μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος μέσα σε δύο χρόνια, εφόσον ο προϋπολογισμός του 2011 υλοποιηθεί χωρίς αποκλίσεις, η οποία θα θέσει τις βάσεις για τη δημιουργία *πρωτογενούς πλεονάσματος* το 2012 και τη σταθεροποίηση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ το 2012-2013.

Ο περιορισμός του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού αναμένεται να προέλθει κυρίως από τη σημαντική αύξηση των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού (κατά 8,5%), ενώ προβλέπεται και μεγάλη αύξηση των εσόδων του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων (κατά 27,7%). Αντίθετα, το 2011 οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού αναμένεται να αυξηθούν κατά 5,8% έναντι των δαπανών του προηγούμενου έτους. Όπως αναλύεται στα επόμενα, η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στις πληρωμές τόκων, δεδομένου

Πίνακας IX.10 Αποτελέσματα κρατικού προϋπολογισμού

(εκατ. ευρώ)

	Ετήσια στοιχεία						Εκατοστιαίες μεταβολές				
				2010		2011			2010/2009		2011/10
	2007 (1)	2008 (2)	2009 (3)	ΠΟΠ (4)	Εκτέλεση* (5)	Προϋπ/σμός (6)	2008/07 (7=2:1)	2009/08 (8=3:2)	ΠΟΠ (9=4:3)	Εκτέλεση* (10=5:3)	Προϋπ./Εκτέλ.* (11=6:5)
Ι. Έσοδα[1]	**54.026**	**56.698**	**50.531**	**58.382**	**54.246**	**59.442**	**4,9**	**-10,9**	**15,5**	**7,4**	**9,6**
1. Τακτικός προϋπολογισμός[2]	49.154	51.680	48.491	55.124	51.174	55.520	5,1	-6,2	13,7	5,5	8,5
Έσοδα προ επιστροφών φόρων	51.777	55.334	53.443	60.224	56.156	59.320	6,9	-3,4	12,7	5,1	5,6
Επιστροφές φόρων	2.623	3.654	4.952	5.100	4.982	3.800	39,3	35,5	3,0	0,6	-23,7
2. Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων	4.872	5.018	2.040	3.258	3.072	3.922	3,0	-59,3	59,7	50,6	27,7
– Ίδια έσοδα	61	350	183	149	271	200	473,8	-47,7	-18,6	48,1	-26,2
– Έσοδα από Ε.Ε.	4.811	4.668	1.857	3.109	2.801	3.722	-3,0	-60,2	67,4	50,8	32,9
ΙΙ. Δαπάνες[1]	**63.940**	**70.604**	**81.403**	**77.073**	**73.694**	**77.503**	**10,4**	**15,3**	**-5,3**	**-9,5**	**5,2**
Πρωτογενείς δαπάνες ΚΠ	54.144	59.397	69.078	64.056	60.471	61.583	9,7	16,3	-7,3	-12,5	1,8
1. Τακτικός προϋπολογισμός	55.137	60.980	71.815	67.873	65.247	69.003	10,6	17,8	-5,5	-9,1	5,8
– Τόκοι	9.796	11.207	12.325	13.017	13.223	15.920	14,4	10,0	5,6	7,3	20,4
– Πρωτογενείς δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού[3]	45.341	49.773	57.992	54.611	51.649	52.633	9,8	16,5	-5,8	-10,9	1,9
– Επιχορήγηση νοσηλευτικών ιδρυμάτων για εξόφληση παλαιών οφειλών τους			1.498	245	375	450					
2. Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων	8.803	9.624	9.588	9.200	8.447	8.500	9,3	-0,4	-4,0	-11,9	0,6
ΙΙΙ. Αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού (ΚΠ)	**-9.914**	**-13.906**	**-30.872**	**-18.691**	**-19.448**	**-18.061**	**40,3**	**122,0**	**-39,5**	**-37,0**	**-7,1**
% του ΑΕΠ	-4,4	-5,9	-13,1	-8,1	-8,4	-7,9					
1. Τακτικός προϋπολογισμός	-5.983	-9.300	-23.324	-12.749	-14.073	-13.483					
2. Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων	-3.931	-4.606	-7.548	-5.942	-5.375	-4.578					
IV. Πρωτογενές αποτέλεσμα ΚΠ	**-118**	**-2.699**	**-18.547**	**-5.674**	**-6.225**	**-2.141**					
% του ΑΕΠ	-0,1	-1,1	-7,9	-2,5	-2,7	-0,9					
V. Αποτέλεσμα γενικής κυβέρνησης											
% του ΑΕΠ (εθνικολογιστική βάση)	-6,4	-9,4	-15,4	-8,1		-7,4					
Χρεολύσια	22.544	26.246	29.135	22.375	19.549	28.130	16,4	11,0	-23,2	-32,9	43,9
Εξοπλιστικά προγ/ματα Υπ. Εθνικής Άμυνας	2.129	2.597	2.175	1.800	1.017	1.600	22,0	-16,2	-17,2	-53,2	57,3
ΑΕΠ (τρέχουσες τιμές)	227.074	236.917	235.017	231.000	230.173	228.408	4,3	-0,8	-1,7	-0,8	-0,8

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Για λόγους συγκρισιμότητας οι επιστροφές φόρων δεν περιλαμβάνονται στις δαπάνες αλλά έχουν εκπέσει από τα έσοδα, πρακτική που ακολουθείται από το Υπουργείο Οικονομίας τα τελευταία έτη.
2 Περιλαμβάνονται για το: **2007:** "λογιστικά" έσοδα ύψους 437 εκατ. ευρώ από τη ρύθμιση των εκκρεμοτήτων με την Ολυμπιακή Αεροπορία, **2009:** έσοδα καταργηθέντων ειδικών λογαριασμών ύψους 1088 εκατ. ευρώ, καθώς και έσοδα προγράμματος ενίσχυσης της ρευστότητας λόγω χρηματοπιστωτικής κρίσης ύψους 47 εκατ. ευρώ, **2010:** έσοδα προγράμματος ενίσχυσης της ρευστότητας λόγω χρηματοπιστωτικής κρίσης ύψους 485 εκατ. ευρώ.
3 Περιλαμβάνονται για το: **2007:** "λογιστικές" δαπάνες ύψους 840 εκατ. ευρώ από τη ρύθμιση των εκκρεμοτήτων με την Ολυμπιακή Αεροπορία, καθώς και οι αναδρομικές εισφορές στον κοινοτικό προϋπολογισμό (1108 εκατ. ευρώ) λόγω αναθεώρησης του ΑΕΠ, **2008:** αντιπαροχή έναντι περιουσίας στους Τομείς Ασφάλισης Προσωπικού της ΔΕΗ ύψους 710 εκατ. ευρώ, **2009:** δαπάνες καταργηθέντων ειδικών λογαριασμών ύψους 827 εκατ. ευρώ, δαπάνες για το Ασφαλιστικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης Γενεών ύψους 522 εκατ. ευρώ, ενίσχυση του Εθνικού Ταμείου Κοινωνικής Συνοχής με 350 εκατ. ευρώ (από αυτό δόθηκε το επίδομα θέρμανσης στους δικαιούχους του ΕΚΑΣ, ανέργους, ΑΜΕΑ), έκτακτη ενίσχυση κοινωνικής αλληλεγγύης ύψους 489 εκατ. ευρώ, ποσό ύψους 294 εκατ. ευρώ στην Ολυμπιακή Αεροπορία σύμφωνα με απόφαση Διαιτητικού Δικαστηρίου, ποσό ύψους 1.498 εκατ. ευρώ για εξόφληση μέρους παλαιών οφειλών των νοσοκομείων, καθώς και δαπάνες εκλογών ύψους 293 εκατ. ευρώ, **2010:** Έκτακτη ενίσχυση κοινωνικής αλληλεγγύης ύψους 113 εκατ. ευρώ.

ότι οι πρωτογενείς δαπάνες του ΤΠ προβλέπεται να σημειώσουν μικρότερη άνοδο (μόνο 1,9%). Επίσης, και οι δαπάνες για επενδύσεις προϋπολογίζεται να αυξηθούν μόνο κατά 0,6% έναντι του 2010.

4.1.1 Τακτικός προϋπολογισμός

Η σημαντική αύξηση των εσόδων (προ επιστροφών φόρων) του τακτικού προϋπολογισμού, τα οποία σύμφωνα με τον προϋπολογισμό προβλέπεται να φθάσουν τα 59.320 εκατ. ευρώ (ή το 26,0% του ΑΕΠ, έναντι 22,7% το 2009 και 23,4% το 2008), αναμένεται να προέλθει από την πλήρη (ετήσια) απόδοση πλήθους φορολογικών και διαρθρωτικών μέτρων που έχουν ήδη ληφθεί το 2010 και νέων παρεμβάσεων (πολλές από τις οποίες έχουν ήδη αρχίσει να υλοποιούνται). Τα κυριότερα μέτρα είναι τα εξής:

- Απόδοση σε ετήσια βάση όλων των φορολογικών μέτρων που ελήφθησαν κατά τη διάρκεια του 2010 και κυρίως των δύο αυξήσεων των συντελεστών του ΦΠΑ, της επέκτασης του ΦΠΑ σε δραστηριότητες που έως τον Ιούνιο του 2010 απαλλάσσονταν (π.χ. πάσης φύσεως νομικές υπηρεσίες, κόμιστρα ταξί, συγγραφείς, καλλιτέχνες κ.λπ.), των αυξήσεων των ειδικών φόρων κατανάλωσης (καύσιμα, καπνά, οινοπνευματώδη), των μεταβολών στη φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών κ.λπ.

- Αύξηση από 1.1.2011 του μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ από 11% σε 13%.

- Είσπραξη των υπόλοιπων δόσεων από την περαίωση των εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων και τη ρύθμιση των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο, που ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2010.

- Είσπραξη του υπολοίπου του ΕΤΑΚ του 2009 και του φόρου (μεγάλης) ακίνητης περιουσίας του 2010 και 2011.

- Αναπροσαρμογή των αντικειμενικών τιμών των ακινήτων εντός του 2011.

- Εφαρμογή νέων τεκμηρίων διαβίωσης για τον προσδιορισμό του τεκμαρτού εισοδήματος των φορολογουμένων και επέκταση του λογιστικού προσδιορισμού του εισοδήματος.

- Νέα έκτακτη εισφορά στις επιχειρήσεις (μεγάλο μέρος της οποίας θα καταβληθεί το Μάιο-Ιούνιο του 2011).

- Ενδεχόμενη εξίσωση από το φθινόπωρο του 2011 του ειδικού φόρου κατανάλωσης στο πετρέλαιο θέρμανσης με αυτόν του πετρελαίου κίνησης και περιορισμός του λαθρεμπορίου στα καύσιμα.

- Δραστικός περιορισμός της εκκρεμοδικίας με θεσμικές αλλαγές στη διαδικασία εκδίκασης των φορολογικών υποθέσεων στα διοικητικά δικαστήρια.

- Πώληση αδειών τυχερών παιχνιδιών και είσπραξη δικαιωμάτων διενέργειας αυτών.

- Ανανέωση αδειών τηλεπικοινωνίας, πώληση αδειών χρήσης ραδιοσυχνοτήτων κ.λπ.

Σημειώνεται ότι προετοιμάζεται νέο φορολογικό νομοσχέδιο, το οποίο θα περιλαμβάνει και νέα μέτρα, καθώς και περιορισμό των υφιστάμενων φορολογικών απαλλαγών στη φορολογία εισοδήματος.

Τονίζεται ότι πέρα από τη λήψη φορολογικών μέτρων είναι απολύτως απαραίτητη η ριζική αναδιοργάνωση και βελτίωση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού. Η ανάγκη βελτίωσης είναι τώρα επιτακτική, γιατί η αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης καθιστά τη φοροδιαφυγή περισσότερο "αποδοτική", με αποτέλεσμα οι μη ειλικρινείς φορολογούμενοι να εντείνουν τις προσπάθειες για φοροδιαφυγή. Θα πρέπει λοιπόν τα φορολογικά μέτρα να συνδυάζονται και με μέτρα βελτίωσης του φοροεισπρακτικού μηχανισμού. Χωρίς την ύπαρξη ενός σύγχρονου, άρτιου και αποτελεσματικού φοροεισπρακτικού μηχανισμού, κανένα φορολογικό μέτρο δεν είναι δυνατόν να αποδώσει τα προσδοκώμενα έσοδα.

Δυστυχώς, η μείωση των δαπανών του προϋπολογισμού που άρχισε το 2010 δεν κρίνεται ότι είναι δυνατόν να συνεχιστεί και το 2011. Έτσι, όπως προαναφέρθηκε, στον προϋπολογισμό του 2011 οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού προβλέπεται να αυξηθούν κατά 5,8% και να διαμορφωθούν σε 69.003 εκατ. ευρώ, έναντι δαπανών ύψους 65.247 εκατ. ευρώ το 2010. Οι πρωτογενείς δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού αναμένεται να αυξηθούν λιγότερο, κατά 1,9% έναντι του 2010, και να διαμορφωθούν σε 52.633 εκατ. ευρώ.

Η αύξηση των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού κατά 3.756 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2010 εντοπίζεται κυρίως στις εξής επιμέρους κατηγορίες (βλ. Πίνακα IX.3):

- στην άνοδο των πληρωμών για τόκους κατά 20,4% (ή κατά 2.697 εκατ. ευρώ), λόγω ανόδου των επιτοκίων (του βραχυπρόθεσμου κυρίως δανεισμού) με τα οποία επιβαρύνεται η Ελλάδα,

- στην αύξηση των επιχορηγήσεων προς τους οργανισμούς πρόνοιας (ΟΑΕΔ, ΟΕΚ κ.λπ.) και τα δημόσια νοσοκομεία κατά 759 εκατ. ευρώ,

- στην αύξηση της απόδοσης εσόδων σε τρίτους (κυρίως ΟΤΑ α′ και β′ βαθμού) κατά 322 εκατ. ευρώ και

- στην άνοδο των λοιπών δαπανών κατά 245 εκατ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται εξ ολοκλήρου στο αποθεματικό ύψους 580 εκατ. ευρώ, που δεν υπήρχε τα προηγούμενα έτη.

Αντίθετα, οι δαπάνες προσωπικού προβλέπεται ότι το 2011 θα μειωθούν περαιτέρω κατά 3,2% και θα περιοριστούν σε 16.647 εκατ. ευρώ, έναντι 17.202 εκατ. ευρώ το 2010. Η εξοικονόμηση αυτή θα προέλθει από τα μέτρα που ελήφθησαν το 2010 και θα αποδώσουν σε ετήσια βάση το 2011 (π.χ. πλήρης περικοπή δώρου Πάσχα και περικοπή επιδομάτων), καθώς και από τη συνταξιοδότηση μεγάλου αριθμού δημοσίων υπαλλήλων (μείον την αύξηση των δαπανών από τη μισθολογική εξέλιξη του προσωπικού και τις περιορισμένες νέες προσλήψεις).

Τέλος, παρά τα μέτρα που ελήφθησαν το 2010, οι δαπάνες για συντάξεις των δημοσίων υπαλλήλων θα παραμείνουν ουσιαστικά αμετάβλητες (2011: 6.258 εκατ. ευρώ, 2010: 6.250 εκατ. ευρώ), λόγω του μεγάλου αριθμού υπαλλήλων που συνταξιοδοτήθηκαν κατά τη διάρκεια του 2010.

4.1.2 Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων

Το 2011 οι πληρωμές του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων (ΠΔΕ) προβλέπεται να παραμείνουν ουσιαστικά αμετάβλητες στα 8.500 εκατ. ευρώ, έναντι 8.447 εκατ. ευρώ το 2010 (βλ. Πίνακα IX.10). Αντίθετα, τα έσοδα του ΠΔΕ αναμένεται να αυξηθούν κατά 27,7% και να διαμορφωθούν στα 3.922 εκατ. ευρώ. Ιδιαίτερα οι απολήψεις από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπεται να αυξηθούν κατά 32,9% έναντι του 2010 και να φθάσουν τα 3.722 εκατ. ευρώ. Σε σχέση δε με το 2009 (1.857 εκατ. ευρώ) προβλέπεται να διπλασιαστούν. Έτσι, το 2011 το έλλειμμα του ΠΔΕ περιορίζεται σε 4.578 εκατ. ευρώ, ή 2.0% του ΑΕΠ, έναντι ελλείμματος 7.548 εκατ. ευρώ το 2009 (βλ. Πίνακα IX.10).

4.2 ΧΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΟΣΟΛΗΨΙΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Μετά τη μεγάλη μείωση των καθαρών εισπράξεων από την ΕΕ το 2009, οι εισπράξεις αυτές αυξήθηκαν κατά 54,6% το 2010 και ανήλθαν σε 3.113 εκατ. ευρώ, από 2.014 ευρώ το 2009 (βλ. Πίνακα IX.11). Η βελτίωση αυτή οφείλεται κυρίως στην αύξηση των απολήψεων κατά 21,7%, αλλά και στη μείωση των αποδόσεων στην ΕΕ κατά 4,9% σε σχέση με το 2009. Η αύξηση των εισπράξεων εντοπίζεται κυρίως στις απολήψεις από το Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, καθώς και από το Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής.

Για το 2011 προβλέπεται περαιτέρω αύξηση των καθαρών εισπράξεων κατά 39,1%, με

Πίνακας IX.11 Χρηματικές δοσοληψίες με την Ευρωπαϊκή Ένωση

(εκατ. ευρώ)

						Εκατοστιαίες μεταβολές			
	2007	2008	2009	2010*	Προϋπο-λογισμός 2011	2008/2007	2009/2008	2010*/2009	Προϋπο-λογισμός 2011/2010*
Α. Απολήψεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση	**7274**	**7481**	**4498**	**5476**	**6818**	**2,8**	**-39,9**	**21,7**	**24,5**
1. Επιστροφή 10% για έξοδα είσπραξης ιδίων πόρων	77	77	64	64	52	0,0	-16,9	0,0	-18,8
2. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο	783	992	118	295	666	26,7	-88,1	150,0	125,8
3. ΕΓΤΑΑ - Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης	589	504	261	408	539	-14,4	-48,2	56,3	32,1
4. ΕΤΠΑ - Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης	3065	2858	1338	1735	2082	-6,8	-53,2	29,7	20,0
5. ΕΓΤΕ - Ταμείο Εγγυήσεων	2374	2718	2398	2351	2764	14,5	-11,8	-2,0	17,6
6. Πρόγραμμα αλληλεγγύης και διαχείρισης μεταναστευτικών ροών	-	-	6	37	34	-	-	516,7	-8,1
7. Λοιπές απολήψεις	19	102	13	16	11	436,8	-87,3	23,1	-31,3
8. Ταμείο Συνοχής	334	200	274	570	640	-40,1	37,0	108,0	12,3
9. ΕΤΑ - Ταμείο Αλιείας	33	30	26	0	30	-9,1	-13,3	-100,0	-
Β. Αποδόσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση	**3265**	**2649**	**2484**	**2363**	**2487**	**-18,9**	**-6,2**	**-4,9**	**5,2**
1. Γεωργικές εισφορές	11	7	4	0	0	-36,4	-42,9	-100,0	-
2. Εισφορές ζάχαρης	0	2	2	2	2	-	-	-	-
3. Δασμοί ΚΕΔ και αντιντάμπιγκ	297	298	248	277	208	0,3	-16,8	11,7	-24,9
4. Συνεισφορές με βάση τον ΦΠΑ	473	577	512	462	414	22,0	-11,3	-9,8	-10,4
5. Συνεισφορές με βάση το ακαθ. εγχ. εισόδημα	1184	1415	1522	1561	1768	19,5	7,6	2,6	13,3
6. Πρόσθετες έκτακτες συνεισφορές	1108	136	150	12	30	-	-	-92,0	150,0
7. Συμμετοχή στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης	36	40	43	47	55	11,1	7,5	9,3	17,0
8. Επιστροφές από ανεκτέλεστα προγράμματα	156	174	3	2	10	11,5	-98,3	-33,3	400,0
Καθαρές εισπράξεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Α - Β)	**4009**	**4832**	**2014**	**3113**	**4331**	**20,5**	**-58,3**	**54,6**	**39,1**

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.
* Προσωρινά στοιχεία.

στόχο να φθάσουν τα 4.331 εκατ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή αναμένεται να προέλθει από την αύξηση των απολήψεων κατά 24,5%, ενώ οι αποδόσεις προς την ΕΕ θα παρουσιάσουν μικρή αύξηση κατά 5,2% (βλ. Πίνακα IX.11).

4.3 ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης

Σύμφωνα με τα στοιχεία[19] της Εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού για το 2011, το έλλειμμα των ασφαλιστικών οργανισμών (*χωρίς την επιχορήγηση από τον τακτικό προϋπολογισμό*) προβλέπεται ότι θα περιοριστεί σε σχέση με τα δύο προηγούμενα έτη και θα συγκρατηθεί στα 7.851,5 εκατ. ευρώ ή 3,4% του ΑΕΠ, έναντι 4,0% το 2010 και 5,0% το 2009 (βλ. Πίνακα IX.4). Η πρόβλεψη αυτή βασίζεται τόσο στην αναμενόμενη σημαντική αύξηση των εσόδων (5,5%) όσο και στη συγκράτηση των δαπανών (άνοδος 0,6% μόνο).

Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση, η άνοδος των εσόδων θα προέλθει από αυξημένες εισπράξεις ασφαλιστικών εισφορών (5,3%), οι οποίες αποτελούν το 76,6% των συνολικών εσόδων. Η πρόβλεψη για σημαντική άνοδο των εισφορών βασίζεται στην ένταση των προσπαθειών για την καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής, τον περιορισμό της ανασφάλιστης εργασίας και την είσπραξη των καθυστερούμενων οφειλών. Όμως, τα στοιχεία που ανακοινώθηκαν πρόσφατα σχετικά με την κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας και τη μείωση της απασχόλησης το τελευταίο τρίμηνο του 2010 (και δεν ήταν γνωστά κατά την κατάρτιση του προϋπολογισμού) καθιστούν ενδεχομένως δυσχερή την επίτευξη του ως άνω στόχου για αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών κατά 5,3% το 2011.

Όσον αφορά τις δαπάνες των ασφαλιστικών οργανισμών, οι δύο μεγαλύτερες κατηγορίες αναμένεται να εξελιχθούν με διαφορετικό τρόπο. Οι δαπάνες για συντάξεις, που αποτελούν το 70,1% του συνόλου των τρεχουσών δαπανών, προβλέπεται να εμφανίσουν σημαντική άνοδο (6,5%), λόγω της αύξησης του αριθμού των συνταξιούχων κατά τη διάρκεια του 2010 και του 2011. Αντίθετα οι δαπάνες υγείας (κυρίως φάρμακα), που αντιστοιχούν στο 25,0% περίπου των συνολικών δαπανών, αναμένεται να μειωθούν κατά 11,8%. Η συγκράτηση αυτή αναμένεται να προκύψει κυρίως από τον έλεγχο της φαρμακευτικής δαπάνης μέσω (α) της ηλεκτρονικής παρακολούθησης των συνταγών των ταμείων, (β) της μείωσης των τιμών των φαρμάκων, (γ) της καθιέρωσης υποχρεωτικού καταλόγου συνταγογραφούμενων φαρμάκων για όλα τα ταμεία και (δ) της καθιέρωσης "πλαφόν" στις τιμές των υλικών που χρησιμοποιούνται στις χειρουργικές επεμβάσεις. Τέλος, εξοικονόμηση αναμένεται να υπάρξει και από τις δαπάνες προσωπικού των ασφαλιστικών οργανισμών, οι οποίες το 2011 προβλέπεται να μειωθούν κατά 2,8% περίπου.

Ο προβλεπόμενος περιορισμός του ελλείμματος των ασφαλιστικών οργανισμών επιτρέπει, για δεύτερο κατά σειρά έτος, τη μείωση της επιχορήγησης από τον κρατικό προϋπολογισμό κατά 6,9%. Παρά τη μείωση της επιχορήγησης, το αποτέλεσμα της χρήσης του 2011 (μεγάλο μέρος του οποίου προστίθεται στο αποθεματικό των ταμείων) προβλέπεται να διαμορφωθεί σε πλεόνασμα 2.146 εκατ. ευρώ, έναντι πλεονάσματος 1.562 εκατ. ευρώ το 2010.

Δημόσιες επιχειρήσεις

Όπως προαναφέρθηκε, το 2011 η προσπάθεια μείωσης του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης έχει μεταφερθεί στους φορείς εκτός κρατικού προϋπολογισμού και ιδίως στις δημόσιες επιχειρήσεις. Ήδη με σειρά μέτρων[20] που ελήφθησαν επιτεύχθηκε το 2010 μείωση του συνολικού ελλείμματος του ενοποιημένου λογαριασμού εκμετάλλευσης και

19 Όπως αναφέρθηκε στο Τμήμα 2.4 του παρόντος κεφαλαίου, για πρώτη φορά εμφανίζονται στην Εισηγητική Έκθεση στοιχεία για το σύνολο σχεδόν των ασφαλιστικών οργανισμών της χώρας (βλ. υποσημείωση 9).

20 Για τα μέτρα αυτά, βλ. Τμήμα 2.5 του παρόντος κεφαλαίου.

κεφαλαίου στα 588 εκατ. ευρώ (βλ. Πίνακα IX.5). Η συγκράτηση του ελλείμματος προβλέπεται να είναι ακόμη μεγαλύτερη το 2011 και το ενοποιημένο έλλειμμα των λογαριασμών εκμετάλλευσης και κεφαλαίου να μεταστραφεί σε *πλεόνασμα* ύψους 387 εκατ. ευρώ.[21]

Η βελτίωση αυτή αναμένεται να προκύψει κυρίως από τη μείωση των δαπανών εκμετάλλευσης κατά 23,4% και τη συγκράτησή τους στα 2.460 εκατ. ευρώ. Η πρόβλεψη αυτή βασίζεται στον περιορισμό του μισθολογικού και λειτουργικού κόστους των δημόσιων επιχειρήσεων και ιδίως στην αναδιάρθρωση των ομίλων του ΟΣΕ και του ΟΑΣΑ[22] (νόμοι 3891/2010 και 3920/2011). Παράλληλα, τα έσοδα των δημόσιων επιχειρήσεων αναμένεται να αυξηθούν το 2011 κατά 10,4%, συμβάλλοντας στη βελτίωση του οικονομικού αποτελέσματος.

Οι προβλέψεις αυτές στηρίζονται στις προσπάθειες και τα μέτρα για τη βελτίωση της λειτουργίας των δημόσιων επιχειρήσεων που άρχισαν κατά τη διάρκεια του 2010 και εντείνονται το 2011. Συγκεκριμένα, εκτός από τη μείωση του μισθολογικού κόστους προβλέπονται: έλεγχος της σκοπιμότητας όλων των δαπανών των επιχειρήσεων, επίτευξη οικονομιών κλίμακας, αυστηρός έλεγχος των προϋπολογισμών, αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας των επιχειρήσεων, ανάληψη των δανείων του ΟΣΕ/ΤΡΑΙΝΟΣΕ και μέρους των υποχρεώσεων του ΟΑΣΑ, αυξήσεις στις τιμές των εισιτηρίων και διασφάλιση της πληρωμής εισιτηρίου, μηνιαία αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, ενίσχυση του εσωτερικού έλεγχου, βελτίωση της διαδικασίας προμηθειών και ενοποίηση διοικητικών υπηρεσιών ιδίως για τις μικρές επιχειρήσεις.

Για την ενίσχυση της προσπάθειας εξυγίανσης των δημόσιων επιχειρήσεων, η επιχορήγηση από τον τακτικό προϋπολογισμό το 2011 (πέρα από την ανάληψη των υποχρεώσεων ΟΣΕ και ΟΑΣΑ) προβλέπεται να αυξηθεί στα 589 εκατ. ευρώ, έναντι 210 εκατ. ευρώ το 2010. Έτσι, προβλέπεται ότι οι ακαθάριστες δανειακές ανάγκες για το 2011 θα περιοριστούν σημαντικά στα 282 εκατ. ευρώ, από 1.100 εκατ. ευρώ το 2010.

5 ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

Το 2010 υπήρξε αφετηρία για τη θεσμοθέτηση σημαντικών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που συνέβαλαν και αναμένεται να συμβάλουν περαιτέρω στη δημοσιονομική προσαρμογή. Πληθώρα νομοθετικών ρυθμίσεων στόχευσε νευραλγικούς τομείς της οικονομίας, όπως το ασφαλιστικό σύστημα, το σύστημα υγείας, οι δημόσιες επιχειρήσεις και η τοπική αυτοδιοίκηση. Παράλληλα, αναδιοργανώθηκε ριζικά το πλαίσιο άσκησης της δημοσιονομικής πολιτικής, ενισχύθηκαν οι δημοσιονομικοί θεσμοί στην κατεύθυνση της διαφάνειας και του εντατικού ελέγχου των κρατικών δαπανών.

Τον Ιούνιο 2010 ψηφίστηκε το πρόγραμμα "Καλλικράτης",[23] το οποίο αποσκοπεί στην εξοικονόμηση πόρων μέσω του περιορισμού του αριθμού των ΟΤΑ και των συνδεόμενων με αυτούς νομικών προσώπων[24] και της αξιοποίησης των οικονομιών κλίμακας. Για την περίοδο 2011-2013, προβλέπεται ετήσια εξοικονόμηση ύψους 500 εκατ. ευρώ. Προκειμένου να διασφαλιστεί το αποτέλεσμα αυτό, η κυβέρνηση έχει λάβει μέτρα περιορισμού του δανεισμού των ΟΤΑ και έχει επιβάλει νομοθετικά την απαγόρευση των ελλειμμάτων στους ΟΤΑ τουλάχιστον έως το 2014.

21 Το αποτέλεσμα αυτό προκύπτει εάν από το εμφανιζόμενο στον Πίνακα IX.5 πλεόνασμα ύψους 12.186 εκατ. ευρώ αφαιρεθεί ποσό ύψους 11.799 εκατ. ευρώ που αφορά τη ρύθμιση του χρέους του ΟΣΕ.

22 Η Τράπεζα της Ελλάδος είχε επανειλημμένως τονίσει στο παρελθόν ότι η συγκράτηση των ελλειμμάτων, ιδίως των συγκοινωνιακών φορέων, αποτελούσε απαραίτητη προϋπόθεση για τον έλεγχο των ελλειμμάτων και του δανεισμού των δημόσιων επιχειρήσεων. Βλ. π.χ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2009*, Απρίλιος 2010, σελ. 125 και 138.

23 Ν. 3852/2010 "Νέα αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης και της αποκεντρωμένης διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης".

24 Συγκεκριμένα, οι ΟΤΑ α′ βαθμού (οι δήμοι) περιορίζονται σε 325 (από 1.034), οι ΟΤΑ β′ βαθμού οργανώνονται σε 13 περιφέρειες οι οποίες προέρχονται από τη συνένωση των 57 νομαρχιακών διοικήσεων που καταργούνται, ενώ παράλληλα προβλέπεται η συγχώνευση και ο περιορισμός των ΝΠΔΔ των δήμων και των περιφερειών σε λιγότερα από 2.000, έναντι 6.000 που ήταν στο παρελθόν.

Τον Ιούλιο 2010 θεσμοθετήθηκε η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα (Ν. 3863/2010 και Ν. 3865/2010 αντίστοιχα), με στόχο τη διασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος,[25] η οποία ποσοτικά μεταφράζεται στη συγκράτηση της αύξησης της συνταξιοδοτικής δαπάνης στο 2,5% του ΑΕΠ κατά την περίοδο 2009-2060, από 12,5% του ΑΕΠ που υπολογίζεται ότι θα ήταν με το παλαιό νομοθετικό καθεστώς. Σύμφωνα με τις πρόσφατες αξιολογήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΔΝΤ, η μεταρρύθμιση κρίνεται ιδιαίτερα φιλόδοξη με βάση την αντίστοιχη διεθνή εμπειρία.[26] Το επόμενο βήμα της μεταρρύθμισης περιλαμβάνει την αξιολόγηση της βιωσιμότητας των κυριότερων επικουρικών ταμείων. Νέες νομοθετικές ρυθμίσεις, οι οποίες θα εστιάζουν στα ταμεία επικουρικών συντάξεων και πρόνοιας, αναμένεται να υιοθετηθούν έως το Σεπτέμβριο του 2011.[27]

Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση του Ιουλίου 2010 εισήγαγε και αλλαγές στον τομέα της υγείας,[28] όπου η μείωση των δαπανών, η αύξηση της αποτελεσματικότητάς τους και η βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών απαίτησε πρόσθετες νομοθετικές παρεμβάσεις.[29] Οι μεταρρυθμίσεις στοχεύουν ιδίως στον περιορισμό της δαπάνης για φάρμακα και στον εξορθολογισμό του συστήματος προμηθειών.[30] Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2011, η σχετική εξοικονόμηση δαπανών υγείας για το έτος 2011 εκτιμάται στα 2,1 δισεκ. ευρώ.[31] Όσον αφορά τις θεσμικές αλλαγές, προβλέπεται η ίδρυση —τον Αύγουστο του 2011— του Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ), στον οποίο θα υπάγονται τα νοσοκομεία του ΕΣΥ, οι κλάδοι υγείας του ΙΚΑ, του ΟΓΑ και του Οργανισμού Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών (ΟΑΕΕ), ο Οργανισμός Περίθαλψης Ασφαλισμένων Δημοσίου (ΟΠΑΔ) και ο Οίκος Ναύτου (Ν. 3918/2011). Νομοθετήθηκαν επίσης μέτρα διοικητικής φύσεως που αφορούν τη λειτουργία των νοσοκομείων και αποσκοπούν στην ενίσχυση των εσόδων τους, όπως π.χ. η καθιέρωση της ολοήμερης λειτουργίας τους (Ν. 3868/2010). Παράλληλα, αυξήθηκαν τα εξέταστρα στα τακτικά εξωτερικά ιατρεία των νοσοκομείων και στα κέντρα υγείας του ΕΣΥ

25 Οι κυριότερες αλλαγές που επιφέρει η ασφαλιστική μεταρρύθμιση είναι: (α) η καθιέρωση —από 1.1.2015— της ανταποδοτικής σύνταξης, που θα υπολογίζεται βάσει εισφορών κατά τη διάρκεια ολόκληρου του εργασιακού βίου, και της βασικής σύνταξης, η οποία θα έχει μη ανταποδοτικό, προνοιακό χαρακτήρα, (β) η αναπροσαρμογή βασικών παραμέτρων του συνταξιοδοτικού συστήματος με στόχο τη συγκράτηση της μελλοντικής συνταξιοδοτικής δαπάνης, όπως η θεσμοθέτηση ελάχιστης ηλικίας συνταξιοδότησης στα 60 έτη εφόσον έχουν συμπληρωθεί 40 χρόνια εργασιακού βίου. Για πιο αναλυτική παρουσίαση της ασφαλιστικής μεταρρύθμισης, βλ. *Νομισματική Πολιτική – Ενδιάμεση Έκθεση 2010*, Οκτώβριος 2010, Πλαίσιο V.2, σελ. 123-125

26 Σε πρόσφατη προκαταρκτική μελέτη που αφορά τρία ασφαλιστικά ταμεία (ΙΚΑ, ΟΑΕΕ και ΟΓΑ), οι προβολές της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής (ΕΑΑ) για την περίοδο 2010-2060 υποδηλώνουν ότι η ασφαλιστική μεταρρύθμιση του 2010 έχει συντελέσει σημαντικά στη σταθεροποίηση της συνταξιοδοτικής δαπάνης (ως ποσοστού του ΑΕΠ) στα επίπεδα του 2009.

27 Επιπλέον, δεν αποκλείονται περαιτέρω αλλαγές στις παραμέτρους των κύριων συνταξιοδοτικών ταμείων, εάν κριθεί ότι ο οικονομικός στόχος της ασφαλιστικής μεταρρύθμισης (συγκράτηση της αύξησης της συνταξιοδοτικής δαπάνης στο 2,5% του ΑΕΠ κατά την περίοδο 2009-2060) δεν είναι εφικτός.

28 Συγκεκριμένα, καθιερώνεται η οικονομική και λογιστική αυτοτέλεια του κλάδου υγείας του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, οι μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας υγείας του ΕΣΥ και των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης (ΦΚΑ) εντάσσονται και λειτουργούν σε ενιαίο πλαίσιο και, τέλος, προβλέπεται η σύμπραξη των ΦΚΑ για παροχές υγείας μέσω του Συντονιστικού Συμβουλίου Παροχών Υγείας (ΣΥ.Σ.Π.Υ.) που θα λειτουργεί στη Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

29 Ειδικότερα, οι σχετικές μεταρρυθμίσεις περιέχονται στους ακόλουθους τρεις νόμους: (α) Ν. 3840/2010 "Αποκέντρωση, απλοποίηση και ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007-2013 και άλλες διατάξεις" (24.3.2010), (β) Ν. 3868/2010 "Αναβάθμιση του Εθνικού Συστήματος Υγείας και λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης" (27.7.2010) και (γ) Ν. 3918/2011 "Διαρθρωτικές αλλαγές στο σύστημα υγείας και άλλες διατάξεις" (15.2.2011).

30 Οι νομοθετικές παρεμβάσεις για μείωση της φαρμακευτικής δαπάνης και αναμόρφωση του συστήματος προμηθειών συνοψίζονται ως εξής: *Φαρμακευτική δαπάνη:* Ο Ν. 3840/2010 προβλέπει ότι: (α) Οι τιμές των πρωτοτύπων φαρμακευτικών προϊόντων, μετά τη λήξη της ισχύος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, μειώνονται κατά τουλάχιστον 20%, (β) Οι τιμές των φαρμακευτικών προϊόντων όμοιας δραστικής ουσίας και φαρμακοτεχνικής μορφής καθορίζονται κατά μέγιστο σε ποσοστό 90% της τιμής πώλησης —μετά τη λήξη της ισχύος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας— του αντίστοιχου πρωτοτύπου, (γ) Η τιμή κάθε φαρμακευτικού προϊόντος που παρασκευάζεται ή συσκευάζεται ή εισάγεται στη χώρα προκύπτει από το μέσο όρο των τριών χαμηλότερων αντίστοιχων τιμών του φαρμακευτικού προϊόντος στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, ο Ν. 3918/2011 προβλέπει: (α) καθιέρωση ποσού επιστροφής από τα ιδιωτικά φαρμακεία και τις φαρμακευτικές εταιρίες υπέρ των κλάδων υγείας των ΦΚΑ, (β) μείωση του μικτού ποσοστού κέρδους των εμπόρων φαρμακευτικών προϊόντων χονδρικής πώλησης, (γ) μεταφορά αρμοδιότητας τιμολόγησης φαρμακευτικών προϊόντων στο Υπουργείο Υγείας. *Σύστημα προμηθειών υγείας:* Ο Ν. 3918/2011 προβλέπει: (α) εξορθολογισμό προμηθειών στο πρώτο στάδιο της διαδικασίας, μέσω σύνταξης από κάθε φορέα ετήσιου προγράμματος προμηθειών προϊόντων και υπηρεσιών για το επόμενο έτος, (β) δυνατότητα εκχώρησης της αρμοδιότητας διενέργειας, σύναψης και εκτέλεσης διαγωνισμών προμηθειών από την αναθέτουσα αρχή σε άλλους φορείς (και ιδιωτικούς), (γ) εναρμόνιση των τιμών προμήθειας ιατροτεχνικών προϊόντων με τις τιμές του Παρατηρητηρίου Τιμών.

31 Τη συγκράτηση της φαρμακευτικής δαπάνης αναμένεται να ενισχύσει περαιτέρω η καθολική εισαγωγή της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης, η οποία εφαρμόζεται προς το παρόν μόνο από τον ΟΑΕΕ, η επέκταση της λίστας φαρμάκων και η αύξηση της χρήσης των γενόσημων φαρμάκων.

(από 3 σε 5 ευρώ). Σε εξέλιξη βρίσκεται η μηχανοργάνωση και η εισαγωγή διπλογραφικού λογιστικού συστήματος στα δημόσια νοσοκομεία, καθώς και η καθολική εφαρμογή της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης.

Η πρόοδος σε αυτές τις δράσεις είναι η κύρια πρόκληση αυτή τη στιγμή, καθώς ο έλεγχος και η αξιολόγηση της απόδοσης των μέτρων για τον περιορισμό των δαπανών υγείας μπορεί να διεκπεραιωθεί μόνο εφόσον η κεντρική διοίκηση έχει πρόσβαση σε έγκυρα και έγκαιρα, διαθέσιμα σε τακτική βάση, οικονομικά στοιχεία όλων των φορέων του ΕΣΥ. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το σύστημα της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης δεν έχει επεκταθεί σε όλα τα νοσοκομεία (μόνο σε 60 από τα 134), ενώ δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί η δημιουργία ενός τέτοιου ενιαίου και ολοκληρωμένου συστήματος στους ΟΚΑ (πλην του ΟΑΕΕ).[32]

Σημαντικές θεσμικές παρεμβάσεις έγιναν και στις δημόσιες επιχειρήσεις, οι οποίες πλέον λειτουργούν υπό αυστηρότερο πλαίσιο οικονομικής εποπτείας που συντονίζεται από την Ειδική Γραμματεία ΔΕΚΟ του Υπουργείου Οικονομικών (ΕΓΔΕΚΟ).[33] Η ΕΓΔΕΚΟ παρακολουθεί στενά την εξέλιξη της μισθολογικής δαπάνης και την εφαρμογή της νομοθεσίας για την εισοδηματική πολιτική των ΔΕΚΟ,[34] καθώς και την υλοποίηση της προσπάθειας για περιστολή των λειτουργικών τους δαπανών. Με σκοπό την εξυγίανση των ΔΕΚΟ, έγιναν νομοθετικές παρεμβάσεις για την αναδιάρθρωση συγκοινωνιακών φορέων, συγκεκριμένα των ομίλων ΟΣΕ-ΤΡΑΙΝΟΣΕ και ΟΑΣΑ.[35] Κοινές παράμετροι των μεταρρυθμίσεων είναι η ανασυγκρότηση των ομίλων μέσω της μείωσης του μισθολογικού και λειτουργικού τους κόστους και της αύξησης των εσόδων τους,[36] η ανάληψη του συσσωρευμένου χρέους τους από το Ελληνικό Δημόσιο, η θέσπιση ανώτατων ορίων για τις κρατικές επιχορηγήσεις, οι μετατάξεις πλεονάζοντος προσωπικού με βάση τον κανόνα "1 πρόσληψη για κάθε 5 αποχωρήσεις" στο δημόσιο τομέα ως σύνολο, η κατάρτιση επιχειρησιακών σχεδίων και η διαρκής παρακολούθηση των διοικήσεων. Συνολικά, η εξοικονόμηση από τις παρεμβάσεις για τις ΔΕΚΟ εκτιμάται στα 500 εκατ. ευρώ για το έτος 2011 σύμφωνα με το αναθεωρημένο ΠΟΠ (Φεβρουάριος 2011). Περαιτέρω εξοικονόμηση αναμένεται από την εφαρμογή της νομοθεσίας που προβλέπει την κατάργηση ή συγχώνευση υπηρεσιών, οργανισμών και φορέων του δημόσιου τομέα,[37] σύμφωνα με την οποία καταργούνται 18 δημόσιοι φορείς και συγχωνεύονται άλλοι 13 σε 5. Συνολικά, πολλά θα κριθούν, όσον αφορά τις μεταρρυθμίσεις των ΔΕΚΟ και τη σχεδιαζόμενη κατάργηση ή συγχώνευση άλλων ΝΠΔΔ, από τη γρήγορη και αποτελεσματική εφαρμογή των προγραμμάτων διαχείρισης του υπερβάλλοντος ανθρώπινου δυναμικού και αναδιάταξης των δραστηριοτήτων τους.

Η συνολική προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης οργανώθηκε σε ένα νέο πλαίσιο δημοσιονομικής διαχείρισης και ευθύνης,[38] το

32 Αξίζει να σημειωθεί ότι έχει συσταθεί ειδική ομάδα δράσης, η οποία έχει αναλάβει τη συνολική χαρτογράφηση της μεταρρύθμισης του συστήματος υγείας και θα προτείνει πολιτικές και ποσοτικά κριτήρια σε επιμέρους τομείς. Το πόρισμα της ομάδας δράσης, βάσει του οποίου η κυβέρνηση θα καταρτίσει συγκεκριμένο σχέδιο δράσης, αναμένεται το Μάιο του 2011.

33 Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σύμφωνα με τον Ν. 3871/2010 οι ΔΕΚΟ υποχρεούνται να υποβάλλουν μηνιαία ταμειακά στοιχεία, ενώ ο Ν. 3899/2010 καθιερώνει και την υποχρέωση υποβολής τριμηνιαίων οικονομικών καταστάσεων ελεγμένων από ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές.

34 Ν. 3833/2010, Ν. 3845/2010 και Ν. 3899/2010. Ο Ν. 3899/2010 αφορά το 2011 και προβλέπει (α) μείωση αποδοχών κατά 10% (επί συνολικών αποδοχών άνω των 1.800 ευρώ), (β) ανώτατο ποσοστό δαπάνης 10% επί των συνολικών δαπανών μισθοδοσίας για αμοιβές υπερωριακής εργασίας, οδοιπορικών, υπερεργασίας, εκτός έδρας, καθώς και εργασίας τις εξαιρέσιμες μέρες, (γ) ανώτατο όριο 4.000 ευρώ (σε δωδεκάμηνη βάση) επί των μικτών μηνιαίων αποδοχών και (δ) απαγόρευση, για το έτος 2011, οποιασδήποτε αύξησης των αποδοχών των λειτουργών στο Δημόσιο.

35 Πρόκειται για τον Ν. 3891/2010 "Αναδιάρθρωση, εξυγίανση και ανάπτυξη του ομίλου ΟΣΕ και της ΤΡΑΙΝΟΣΕ και άλλες διατάξεις για το σιδηροδρομικό τομέα" και τον Ν. 3920/2011 "Εξυγίανση, αναδιάρθρωση και ανάπτυξη των αστικών συγκοινωνιών Περιφέρειας Αττικής και άλλες διατάξεις".

36 Όσον αφορά τον ΟΣΕ-ΤΡΑΙΝΟΣΕ, θεσπίζεται η οικονομική και λειτουργική ανεξαρτησία της ΤΡΑΙΝΟΣΕ, η ΕΔΙΣΥ συγχωνεύεται με τον ΟΣΕ και επαναπροσδιορίζονται οι αρμοδιότητες των ΕΡΓΟΣΕ και ΓΑΙΟΣΕ. Για τον ΟΑΣΑ, η μεταρρύθμιση προβλέπει τη συγχώνευση των εταιριών παροχής και εκτέλεσης συγκοινωνιακού έργου σε δύο φορείς, ένα για τα μέσα σταθερής τροχιάς (Σταθερές Συγκοινωνίες – ΣΤΑΣΥ) και ένα για τα οδικά μέσα μεταφοράς (Οδικές Συγκοινωνίες – ΟΣΥ), στις οποίες αποκλειστικός μέτοχος θα είναι ο ΟΑΣΑ.

37 Ν. 3895/2010 "Κατάργηση και συγχώνευση υπηρεσιών, οργανισμών και φορέων του δημόσιου τομέα".

38 Ν. 3871/2010 "Δημοσιονομική διαχείριση και ευθύνη". Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. *Νομισματική Πολιτική – Ενδιάμεση Έκθεση 2010,* Οκτώβριος 2010, Πλαίσιο V.1, σελ. 122-123.

οποίο, μεταξύ άλλων, στοχεύει στο να αυξηθεί ο έλεγχος των δαπανών και εισήγαγε ισχυρούς θεσμούς διαφάνειας και δημοσιοποίησης στοιχείων, διεύρυνε το πεδίο οικονομικής εποπτείας του Υπουργείου Οικονομικών από τους φορείς της κεντρικής στους φορείς της γενικής κυβέρνησης και καθιέρωσε για αυτούς την υποχρέωση υποβολής στη Βουλή ενοποιημένων ετήσιων προϋπολογισμών. Το νέο πλαίσιο δημοσιονομικής διαχείρισης και ευθύνης καθιέρωσε επιπλέον και τη σύνταξη τριετούς κυλιόμενου Μεσοπρόθεσμου Σχεδίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΣΔΣ).

Παρ' όλα αυτά, όπως άλλωστε επισημαίνουν και οι τελευταίες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΔΝΤ στο πλαίσιο της τρίτης αξιολόγησης του ΠΟΠ, η πρόοδος σε θέματα δημοσιονομικών θεσμών είναι αργή. Για παράδειγμα, σε θέματα κατάρτισης προϋπολογισμών, ελέγχου των δαπανών και τακτικής παροχής δημοσιονομικών στοιχείων από τους φορείς της γενικής κυβέρνησης εξακολουθούν να υπάρχουν καθυστερήσεις. Αυτό συνεπάγεται ότι σχεδόν ένα χρόνο μετά την έναρξη εφαρμογής του ΠΟΠ δεν υπάρχει ακόμη πλήρης και σαφής εικόνα της δημοσιονομικής θέσης της χώρας σε μηνιαία βάση, γεγονός που αντανακλάται και στη συσσώρευση ληξιπρόθεσμων οφειλών.

Προς αντιμετώπιση των έκτακτων δημοσιονομικών αναγκών ελήφθησαν φορολογικά μέτρα που απέβλεπαν στην άμεση αύξηση των φορολογικών εσόδων, όπως οι διαδοχικές αυξήσεις στους συντελεστές του ΦΠΑ και στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης στα καύσιμα, τον καπνό και τα οινοπνευματώδη και η έκτακτη εισφορά στις επιχειρήσεις. Όμως ταυτόχρονα θεσμοθετήθηκαν και πολυάριθμα μέτρα διαρθρωτικού χαρακτήρα, που αποσκοπούν στην αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος με τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης, στη μείωση της φοροδιαφυγής και στην ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης προκειμένου το φορολογικό σύστημα να καταστεί δικαιότερο και, τέλος, στην ενίσχυση της φορολογικής διοίκησης. Συγκεκριμένα, το τελευταίο φορολογικό νομοσχέδιο περιλαμβάνει μια σειρά ρυθμίσεων που θα συμβάλουν στη βελτίωση της φορολογικής διοίκησης και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.[39] Αξίζει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τον προϋπολογισμό του 2011, η μάχη κατά της φοροδιαφυγής αναμένεται να αποφέρει 1,6 δισεκ. ευρώ το 2011, γεγονός που υποδηλώνει την εξαιρετική σημασία που έχει η απαρέγκλιτη και ταχύτατη εφαρμογή των προβλεπόμενων ρυθμίσεων. Διαφορετικά, τυχόν αποκλίσεις από τα μεγέθη του προϋπολογισμού του 2011 θα πρέπει να καλυφθούν με νέα συμπληρωματικά μέτρα τα οποία θα μπορούσαν να επηρεάσουν πέραν του προβλεπομένου την οικονομική δραστηριότητα. Ωστόσο, η μεγαλύτερη του αναμενομένου κάμψη της εσωτερικής ζήτησης το 2010 και η συνεχιζόμενη αύξηση της ανεργίας ενδέχεται να δράσουν επιβαρυντικά όσον αφορά την επίτευξη των στόχων αύξησης των εσόδων το 2011.

Σύμφωνα με το επικαιροποιημένο Μνημόνιο του Φεβρουαρίου 2011, η κυβέρνηση αναμενόταν να δημοσιοποιήσει το απαιτούμενο σχέδιο δράσης για το μεσοπρόθεσμο περιορισμό του ελλείμματος έως τα μέσα Απριλίου του 2011, για να ακολουθήσει η έγκρισή του από το Υπουργικό Συμβούλιο. Το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής θα προσδιορίσει δημοσιονομικά μέτρα μόνιμου χαρακτήρα ύψους 22 δισεκ. ευρώ με δεσμευτικό χρονοδιάγραμμα για την περίοδο 2012-15, με στόχο το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης να μειωθεί σε 2,6 δισεκ. ευρώ ή 1% του ΑΕΠ το 2015. Πρέπει και πάλι να τονιστεί ότι το κλειδί για την επίτευξη διατηρήσιμης δημοσιονομικής προσαρμογής είναι η σε μόνιμη βάση μείωση των δαπανών του Δημοσίου και η αποτελεσματική καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και αναβάθμιση της φορολογικής διοίκησης. Η μείωση των δαπανών θα πρέπει να προέλθει από την αναδιάρθρωση των ζημιογόνων ΔΕΚΟ, τη συγχώνευση και κατάργηση φορέων του Δημοσίου, τον εξορθολογισμό του συστήματος αμοιβών και διαχείρισης των ανθρώπινων πόρων, τη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης και των κοινωνικών δαπανών (με βάση την πληροφόρηση που θα προέλθει από αξιολόγηση την

39 Βλ. το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

οποία πραγματοποιεί ο ΟΟΣΑ), καθώς και τη συγκράτηση των αμυντικών δαπανών.

6 Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Η δυναμική του δημόσιου χρέους και τα θέματα που συνδέονται με τη σταθεροποίησή του βρίσκονται στο επίκεντρο της δημόσιας συζήτησης σχετικά με την ασκούμενη οικονομική πολιτική. Στη σχετική βιβλιογραφία, θεωρητική και εμπειρική, το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ αποτελεί βασική οικονομική μεταβλητή, της οποίας τα όρια και η διαχρονική πορεία και οι συνέπειες αυτών έχουν ιδιαίτερο οικονομικό ενδιαφέρον. Η εξέλιξη του δημόσιου χρέους έχει συνέπειες για την κατανομή των διαθέσιμων οικονομικών πόρων, καθώς και για τη διανομή του εισοδήματος και του πλούτου. Συνδέεται λοιπόν με αποφάσεις του παρόντος, αλλά και του παρελθόντος που συχνά αποτελούν περιορισμούς για το μέλλον. Επιπρόσθετα, η οικονομική κρίση έχει έμπρακτα καταδείξει ότι η διαχρονική εξέλιξη του δημόσιου χρέους και τα συναφή θέματα της δημοσιονομικής σταθερότητας συνδέονται με τη βραχυχρόνια ρευστότητα της οικονομίας και τη δυνατότητα των κυβερνήσεων να έχουν πρόσβαση στις αγορές κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση των δανειακών αναγκών τους. Μη διατηρήσιμο δημόσιο χρέος και, γενικότερα, μη αξιόπιστη δημοσιονομική πολιτική δημιουργούν πρόβλημα φερεγγυότητας και συνδέονται με απροθυμία των επενδυτών να δανείσουν μια χώρα, γεγονός που δυσχεραίνει την πρόσβαση των κυβερνήσεων στις αγορές για τη χρηματοδότησή τους. Συνέπεια των παραπάνω αποτελεί η επιτακτική ανάγκη δημοσιονομικής προσαρμογής, που είναι και το κύριο αντικείμενο των συζητήσεων στην Ελλάδα.

Στο Διάγραμμα ΙΧ.2 παρουσιάζονται τέσσερις προβολές-προσομοιώσεις του δημόσιου χρέους της Ελλάδος ως ποσοστού του ΑΕΠ για τη δεκαετία 2010-2020. Οι βασικές υποθέσεις που χρησιμοποιούνται στις προβολές για το μακροοικονομικό περιβάλλον, τις κύριες δημοσιονομικές μεταβλητές και την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας είναι σύμφωνες

Διάγραμμα ΙΧ.2 Ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης του δημόσιου χρέους

(% ΑΕΠ)

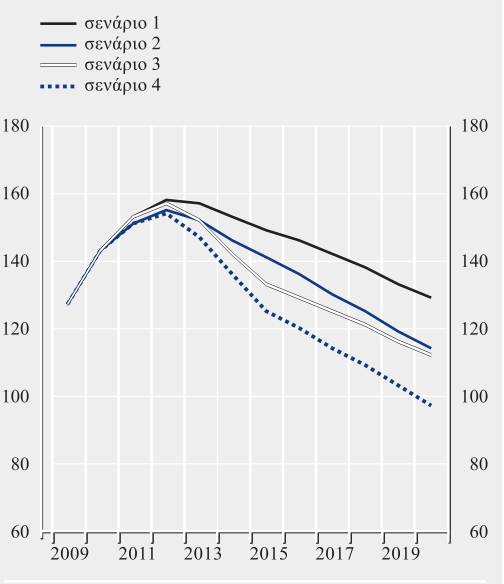

με αυτές που έχουν χρησιμοποιηθεί στην τρίτη έκθεση αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΔΝΤ για την εφαρμογή του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής (Μάρτιος 2011), καθώς επίσης και με τις βασικές κατευθύνσεις του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής για την περίοδο 2012-2015 που παρουσίασε το Υπουργείο Οικονομικών το Μάρτιο του 2011. Γίνονται δηλαδή υποθέσεις για πρωτογενή πλεονάσματα μεγαλύτερα του 5,5% του ΑΕΠ κατά την περίοδο 2014-2020 και για ρυθμούς αύξησης του *ονομαστικού* ΑΕΠ μεγαλύτερους του 2% για την περίοδο μετά το 2013. Επιπλέον, λαμβάνεται υπόψη η ήδη αποφασισθείσα μείωση του επιτοκίου (κατά 100 μονάδες βάσης) για το σύνολο του δανείου που χορηγείται από τις χώρες της ζώνης του ευρώ.[40]

40 Κατά την άτυπη σύνοδο των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων της ζώνης του ευρώ στις 11 Μαρτίου 2011 αποφασίστηκε η μείωση του επιτοκίου για το σύνολο του δανείου από την ΕΕ (80 δισεκ. ευρώ) κατά 100 μονάδες βάσης με επέκταση της περιόδου χάριτος από 3 σε 4 έτη και της περιόδου αποπληρωμής κάθε δόσης του κεφαλαίου από 2 σε 7 έτη (η απόφαση επιβεβαιώθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 24-25 Μαρτίου). Κάτι τέτοιο θα οδηγήσει σε ετήσια εξοικονόμηση περίπου 800 εκατ. ευρώ κατά την περίοδο, διάρκειας 7,5 ετών, της αποπληρωμής των 80 δισεκ. ευρώ. Συνολικά, εκτιμάται ότι θα υπάρξει εξοικονόμηση σε δαπάνες για τόκους ύψους 6 δισεκ. ευρώ.

Στο ανωτέρω σενάριο, το οποίο θεωρείται το βασικό σενάριο (Σενάριο 1), το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (126,8% το 2009) αυξάνεται έως το 2012 και έκτοτε αρχίζει να μειώνεται με αργό αλλά σταδιακά επιταχυνόμενο ρυθμό, προσεγγίζοντας το 129,1% του ΑΕΠ το 2020. Η επίτευξη υψηλότερων ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης κατά μία ποσοστιαία μονάδα (Σενάριο 2) συμβάλλει στη μεγαλύτερη μείωση του δημόσιου χρέους, που το 2020 υποχωρεί στο 113,8% του ΑΕΠ. Η μείωση του δημόσιου χρέους είναι ακόμη μεγαλύτερη εάν, αντί για την προηγούμενη βελτίωση των ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης, γίνει η υπόθεση της πλήρους εφαρμογής του προγράμματος αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας και αποκρατικοποιήσεων που καταρτίζει η κυβέρνηση μέχρι το 2020 (Σενάριο 3). Στην περίπτωση αυτή, το δημόσιο χρέος υποχωρεί στο 111,7% του ΑΕΠ το 2020. Βεβαίως, εάν η αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας και οι αποκρατικοποιήσεις συνδυαστούν με επιτάχυνση των ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης (Σενάριο 4), το δημόσιο χρέος, αφού αυξηθεί έως το 2012, ακολουθεί στη συνέχεια σχετικά έντονη πορεία πτώσης, για να υποχωρήσει το 2020 σε επίπεδο κάτω του 100% του ΑΕΠ.

Αν και τα αποτελέσματα της ανωτέρω διερεύνησης είναι ευαίσθητα σε τυχόν διαφορετικές υποθέσεις για το ρυθμό του ονομαστικού ΑΕΠ και το ύψος του επιτοκίου δανεισμού, εντούτοις καθίσταται σαφές ότι η υλοποίηση του προγράμματος της δημοσιονομικής προσαρμογής, των διαρθρωτικών αλλαγών, των αποκρατικοποιήσεων και της αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας, σε συνδυασμό με την επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης, έχει καίρια σημασία για την αποκλιμάκωση του δημόσιου χρέους. Δεδομένου ότι η επίτευξη των στόχων αυτών αναφέρεται σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, απαιτείται συστηματική και μεθοδευμένη προσπάθεια ως προς τη δημοσιονομική διαχείριση, στην οποία καθοριστική είναι και η συμβολή του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου όπως αυτό διαμορφώθηκε με τις νομοθετικές ρυθμίσεις του 2010 και τις ρυθμίσεις που προωθούνται τώρα. Η αυστηρή εφαρμογή του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής κρίνεται αποφασιστικής σημασίας, αφού μπορεί να δημιουργήσει τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την πρόσβαση της χώρας στις αγορές κεφαλαίων και τη χρηματοδότηση των δανειακών αναγκών της με ικανοποιητικούς όρους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ IX
ΜΕΤΡΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Το 2010 υιοθετήθηκε σειρά μέτρων για τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και την επίτευξη των στόχων του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής. Ορισμένα από αυτά, όπως οι διαδοχικές αυξήσεις στους συντελεστές του ΦΠΑ και στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης στα καύσιμα, τον καπνό και τα οινοπνευματώδη και η έκτακτη εισφορά στις επιχειρήσεις, απέβλεπαν στην άμεση αύξηση των φορολογικών εσόδων. Επιπλέον, με τους δύο κύριους φορολογικούς νόμους του 2010 θεσμοθετήθηκε και πληθώρα μέτρων διαρθρωτικού χαρακτήρα που αποσκοπούν στην αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος με τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης, τη μείωση της φοροδιαφυγής και την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης προκειμένου το φορολογικό σύστημα να καταστεί δικαιότερο, καθώς και στην ενίσχυση της φορολογικής διοίκησης.

* * *

Με τον **Ν. 3842/2010**[1] του Μαρτίου 2010[2] επέρχονται σημαντικές αλλαγές στη φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων και στη φορολόγηση της περιουσίας.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά τη φορολογία εισοδήματος καθιερώνεται νέα φορολογική κλίμακα για όλα τα εισοδήματα και περιορίζεται η αυτοτελής φορολόγηση εισοδημάτων. Η φορολόγηση γίνεται πιο προοδευτική (ιδίως για τα υψηλότερα εισοδήματα), προστίθεται νέος συντελεστής 45% για εισοδήματα άνω των 100.000 ευρώ, ενώ το αφορολόγητο όριο των 12.000 ευρώ[3] είναι ίδιο για όλους τους φορολογουμένους.[4] Για πρώτη φορά, το αφορολόγητο χορηγείται υπό την προϋπόθεση ότι ο φορολογούμενος θα προσκομίσει αποδείξεις για δαπάνες αγοράς αγαθών και υπηρεσιών ανάλογα με το ύψος του εισοδήματός του και με μέγιστο ποσό αποδείξεων τα 12.000 ευρώ. Επιπλέον έκπτωση παρέχεται για την προσκόμιση πρόσθετων αποδείξεων ύψους έως και 3.000 ευρώ πάνω από το προαναφερθέν όριο.

Τέλος, επανέρχεται η έκπτωση φόρου 1,5% για τα φυσικά και τα νομικά πρόσωπα σε περίπτωση καταβολής του συνολικού ποσού του φόρου μέσα στην προθεσμία της πρώτης δόσης.

Με άλλες ρυθμίσεις του ίδιου νόμου περιορίζεται το ύψος των τόκων που εκπίπτουν για στεγαστικά δάνεια που έχουν συναφθεί μετά την 1η Ιανουαρίου 2009. Καταργούνται επίσης και άλλες εκπτώσεις από το εισόδημα (όπως οι δαπάνες για δεξιώσεις γάμων, βαπτίσεων

1 "Αποκατάσταση της φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις".
2 Τα μέτρα μέχρι το Μάρτιο του 2010 περιγράφονται στην *Έκθεση του Διοικητή για το 2009*, σελ. 139-141. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνεται και η πρώτη αύξηση των συντελεστών του ΦΠΑ.
3 Το αφορολόγητο ποσό αυξάνεται κατά 1.500 ευρώ για ένα τέκνο, κατά 3.000 ευρώ για δύο τέκνα, κατά 11.500 ευρώ για τρία τέκνα και κατά 2.000 ευρώ για κάθε τέκνο πάνω από τρία.
4 Με την παλαιά φορολογική κλίμακα, το αφορολόγητο όριο για μισθωτούς και συνταξιούχους είχε οριστεί στα 12.000 ευρώ, ενώ για τους υπόλοιπους φορολογουμένους στα 10.500 ευρώ.

Κλίμακα φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων για όλους τους φορολογουμένους

Κλιμάκιο εισοδήματος	Φορολογικός συντελεστής	Φόρος κλιμακίου	Συνολικό εισόδημα	Συνολικός φόρος
12.000	0	0	12.000	0
4.000	18	720	16.000	720
6.000	24	1.440	22.000	2.160
4.000	26	1.040	26.000	3.200
6.000	32	1.920	32.000	5.120
8.000	36	2.880	40.000	8.000
20.000	38	7.600	60.000	15.600
40.000	40	16.000	100.000	31.600
Υπερβάλλον	45			

κ.λπ.) και αντικαθίστανται με το νέο σύστημα διαχείρισης των αποδείξεων των δαπανών. Παράλληλα, θεσπίζεται τεκμαρτός προσδιορισμός εισοδήματος με βάση τις δαπάνες του φορολογουμένου για αγαθά και υπηρεσίες[5] και καταργείται από την 1η Ιανουαρίου 2010 η εξαίρεση της πρώτης κατοικίας από το "πόθεν έσχες" (αλλά με τον μεταγενέστερο Ν. 3899/2010 αναστέλλεται εν μέρει η εφαρμογή της διάταξης, βλ. παρακάτω).

Με τον ίδιο νόμο επιβάλλεται ο λογιστικός προσδιορισμός των εισοδημάτων για τα ταξί, τα περίπτερα, τις λαϊκές αγορές, τα ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα, με παράλληλη αντίστοιχη επέκταση της χρήσης ταμειακών μηχανών. Σημαντικές αλλαγές επέρχονται και στο καθεστώς του ΦΠΑ, καθώς εντάσσονται σε αυτό οικονομικές δραστηριότητες που μέχρι σήμερα δεν καλύπτονταν ή απαλλάσσονταν, όπως νομικές υπηρεσίες κάθε μορφής και ιατρικές υπηρεσίες που παρέχονται από ιδιωτικά θεραπευτήρια.

Αλλαγές επέρχονται στη φορολογία των μερισμάτων που διανέμουν τα νομικά πρόσωπα. Για τα μη διανεμόμενα κέρδη, ο συντελεστής φόρου μειώνεται στο 24% για τα εισοδήματα του 2010. Όσον αφορά τα διανεμόμενα κέρδη (οικονομική χρήση 2010), παύει η αυτοτελής φορολόγησή τους και διενεργείται παρακράτηση με συντελεστή 21%. Κατά την υποβολή της φορολογικής δήλωσης του μερισματούχου, τα μερίσματα αθροίζονται με τα λοιπά εισοδήματα και φορολογούνται σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις.

Ο φορολογικός νόμος επιφέρει επίσης αλλαγές και στη φορολογία κεφαλαίου, στις μεταβιβάσεις μεταχειρισμένων ακινήτων, στις δωρεές προς ΝΠΔΔ, καθώς και στα κέρδη από λαχεία. Καταργείται η απαλλαγή από τη φορολόγηση της αγοράς πρώτης κατοικίας μέχρι 200 τ.μ. (ανεξάρτητα από την αξία της) και αντικαθίσταται με απαλλαγή με βάση την αξία του ακινήτου. Το αφορολόγητο αυτό ποσό προσαυξάνεται ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση του αγοραστή.[6]

Όσον αφορά τη φορολογία ακίνητης περιουσίας, καταργείται το Ενιαίο Τέλος Ακινήτων (ΕΤΑΚ)[7] και επιβάλλεται στα φυσικά πρόσωπα Φόρος (μεγάλης) Ακίνητης Περιουσίας (ΦΑΠ) με προοδευτικό συντελεστή και με αφορολόγητο ποσό 400.000 ευρώ ανά ιδιοκτήτη. Η αξία των ακινήτων των νομικών προσώπων υπόκειται σε φόρο ακίνητης περιουσίας, οι συντελεστές του οποίου κυμαίνονται από 0,1% μέχρι και 0,6%, ανάλογα με το είδος και τη χρήση του ακινήτου καθώς και το σκοπό (κερδοσκοπικό ή μη) του νομικού προσώπου.

Με άλλες διατάξεις του ίδιου νόμου ενθαρρύνεται ο επαναπατρισμός κεφαλαίων.[8] Επιπλέον, παρέχονται κίνητρα για τον αυτοέλεγχο των μικρών επιχειρήσεων με την καθιέρωση δεικτών, όρων και προϋποθέσεων υπαγωγής, προβλέπεται κεντρική επιλογή των ελεγκτέων υποθέσεων με σύστημα ανάλυσης κινδύνου φοροδιαφυγής. Συγκεκριμένα, καταρτίζεται κατάλογος μορίων φοροδιαφυγής, βάσει του οποίου διενεργούνται προληπτικοί και τελικοί έλεγχοι τήρησης της φορολογικής νομοθεσίας από τα υπόχρεα φυσικά και νομικά πρόσωπα.

Με τον **Ν. 3843/2010**[9] του Απριλίου 2010 ορίζονται οι ρυθμίσεις και η διαδικασία που πρέπει να ακολουθήσουν όσοι ιδιοκτήτες ενδιαφέρονται να "τακτοποιήσουν" παράνομα κλειστούς ημιυπαίθριους χώρους. Το κόστος τακτοποίησης ανέρχεται στο 10% της αντικειμενικής αξίας του χώρου που θα τακτοποιηθεί, ενώ προβλέπεται απαλλαγή από όλα τα αναδρομικά φορολογικά και ασφαλιστικά

5 Ειδικότερα, προσδιορίζεται το αντικειμενικό εισόδημα με βάση τις δαπάνες για την ιδιόκτητη ή μισθωμένη κύρια και δευτερεύουσα κατοικία, τα επιβατικά αυτοκίνητα ιδιωτικής χρήσης φυσικών και νομικών προσώπων, τα ιδιωτικά σχολεία, τους οικιακούς βοηθούς, τα σκάφη αναψυχής, τα αεροσκάφη κ.λπ.

6 Το αφορολόγητο ποσό καθορίστηκε στα 200.000 ευρώ για τον άγαμο και στα 250.000 ευρώ για τον έγγαμο και προσαυξάνεται ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών.

7 Υπενθυμίζεται ότι το Ενιαίο Τέλος Ακινήτων επιβλήθηκε από 1ης Ιανουαρίου 2008 με τον Ν. 3634/2008.

8 Προβλέπεται εξαίρεση του ελέγχου από το "πόθεν έσχες" και φόρος 5% επί της αξίας του κεφαλαίου για καταθέσεις σε τράπεζες στην αλλοδαπή που εντός 6 μηνών θα μεταφερθούν σε προθεσμιακό λογαριασμό στην Ελλάδα και εξαίρεση του ελέγχου από το "πόθεν έσχες" και φόρος 8% επί της αξίας του κεφαλαίου για καταθέσεις σε τράπεζες στην αλλοδαπή που θα δηλωθούν και θα παραμείνουν εκτός Ελλάδος.

9 "Ταυτότητα κτιρίων, υπερβάσεις δόμησης και αλλαγές χρήσης, μητροπολιτικές αναπλάσεις και άλλες διατάξεις".

βάρη. Η προθεσμία υπαγωγής στη ρύθμιση παρατάθηκε μέχρι τις 30 Ιουνίου 2011.[10]

Ο **Ν. 3845/2010**[11] του Μαΐου 2010 προβλέπει νέα δέσμη φορολογικών μέτρων προκειμένου να ενισχυθούν τα φορολογικά έσοδα και να μειωθεί το δημοσιονομικό έλλειμμα. Συγκεκριμένα, επιβάλλεται δεύτερη αναπροσαρμογή των συντελεστών του ΦΠΑ εντός του 2010[12] και οι συντελεστές διαμορφώνονται από 21% σε 23%, από 10% σε 11% % και από 5% σε 5,5%. Η αύξηση αυτή ίσχυσε από την 1η Ιουλίου 2010. Με τον ίδιο νόμο, η συνολική φορολογική επιβάρυνση στην πλέον ζητούμενη τιμή από τον ΕΦΚ στα προϊόντα καπνού (τσιγάρα) αυξάνεται περαιτέρω από το 65% στο 67%. Το πάγιο στοιχείο του ποσού του φόρου στην πλέον ζητούμενη τιμή καθορίστηκε σε 10%, έναντι 7,5% που ίσχυε. Παράλληλα, αυξάνεται ο ΕΦΚ στο οινόπνευμα κατά 30%.[13] Οι παραπάνω διατάξεις ισχύουν από τις 3 Απριλίου 2010. Επίσης αυξάνεται κατά 7,9% στη βενζίνη και κατά 9,8% στο πετρέλαιο κίνησης το ποσό του ΕΦΚ στα καύσιμα (ανά λίτρο).[14]

Με ρύθμιση του ίδιου νόμου αναπροσαρμόζονται τα φορολογικά κλιμάκια και οι συντελεστές του ειδικού φόρου σε είδη πολυτελείας ο οποίος επιβλήθηκε το Μάρτιο του 2010. Με τη διεύρυνση του μέτρου περιλαμβάνονται περισσότερα αγαθά χαμηλότερης αξίας, όπως π.χ. αυτοκίνητα,[15] ενώ ο ανώτατος φορολογικός συντελεστής αυξάνεται κατά 30%.

Τέλος, επιβάλλεται νέα έκτακτη εισφορά στις επιχειρήσεις με κέρδη άνω των 100.000 ευρώ, για την επόμενη τριετία, με προοδευτικούς συντελεστές που κυμαίνονται από 4% έως και 10%.[16]

Στις αρχές του Σεπτεμβρίου με τον **Ν. 3888/2010**[17] δίνεται η δυνατότητα για μία ακόμη φορά περαίωσης 2.000.000 περίπου εκκρεμών (ανέλεγκτων) φορολογικών υποθέσεων καθώς και είσπραξης των βεβαιωμένων ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο, με ευνοϊκούς όρους για τους φορολογουμένους. Σημειώνεται ότι τις τρεις τελευταίες δεκαετίες έχουν γίνει άλλες εννέα τέτοιες ρυθμίσεις, προκειμένου να αντιμετωπιστούν πιεστικές δημοσιονομικές ανάγκες και να αποσυμφορηθούν οι φορολογικές υπηρεσίες. Ο ίδιος νόμος εισάγει νέο σύστημα τελών κυκλοφορίας για το 2011, που καταργεί το κριτήριο της παλαιότητας και υιοθετεί το κριτήριο του κυβισμού, αλλά με πιο αναλογικό τρόπο. Για τα καινούργια αυτοκίνητα ως κριτήριο χρησιμοποιείται η εκπομπή ρύπων.

Ο **Ν. 3899/2010**[18] του Δεκεμβρίου 2010 περιλαμβάνει σειρά διατάξεων που αφορούν κυρίως μέτρα για την εφαρμογή του προϋπολογισμού του 2011. Αναλυτικότερα, από την 1η Ιανουαρίου 2011 επιβάλλεται τρίτη αναπροσαρμογή του ΦΠΑ, οπότε ο μειωμένος συντελεστής διαμορφώνεται από 11% σε 13% και ο υπερμειωμένος από 5,5% σε 6,5%. Παράλληλα, τα φάρμακα και η διαμονή σε ξενοδοχεία και καταλύματα μεταφέρονται από το συντελεστή 11% στο νέο υπερμειωμένο συντελεστή 6,5%. Η μεταβολή αυτή ισχύει από την 1η Ιανουαρίου 2011. Απλοποιείται το σύστημα διακίνησης πετρελαίου θέρμανσης με την κατάργηση του αυξημένου ΕΦΚ καυσίμων κατά τον εκτελωνισμό του από τους προμηθευτές πετρελαίου θέρμανσης. Επιπλέον, από την 1η Ιανουαρίου 2011 η συνολική φορολογική επιβάρυνση στην πλέον ζητούμενη τιμή

10 Σημειώνεται ότι τα έσοδα που θα εισπραχθούν δεν συμπεριλαμβάνονται στα έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού.
11 "Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο".
12 Η πρώτη αναπροσαρμογή του ΦΠΑ εντός του 2010 αποφασίστηκε με τον Ν. 3833/2010 και ίσχυσε από τις 15 Μαρτίου 2010. Βλ. *Έκθεση του Διοικητή για το 2009*, Απρίλιος 2010, σελ. 144.
13 Η πρώτη αύξηση στα προϊόντα καπνού και στο οινόπνευμα εντός του 2010 αποφασίστηκε με τον Ν. 3815/2010 και ίσχυσε από τις 18 Ιανουαρίου 2010. Η δεύτερη αύξηση αποφασίστηκε με τον Ν. 3833/2010 και ίσχυσε από τις 4 Μαρτίου 2010. Βλ. *Έκθεση του Διοικητή για το 2009*, Απρίλιος 2010, σελ. 144.
14 Η πρώτη αύξηση στα καύσιμα εντός του 2010 αποφασίστηκε με τον Ν. 3828/2010 και ίσχυσε από τις 9 Φεβρουαρίου 2010. Η δεύτερη αύξηση αποφασίστηκε με τον Ν. 3833/2010 και ίσχυσε από τις 4 Μαρτίου 2010. Βλ. *Έκθεση του Διοικητή για το 2009*, σελ. 144.
15 Επιβάλλεται φόρος πολυτελείας στα αυτοκίνητα με εργοστασιακή τιμή άνω των 15.000 ευρώ, έναντι 17.000 ευρώ που ίσχυε με τον Ν. 3833/2010.
16 Σημειώνεται ότι για πρώτη φορά επιβλήθηκε έκτακτη εισφορά στις μεγάλες επιχειρήσεις με τον Ν. 3808/2009 (στα προ φόρων κέρδη της χρήσης 2008).
17 "Εκούσια κατάργηση φορολογικών διαφορών, ρύθμιση ληξιπρόθεσμων χρεών, διατάξεις για την αποτελεσματική τιμωρία της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις".
18 "Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του προγράμματος στήριξης της ελληνικής οικονομίας".

από τον ΕΦΚ στα προϊόντα καπνού επανέρχεται στο 65%, αλλά το πάγιο στοιχείο αυξάνεται από 10% σε 15% του ποσού του φόρου στην πλέον ζητούμενη τιμή. Μειώνεται ο φόρος κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας για οικιακή χρήση,[19] αυξάνονται τα επιχειρηματικά τιμολόγια εκτός της υψηλής τάσης και απαλλάσσεται από το φόρο η γεωργική χρήση. Επίσης, αναστέλλεται η εφαρμογή του "πόθεν έσχες" για την αγορά πρώτης κατοικίας αντικειμενικής αξίας έως 200.000 ευρώ, προκειμένου να αναθερμανθεί η αγορά ακινήτων. Με άλλη ρύθμιση, παρέχονται κίνητρα για την αντικατάσταση οχημάτων παλαιάς τεχνολογίας με μείωση των τελών ταξινόμησης έως το τέλος του 2011 και μειώνεται ο φόρος πολυτελείας για τα αυτοκίνητα μεσαίας εργοστασιακής αξίας (βλ. προηγούμενη ρύθμιση στον Ν. 3845/2010).

Τέλος, το Μάρτιο ψηφίστηκε ο νέος φορολογικός νόμος **3943/2011**[20] με σειρά ρυθμίσεων που αφορούν κυρίως την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά την επιτάχυνση της επίλυσης φορολογικών διαφορών και την αυστηροποίηση των ποινών, θεσπίζεται τριετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αντιμετώπισης της Φοροδιαφυγής, καθιερώνεται ο θεσμός του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και προβλέπεται αυτόφωρο, αυτεπάγγελτη ποινική δίωξη και αυστηρές ποινές φυλάκισης για τα ποινικά αδικήματα της φοροδιαφυγής.

Επιπλέον, περιλαμβάνονται ρυθμίσεις που αφορούν την αναδιάρθρωση του ελεγκτικού και του εισπρακτικού μηχανισμού μέσω της αναμόρφωσης του συστήματος ελέγχων και τη βελτίωση του συστήματος αξιολόγησης της φορολογικής διοίκησης και των λειτουργών της. Πιο συγκεκριμένα, συνιστώνται θέσεις Ελεγκτών Βεβαίωσης και Αναγκαστικής Είσπραξης των Εσόδων του Κράτους στο Υπουργείο Οικονομικών, ιδρύεται Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων για αξιολόγηση στοιχείων που αφορούν εμπλοκή υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών σε αδικήματα διαφθοράς, Τμήμα Διεθνούς Διοικητικής Συνεργασίας στον τομέα της άμεσης φορολογίας και αναδιοργανώνεται η Γενική Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων. Αίρεται το φορολογικό απόρρητο με τη δημοσιοποίηση των ονομάτων οφειλετών και παραβατών πάνω από ένα ύψος (150.000 ευρώ) και πέρα από μια χρονική διάρκεια που ο φορολογούμενος έχει ληξιπρόθεσμα χρέη. Τέλος, προβλέπεται διάκριση των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο σε ανεπίδεκτες είσπραξης και σε εισπράξιμες.

Ο ίδιος νόμος περιλαμβάνει σειρά ρυθμίσεων για τη βελτίωση του πλαισίου φορολόγησης και διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας με σημαντικά κίνητρα στις επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα, η φορολογία νομικών προσώπων μειώνεται από 24% σε 20%. Για τα διανεμόμενα κέρδη προβλέπεται αυξημένη παρακράτηση φόρου (με συντελεστή 25% έναντι 21%). Τα ως άνω ισχύουν για τις χρήσεις που αρχίζουν από την 1η Απριλίου 2011. Επιπλέον, αυξάνεται από 1,5‰ στο 2‰ ο συντελεστής φορολόγησης επί της αξίας των πωλήσεων μετοχών στο Χρηματιστήριο Αθηνών από την 1η Ιανουαρίου 2011 και μετά. Για μετοχές που αποκτώνται από την 1η Ιανουαρίου 2012 και μετά, δεν επιβάλλεται φόρος συναλλαγών, αλλά εφαρμόζονται οι διατάξεις για τη φορολόγηση της υπεραξίας.[21] Με άλλη διάταξη παρατείνεται μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2011 η ισχύς των διατάξεων του Ν. 3842/2010 για τον επαναπατρισμό των κεφαλαίων. Επίσης, αυξάνεται η προκαταβολή προστίμων από 25% σε 50%, με αντίστοιχη ρύθμιση για την αύξηση του ποσοστού προβεβαίωσης και στη φορολογία ΦΠΑ. Λόγω της υπάρχουσας οικονομικής συγκυρίας, επανέρχεται διάταξη για διευκολύνσεις στην καταβολή ΦΠΑ που είχε καταργηθεί στο παρελθόν. Θεσπίζεται διάταξη για προαιρετική χρήση ηλεκτρονικής κάρτας αποδείξεων. Τέλος, ιδρύεται Σώμα

19 Επιβλήθηκε με τον Ν. 3833/2010.
20 "Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών".
21 Ν. 3842/2010 (άρθρο 16).

Φορολογικών Διαιτητών που θα απασχολείται αποκλειστικά με φορολογικές υποθέσεις, με έργο του τη διαιτητική επίλυση των φορολογικών διαφορών, εφόσον το αντικείμενό τους υπερβαίνει κάποιο ποσό (150.000 ευρώ). Η εκδίκαση των υποθέσεων θα είναι ταχύτερη και το κόστος για τον φορολογούμενο θα είναι μικρότερο.

Χ ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ, ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Ι ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Το νομισματικό μέγεθος Μ3[1] (χωρίς το νόμισμα σε κυκλοφορία) μειώθηκε έντονα το 2010, με ετήσιο ρυθμό μεταβολής ο οποίος διαμορφώθηκε σε -7,5% κατά μέσο όρο. Ο ρυθμός μείωσης του Μ3 επιταχύνθηκε κατά τη διάρκεια του έτους, ιδιαίτερα το πρώτο εξάμηνο, και έφθασε το -11,8% το δ΄ τρίμηνο, ενώ επιβραδύνθηκε το πρώτο δίμηνο του 2011 (βλ. Πίνακα Χ.1). Αντίθετα, στη ζώνη του ευρώ ο ρυθμός μεταβολής του Μ3 έλαβε θετικές τιμές το δεύτερο εξάμηνο του 2010, όπως και τους δύο πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους. Έτσι, η διαφορά μεταξύ των δύο ρυθμών διευρύνθηκε σημαντικά κατά την εξεταζόμενη περίοδο, αντανακλώντας προφανώς τη διαφορά φάσης των οικονομικών κύκλων μεταξύ της Ελλάδος και των λοιπών χωρών της ζώνης του ευρώ.[2]

Η υποχώρηση του Μ3 στην Ελλάδα, το οποίο σχεδόν στο σύνολό του αποτελείται από καταθέσεις,[3] αποδίδεται κυρίως στην έντονη επιδείνωση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος. Η πτώση της οικονομικής δραστηριότητας και συνεπώς των εισοδημάτων των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών επιδείνωσε τη ρευστότητά τους και τα οδήγησε να χρησιμοποιήσουν τις υφιστάμενες καταθέσεις τους για να καλύψουν λειτουργικές ή καταναλωτικές δαπάνες. Σε μικρότερο βαθμό, η υποχώρηση των καταθέσεων συνδέεται επίσης με την παρατηρούμενη μείωση των δανειακών υποχρεώσεων των νοικοκυριών[4] και την αλλαγή της συναλλακτικής συμπεριφοράς των επιχειρήσεων.[5] Κατά περιόδους, ιδιαίτερα το πρώτο εξάμηνο του 2010, η υποχώρηση του Μ3 ενισχύθηκε από την αυξημένη αβεβαιότητα των αποταμιευτών, η οποία συνέβαλε στη μετατόπιση κεφαλαίων από στοιχεία που περιλαμβάνονται στο Μ3 (κυρίως από καταθέσεις προθεσμίας) προς στοιχεία εκτός του Μ3.[6]

Ειδικότερα, οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα στα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα υποχώρησαν κατά 12%[7] το 2010. Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος υπολογίζεται ότι περισσότερο από το 1/3 της συνολικής μείωσης των καταθέσεων κατευθύνθηκε σε πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό της μείωσης αφορά υποκατάσταση των καταθέσεων με τραπεζογραμμάτια μεγάλης αξίας.[8] Ωστόσο, η συμβολή της αβεβαιότητας ως ερμηνευτικού παράγοντα της εξέλιξης των καταθέσεων περιορίστηκε κατά τη διάρκεια του 2010, ενώ αυξήθηκε η συμβολή της οικονομικής δραστηριότητας. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι η μείωση των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας ενισχύθηκε κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2010 σε σύγκριση με το πρώτο εξάμηνο.[9]

1 Το μέγεθος αυτό, που αποτελεί την ελληνική συμβολή στο αντίστοιχο μέγεθος της ζώνης του ευρώ, περιλαμβάνει τις καταθέσεις μίας ημέρας, προθεσμίας έως 2 ετών και υπό προειδοποίηση έως τριών μηνών, τις συμφωνίες επαναγοράς, τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων και τα χρεόγραφα διάρκειας έως 2 ετών. Υπενθυμίζεται ότι η εκτίμηση του Μ3 στην Ελλάδα δεν περιλαμβάνει το νόμισμα σε κυκλοφορία (Μ0), καθώς, από τον Ιανουάριο του 2002 που τέθηκαν σε κυκλοφορία τα τραπεζογραμμάτια σε ευρώ και αντικατέστησαν τα εθνικά τραπεζογραμμάτια, η νομισματική κυκλοφορία μπορεί να υπολογιστεί μόνο για το σύνολο της ζώνης του ευρώ και όχι για κάθε χώρα χωριστά.

2 Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει τόσο για το δημοσιευόμενο νομισματικό μέγεθος Μ3, όσο και για το αμεσότερα συγκρινόμενο μέγεθος Μ3 χωρίς το νόμισμα σε κυκλοφορία.

3 Οι καταθέσεις που περιλαμβάνονται στο Μ3 αποτελούσαν κατά μέσο όρο το 2010 το 99,5% του νομισματικού μεγέθους.

4 Κατά το έτος αυτό τα νοικοκυριά προέβησαν σε αποπληρωμή μέρους των δανειακών τους υποχρεώσεων, γεγονός που επιβεβαιώνεται από την αρνητική ροή της χρηματοδότησής τους από τα Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (ΝΧΙ). Βλ. Τμήμα 3 του παρόντος κεφαλαίου.

5 Όπως διαφαίνεται, το έτος αυτό, οι επιχειρήσεις περιόρισαν τις συναλλαγές τους με πίστωση, και ως αντιστάθμισμα αύξησαν την αναλογία των ταμειακών διαθεσίμων στις συναλλαγές τους, μέγεθος που δεν συμπεριλαμβάνεται στον υπολογισμό του Μ3 στην Ελλάδα (βλ. υποσημείωση 1).

6 Μεταξύ άλλων σε καταθέσεις ή χρηματοοικονομικές επενδύσεις στο εξωτερικό, χρυσές λίρες ή τραπεζογραμμάτια μεγάλης ονομαστικής αξίας.

7 Πρόκειται για την ποσοστιαία μεταβολή του υπολοίπου του συνόλου των καταθέσεων του εγχώριου ιδιωτικού τομέα για τις οποίες υπάρχει ανάλυση κατά τομέα και όχι των καταθέσεων διάρκειας έως 2 ετών, οι οποίες περιλαμβάνονται στο Μ3. Αναφέρεται ωστόσο ότι οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα που περιλαμβάνονται στο Μ3 συνιστούσαν το Δεκέμβριο του 2010 το 98,7% του συνόλου των καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα.

8 Εκτιμάται ότι το μεγαλύτερο μέρος της καθαρής εκροής τραπεζογραμματίων μεγάλης αξίας (άνω των 100 ευρώ) από την Τράπεζα της Ελλάδος διακρατήθηκε για σκοπούς αποθησαυρισμού, δεδομένης της εισοδηματικής ελαστικότητας της ζήτησης για νόμισμα σε κυκλοφορία και του αρνητικού ρυθμού μεταβολής του ονομαστικού ΑΕΠ, αλλά και της περιορισμένης χρήσης των χαρτονομισμάτων μεγάλης αξίας σε συναλλαγές.

9 Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η μείωση των συνολικών καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα το πρώτο εξάμηνο του 2010 αφορούσε κατά τα 2/3 καταθέσεις προθεσμίας, ενώ το δεύτερο εξάμηνο περίπου το 80% της εκροής προερχόταν από καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας (λογαριασμοί ταμιευτηρίου, τρεχούμενοι και όψεως). Σύμφωνα με μελέτη της ΕΚΤ για τους μόνιμους και προσωρινούς προσδιοριστικούς παράγοντες του νομισματικού μεγέθους Μ3, η συμβολή των μη αναμενόμενων μεταβολών (shocks) των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας (και της νομισματικής κυκλοφορίας) στο ρυθμό μεταβολής του Μ3 παρουσιάζει υψηλή συσχέτιση με την αντίστοιχη συμβολή του οικονομικού κύκλου. Βλ. Box 2: "Permanent and temporary factors in broad money growth", ΕΚΤ, *Monthly Bulletin*, Μάρτιος 2011, σελ. 27.

Πίνακας Χ.1 Ελληνική συμβολή στα βασικά νομισματικά μεγέθη της ζώνης του ευρώ

(μη εποχικώς διορθωμένα στοιχεία)

	Υπόλοιπα 28.2.2011 (εκατ. ευρώ)	Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές[1]											
		2005	2006	2007	2008	2009		2010					2010
		δ΄ τρίμ.[2]	δ΄ τρίμ.[2]	δ΄ τρίμ.[2]	δ΄ τρίμ.[2]	δ΄ τρίμ.[2]	Δεκ.[3]	α΄ τρίμ.[2]	β΄ τρίμ.[2]	γ΄ τρίμ.[2]	δ΄ τρίμ.[2]	Δεκ.[3]	Φεβρ.[3]
1. Καταθέσεις μίας ημέρας	87.488	9,3	0,7	-0,9	-7,0	11,4	13,9	13,4	4,2	-4,1	-8,0	-11,9	-11,5
1.1 Όψεως και τρεχούμενοι λογαριασμοί	25.770	20,2	1,8	10,3	-3,6	15,7	19,8	14,4	3,7	-4,7	-7,6	-13,1	-7,9
1.2 Απλού ταμιευτηρίου	61.718	6,3	0,2	-4,6	-7,9	9,5	11,5	12,8	4,5	-3,7	-8,1	-11,4	-13,2
2. Καταθέσεις προθεσμίας έως 2 ετών	115.197	45,2	37,5	42,2	39,1	2,7	-2,4	-7,3	-13,6	-15,0	-13,8	-12,8	-9,8
3. Καταθέσεις υπό προειδοποίηση έως 3 μηνών [4]	2.887	105,2	-24,4	-20,3	-24,1	64,2	69,9	56,9	14,9	5,3	-7,0	-9,6	-8,3
4. Σύνολο καταθέσεων (1+2+3)	**205.572**	**20,7**	**12,1**	**15,9**	**15,3**	**6,6**	**4,6**	**1,2**	**-6,3**	**-10,3**	**-11,3**	**-12,4**	**-10,5**
5. Συμφωνίες επαναγοράς (repos)	102	-72,8	-35,7	-54,3	-11,4	-67,1	-50,0	-39,6	-51,4	-50,1	-48,9	-54,3	-31,8
6. Μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων	995	-51,8	-2,5	40,5	-58,8	-44,8	-32,1	-27,7	-33,8	-46,3	-45,8	-39,2	-23,8
7. Χρεόγραφα διάρκειας έως 2 ετών [5]	5	-42,2	24,2	-	-	-	-	-	-	-		-	-
8. Μ3 χωρίς το νόμισμα σε κυκλοφορία (4+5+6+7)	**206.674**	**6,9**	**10,6**	**14,7**	**14,4**	**4,8**	**3,2**	**0,1**	**-7,3**	**-11,1**	**-11,8**	**-12,5**	**-10,6**

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ.
1 Ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής του αντίστοιχου δείκτη. Κάθε δείκτης καταρτίζεται με βάση το υπόλοιπο του σχετικού νομισματικού μεγέθους το Δεκέμβριο του 2001 και τις σωρευμένες μηνιαίες ροές, διορθωμένες για διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών, σφάλματα ταξινόμησης κ.ά.
2 Μέσοι όροι τριμήνου, οι οποίοι προκύπτουν από τους αριθμητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς για κάθε μήνα και όχι από τους ρυθμούς στο τέλος του μήνος. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός για κάθε μήνα υπολογίζεται ως ο μέσος όρος του ρυθμού στο τέλος του μηνός αναφοράς και στο τέλος του μηνός που προηγείται του μηνός αναφοράς (βλ. τις "Τεχνικές σημειώσεις" στο τμήμα "Στατιστικά στοιχεία για τη ζώνη του ευρώ" του Μηνιαίου Δελτίου της ΕΚΤ).
3 Ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής με βάση το σχετικό δείκτη στο τέλος του μηνός.
4 Περιλαμβάνονται και καταθέσεις ταμιευτηρίου σε λοιπά νομίσματα (εκτός ευρώ).
5 Το μέγεθος αυτό υπολογίζεται σε ενοποιημένη βάση με τις άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ. Επομένως, από τα χρεόγραφα διάρκειας έως δύο ετών που έχουν εκδοθεί από τα εγχώρια ΝΧΙ στην Ελλάδα αφαιρούνται οι τοποθετήσεις τους σε χρεόγραφα έως δύο ετών που έχουν εκδοθεί από τα ΝΧΙ της υπόλοιπης ζώνης του ευρώ.

Διάγραμμα Χ.1 Εξέλιξη των καταθέσεων, των συμφωνιών επαναγοράς και των μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων στην Ελλάδα[1] (Ιανουάριος 2004 - Φεβρουάριος 2011)

(υπόλοιπα τέλους περιόδου, σε εκατ. ευρώ)

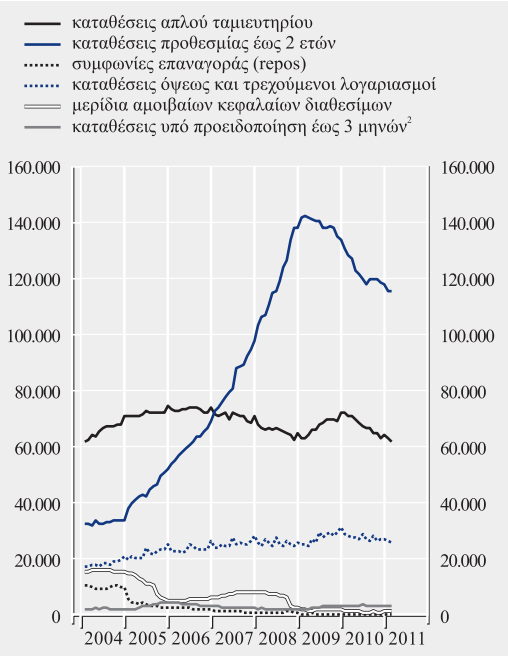

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
1 Τα μεγέθη αυτά περιλαμβάνονται στο Μ3, σύμφωνα με τον ορισμό της ΕΚΤ, και επομένως αποτελούν την ελληνική συμβολή στα αντίστοιχα μεγέθη της ζώνης του ευρώ.
2 Περιλαμβάνονται και καταθέσεις ταμιευτηρίου σε λοιπά νομίσματα (εκτός ευρώ).

Το δυσμενές μακροοικονομικό περιβάλλον εκτιμάται ότι θα συνεχίσει να ασκεί αξιόλογη επίδραση στο νομισματικό μέγεθος, καθώς, όπως έχει παρατηρηθεί, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των πραγματικών καταθέσεων ακολουθεί με χρονική υστέρηση τον αντίστοιχο ρυθμό του πραγματικού ΑΕΠ.[10] Αντίθετα, η πτώση του Μ3 στην Ελλάδα δεν φαίνεται να ερμηνεύεται από τις εξελίξεις στο κόστος ευκαιρίας της διακράτησης χρήματος, καθώς η επίδραση που είχε η κλίση της καμπύλης αποδόσεων στο νομισματικό μέγεθος έχει εξασθενήσει, όπως άλλωστε ισχύει και για τη ζώνη του ευρώ.[11] Τέλος, η υποχώρηση του Μ3, στο βαθμό που αποδίδεται, όπως προαναφέρθηκε, σε υποκατάσταση των συνιστωσών του νομισματικού μεγέθους με άλλα περιουσιακά στοιχεία, υπερεκτιμά τον υποκείμενο ρυθμό νομισματικής συρρίκνωσης.

Η εξέλιξη των βασικών μεγεθών που απαρτίζουν το Μ3 παρουσίασε ανάλογες τάσεις το 2010 και τους δύο πρώτους μήνες του 2011. Παράλληλα, δεν αποκλείεται να υπήρξε εντός του Μ3 ανακατανομή των αποταμιευτικών πόρων υπέρ των στοιχείων με χαμηλότερο βαθμό ρευστότητας, λόγω της διεύρυνσης της διαφοράς επιτοκίων μεταξύ των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας και των καταθέσεων προθεσμίας. Ειδικότερα, οι καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας μειώθηκαν με επιταχυνόμενο ετήσιο ρυθμό, ο οποίος ανήλθε σε -8,0% το δ΄ τρίμηνο του 2010 (Φεβρουάριος 2011: -11,5%, βλ. Πίνακα Χ.1).[12] Ομοίως, περιορίστηκαν οι καταθέσεις προθεσμίας,[13] ο ρυθμός μεταβολής των οποίων επιβραδύνθηκε από τα μέσα του έτους (Φεβρουάριος 2011: -9,8%, δ΄ τρίμηνο 2010: -13,8%, βλ. Πίνακα Χ.1). Από τις υπόλοιπες συνιστώσες του Μ3, οι ήδη περιορισμένες τοποθετήσεις σε repos και σε μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων μειώθηκαν περαιτέρω την εξεταζόμενη περίοδο (βλ. Πίνακα Χ.1 και Διάγραμμα Χ.1).

2 ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

Κατά το 2010 τα επιτόκια των νέων τραπεζικών καταθέσεων στην Ελλάδα αυξήθηκαν σημαντικά στις καταθέσεις με συμφωνημένη διάρκεια έως ένα έτος και παρέμειναν σχεδόν σταθερά στις καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας (βλ. Πίνακα Χ.2Α και Διάγραμμα Χ.2). Η άνοδος του επιτοκίου των καταθέσεων προθεσμίας σημειώθηκε κυρίως το πρώτο εξάμηνο του έτους. Το δεύτερο εξάμηνο το επι-

10 Σε δείγμα ιστορικών στοιχείων για το διάστημα α΄ τριμήνου 2000-δ΄ τριμήνου 2010 παρατηρείται ότι ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ των ετήσιων ρυθμών μεταβολής των πραγματικών καταθέσεων του εγχώριου ιδιωτικού τομέα και του πραγματικού ΑΕΠ μεγιστοποιείται όταν ο ρυθμός μεταβολής των καταθέσεων ακολουθεί το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ με χρονική υστέρηση 6 τριμήνων.
11 Βλ. ΕΚΤ, *Ετήσια Έκθεση 2010.*
12 Σημειώνεται ότι το 2010 καταγράφηκε καθαρή εκροή κεφαλαίων 12,3 δισεκ. ευρώ σ' αυτή την κατηγορία καταθέσεων (2009: εισροή 12,6 δισεκ. ευρώ). Ως αποτέλεσμα, η ποσοστιαία συμμετοχή των καταθέσεων μίας ημέρας στο Μ3 αυξήθηκε οριακά σε 42,7% το Δεκέμβριο του 2010 (Δεκέμβριος 2009: 42,6%), επίπεδο ελαφρώς υψηλότερο από εκείνο του Φεβρουαρίου του τρέχοντος έτους (42,3%).
13 Κατά 16,4 δισεκ. ευρώ το 2010 και περαιτέρω (κατά 2,4 δισεκ. ευρώ) το πρώτο δίμηνο του 2011. Ωστόσο, η συμβολή τους στο Μ3 (χωρίς το νόμισμα σε κυκλοφορία) ανήλθε σε 55,7% τον Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους (Δεκέμβριος 2009: σε 55,4%).

Διάγραμμα Χ.2 Επιτόκια νέων τραπεζικών καταθέσεων από τα νοικοκυριά στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ (Ιανουάριος 2003 - Φεβρουάριος 2011)

(ποσοστά % ετησίως)

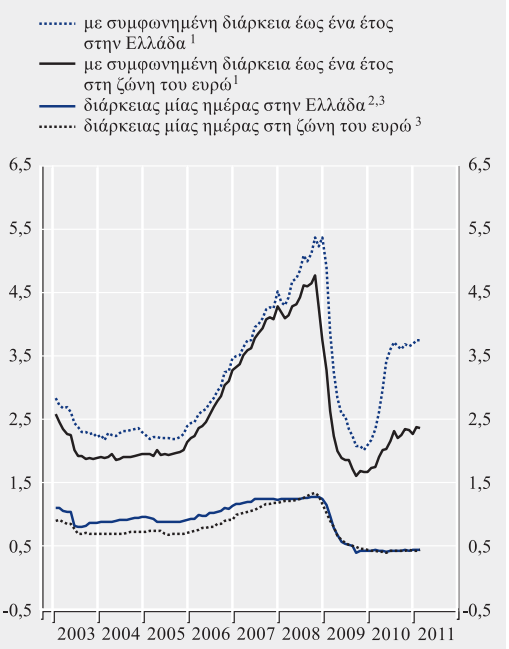

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ.
1 Μέσο επιτόκιο μηνός.
2 Ο κύριος όγκος των καταθέσεων μίας ημέρας αφορά καταθέσεις ταμιευτηρίου και το επιτόκιο καταθέσεων μίας ημέρας σχεδόν συμπίπτει με το επιτόκιο των καταθέσεων ταμιευτηρίου.
3 Επιτόκιο στο τέλος του μηνός.

τόκιο αυτό παρέμεινε (με διακυμάνσεις) περίπου σταθερό, ενώ το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του 2011 αυξήθηκε ελαφρά. Έτσι, το μέσο επιτόκιο καταθέσεων διαμορφώθηκε το Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους σε 2,18%, από 1,32% το Δεκέμβριο του 2009. Η εξέλιξη των επιτοκίων καταθέσεων κατά την εξεταζόμενη περίοδο μερικώς μόνο αποδίδεται στην άνοδο των επιτοκίων στη διατραπεζική αγορά,[14] ενώ αντανακλά κυρίως τις συνθήκες περιορισμένης ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών.[15] Οι συνθήκες αυτές οδήγησαν τα πιστωτικά ιδρύματα να προσφέρουν υψηλότερα επιτόκια στους καταθέτες προκειμένου να προσελκύσουν αποταμιευτικά κεφάλαια. Τα επιτόκια της αγοράς χρήματος και το βασικό επιτόκιο νομισματικής πολιτικής που καθορίζει η ΕΚΤ αναμένεται να επηρεάσουν τα τραπεζικά επιτόκια καταθέσεων τους επόμενους μήνες, δεδομένων των προσδοκιών για άνοδό τους.[16]

Τα πραγματικά επιτόκια[17] καταθέσεων προσδιορίστηκαν το 2010 κυρίως από την εξέλιξη του πληθωρισμού και διαμορφώθηκαν σε αρνητικό επίπεδο καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Σε μέσα επίπεδα, το πραγματικό επιτόκιο των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας από τα νοικοκυριά υποχώρησε σε -4,27% το 2010, από -0,59% το 2009, ενώ εκείνο των προθεσμιακών καταθέσεων με διάρκεια έως ένα έτος μειώθηκε σε -1,44% (2009: 1,52%). Το Φεβρουάριο του 2011 το πραγματικό επιτόκιο των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας διαμορφώθηκε σε -3,95% (Δεκέμβριος 2009: -2,21%), ενώ το επιτόκιο των προθεσμιακών καταθέσεων με διάρκεια έως ένα έτος σε -0,64% (Δεκέμβριος 2009: -0,54%).

Στη ζώνη του ευρώ το επιτόκιο καταθέσεων αυξήθηκε στις περισσότερες κατηγορίες καταθέσεων, αλλά η άνοδός του ήταν λιγότερο έντονη σε σύγκριση με το αντίστοιχο επιτόκιο στην Ελλάδα. Έτσι, η διαφορά του επιτοκίου καταθέσεων μεταξύ της Ελλάδος και της ζώνης του ευρώ διευρύνθηκε στις περισσότερες κατηγορίες, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι ελληνικές τράπεζες αντιμετωπίζουν ακόμη υψηλότερο κόστος άντλησης κεφαλαίων από την εσωτερική αγορά σε σύγκριση με τις τράπεζες στη ζώνη του ευρώ. Μάλιστα, στη σημαντικό-

14 Σημειώνεται ότι την περίοδο Δεκεμβρίου 2009-Φεβρουαρίου 2011 το επιτόκιο των καταθέσεων προθεσμίας με συμφωνημένη διάρκεια έως ένα έτος (οι οποίες αποτελούν τη σημαντικότερη κατηγορία καταθέσεων) αυξήθηκε κατά 165 μονάδες βάσης, ενώ το επιτόκιο Euribor 3 μηνών αυξήθηκε κατά 38 μονάδες βάσης.

15 Υπενθυμίζεται ότι οι ελληνικές τράπεζες προσέφυγαν στην ΕΚΤ προκειμένου να αντλήσουν ρευστότητα, λόγω της συνεχούς μείωσης των τραπεζικών καταθέσεων και της δυσκολίας πρόσβασής τους στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων. Αναλυτικότερα για τη ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών, βλ. Τμήμα 8 του παρόντος κεφαλαίου.

16 Βεβαίως, η ταχύτητα και ο βαθμός ενσωμάτωσης των μεταβολών των επιτοκίων της αγοράς χρήματος στα τραπεζικά επιτόκια καταθέσεων διαφέρει ανά κατηγορία κατάθεσης. Σε σχετική μελέτη της ΕΚΤ παρατηρείται υψηλός βαθμός ενσωμάτωσης των μεταβολών του επιτοκίου της αγοράς χρήματος στο επιτόκιο των καταθέσεων προθεσμίας και μικρότερος στο επιτόκιο των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας. Βλ. το άρθρο "Recent developments in the retail bank interest rate pass-through in the euro area" (Box 1: Results of the pass-through to euro area retail bank interest rates using an error correction modelling approach), ΕΚΤ, *Monthly Bulletin*, Αύγουστος 2009.

17 Το μέσο πραγματικό επιτόκιο μίας περιόδου προκύπτει αν από το μέσο ονομαστικό επιτόκιο της περιόδου αφαιρεθεί ο μέσος ρυθμός πληθωρισμού της ίδιας περιόδου.

Πίνακας Χ.2Α Επιτόκια νέων τραπεζικών καταθέσεων από νοικοκυριά στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ

(ποσοστά % ετησίως)

	Δεκέμβριος 2009	Φεβρουάριος 2011	Μεταβολή μεταξύ Δεκ. 2009 και Φεβρ. 2011 (σε εκατ. μονάδες)
Διάρκειας μίας ημέρας[1]			
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	0,45	0,44	-0,01
Μέγιστο επιτόκιο	1,21	1,09	-0,12
Ελάχιστο επιτόκιο	0,05	0,08	0,03
Επιτόκιο στην Ελλάδα	0,43	0,44	0,01
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	-0,02	0,00	0,02
Με συμφωνημένη διάρκεια έως 1 έτος[2]			
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	1,67	2,36	0,69
Μέγιστο επιτόκιο	4,13	4,02	-0,11
Ελάχιστο επιτόκιο	0,50	0,82	0,32
Επιτόκιο στην Ελλάδα	2,10	3,75	1,65
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	0,43	1,39	0,96

Πηγές: ΕΚΤ και εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ.
1 Επιτόκιο στο τέλος του μηνός.
2 Μέσο επιτόκιο μηνός.

Πίνακας Χ.2Β Επιτόκια νέων τραπεζικών καταθέσεων από νοικοκυριά στις χώρες της ζώνης του ευρώ[1]

	Διάρκειας μίας ημέρας[2]		Με συμφωνημένη διάρκεια έως 1 έτος[3]	
	Δεκέμβριος 2009	Φεβρουάριος 2011	Δεκέμβριος 2009	Φεβρουάριος 2011
Αυστρία	0,64	0,62	1,21	1,29
Βέλγιο	0,37	0,35	0,73	0,87
Γαλλία	0,11	0,09	1,43	2,00
Γερμανία	0,75	0,74	0,87	1,24
Ελλάδα	**0,43**	**0,44**	**2,10**	**3,75**
Εσθονία	0,23	0,12	1,14	1,17
Ιρλανδία	0,64	0,63	1,62[4]	1,81[4]
Ισπανία	0,36	0,29	2,15	2,47
Ιταλία	0,26	0,29	1,01	1,61
Κύπρος	1,21	1,09	4,13	4,02
Λουξεμβούργο	0,85	0,71	0,50	0,82
Μάλτα	0,30	0,28	1,97	1,94
Ολλανδία	0,44	0,44	2,51	2,47
Πορτογαλία	0,05	0,08	1,52	2,82
Σλοβακία	0,34	0,38	1,88	2,33
Σλοβενία	0,23	0,21	2,00	1,98
Φινλανδία	0,39	0,43	1,32	1,83

Πηγές: ΕΚΤ και εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ.
1 Παρά την προσπάθεια εναρμόνισης της μεθοδολογίας συλλογής των στατιστικών στοιχείων στη ζώνη του ευρώ, η ομαδοποίηση των επιτοκίων δεν έχει απαλείψει την ανομοιογένεια της σύνθεσης κατά προϊόν σε κάθε κατηγορία επιτοκίων, η οποία εν μέρει αντανακλά διαφορές ως προς τις ακολουθούμενες εθνικές πρακτικές, καθώς και ως προς τις κανονιστικές και δημοσιονομικές ρυθμίσεις.
2 Επιτόκιο στο τέλος του μηνός.
3 Μέσο επιτόκιο μηνός.
4 Το επιτόκιο αφορά όλες τις καταθέσεις προθεσμίας ανεξαρτήτως διάρκειας. Το τελευταίο διαθέσιμο στοιχείο αναφέρεται στον Ιανουάριο του 2011.

τερη κατηγορία καταθέσεων, δηλ. στις καταθέσεις προθεσμίας με συμφωνημένη διάρκεια έως ένα έτος από τα νοικοκυριά, η εν λόγω διαφορά διαμορφώθηκε σε 139 μονάδες βάσης το Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους (Δεκέμβριος 2010: 141 μονάδες βάσης, Δεκέμβριος 2009: 43 μονάδες βάσης) και το επιτόκιο αυτής της κατηγορίας καταθέσεων στην Ελλάδα είναι το δεύτερο υψηλότερο στη ζώνη του ευρώ (βλ. Πίνακες Χ.2Α και Χ.2Β).

Διάγραμμα Χ.3 Συμβολή της χρηματοδότησης των επιμέρους τομέων στη συνολική χρηματοδότηση της οικονομίας από τα εγχώρια ΝΧΙ (Δεκέμβριος 2005-Φεβρουάριος 2011)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές, συμβολές σε εκατοστιαίες μονάδες)

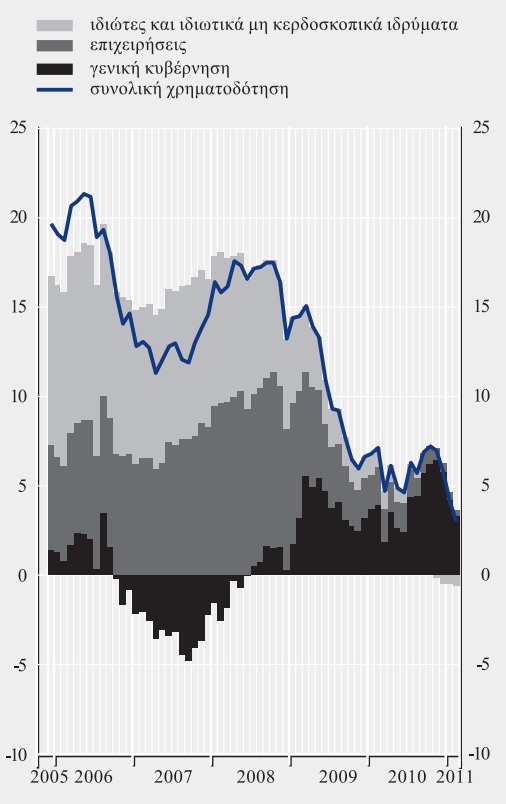

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
Σημείωση: Η χρηματοδότηση της οικονομίας από τα εγχώρια ΝΧΙ περιλαμβάνει τα υπόλοιπα των δανείων που αυτά έχουν χορηγήσει στον εγχώριο ιδιωτικό τομέα και τον τομέα της γενικής κυβέρνησης, το σύνολο των χρεογράφων του Ελληνικού Δημοσίου και των ομολόγων των επιχειρήσεων που διακρατούνται από τα ΝΧΙ, καθώς και τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που έχουν τιτλοποιηθεί. Για τον υπολογισμό των ρυθμών μεταβολής της συνολικής χρηματοδότησης λαμβάνονται επίσης υπόψη οι συναλλαγματικές διαφορές, καθώς και το σύνολο των διαγραφών στις οποίες προέβησαν οι τράπεζες κατά την περίοδο αναφοράς.

3 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ο ετήσιος ρυθμός ανόδου του υπολοίπου της συνολικής χρηματοδότησης της οικονομίας από τα εγχώρια Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (ΝΧΙ)[18] επιβραδύνθηκε το 2010, από 6,6% το Δεκέμβριο του 2009 σε 5,7% το Δεκέμβριο του 2010.[19] Η επιβράδυνση αυτή είναι αποτέλεσμα αντίθετων τάσεων που παρουσίασαν οι ρυθμοί αύξησης της χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα και της γενικής κυβέρνησης, καθώς ο πρώτος κατέγραψε συνεχή πτώση, ενώ ο δεύτερος επιταχύνθηκε συνολικά, με διακυμάνσεις (βλ. Διάγραμμα Χ.3 και Πίνακα Χ.3). Έτσι, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της χρηματοδότησης προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα ήταν για πρώτη φορά μηδενικός το Δεκέμβριο του 2010 (Δεκέμβριος 2009: 4,1%), ενώ ο ετήσιος ρυθμός της πιστωτικής επέκτασης προς τη γενική κυβέρνηση ανήλθε σε 28,6% τον ίδιο μήνα (Δεκέμβριος 2009: 19,4%).[20] Επίσης, η σωρευτική καθαρή ροή χρηματοδότησης της οικονομίας για το 2010 ανήλθε σε 17.891 εκατ. ευρώ και αφορά την αντίστοιχη θετική ροή χρηματοδότησης της γενικής κυβέρνησης (17.929 εκατ. ευρώ), καθώς η ροή χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα ήταν συνολικά αρνητική (-38 εκατ.

18 Το υπόλοιπο της τραπεζικής χρηματοδότησης προς τη γενική κυβέρνηση και τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα υπολογίζεται ως το άθροισμα των υπολοίπων των σχετικών δανείων, των χρεογράφων του Ελληνικού Δημοσίου και των εταιρικών ομολόγων που διακρατούν οι τράπεζες συν το υπόλοιπο των τιτλοποιημένων δανείων και των εταιρικών ομολόγων. Η μεταβολή της χρηματοδότησης υπολογίζεται με βάση τη διαφορά μεταξύ των υπολοίπων της τραπεζικής χρηματοδότησης σε δύο χρονικά σημεία τα οποία ορίζουν την περίοδο αναφοράς. Στη συνέχεια, η διαφορά αυτή προσαυξάνεται με τις διαγραφές δανείων κατά την περίοδο αναφοράς και προσαρμόζεται για τις μεταβολές της αξίας των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου (που ενσωματώνονται στο υπόλοιπο της χρηματοδότησης προς τη γενική κυβέρνηση), καθώς και για τις συναλλαγματικές διαφορές που ενσωματώνονται στα δάνεια σε ξένο νόμισμα εκφραζόμενα σε ευρώ, ώστε να προκύπτει η καθαρή ροή της συνολικής χρηματοδότησης. Στον υπολογισμό της πιστωτικής επέκτασης δεν περιλαμβάνονται οι καθαρές μεταβιβάσεις δανείων προς θυγατρικές εταιρίες ή υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων στο εξωτερικό. Οι συναλλαγές αυτές, αν και οδηγούν σε μεταβολή των υπολοίπων της χρηματοδότησης, δεν συνυπολογίζονται στις καθαρές ροές και στους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής, καθώς δεν επηρεάζουν τη ροή χρηματοδότησης προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα.

19 Σημειώνεται ότι τα στοιχεία της χρηματοδότησης έχουν αναθεωρηθεί μετά τη δημοσίευση της έκθεσης *Νομισματική Πολιτική 2010-2011* το Φεβρουάριο του 2011.

20 Ο υψηλός ρυθμός της πιστωτικής επέκτασης προς τη γενική κυβέρνηση οφείλεται στην ετήσια μεταβολή κατά 33,3% το Δεκέμβριο του 2010 της αξίας του χαρτοφυλακίου (44,8 δισεκ. ευρώ) των κρατικών ομολόγων που διακρατούν τα λοιπά νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (ΝΧΙ πλην της Τράπεζας της Ελλάδος).

Πίνακας Χ.3 Χρηματοδότηση[1] της οικονομίας από τα ΝΧΙ στην Ελλάδα

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές, μη εποχικώς διορθωμένα στοιχεία)

	2007	2008	2009		2010					2011	
	δ΄ τρίμηνο[2]	δ΄ τρίμηνο[2]	δ΄ τρίμηνο[2]	Δεκέμβριος[3]	α΄ τρίμηνο[2]	β΄ τρίμηνο[2]	γ΄ τρίμηνο[2]	δ΄ τρίμηνο[2]	Δεκέμβριος[3]	Ιανουάριος[3]	Φεβρουάριος[3]
1. Συνολική χρηματοδότηση της οικονομίας από τα ΝΧΙ	13,3	16,3	6,5	6,6	6,5	5,2	5,9	6,8	5,7	4,1	3,0
2. Χρηματοδότηση της γενικής κυβέρνησης	-14,6	7,3	17,2	19,4	19,8	14,0	22,5	32,9	28,6	20,4	15,4
3. Χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα	21,7	18,3	4,4	4,1	3,8	3,0	2,0	0,8	0,0	-0,2	-0,3
3.1 Χρηματοδότηση των επιχειρήσεων[4]	20,1	21,8	5,5	5,1	4,7	3,8	2,9	1,9	1,1	1,0	0,9
3.2 Χρηματοδότηση των ελεύθερων επαγγελματιών, αγροτών και ατομικών επιχειρήσεων[4]	-	-	-	-	-	-	2,4	1,3	0,3	0,2	0,0
3.3 Χρηματοδότηση των ιδιωτών και ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων	23,6	14,8	3,3	3,1	2,8	2,2	0,9	-0,4	-1,3	-1,4	-1,6
εκ της οποίας:											
3.3.1 Στεγαστικά δάνεια	23,3	13,4	3,9	3,7	3,6	3,1	1,7	0,4	-0,4	-0,7	-1,1
3.3.2 Καταναλωτικά δάνεια	22,6	18,4	2,4	2,0	1,4	0,3	-1,2	-2,9	-4,2	-4,1	-4,2

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

1 Περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των τραπεζικών δανείων, των εταιρικών ομολόγων και των χρεογράφων του Δημοσίου που διακρατούν στα χαρτοφυλάκιά τους τα ΝΧΙ. Επίσης περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που έχουν τιτλοποιηθεί. Για τον υπολογισμό των ρυθμών μεταβολής λαμβάνονται υπόψη οι διαγραφές δανείων, οι αναταξινομήσεις και οι συναλλαγματικές διαφορές που προκύπτουν από την αποτίμηση σε ευρώ των δανείων σε ξένο νόμισμα. Σημειώνεται ότι για τον υπολογισμό του ρυθμού μεταβολής της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων έχουν συμπεριληφθεί δάνεια και εταιρικά ομόλογα που μεταβίβασαν το 2009 εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα σε θυγατρικές τους τράπεζες με έδρα εκτός Ελλάδος και σε εταιρία παροχής πιστώσεων με έδρα εντός Ελλάδος. Το Φεβρουάριο και το Μάρτιο του 2010, μια τράπεζα επαναγόρασε μέρος των ομολόγων αυτών (686 εκατ. ευρώ), αλλά η συναλλαγή αυτή, μολονότι οδήγησε σε αύξηση των υπολοίπων της χρηματοδότησης, δεν συνυπολογίστηκε στον ετήσιο ρυθμό μεταβολής του Φεβρουαρίου, καθώς δεν αντιστοιχεί σε ροή πρόσθετων κεφαλαίων προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα κατά το μήνα αυτό.

2 Μέσοι όροι τριμήνου, οι οποίοι προκύπτουν από τους αριθμητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς για κάθε μήνα και όχι από τους ρυθμούς στο τέλος του μηνός. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός για κάθε μήνα υπολογίζεται ως ο μέσος όρος του ρυθμού στο τέλος του μηνός αναφοράς και στο τέλος του μηνός που προηγείται του μηνός αναφοράς (βλ. τις "Τεχνικές σημειώσεις" στο τμήμα "Στατιστικά στοιχεία για τη ζώνη του ευρώ" του Μηνιαίου Δελτίου της ΕΚΤ).

3 Ετήσιος ρυθμός μεταβολής στο τέλος του μηνός.

4 Από τον Ιούνιο του 2010 τα δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν χωριστή κατηγορία και δεν συμπεριλαμβάνονται πλέον στα δάνεια προς επιχειρήσεις. Η αλλαγή αυτή είναι καθαρά στατιστικής φύσεως και δεν επηρεάζει τους ρυθμούς πιστωτικής επέκτασης.

Πίνακας Χ.4 Χρηματοδότηση[1] προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα από τα ΝΧΙ στην Ελλάδα

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές, μη εποχικώς διορθωμένα στοιχεία)

	Υπόλοιπα 28.02.11 (εκατ. ευρώ)	2007	2008	2009		2010						
		δ΄ τρίμηνο[2]	δ΄ τρίμηνο[2]	δ΄ τρίμηνο[2]	Δεκέμβριος[3]	α΄ τρίμηνο[2]	β΄ τρίμηνο[2]	γ΄ τρίμηνο[2]	δ΄ τρίμηνο[2]	Δεκέμβριος[3]	Ιανουάριος[3]	Φεβρουάριος[3]
Α. Επιχειρήσεις[4,5]	**122.871**	**20,1**	**21,8**	**5,5**	**5,1**	**4,7**	**3,8**	**2,9**	**1,9**	**1,1**	**1,0**	**0,9**
1. Εμπόριο	25.134	17,9	22,2	5,0	4,2	2,4	-0,7	-1,1	-2,1	-3,5	-3,9	-3,0
2. Βιομηχανία[6]	24.698	11,0	17,4	-2,8	-3,5	-2,8	-1,3	-1,5	-1,3	-2,0	-1,0	-0,9
3. Ναυτιλία	17.356	25,7	24,6	3,9	4,1	2,5	3,0	6,2	7,1	5,7	7,2	6,9
4. Κατασκευές	11.093	28,6	37,4	2,2	2,7	3,4	2,9	2,0	2,3	1,9	0,7	-0,9
5. Τουρισμός	7.283	21,1	24,4	6,4	7,8	8,0	6,6	4,4	4,0	2,9	1,3	0,5
6. Λοιπά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (πλην ΝΧΙ)	6.387	14,6	-2,4	7,2	5,4	10,1	10,1	3,2	2,6	7,9	6,7	-1,5
7. Ηλεκτρισμός - Φυσικό αέριο - Ύδρευση	5.322	40,2	36,5	14,8	14,7	20,2	23,4	27,4	23,1	21,6	19,6	20,0
8. Γεωργία	2.057	10,8	20,5	3,7	3,8	5,1	2,6	1,3	0,6	1,1	-1,7	-1,6
9. Μεταφορές πλην Ναυτιλίας	1.938	39,6	35,7	19,5	25,2	27,0	25,9	8,0	-3,8	-8,7	-9,7	-10,0
10. Λοιποί κλάδοι	21.603	27,4	23,8	12,3	10,3	7,6	6,4	7,0	5,1	3,6	3,9	4,8
Β. Ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις[5]	**16.540**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**2,4**	**1,3**	**0,3**	**0,2**	**0,0**
Γ. Ιδιώτες και ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα	**117.198**	**23,6**	**14,8**	**3,3**	**3,1**	**2,8**	**2,2**	**0,9**	**-0,3**	**-1,3**	**-1,4**	**-1,6**
1. Στεγαστικά δάνεια	79.950	23,3	13,4	3,9	3,7	3,6	3,1	1,7	0,4	-0,4	-0,7	-1,1
2. Καταναλωτικά δάνεια	34.691	22,6	18,4	2,4	2,0	1,4	0,3	-1,2	-2,9	-4,2	-4,1	-4,2
- Πιστωτικές κάρτες	8.290	6,3	12,4	-0,4	-0,6	-1,4	-2,0	-2,4	-4,6	-5,4	-5,7	-6,0
- Λοιπά καταναλωτικά δάνεια[7]	26.401	30,9	20,9	3,5	3,1	2,5	1,2	-0,8	-2,2	-3,8	-3,5	-3,6
3. Λοιπά δάνεια	2.558	42,2	7,5	-2,3	-1,1	0,0	2,5	3,9	9,6	10,7	11,1	13,5
ΣΥΝΟΛΟ	**256.609**	**21,7**	**18,3**	**4,4**	**4,1**	**3,8**	**3,0**	**2,0**	**0,8**	**0,0**	**-0,2**	**-0,3**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

1 Περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που διακρατούν στα χαρτοφυλάκιά τους τα ΝΧΙ. Επίσης περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που έχουν τιτλοποιηθεί. Για τον υπολογισμό των ρυθμών μεταβολής λαμβάνονται υπόψη οι διαγραφές δανείων, οι αναταξινομήσεις και οι συναλλαγματικές διαφορές που προκύπτουν από την αποτίμηση σε ευρώ των δανείων σε ξένο νόμισμα. Σημειώνεται ότι για τον υπολογισμό του ρυθμού μεταβολής της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων έχουν συμπεριληφθεί δάνεια και εταιρικά ομόλογα που μεταβίβασαν το 2009 εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα σε θυγατρικές τους τράπεζες με έδρα εκτός Ελλάδος και σε εταιρία παροχής πιστώσεων με έδρα εντός Ελλάδος. Το Φεβρουάριο και το Μάρτιο του 2010, μια τράπεζα επαναγόρασε μέρος των ομολόγων αυτών (686 εκατ. ευρώ), αλλά η συναλλαγή αυτή, μολονότι οδήγησε σε αύξηση των υπολοίπων της χρηματοδότησης, δεν συνυπολογίστηκε στον ετήσιο ρυθμό μεταβολής του Φεβρουαρίου, καθώς δεν αντιστοιχεί σε ροή πρόσθετων κεφαλαίων προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα κατά το μήνα αυτό.

2 Μέσοι όροι τριμήνου, οι οποίοι προκύπτουν από τους αριθμητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς για κάθε μήνα και όχι από τους ρυθμούς στο τέλος του μηνός. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός για κάθε μήνα υπολογίζεται ως ο μέσος όρος του ρυθμού στο τέλος του μηνός αναφοράς και στο τέλος του μηνός που προηγείται του μηνός αναφοράς (βλ. τις "Τεχνικές σημειώσεις" στο τμήμα "Στατιστικά στοιχεία για τη ζώνη του ευρώ" του Μηνιαίου Δελτίου της ΕΚΤ).

3 Ετήσιος ρυθμός μεταβολής στο τέλος του μηνός.

4 Η κατάταξη των κλάδων γίνεται σύμφωνα με το ποσοστό συμμετοχής κάθε κλάδου στη συνολική χρηματοδότηση, με εξαίρεση την κατηγορία "λοιποί κλάδοι". Οι ρυθμοί μεταβολής κατά κλάδο περιλαμβάνουν τις διαγραφές απαιτήσεων.

5 Από τον Ιούνιο του 2010 τα δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν χωριστή κατηγορία και δεν συμπεριλαμβάνονται πλέον στα δάνεια προς επιχειρήσεις. Η αλλαγή αυτή είναι καθαρά στατιστικής φύσεως και δεν επηρεάζει τους ρυθμούς πιστωτικής επέκτασης.

6 Περιλαμβάνει τους κλάδους της μεταποίησης (βιομηχανία, βιοτεχνία) και των ορυχείων-μεταλλείων-λατομείων.

7 Περιλαμβάνονται τα προσωπικά δάνεια και τα δάνεια έναντι δικαιολογητικών.

ευρώ), αν και η ροή χρηματοδότησης των επιχειρήσεων ήταν θετική (βλ. πιο κάτω).

Η σημαντική μείωση του ετήσιου ρυθμού μεταβολής του υπολοίπου της **χρηματοδότησης του εγχώριου ιδιωτικού τομέα** το 2010 και η διαμόρφωσή του σε αρνητικό επίπεδο για πρώτη φορά τον Ιανουάριο του 2011 (-0,2%) και στη συνέχεια το Φεβρουάριο του 2011 (-0,3%) αντανακλά την υποχώρηση που συνέχισε να σημειώνει ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις και τους επιμέρους τομείς των νοικοκυριών, δηλαδή τους ελεύθερους επαγγελματίες-αγρότες-ατομικές επιχειρήσεις και τους ιδιώτες και τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα (ΙΜΚΙ).[21] Η αρνητική σωρευτική καθαρή ετήσια ροή χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα το 2010 (-38 εκατ. ευρώ το 2010, έναντι θετικής ροής 10.337 εκατ. ευρώ το 2009 – βλ. Διάγραμμα Χ.4) προήλθε από την αρνητική ροή χρηματοδότησης των ιδιωτών και των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων (-1.519 εκατ. ευρώ το 2010, έναντι θετικής ροής 3.598 εκατ. ευρώ το 2009) και ειδικότερα από τη σημαντικά αρνητική ροή των καταναλωτικών δανείων (-1.522 εκατ. ευρώ το 2010, έναντι θετικής ροής 745 εκατ. ευρώ το 2009), η οποία αντιστάθμισε την αντίστοιχη θετική ροή χρηματοδότησης των επιχειρήσεων (1.483 εκατ. ευρώ το 2010, έναντι 6.739 εκατ. ευρώ το 2009). Ειδικότερα, όσον αφορά **τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων** (βλ. Πίνακα Χ.4 και Διάγραμμα Χ.4), χαρακτηριστική είναι η επιβράδυνση και οι αρνητικές τιμές που παρουσίασαν οι ρυθμοί μεταβολής της χρηματοδότησης κλάδων οικονομικής δραστηριότητας στους οποίους σημειώθηκε μείωση της παραγωγής ή επιδείνωση των προοπτικών τους, όπως η βιομηχανία, το εμπόριο, οι κατασκευές[22] και ο τουρισμός. Όσον αφορά τη χρηματοδότηση των νοικοκυριών, ο ρυθμός ανόδου της **χρηματοδότησης των ελεύθερων επαγγελματιών-αγροτών-ατομικών επιχειρήσεων** επιβραδύνθηκε από τον Ιούνιο του 2010 και διαμορφώθηκε σε οριακά θετικό επίπεδο το Δεκέμβριο του 2010. Ο ρυθμός μεταβολής της **χρηματοδότησης των ιδιωτών και των ΙΜΚΙ** επιβραδύνθηκε σημαντικά και από το Νοέμβριο του 2010 διαμορφώθηκε σε αρνητικό επίπεδο, αντανακλώντας τόσο τη μεγάλη πτώση του αντίστοιχου ρυθμού των στεγαστικών δανείων όσο και την ακόμη μεγαλύτερη πτώση του ρυθμού των καταναλωτικών δανείων.[23]

Διάγραμμα Χ.4 Χρηματοδότηση[1] από τα ΝΧΙ της Ελλάδος προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα (Ιανουάριος 2008-Φεβρουάριος 2011)

(μηνιαία καθαρή ροή[2], ετήσια εκατοστιαία μεταβολή)

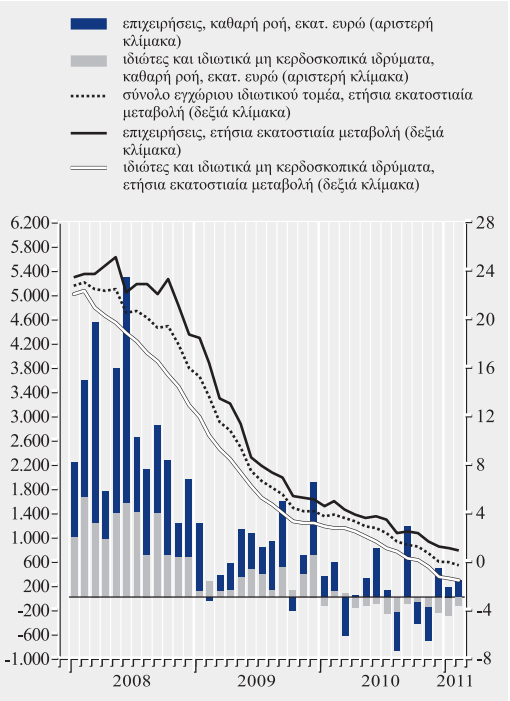

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
1 Περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που διακρατούν τα ΝΧΙ στα χαρτοφυλάκιά τους. Επίσης περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που έχουν τιτλοποιηθεί. Για τον υπολογισμό των ετήσιων ρυθμών μεταβολής λαμβάνονται υπόψη οι διαγραφές δανείων και οι συναλλαγματικές διαφορές που προκύπτουν από την αποτίμηση σε ευρώ των δανείων σε ξένο νόμισμα.
2 Η μηνιαία καθαρή ροή χρηματοδότησης υπολογίζεται ως η μηνιαία μεταβολή του υπολοίπου της χρηματοδότησης, στην οποία προστίθενται οι διαγραφές δανείων και οι συναλλαγματικές διαφορές από την ανατίμηση του ευρώ ως προς τα ξένα νομίσματα και αφαιρούνται οι συναλλαγματικές διαφορές από την υποτίμησή του κατά τον ίδιο μήνα.

21 Από τον Ιούνιο του 2010 τα δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν χωριστή κατηγορία και δεν συμπεριλαμβάνονται πλέον στα δάνεια προς επιχειρήσεις.

22 Στη σχετική έρευνα του ΙΟΒΕ (Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας, Φεβρουάριος 2011) για τις επιχειρηματικές προσδοκίες στις κατασκευές, 1 στις 3 επιχειρήσεις στις ιδιωτικές κατασκευές αναφέρει ότι προσκόμματα στη λειτουργία της δημιουργούνται από την ανεπαρκή χρηματοδότηση, ενώ στις δημόσιες κατασκευές η αντίστοιχη αναλογία είναι 3 στις 5 επιχειρήσεις.

23 Τους μεγαλύτερους αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής σημείωσαν τα δάνεια μέσω πιστωτικών καρτών (τα οποία αποτελούσαν το 24% του συνολικού υπολοίπου των καταναλωτικών δανείων το Δεκέμβριο του 2010).

Διάγραμμα Χ.5 Χρέος των νοικοκυριών[1] και των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων[2] στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ (2000-Σεπτέμβριος 2010)

(ως ποσοστό % του ΑΕΠ)

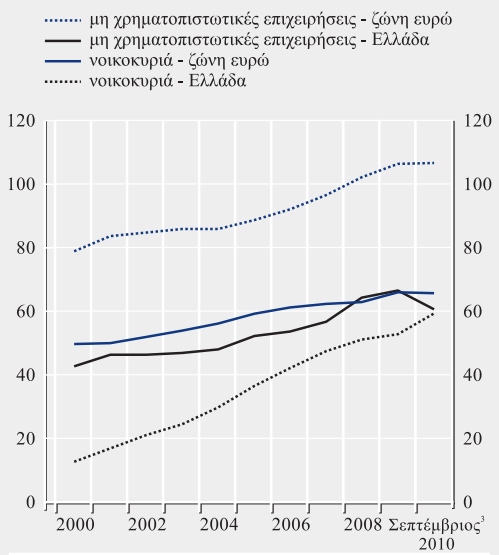

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ για τα υπόλοιπα του χρέους, Eurostat και ΕΛΣΤΑΤ για το ΑΕΠ. Για το ΑΕΠ του 2010, άθροισμα τεσσάρων τριμήνων μέχρι το γ΄τρίμηνο του 2010.

1 Το χρέος των νοικοκυριών περιλαμβάνει τα υπόλοιπα των δανείων και των τιτλοποιημένων δανείων τους. Τα στοιχεία του χρέους βασίζονται στους χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς των νοικοκυριών οι οποίοι καταγράφουν το σύνολο των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων και απαιτήσεών τους.

2 Το χρέος των επιχειρήσεων περιλαμβάνει τα δάνεια, τα εκδοθέντα χρεόγραφα και τα αποθεματικά ταμείων συντάξεων των επιχειρήσεων.

3 Μετά τον Ιούνιο του 2010 η χρηματοδότηση των ελεύθερων επαγγελματιών περιλαμβάνεται πλέον στα νοικοκυριά και όχι στις επιχειρήσεις του μη χρηματοπιστωτικού τομέα. Η αλλαγή αυτή αυξάνει το υπόλοιπο του χρέους των νοικοκυριών και μειώνει το υπόλοιπο του χρέους των επιχειρήσεων του μη χρηματοπιστωτικού τομέα σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2009.

Εξαιτίας των πιστωτικών εξελίξεων και της πορείας του ΑΕΠ, η συνολική δανειακή επιβάρυνση του μη χρηματοπιστωτικού ιδιωτικού τομέα ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν ελαφρά αυξημένη το Σεπτέμβριο του 2010 (119,5%) σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2009 (118,2%), σύμφωνα με τα στοιχεία των χρηματοπιστωτικών λογαριασμών. Ο λόγος του χρέους των νοικοκυριών[24] προς το ΑΕΠ αυξήθηκε σε 59,3% (Δεκέμβριος 2009: 52,4%), ενώ ο αντίστοιχος λόγος για τις επιχειρήσεις του μη χρηματοπιστωτικού τομέα μειώθηκε σε 60,2% το Σεπτέμβριο του 2010 (Δεκέμβριος 2009: 65,8%), καθώς μετά τον Ιούνιο του 2010 η χρηματοδότηση των ελεύθερων επαγγελματιών περιλαμβάνεται πλέον στα νοικοκυριά και όχι στις επιχειρήσεις του μη χρηματοπιστωτικού τομέα (βλ. Διάγραμμα Χ.5).

Η επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα εξακολουθεί να οφείλεται σε παράγοντες που έχουν περιορίσει τόσο την προσφορά όσο και τη ζήτηση νέων δανείων. Η συγκράτηση από την πλευρά της προσφοράς αποτυπώνεται στη θέσπιση αυστηρότερων όρων και κριτηρίων χορήγησης πιστώσεων η οποία καταγράφεται στις Έρευνες για τις Τραπεζικές Χορηγήσεις[25] και στην άνοδο των επιτοκίων στις βασικές κατηγορίες δανείων[26] (ειδικά στα νέα δάνεια προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις). Η συγκράτηση αυτή οφείλεται αφενός στην επιδείνωση της ποιότητας των δανειακών χαρτοφυλακίων των τραπεζών (αύξηση των επισφαλών δανείων) και στις προσδοκίες ότι αυτή θα συνεχιστεί λόγω της υποχώρησης της οικονομικής δραστηριότητας και αφετέρου στους περιοριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν την εξωτερική χρηματοδότηση των τραπεζών, δηλαδή τη σημαντική μείωση καταθέσεων (βλ. Τμήμα 1 του παρόντος κεφαλαίου) και αρχικά τον πλήρη αποκλεισμό τους από τις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων (βλ. Τμήμα 8 του παρόντος κεφαλαίου), ενώ σήμερα έχει επιτευχθεί περιορισμένη πρόσβαση.[27] Βεβαίως, ως αντιστάθμισμα στις ανωτέρω πιέσεις έχουν λειτουργήσει τα μέτρα για την ενίσχυση της ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας (που ελήφθησαν με τον Ν. 3723/2008 και συμπληρώθηκαν ή παρατάθηκαν αργότερα) και η παροχή ρευστότητας σημαντικού ύψους από το Ευρωσύστημα. Από την πλευρά της

24 Περιλαμβάνονται ιδιώτες και ΙΜΚΙ, ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις.

25 Η Έρευνα για τις Τραπεζικές Χορηγήσεις διεξάγεται από την Τράπεζα της Ελλάδος σε τριμηνιαία βάση, στο πλαίσιο ευρύτερης έρευνας του Ευρωσυστήματος. Οι τράπεζες θέσπισαν αυστηρότερα κριτήρια και όρους χορήγησης δανείων προς τις επιχειρήσεις το δ΄ τρίμηνο του 2010, όπως και τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2010. Όσον αφορά τα νοικοκυριά, οι τράπεζες θέσπισαν ελαφρά αυστηρότερα κριτήρια και όρους χορήγησης δανείων το δ΄ τρίμηνο, καθώς τα προηγούμενα τρίμηνα του έτους είχαν ήδη υιοθετήσει σημαντικά αυστηρότερα κριτήρια.

26 Βλ. Τμήμα 4 του παρόντος κεφαλαίου σχετικά με την εξέλιξη των επιτοκίων χορηγήσεων.

27 Σημειώνεται ότι στην τελευταία Έρευνα για τις Τραπεζικές Χορηγήσεις (Ιανουάριος 2011) οι πιέσεις στη ρευστότητα αναφέρονται ως ένας από τους παράγοντες που οδήγησαν στην υιοθέτηση αυστηρότερων κριτηρίων παροχής πιστώσεων το δ΄ τρίμηνο του 2010.

ζήτησης, η επιδείνωση των μακροοικονομικών συνθηκών, ιδίως η αύξηση της ανεργίας και η μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών και των επιχειρηματικών πωλήσεων, οδήγησαν στη χειροτέρευση της χρηματοοικονομικής κατάστασης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων περιορίζοντας τη δυνατότητά τους και τη διάθεσή τους για ανάληψη νέου χρέους.[28] Η αβεβαιότητα που διακατέχει τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις αντανακλάται στο χαμηλό επίπεδο του δείκτη εμπιστοσύνης των καταναλωτών/νοικοκυριών (όπως καταγράφεται από το ΙΟΒΕ) και στην αναβολή των επενδυτικών σχεδίων των επιχειρήσεων. Οι εν λόγω ανασταλτικοί παράγοντες καταγράφηκαν και στις Έρευνες για τις Τραπεζικές Χορηγήσεις.[29] Επίσης, οι προσδοκίες για διόρθωση των τιμών στην αγορά ακινήτων και το 2011 συνέβαλαν στη συγκράτηση της ζήτησης για στεγαστικά δάνεια.

Οι πρόσφατες βραχυχρόνιες τάσεις της χρηματοδότησης των επιμέρους κλάδων του ιδιωτικού τομέα αναμένεται να συνεχιστούν και στην περίπτωση των επιχειρήσεων να επιδεινωθούν. Συγκεκριμένα, στο τέλος του 2010 επιδείνωση παρουσίασαν σε τριμηνιαία βάση οι ροές χρηματοδότησης των επιχειρήσεων, ενώ οι ροές χρηματοδότησης των νοικοκυριών παρέμειναν αρνητικές.[30] (Η επιδείνωση αυτή θα ήταν μεγαλύτερη χωρίς την αυξητική επίδραση της εποχικότητας στη ροή του Δεκεμβρίου.[31]) Ωστόσο, το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του 2011 οι ροές χρηματοδότησης των επιχειρήσεων εμφάνισαν σχετική "ανθεκτικότητα" και διαμορφώθηκαν θετικές, ενώ οι ροές χρηματοδότησης των νοικοκυριών παρέμειναν αρνητικές. Η χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα αναμένεται να παρουσιάσει αρνητικούς ετήσιους ρυθμούς μεταβολής και αρνητικές ροές προς όλους τους επιμέρους τομείς κατά τη διάρκεια του 2011. Η προοπτική αυτή βασίζεται στη μείωση του ΑΕΠ το 2010 και την αναμενόμενη περαιτέρω υποχώρησή του το 2011, ενώ παρόμοιες εξελίξεις έχουν ήδη καταγραφεί ένα έτος νωρίτερα στη χρηματοδότηση σε άλλες χώρες και στο σύνολο της ζώνης του ευρώ, ο οικονομικός κύκλος της οποίας βρίσκεται πλέον σε ανοδική φάση.[32] Ακόμη, παραμένουν εφέτος οι περιοριστικοί παράγοντες που, όπως προαναφέρθηκε, επηρεάζουν την εξωτερική χρηματοδότηση των τραπεζών. Οι παράγοντες αυτοί και η προοπτική της σταδιακής άρσης των μη συμβατικών μέτρων στήριξης της ΕΚΤ δημιουργούν την ανάγκη για μεσοπρόθεσμη απομόχλευση του τραπεζικού συστήματος,[33] δηλαδή σταδιακό περιορισμό του μεγέθους του ενεργητικού του, ενδεχομένως και μέσω της μείωσης των απαιτήσεών του έναντι του ιδιωτικού τομέα.[34] Εν όψει αυτής της αναγκαιότητας, πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι ο λόγος του χρέους του ιδιωτικού τομέα προς το ΑΕΠ είναι χαμηλότερος σε σύγκριση με την υπόλοιπη ζώνη του ευρώ, γεγονός που ενδεχομένως συνεπάγεται συγκριτικά μικρότερα περιθώρια προς τα κάτω προσαρμογής της δανειακής επιβάρυνσης του ιδιωτικού τομέα όταν παρέλθει η περίοδος της οικονομικής ύφεσης.[35] Το ευκταίο συνεπώς θα ήταν η σταδιακή απομόχλευση του τραπεζικού συστήματος να μην επιδράσει στις ροές χρη-

28 Αρνητική επίδραση στη ζήτηση δανείων ασκήθηκε και από τη μείωση του συνολικού πλούτου των νοικοκυριών.

29 Σύμφωνα με τις Έρευνες για τις Τραπεζικές Χορηγήσεις, το γ΄ και το δ΄ τρίμηνο του 2010 η ζήτηση πιστώσεων εκ μέρους των επιχειρήσεων παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη, καθώς οι δυσμενείς παράγοντες που αναφέρθηκαν αντισταθμίστηκαν από την αυξητική επίδραση της ανάγκης αναδιάρθρωσης του δανεισμού τους, ενώ τα πρώτα δύο τρίμηνα του έτους η ζήτηση πιστώσεων είχε εμφανίσει μείωση. Από την πλευρά των νοικοκυριών, το δ΄ τρίμηνο, όπως και τα προηγούμενα τρία τρίμηνα, η ζήτηση δανείων μειώθηκε.

30 Η καθαρή ροή χρηματοδότησης των επιχειρήσεων το δ΄ τρίμηνο του 2010 διαμορφώθηκε σε -445 εκατ. ευρώ, ποσό το οποίο αποτελεί 45% της συνολικής αρνητικής ροής χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα, σε σύγκριση με θετική ροή 630 εκατ. ευρώ το γ΄ τρίμηνο του περασμένου έτους.

31 Ο Δεκέμβριος (και το δ΄ τρίμηνο) είναι μήνας (και τρίμηνο) στη διάρκεια του οποίου η χρηματοδότηση κατά κανόνα είναι αυξημένη.

32 Εκτιμάται ότι η μεταβολή της χρηματοδότησης προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα στην Ελλάδα παρουσιάζει υστέρηση σχεδόν 4 τριμήνων σε σχέση με τη μεταβολή του ΑΕΠ.

33 Βλ. Τμήμα 8 του παρόντος κεφαλαίου για την ανάλυση των μεγεθών του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

34 Για παράδειγμα, περαιτέρω μείωση του υπολοίπου των απαιτήσεων αυτών, εν μέσω ύφεσης, μπορεί να προέλθει και με τη διαδικασία ορισμένων διαγραφών δανείων, η οποία όμως δεν επηρεάζει αρνητικά την παροχή νέων δανείων (και τις ροές ή τους ρυθμούς μεταβολής της χρηματοδότησης). Βλ. σχετική εξέταση του θέματος στην πρόσφατη έκθεση του ΔΝΤ, *Greece – Third Review under the Stand-By Arrangement – Staff Report*, Μάρτιος 2011, Box 2, "Greece: Banking System Deleveraging", σελ. 25.

35 Η έκταση της μείωσης της χρηματοδότησης μετά από μια ύφεση σχετίζεται με τους παράγοντες που την προκάλεσαν. Οι ιδιαίτερα υψηλοί ρυθμοί αύξησης των πιστώσεων πριν από μια ύφεση ή η σύνδεση της ύφεσης με προβλήματα λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος αναπόφευκτα μειώνουν τη χρηματοδότηση κατά την επάνοδο στην ανάπτυξη, όπως αναλύεται στην ενδιαφέρουσα μελέτη των A. Abiad, G. Dell'Ariccia and B. Li, "Creditless recoveries", IMF Working Paper 11/58, Μάρτιος 2011.

ματοδότησης περισσότερο απ' όσο δικαιολογούν οι παρούσες συνθήκες ύφεσης, ώστε να αποφευχθεί η δημιουργία χρηματοπιστωτικών συνθηκών που θα μπορούσαν να εντείνουν ή να παρατείνουν την ύφεση. Όταν ο οικονομικός κύκλος επανέλθει στην ανοδική του φάση, οπότε η ζήτηση δανείων θα επανέρχεται σε υψηλότερα επίπεδα, είναι σημαντικό οι τράπεζες να έχουν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν σε μεγαλύτερο βαθμό στην αυξημένη ζήτηση. Με τη βελτίωση των οικονομικών προοπτικών, ενδεχομένως πρώτα θα ανακάμψουν τα στεγαστικά δάνεια, λόγω της βελτίωσης των προοπτικών της αγοράς ακινήτων που θα ακολουθήσει, αλλά και της μεγαλύτερης κάλυψής τους με εξασφαλίσεις, και έπειτα τα καταναλωτικά.[36,37] Όσον αφορά τις επιχειρήσεις, η δυνατότητά τους να καλύψουν τις ανάγκες τους με εσωτερική χρηματοδότηση κατά την ανοδική φάση του κύκλου εξηγεί εν μέρει την υστέρηση που ενδεχομένως θα εμφανίσει πάλι η τραπεζική χρηματοδότησή τους σε σχέση με τα δάνεια προς τους ιδιώτες και τα ΙΜΚΙ.

Από πλευράς πολιτικής, θα συνεχιστεί και το 2011 η παροχή κρατικών εγγυήσεων προς τις τράπεζες προκειμένου να συνεχίσουν να αντλούν κεφάλαια από το Ευρωσύστημα. Έτσι, αφού οι ρυθμίσεις του προγράμματος ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας (άρθρα 1, 2 και 3 του Ν. 3723/2008) παρατάθηκαν πρόσφατα (με την Υπουργική Απόφαση αριθ. 59181/Β.2585, ΦΕΚ Β′ 2015/2010) μέχρι το τέλος Ιουνίου του 2011 όσον αφορά την παροχή πρόσθετων κρατικών εγγυήσεων ύψους 25 δισεκ. ευρώ, σε νομοσχέδιο για την αναμόρφωση του πλαισίου λειτουργίας του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων που κατατέθηκε στη Βουλή στις 31 Μαρτίου 2011 προβλέπεται (στο άρθρο 19) ότι ενισχύεται κατά 30 δισεκ. ευρώ ο εγγυοδοτικός πυλώνας του άρθρου 2 του Ν. 3723/2008 και η εν λόγω στήριξη παρέχεται υπό τον όρο ότι κάθε πιστωτικό ίδρυμα θα καταρτίσει και θα εφαρμόσει σχέδιο για τις μεσοπρόθεσμες ανάγκες χρηματοδότησής του, το οποίο θα πρέπει να εγκριθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος και την ΕΚΤ, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΔΝΤ. Όσον αφορά τις επιχειρήσεις, αναμένεται περαιτέρω επιτάχυνση της υλοποίησης των δράσεων για την ενθάρρυνση των επενδύσεων και τη διευκόλυνση της χρηματοδότησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Ήδη το 2010 καταγράφηκε αισθητά μεγαλύτερη απορρόφηση κοινοτικών πόρων μέσω των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ, όπως προβλέπεται στο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων (ΠΔΕ). Επίσης, δημιουργήθηκε πρόσφατα (Ν. 3912/2011) το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (ΕΤΕΑΝ), το οποίο αντικαθιστά το ΤΕΜΠΜΕ για τη χρηματοδότηση των ΜΜΕ. Το νέο Ταμείο αναμένεται να μεσολαβήσει για τη διοχέτευση πόρων (όπου περιλαμβάνονται και προγράμματα του ΕΣΠΑ) συνολικού ύψους 1 δισεκ. ευρώ, που, συνυπολογίζοντας και την τραπεζική χρηματοδότηση, αναμένεται να ανέλθουν σε 2,5 δισεκ. ευρώ το 2011-2012 (βλ. επίσης Κεφάλαια V.1.3 και VIII.3).[38]

4 ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ, ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΖΩΝΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Τα επιτόκια στις περισσότερες κατηγορίες νέων τραπεζικών δανείων στην Ελλάδα διαμορφώθηκαν το Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους σε επίπεδο υψηλότερο από ό,τι το Δεκέμβριο του 2009 (βλ. Πίνακα Χ.5Α και Διάγραμμα Χ.6). Η παρατηρούμενη αύξηση στα επιτόκια χορηγήσεων οφείλεται στις σημαντικές πιέσεις ρευστότητας που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές τράπεζες, λόγω της

36 Εξέλιξη που παρατηρήθηκε στη χρηματοδότηση προς τα νοικοκυριά στο σύνολο της ζώνης του ευρώ, βλ. ΕΚΤ, *Monthly Bulletin*, Μάρτιος 2011, Box 4, "Explaining the recent decoupling between growth in MFI loans for house purchase and consumer credit", σελ. 54. Όσον αφορά την ανάκαμψη της ζήτησης στεγαστικών δανείων, στην ανάλυση αυτή σημειώνεται ότι σημαντικό ρόλο έχει το κίνητρο επένδυσης σε κατοικίες για τα νοικοκυριά.

37 Όσον αφορά τα καταναλωτικά δάνεια, είναι πιθανόν η μέχρι σήμερα μείωσή τους να συμβαδίζει με την προοπτική διατήρησης χαμηλότερου μεριδίου της ιδιωτικής κατανάλωσης στο ΑΕΠ μετά την ανάκαμψη. Αν ληφθεί υπόψη ότι το μερίδιο των καταναλωτικών δανείων στο σύνολο της χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα είναι υψηλό για τα ευρωπαϊκά δεδομένα (13,6% στην Ελλάδα στο τέλος του 2010, έναντι 4,8% στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο), είναι λογικό το μερίδιο αυτό να διατηρηθεί μικρότερο και μετά την ανάκαμψη της χρηματοδότησης.

38 Βλ. δικτυακό τόπο http://www.opengov.gr/ypoian/wp-content/uploads/downloads/2010/11/faq_etean.pdf.

Πίνακας Χ.5Α Επιτόκια νέων τραπεζικών δανείων στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ

(ποσοστά % ετησίως)

	Δεκέμβριος 2009	Φεβρουάριος 2011	Μεταβολή μεταξύ Δεκ. 2009 και Φεβρ. 2011 (σε εκατ. μονάδες)
Α. Δάνεια με επιτόκιο κυμαινόμενο ή επιτόκιο σταθερό έως 1 έτος[1]			
Α.1. Δάνεια μέχρι 1 εκατ. ευρώ προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις			
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	3,28	3,59	0,31
Μέγιστο επιτόκιο	6,00	6,48	0,48
Ελάχιστο επιτόκιο	2,42	2,61	0,19
Επιτόκιο στην Ελλάδα[2]	4,70	6,23	1,96
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	1,42	2,64	1,22
Α.2. Δάνεια άνω του 1 εκατ. ευρώ προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις			
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	2,19	2,61	0,42
Μέγιστο επιτόκιο	5,47	5,76	0,29
Ελάχιστο επιτόκιο	1,63	2,01	0,38
Επιτόκιο στην Ελλάδα	3,24	5,37	2,13
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	1,05	2,76	1,71
Α.3. Στεγαστικά δάνεια			
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	2,71	2,96	0,25
Μέγιστο επιτόκιο	5,26	4,98	-0,28
Ελάχιστο επιτόκιο	1,92	1,81	-0,11
Επιτόκιο στην Ελλάδα	3,08	3,91	0,83
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	0,37	0,95	0,58
Α.4. Καταναλωτικά δάνεια			
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	6,43	5,37	-1,06
Μέγιστο επιτόκιο	9,85	20,35	10,50
Ελάχιστο επιτόκιο	3,04	3,30	0,26
Επιτόκιο στην Ελλάδα	8,18	10,44	2,26
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	1,75	5,07	3,32
Β. Δάνεια με επιτόκιο σταθερό άνω του ενός και έως 5 έτη[1]			
Β.1. Στεγαστικά δάνεια			
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	3,96	3,83	-0,13
Μέγιστο επιτόκιο	5,57	4,89	-0,68
Ελάχιστο επιτόκιο	2,94	2,30	-0,64
Επιτόκιο στην Ελλάδα	4,60	3,57	-1,03
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	0,64	-0,26	-0,90
Β.1. Καταναλωτικά δάνεια			
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	6,26	6,13	-0,13
Μέγιστο επιτόκιο	22,83	21,98	-0,85
Ελάχιστο επιτόκιο	4,44	3,60	-0,84
Επιτόκιο στην Ελλάδα	8,95	8,73	-0,22
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	2,69	2,60	-0,09

Πηγές: ΕΚΤ και εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ.
1 Μέσο επιτόκιο μηνός.
2 Από τον Ιούνιο του 2010 τα δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν χωριστή κατηγορία και δεν συμπεριλαμβάνονται πλέον στα δάνεια προς επιχειρήσεις. Οι μεταβολές στο επιτόκιο των δανείων προς επιχειρήσεις υπολογίζονται μετά από σχετική διόρθωση.

Διάγραμμα Χ.6 Επιτόκια νέων τραπεζικών δανείων στην Ελλάδα (Ιανουάριος 2003 - Φεβρουάριος 2011)

(ποσοστά % ετησίως)

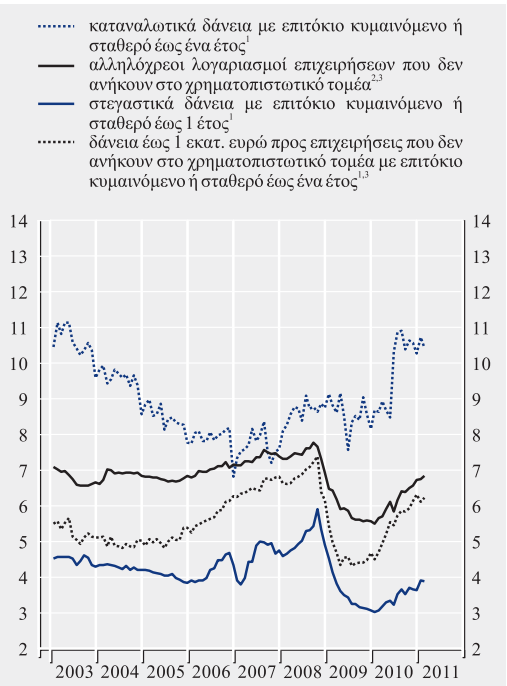

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
1 Μέσο επιτόκιο μηνός.
2 Επιτόκιο στο τέλος του μηνός.
3 Βλ. υποσημείωση 2 Πίνακα Χ.5Α.

αδυναμίας άντλησης κεφαλαίων από τις διεθνείς αγορές, της χειροτέρευσης των όρων δανεισμού τους από την εσωτερική αγορά[39] και των αυστηρότερων όρων παροχής ρευστότητας από το Ευρωσύστημα (των αποφάσεων για περικοπές της αποτίμησης των εξασφαλίσεων).[40] Επιπρόσθετα, η άνοδος των δανειακών επιτοκίων αντανακλά το υψηλότερο ασφάλιστρο κινδύνου το οποίο ενσωματώθηκε στα επιτόκια αυτά λόγω του αυξημένου πιστωτικού κινδύνου που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές τράπεζες.[41] Έτσι, μεγαλύτερες αυξήσεις επιτοκίων παρατηρήθηκαν κατά μέσο όρο στα καταναλωτικά και στα επιχειρηματικά δάνεια, τα οποία κατά κανόνα παρέχουν λιγότερες εξασφαλίσεις σε σύγκριση με τα στεγαστικά δάνεια. Στις ίδιες κατηγορίες παρατηρήθηκε και η μεγαλύτερη διεύρυνση της διαφοράς επιτοκίων μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ (βλ. Διάγραμμα Χ.7).

Αναλυτικότερα, το μέσο επιτόκιο των δανείων (στεγαστικών και καταναλωτικών) προς τους ιδιώτες και τα ΙΜΚΙ στην Ελλάδα διαμορφώθηκε σε 6,53% το Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους, δηλαδή σε επίπεδο υψηλότερο κατά 83 μονάδες βάσης από ό,τι στο τέλος του 2009. Η εξέλιξη αυτή επηρεάστηκε σημαντικά από τη ραγδαία άνοδο (κατά 226 μονάδες βάσης) του επιτοκίου στη σημαντικότερη κατηγορία καταναλωτικών δανείων, δηλαδή τα δάνεια με επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως 1 έτος, τα οποία αντιπροσώπευαν το 2010 κατά μέσο όρο περίπου το 1/6 της συνολικής ροής νέων δανείων καθορισμένης διάρκειας προς τους

39 Βλ. Τμήμα 2 του παρόντος κεφαλαίου.
40 Βλ. σχετικά αποφάσεις της ΕΚΤ για τις περικοπές (haircuts) στην αποτίμηση των εξασφαλίσεων με πιστωτική διαβάθμιση BBB+ και BBB-, "Μέτρα νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος", Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική 2010-2011*, Φεβρουάριος 2011. Αναλυτικότερα για την εξέλιξη των συνθηκών ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, βλ. Τμήμα 8 του παρόντος κεφαλαίου.
41 Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2010 παρατηρήθηκε άνοδος του ποσοστού των δανείων σε καθυστέρηση σε όλες τις κατηγορίες δανείων. Βλ. Τμήμα 8 του παρόντος κεφαλαίου.

Διάγραμμα Χ.7 Διαφορές επιτοκίων νέων τραπεζικών δανείων μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ (Ιανουάριος 2003 - Φεβρουάριος 2011)

(εκατοστιαίες μονάδες)

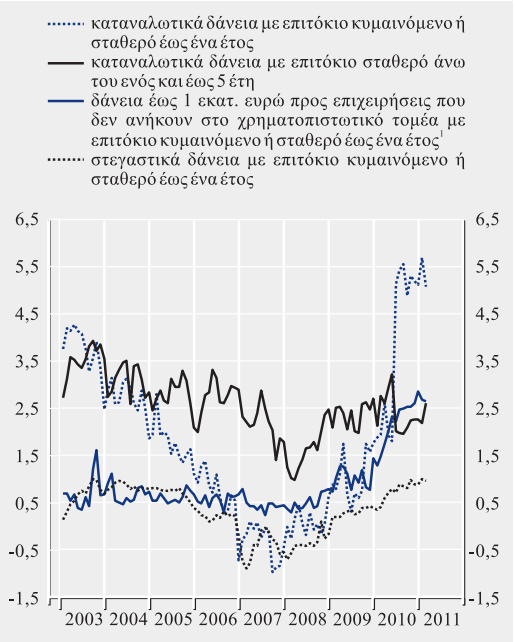

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ.
1 Βλ. υποσημείωση 2 Πίνακα Χ.5Α.

Πίνακας Χ.5Β Επιτόκια νέων τραπεζικών δανείων στις επιμέρους χώρες της ζώνης του ευρώ[1]

(ποσοστά % ετησίως)

	Νέα δάνεια με επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως 1 έτος[2]								Νέα δάνεια με επιτόκιο σταθερό άνω του ενός και έως 5 έτη[2]	
	Προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις				Στεγαστικά		Καταναλωτικά		Καταναλωτικά	
	Για δάνεια μέχρι 1 εκατ. ευρώ		Για δάνεια άνω του 1 εκατ. ευρώ							
	Δεκ. 2009	Φεβρ. 2011	Δεκ. 2009	Φεβρ. 2011	Δεκ. 2009	Φεβρ. 2011	Δεκ. 2009	Φεβρ. 2011	Δεκ. 2009	Φεβρ. 2011
Αυστρία	2,48	2,61	2,04	2,24	2,91	2,71	4,28	5,00	4,44	4,66
Βέλγιο	2,42	2,72	1,63	2,01	2,92	3,27	5,27	5,22	6,50	5,78
Γαλλία	2,71	2,63	1,94	2,26	3,38	3,21	6,91	6,28	6,15	5,91
Γερμανία	3,36	3,59	2,57	2,69	3,36	3,56	4,04	3,30	4,83	5,43
Ελλάδα	**4,70**	**6,23**	**3,24**	**5,37**	**3,08**	**3,91**	**8,18**	**10,44**	**8,95**	**8,73**
Εσθονία	4,02	4,97	3,94	3,81	3,25	3,18	7,44	20,35	22,83	21,98
Ιρλανδία	3,32	4,32	2,50	3,09	2,61	2,99	3,63	7,26	-[3]	-[3]
Ισπανία	3,63	4,16	2,16	2,90	2,45	2,84	9,72	5,88	8,08	8,70
Ιταλία	2,95	3,28	1,78	2,50	2,24	2,59	9,85	7,32	8,28	7,31
Κύπρος	6,00	6,48	5,47	5,76	5,01	4,98	7,00	6,78	-[3]	-[3]
Λουξεμβούργο	2,42	2,70	2,03	2,42	2,03	1,81	-[3]	-[3]	5,17	3,60
Μάλτα	5,29	5,38	4,19	4,94	3,48	3,38	-[3]	-[3]	-[3]	-[3]
Ολλανδία	3,18	3,47	1,96	2,23	3,84	3,62	8,76	μ.δ.[4]	-[3]	-[3]
Πορτογαλία	4,95	6,28	3,27	4,46	2,22	3,03	5,53	7,41	12,17	11,46
Σλοβακία	3,70	4,16	2,57	2,76	5,26	4,62	7,11	13,40	15,47	14,71
Σλοβενία	5,65	5,69	4,63	4,75	3,36	3,41	4,99	4,83	7,35	7,01
Φινλανδία	2,53	2,61	2,08	2,64	1,92	2,19	3,04	3,62	4,76	4,67

Πηγές: ΕΚΤ και εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ.
1 Παρά την προσπάθεια εναρμόνισης της μεθοδολογίας συλλογής των στατιστικών στοιχείων στη ζώνη του ευρώ, υπάρχει σημαντική ανομοιογένεια ως προς τα χαρακτηριστικά και τη σχετική βαρύτητα των προϊόντων σε κάθε κατηγορία επιτοκίων, η οποία εν μέρει αντανακλά διαφορές μεταξύ των καθιερωμένων εθνικών πρακτικών, καθώς και μεταξύ των κανονιστικών και δημοσιονομικών ρυθμίσεων.
2 Μέσο επιτόκιο μηνός.
3 Στις χώρες αυτές δεν δημοσιεύονται στοιχεία για τα εν λόγω επιτόκια.
4 Μη δημοσιεύσιμο για λόγους εμπιστευτικότητας.

Πίνακας Χ.6 Περιθώριο επιτοκίου στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ

(εκατοστιαίες μονάδες)

	Μέσο επιτόκιο νέων δανείων στην Ελλάδα[1] (ποσοστά % ετησίως)	Μέσο επιτόκιο νέων καταθέσεων στην Ελλάδα[1] (ποσοστά % ετησίως)	Περιθώριο επιτοκίου στην Ελλάδα	Περιθώριο επιτοκίου στην Ελλάδα με στάθμιση ζώνης του ευρώ	Περιθώριο επιτοκίου στη ζώνη του ευρώ
Δεκ. 1998	16,21	8,12	8,09	...	...
Δεκ. 1999	14,02	6,98	7,04	...	...
Δεκ. 2000	9,68	4,00	5,68	...	...
Δεκ. 2001	7,26	1,96	5,30	...	...
Δεκ. 2002	6,29	1,67	4,62	...	...
Δεκ. 2003	5,92	1,2	4,72	4,45	2,77
Δεκ. 2004	5,94	1,22	4,72	4,18	2,54
Δεκ. 2005	5,79	1,27	4,52	3,59	2,56
Δεκ. 2006	6,38	1,87	4,51	3,63	2,88
Δεκ. 2007	6,67	2,53	4,14	3,48	3,09
Δεκ. 2008	6,72	3,27	3,45	3,27	2,63
Δεκ. 2009	5,09	1,32	3,77	3,40	2,29
Δεκ. 2010	6,08	2,15	3,93	4,02	2,25
Φεβρ. 2011	6,43	2,18	4,25	4,39	2,38

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ.
1 Το μέσο επιτόκιο εξαρτάται τόσο από το ύψος των επιτοκίων των επιμέρους κατηγοριών καταθέσεων-δανείων όσο και από τα μερίδια συμμετοχής κάθε μορφής κατάθεσης-δανείου στο αντίστοιχο σύνολο. Επομένως, το μέσο επιτόκιο μπορεί να μεταβληθεί, είτε λόγω μεταβολής των επιτοκίων είτε λόγω μεταβολής των μεριδίων των διαφόρων κατηγοριών καταθέσεων-δανείων. Για να μετριασθεί η επίδραση των απότομων μεταβολών των μεριδίων συμμετοχής, ο υπολογισμός του μέσου επιτοκίου γίνεται με βάση το μέσο όρο των μεριδίων συμμετοχής κατά τους τελευταίους 12 μήνες.

ιδιώτες και τα ΙΜΚΙ. Μεγάλη ήταν επίσης η συμβολή της σημαντικότερης κατηγορίας στεγαστικών δανείων,[42] το επιτόκιο των οποίων αυξήθηκε κατά 83 μονάδες βάσης την εξεταζόμενη περίοδο (βλ. Πίνακα Χ.5Α). Σημειώνεται ωστόσο ότι το μέσο επιτόκιο των στεγαστικών δανείων ήταν ιδιαίτερα χαμηλό τα προηγούμενα έτη και μάλιστα κατά τη διετία 2007-2008, όπως και την περίοδο Ιουνίου 2009-Φεβρουαρίου 2010, ήταν χαμηλότερο από το αντίστοιχο μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ.

Όσον αφορά τα δάνεια προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, αισθητή αύξηση καταγράφηκε στο επιτόκιο όλων των κατηγοριών δανείων, με αποτέλεσμα το μέσο επιτόκιο των δανείων αυτών να διαμορφωθεί σε 5,93% το Φεβρουάριο του 2011, δηλαδή κατά 194 μονάδες βάσης υψηλότερα από ό,τι το Δεκέμβριο του 2009.[43] Σημαντικά υψηλότερο κόστος δανεισμού διαμορφώθηκε σχεδόν για το σύνολο των νέων επιχειρηματικών δανείων την περίοδο αυτή, καθώς στις τρεις σημαντικότερες κατηγορίες,[44] που αντιπροσώπευαν σχεδόν το σύνολο της ροής νέων επιχειρηματικών δανείων, οι αυξήσεις επιτοκίου υπερέβησαν τις 150 μονάδες βάσης.

Τα επιτόκια των νέων τραπεζικών δανείων στη ζώνη του ευρώ στην πλειονότητά τους μειώθηκαν ή αυξήθηκαν λιγότερο από τα αντίστοιχα επιτόκια στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα η διαφορά μεταξύ των ελληνικών και των αντίστοιχων της ζώνης του ευρώ να διευρυνθεί περαι-

42 Δηλαδή τα στεγαστικά δάνεια με επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως 1 έτος, τα οποία αντιπροσώπευαν περίπου το 40% της συνολικής ροής νέων δανείων καθορισμένης διάρκειας προς τους ιδιώτες και τα ΙΜΚΙ και σχεδόν τα 3/4 των νέων στεγαστικών δανείων κατά την περίοδο Δεκεμβρίου 2009-Φεβρουαρίου 2011.
43 Σημειώνεται ότι από τον Ιούνιο του 2010 τα δάνεια προς τους ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν χωριστή κατηγορία και δεν συμπεριλαμβάνονται πλέον στα δάνεια προς τις επιχειρήσεις. Οι μεταβολές στο επιτόκιο των δανείων αυτής της κατηγορίας υπολογίζονται αφού ληφθεί υπόψη η επίδραση της παραπάνω μεταβολής.
44 Δηλαδή τους αλληλόχρεους λογαριασμούς και τα δάνεια καθορισμένης διάρκειας με επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως 1 έτος.

Διάγραμμα Χ.8 Διαφορά μέσου επιτοκίου μεταξύ νέων δανείων και νέων καταθέσεων (περιθώριο επιτοκίου) στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ (Ιανουάριος 2003 - Φεβρουάριος 2011)

(εκατοστιαίες μονάδες)

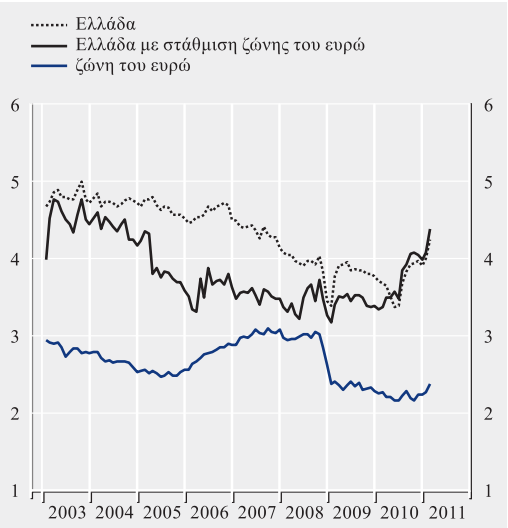

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ.

τέρω το 2010 στις περισσότερες κατηγορίες (βλ. Πίνακες Χ.5Α και Χ.5Β και Διάγραμμα 7). Η μεγαλύτερη αύξηση καταγράφηκε στην κατηγορία των καταναλωτικών δανείων καθορισμένης διάρκειας με επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως ένα έτος, ενώ αξιοσημείωτη ήταν η αύξηση της διαφοράς επιτοκίου σχεδόν σε όλες τις κατηγορίες των επιχειρηματικών δανείων. Το Ιανουάριο του τρέχοντος έτους η εξέλιξη αυτή διατηρήθηκε στις σημαντικότερες κατηγορίες στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων και ανακόπηκε στα επιχειρηματικά δάνεια ποσού έως 1 εκατ. ευρώ ανεξαρτήτως κατηγορίας επιτοκίου και στους αλληλόχρεους λογαριασμούς, ενώ μικτές ήταν οι εξελίξεις που καταγράφηκαν το Φεβρουάριο.

Το περιθώριο επιτοκίου στην Ελλάδα αυξήθηκε σημαντικά το γ΄ τρίμηνο του 2010, η άνοδος αυτή ανακόπηκε το δ΄ τρίμηνο του έτους, ενώ το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του 2011 καταγράφηκε περαιτέρω άνοδος (Φεβρουάριος 2011: 4,25%, βλ. Πίνακα Χ.6 και Διάγραμμα Χ.8). Σημειώνεται ωστόσο ότι το περιθώριο επιτοκίου στην Ελλάδα παρέμεινε καθ' όλη τη διάρκεια του έτους σε χαμηλότερο επίπεδο από τον αντίστοιχο μέσο όρο (4,33%) της περιόδου Ιανουαρίου 2003-Φεβρουαρίου 2011. Καθώς το περιθώριο επιτοκίου στη ζώνη του ευρώ παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητο την εξεταζόμενη περίοδο, η διαφορά του από το αντίστοιχο ελληνικό διαμορφώθηκε σε 187 μονάδες βάσης το Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους, δηλαδή κατά 39 μονάδες βάσης υψηλότερα από ό,τι στο τέλος του 2009.

5 Η ΑΓΟΡΑ ΟΜΟΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

Η αλματώδης αύξηση των αποδόσεων στη δευτερογενή αγορά και η επακόλουθη άνοδος του κόστους δανεισμού σε απαγορευτικά επίπεδα για νέες ομολογιακές εκδόσεις αποτέλεσαν τις πιο σημαντικές εξελίξεις στην αγορά ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου το 2010. Οι εξελίξεις αυτές σχετίζονται με τις συνθήκες αυξημένης αβεβαιότητας για τις προοπτικές των δημόσιων οικονομικών και της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, με βάση τις οποίες οι οίκοι αξιολόγησης του εξωτερικού προχώρησαν σε αλλεπάλληλες υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδος.[45] Κατά τη διάρκεια του α΄ τριμήνου του 2011 υπήρξαν ορισμένες ενδείξεις άμβλυνσης της επενδυτικής αβεβαιότητας, οι οποίες όμως ήταν βραχείας διάρκειας, με αποτέλεσμα οι αποδόσεις να παραμείνουν σε υψηλά επίπεδα.

Αναλυτικότερα, το 2010 οι αποδόσεις των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου σε όλες τις διάρκειες ήταν σημαντικά αυξημένες σε σύγκριση με το τέλος του 2009, ενώ και η μεταβλητότητά τους ανήλθε σε υψηλά επίπεδα. Πρόσκαιρη μικρή υποχώρηση των αποδόσεων παρατηρήθηκε τόσο μετά την προσφυγή της χώρας στο μηχανισμό στήριξης της ελληνικής οικονομίας το Μάιο του 2010 όσο και στην

45 Ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε στις 9.4.2010 την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδος από BBB+ σε BBB- και στις 14.1.2011 από BBB- σε BB+, ενώ ο οίκος Standard and Poor's υποβάθμισε την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδος στις 27.4.2010 από BBB+ σε BB+ και στις 29.3.2011 από BB+ σε BB-. Τέλος, οι υποβαθμίσεις από τον οίκο Moody's πραγματοποιήθηκαν στις 22.4.2010 (από A2 σε A3), στις 14.6.2010 (από A3 σε Ba1) και στις 7.3.2011 (από Ba1 σε B1).

Διάγραμμα Χ.9 Αποδόσεις δεκαετών ομολόγων του Ελληνικού και του Γερμανικού Δημοσίου (Ιανουάριος 2009 - Μάρτιος 2011)

(ημερήσια στοιχεία, ετήσιες εκατοστιαίες αποδόσεις, διαφορά σε εκατοστιαίες μονάδες)

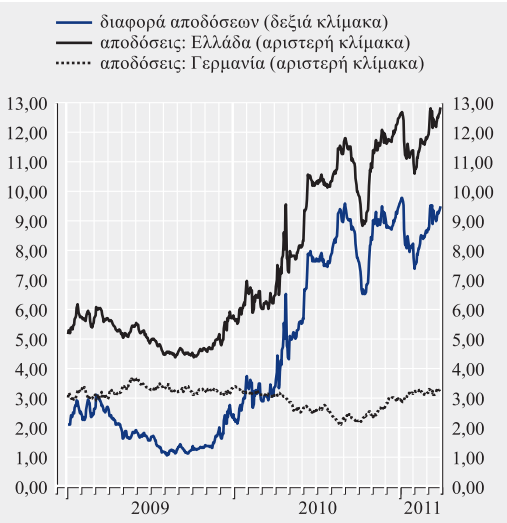

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα Χ.10 Διαχρονική μετατόπιση της καμπύλης αποδόσεων των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου

(ετήσιες εκατοστιαίες αποδόσεις)

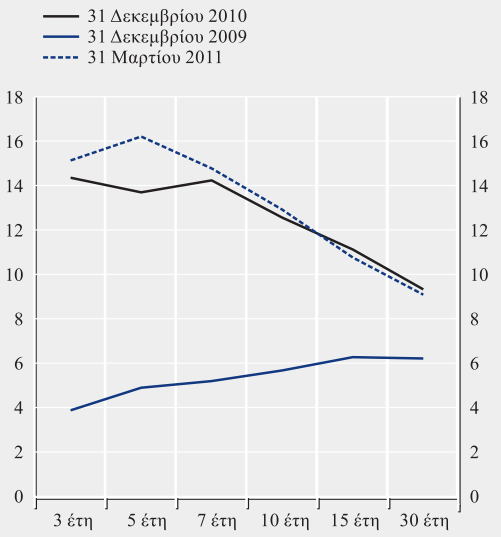

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

αρχή του δ΄ τριμήνου του 2010 (βλ. Διάγραμμα Χ.9). Στην πρώτη περίπτωση η πτώση των αποδόσεων αντιστράφηκε μετά τη νέα υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας τον Ιούνιο, ενώ στη δεύτερη η κρίση χρέους και οι δημοσιονομικές ανισορροπίες, που εκδηλώθηκαν και σε άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ, επέδρασαν εκ νέου ανοδικά στις αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι μεταξύ τέλους του 2009 και τέλους του 2010 η διαφορά απόδοσης μεταξύ του δεκαετούς ομολόγου του Ελληνικού Δημοσίου και του αντίστοιχου γερμανικού ομολόγου αυξήθηκε κατά 731 μονάδες βάσης (31/12/2009: 229 μ.β., 31/12/2010: 960 μ.β.). Η εν λόγω διαφορά και η μεταβλητότητά της παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα το α΄ τρίμηνο του 2011 σε σύγκριση με το δ΄ τρίμηνο του 2010, παρατηρήθηκε όμως εξασθένηση της ανοδικής τάσης της.

Οι προαναφερθείσες εξελίξεις είχαν αποτέλεσμα τη σημαντική προς τα άνω μετατόπιση της καμπύλης αποδόσεων των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου στη διάρκεια του 2010. Ταυτόχρονα, η κλίση της καμπύλης αυτής από θετική μετατράπηκε σε αρνητική, καθώς η άνοδος των αποδόσεων των τίτλων μικρότερης διάρκειας ήταν μεγαλύτερη εκείνης των τίτλων μακράς διάρκειας. Η διαφορά απόδοσης μεταξύ του 10ετούς και του 3ετούς ομολόγου έγινε αρνητική από τα μέσα Απριλίου του 2010 και στις 31 Δεκεμβρίου 2010 διαμορφώθηκε σε -178 μονάδες βάσης (βλ. Διάγραμμα Χ.10). Από την αρχή του τρέχοντος έτους μέχρι το τέλος Μαρτίου η κλίση της καμπύλης αποδόσεων έγινε περισσότερο αρνητική, αν και παρουσίασε μικρή μείωση μετά τη Σύνοδο Κορυφής της ζώνης του ευρώ στις 11 Μαρτίου 2011.

Σημαντική ήταν το 2010 η υποχώρηση της συναλλακτικής δραστηριότητας σε τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου στην Ηλεκτρονική Δευτερογενή Αγορά Τίτλων (ΗΔΑΤ), καθώς η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών περιορίστηκε σε 390,3 εκατ. ευρώ, χαμηλότερη κατά 70% σε σύγκριση με το 2009 (βλ. Διάγραμμα Χ.11), εξέλιξη που επήλθε κυρίως μετά το α΄ τρίμηνο του 2010. Επίσης, τους πρώτους τρεις μήνες του 2011, η μέση ημερήσια αξία συναλλαγών στην ΗΔΑΤ

Διάγραμμα Χ.11 Μέση ημερήσια αξία συναλλαγών στην ΗΔΑΤ (Ιανουάριος 2009 - Μάρτιος 2011)

(εκατ. ευρώ)

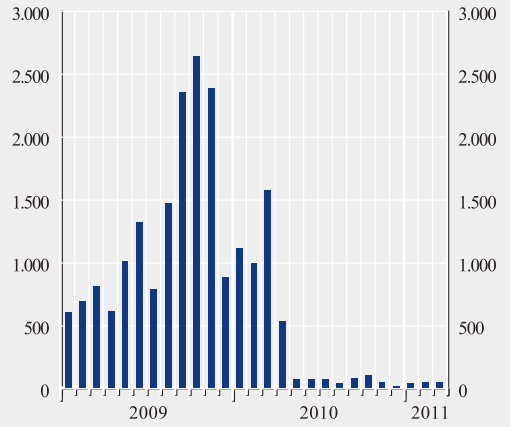

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα Χ.12 Χαρακτηριστικά νέων εκδόσεων τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου ανά έτος

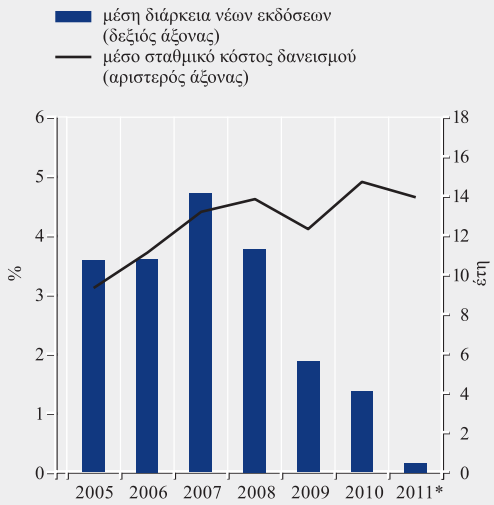

Πηγές: Οργανισμός Διαχείρισης Δημόσιου Χρέους και Τράπεζα της Ελλάδος.
* Σημείωση: Αφορά σε εκδόσεις εντόκων γραμματίων των μηνών Ιανουάριος-Μάρτιος.

ανήλθε σε 41,4 εκατ. ευρώ, έναντι 1.225,2 εκατ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2010.

Λόγω των προαναφερθεισών εξελίξεων το Ελληνικό Δημόσιο δεν προχώρησε σε έκδοση τίτλων μέσης και μακράς διάρκειας μετά το α′ τρίμηνο του 2010. Κατά συνέπεια, από τον Απρίλιο του 2010 και εφεξής, οι νέες εκδόσεις αφορούσαν αποκλειστικά έντοκα γραμμάτια διάρκειας 13, 26 και 52 εβδομάδων. Υπό αυτές τις συνθήκες, το επιτόκιο των νέων εκδόσεων προσέγγισε το υψηλό επίπεδο που είχε παρατηρηθεί κατά την έξαρση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2008 (βλ. Διάγραμμα Χ.12). Αν μάλιστα συνυπολογιστεί, πέραν του κόστους των εντόκων, και το κόστος δανεισμού μέσω των ομολογιακών τίτλων που εξέδωσε το Ελληνικό Δημόσιο το α′ τρίμηνο του 2010, το μέσο σταθμικό κόστος του συνόλου των εκδόσεων για το 2010 (4,9%) υπερέβη εκείνο του 2009 (4,1%). Τέλος, η προαναφερθείσα έκδοση εντόκων γραμματίων το 2010 οδήγησε σε σημαντική υποχώρηση της μέσης διάρκειας του χρέους.

6 ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Το 2010 η υποχώρηση των τιμών των μετοχών του Χρηματιστηρίου Αθηνών (ΧΑ) ήταν έντονη (βλ. Διάγραμμα Χ.13), σε αντίθεση με τη σχετικά μικρή κατά μέσο όρο υποχώρηση των τιμών των μετοχών στη ζώνη του ευρώ. Ομοίως, σημαντικά μειωμένη ήταν και η συναλλακτική δραστηριότητα, ενώ υποχώρηση εμφάνισε και η άντληση κεφαλαίων από τη χρηματιστηριακή αγορά (βλ. Πίνακα Χ.7). Μικρή ανάκαμψη των τιμών των μετοχών, με έντονη ωστόσο μεταβλητότητα, παρατηρήθηκε το α′ τρίμηνο του 2011.

Αναλυτικότερα, μεταξύ τέλους του 2009 και τέλους του 2010 ο γενικός δείκτης τιμών των μετοχών στο Χρηματιστήριο Αθηνών (ΓΔΧΑ) μειώθηκε κατά 35,6%,[46] εξέλιξη που συνδέεται άμεσα με την αβεβαιότητα των επενδυτών για τις εξελίξεις των δημοσιονομικών μεγεθών στην Ελλάδα αλλά και τις προοπτικές της οικονομικής δραστηριότητας.[47] Όπως προαναφέρθηκε, κατά τη διάρκεια του 2010 η υποχώρηση του ΓΔΧΑ

46 Σε μέσα επίπεδα έτους η υποχώρηση περιορίστηκε σε 22,2% έναντι του 2009.
47 Λόγω των εξελίξεων αυτών, το 2010 παρατηρήθηκε εκροή κεφαλαίων από ξένους επενδυτές, η οποία ανήλθε σε 1,1 δισεκ. ευρώ.

Διάγραμμα Χ.13 Γενικός δείκτης τιμών μετοχών Χρηματιστηρίου Αθηνών και αξία συναλλαγών (Ιανουάριος 2003 - Μάρτιος 2011)

(ημερήσια στοιχεία)

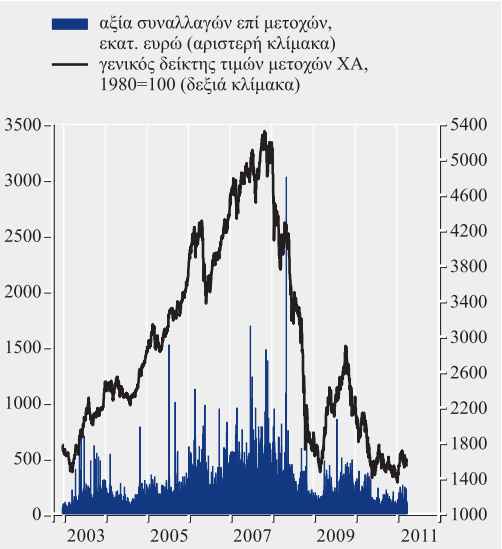

Πηγή: Χρηματιστήριο Αθηνών.

ήταν εντονότερη εκείνης του ευρωπαϊκού δείκτη τιμών μετοχών Dow Jones EURO STOXX, ο οποίος έμεινε ουσιαστικά σταθερός (-0,01%). Αναστροφή της εικόνας αυτής παρατηρήθηκε τους πρώτους τρεις μήνες του 2011, όταν ο ΓΔΧΑ εμφάνισε άνοδο 8,6%, έναντι ανόδου 3,6% του Dow Jones EURO STOXX.

Από τα υπόλοιπα βασικά μεγέθη του ΧΑ, η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών το 2010 διαμορφώθηκε σε 140 εκατ. ευρώ, δηλαδή μειώθηκε κατά 32% περίπου σε σύγκριση με το 2009, ενώ τους πρώτους τρεις μήνες του 2011 διαμορφώθηκε σε 130 εκατ. ευρώ. Υποχώρηση παρατηρήθηκε και στα συνολικά κεφάλαια που αντλήθηκαν μέσω της χρηματιστηριακής αγοράς, τα οποία διαμορφώθηκαν το 2010 σε 3.472 εκατ. ευρώ, έναντι 4.253 εκατ. ευρώ το 2009 (βλ. Πίνακα Χ.7). Όπως και το 2009, το σύνολο σχεδόν των αντληθέντων κεφαλαίων αφορούσε επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Τέλος, ο ρυθμός υποχώρησης του δείκτη τιμών των τραπεζικών μετοχών το 2010 (-52,4%) ήταν υψηλότερος από εκείνον του ΓΔΧΑ και διπλάσιος από τον αντίστοιχο ρυθμό του δείκτη τιμών των τραπεζικών μετοχών στη ζώνη του ευρώ (-26,8%). Η αρνητική αυτή εξέλιξη οφείλεται στις πιέσεις που δέχθηκαν και συνεχίζουν να δέχονται οι ελληνικές τράπεζες στη ρευστότητά τους, αλλά και στις επιπτώσεις που είχε και εκτιμάται ότι θα συνεχίσει να έχει στην κερδοφορία τους και την ποιότητα του δανειακού τους χαρτοφυλακίου η υποχώ-

Πίνακας Χ.7 Αντληθέντα κεφάλαια μέσω του Χρηματιστηρίου Αθηνών

(εκατ. ευρώ)

	Αριθμός επιχειρήσεων		Αντληθέντα κεφάλαια[1]	
	Ιανουάριος-Δεκέμβριος		Ιανουάριος-Δεκέμβριος	
Κλάδοι επιχειρήσεων	**2009**	**2010***	**2009**	**2010***
Εταιρίες με ήδη εισηγμένες μετοχές	18	12	4.253,1	3.472,2
Νέες εταιρίες	3	-	2,1	0,0
Σύνολο	**21**	**12**	**4.255,2**	**3.472,2**
Χρηματοπιστωτικός τομέας – Τράπεζες	6	4	3.823,6	3.192,5
Μη χρηματοπιστωτικός τομέας	15	8	431,6	279,7

Πηγές: Χρηματιστήριο Αθηνών και Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου με δημόσια εγγραφή και ιδιωτική τοποθέτηση. Κριτήριο για τη χρονική καταχώρηση των αντληθέντων κεφαλαίων αποτελεί η τελευταία ημέρα της προθεσμίας εγγραφής για συμμετοχή στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου.

ρηση της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας.[48] Οι παράγοντες αυτοί συνέβαλαν και στο γεγονός ότι οι τιμές των μετοχών των τραπεζών στο τέλος Μαρτίου 2011 διαμορφώθηκαν στα επίπεδα του τέλος Δεκεμβρίου 2010, δηλαδή δεν ακολούθησαν την άνοδο του ΓΔΧΑ.

7 Η ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΑΜΟΙΒΑΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Οι εξελίξεις στην αγορά αμοιβαίων κεφαλαίων συνέχισαν να είναι αρνητικές και το 2010. Μεταξύ τέλους του 2009 και τέλους του 2010, το συνολικό ενεργητικό των αμοιβαίων κεφαλαίων υποχώρησε κατά 23,3% και διαμορφώθηκε σε 6,2 δισεκ. ευρώ, ενώ ο αριθμός των αμοιβαίων κεφαλαίων μειώθηκε ελαφρά σε σχέση με το 2009 (2010: 230, 2009: 236 – βλ. Πίνακα Χ.8). Κατά τους πρώτους δύο μήνες του 2011 το ενεργητικό των αμοιβαίων κεφαλαίων εμφάνισε μικρή άνοδο κατά 3,2%.

Από τις επιμέρους κατηγορίες αμοιβαίων κεφαλαίων, ανοδικά (5,3%) κινήθηκε μόνο το ενεργητικό των αμοιβαίων κεφαλαίων που επενδύουν σε μερίδια άλλων αμοιβαίων κεφαλαίων (funds of funds). Στις υπόλοιπες κατηγορίες αμοιβαίων κεφαλαίων η μεγαλύτερη μείωση ενεργητικού το 2010 παρατηρήθηκε στα αμοιβαία κεφάλαια διαχείρισης διαθεσίμων (-33,3%). Σημαντική υποχώρηση εμφάνισε το ενεργητικό και των υπόλοιπων κατηγοριών (μετοχικά: -27,6%, μικτά: -26,6%, ομολογιακά: -27,2%).

Όσον αφορά τη διάρθρωση του συνολικού ενεργητικού, στο τέλος Δεκεμβρίου του 2010 τα ομολογιακά αμοιβαία κεφάλαια αποτελούσαν τη σημαντικότερη κατηγορία με ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 33,2%, έναντι 28,4% των μετοχικών αμοιβαίων κεφαλαίων, 19,1% των αμοιβαίων κεφαλαίων διαχείρισης διαθεσίμων, 9,8% των μικτών και 9,5% των "funds of funds". Τέλος, ως προς την επενδυτική συμπεριφορά των αμοιβαίων κεφαλαίων, μείωση παρατηρήθηκε στις

48 Αναλυτικότερα για τις εξελίξεις στον τραπεζικό κλάδο, βλ. Τμήμα 8 του παρόντος κεφαλαίου.

Πίνακας Χ.8 Αριθμός και αξία ενεργητικού[1] των αμοιβαίων κεφαλαίων

Έτος	Αριθμός	Αξία ενεργητικού Σε εκατ. ευρώ
2000	269	30.978,7
2001	272	26.826,1
2002	263	25.429,2
2003	265	30.384,0
2004	262	31.628,5
2005	258	27.089,9
2006	269	22.971
2007	260	20.701
2008	269	8.385
2009	236	8.070
2010	230	6.189

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
1 Τέλος περιόδου.

επενδύσεις τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού.

8 ΣΥΝΟΨΗ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΣΤΟΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΚΛΑΔΟ

Οι δυσμενείς μακροοικονομικές και δημοσιονομικές συνθήκες στην Ελλάδα αποτέλεσαν τις κύριες αιτίες των προβλημάτων που αντιμετώπισε ο εγχώριος τραπεζικός τομέας το 2010 και συνεχίζει να αντιμετωπίζει και τους πρώτους μήνες του 2011. Οι παράγοντες αυτοί επέδρασαν από πολλές πλευρές. Πρώτον, επηρέασαν δυσμενώς την ικανότητα των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων να αποπληρώνουν τα δάνειά τους, με αποτέλεσμα την αύξηση των δανείων σε καθυστέρηση. Δεύτερον, τροφοδότησαν τους φορείς της οικονομίας με απαισιοδοξία και αβεβαιότητες, που συνέβαλαν στη μεγάλου ύψους μείωση καταθέσεων. Και τρίτον, οδήγησαν στην υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας των τραπεζών και συνακόλουθα των προϊόντων που αυτές χρησιμοποιούν ως ενέχυρο για τη λήψη χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα. Μέσα στο αντίξοο αυτό περιβάλλον, το τραπεζικό σύστημα κατέγραψε ζημίες τόσο σε ατομική όσο και σε ενοποιημένη βάση, σε περίοδο κατά την οποία η ρευστότητά του δεχόταν πολύπλευρες πιέσεις. Ανασχετικά στις πιέσεις αυτές λειτούργησαν τα έκτακτα μέτρα παροχής χρηματοδότησης από την ΕΚΤ, η χρονική και ποσοτική επέκταση των μέτρων ενίσχυσης του Ν. 3723/2008,[49] καθώς και έμμεσα ο μηχανισμός στήριξης από τις χώρες της ζώνης του ευρώ και το ΔΝΤ. Θετική εξέλιξη αποτελεί το γεγονός ότι εν μέσω πολλαπλών αντίξοων συνθηκών το τραπεζικό σύστημα κατόρθωσε να βελτιώσει την κεφαλαιακή του βάση.

Αναλυτικότερα, το 2010 και τους πρώτους μήνες του 2011 οι ελληνικές τράπεζες δέχθηκαν ισχυρές πιέσεις στη ρευστότητά τους, καθώς οι συνεχείς υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας του Ελληνικού Δημοσίου που είχαν ξεκινήσει από τα τέλη του 2009 συμπαρέσυραν και τις αξιολογήσεις των τραπεζών, καθιστώντας απαγορευτική την πρόσβασή τους στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίου. Αυτό είχε αποτέλεσμα την αδυναμία άντλησης κεφαλαίων από τη διατραπεζική αγορά, δυσχεραίνοντας έτσι την αναχρηματοδότηση των υποχρεώσεων των τραπεζών και, κατ' επέκταση, μειώνοντας τη δυνατότητα χρηματοδότησης της οικονομίας. Την ίδια περίοδο οι τράπεζες είχαν να αντιμετωπίσουν και τη συνεχή μείωση καταθέσεων, η οποία υπερέβη κατά τι τα 40 δισεκ. ευρώ (από τις αρχές του 2010 έως και το Φεβρουάριο του 2011).[50] Επιπρόσθετος παράγοντας πίεσης στη ρευστότητα ήταν το γεγονός ότι οι προαναφερθείσες υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής αξιολόγησης του Ελληνικού Δημοσίου, οι οποίες συμπαρέσυραν και τις αξιολογήσεις των τραπεζών, επηρέασαν και τις αξιολογήσεις των προϊόντων που οι τράπεζες χρησιμοποιούν ως ενέχυρο για τη λήψη χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα. Για το λόγο αυτό, οι τράπεζες απαιτήθηκε να αναπληρώσουν και τη μείωση, κατά περίπου 26 δισεκ. ευρώ, της αξίας του συνολικού ενεχύρου (τραπεζικών ομολόγων, καλυμμένων ομολογιών, κ.ά.) που είχαν προσκομίσει στο Ευρωσύστημα για την άντληση ρευστότητας.

Συνεπώς, μόνο από τη μείωση των καταθέσεων και της αξίας του ενεχύρου οι τράπεζες απαιτήθηκε, για τη διατήρηση της σταθερότητας του τραπεζικού τομέα και κατά συνέπεια της οικονομίας, να εξεύρουν χρηματοδότηση της τάξεως των 66 δισεκ. ευρώ. Αν ληφθεί επίσης υπόψη ότι το 2010 οι τράπεζες έπρεπε να αποπληρώσουν υποχρεώσεις τους που έληγαν, ύψους περίπου 8 δισεκ. ευρώ, απαιτήθηκε συνολικά στο διάστημα Ιανουαρίου 2010-Φεβρουάριου 2011 να εξεύρουν

49 Με την Υπουργική Απόφαση 59181/Β-25 της 24ης Δεκεμβρίου 2010, οι προθεσμίες που ορίζονται για τη συμμετοχή των πιστωτικών ιδρυμάτων στις διατάξεις των άρθρων 1, 2 και 3 του Ν. 3723/2008, όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν, παρατάθηκαν μέχρι 30.6.2011. Το σκέλος των εγγυήσεων τραπεζικών ομολόγων επεκτάθηκε κατά 15 δισεκ. ευρώ (πλέον των 15 δισεκ. ευρώ που προβλέπονταν αρχικά στον Ν. 3723/2008) με το άρθρο 4 του Ν. 3845/2010, κατά επιπλέον 25 δισεκ. ευρώ με το άρθρο 7 του Ν. 3872/2010, ενώ προβλέπεται περαιτέρω επέκταση των εγγυήσεων αυτών κατά 30 δισεκ. ευρώ με το άρθρο 19 του νομοσχεδίου για την αναμόρφωση του πλαισίου λειτουργίας του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων που κατατέθηκε στη Βουλή στις 31 Μαρτίου.

50 Πρόκειται για τις καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα, του τομέα της γενικής κυβέρνησης και των μη κατοίκων.

χρηματοδότηση ύψους 74 δισεκ. ευρώ. Ως αντιστάθμισμα στις ισχυρές αυτές πιέσεις επί της ρευστότητας λειτούργησαν η παροχή χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα και τα κυβερνητικά μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας, μέτρα που ήταν απολύτως αναγκαία ώστε να έχουν οι τράπεζες τη δυνατότητα να αντλήσουν επαρκή χρηματοδότηση από το Ευρωσύστημα.

Πρέπει να επισημανθεί, ωστόσο, ότι αυτός ο τρόπος άντλησης κεφαλαίων, ο οποίος —για τους λόγους που προαναφέρθηκαν— ήταν αναγκαίος προκειμένου να διατηρηθεί η σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος, αποτελεί προσωρινή μόνο λύση στα προβλήματα ρευστότητας των τραπεζών. Επίσης, είναι αναγκαίο να διευκρινιστεί ότι *το μέτρο ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας μέσω των τραπεζών που αφορά τις εγγυήσεις συνίσταται στην επ' αμοιβή παροχή εγγυήσεων για τους τίτλους που εκδίδουν οι τράπεζες και όχι στην καταβολή χρηματικών ποσών σε αυτές.* Εξαιτίας των υποβαθμίσεων της πιστοληπτικής αξιολόγησης του Ελληνικού Δημοσίου, οι εγγυήσεις αυτές αποτιμώνται σε πολύ μικρότερη αξία από την ονομαστική τους. Για το λόγο αυτό, ενώ μέχρι το τέλος Μαρτίου 2011 το ύψος των εγγυήσεων που χρησιμοποιήθηκαν ανερχόταν σε 50 δισεκ. ευρώ, η λήψη χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα μέσω των εγγυήσεων αυτών έφθανε τα 35 δισεκ. ευρώ.

Κατά συνέπεια, κρίνεται αναγκαία η επέκταση των μέτρων στήριξης, προκειμένου να διασφαλιστεί η κάλυψη των αναγκών ρευστότητας των τραπεζών χωρίς αυτές να προβούν σε απότομη απομόχλευση του ενεργητικού τους – και με αυτό τον τρόπο να αποτραπεί η επιδείνωση της ύφεσης λόγω ανεπαρκούς χρηματοδότησης της οικονομίας. Παράλληλα όμως, παραμένει αναγκαίο να βρουν οι τράπεζες εναλλακτικές πηγές άντλησης κεφαλαίων. Μικρές θετικές ενδείξεις στην κατεύθυνση αυτή παρείχε το ότι δύο τράπεζες άντλησαν κεφάλαια από τις διεθνείς αγορές το Σεπτέμβριο του 2010 και τον Ιανουάριο του 2011. Επισημαίνεται επίσης ότι, σε αντίθεση με ό,τι έχει παρατηρηθεί σε άλλες χώρες στο παρελθόν, όπου σε περιόδους ύφεσης —μικρότερης μάλιστα έντασης από αυτήν που βιώνει η Ελλάδα— οι πιστώσεις προς τον ιδιωτικό τομέα συρρικνώθηκαν σημαντικά, στην Ελλάδα ο ετήσιος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης παρέμεινε έστω και οριακά θετικός το 2010 (και ήταν μηδενικός το Δεκέμβριο). Επιπρόσθετα, τόσο το ύψος της χρηματοδότησης όσο και οι όροι της θα ήταν σημαντικά δυσμενέστεροι αν απουσίαζαν τα προαναφερθέντα έκτακτα μέτρα και εγγυήσεις.

Πιέσεις στο τραπεζικό σύστημα άσκησε και η αύξηση του πιστωτικού κινδύνου για τις τράπεζες. Η σημαντική επιδείνωση της χρηματοοικονομικής κατάστασης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, που οφειλόταν στο αντίξοο εγχώριο μακροοικονομικό περιβάλλον, οδήγησε σε σημαντική άνοδο του λόγου των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο δανείων στην Ελλάδα (Δεκέμβριος 2010: 10,4%, Δεκέμβριος 2009: 7,7% – βλ. Πίνακα Χ.9), τάση που εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί και το 2011.[51] Υπό τις συνθήκες αυτές, θετική εξέλιξη αποτελεί η αύξηση του ποσοστού κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από προβλέψεις (Δεκέμβριος 2010: 44,7%, Δεκέμβριος 2009: 41,5%), που προήλθε από τη σημαντική ενίσχυση του αποθέματος των προβλέψεων κατά το 2010. Το εν λόγω ποσοστό παραμένει πάντως χαμηλό και απαιτείται περαιτέρω ενίσχυσή του, εν όψει ιδίως της αύξησης (δηλαδή της επιδείνωσης) κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες του λόγου των "καθαρών" καθυστερήσεων (της διαφοράς μεταξύ των δανείων σε καθυστέρηση και των συσσωρευμένων προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο) προς το σύνολο των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, καθώς και της ενδεχόμενης περαιτέρω επιδείνωσης του οικονομικού περιβάλλοντος και της χρηματοοικονομικής κατάστασης νοικοκυριών και επιχειρήσεων. Για τους λόγους αυτούς, επιβάλλεται οι τράπεζες να

51 Αυξητική επίδραση στον ανωτέρω λόγο των δανείων σε καθυστέρηση ασκεί και η συνεχιζόμενη επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης, καθώς ο παρονομαστής του λόγου αυξάνεται με χαμηλότερο ρυθμό τόσο σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη όσο και σε σχέση με τον αριθμητή.

Πίνακας Χ.9 Αποτελέσματα χρήσεως ελληνικών εμπορικών τραπεζών και ομίλων (2009-2010)

(ποσά σε εκατ. ευρώ)

	Τράπεζες			Τραπεζικοί όμιλοι		
	2009	2010	Μεταβολή %	2009	2010	Μεταβολή %
Λειτουργικά έσοδα	**10.627**	**9.486**	**-10,7**	**15.714**	**14.532**	**-7,5**
Καθαρά έσοδα από τόκους	8.000	8.580	7,2	11.617	12.272	5,6
– Έσοδα από τόκους	19.235	17.884	-7,0	24.203	22.780	-5,9
– Έξοδα τόκων	11.235	9.304	-17,2	12.586	10.508	-16,5
Καθαρά έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες	2.627	906	-65,5	4.096	2.260	-44,8
– Καθαρά έσοδα από προμήθειες	1.316	1.245	-5,4	2.140	2.003	-6,4
– Έσοδα από χρηματοοικονομικές πράξεις	926	-552	-	1.360	-180	-
– Λοιπά έσοδα	386	214	-44,6	596	438	-26,6
Λειτουργικά έξοδα	**6.133**	**5.914**	**-3,6**	**8.631**	**8.451**	**-2,1**
Δαπάνες προσωπικού	3.598	3.465	-3,7	4.890	4.787	-2,1
Διοικητικά έξοδα	2.111	2.047	-3,1	3.000	2.924	-2,5
Αποσβέσεις	384	367	-4,3	696	701	0,8
Λοιπά έξοδα	40	36	-11,2	46	39	-13,8
Καθαρά έσοδα (λειτουργικά έσοδα – έξοδα)	**4.494**	**3.571**	**-20,5**	**7.082**	**6.081**	**-14,1**
Προβλέψεις για τον πιστωτικό και άλλους κινδύνους	4.492	5.764	28,3	5.786	6.875	18,8
Κέρδη/ζημίες από συμμετοχές				10	-20	-
Κέρδη προ φόρων	**2**	**-2.193**	**-**	**1.306**	**-814**	**-**
Φόροι	406	217	-46,5	659	537	-18,4
Κέρδη μετά από φόρους	**-404**	**-2.410**	**-**	**648**	**-1.351**	**-**

Πηγή: Οικονομικές καταστάσεις ελληνικών εμπορικών τραπεζών και των ομίλων τους.

προχωρήσουν σε περαιτέρω ενίσχυση του αποθέματος των προβλέψεών τους έναντι του πιστωτικού κινδύνου.

Το αντίξοο μακροοικονομικό περιβάλλον επηρέασε αναπόφευκτα και την αποδοτικότητα των τραπεζών, με αποτέλεσμα το 2010 να καταγραφούν ζημίες τόσο σε επίπεδο τραπεζών όσο και σε ενοποιημένη βάση (βλ. Πίνακα Χ.10). Οι ζημίες αυτές οφείλονται αφενός στη μείωση των λειτουργικών εσόδων, τα οποία υποχώρησαν σε σύγκριση με το 2009 κατά 10,7% και 7,5% σε επίπεδο τραπεζών και τραπεζικών ομίλων αντίστοιχα, και αφετέρου στο σχηματισμό αυξημένων προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο (κατά 28,3% και 18,8% σε επίπεδο τραπεζών και τραπεζικών ομίλων αντίστοιχα).[52] Αναλυτικότερα, από τις επιμέρους συνιστώσες των εσόδων, τα καθαρά έσοδα από τόκους αυξήθηκαν (κατά 7,2% και 5,6% σε επίπεδο τραπεζών και τραπεζικών ομίλων αντίστοιχα) σε αντίθεση με τη σημαντική μείωση των καθαρών εσόδων από μη τοκοφόρες εργασίες (κατά 65,5% και 44,8% σε επίπεδο τραπεζών και τραπεζικών ομίλων αντίστοιχα), εξέλιξη που κυρίως οφείλεται στην καταγραφή ζημιών από χρηματοοικονομικές πράξεις κατά το πρώτο εξάμηνο του 2010. Η μικρή μείωση των λειτουργικών εξόδων[53] που παρατηρήθηκε δεν αντιστάθμισε τη μείωση των λειτουργικών εσόδων, με αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση των καθαρών εσόδων τόσο σε επίπεδο τραπεζών (-20,5%) όσο και σε επίπεδο ομίλων (-14,1%).

52 Το ύψος των συνολικών ζημιών περιορίστηκε από τα καλύτερα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων του εξωτερικού.

53 Επισημαίνεται ότι το δεύτερο εξάμηνο του έτους παρατηρήθηκε επιτάχυνση του περιορισμού των λειτουργικών εξόδων, ιδίως από τις δραστηριότητες στην εγχώρια αγορά.

Πίνακας Χ.10 Βασικοί δείκτες κινδύνου και ανθεκτικότητας ελληνικών εμπορικών τραπεζών και των ομίλων τους

(ποσοστά %)

	Τράπεζες		Τραπεζικοί όμιλοι	
	2009	2010	2009	2010
Ποιότητα χαρτοφυλακίου[1]				
Δάνεια σε καθυστέρηση - σύνολο	7,7	10,4		
– Στεγαστικά δάνεια	7,4	10,0		
– Καταναλωτικά δάνεια	13,4	20,5		
– Επιχειρηματικά δάνεια	6,7	8,7		
Κάλυψη δανείων σε καθυστέρηση από συσσωρευμένες προβλέψεις	41,5	44,7		
"Καθαρές" καθυστερήσεις προς εποπτικά ίδια κεφάλαια	38,2	47,8		
Ρευστότητα				
Λόγος δανείων προς καταθέσεις	106,6	119,1	113,3	122,8
Δείκτης ρευστών διαθεσίμων	24,2	25,5		25,6
Δείκτης ασυμφωνίας ληκτότητας απαιτήσεων - υποχρεώσεων	-4,2	-6,9		-3,9
Κεφαλαιακή επάρκεια				
Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας	13,2	13,8	11,7	12,2
Δείκτης Βασικών Κεφαλαίων	12,0	12,2	10,7	10,9
Αποδοτικότητα				
Καθαρό επιτοκιακό περιθώριο	1,87	1,97	2,65	2,68
Λειτουργικά έξοδα/λειτουργικά έσοδα	57,7	62,3	54,9	58,2
Απόδοση ενεργητικού (μετά από φόρους)	-0,09	-0,55	0,15	-0,30
Απόδοση ιδίων κεφαλαίων (μετά από φόρους)	-1,66	-8,64	2,26	-4,16

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και οικονομικές καταστάσεις τραπεζών και τραπεζικών ομίλων.
1 Τα στοιχεία για την ποιότητα χαρτοφυλακίου των διεθνών δραστηριοτήτων δεν είναι συγκρίσιμα και γι' αυτό δεν δημοσιεύονται στοιχεία σε επίπεδο ομίλων.

Ο σχηματισμός αυξημένων προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο συνέβαλε στη διαμόρφωση του αρνητικού οικονομικού αποτελέσματος των τραπεζών και των ομίλων τους, καθώς και στις αρνητικές τιμές των δεικτών αποδοτικότητας (βλ. Πίνακα Χ.10).

Αντίβαρο στις ανωτέρω αρνητικές εξελίξεις αποτελεί η ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών τραπεζών και των ομίλων τους σε σύγκριση με το τέλος του 2009 (βλ. Πίνακα Χ.9), λόγω της αύξησης των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων τους και της μικρής μείωσης του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού. Στο τέλος Δεκεμβρίου του 2010, ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (ΔΚΕ) και ο Δείκτης Βασικών Κεφαλαίων (ΔΒΚ) διαμορφώθηκαν για τις τράπεζες σε 13,8% και 12,2% αντίστοιχα, και για τους τραπεζικούς ομίλους σε 12,2% και 10,9% αντίστοιχα.[54] Παρά τα ικανοποιητικά αυτά μεγέθη, στην παρούσα συγκυρία επιβάλλεται οι τράπεζες να είναι ιδιαίτερα προσεκτικές στη διαμόρφωση της μεσοπρόθεσμης στρατηγικής τους όσον αφορά το επιθυμητό επίπεδο της κεφαλαιακής τους βάσης και τον τρόπο χρήσης των κεφαλαίων τους, συνεκτιμώντας το αντίξοο μακροοικονομικό περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί στην Ελλάδα,

54 Τους πρώτους μήνες του 2011 μία ακόμη τράπεζα ολοκλήρωσε την αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου με καταβολή μετρητών, μια άλλη ανακοίνωσε συμφωνία για την πώληση του 70% της συμμετοχής της στις δραστηριότητές της στην Πολωνία και μια τρίτη ανακοίνωσε την πρόθεσή της να προχωρήσει σε σημαντική αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου.

καθώς επίσης και τις επερχόμενες αλλαγές στο ρυθμιστικό πλαίσιο διεθνώς.

Οι παράγοντες που επηρέασαν το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010 εκτιμάται ότι θα συνεχίζουν να το επηρεάζουν προς την ίδια κατεύθυνση τουλάχιστον για κάποιους μήνες του 2011. Συνεπώς, οι προοπτικές για την κερδοφορία, την ποιότητα του χαρτοφυλακίου δανείων και τη ρευστότητα των τραπεζών και των ομίλων τους σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα εξακολουθούν να περιβάλλονται από υψηλή αβεβαιότητα. Για το λόγο αυτό επιβάλλεται οι τράπεζες να βρίσκονται σε συνεχή εγρήγορση, να αναπροσαρμόσουν γρήγορα την επιχειρησιακή τους στρατηγική, να περιορίσουν τα λειτουργικά τους έξοδα και να αναζητήσουν εναλλακτικές πηγές άντλησης κεφαλαίων, πέραν εκείνων που προσωρινά παρέχει το Ευρωσύστημα. Στο περιβάλλον αυτό, η εσωτερική αναδιοργάνωση των τραπεζών μέσω της αναπροσαρμογής του επιχειρηματικού τους μοντέλου και η συνολική ανασύνταξη του τραπεζικού συστήματος μέσω της συνένωσης δυνάμεων κρίνεται επιβεβλημένη και αναπόφευκτη. Τα ανωτέρω όμως δεν είναι ικανά από μόνα τους να δώσουν λύση στη δύσκολη συγκυρία που αντιμετωπίζουν σήμερα οι τράπεζες. Ο καταλύτης για τις εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα και κατ' επέκταση στο συνολικό χρηματοπιστωτικό σύστημα θα είναι η παγίωση της εμπιστοσύνης των αγορών και της διεθνούς κοινότητας στις δημοσιονομικές και οικονομικές προοπτικές της χώρας. Και για να γίνει αυτό απαιτείται μια πιο αποφασιστική ώθηση των μεταρρυθμίσεων και των διαρθρωτικών αλλαγών.

ΧΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΙΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΑΕΡΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ι ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ

Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει τονίσει επανειλημμένως ότι η αλλαγή του σημερινού προτύπου παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας αποτελεί βασική κατεύθυνση των μεταρρυθμίσεων για την αναπτυξιακή επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας. Είναι γνωστό ότι η ελληνική οικονομία είναι ιδιαιτέρως ενεργοβόρα και η πετρελαϊκή της εξάρτηση παραμένει μεγάλη, παρά την αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (της υδροηλεκτρικής και της αιολικής), αλλά και του λιγνίτη. Επίσης, σύμφωνα με τις υπάρχουσες εκτιμήσεις, η Ελλάδα ως μεσογειακή χώρα θα πληγεί πιο έντονα από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Η εφαρμογή και από την Ελλάδα της ευρωπαϊκής πολιτικής για την ενέργεια και την κλιματική αλλαγή προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, καλύτερη οργάνωση τόσο της παραγωγής, με εισαγωγή λιγότερο ενεργοβόρας τεχνολογίας, όσο και της ζωής στις πόλεις, με βελτίωση των δημόσιων συγκοινωνιών προκειμένου να μειωθεί η χρήση των πιο ενεργοβόρων μέσων μεταφοράς, καθώς και με χρήση νέων τεχνολογιών και εναλλακτικών πηγών ενέργειας για τη μόνωση και τη θέρμανση των κατοικιών και των άλλων κτιρίων. Ήδη γίνονται σημαντικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση, η οποία έχει εξαιρετικά μεγάλη σημασία για τη χώρα, καθώς δεν είναι μόνο απαραίτητη από τη σκοπιά της κλιματικής αλλαγής και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής, αλλά μπορεί επιπλέον να οδηγήσει στην πραγματοποίηση μεγάλων επενδύσεων και να συμβάλει ουσιαστικά στην ενίσχυση των συνθηκών ανταγωνισμού στον τομέα της ενέργειας, την ίδρυση νέων επιχειρήσεων, τη δημιουργία πολλών νέων θέσεων απασχόλησης, την αξιόλογη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης της χώρας και τον αντίστοιχο περιορισμό του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Η **πρόσφατη καταστροφή στην Ιαπωνία**, όπου ο μεγάλος σεισμός και το παλιρροϊκό κύμα συνοδεύθηκαν από ένα μείζονος κλίμακας πυρηνικό ατύχημα, έδειξε ότι μερικές φορές η πρόοδος της τεχνολογίας δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να μεγεθυνθούν οι αρνητικές συνέπειες των φυσικών καταστροφών. Η εξάρτηση από την πυρηνική ενέργεια και τα ανεπαρκή, όπως διαπιστώνεται εκ των υστέρων, μέτρα ασφαλείας πολλαπλασίασαν —με απροσδιόριστο ακόμη συντελεστή— τις συνέπειες του σεισμού και του παλιρροϊκού κύματος. Φαινόμενα αυτού του είδους, σε συνδυασμό με την ανάγκη να αρχίσει να αντιμετωπίζεται από τώρα, πριν να είναι αργά, η επερχόμενη κλιματική αλλαγή, υποδηλώνουν ότι θα χρειαστούν, σε παγκόσμια κλίμακα, νέες κοινωνικές επιλογές στους τομείς της δόμησης, της χωροθέτησης των πόλεων και των παραγωγικών δραστηριοτήτων, των μεταφορών, της παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας.

Στο επίπεδο της ΕΕ, είναι χαρακτηριστικό ότι το **Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη σύνοδό του στις 24-25 Μαρτίου** υπογράμμισε την ανάγκη να αντληθούν όλα τα διδάγματα από τα γεγονότα της Ιαπωνίας και να ενημερωθεί πλήρως το κοινό. Υπενθυμίζοντας ότι ο ακριβής συνδυασμός των πηγών ενέργειας (το "ενεργειακό μίγμα") αποτελεί αρμοδιότητα των κρατών-μελών, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε να προωθηθούν εργασίες κατά προτεραιότητα για τα εξής ζητήματα:

- Η ασφάλεια όλων των πυρηνικών εγκαταστάσεων της ΕΕ πρέπει να επανεξεταστεί, με βάση μια συνολική και διαφανή αξιολόγηση κινδύνων και ασφάλειας (με προσομοίωση ακραίων καταστάσεων). Η Ευρωπαϊκή Ομάδα Ρυθμιστικών Φορέων Πυρηνικής Ασφάλειας (ENSREG) και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλούνται να διαμορφώσουν το ταχύτερο δυνατόν το πεδίο και τις τεχνικές αυτών των προσομοιώσεων, σε συντονισμένο πλαίσιο, με βάση τα διδάγματα από το ατύχημα στην Ιαπωνία και με πλήρη συμμετοχή των κρατών-μελών. Θα επακολουθήσουν αξιολογήσεις από ανεξάρτητες εθνικές αρχές, καθώς και αμοιβαίες αξιολογήσεις. Τα αποτελέσματα και τυχόν αναγκαία μέτρα τα οποία θα πρέπει κατόπιν να ληφθούν θα κοινοποιούνται στην Επιτροπή και την ENSREG και θα δημοσιοποιούνται. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα αξιολογήσει τα αρχικά πορίσματα έως το τέλος του 2011, με βάση σχετική έκθεση της Επιτροπής.

• Η κατά προτεραιότητα μέριμνα για την ασφάλεια των πυρηνικών εγκαταστάσεων *δεν μπορεί προφανώς να σταματήσει στα σύνορα της ΕΕ. Η ΕΕ θα ζητήσει τη διενέργεια παρόμοιων προσομοιώσεων ακραίων καταστάσεων στις γειτονικές χώρες* και παγκοσμίως, τόσο για τις υπάρχουσες όσο και για τις μελλοντικές εγκαταστάσεις.

• Θα εφαρμόζονται και θα βελτιώνονται συνεχώς στην ΕΕ και θα προωθούνται διεθνώς αυστηρότερες προδιαγραφές πυρηνικής ασφάλειας.

• Η Επιτροπή θα επανεξετάσει το ισχύον νομικό και κανονιστικό πλαίσιο που διέπει την ασφάλεια των πυρηνικών εγκαταστάσεων και θα προτείνει, έως το τέλος του 2011, τις ενδεχόμενες αναγκαίες βελτιώσεις. Τα κράτη-μέλη θα μεριμνήσουν ώστε να επιτευχθεί πλήρης εφαρμογή της Οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια των πυρηνικών εγκαταστάσεων. Η προτεινόμενη Οδηγία για τη διαχείριση του αναλωμένου πυρηνικού καυσίμου και των ραδιενεργών αποβλήτων θα πρέπει να εκδοθεί το συντομότερο δυνατόν. *Η Επιτροπή καλείται να εξετάσει τρόπους ώστε να προωθηθεί η πυρηνική ασφάλεια στις γειτονικές χώρες.*

• Οι επιπτώσεις σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο πρέπει να παρακολουθούνται προσεκτικά, ιδίως στο πλαίσιο της G-20, με ιδιαίτερη έμφαση στις διακυμάνσεις των τιμών της ενέργειας και των βασικών εμπορευμάτων στην παγκόσμια αγορά.

2 ΠΡΟΣΦΑΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΑΕΡΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΟΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΣΤΟΧΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΤΟΥ ΚΙΟΤΟ

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία, το 2008, το σύνολο των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ-27, εκτός από εκείνες που προέρχονται από τον τομέα "χρήσεις γης, αλλαγή χρήσεων γης και δασοπονία" και από τις διεθνείς αερομεταφορές και τη ναυτιλία, ανήλθε σε 4.940 εκατ. τόνους ισοδύναμου διοξειδίου του άνθρακα (CO_2) και ήταν μειωμένο κατά 11% σε σύγκριση με το 1990. Το ίδιο έτος οι εκπομπές αερίων στην ΕΕ-15 (παλαιές χώρες-μέλη) ανήλθαν σε 3.970 εκατ. τόνους (μείωση κατά 6% σε σχέση με το 1990), αποτελώντας το 80% των συνολικών εκπομπών στην ΕΕ-27(έναντι 76% το 1990). Από τις παλαιές χώρες-μέλη, η Γερμανία και το Ην. Βασίλειο ευθύνονταν για το μεγαλύτερο μέρος των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ το 2008 (32% των συνολικών εκπομπών της ΕΕ-27 και 40% των ρύπων της ΕΕ-15), σημειώνοντας ωστόσο σημαντική πρόοδο συγκριτικά με το 1990, καθώς οι ρύποι τους μειώθηκαν κατά 22% και 19% αντίστοιχα. Οι χώρες-μέλη με τη μικρότερη συμβολή ήταν το Λουξεμβούργο (0,2%), η Σουηδία, η Δανία και η Φινλανδία (1%), διατηρώντας παρόμοια επίπεδα συμμετοχής και ως προς το σύνολο των ρύπων της ΕΕ-15.

Όσον αφορά την Ελλάδα, αν και η συμμετοχή της στους συνολικούς ρύπους της ΕΕ είναι πολύ μικρή, το επίπεδο των αερίων του θερμοκηπίου το 2008 αυξήθηκε κατά 23% έναντι του 1990, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για προώθηση της "πράσινης" οικονομίας και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (βλ. Πίνακα XI.1).

Από τα στοιχεία του Πίνακα XI.1 φαίνεται επίσης ότι χώρες οι οποίες λόγω μεγέθους συμβάλλουν περισσότερο στις συνολικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου έχουν καλύτερες επιδόσεις όσον αφορά τις εκπομπές ρύπων κατά κεφαλήν ή τις εκπομπές ρύπων ανά μονάδα ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ).[1] Για παράδειγμα, το Λουξεμβούργο και η Ιρλανδία, ενώ έχουν πολύ μικρή συμβολή στην παραγωγή ρύπων, κατατάσσονται μεταξύ των χωρών με τις υψηλότερες εκπομπές ρύπων κατά κεφαλήν (25 και 15 τόνους ισοδύναμου CO_2/άτομο, αντίστοιχα). Αν εξεταστεί η διαχρονική εξέλιξη του συγκεκριμένου δείκτη, παρατηρείται ότι το σύνολο

1 Αυτό ενδεχομένως οφείλεται σε διαφοροποιήσεις ως προς την ενεργειακή απόδοση των μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας καθώς και άλλων εργοστασιακών μονάδων, την εξοικονόμηση ενέργειας στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, την απελευθέρωση των αγορών ενέργειας κ.ά.

Πίνακας XI.1 Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου[1] στις χώρες-μέλη της ΕΕ-15 και στην ΕΕ-27

	Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου σε εκατ. τόνους ισοδύναμου CO_2			Μερίδια συμμετοχής ποσοστά %			Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου κατά κεφαλήν σε τόνους ισοδύναμου CO_2			Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου ανά μονάδα ΑΕΠ σε κιλά ισοδύναμου CO_2		
	1990	**2000**	**2008**	**1990**	**2000**	**2008**	**1990**	**2000**	**2008**	**1990**	**2000**	**2008**
Αυστρία	78	80	87	1,8	1,9	2,2	10,2	10,0	10,4	0,48	0,39	0,35
Βέλγιο	143	145	133	3,4	3,5	3,4	14,4	14,2	12,5	0,71	0,57	0,46
Γαλλία	563	557	527	13,3	13,5	13,3	10,0	9,2	8,2	0,48	0,39	0,32
Γερμανία	1.232	1.025	958	29,0	24,9	24,1	15,6	12,5	11,7	0,70	0,50	0,42
Δανία	69	68	64	1,6	1,7	1,6	13,4	12,8	11,7	0,07	0,05	0,04
Ελλάδα	*103*	*125*	*127*	*2,4*	*3,0*	*3,2*	*10,2*	*11,5*	*11,3*	*0,96*	*0,92*	*0,69*
Ην. Βασίλειο	772	673	628	18,2	16,4	15,8	13,5	11,4	10,3	1,02	0,69	0,54
Ιρλανδία	55	68	67	1,3	1,7	1,7	15,6	18,0	15,3	1,04	0,65	0,46
Ισπανία	285	381	406	6,7	9,3	10,2	7,3	9,5	9,0	0,60	0,60	0,50
Ιταλία	517	550	541	12,2	13,4	13,6	9,1	9,7	9,1	0,51	0,46	0,43
Λουξεμβούργο	13	10	12	0,3	0,2	0,3	34,3	23,0	24,8	0,97	0,45	0,40
Ολλανδία	212	215	207	5,0	5,2	5,2	14,2	13,6	12,6	0,69	0,51	0,42
Πορτογαλία	59	81	78	1,4	2,0	2,0	5,9	7,9	7,4	0,63	0,64	0,57
Σουηδία	72	69	64	1,7	1,7	1,6	8,5	7,8	7,0	0,04	0,03	0,02
Φινλανδία	70	69	70	1,7	1,7	1,8	14,2	13,3	13,2	0,65	0,52	0,42
ΕΕ-15	**4.245**	**4.114**	**3.970**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**14,4**	**13,4**	**12,3**	**0,59**	**0,47**	**0,39**
ΕΕ-27	**5.567**	**5.062**	**4.940**				**11,8**	**10,5**	**9,9**	**0,74**	**0,55**	**0,46**

Πηγή: European Environment Agency, "*Annual European Union greenhouse gas inventory 1990-2008 and inventory report 2010*", 27.5.2010.
1 Εξαιρούνται οι εκπομπές του τομέα "χρήσεις γης, αλλαγή χρήσεων γης και δασοπονία", καθώς και οι εκπομπές από διεθνείς αερομεταφορές και ναυτιλία.

Πίνακας XI.2 Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου ανά κατηγορία σε ΕΕ-27, ΕΕ-15 και Ελλάδα

(σε εκατ. τόνους ισοδύναμου CO_2)

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ΕΕ-27															
Ενέργεια	4.267	4.024	4.136	4.030	4.018	3.957	3.962	4.046	4.013	4.096	4.088	4.062	4.050	3.978	3.907
Βιομηχανικές διεργασίες	484	463	458	467	439	401	413	400	397	405	416	420	421	434	410
Διαλύτες	17	14	14	14	14	14	14	13	13	13	13	13	13	13	12
Γεωργία	592	513	515	515	513	509	501	492	487	481	481	475	472	472	472
Απόβλητα	207	201	198	190	185	179	173	165	161	155	150	146	145	142	139
Σύνολο[1]	*5.567*	*5.215*	*5.321*	*5.217*	*5.169*	*5.060*	*5.062*	*5.117*	*5.072*	*5.149*	*5.148*	*5.117*	*5.100*	*5.039*	*4.940*
ΕΕ-15															
Ενέργεια	3.254	3.176	3.261	3.194	3.238	3.212	3.226	3.297	3.281	3.338	3.335	3.316	3.291	3.223	3.168
Βιομηχανικές διεργασίες	375	374	371	379	359	327	331	322	320	323	329	327	322	330	313
Διαλύτες	14	12	12	12	12	12	12	11	11	11	11	11	11	10	10
Γεωργία	431	410	415	415	415	414	410	401	395	390	389	383	378	379	378
Απόβλητα	171	165	161	153	148	141	136	129	123	116	111	108	106	104	102
Σύνολο[1]	*4.245*	*4.137*	*4.220*	*4.154*	*4.171*	*4.106*	*4.114*	*4.159*	*4.131*	*4.178*	*4.174*	*4.145*	*4.108*	*4.046*	*3.970*
Ελλάδα															
Ενέργεια	78	81	83	88	93	92	97	100	99	103	104	107	105	108	104
Βιομηχανικές διεργασίες	10	12	13	13	14	14	13	13	13	13	13	13	11	11	11
Διαλύτες	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Γεωργία	11	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	9	9	10	9
Απόβλητα	4	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3	3	3
Σύνολο[1]	*103*	*108*	*111*	*116*	*121*	*121*	*125*	*126*	*126*	*130*	*130*	*133*	*129*	*132*	*127*

Πηγές: European Environment Agency, *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990-2008 and inventory report 2010*, 27.5.2010, ΥΠΕΚΑ, *Annual inventory submission under the Convention and the Kyoto Protocol for greenhouse and other gases for the years 1990-2008*, Απρίλιος 2010.
1 Σύνολο εκπομπών εξαιρουμένου του τομέα "χρήσεις γης, αλλαγή χρήσεων γης και δασοπονία".

σχεδόν των παλαιών χωρών-μελών (με εξαίρεση την Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ισπανία) εμφάνισε βελτίωση. Όσον αφορά τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ανά μονάδα ΑΕΠ, το σύνολο των χωρών-μελών της ΕΕ-15 το 2008 εμφάνισε μείωση σε σύγκριση με το 1990. Την καλύτερη επίδοση είχε η Σουηδία (0,02 κιλά ισοδύναμου CO_2/μονάδα ΑΕΠ), ενώ **τη χειρότερη επίδοση είχε η Ελλάδα (0,69 κιλά ισοδύναμου CO_2/μονάδα ΑΕΠ). Ωστόσο, η Ελλάδα κατατάσσεται (μαζί με την Ιρλανδία και το Ην. Βασίλειο) ανάμεσα στις χώρες με τη μεγαλύτερη βελτίωση του συγκεκριμένου δείκτη.**

Όσον αφορά την ποσοστιαία κατανομή των έξι αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ-27 το 2008, το διοξείδιο του άνθρακα (CO_2) κατείχε το μεγαλύτερο μερίδιο (83%). Ακολουθούσαν με μικρότερα ποσοστά, 8% και 7% αντίστοιχα, το μεθάνιο (CH_4) και το υποξείδιο του αζώτου (N_2O). Σχετικά με την εξέλιξη των ρύπων των ανωτέρω αερίων, οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (CO_2) ήταν το 2008 μειωμένες κατά 7% σε σχέση με το 1990, ενώ οι εκπομπές μεθανίου (CH_4) και υποξειδίου του αζώτου (N_2O) ήταν μειωμένες κατά 31% και 30% αντίστοιχα.

Στην Ελλάδα, οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα το 2008 ανήλθαν στους 110 εκατ. τόνους – δηλαδή αντιστοιχούσαν στο 2,7% των εκπομπών CO_2 στην ΕΕ-27 και στο 87% των εκπομπών των έξι αερίων στην Ελλάδα, ενώ ήταν αυξημένες κατά 32% έναντι του 1990.

Σχετικά με την προέλευση των εκπομπών αερίων (βλ. Πίνακα XI.2), οι δραστηριότητες που έχουν σχέση με την ενέργεια αποτελούν τη σημαντικότερη πηγή αερίων του θερμοκηπίου, με ποσοστό 79% το 2008 στην ΕΕ-27 (3.907 εκατ. τόνοι ισοδύναμου CO_2). Δεύτερη σε σπουδαιότητα πηγή αερίων του θερμοκηπίου, μετά την ενέργεια, είναι η γεωργία, με μερίδιο 10% (472 εκατ. τόνοι ισοδύναμου CO_2), ενώ ακολουθούν οι βιομηχανικές διεργασίες και τα απόβλητα, με μερίδια 8% και 3% (410 και 139 εκατ. τόνοι ισοδύναμου CO_2 αντίστοιχα).

Στην Ελλάδα, οι εκπομπές αερίων από τον τομέα της ενέργειας ανήλθαν στους 104 εκατ. τόνους ισοδύναμου CO_2 το 2008, δηλ. ήταν αυξημένες κατά 34% έναντι του 1990, ενώ την ίδια χρονική περίοδο οι αντίστοιχοι ρύποι στην ΕΕ-27 μειώθηκαν κατά 8%.

Τέλος, ως προς την εξέλιξη των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου **σε σχέση με τους στόχους του Πρωτοκόλλου του Κιότο**, αξίζει να σημειωθεί ότι τα περισσότερα κράτη-μέλη της ΕΕ-15 δεν βρίσκονται εντός του στόχου που τους έχει τεθεί (βλ. Πίνακα XI.3). Η Ισπανία και η Αυστρία είναι οι χώρες που απέχουν περισσότερο από το στόχο του Κιότο, αν και έχουν σημειώσει βελτίωση σε σύγκριση με το 2007. Αντίθετα, η Σουηδία, το Ην. Βασίλειο και η Γαλλία έχουν ήδη υπερκαλύψει τους στόχους τους βάσει του Κιότο.

Για την Ελλάδα, υπενθυμίζεται ότι ο στόχος που έχει τεθεί με το Πρωτόκολλο του Κιότο είναι να περιορίσει στο 25% την αύξηση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου μεταξύ του "έτους βάσης" και της περιόδου 2008-2012. Το 2008 το επίπεδο των εκπομπών ήταν κατά 18,6% υψηλότερο από ό,τι το έτος βάσης, δηλαδή εντός του στόχου. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι καταγράφηκε σημαντική βελτίωση σε σύγκριση με το 2007 (όταν η αύξηση έναντι του "έτους βάσης" έφθανε το 23,2%).

3 Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η σημαντική αύξηση των ρύπων στην Ελλάδα διαχρονικά από το 1990 έως και σήμερα, τόσο συνολικά όσο και κατά κεφαλήν, όπως προκύπτει από τα ανωτέρω στοιχεία, καθιστά επιτακτική ανάγκη την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με φιλικές προς το περιβάλλον μεθόδους. Ιδιαίτερα σημαντικός σ' αυτή την κατεύθυνση εκτιμάται ότι είναι ο ρόλος των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ), των οποίων η συνολική ισχύς έφθασε στο τέλος του 2010 τα 1.736 MW, από 1.446 MW το 2009. Τα φωτοβολταϊκά συστήματα (Φ/Β) πολλαπλασίασαν τη διείσδυσή τους στο ενεργειακό

Πίνακας XI.3 Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου[1] και στόχοι του Πρωτοκόλλου του Κιότο

	1990	Πρωτόκολλο Κιότο (έτος βάσης)[2]	2008	Μεταβολή 2007-2008	Μεταβολή 1990-2008	Μεταβολή έτους βάσης-2008	Στόχοι Κιότο 2008-2012
	(σε εκατ. τόνους ισοδύναμου CO_2)			(εκατοστιαίες μεταβολές)			
Αυστρία	78,2	79,0	86,6	-0,4	10,8	9,6	-13,0
Βέλγιο	143,4	145,7	133,3	2,3	-7,1	-8,6	-7,5
Γαλλία	563,2	563,9	527,0	-0,6	-6,4	-6,5	0,0
Γερμανία	1.231,8	1.232,4	958,1	0,1	-22,2	-22,3	-21,0
Δανία	68,9	69,3	63,8	-4,5	-7,4	-7,9	-21,0
Ελλάδα	*103,3*	*107,0*	*126,9*	*-3,8*	*22,8*	*18,6*	*25,0*
Ην. Βασίλειο	771,7	776,3	628,2	-1,8	-18,6	-19,1	-12,5
Ιρλανδία	54,8	55,6	67,4	-0,3	23,0	21,3	13,0
Ισπανία	285,1	289,8	405,7	-7,5	42,3	40,0	15,0
Ιταλία	517,0	516,9	541,5	-2,0	4,7	4,8	-6,5
Λουξεμβούργο	13,1	13,2	12,5	-2,3	-4,8	-5,1	-28,0
Ολλανδία	212,0	213,0	206,9	0,0	-2,4	-2,9	-6,0
Πορτογαλία	59,3	60,1	78,4	-1,9	32,2	30,3	27,0
Σουηδία	72,4	72,2	64,0	-3,3	-11,7	-11,3	4,0
Φινλανδία	70,4	71,0	70,1	-10,2	-0,3	-1,2	0,0
ΕΕ-15	**4.244,7**	**4.265,5**	**3.970,5**	**-1,9**	**-6,5**	**-6,9**	**-8,0**

Πηγή: European Environment Agency, *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990-2008 and inventory report 2010*, 27.5.2010.
1 Σύνολο εκπομπών εξαιρουμένου του τομέα "χρήσεις γης, αλλαγή χρήσεων γης και δασοπονία".
2 Για τα αέρια CO_2, CH_4 και N_2O, το σύνολο των χωρών-μελών επέλεξε ως έτος βάσης το 1990. Για τα αέρια HFC, PFC και SF_6, 12 χώρες-μέλη επέλεξαν το 1995 ως έτος βάσης, ενώ η Αυστρία, η Γαλλία και η Ιταλία επέλεξαν το 1990.

σύστημα, από 53 MW το 2009 σε 198 MW το 2010, ενώ η αιολική ισχύς που προστέθηκε ήταν της τάξεως των 131 MW, φθάνοντας έτσι τα 1.298 MW συνολικά. Επίσης, οι μικρές υδροηλεκτρικές μονάδες αύξησαν την ισχύ τους στα 196,3 MW το 2010 από 182,6 MW το 2009. Σύμφωνα με το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ), εντός του 2011 και βάσει των δεδομένων της διαδικασίας αδειοδότησης, αναμένεται αύξηση της ισχύος των αιολικών και Φ/Β μονάδων κατά 300 MW και 200 MW αντίστοιχα.[2]

Η επιλογή πάντως του συγκεκριμένου ενεργειακού μίγματος των ΑΠΕ θα πρέπει κάθε φορά να λαμβάνει υπόψη του τόσο τις τεχνολογικές εξελίξεις όσο και τις διοικητικές και οικονομικές μεταβλητές. Η εμπειρία π.χ. από τα προγράμματα για τα Φ/Β αναδεικνύει μια σειρά από διοικητικές και οικονομικές στρεβλώσεις, η άρση των οποίων δεν είναι ούτε διοικητικά ούτε δημοσιονομικά ουδέτερη. Σχετικά με τις εν λόγω στρεβλώσεις παρατηρούνται τα εξής:

- *Πρώτον*, ούτε οι διοικητικές ούτε οι τεχνικές υπηρεσίες (ευστάθεια συστήματος) υπήρξαν, σε πρώτη φάση τουλάχιστον, επαρκώς προετοιμασμένες να υποδεχθούν το μεγάλο ενδιαφέρον των νοικοκυριών αλλά και των επαγγελματιών (επενδυτών επιχειρηματιών και αγροτών) για τα Φ/Β. Σημειώνεται χαρακτηριστικά ότι το μεγαλύτερο μέρος από τα επενδυτικά σχέδια που είχαν υποβληθεί με

2 Έκθεση της Υπηρεσίας Εξυπηρέτησης Επενδυτών ΑΠΕ για το 2010, ΥΠΕΚΑ.

βάση την προηγούμενη νομοθεσία περί επενδυτικών κινήτρων και βρίσκονται ακόμη υπό εξέταση αφορά Φ/Β συστήματα. Επίσης, αξίζει να αναφερθεί ότι μόνο για τα απαλλασσόμενα από έκδοση άδειας παραγωγής Φ/Β συστήματα η ΔΕΗ δέχθηκε πάνω από 30.000 αιτήσεις.

• *Δεύτερον*, από οικονομική σκοπιά θα πρέπει να ληφθούν υπόψη: (α) το κόστος ευκαιρίας που συνεπάγεται η δέσμευση γαιών υψηλής παραγωγικότητας για την εγκατάσταση Φ/Β από αγρότες, (β) οι στρεβλώσεις στις αγορές λόγω της μεγάλης διαφοράς επιδότησης (μέσω ειδικού τέλους ΑΠΕ) μεταξύ των Φ/Β και των αιολικών μονάδων και (γ) οι ψευδαισθήσεις που συχνά διαδίδονται μεταξύ των παραγωγών-αγροτών ότι δήθεν τα Φ/Β συστήματα υποκαθιστούν την υγιή επιχειρηματική αγροτική δραστηριότητα.

Επιπλέον, τα αναντίρρητα περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά οφέλη[3] από τις επενδύσεις στον τομέα των ΑΠΕ θα πρέπει να συνδυαστούν με τον *ευρύτερο μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό της οικονομίας*, έτσι ώστε η ζήτηση που δημιουργούν να μην οδηγήσει σε χαμηλότερο από το προσδοκώμενο αποτέλεσμα δημιουργίας θέσεων εργασίας και παράλληλα να συνεκτιμηθούν:

– από τη μία πλευρά, τα μακροπρόθεσμα οφέλη όσον αφορά (α) τη μείωση των εκπομπών ρύπων και (β) την υποκατάσταση εισαγωγών πετρελαίου (και την αντίστοιχη ελάφρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών),

– από την άλλη πλευρά, η "εφάπαξ" επιδείνωση του ίδιου ελλείμματος, στο βαθμό που δεν υπάρχει (ή είναι ανεπαρκής) η εγχώρια παραγωγή φωτοβολταϊκών συστημάτων (πάνελ) και ανεμογεννητριών.

Η αγορά του ηλεκτρικού ρεύματος, πάντως, επηρεάζεται τόσο από την επιδότηση των ΑΠΕ όσο και από τις αγορές αυξημένων δικαιωμάτων ρύπων (από το 2013 και μετά). Στον περιορισμό των επιπτώσεων αυτών αναμένεται να συμβάλει η περαιτέρω διευθέτηση των θεμάτων λειτουργίας της αγοράς ενέργειας και των συνθηκών ανταγωνισμού σ' αυτήν (στην οποία αναφέρεται το επόμενο τμήμα του παρόντος κεφαλαίου).

4 ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ – ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΠΑΚΕΤΟΥ ΤΗΣ ΕΕ

Σημαντική εξέλιξη για την πλήρη λειτουργία του ανταγωνισμού στην ελληνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου αποτελεί το νομοσχέδιο για την εναρμόνιση του εθνικού δικαίου προς τα προβλεπόμενα στις Οδηγίες 2009/72 και 2009/73 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ("Τρίτη Δέσμη Νομοθετικών Μέτρων για την Απελευθέρωση της Εσωτερικής Αγοράς Ενέργειας" της Ευρωπαϊκής Ένωσης),[4] το οποίο παρουσιάστηκε από την Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής στο Υπουργικό Συμβούλιο στις 9.3.2011.

Οι βασικές ρυθμίσεις του νομοσχεδίου αφορούν:

• την ενίσχυση της ανεξαρτησίας και των αρμοδιοτήτων της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας,

• την αναμόρφωση της λειτουργίας των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου προς όφελος του ανταγωνισμού και

• την ενίσχυση της προστασίας των καταναλωτών και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους.

Αναλυτικότερα, η **Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας** (ΡΑΕ) αποκτά διευρυμένες αρμοδιότητες και αναβαθμίζεται το έργο της, με την ανάθεση σε

3 Σύμφωνα με το ΥΠΕΚΑ, το συνολικό ύψος για επενδύσεις σε έργα ΑΠΕ τη δεκαετία 2010-2020 εκτιμάται ότι θα αγγίξει τα 16,4 δισεκ. ευρώ, στα οποία πρέπει να προστεθούν ακόμη 4-5 δισεκ. ευρώ για έργα συνδέσεων και δικτύων.

4 Επίσης και προς τους Κανονισμούς του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 αριθ. 713/2009, 714/2009 και 715/2009.

αυτήν *όλων των διοικητικών πράξεων και των μέτρων* που άπτονται της ρύθμισης των ενεργειακών αγορών και αφορούν την εφαρμογή του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, με εξαίρεση αυτές που αφορούν τη χάραξη της γενικής πολιτικής της χώρας στον τομέα της ενέργειας, οι οποίες παραμένουν στο ΥΠΕΚΑ.[5]

Σε ό,τι αφορά την **απελευθέρωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου**, οι βασικές ρυθμίσεις του νομοσχεδίου σχετίζονται με τον πλήρη διαχωρισμό των δραστηριοτήτων των δικτύων μεταφοράς και διανομής από τις δραστηριότητες της παραγωγής και προσφοράς ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου αντίστοιχα.[6]

Ειδικότερα, στην **αγορά ηλεκτρικής ενέργειας** το νομοσχέδιο προβλέπει τη δημιουργία τριών νέων εταιριών:

– *Μιας εταιρίας αμιγώς θυγατρικής της ΔΕΗ*, σύμφωνα με το μοντέλο του ανεξάρτητου διαχειριστή μεταφοράς (ΙΤΟ), με την επωνυμία "ΑΔΕΣΜΗΕ Α.Ε.",[7] στην οποία μεταβιβάζονται *οι δραστηριότητες του κλάδου μεταφοράς* της ΔΕΗ (συμπεριλαμβανομένων και των παγίων του), καθώς και οι δραστηριότητες μεταφοράς που ασκούνται σήμερα από τον ΔΕΣΜΗΕ. Η νέα εταιρία θα είναι υπεύθυνη για την κυριότητα, τη συντήρηση, τη διαχείριση, την εκμετάλλευση και την ανάπτυξη του Συστήματος Μεταφοράς.[8] Παράλληλα, προβλέπεται η δημιουργία *Εποπτικού Οργάνου (Supervisory Body)* του ΑΔΕΣΜΗΕ, το οποίο θα είναι αρμόδιο για σημαντικές αποφάσεις που σχετίζονται με την αξία των παγίων, καθώς και ο διορισμός *Υπευθύνου Συμμόρφωσης*, ο οποίος θα ασχολείται και με την καθημερινή δραστηριότητα του ΑΔΕΣΜΗΕ.

Επιπλέον, το νομοσχέδιο προβλέπει τη δυνατότητα μεταβίβασης μειοψηφικού πακέτου μετοχών του ΑΔΕΣΜΗΕ Α.Ε. σε τρίτους (οι οποίοι πρέπει να είναι ανεξάρτητοι από συμφέροντα ή δραστηριότητες παραγωγής και προμήθειας ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου), με στόχο την ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας της εταιρίας, για την εκτέλεση των έργων που θα προβλέπονται στο Δεκαετές Πρόγραμμα Ανάπτυξής της.

– *Μιας εταιρίας υπεύθυνης για τη λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας* με την επωνυμία "ΛΑΓΗΕ Α.Ε.", η οποία θα αποτελεί μετεξέλιξη του σημερινού ΔΕΣΜΗΕ. Στη νέα εταιρία το Ελληνικό Δημόσιο θα συμμετέχει αρχικά με ποσοστό 100%,[9] ενώ προβλέπεται η δυνατότητα μεταβίβασης μέρους της συμμετοχής του σε τρίτους.

– *Μιας εταιρίας αμιγώς θυγατρικής της ΔΕΗ* με την επωνυμία "ΑΔΔΗΕ Α.Ε.", με αρμοδιότητα τη *λειτουργία, τη συντήρηση και την ανάπτυξη του δικτύου διανομής*, συμπεριλαμβανομένου και του δικτύου των μη διασυνδεδεμένων νησιών. Ωστόσο, η κυριότητα των

5 Πιο συγκεκριμένα, στη ΡΑΕ ανατίθενται *αποφασιστικές* αρμοδιότητες (μέχρι σήμερα ήταν γνωμοδοτικές) αναφορικά με (α) την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, (β) την αδειοδοτική διαδικασία, δηλ. η ΡΑΕ θα χορηγεί πλέον *όλες τις άδειες παραγωγής και προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας*, ενώ μέχρι σήμερα χορηγεί μόνο *άδειες ΑΠΕ*, καθώς επίσης και *τις άδειες άσκησης δραστηριότητας φυσικού αερίου*, (γ) την ανάπτυξη και την παρακολούθηση του προγράμματος ανάπτυξης δικτύων και υποδομών, (δ) τα τιμολόγια μη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων (λειτουργία δικτύων και υποδομών), (ε) την εποπτεία επί των ανεξάρτητων διαχειριστών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου και την πιστοποίησή τους *(η πιστοποίηση αποτελεί νέα αρμοδιότητα)* και (στ) την προστασία των καταναλωτών.

6 Σύμφωνα με τις οδηγίες της ΕΕ, τα κράτη-μέλη έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν μεταξύ τριών ισότιμων εναλλακτικών επιλογών σε ό,τι αφορά την αποσύνδεση της διαδικασίας της παραγωγής ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου από τη διαδικασία της μεταφοράς. Αυτές είναι: (α) το μοντέλο *"του πλήρους ιδιοκτησιακού διαχωρισμού"*, σύμφωνα με το οποίο απαγορεύεται στις επιχειρήσεις να ασκούν συγχρόνως έλεγχο στην παραγωγή/προμήθεια και, άμεσα ή έμμεσα, να ασκούν έλεγχο σε ένα διαχειριστή του συστήματος διανομής, (β) το μοντέλο του *"ανεξάρτητου διαχειριστή συστήματος"* (Independent System Operator – ISO), με βάση το οποίο οι επιχειρήσεις θα μπορούν αφενός να διατηρήσουν τις δραστηριότητες της προμήθειας και της διανομής, αλλά θα πρέπει να εξασφαλίσουν "έναν αποτελεσματικό διαχωρισμό συμφερόντων" και (γ) το μοντέλο του *"ανεξάρτητου διαχειριστή μεταφοράς"* (Independent Transmission Operator – ITO), βάσει του οποίου μία κάθετα ενοποιημένη εταιρία θα μπορεί να διατηρήσει το δίκτυο των δραστηριοτήτων της, αλλά πρέπει να διασφαλίσει "έναν αποτελεσματικό διαχωρισμό συμφερόντων" μέσω κανόνων για τις επιμέρους δραστηριότητες, τον εξοπλισμό, το προσωπικό, την ταυτότητα και τον έλεγχο συμμόρφωσης.

7 Με δεδομένη την επιλογή του μοντέλου του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Συστήματος (ΙΤΟ), ο ΑΔΕΣΜΗΕ θα πρέπει να έχει πιστοποιηθεί από τη ΡΑΕ ως Διαχειριστής του Συστήματος Ηλεκτρικής Ενέργειας έως το Μάρτιο του 2012.

8 Στη νέα θυγατρική εταιρία μεταφέρεται και εντάσσεται το σύνολο του προσωπικού του κλάδου Μεταφοράς της ΔΕΗ Α.Ε., καθώς και το προσωπικό του ΔΕΣΜΗΕ Α.Ε. που ασχολείται με τη συντήρηση, τη διαχείριση, την εκμετάλλευση και την ανάπτυξη του Συστήματος Μεταφοράς.

9 Η αμιγής συμμετοχή του Ελληνικού Δημοσίου θα προκύψει από τη μεταβίβαση του 49% των μετοχών του ΔΕΣΜΗΕ, τις οποίες σήμερα κατέχει η ΔΕΗ.

πάγιων στοιχείων του δικτύου διανομής θα παραμείνει στη ΔΕΗ, που θα έχει την υποχρέωση να χρηματοδοτεί την ανάπτυξή του, σύμφωνα με το εκάστοτε ισχύον πρόγραμμα ανάπτυξης του δικτύου.

Στην **αγορά φυσικού αερίου** οι ρυθμίσεις του νομοσχεδίου αφορούν κυρίως το διαχωρισμό των σχέσεων μεταξύ ΔΕΠΑ και ΔΕΣΦΑ, ενώ επιλέγεται και σ' αυτή την περίπτωση το μοντέλο του ανεξάρτητου διαχειριστή μεταφοράς (ΙΤΟ).

Στο πλαίσιο αυτό, ο ΔΕΣΦΑ Α.Ε. θα καταστεί αρμόδιος για τις αποφάσεις που αφορούν τους πόρους για τη λειτουργία, συντήρηση και ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΕΣΦΑ) και θα πρέπει να υποβάλει αίτημα πιστοποίησης ως διαχειριστής του ΕΣΦΑ στη ΡΑΕ. Επίσης, προβλέπεται η σύσταση Εποπτικού Οργάνου του ΔΕΣΦΑ, το οποίο θα είναι αρμόδιο για σημαντικές αποφάσεις που έχουν επίπτωση στην αξία των πάγιων στοιχείων. Τα τρία από τα επτά μέλη του δεν πρέπει να είχαν επαγγελματική σχέση με τη ΔΕΠΑ τα τελευταία τρία χρόνια. Συγχρόνως, ορίζεται και Υπεύθυνος Συμμόρφωσης, ο οποίος θα ασχολείται και με την καθημερινή δραστηριότητα του ΔΕΣΦΑ. Επιπλέον, ενσωματώνεται το άρθρο 9 της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ για ιδιοκτησιακό διαχωρισμό ανάμεσα στις εταιρίες παραγωγής-εμπορίας φυσικού αερίου και τις εταιρίες που θα διαχειρίζονται νέο (δηλ. μετά τις 3.9.2009) σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου.

Τέλος, στο νομοσχέδιο ρυθμίζονται βασικά ζητήματα προστασίας των καταναλωτών στην προμήθεια τόσο ηλεκτρικής ενέργειας όσο και φυσικού αερίου. Στόχοι είναι:

– Να επωφεληθεί ο καταναλωτής όσο το δυνατόν περισσότερο από την απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας και να έχει πρόσβαση σε πιο οικονομικές προσφορές (όσον αφορά την ενέργεια που προμηθεύεται) και σε βελτιωμένες υπηρεσίες παροχής ενέργειας.

– Να διασφαλίζονται τα δικαιώματα του καταναλωτή. Μεταξύ άλλων, οι ρυθμίσεις προβλέπουν την προστασία των καταναλωτών από καταχρηστικές συμπεριφορές των προμηθευτών, την εφαρμογή ευφυών συστημάτων μέτρησης (smart meters) που επιτρέπουν την ενεργό συμμετοχή των καταναλωτών στην αγορά ενέργειας και διασφαλίζουν την αδιάλειπτη προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας ακόμη και στην περίπτωση "αστοχίας" του συγκεκριμένου προμηθευτή. Επίσης, προβλέπεται για όλους τους προμηθευτές η υποχρέωση να παρέχουν υπηρεσίες κοινής ωφέλειας (κοινωνικό οικιακό τιμολόγιο), ορίζεται η έννοια της "ενεργειακής φτώχειας" και θεσπίζεται ο Προμηθευτής Καθολικής Υπηρεσίας (που υποχρεούται να προμηθεύει όσους καταναλωτές δεν μπορούν ή δεν ενδιαφέρονται να βρουν εναλλακτικό προμηθευτή) και προσδιορίζονται οι "ευάλωτοι καταναλωτές" (για τους οποίους θα υπάρχουν διευκολύνσεις, όπως ευκολίες πληρωμής ή απαγόρευση διακοπής σύνδεσης).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 2010

ΚΑΙ Η ΕΚΘΕΣΗ
ΤΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ ΛΟΓΙΣΤΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ.

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ..... Π 4-5

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΚΕΡΔΩΝ ..... Π 6

ΕΚΘΕΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ ΛΟΓΙΣΤΗ ..... Π 7

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ..... Π 9-14

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ..... Π 15-55

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΕΤΗΣΙΑΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ ..... Π 56

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ..... Π 57

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ 31ης ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2010
ΕΤΟΣ ΟΓΔΟΗΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ

(σε ευρώ)

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	31.12.2010	31.12.2009
1. Χρυσός και απαιτήσεις σε χρυσό	**5.005.114.533**	**3.633.315.395**
2. Απαιτήσεις σε συνάλλαγμα έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ	**1.009.983.571**	**1.108.075.094**
2.1 Απαιτήσεις έναντι του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ)	908.925.790	947.530.824
2.2 Καταθέσεις σε τράπεζες, χρεόγραφα, δάνεια και λοιπές απαιτήσεις	101.057.781	160.544.270
3. Απαιτήσεις σε συνάλλαγμα έναντι κατοίκων ζώνης ευρώ	**283.797.006**	**281.553.987**
3.1 Απαιτήσεις έναντι της γενικής κυβέρνησης	200.915.553	270.390.666
3.2 Λοιπές απαιτήσεις	82.881.453	11.163.321
4. Απαιτήσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ	**165.813**	**177.285**
4.1 Καταθέσεις σε τράπεζες, χρεόγραφα και δάνεια	165.813	177.285
4.2 Απαιτήσεις που απορρέουν από πιστωτικές διευκολύνσεις στο πλαίσιο του ΜΣΙ ΙΙ	0	0
5. Δάνεια σε ευρώ προς πιστωτικά ιδρύματα ζώνης ευρώ σχετιζόμενα με πράξεις νομισματικής πολιτικής	**97.668.800.000**	**49.655.100.000**
5.1 Πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης	18.023.000.000	2.355.000.000
5.2 Πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης	78.382.800.000	47.300.100.000
5.3 Αντιστρεπτέες πράξεις εξομάλυνσης βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας	1.263.000.000	0
6. Λοιπές απαιτήσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων ζώνης ευρώ	**71.609.150**	**72.760.162**
7. Χρεόγραφα σε ευρώ κατοίκων ζώνης ευρώ	**23.860.877.515**	**20.668.018.576**
7.1 Χρεόγραφα που διακρατούνται για σκοπούς νομισματικής πολιτικής	4.898.275.295	674.147.384
7.2 Λοιπά χρεόγραφα σε ευρώ κατοίκων ζώνης ευρώ	18.962.602.220	19.993.871.192
8. Μακροπρόθεσμες απαιτήσεις σε ευρώ έναντι της γενικής κυβέρνησης	**6.867.002.312**	**7.294.205.864**
9. Απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος	**1.600.050.638**	**1.597.874.267**
9.1 Συμμετοχή στο κεφάλαιο, τα αποθεματικά και τις προβλέψεις της ΕΚΤ	468.140.047	435.391.713
9.2 Απαιτήσεις από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ	1.131.910.591	1.131.910.591
9.3 Καθαρές απαιτήσεις που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ	0	0
9.4 Καθαρές απαιτήσεις που απορρέουν από το υπόλοιπο του λογαριασμού δοσοληψιών με το ΕΣΚΤ (TARGET2)	0	0
9.5 Λοιπές απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)	0	30.571.963
10. Στοιχεία ενεργητικού υπό τακτοποίηση	**415.701**	**2.369.833**
11. Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	**2.272.489.005**	**2.280.203.801**
11.1 Κέρματα	69.322.438	58.087.539
11.2 Ενσώματα και ασώματα πάγια στοιχεία ενεργητικού	755.550.905	763.695.749
11.3 Λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού	29.172.193	29.260.593
11.4 Διαφορές αναπροσαρμογής της αξίας πράξεων εκτός ισολογισμού σε ξένο νόμισμα	1.653.134	0
11.5 Μεταβατικοί λογαριασμοί και δεδουλευμένα έσοδα	988.458.366	1.009.094.586
11.6 Λοιπά στοιχεία	428.331.969	420.065.334
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	**138.640.305.244**	**86.593.654.264**

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΕΚΤΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ (ΤΑΞΕΩΣ)	31.12.2010	31.12.2009
1. Τίτλοι του Ελληνικού Δημοσίου από τη διαχείριση του "Κοινού Κεφαλαίου Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και Ασφαλιστικών Φορέων" σύμφωνα με τον Ν. 2469/97	22.599.433.438	20.167.881.047
2. Τίτλοι του Ελληνικού Δημοσίου και λοιπά χρεόγραφα από τη διαχείριση και θεματοφύλαξη κεφαλαίων δημόσιων οργανισμών, ασφαλιστικών φορέων και ιδιωτών	9.408.108.799	9.624.298.900
3. Περιουσιακά στοιχεία αποδεκτά από το Ευρωσύστημα ως ασφάλεια για πράξεις νομισματικής πολιτικής και παροχή ενδοημερήσιας ρευστότητας μεταξύ των Π.Ι.	162.000.732.695	77.190.735.706
4. Λοιποί λογαριασμοί τάξεως	10.870.038.657	282.506.757
ΣΥΝΟΛΟ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΤΑΞΕΩΣ	**204.878.313.589**	**107.265.422.410**

Σημειώσεις:

1 Σύμφωνα με το άρθρο 54Α του Καταστατικού της Τράπεζας, οι οικονομικές καταστάσεις καταρτίζονται με βάση τους κανόνες και τις λογιστικές αρχές που έχουν καθοριστεί από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και ισχύουν για τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ).

2 Η κλείδα κατανομής για τη συμμετοχή της Τράπεζας στο καταβεβλημένο εξ ολοκλήρου κεφάλαιο της ΕΚΤ από τις 16 Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες του Ευρωσυστήματος είναι 2,81539%.

3 Οι απαιτήσεις και οι υποχρεώσεις σε ευρώ ή συνάλλαγμα διαχωρίζονται σε απαιτήσεις/υποχρεώσεις έναντι κατοίκων ή μη κατοίκων της ζώνης του ευρώ.

(σε ευρώ)

ΠΑΘΗΤΙΚΟ	31.12.2010	31.12.2009
1. Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία	**21.748.281.800**	**20.886.044.900**
2. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων ζώνης ευρώ σχετιζόμενες με πράξεις νομισματικής πολιτικής	**10.528.376.123**	**8.008.073.640**
2.1 Τρεχούμενοι λογαριασμοί (περιλαμβανομένων των υποχρεωτικών καταθέσεων)	3.303.376.123	4.616.073.640
2.2 Διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων	7.165.000.000	3.392.000.000
2.3 Καταθέσεις προθεσμίας	60.000.000	0
3. Λοιπές υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων ζώνης ευρώ	**0**	**0**
4. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι λοιπών κατοίκων ζώνης ευρώ	**2.339.465.608**	**1.381.108.771**
4.1 Γενική κυβέρνηση	781.941.428	1.333.377.502
4.2 Λοιπές υποχρεώσεις	1.557.524.180	47.731.269
5. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ	**766.281.837**	**719.806.349**
6. Υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα έναντι κατοίκων ζώνης ευρώ	**22.321.537**	**73.079.424**
7. Υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ	**56.827**	**84.505.484**
7.1 Καταθέσεις και λοιπές υποχρεώσεις	56.827	84.505.484
7.2 Υποχρεώσεις που απορρέουν από πιστωτικές διευκολύνσεις στο πλαίσιο του ΜΣΙ ΙΙ	0	0
8. Λογαριασμός ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων του ΔΝΤ	**905.349.233**	**851.675.401**
9. Υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος	**95.054.832.880**	**49.122.200.115**
9.1 Υποχρεώσεις συνδεόμενες με γραμμάτια τα οποία καλύπτουν την έκδοση χρεογράφων από την ΕΚΤ	0	0
9.2 Καθαρές υποχρεώσεις που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ	7.921.552.125	86.137.460
9.3 Καθαρές υποχρεώσεις που απορρέουν από το υπόλοιπο του λογαριασμού δοσοληψιών με το ΕΣΚΤ (TARGET2)	87.088.090.137	49.036.062.655
9.4 Λοιπές υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)	45.190.618	0
10. Στοιχεία παθητικού υπό τακτοποίηση	**23.305.724**	**26.358.624**
11. Λοιπές υποχρεώσεις	**787.477.099**	**764.807.737**
11.1 Διαφορές αναπροσαρμογής της αξίας πράξεων εκτός ισολογισμού σε ξένο νόμισμα	1.719	191.109
11.2 Μεταβατικοί λογαριασμοί και δεδουλευμένα έξοδα	114.941.633	68.547.768
11.3 Λοιπά στοιχεία	672.533.747	696.068.860
12. Προβλέψεις	**2.385.419.686**	**1.953.462.075**
13. Λογαριασμοί αναπροσαρμογής	**3.263.692.564**	**1.917.223.958**
14. Μετοχικό Κεφάλαιο και Αποθεματικά	**815.444.326**	**805.307.786**
14.1 Μετοχικό κεφάλαιο	111.243.362	111.243.362
14.2 Τακτικό αποθεματικό	111.243.362	111.243.362
14.3 Έκτακτο αποθεματικό	84.500.000	72.500.000
14.4 Ειδικό αποθεματικό από την αναπροσαρμογή της αξίας των ακινήτων	507.247.856	509.257.925
14.5 Λοιπά ειδικά αποθεματικά	1.209.746	1.063.137
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ	**138.640.305.244**	**86.593.654.264**

4 Τα υπόλοιπα των λογαριασμών που σχετίζονται με πράξεις νομισματικής πολιτικής εμφανίζονται σε διακριτές κατηγορίες.
5 Η αξία του χρυσού έχει υπολογιστεί με βάση την τιμή σε ευρώ ανά ουγγιά χρυσού που αναφέρεται στο δελτίο τιμών της ΕΚΤ της 31 Δεκεμβρίου 2010: 1.055,418 ευρώ ανά ουγγιά, έναντι 766,347 ευρώ στις 31 Δεκεμβρίου 2009.
6 Οι απαιτήσεις και οι υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα έχουν αποτιμηθεί με βάση τις ισοτιμίες του ευρώ έναντι των ξένων νομισμάτων που αναφέρονται στο δελτίο τιμών της ΕΚΤ της 31 Δεκεμβρίου 2010.
7 Η αξία των εμπορεύσιμων χρεογράφων (εκτός αυτών που πρόκειται να διακρατηθούν μέχρι τη λήξη τους), έχει υπολογιστεί με βάση τις μέσες αγοραίες τιμές που ίσχυαν στις 31 Δεκεμβρίου 2010. Τα εμπορεύσιμα χρεόγραφα που πρόκειται να διακρατηθούν μέχρι τη λήξη τους καθώς και οι μη εμπορεύσιμοι τίτλοι αποτιμώνται στο κόστος κτήσης προσαρμοσμένο με τις υπό και τις υπέρ το άρτιο αποσβεσθείσες διαφορές και υπόκεινται σε έλεγχο απομείωσης της αξίας τους. Από τον έλεγχο που διενεργήθηκε στο τέλος της χρήσης 2010 διαπιστώθηκε ότι δε συντρέχει λόγος απομείωσης της αξίας τους.
8 Τα πάγια στοιχεία ενεργητικού αποτιμώνται στις τιμές κτήσεως εκτός από τα ακίνητα, τα οποία αποτιμώνται στις αγοραίες τιμές, όπως αυτές προσδιορίζονται από ανεξάρτητους εκτιμητές, μειωμένες κατά τις αποσβεσθείσες αξίες.
9 Η απόσβεση της αξίας των κτιρίων υπολογίζεται από τη χρήση 2005 με συντελεστή 2,5%, σύμφωνα με την εκτιμώμενη ωφέλιμη ζωή τους (40 χρόνια).
10 Στη χρήση 2010 απελευθερώθηκε επιπλέον ποσό 47 εκατ. ευρώ (πέραν των 45 εκατ. ευρώ στη χρήση 2009) από την πρόβλεψη που είχε σχηματιστεί το 2008, ύψους 149,5 εκατ. ευρώ, για την κάλυψη κινδύνων αντισυμβαλλομένων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος. Το ποσό των 47 εκατ. ευρώ μεταφέρθηκε στα έσοδα από αχρησιμοποίητες προβλέψεις.
11 Από τα κέρδη της χρήσεως 2010 ποσό 12 εκατ. ευρώ μεταφέρθηκε στο έκτακτο αποθεματικό.
12 Ορισμένα στοιχεία του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων της χρήσεως 2009 έχουν αναμορφωθεί για να είναι συγκρίσιμα με τα αντίστοιχα της χρήσεως 2010.
13 Στους λοιπούς λογαριασμούς τάξεως παρακολουθείται και η υποσχετική επιστολή ύψους 10,6 δισεκ. ευρώ (SDR 9,1 δισεκ.) που έχει εκδώσει η ελληνική κυβέρνηση για το συνολικό ποσό του δανείου που έχει λάβει από το ΔΝΤ μέχρι 31.12.2010.

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΕΩΣ 2010

(σε ευρώ)

	2010	2009
1. Καθαροί τόκοι - έσοδα	**825.890.005**	**766.668.842**
1.1 Τόκοι - έσοδα	1.741.334.930	1.432.540.058
1.2 Τόκοι - έξοδα	-915.444.925	-665.871.216
2. Καθαρό αποτέλεσμα από χρηματοοικονομικές πράξεις, αποσβέσεις και προβλέψεις για κινδύνους	**50.321.799**	**58.209.232**
2.1 Πραγματοποιηθέντα κέρδη από χρηματοοικονομικές πράξεις	50.321.799	58.209.232
2.2 Αποσβέσεις χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού και θέσεων	-21.326.568	-5.170.554
2.3 Μεταφορά από πρόβλεψη έναντι πιστωτικών κινδύνων και κινδύνων από τη διακύμανση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων και της τιμής του χρυσού	21.326.568	5.170.554
3. Καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες	**141.548.446**	**174.827.731**
3.1 Έσοδα από αμοιβές και προμήθειες	143.186.356	176.416.753
3.2 Έξοδα για αμοιβές και προμήθειες	-1.637.910	-1.589.022
4. Έσοδα από μετοχές και συμμετοχές	**12.288.700**	**66.983.496**
5. Καθαρό αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση και την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος	**1.834.971**	**53.376.709**
6. Λοιπά έσοδα	**12.630.271**	**19.410.623**
Σύνολο καθαρών εσόδων	**1.044.514.192**	**1.139.476.633**
7. Δαπάνες προσωπικού και συντάξεις	**-319.516.458**	**-332.781.100**
8. Διοικητικές δαπάνες και λοιπά έξοδα	**-48.198.051**	**-46.498.739**
9. Αποσβέσεις ενσώματων και ασώματων πάγιων στοιχείων ενεργητικού	**-13.481.729**	**-59.807.274**
10. Προβλέψεις	**-472.865.662**	**-472.228.907**
Σύνολο εξόδων	**-854.061.900**	**-911.316.020**
ΚΕΡΔΗ ΧΡΗΣΕΩΣ	**190.452.292**	**228.160.613**

Σημείωση: Στο στοιχείο 5 "Καθαρό αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση και την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος", περιλαμβάνονται ποσά που προέρχονται από την απελευθέρωση μέρους της πρόβλεψης ύψους 149.522.606 ευρώ, που είχε σχηματιστεί το 2008 έναντι κινδύνων αντισυμβαλλομένων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος. (2010: 47.025.589 ευρώ, 2009: 44.966.265 ευρώ).

ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ

(Άρθρο 71 του Καταστατικού)

(σε ευρώ)

	2010	2009
Μέρισμα 0,67 ευρώ ανά μετοχή (αριθμός μετοχών: 19.864.886)	13.309.473	13.309.473
Έκτακτο αποθεματικό	12.000.000	17.500.000
Πρόσθετο μέρισμα 0,89 ευρώ ανά μετοχή*	17.679.749	34.366.253
Φόρος μερισμάτων**	20.659.482	15.891.909
Υπόλοιπο περιερχόμενο στο Ελληνικό Δημόσιο	126.803.588	147.092.978
	190.452.292	**228.160.613**

* *Το συνολικό μικτό μέρισμα της χρήσεως 2010 ανέρχεται σε 2,60 ευρώ ανά μετοχή έναντι 3,20 ευρώ της χρήσεως 2009.*

** *Ο φόρος μερισμάτων υπολογίστηκε με συντελεστή 40% σύμφωνα με τον ισχύοντα φορολογικό νόμο 3842/23.4.2010, άρθρο 13. Σε περίπτωση τροποποίησης των ισχυουσών διατάξεων φορολόγησης των διανεμόμενων μερισμάτων πριν από την καταβολή τους, θα προσαρμοστούν αναλόγως τα ποσά του φόρου και των μερισμάτων.*

Αθήνα, 14 Μαρτίου 2011

Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΡΟΒΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ

ΧΡΗΣΤΟΣ Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Προς τους Μετόχους της ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ

Έκθεση επί των Οικονομικών Καταστάσεων

Ελέγξαμε τις συνημμένες οικονομικές καταστάσεις της ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε. (η Τράπεζα), που αποτελούνται από τον Ισολογισμό της 31 Δεκεμβρίου 2010, την κατάσταση των αποτελεσμάτων χρήσεως, τον πίνακα διάθεσης αποτελεσμάτων της χρήσεως που έληξε την ημερομηνία αυτή, καθώς και περίληψη σημαντικών λογιστικών πολιτικών και λοιπές επεξηγηματικές πληροφορίες.

Ευθύνη της Διοίκησης για τις Οικονομικές Καταστάσεις: Η Διοίκηση είναι υπεύθυνη για την κατάρτιση και εύλογη παρουσίαση αυτών των οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με τις λογιστικές αρχές που έχει καθορίσει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) όπως αυτές έχουν υιοθετηθεί από την Τράπεζα στο άρθρο 54Α του Καταστατικού της, και όσον αφορά τη μέθοδο που εφάρμοσε για το σχηματισμό προβλέψεων γενικών κινδύνων τη σημείωση 12 των οικονομικών καταστάσεων και τα Λογιστικά Πρότυπα που προδιαγράφονται από την Ελληνική Νομοθεσία, όπως και για εκείνες τις εσωτερικές δικλίδες, που η Διοίκηση καθορίζει ως απαραίτητες, ώστε να καθίσταται δυνατή η κατάρτιση οικονομικών καταστάσεων απαλλαγμένων από ουσιώδη ανακρίβεια, που οφείλεται είτε σε απάτη είτε σε λάθος.

Ευθύνη του Ελεγκτή: Η δική μας ευθύνη είναι να εκφράσουμε γνώμη επί αυτών των οικονομικών καταστάσεων με βάση τον έλεγχό μας. Διενεργήσαμε τον έλεγχό μας σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου. Τα πρότυπα αυτά απαιτούν να συμμορφωνόμαστε με κανόνες δεοντολογίας, καθώς και να σχεδιάζουμε και διενεργούμε τον έλεγχο με σκοπό την απόκτηση εύλογης διασφάλισης για το εάν οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη ανακρίβεια.

Ο έλεγχος περιλαμβάνει τη διενέργεια διαδικασιών για την απόκτηση ελεγκτικών τεκμηρίων, σχετικά με τα ποσά και τις γνωστοποιήσεις στις οικονομικές καταστάσεις. Οι επιλεγόμενες διαδικασίες βασίζονται στην κρίση του ελεγκτή περιλαμβανομένης της εκτίμησης των κινδύνων ουσιώδους ανακρίβειας των οικονομικών καταστάσεων, που οφείλεται είτε σε απάτη είτε σε λάθος. Κατά τη διενέργεια αυτών των εκτιμήσεων κινδύνου, ο ελεγκτής εξετάζει τις εσωτερικές δικλίδες που σχετίζονται με την κατάρτιση και εύλογη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων της Τράπεζας, με σκοπό το σχεδιασμό ελεγκτικών διαδικασιών κατάλληλων για τις περιστάσεις, αλλά όχι με σκοπό την έκφραση γνώμης επί της αποτελεσματικότητας των εσωτερικών δικλίδων της Τράπεζας. Ο έλεγχος περιλαμβάνει επίσης την αξιολόγηση της καταλληλότητας των λογιστικών πολιτικών που χρησιμοποιήθηκαν και του εύλογου των εκτιμήσεων που έγιναν από τη Διοίκηση, καθώς και αξιολόγηση της συνολικής παρουσίασης των οικονομικών καταστάσεων.

Πιστεύουμε ότι τα ελεγκτικά τεκμήρια που έχουμε συγκεντρώσει είναι επαρκή και κατάλληλα για τη θεμελίωση της ελεγκτικής μας γνώμης.

Από τον έλεγχο μας προέκυψε ότι στο κονδύλι του Ισολογισμού “Προβλέψεις” περιλαμβάνονται σχηματισμένες προβλέψεις για συντάξεις και λοιπές παροχές προσωπικού ύψους €1.465 εκατ. (31 Δεκεμβρίου 2009: €1.275 εκατ.), για τις οποίες δεν λάβαμε τεκμηρίωση του τρόπου υπολογισμού τους και κατά συνέπεια δεν είμαστε σε θέση να αξιολογήσουμε την επάρκειά τους.

Γνώμη: Κατά τη γνώμη μας, εκτός από τις πιθανές επιπτώσεις του θέματος που μνημονεύεται στην προηγούμενη παράγραφο, οι συνημμένες οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν εύλογα, από κάθε ουσιώδη άποψη, την οικονομική θέση της Τράπεζας κατά την 31 Δεκεμβρίου 2010 και τη χρηματοοικονομική της επίδοση για τη χρήση που έληξε την ημερομηνία αυτή σύμφωνα με τις λογιστικές αρχές που έχει καθορίσει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, όπως αυτές έχουν υιοθετηθεί από την Τράπεζα στο άρθρο 54Α του Καταστατικού της, και όσον αφορά τη μέθοδο που εφάρμοσε για το σχηματισμό προβλέψεων γενικών κινδύνων τη σημείωση 12 των οικονομικών καταστάσεων, και τα Λογιστικά Πρότυπα που προδιαγράφονται από την Ελληνική Νομοθεσία.

Αναφορά επί άλλων Νομικών και Κανονιστικών θεμάτων: Επαληθεύσαμε τη συμφωνία και την αντιστοίχηση του περιεχομένου της Έκθεσης του Διοικητή επί των αποτελεσμάτων χρήσεως του 2010 με τις συνημμένες οικονομικές καταστάσεις, στα πλαίσια των οριζόμενων από τα άρθρα 43α και 37 του Κ.Ν. 2190/1920.

Αθήνα, 14 Μαρτίου 2011

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές
Χριστόδουλος Σεφέρης (Α.Μ. ΣΟΕΛ 23 431)
Σοφία Καλομενίδου (Α.Μ. ΣΟΕΛ 13 301)
11ο ΧΛΜ Εθνικής Οδού Αθηνών-Λαμίας
144 51 Μεταμόρφωση Αττικής

Ernst & Young (Hellas) A.E.
Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές
(Α.Μ. ΣΟΕΛ 107)
ERNST & YOUNG

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Γενικές αρχές κατάρτισης των οικονομικών καταστάσεων

Οι οικονομικές καταστάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, σύμφωνα με το άρθρο 54Α του Καταστατικού της, καταρτίζονται με βάση τους κανόνες και τις λογιστικές αρχές που ισχύουν κάθε φορά για το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών, όπως καθορίζονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) (Κατευθυντήρια Γραμμή ΕΚΤ 2006/16 της 10.11.2006 και τροποποιητικές αποφάσεις της 17.12.2007 ΕΚΤ/2007/20, της 11.12.2008 ΕΚΤ/2008/21, της 17.07.2009 ΕΚΤ/2009/18, της 14.12.2009 ΕΚΤ/2009/28 και της 11.11.2010 ΕΚΤ/2010/20).

Οι κανόνες και οι αρχές αυτές βασίζονται σε γενικώς αποδεκτά διεθνή λογιστικά πρότυπα και έχουν σχεδιαστεί κατά τρόπο ώστε να λαμβάνουν υπόψη το ιδιαίτερο καθεστώς λειτουργίας των Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών (ΕθνΚΤ) του Ευρωσυστήματος.

Για τα θέματα που τυχόν δεν καλύπτονται από τους κανόνες και τις οδηγίες της ΕΚΤ ή η εφαρμογή τους δεν είναι υποχρεωτική αλλά συνιστώμενη, ακολουθούνται είτε η σύσταση της ΕΚΤ είτε οι διατάξεις του Καταστατικού της Τράπεζας και ο Ν. 2190/20 “Περί ανωνύμων εταιριών”.

Βασικές λογιστικές αρχές

Οι βασικές λογιστικές αρχές οι οποίες ισχύουν για το Ευρωσύστημα (ΕΚΤ και ΕθνΚΤ των χωρών της ζώνης του ευρώ) και κατά συνέπεια εφαρμόζονται και από την Τράπεζα της Ελλάδος είναι οι εξής:

• ***Η αρχή της διαφάνειας*** στην απεικόνιση των χρηματοοικονομικών στοιχείων της Τράπεζας, ώστε να παρουσιάζουν την πραγματική οικονομική της κατάσταση.

• ***Η αρχή της συντηρητικότητας.*** Με βάση την αρχή αυτή, τα μη πραγματοποιηθέντα κέρδη από την αποτίμηση του χρυσού, των χρηματοοικονομικών μέσων σε ξένο νόμισμα και των χρεογράφων δεν λογίζονται ως έσοδα στο λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως, αλλά μεταφέρονται απευθείας σε λογαριασμούς αναπροσαρμογής (revaluation accounts). Αντίθετα, οι μη πραγματοποιηθείσες ζημίες από αποτίμηση που προκύπτουν στο τέλος της χρήσεως, κατά το ποσό που υπερβαίνουν προηγούμενα μη πραγματοποιηθέντα κέρδη που έχουν καταγραφεί στους λογαριασμούς αναπροσαρμογής, λογίζονται ως έξοδα και μεταφέρονται στο λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως.

• ***Η αρχή της αναγνώρισης γεγονότων*** που συνέβησαν μεταξύ της ημερομηνίας κλεισίματος του ετήσιου ισολογισμού και της ημερομηνίας έγκρισης των οικονομικών καταστάσεων. Εφόσον τα γεγονότα αυτά επηρεάζουν ουσιωδώς την οικονομική κατάσταση της Τράπεζας, πραγματοποιείται προσαρμογή των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού.

• ***Η αρχή του ουσιώδους των λογιστικών γεγονότων και της μη παρέκκλισης από τους λογιστικούς κανόνες.***

• ***Η αρχή της συνεχιζόμενης δραστηριότητας.*** Οι οικονομικές καταστάσεις καταρτίζονται με βάση την αρχή της συνεχιζόμενης δραστηριότητας.

• ***Η αρχή των δεδουλευμένων στα έσοδα/έξοδα.*** Τα έσοδα και τα έξοδα αναγνωρίζονται στο οικονομικό έτος το οποίο αφορούν, ανεξάρτητα από το χρόνο είσπραξης ή πληρωμής τους.

• ***Η αρχή της συνέπειας και συγκρισιμότητας.*** Τα κριτήρια για την αποτίμηση των στοιχείων του ισολογισμού και τη λογιστικοποίηση των αποτελεσμάτων εφαρμόζονται με συνέπεια, προκειμένου να διασφαλίζεται η συγκρισιμότητα των στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις.

Μέθοδοι λογιστικής καταγραφής των συναλλαγών

• Η λογιστική καταγραφή των συναλλαγών σε ευρώ γίνεται την ημερομηνία του διακανονισμού της συναλλαγής (value date), σύμφωνα με τη μέθοδο της ταμειακής προσέγγισης.

• Για τη λογιστική καταγραφή των συναλλαγών σε ξένο νόμισμα, των χρηματοοικονομικών μέσων που είναι εκφρασμένα σε ξένο νόμισμα και των σχετικών δεδουλευμένων εσόδων/εξόδων, ακολουθείται η μέθοδος της οικονομικής προσέγγισης, σύμφωνα με την οποία:

– Την ημερομηνία συμφωνίας της συναλλαγής (transaction/trade date) γίνεται καταχώρηση του ποσού της συναλλαγής σε λογαριασμούς εκτός ισολογισμού (τάξεως).

– Την ημερομηνία διακανονισμού της συναλλαγής (settlement/value date) αντιλογίζονται οι εγγραφές στους λογαριασμούς τάξεως και γίνονται εγγραφές σε λογαριασμούς του ισολογισμού.

– Με την εφαρμογή της μεθόδου της οικονομικής προσέγγισης, η θέση κάθε ξένου νομίσματος, τα πραγματοποιηθέντα κέρδη και ζημίες που προκύπτουν από τις καθαρές πωλήσεις, καθώς και ο προσδιορισμός του μέσου κόστους επηρεάζονται από την ημερομηνία συμφωνίας της συναλλαγής.

– Οι δεδουλευμένοι τόκοι των χρηματοοικονομικών μέσων σε ξένο νόμισμα, καθώς και οι σχετικές διαφορές υπέρ ή υπό το άρτιο υπολογίζονται και λογιστικοποιούνται σε ημερήσια βάση και αντίστοιχα επηρεάζεται η συναλλαγματική θέση.

Κανόνες αποτίμησης του ισολογισμού

• Οι απαιτήσεις και υποχρεώσεις της Τράπεζας σε ξένα νομίσματα και χρυσό αποτιμώνται με βάση τις ισχύουσες ισοτιμίες την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού που αναφέρονται στο δελτίο συναλλαγματικών ισοτιμιών της ΕΚΤ.

• Τα έσοδα και τα έξοδα μετατρέπονται σε ευρώ με την ισοτιμία που ίσχυε κατά το χρόνο της συναλλαγής.

• Για το χρυσό δεν γίνεται καμία διάκριση μεταξύ των διαφορών από αναπροσαρμογή της τιμής και της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Λογιστικοποιείται μία και μόνη αποτίμηση της αξίας του χρυσού με βάση την τιμή του σε ευρώ ανά ουγγιά καθαρού χρυσού, όπως αυτή προκύπτει από τη συναλλαγματική ισοτιμία ευρώ/δολαρίου ΗΠΑ την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού.

• Η αναπροσαρμογή της αξίας των απαιτήσεων και υποχρεώσεων σε συνάλλαγμα γίνεται χωριστά κατά νόμισμα, συμπεριλαμβανομένων των εντός και εκτός ισολογισμού στοιχείων.

• Τα εμπορεύσιμα χρεόγραφα, εκτός από αυτά που πρόκειται να διακρατηθούν μέχρι τη λήξη τους, αποτιμώνται στις μέσες αγοραίες τιμές της ημερομηνίας κλεισίματος του ισολογισμού, χωριστά για κάθε τίτλο (κατά ISIN). Για τη χρήση που έληξε στις 31 Δεκεμβρίου 2010 χρησιμοποιήθηκαν οι μέσες αγοραίες τιμές της 31 Δεκεμβρίου 2010.

• Τα εμπορεύσιμα χρεόγραφα που πρόκειται να διακρατηθούν μέχρι τη λήξη τους και οι μη εμπορεύσιμοι τίτλοι αποτιμώνται στο κόστος κτήσης προσαρμοσμένο με τις αποσβεσθείσες διαφορές υπέρ ή υπό το άρτιο και υπόκεινται σε έλεγχο απομείωσης της αξίας τους.

Αναγνώριση εσόδων

• Τα πραγματοποιηθέντα κέρδη και οι πραγματοποιηθείσες ζημίες από πράξεις επί συναλλάγματος και χρεογράφων μεταφέρονται στο λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως. Τα εν λόγω

κέρδη και ζημίες υπολογίζονται με βάση το μέσο κόστος των αντίστοιχων στοιχείων κατά την ημερομηνία πραγματοποίησής τους.

• Τα μη πραγματοποιηθέντα κέρδη (κέρδη από αποτίμηση) δεν αναγνωρίζονται ως έσοδα, αλλά μεταφέρονται απευθείας σε λογαριασμούς αναπροσαρμογής (revaluation accounts).

• Οι μη πραγματοποιηθείσες ζημίες (ζημίες από αποτίμηση), κατά το ποσό που υπερβαίνουν προηγούμενα κέρδη από αποτίμηση, τα οποία έχουν καταγραφεί στον αντίστοιχο λογαριασμό αναπροσαρμογής, μεταφέρονται στο τέλος της χρήσεως στο λογαριασμό αποτελεσμάτων και δεν αντιλογίζονται έναντι νέων εξ αποτιμήσεως κερδών επόμενων χρήσεων. Επίσης, μη πραγματοποιηθείσες ζημίες που αφορούν οποιοδήποτε χρεόγραφο ή νόμισμα ή διαθέσιμα σε χρυσό δεν συμψηφίζονται με μη πραγματοποιηθέντα κέρδη από άλλα χρεόγραφα ή νομίσματα ή χρυσό. Το μέσο κόστος του χρηματοοικονομικού στοιχείου από το οποίο θα προκύψουν μη πραγματοποιηθείσες ζημίες στο τέλος του έτους προσαρμόζεται στη συναλλαγματική ισοτιμία ή στην αγοραία τιμή που ίσχυε στο τέλος του έτους.

• Οι διαφορές υπέρ ή υπό το άρτιο που προκύπτουν από αγορασθέντες τίτλους υπολογίζονται και εμφανίζονται ως τμήμα των εσόδων/εξόδων από τόκους και αποσβένονται κατά την εναπομένουσα διάρκεια ζωής των χρεογράφων.

• Οι ζημίες από απομείωση μεταφέρονται στα αποτελέσματα χρήσεως και δεν αντιλογίζονται τα επόμενα έτη, εκτός εάν η απομείωση μειώνεται και η μεταβολή αυτή μπορεί να σχετιστεί με παρατηρήσιμο γεγονός που επήλθε μετά την καταγραφή της απομείωσης για πρώτη φορά.

Πράξεις εκτός ισολογισμού

Οι προθεσμιακές πράξεις συναλλάγματος, τα προθεσμιακά σκέλη των πράξεων ανταλλαγής νομισμάτων και άλλες πράξεις επί νομισμάτων, οι οποίες συνεπάγονται την ανταλλαγή ορισμένου νομίσματος έναντι άλλου σε μελλοντική ημερομηνία, περιλαμβάνονται στις καθαρές συναλλαγματικές θέσεις, για τους σκοπούς του υπολογισμού του μέσου κόστους αγοράς και των συναλλαγματικών κερδών και ζημιών.

Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία

Η ΕΚΤ και οι 16 Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες (ΕθνΚΤ), οι οποίες συναποτελούν το Ευρωσύστημα, εκδίδουν τα τραπεζογραμμάτια ευρώ[1]. Η συνολική αξία των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ κατανέμεται στις ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος την τελευταία εργάσιμη ημέρα κάθε μήνα, σύμφωνα με την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων[2].

Επί της συνολικής αξίας τραπεζογραμματίων ευρώ σε κυκλοφορία το 8% θεωρείται πως εκδίδεται από την ΕΚΤ, ενώ το υπόλοιπο 92% κατανέμεται στις ΕθνΚΤ με βάση την κλείδα συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ. Το μερίδιο των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ που αναλογεί στην Τράπεζα της Ελλάδος απεικονίζεται στην κατάσταση του ισολογισμού στο στοιχείο 1 του παθητικού "Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία".

Η διαφορά μεταξύ της αξίας των τραπεζογραμματίων ευρώ που κατανέμεται σε κάθε ΕθνΚΤ, σύμφωνα με την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων, και της αξίας των τραπεζογραμματίων

1 Αποφάσεις της ΕΚΤ σχετικές με την έκδοση τραπεζογραμματίων ευρώ (αναδιατύπωση) ΕΚΤ/2010/29, ΕΕ L35, 9.2.2011, σελ. 26.
2 Με τον όρο "κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων" νοείται το 92% του ποσοστού με βάση το οποίο υπολογίζεται το μερίδιο συμμετοχής κάθε ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος στο καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

ευρώ που αυτή πράγματι θέτει σε κυκλοφορία, δημιουργεί "υπόλοιπα απαιτήσεων ή υποχρεώσεων εντός του Ευρωσυστήματος". Οι εν λόγω απαιτήσεις ή υποχρεώσεις, οι οποίες είναι έντοκες,[3] απεικονίζονται αντίστοιχα στα στοιχεία του ισολογισμού "Καθαρές απαιτήσεις ή υποχρεώσεις που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ".

Από το 2002 έως το 2007, τα "υπόλοιπα εντός του Ευρωσυστήματος" που δημιουργήθηκαν από την κατανομή των τραπεζογραμματίων ευρώ προσαρμόστηκαν προκειμένου να μην προκύψουν σημαντικές μεταβολές στο νομισματικό εισόδημα των ΕθνΚΤ σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια.

Τα ποσά των προσαρμογών υπολογίστηκαν αφού ελήφθησαν υπόψη οι διαφορές μεταξύ του μέσου όρου της αξίας των τραπεζογραμματίων σε κυκλοφορία κάθε ΕθνΚΤ κατά την περίοδο από τον Ιούλιο του 1999 έως και τον Ιούνιο του 2001 και του μέσου όρου της αξίας των τραπεζογραμματίων που αναλογούσαν σε καθεμιά από τις ΕθνΚΤ κατά τη διάρκεια εκείνης της περιόδου, σύμφωνα με την κλείδα κατανομής στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

Η συνεχιζόμενη έκτοτε προσαρμογή των υπολοίπων, κατά ένα πολύ μικρό ποσό, οφείλεται στις προσαρμογές που γίνονται στα υπόλοιπα των ΕθνΚΤ που εντάσσονται στο Ευρωσύστημα και οι οποίες επηρεάζουν και τα υπόλοιπα των ήδη ενταγμένων ΕθνΚΤ.

Τα έσοδα και τα έξοδα από τόκους που απορρέουν από τις εν λόγω απαιτήσεις/υποχρεώσεις εκκαθαρίζονται μέσω των λογαριασμών της ΕΚΤ και απεικονίζονται στο λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως, στο στοιχείο "καθαρά έσοδα/ έξοδα από τόκους" κάθε ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος.

Προσωρινή διανομή των εσόδων της ΕΚΤ από το εκδοτικό της δικαίωμα και το χαρτοφυλάκιο στο πλαίσιο του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων του Ευρωσυστήματος (Securities Markets Programme – SMP).

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ έχει αποφασίσει ότι τα έσοδά της που απορρέουν από το μερίδιό της (8%) επί της συνολικής αξίας των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ τα οποία εκδίδονται για λογαριασμό της (εκδοτικό δικαίωμα της ΕΚΤ), καθώς και το καθαρό έσοδο από τα χρεόγραφα που έχει αγοράσει για σκοπούς νομισματικής πολιτικής στο πλαίσιο του προγράμματος SMP (Securities Markets Programme), αποτελούν οφειλή που θα πρέπει να αποδοθεί εξολοκλήρου στις ΕθνΚΤ εντός του οικονομικού έτους το οποίο αφορούν. Η ΕΚΤ θα διανέμει τα έσοδα αυτά τον Ιανουάριο του επόμενου έτους, με τη μορφή ενδιάμεσης διανομής εσόδων.[4] Τα έσοδα της ΕΚΤ από την έκδοση τραπεζογραμματίων ευρώ θα διανέμονται εξ ολοκλήρου, εκτός εάν το Διοικητικό της Συμβούλιο αποφασίσει να μειώσει αυτό το έσοδο λόγω εξόδων της ΕΚΤ που σχετίζονται με την έκδοση και διαχείριση των τραπεζογραμματίων ευρώ. Πριν από το τέλος κάθε χρήσης το Διοικητικό Συμβούλιο αποφασίζει αν το σύνολο ή μέρος του εσόδου της ΕΚΤ από το χαρτοφυλάκιο SMP και, εφόσον είναι απαραίτητο, το σύνολο ή μέρος των εσόδων της ΕΚΤ από το εκδοτικό της δικαίωμα θα διακρατηθεί, ώστε το διανεμηθέν από αυτές τις πηγές εισόδημα να μην υπερβαίνει το συνολικό καθαρό κέρδος της ΕΚΤ για το συγκεκριμένο έτος.

3 Απόφαση της ΕΚΤ της 25ης Νοεμβρίου 2010 σχετικά με την κατανομή του νομισματικού εισοδήματος των εθνικών κεντρικών τραπεζών των συμμετεχόντων κρατών–μελών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ (αναδιατύπωση) ΕΚΤ/2010/23. ΕΕ L35, 9.2.2011, σελ. 17.

4 Απόφαση της ΕΚΤ της 25.11.2010 (ΕΚΤ/2005/11) σχετικά με τη διανομή του εισοδήματος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας από τα κυκλοφορούντα τραπεζογραμμάτια ευρώ μεταξύ των ΕθνΚΤ των συμμετεχόντων κρατών-μελών και τα χρεόγραφα που αγοράστηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων (Securities Markets Programme – SMP) (ΕΚΤ/2010/24).

Επίσης, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ μπορεί να αποφασίσει να μεταφέρει μέρος ή το σύνολο των εσόδων της ΕΚΤ από το χαρτοφυλάκιο SMP και, αν κρίνει απαραίτητο, όλο ή μέρος των εσόδων της από το εκδοτικό της δικαίωμα για την ενίσχυση της πρόβλεψης έναντι πιστωτικού κινδύνου και κινδύνων από τη διακύμανση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων και της τιμής του χρυσού.

Για τη χρήση 2010, με βάση την απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ της 16ης Δεκεμβρίου 2010 και την απόφαση ΕΚΤ/2010/24, η ΕΚΤ θα μεταφέρει το σύνολο των εσόδων της από το εκδοτικό δικαίωμα ύψους 654 εκατ. ευρώ και από το χαρτοφυλάκιο SMP ύψους 438 εκατ. ευρώ για την ενίσχυση της παραπάνω πρόβλεψης.

Υπόλοιπα εντός του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών/Υπόλοιπα εντός του Ευρωσυστήματος

Οι συναλλαγές εντός ΕΣΚΤ αφορούν διασυνοριακές συναλλαγές που πραγματοποιούνται μεταξύ δύο κεντρικών τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι συναλλαγές αυτές κατά κύριο λόγο πραγματοποιούνται μέσω του TARGET2[5] δημιουργώντας διμερή υπόλοιπα σε λογαριασμούς τηρούμενους μεταξύ των κεντρικών τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συνδέονται με το TARGET2. Αυτά τα διμερή υπόλοιπα συμψηφίζονται καθημερινά με την ΕΚΤ, ώστε κάθε ΕθνΚΤ να εμφανίζεται με μία καθαρή διμερή θέση έναντι της ΕΚΤ και μόνο. Αυτή η θέση στα βιβλία της ΕΚΤ αντιπροσωπεύει την καθαρή απαίτηση ή την υποχρέωση κάθε ΕθνΚΤ έναντι του υπόλοιπου ΕΣΚΤ.

Τα εκφρασμένα σε ευρώ ενδοσυστημικά υπόλοιπα των συμμετεχουσών στο Ευρωσύστημα ΕθνΚΤ έναντι της ΕΚΤ (εκτός από το κεφάλαιο της ΕΚΤ και τις θέσεις που προκύπτουν από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ), περιγράφονται ως ενδοσυστημικές απαιτήσεις ή υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος και εμφανίζονται στον ισολογισμό της ΕΚΤ ως μία καθαρή απαίτηση ή υποχρέωση.

Τα υπόλοιπα εντός του Ευρωσυστήματος που προκύπτουν από την κατανομή των τραπεζογραμματίων ευρώ μεταξύ των ΕθνΚΤ, περιλαμβάνονται συμψηφιστικά σε ένα στοιχείο, είτε ενεργητικού είτε παθητικού, ως “Καθαρές απαιτήσεις/υποχρεώσεις σχετιζόμενες με την κατανομή των τραπεζογραμματίων ευρώ εντός του Ευρωσυστήματος”.

Κατάσταση Ταμειακών Ροών

Λαμβάνοντας υπόψη τον ειδικό ρόλο που επιτελεί η Τράπεζα της Ελλάδος ως Κεντρική Τράπεζα της χώρας στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, η δημοσίευση κατάστασης ταμειακών ροών δεν κρίνεται σκόπιμη, καθόσον δεν θα παρέχει στους αναγνώστες των οικονομικών καταστάσεων χρήσιμες πρόσθετες πληροφορίες.

5 TARGET2: Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system (Διευρωπαϊκό Αυτοματοποιημένο Σύστημα Ταχείας Μεταφοράς Κεφαλαίων σε Συνεχή Χρόνο).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ

1. Χρυσός και απαιτήσεις σε χρυσό

Διαθέσιμα και απαιτήσεις σε χρυσό	31.12.2010	31.12.2009	Μεταβολή
Βάρος σε χιλιάδες ουγγιές	4.742	4.741	1
Βάρος σε τόνους	147,5	147,5	0
Αξία χρυσού σε εκατ. ευρώ	5.005,1	3.633,3	1.371,8

Στην παραπάνω αξία του χρυσού περιλαμβάνονται τα διαθέσιμα της Τράπεζας σε χρυσό διεθνών προδιαγραφών (3.587 χιλιάδες ουγγιές), οι απαιτήσεις της σε χρυσό (986 χιλιάδες ουγγιές) έναντι του Ελληνικού Δημοσίου, οι οποίες απορρέουν από τη συμμετοχή της Ελλάδος στο ΔΝΤ (καταβολή από την Τράπεζα στο ΔΝΤ για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου του μεριδίου συμμετοχής του σε χρυσό), καθώς και ο χρυσός και τα χρυσά νομίσματα μη διεθνών προδιαγραφών (169 χιλιάδες ουγγιές). Σημαντικό μέρος των διαθεσίμων σε χρυσό φυλάσσεται σε τράπεζες του εξωτερικού.

Η μικρή αύξηση κατά χίλιες ουγγιές που παρατηρείται αφορά αγορές χρυσού (χρυσές λίρες Αγγλίας) στις οποίες προέβη η Τράπεζα από ιδιώτες, ενώ η σημαντική αύξηση κατά 1.371,8 εκατ. ευρώ της αξίας του χρυσού σε ευρώ οφείλεται στην άνοδο της τιμής του κατά τη διάρκεια του 2010.

Το συνολικό ποσό που έχει προκύψει από την άνοδο της τιμής του χρυσού (αποτέλεσμα της σύγκρισης της αξίας του χρυσού στις 31.12.2010 με το μέσο κόστος κτήσης) ανέρχεται σε 3.259,1 εκατ. ευρώ και απεικονίζεται στο στοιχείο 13 του παθητικού "Λογαριασμοί αναπροσαρμογής". Το ποσό αυτό αφορά μη πραγματοποιηθέν κέρδος και αντιπροσωπεύει αποθεματικό ασφαλείας έναντι πιθανών μελλοντικών δυσμενών εξελίξεων στη διακύμανση της τιμής του χρυσού.

Η αποτίμηση του χρυσού γίνεται με βάση την τιμή του σε ευρώ ανά ουγγιά καθαρού χρυσού που ισχύει στο τέλος του έτους και αναφέρεται στο Δελτίο Συναλλαγματικών Ισοτιμιών Αναφοράς της ΕΚΤ. Στις 31 Δεκεμβρίου 2010 η τιμή του χρυσού ήταν 1.055,418 ευρώ ανά ουγγιά, έναντι 766,347 ευρώ στις 31 Δεκεμβρίου 2009. Η τιμή αυτή προέκυψε με βάση την ισχύουσα τιμή του χρυσού σε δολάρια ΗΠΑ στην αγορά του Λονδίνου στις 31 Δεκεμβρίου 2010, σε συνάρτηση με την ισοτιμία ευρώ/δολαρίου ΗΠΑ την ίδια ημερομηνία.

2. Απαιτήσεις σε συνάλλαγμα έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ

Στο στοιχείο αυτό περιλαμβάνονται οι απαιτήσεις σε ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα (SDRs) έναντι του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), υπόλοιπα τρεχούμενων λογαριασμών σε τράπεζες του εξωτερικού (ανταποκριτές), προθεσμιακές καταθέσεις, τοποθετήσεις σε τίτλους, καθώς και η αξία των ξένων τραπεζογραμματίων που βρίσκονται στα ταμεία της Τράπεζας.

2.1 Απαιτήσεις σε SDRs έναντι του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ)

Οι απαιτήσεις αυτές απορρέουν από τη συμμετοχή της Ελλάδος στο ΔΝΤ.

Ειδικότερα περιλαμβάνονται:

– Τα διαθέσιμα και οι καταθέσεις της Τράπεζας στο ΔΝΤ σε SDRs.

– Το μερίδιο της συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ που είναι εκφρασμένο σε SDRs. Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει χρηματοδοτήσει το Ελληνικό Δημόσιο για τη συμμετοχή του αυτή και διαχειρίζεται τις εν λόγω απαιτήσεις. Το μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ που είναι εκφρασμένο σε ευρώ (756,2 εκατ. ευρώ) εμφανίζεται στο στοιχείο 5 του παθητικού "Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ". Το συνολικό μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ (quota σε SDR και ευρώ) ανέρχεται σε 823 εκατ. SDRs και παραμένει αμετάβλητο.

Απαιτήσεις έναντι του ΔΝΤ *(σε εκατ.)*	**31.12.2010**		**31.12.2009**		**Μεταβολή**	
	SDRs	***Ευρώ***	***SDRs***	***Ευρώ***	***SDRs***	***Ευρώ***
Διαθέσιμα σε SDRs	609,1	704,8	694,2	755,7	-85,1	-50,9
Μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ σε SDRs	170,9	197,8	170,8	185,9	0,1	11,9
Ειδική άτοκη κατάθεση σε SDRs	5,4	6,3	5,4	5,9	0,0	0,4
Σύνολο	**785,4**	**908,9**	**870,4**	**947,5**	**-85,0**	**-38,6**

• Διαθέσιμα σε SDRs

Η μείωση των διαθεσίμων σε SDRs οφείλεται στην πληρωμή προμηθειών, τόκων, διαφόρων εξόδων και λοιπών επιβαρύνσεων που αφορούν τις δόσεις του δανείου του ΔΝΤ προς την Ελλάδα οι οποίες καταβλήθηκαν κατά τη διάρκεια του 2010 στο πλαίσιο του Μηχανισμού Στήριξης της χώρας μας από το ΔΝΤ και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα έξοδα αυτά πληρώθηκαν από τα παραπάνω διαθέσιμα, με αντίστοιχη χρέωση του λογαριασμού του Ελληνικού Δημοσίου σε ευρώ. Μέρος των πληρωμών αυτών αναπληρώθηκαν από αγορές SDRs που πραγματοποίησε η Τράπεζα.

Σημειώνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των διαθεσίμων σε SDRs στο ΔΝΤ προήλθαν από κατανομές SDRs του ΔΝΤ προς τη χώρα μας που έγιναν το 2009 στο πλαίσιο της γενικής κατανομής SDRs ύψους 250 δισεκ. δολαρίων ΗΠΑ προς όλες τις χώρες-μέλη του ΔΝΤ, η οποία εγκρίθηκε από το Δ.Σ. του ΔΝΤ στις 7.8.09 και τέθηκε σε ισχύ στις 28.8.09.

Σκοπός της εν λόγω κατανομής είναι η παροχή ρευστότητας στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα με την ενίσχυση των συναλλαγματικών διαθεσίμων των χωρών-μελών του ΔΝΤ και πραγματοποιήθηκε κατ' αναλογία προς τα ισχύοντα μερίδια συμμετοχής τους.

• Μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ σε SDRs (quota)

Η αύξηση του αντιτίμου σε ευρώ του εν λόγω μεριδίου οφείλεται στην αναπροσαρμογή του λόγω υποτίμησης του ευρώ έναντι του SDR το 2010.

Οι παραπάνω απαιτήσεις έναντι του ΔΝΤ αποτιμήθηκαν με την ισχύουσα στις 31 Δεκεμβρίου 2010 ισοτιμία του SDR έναντι του ευρώ, όπως αναφέρεται στο Δελτίο Συναλλαγματικών Ισοτιμιών Αναφοράς της ΕΚΤ, δηλαδή 1 SDR=1,1572 ευρώ, έναντι 1 SDR= 1,0886 ευρώ στις 31 Δεκεμβρίου 2009.

2.2 Καταθέσεις σε τράπεζες, χρεόγραφα, δάνεια και λοιπές απαιτήσεις

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται απαιτήσεις σε συνάλλαγμα έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ, οι οποίες αφορούν: προθεσμιακές καταθέσεις, υπόλοιπα τρεχούμενων λογαριασμών σε ανταποκριτές εξωτερικού, χρεόγραφα, καθώς και τα ξένα τραπεζογραμμάτια που βρίσκονται στα ταμεία της Τράπεζας.

Κατηγορίες απαιτήσεων	**31.12.2010**	**31.12.2009**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
Προθεσμιακές καταθέσεις σε τράπεζες του εξωτερικού	4,2	80,0	-75,8
Υπόλοιπα τρεχούμενων λογαριασμών σε ανταποκριτές εξωτερικού	22,7	13,2	9,5
Εμπορεύσιμοι τίτλοι (ομόλογα) οι οποίοι δεν αποτελούν πάγια επένδυση	58,0	45,8	12,2
Ξένα τραπεζογραμμάτια στα ταμεία της Τράπεζας	16,2	21,5	-5,3
Σύνολο	**101,1**	**160,5**	**-59,4**

Στις 31.12.2010 το μεγαλύτερο μέρος των παραπάνω απαιτήσεων αφορούσε τοποθετήσεις σε δολάρια ΗΠΑ.

3. Απαιτήσεις σε συνάλλαγμα έναντι κατοίκων ζώνης ευρώ

Περιλαμβάνονται απαιτήσεις έναντι του Ελληνικού Δημοσίου από χορήγηση μακροπρόθεσμων δανείων, προθεσμιακές καταθέσεις σε τράπεζες του εξωτερικού (ανταποκριτές), καθώς και απαιτήσεις από αντιστρεπτέες συναλλαγές της Τράπεζας με εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα.

3.1 Απαιτήσεις έναντι της γενικής κυβέρνησης

Στις απαιτήσεις αυτές περιλαμβάνονται:

– Τα δάνεια σε SDRs που έχει χορηγήσει η Τράπεζα προς το Ελληνικό Δημόσιο για τη συμμετοχή του στο ΔΝΤ (quota) και αφορούν το μερίδιο συμμετοχής του που είναι εκφρασμένο σε SDRs.

– Τα δάνεια σε δολάρια ΗΠΑ και το δάνειο με ρήτρα χρυσού που έχουν χορηγηθεί στο Ελληνικό Δημόσιο για τη συμμετοχή του σε διεθνείς οργανισμούς.

Το ύψος των απαιτήσεων αυτών στις 31.12.2010 ανέρχεται σε 200,9 εκατ. ευρώ έναντι 270,4 εκατ. ευρώ στις 31.12.2009. Η μείωση οφείλεται στην εξόφληση στις 6.9.2010 του μακροπρόθεσμου δανείου ύψους 75 εκατ. λιρών Αγγλίας που είχε συναφθεί με τράπεζες του εξωτερικού στις 6.9.1985 για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου και είχε εκχωρηθεί σ' αυτό. Αντίστοιχα μειώθηκαν οι υποχρεώσεις της Τράπεζας (στοιχείο 7 παθητικού "Υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ").

3.2 Λοιπές απαιτήσεις

Το υπόλοιπο στις 31.12.2010 αφορά προθεσμιακές καταθέσεις σε συνάλλαγμα σε ανταποκριτές της ζώνης του ευρώ και αντιστρεπτέες συναλλαγές σε δολάρια ΗΠΑ με εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα.

Κατηγορίες απαιτήσεων	**31.12.2010**	**31.12.2009**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
Προθεσμιακές καταθέσεις	26,8	11,2	15,6
Αντιστρεπτέες συναλλαγές με εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα	56,1	0,0	56,1
Σύνολο	**82,9**	**11,2**	**71,7**

Η σημαντική αύξηση που παρατηρείται οφείλεται στην επαναλειτουργία από το Μάιο του 2010 του προγράμματος χορήγησης ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ προς τα πιστωτικά ιδρύματα της ευρωζώνης, μέσω αντιστρεπτέων συναλλαγών και έναντι κατάθεσης επαρκών ασφαλειών αποδεκτών από το Ευρωσύστημα. Οι πράξεις αυτές γίνονται στο πλαίσιο της προσωρινής συμφωνίας ανταλλαγής νομισμάτων (swap lines) μεταξύ Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ (FED) για τη χορήγηση βραχυπρόθεσμης ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ στις χρηματοπιστωτικές αγορές.

Με βάση τη συμφωνία αυτή, η FED έχει θέσει στη διάθεση της ΕΚΤ δολάρια ΗΠΑ μέσω προσωρινής συμφωνίας ανταλλαγής νομισμάτων (πράξη swap), με σκοπό τη βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση σε δολάρια ΗΠΑ πιστωτικών ιδρυμάτων χωρών της ζώνης του ευρώ.

Ταυτόχρονα η ΕΚΤ διενεργεί πράξεις swap με τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες (ΕθνΚΤ) του Ευρωσυστήματος, οι οποίες χρησιμοποιούν τα κεφάλαια αυτά για τη διενέργεια πράξεων χορήγησης ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ σε πιστωτικά ιδρύματα χωρών της ζώνης του ευρώ μέσω αντιστρεπτέων συναλλαγών και πράξεων swap.

Στο πλαίσιο αυτό η Τράπεζα χορήγησε ρευστότητα σε δολάρια ΗΠΑ προς εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα το ύψος της οποίας στις 31.12.2010 ανερχόταν σε 56,1 εκατ. ευρώ.

4. Απαιτήσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ

4.1 Καταθέσεις σε τράπεζες, χρεόγραφα και δάνεια

Περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα έντοκων τρεχούμενων λογαριασμών σε τράπεζες εξωτερικού (υπόλοιπο 31.12.2010: 166 χιλ. ευρώ).

5. Δάνεια σε ευρώ προς πιστωτικά ιδρύματα ζώνης ευρώ σχετιζόμενα με πράξεις νομισματικής πολιτικής

Στο στοιχείο αυτό περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των λογαριασμών χορηγήσεων της Τράπεζας προς τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στις χώρες της ζώνης του ευρώ.

Η χορήγηση ρευστότητας πραγματοποιείται κυρίως μέσω πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης (διάρκειας 7 ημερών) και μέσω πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (διάρκειας

ενός μηνός και τριών μηνών) έναντι επαρκών ασφαλειών που παρέχουν οι αντισυμβαλλόμενοι με τη μορφή περιουσιακών στοιχείων αποδεκτών από το Ευρωσύστημα (εμπορεύσιμα χρεόγραφα, λοιποί τίτλοι).

Κατηγορίες πράξεων	31.12.2010	31.12.2009	Μεταβολή
	(σε εκατ. ευρώ)		
Πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης (διάρκειας 7 ημερών)	18.023,0	2.355,0	15.668,0
Πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (διάρκειας 1-3 μηνών)	78.382,8	47.300,1	31.082,7
Αντιστρεπτέες πράξεις εξομάλυνσης βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας	1.263,0	0	1.263,0
Σύνολο	**97.668,8**	**49.655,1**	**48.013,7**

Σημειώνεται ότι σύμφωνα με το άρθρο 32.4 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ, οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες που διενεργούν πράξεις της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος συμμετέχουν στα έσοδα και στις προβλέψεις έναντι κινδύνων, σύμφωνα με τα μερίδια συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

6. Λοιπές απαιτήσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων ζώνης ευρώ

Στο στοιχείο αυτό παρακολουθούνται υπόλοιπα σε τρεχούμενους λογαριασμούς σε ανταποκριτές εξωτερικού, καθώς και λοιπές απαιτήσεις.

Το ύψος αυτών των απαιτήσεων στις 31.12.2010 διαμορφώθηκε σε 71,6 εκατ. ευρώ έναντι 72,8 εκατ. ευρώ στις 31.12.2009.

7. Χρεόγραφα σε ευρώ κατοίκων ζώνης ευρώ

7.1 Χρεόγραφα που διακρατούνται για σκοπούς νομισματικής πολιτικής

Περιλαμβάνονται δύο κατηγορίες χρεογράφων:

Α) Χρεόγραφα στο πλαίσιο του προγράμματος αγοράς καλυμμένων ομολογιών (covered bonds)[6]

Η συνολική αξία των χρεογράφων που αγοράστηκαν από την Τράπεζα, στο πλαίσιο του προγράμματος αγοράς από το Ευρωσύστημα αποδεκτών καλυμμένων ομολογιών (covered bonds), ανέρχεται σε 1,6 δισεκ. ευρώ. Αφορά καλυμμένες ομολογίες σε ευρώ εκδόσεως τραπεζικών και επενδυτικών ιδρυμάτων χωρών της ζώνης του ευρώ, διάρκειας μέχρι 12 έτη.

Σημειώνεται ότι το πρόγραμμα αυτό ολοκληρώθηκε στις 30.6.2010 και η συνολική αξία των καλυμμένων ομολογιών που κατείχε το Ευρωσύστημα στις 31.12.2010 ανερχόταν σε 60,8 δισεκ. ευρώ (αξία κτήσης).

6 Απόφαση της ΕΚΤ της 2.7.2009 σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος αγοράς καλυμμένων ομολογιών (covered bonds) (ΕΚΤ/2009/16), ΕΕ L175, 4.7.2009, σελ.18.

Β) Χρεόγραφα στο πλαίσιο του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων (Securities Markets Programme - SMP)[7]

Το Δ.Σ. της ΕΚΤ αποφάσισε να θέσει σε εφαρμογή πρόγραμμα αγοράς χρεογράφων που εκδίδονται στην ευρωζώνη προκειμένου να αποκαθίσταται η εύρυθμη λειτουργία του μηχανισμού μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής στις χώρες της ζώνης του ευρώ.

Στο πλαίσιο του εν λόγω προγράμματος οι ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος και η ΕΚΤ αγόρασαν ομόλογα η αξία των οποίων στις 31.12.2010 ανερχόταν σε 73,4 δισεκ. ευρώ (αξία κτήσης).

Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει αγοράσει ομόλογα αυτής της κατηγορίας ύψους 3,3 δισεκ. ευρώ (αξία κτήσης).

Σύμφωνα με το άρθρο 32.4 του καταστατικού της ΕΚΤ τυχόν ζημίες από τα χρεόγραφα αυτά θα κατανεμηθούν εξ ολοκλήρου στις ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος κατ' αναλογία των μεριδίων συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

Τα χρεόγραφα και των δύο προγραμμάτων πρόκειται να διακρατηθούν έως τη λήξη τους, αποτιμώνται στο κόστος κτήσης, προσαρμοσμένο με τις υπό και τις υπέρ το άρτιο αποσβεσθείσες διαφορές και υπόκεινται σε έλεγχο απομείωσης της αξίας τους (impairment tests). Από τον έλεγχο που διενεργήθηκε στο τέλος της χρήσης 2010 διαπιστώθηκε ότι δεν υφίστανται αντικειμενικές αποδείξεις για απομείωση της αξίας τους.

7.2 Λοιπά χρεόγραφα σε ευρώ κατοίκων ζώνης ευρώ

Περιλαμβάνονται ομόλογα, έντοκα γραμμάτια και εμπορικά χρεόγραφα (commercial paper) σε ευρώ που έχουν εκδοθεί από κυβερνήσεις χωρών της ζώνης του ευρώ, συμπεριλαμβανομένου του Ελληνικού Δημοσίου. Πρόκειται για τα χαρτοφυλάκια που κατέχει η Τράπεζα για καθαρά επενδυτικούς σκοπούς.

Είδη χρεογράφων	**31.12.2010**	**31.12.2009**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
Εμπορεύσιμα χρεόγραφα κυβερνήσεων χωρών της ζώνης του ευρώ, εκτός αυτών που χαρακτηρίζονται ως διακρατούμενα έως τη λήξη τους			
Χρεόγραφα χωρών ζώνης ευρώ εκτός ΕΔ			
Ομόλογα	2.984,9	5.612,4	-2.627,5
Έντοκα γραμμάτια	2.383,5	6.146,5	-3.763,0
Εμπορικά χρεόγραφα (commercial paper)	67,4	248,2	-180,8
Ομόλογα χωρίς τοκομερίδιο (zero coupon)	19,9	0	19,9
Χρεόγραφα ΕΔ			
Ομόλογα	877,9	0	877,9
Έντοκα γραμμάτια	214	0	214
Εμπορικά χρεόγραφα (commercial paper)	0	49,5	-49,5
Σύνολο	**6.547,6**	**12.056,6**	**-5.509,0**

7 Απόφαση της ΕΚΤ της 14.5.2010 σχετικά με την υιοθέτηση του προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων (Securities Markets Programme-SMP) (ΕΚΤ/2009/16), ΕΕ L124, 20.5.2010, σελ. 8.

Εμπορεύσιμα χρεόγραφα διακρατούμενα έως τη λήξη τους			
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου	4.389,4	3.529,1	860,3
Έντοκα γραμμάτια Ελληνικού Δημοσίου	0	49,6	- 49,6
Κρατικά ομόλογα άλλων χωρών της ζώνης του ευρώ	8.025,6	4.358,5	3.667,1
Σύνολο	**12.415,0**	**7.937,2**	**4.477,8**
Γενικό σύνολο	**18.962,6**	**19.993,8**	**-1.031,2**

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, το μεγαλύτερο μέρος των χαρτοφυλακίων της Τράπεζας αποτελείται από χρεόγραφα που πρόκειται να διακρατηθούν έως τη λήξη τους.

Τα χρεόγραφα αυτά αποτιμήθηκαν στο κόστος κτήσης προσαρμοσμένο με τις υπό και τις υπέρ το άρτιο αποσβεσθείσες διαφορές και από τον έλεγχο απομείωσης της αξίας τους που διενεργήθηκε στο τέλος της χρήσεως 2010 διαπιστώθηκε ότι δεν υφίστανται αντικειμενικές αποδείξεις για απομείωση της αξίας τους.

Τα λοιπά χρεόγραφα αποτιμήθηκαν με τις μέσες αγοραίες τιμές της 31ης Δεκεμβρίου 2010. Τα κέρδη που προέκυψαν μεταφέρθηκαν στους λογαριασμούς αναπροσαρμογής (revaluation accounts), ενώ οι ζημίες καλύφθηκαν από την πρόβλεψη που έχει σχηματισθεί για το σκοπό αυτό.

8. Μακροπρόθεσμες απαιτήσεις σε ευρώ έναντι της γενικής κυβέρνησης

Αφορούν τα μακροπρόθεσμα δάνεια σε ευρώ που είχε χορηγήσει η Τράπεζα στο Ελληνικό Δημόσιο μέχρι 31.12.1993.

Ειδικότερα πρόκειται για:

– έντοκα δάνεια τα οποία χορηγήθηκαν στο Ελληνικό Δημόσιο μέχρι 31.12.1993,

– έντοκα δάνεια που χορήγησε η Τράπεζα στο Ελληνικό Δημόσιο στις 31.12.1993 στο πλαίσιο της ρύθμισης του υπολοίπου του λογαριασμού "Συναλλαγματικές διαφορές Ν. 1083/80",

– άτοκα δάνεια σε ευρώ που έχουν χορηγηθεί από την Τράπεζα στο Ελληνικό Δημόσιο για τη συμμετοχή του στο ΔΝΤ και αφορούν το μερίδιο συμμετοχής του που είναι εκφρασμένο σε ευρώ. Το ποσό του μεριδίου είναι κατατεθειμένο από το ΔΝΤ στην Τράπεζα και απεικονίζεται στο στοιχείο 5 του παθητικού "Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ".

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	6.867,0 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	7.294,2 εκατ. ευρώ
Μείωση	427,2 εκατ. ευρώ

Η μείωση οφείλεται στη σταδιακή εξόφληση των έντοκων δανείων.

9. Απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος

9.1 Συμμετοχή στο κεφάλαιο, τα αποθεματικά και τις προβλέψεις της ΕΚΤ

Στον παρακάτω πίνακα απεικονίζονται τα στοιχεία που αφορούν τις συμμετοχές της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο, τα αποθεματικά και τις προβλέψεις της ΕΚΤ.

Στοιχεία 31.12.2010	*(σε ποσοστά %)*	*(σε εκατ. ευρώ)*
Εγγεγραμμένο κεφάλαιο της ΕΚΤ (συμμετέχουν και οι 27 χώρες-μέλη της ΕΕ)		**10.760,7**
Κλείδα κατανομής της Τράπεζας της Ελλάδος στο εγγεγραμμένο κεφάλαιο της ΕΚΤ	1,9649	
Καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ από τις 16 ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος		**5.183,6**
Σταθμισμένη κλείδα κατανομής της Τράπεζας της Ελλάδος στο καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ από τις 16 ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος	2,81539	
Μερίδιο συμμετοχής της Τράπεζας της Ελλάδος στο εγγεγραμμένο και καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ		145,9
Συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στα αποθεματικά και τις προβλέψεις της ΕΚΤ		322,2
Συνολικό μερίδιο συμμετοχής της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο, τα αποθεματικά και τις προβλέψεις της ΕΚΤ στις 31.12.2010		**468,1**

Σύμφωνα με το άρθρο 28 του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) και της ΕΚΤ, οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες του ΕΣΚΤ είναι οι μόνοι εγγεγραμμένοι μεριδιούχοι και κάτοχοι του κεφαλαίου της ΕΚΤ.

Η εγγραφή στο κεφάλαιο της ΕΚΤ πραγματοποιείται σύμφωνα με την κλείδα κατανομής κάθε ΕθνΚΤ, η οποία ισούται με το άθροισμα του 50% του μεριδίου συμμετοχής του οικείου κράτους-μέλους στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του 50% του μεριδίου συμμετοχής του στον πληθυσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 29 παρ. 1 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ).

Η ΕΚΤ σύμφωνα με το άρθρο 28.1 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ, τον Κανονισμό του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης αριθ. 1009/2000 της 8ης Μαΐου 2000 και μετά από σχετική απόφαση του Δ.Σ. της 13.12.2010 προχώρησε σε αύξηση του εγγεγραμμένου κεφαλαίου της κατά 5 δισεκ. ευρώ από 5.760,7 εκατ. ευρώ σε 10.760,7 εκατ. ευρώ με ισχύ από τις 29 Δεκεμβρίου 2010. Οι ΕθνΚΤ των χωρών της ζώνης ευρώ θα καταβάλλουν το ποσό που αντιστοιχεί στην αύξηση του μεριδίου τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ (σύνολο 3,5 δισεκ. ευρώ) σε τρεις ισόποσες ετήσιες δόσεις. Η πρώτη δόση καταβλήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2010, και οι υπόλοιπες δύο δόσεις θα καταβληθούν στο τέλος του 2011 και 2012 αντίστοιχα.

Η αύξηση του κεφαλαίου της ΕΚΤ κρίθηκε ενδεδειγμένη λόγω της αυξημένης μεταβλητότητας των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων και της τιμής του χρυσού, καθώς και λόγω του πιστωτικού κινδύνου. Καθώς το μέγιστο ύψος των προβλέψεων και των αποθεματικών της ΕΚΤ ισούται με το ύψος του καταβεβλημένου κεφαλαίου της, η απόφαση αυτή θα δώσει τη δυνατότητα στο Διοικητικό Συμβούλιο να αυξήσει την πρόβλεψη κατά ένα ποσό ισοδύναμο προς την αύξηση του κεφαλαίου, ξεκινώντας από την κατανομή μέρους των κερδών της χρήσης 2010. Από μια πιο μακροχρόνια σκοπιά, η αύξηση του κεφαλαίου —η πρώτη γενική αύξηση μετά από 12 έτη— στηρίχθηκε επίσης στην ανάγκη να αποκτήσει επαρκή κεφαλαιακή βάση ένα χρηματοοικονομικό σύστημα που έχει αυξηθεί σημαντικά.

Στο πλαίσιο αυτό η Τράπεζα της Ελλάδος κατέβαλε στις 29 Δεκεμβρίου 2010 ποσό 32,7 εκατ. ευρώ που αντιστοιχεί στην πρώτη δόση του μεριδίου συμμετοχής της στην αύξηση του κεφαλαίου της ΕΚΤ.

Μετά την παραπάνω καταβολή το ύψος του μεριδίου συμμετοχής της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο, τα αποθεματικά και τις εξομοιούμενες με αυτά προβλέψεις της ΕΚΤ ανέρχεται σε 468,1 εκατ. ευρώ στις 31.12.2010.

Το μερίδιο συμμετοχής της Τράπεζας στο κεφάλαιο της ΕΚΤ ανέρχεται σε 145,9 εκατ. ευρώ και είναι εξ ολοκλήρου καταβεβλημένο. Αντιστοιχεί στο 2,81539% (σταθμισμένη κλείδα κατανομής) του καταβεβλημένου από τις 16 ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος κεφαλαίου της ΕΚΤ, το οποίο, μετά τις αναπροσαρμογές που έλαβαν χώρα το 2010, ανέρχεται σε 5.183,6 εκατ. ευρώ.

Το υπόλοιπο ποσό, ύψους 322,2 εκατ. ευρώ, αφορά τη συμμετοχή της Τράπεζας στα αποθεματικά και τις εξομοιούμενες με αυτά προβλέψεις της ΕΚΤ. Το ποσό αυτό έχει καταβληθεί εξ ολοκλήρου στην ΕΚΤ.

Με βάση το άρθρο 29 παρ. 3 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ, οι κλείδες κατανομής των ΕθνΚΤ για τη συμμετοχή τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ αναπροσαρμόζονται ανά πενταετία μετά την ίδρυση του ΕΣΚΤ. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 49.3 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ, το εγγεγραμμένο κεφάλαιο της ΕΚΤ αυξάνεται αυτομάτως όταν ένα νέο μέλος (χώρα) εντάσσεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η αντίστοιχη ΕθνΚΤ εντάσσεται στο ΕΣΚΤ.

9.2 Απαιτήσεις από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ

Στοιχεία 31.12.2010	*(σε ποσοστά %)*	*(σε εκατ. ευρώ)*
Συνολικά συναλλαγματικά διαθέσιμα που έχουν μεταβιβαστεί στην ΕΚΤ από τις 16 ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος		40.204,5
Σταθμισμένη κλείδα κατανομής της Τράπεζας της Ελλάδος στο καταβεβλημένο από τις 16 ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος κεφάλαιο της ΕΚΤ	2,81539	
Απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος στις 31.12.2010 από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ		**1.131,9**

Αφορούν τις απαιτήσεις της Τράπεζας που απορρέουν από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ, σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης Ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 30 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ).

Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα μεταφέρθηκαν κατ' αναλογία του μεριδίου συμμετοχής της Τράπεζας στο καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ και αφορούσαν κατά 85% δολάρια ΗΠΑ και γιεν Ιαπωνίας και κατά 15% χρυσό.

Οι απαιτήσεις αυτές είναι εκφρασμένες σε ευρώ, με βάση τις ισοτιμίες που ίσχυαν κατά το χρόνο της μεταβίβασής τους, και αποφέρουν τόκο που υπολογίζεται με το 85% του εκάστοτε οριακού επιτοκίου των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος (η διαφορά 15% αντιστοιχεί στα διαθέσιμα σε χρυσό, τα οποία έχουν μηδενικό επιτόκιο).

9.5 Λοιπές απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)

Στις 31.12.2010 το καθαρό αποτέλεσμα των λοιπών συναλλαγών της Τράπεζας της Ελλάδος με το Ευρωσύστημα αντιπροσωπεύει υποχρέωση της Τράπεζας και απεικονίζεται στο στοιχείο 9.4 του παθητικού "Λοιπές υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)".

10. Στοιχεία ενεργητικού υπό τακτοποίηση

Το υπόλοιπο στις 31.12.2010 των υπό τακτοποίηση στοιχείων του ενεργητικού ύψους 416 χιλ. ευρώ αφορούσε εισπρακτέες επιταγές που έχουν εκδοθεί από τράπεζες του εξωτερικού και δεν είχαν διακανονιστεί.

11. Λοιπά στοιχεία ενεργητικού

11.1 Κέρματα

Στο στοιχείο αυτό παρακολουθείται η αξία των κερμάτων που υπάρχουν στα ταμεία της Τράπεζας και τα οποία έχουν εκδοθεί από τις 16 χώρες της ζώνης του ευρώ.

Τα κέρματα που τίθενται σε κυκλοφορία από την Τράπεζα της Ελλάδος καταχωρούνται αντίστοιχα και σε ειδικό λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου, ο οποίος περιλαμβάνεται στο στοιχείο 4.1 του παθητικού "Γενική κυβέρνηση".

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	69,3 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	58,1 εκατ. ευρώ
Αύξηση	11,2 εκατ. ευρώ

11.2 Ενσώματα και ασώματα πάγια στοιχεία ενεργητικού

Στα πάγια στοιχεία περιλαμβάνονται τα ακίνητα (οικόπεδα, κτίρια και εγκαταστάσεις κτιρίων, κτίρια υπό κατασκευή), τα έπιπλα, τα μηχανήματα, ο ηλεκτρονικός εξοπλισμός, τα έξοδα λογισμικού. Εκτός από τα ακίνητα, τα οποία αποτιμώνται στην αγοραία αξία τους, όπως αυτή προσδιορίζεται από ανεξάρτητους εκτιμητές, τα υπόλοιπα πάγια στοιχεία αποτιμώνται στο κόστος κτήσης.

Η αξία των παγίων στις 31.12.2010 είναι μειωμένη κατά τα ποσά των αποσβέσεων που έχουν διενεργηθεί μέχρι την ημερομηνία αυτή.

Οι αποσβέσεις διενεργούνται με τη μέθοδο της σταθερής απόσβεσης για όλη τη διάρκεια της προσδοκώμενης ωφέλιμης ζωής του πάγιου στοιχείου.

Αναπόσβεστη αξία πάγιων στοιχείων				
Κατηγορίες παγίων:	**31.12.2010**	**31.12.2009**	**Μεταβολή**	**Συντελεστές απόσβεσης (%)**
	(σε εκατ. ευρώ)			
Οικόπεδα	493,8	496,2	-2,4	0
Κτίρια - εγκαταστάσεις κτιρίων	225,6	205,6	20	2,5
Κτίρια υπό κατασκευή και προκαταβολές κτήσεως παγίων	3,7	32,4	-28,7	0
Λοιπός εξοπλισμός	31	28,7	2,3	8-24
Έξοδα πολυετούς απόσβεσης (έξοδα λογισμικού κ.λπ.)	1,4	0,8	0,6	20-24
Σύνολο	**755,5**	**763,7**	**-8,2**	

11.3 Λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού

Περιλαμβάνονται οι μετοχές της εταιρίας ΔΙΑΣ (Διατραπεζικά Συστήματα Α.Ε.), η συμμετοχή στο ΤΕΚΕ (Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων), οι μετοχές της εταιρείας ΕΧΑΕ (Ελληνικά Χρηματιστήρια Α.Ε.), οι μετοχές του οργανισμού SWIFT, καθώς και οι μετοχές σε SDRs της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (BIS) που έχει στην κατοχή της η Τράπεζα.

Η αξία των παραπάνω μετοχών και συμμετοχών, οι οποίες αποτιμώνται στο κόστος κτήσης, ανέρχεται σε 29,2 εκατ. ευρώ στις 31.12.2010, μειωμένη κατά 88 χιλ. ευρώ σε σχέση με την 31.12.2009 λόγω ισόποσης επιστροφής κεφαλαίου από την ΕΧΑΕ (μειώθηκε το μετοχικό κεφάλαιο).

11.4 Διαφορές αναπροσαρμογής της αξίας πράξεων εκτός ισολογισμού σε ξένο νόμισμα

Υπόλοιπο 31.12.2010 ..... 1,7 εκατ. ευρώ

Στο στοιχείο αυτό εμφανίζεται το αποτέλεσμα που προέκυψε από την αναπροσαρμογή στο τέλος του έτους των εκκρεμών πράξεων σε ξένο νόμισμα που παρακολουθούνται σε λογαριασμούς εκτός ισολογισμού (τάξεως).

Πρόκειται για μη πραγματοποιηθέντα κέρδη ύψους 1,7 εκατ. ευρώ, τα οποία προήλθαν κυρίως από προθεσμιακές πράξεις (forward) και πράξεις ανταλλαγής νομισμάτων (swap) και καταχωρήθηκαν σε λογαριασμούς αναπροσαρμογής (revaluation accounts).

11.5 Μεταβατικοί λογαριασμοί και δεδουλευμένα έσοδα

Περιλαμβάνονται οι αγορασθέντες-δεδουλευμένοι τόκοι χρεογράφων και οι δεδουλευμένοι και μη εισπραχθέντες μέχρι 31.12.2010 πιστωτικοί τόκοι και λοιπά δεδουλευμένα έσοδα. Τα τελευταία θα εισπραχθούν το νέο οικονομικό έτος και αφορούν κυρίως τόκους χορηγηθέντων από την Τράπεζα δανείων στο πλαίσιο άσκησης της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, χρεογράφων, τοποθετήσεων σε τράπεζες, καθώς και τους τόκους που αντιστοιχούν στα συναλλαγματικά διαθέσιμα που έχουν μεταβιβαστεί στην ΕΚΤ. Επίσης περιλαμβάνεται και η αξία των τραπεζογραμματίων δραχμών ύψους 240,9 εκατ. ευρώ, τα οποία δεν είχαν προσκομιστεί μέχρι 31.12.2010 για ανταλλαγή με ευρώ και λογίζονται ως προϋπολογισμένα έσοδα.

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	988,5 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	1.009,1 εκατ. ευρώ
Μ ε ί ω σ η	20,6 εκατ. ευρώ

11.6 Λοιπά στοιχεία

Στα λοιπά στοιχεία ενεργητικού περιλαμβάνονται κυρίως τα αποθέματα του ΙΕΤΑ, τα υπόλοιπα των προσωρινών χρεωστικών λογαριασμών, καθώς και τα ανεξόφλητα υπόλοιπα των δανείων προς το προσωπικό της Τράπεζας.

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	428,3 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	420,1 εκατ. ευρώ
Α ύ ξ η σ η	8,2 εκατ. ευρώ

ΠΑΘΗΤΙΚΟ

1. Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	21.748,3 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	20.886,0 εκατ. ευρώ
Αύξηση	862,3 εκατ. ευρώ

Αφορά το μερίδιο της Τράπεζας της Ελλάδος στο σύνολο των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ, υπολογιζόμενο με βάση την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων της Τράπεζας (2,590%). Η μεταβολή οφείλεται στην αύξηση της συνολικής κυκλοφορίας τραπεζογραμματίων ευρώ σε όλες τις χώρες, εντός και εκτός ζώνης ευρώ, η οποία ανήλθε σε 839,7 δισεκ. ευρώ στις 31.12.2010, έναντι 806,4 δισεκ. ευρώ στις 31.12.2009.

(βλ. "Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία" στην ενότητα "Λογιστικές πολιτικές").

Το μέσο ύψος της κυκλοφορίας τραπεζογραμματίων ευρώ που αντιστοιχεί στην Τράπεζα της Ελλάδος, με βάση την κλείδα κατανομής, ανήλθε κατά τη διάρκεια του 2010 σε 21,1 δισεκ. ευρώ έναντι 19,8 δισεκ. ευρώ το 2009.

	31.12.2010	31.12.2009	Μεταβολή
	(σε εκατ. ευρώ)		
Αξία τραπεζογραμματίων ευρώ που πράγματι έχουν τεθεί σε κυκλοφορία από την Τράπεζα	29.669,8	20.972,2	8.697,6
Μείον:			
Υποχρέωση που απορρέει από το μερίδιο που εκδίδεται για λογαριασμό της ΕΚΤ (8% επί της συνολικής αξίας των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ επί την κλείδα συμμετοχής στο Ευρωσύστημα)	-1.891,2[8]	-1.816,3[8]	-74,9
Μείον:			
Υποχρέωση που απορρέει από την κατανομή εντός του Ευρωσυστήματος των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ	-6.030,3[8]	1.730,1[8]	-7.760,4
Αξία τραπεζογραμματίων ευρώ σε κυκλοφορία από την Τράπεζα της Ελλάδος με βάση την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων	**21.748,3**	**20.886,0**	**862,3**

8 Απεικονίζονται στο στοιχείο του παθητικού 9.2 "Καθαρές υποχρεώσεις που απορρέουν από την κατανομή εντός του Ευρωσυστήματος των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ".

2. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων ζώνης ευρώ σχετιζόμενες με πράξεις νομισματικής πολιτικής

2.1 Τρεχούμενοι λογαριασμοί (περιλαμβανομένων των υποχρεωτικών καταθέσεων)

Οι λογαριασμοί αυτοί περιέχουν τις καταθέσεις των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων στην Τράπεζα της Ελλάδος, οι οποίες χρησιμοποιούνται για την εκπλήρωση της υποχρέωσής τους για τήρηση ελάχιστων αποθεματικών στο Ευρωσύστημα και για την τακτοποίηση των μεταξύ τους πληρωμών.

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	3.303,4 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	4.616,1 εκατ. ευρώ
Μείωση	1.312,7 εκατ. ευρώ

Το μέσο υπόλοιπο των τρεχούμενων λογαριασμών των πιστωτικών ιδρυμάτων κατά τη διάρκεια του 2010 ανήλθε σε 5,1 δισεκ. ευρώ έναντι 5,3 δισεκ. ευρώ το 2009.

2.2 Διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων

Αφορά την πάγια διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων που παρέχει το Ευρωσύστημα στα πιστωτικά ιδρύματα, στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στις χώρες της ζώνης του ευρώ.

Ειδικότερα, πρόκειται για τις καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας (overnight), με προκαθορισμένο επιτόκιο, των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Τράπεζα της Ελλάδος.

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	7.165,0 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	3.392,0 εκατ. ευρώ
Αύξηση	3.773,0 εκατ. ευρώ

2.3 Καταθέσεις προθεσμίας

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	60,0 εκατ. ευρώ

Πρόκειται για αποδοχή καταθέσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων με σκοπό την απορρόφηση ρευστότητας στο πλαίσιο πράξεων εξομάλυνσης βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας.

4. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι λοιπών κατοίκων ζώνης ευρώ

4.1 Γενική κυβέρνηση

Περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των λογαριασμών καταθέσεων του Ελληνικού Δημοσίου, των δημόσιων οργανισμών και του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων.

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	781,9 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	1.333,4 εκατ. ευρώ
Μείωση	551,5 εκατ. ευρώ

Το μέσο υπόλοιπο των παραπάνω καταθέσεων μειώθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια του 2010 και ανήλθε σε 3,8 δισεκ. ευρώ έναντι 9,6 δισεκ. ευρώ το 2009.

4.2 Λοιπές υποχρεώσεις

Πρόκειται για υπόλοιπα λογαριασμών καταθέσεων διαφόρων φορέων και οργανισμών.

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	1.557,5 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	47,7 εκατ. ευρώ
Αύξηση	1.509,8 εκατ. ευρώ

Η σημαντική αύξηση που παρατηρείται αφορά την κατάθεση του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ύψους 1,5 δισεκ. ευρώ.

Η κατάθεση αυτή είναι έντοκη και τα κεφάλαια προήλθαν από το Μηχανισμό Στήριξης της Ελλάδος από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΔΝΤ. Τα συνολικά κεφάλαια του Ταμείου θα ανέλθουν, σύμφωνα με τον ιδρυτικό Νόμο 3864/2010, σε 10 δισεκ. ευρώ. Σκοπός του Ταμείου είναι η διατήρηση της σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μέσω της ενίσχυσης εφόσον απαιτηθεί, της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων.

5. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ

Περιλαμβάνονται καταθέσεις διαφόρων φορέων και οργανισμών.

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	766,3 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	719,8 εκατ. ευρώ
Αύξηση	46,5 εκατ. ευρώ

Το μεγαλύτερο μέρος των υποχρεώσεων αυτών (756,3 εκατ. ευρώ) αφορά το λογαριασμό καταθέσεων σε ευρώ που τηρεί το ΔΝΤ στην Τράπεζα και οι οποίες αντιστοιχούν στο μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ που είναι εκφρασμένο σε ευρώ (quota). Μέσω του παραπάνω λογαριασμού διενεργούνται οι συναλλαγές της Τράπεζας (εισπράξεις/πληρωμές) με τρίτες χώρες σύμφωνα με σχετικές εντολές του ΔΝΤ, στο πλαίσιο των διεθνών συναλλαγών του.

Η αύξηση που παρατηρείται οφείλεται στην αναπροσαρμογή (αύξηση) του υπολοίπου του λογαριασμού του ΔΝΤ, λόγω της υποτίμησης του ευρώ έναντι του SDR το 2010 (βλ. σχετική σημείωση στο στοιχείο 2.1 του ενεργητικού).

6. Υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα έναντι κατοίκων ζώνης ευρώ

Οι υποχρεώσεις αυτές αφορούν κυρίως έντοκες καταθέσεις δημόσιων οργανισμών σε συνάλλαγμα.

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	22,3 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	73,1 εκατ. ευρώ
Μείωση	50,8 εκατ. ευρώ

7. Υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ

7.1 Καταθέσεις και λοιπές υποχρεώσεις

Πρόκειται για άτοκες και έντοκες καταθέσεις διαφόρων φορέων και οργανισμών. Η σημαντική μεταβολή που παρατηρείται οφείλεται στην εξόφληση του μακροπρόθεσμου δανείου ύψους 75 εκατ. λιρών Αγγλίας που είχε συναφθεί στις 6.9.1985 για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου και είχε εκχωρηθεί σ' αυτό.

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	57 χιλ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	84.505 χιλ. ευρώ
Μείωση	84.448 χιλ. ευρώ

8. Λογαριασμός ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων του ΔΝΤ

Στο λογαριασμό αυτό εμφανίζονται οι υποχρεώσεις της Τράπεζας προς το ΔΝΤ από κατανομές ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων (SDRs) ύψους 782,2 εκατ. Η διάθεση του εν λόγω ποσού από το ΔΝΤ προς την Ελλάδα έγινε τμηματικά. Ποσό 103,5 εκατ. SDRs διατέθηκε από το 1970 μέχρι το 1981 και το υπόλοιπο 678,7 εκατ. SDRs το 2009. Οι κατανομές του έτους 2009 πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της γενικής κατανομής SDRs ύψους 250 δισεκ. δολαρίων ΗΠΑ προς όλες τις χώρες – μέλη του ΔΝΤ, η οποία εγκρίθηκε από το Δ.Σ. του ΔΝΤ στις 7.8.09 και τέθηκε σε ισχύ στις 28.8.09.

Σκοπός της εν λόγω κατανομής είναι η παροχή ρευστότητας στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα με την ενίσχυση των συναλλαγματικών διαθεσίμων των χωρών – μελών του ΔΝΤ και πραγματοποιήθηκε κατ' αναλογία προς τα ισχύοντα μερίδια συμμετοχής τους.

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	905,3 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	851,7 εκατ. ευρώ
Αύξηση	53,6 εκατ. ευρώ

Η αύξηση οφείλεται στην αναπροσαρμογή του υπολοίπου λόγω υποτίμησης του ευρώ έναντι του SDR το 2010.

9. Υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος

9.2 Καθαρές υποχρεώσεις που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ

Στο στοιχείο αυτό περιλαμβάνονται οι υποχρεώσεις της Τράπεζας της Ελλάδος που απορρέουν από την κατανομή εντός του Ευρωσυστήματος των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ (βλ. "Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία" στην ενότητα "Λογιστικές πολιτικές").

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	7.921,5 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	86,1 εκατ. ευρώ
Αύξηση	7.835,4 εκατ. ευρώ

Το ύψος της υποχρέωσης στις 31.12.2010 διαμορφώθηκε από τα μεγέθη:

– 1.891,2 εκατ. ευρώ αφορούν την αξία των τραπεζογραμματίων ευρώ τα οποία έχουν εκδοθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος για λογαριασμό της ΕΚΤ (ποσοστό 8% επί της συνολικής αξίας των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ εκδίδεται για λογαριασμό της ΕΚΤ). Το μερίδιο που αντιστοιχεί στην Τράπεζα υπολογίζεται σύμφωνα με το μερίδιο συμμετοχής της στο καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ. Το παραπάνω ποσό είναι αυξημένο κατά 74,9 εκατ. ευρώ σε σχέση με την 31.12.2009 (1.816,3 εκατ. ευρώ), λόγω της γενικής αύξησης των τραπεζογραμματίων ευρώ σε κυκλοφορία.

– 6.030,3 εκατ. ευρώ αφορούν το ποσό κατά το οποίο προσαρμόστηκε (μειώθηκε) η αξία των τραπεζογραμματίων ευρώ που πραγματικά έχουν τεθεί σε κυκλοφορία από την Τράπεζα, μετά την αφαίρεση του 8% υπέρ της ΕΚΤ, ώστε το μερίδιο της Τράπεζας στο σύνολο των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ (στοιχείο 1 του παθητικού) να αντιστοιχεί σ' αυτό που προκύπτει με βάση την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων.

Η σημαντική μεταβολή που σημειώθηκε στο μέγεθος αυτό (από απαίτηση 1.730,1 εκατ. ευρώ στις 31.12.2009 σε υποχρέωση 6.030,3 εκατ. ευρώ στις 31.12.2010), αντανακλά τη μεγάλη αύξηση

που σημειώθηκε στην αξία των τραπεζογραμματίων ευρώ που πραγματικά τέθηκαν σε κυκλοφορία από την Τράπεζα κατά τη διάρκεια του 2010 (βλ. Πίνακα σελ. Π27).

9.3 Καθαρές υποχρεώσεις που απορρέουν από το υπόλοιπο του λογαριασμού δοσοληψιών με το ΕΣΚΤ (TARGET2)

Πρόκειται για τις καθαρές υποχρεώσεις της Τράπεζας έναντι του ΕΣΚΤ που απορρέουν από τις διευρωπαϊκές συναλλαγές των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και τις συναλλαγές της Τράπεζας της Ελλάδος με τις λοιπές Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες του Ευρωσυστήματος, με την ΕΚΤ, καθώς και με τις κεντρικές τράπεζες των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εκτός Ευρωσυστήματος) που συμμετέχουν στο σύστημα TARGET2 (Διευρωπαϊκό Αυτοματοποιημένο Σύστημα Ταχείας Μεταφοράς Κεφαλαίων σε Συνεχή Χρόνο).

Υπόλοιπα λογαριασμού TARGET2						
31.12.2004	**31.12.2005**	**31.12.2006**	**31.12.2007**	**31.12.2008**	**31.12.2009**	**31.12.2010**
			(σε εκατ. ευρώ)			
6.545,9	7.216,8	8.183,5	10.796,6	35.348,3	49.036,1	87.088,1

Μέσα ετήσια υπόλοιπα λογαριασμού TARGET2						
2004	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
			(σε εκατ. ευρώ)			
13.363,3	12.019,0	11.762,0	9.298,0	14.650,0	37.647,0	77.022,0

Η δημιουργία των υποχρεώσεων αυτών χρονολογείται από την ημερομηνία ένταξης της Τράπεζας στο Ευρωσύστημα (1.1.2001).

Με την έναρξη της χρηματοπιστωτικής κρίσης το έτος 2008 και ιδιαίτερα κατά τα έτη 2009 και 2010, σημειώνεται σημαντική σταδιακή αύξηση του υπολοίπου του λογαριασμού λόγω των χρηματοπιστωτικών συνθηκών που επικράτησαν και των επιπτώσεών τους στις πληρωμές προς και από το εξωτερικό.

Η αύξηση του υπολοίπου του λογαριασμού δεν είχε επίπτωση στα αποτελέσματα της Τράπεζας, καθώς τα αυξημένα ποσά χρεωστικών τόκων που η Τράπεζα κατέβαλε στο Ευρωσύστημα αντισταθμίστηκαν από ίσα ποσά πιστωτικών τόκων που εισέπραξε η Τράπεζα από την παροχή ρευστότητας προς τα πιστωτικά ιδρύματα.

9.4 Λοιπές υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	45,2 εκατ. ευρώ

Η παραπάνω υποχρέωση αφορά το αρνητικό αποτέλεσμα που προέκυψε για την Τράπεζα από την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος του Ευρωσυστήματος του 2010. Το συγκεντρωθέν από την Τράπεζα νομισματικό εισόδημα ήταν μεγαλύτερο του αναλογούντος με βάση το μερίδιο συμμετοχής της στο κεφάλαιο της ΕΚΤ, ήτοι:

Συγκεντρωθέν νομισματικό εισόδημα	337,5 εκατ. ευρώ
Αναλογούν νομισματικό εισόδημα σύμφωνα με το μερίδιο συμμετοχής στο κεφάλαιο της ΕΚΤ	292,3 εκατ. ευρώ
Διαφορά	45,2 εκατ. ευρώ

Η εξέλιξη αυτή ήταν απόρροια του γεγονότος ότι η αξία των χρεογράφων του Ελληνικού Δημοσίου (με υψηλότερες αποδόσεις έναντι των λοιπών κρατικών χρεογράφων της Ευρωζώνης) που κατέχει η Τράπεζα στο πλαίσιο του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων (SMP) είναι μεγαλύτερη του μεριδίου που της αναλογεί.

10. Στοιχεία παθητικού υπό τακτοποίηση

Περιλαμβάνονται κυρίως επιταγές και εντολές πληρωτέες που δεν έχουν ακόμη διακανονιστεί, καθώς και ατακτοποίητα υπόλοιπα ενδιάμεσων λογαριασμών, συνολικού ύψους 23,3 εκατ. ευρώ.

11. Λοιπές υποχρεώσεις

11.1 Διαφορές αναπροσαρμογής της αξίας πράξεων εκτός ισολογισμού σε ξένο νόμισμα

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	1.719 ευρώ

Στο στοιχείο αυτό εμφανίζεται το αποτέλεσμα που προέκυψε από την αναπροσαρμογή στο τέλος του έτους των εκκρεμών πράξεων σε ξένο νόμισμα που παρακολουθούνται σε λογαριασμούς εκτός ισολογισμού (τάξεως).

Πρόκειται για μη πραγματοποιηθείσες ζημίες ύψους 1.719 ευρώ, οι οποίες προήλθαν από πράξεις spot, μεταφέρθηκαν στα αποτελέσματα χρήσεως και καλύφθηκαν από την πρόβλεψη που έχει σχηματισθεί για το σκοπό αυτό.

11.2 Μεταβατικοί λογαριασμοί και δεδουλευμένα έξοδα

Στους λογαριασμούς αυτούς περιλαμβάνονται οι δεδουλευμένοι και μη πληρωθέντες μέχρι 31.12.2010 χρεωστικοί τόκοι και λοιπά έξοδα. Οι τόκοι και τα έξοδα αυτά θα καταβληθούν το νέο οικονομικό έτος και αφορούν κυρίως διάφορους χρεωστικούς τόκους (επί του υπολοίπου του λογαριασμού TARGET2, των υποχρεωτικών καταθέσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων και λοιπών υποχρεώσεων).

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	114,9 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	68,5 εκατ. ευρώ
Αύξηση	46,4 εκατ. ευρώ

11.3 Λοιπά στοιχεία

Περιλαμβάνονται τα προς καταβολή κέρδη της κλειόμενης χρήσεως, ο φόρος που αναλογεί επί των μερισμάτων, λοιποί φόροι προς απόδοση, η υποχρέωση της Τράπεζας προς το Ελληνικό Δημόσιο που αφορά το μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ σε SDRs (η αντίστοιχη απαίτηση της Τράπεζας έναντι του ΔΝΤ εμφανίζεται στο στοιχείο του ενεργητικού 2.1 “Απαιτήσεις έναντι του ΔΝΤ”), καθώς και τα υπόλοιπα των προσωρινών πιστωτικών λογαριασμών και διαφόρων λογαριασμών υπέρ τρίτων (προμηθευτές κ.λπ.).

Στα λοιπά στοιχεία περιλαμβάνεται επίσης από 2.1.2003 και η αξία των τραπεζογραμματίων δραχμών που δεν έχουν ακόμη προσκομιστεί για ανταλλαγή έναντι ευρώ (καταληκτική ημερομηνία ανταλλαγής τραπεζογραμματίων δραχμών έναντι ευρώ: 1.3.2012).

Λοιπά στοιχεία παθητικού	31.12.2010	31.12.2009	Μεταβολή
	(σε εκατ. ευρώ)		
Ποσό μερισμάτων προς διανομή τρέχουσας χρήσης	31,0	47,7	-16,7
Φόρος μερισμάτων	20,7	15,9	4,8
Υπόλοιπο κερδών χρήσης περιερχόμενο στο Ελληνικό Δημόσιο	126,8	147,1	-20,3
Αξία τραπεζογραμματίων δραχμών που δεν έχουν ακόμη προσκομιστεί για ανταλλαγή έναντι ευρώ	240,9	244,0	-3,1
Υποχρέωση προς το Ελληνικό Δημόσιο (μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ σε SDRs)	197,8	185,9	11,9
Λοιπές υποχρεώσεις	55,3	55,5	-0,2
Σύνολο	**672,5**	**696,1**	**-23,6**

12. Προβλέψεις

Κατηγορίες προβλέψεων	31.12.2010	31.12.2009	Μεταβολή
	(σε εκατ. ευρώ)		
1. Ειδικές προβλέψεις για πιθανούς κινδύνους εκμετάλλευσης, έκτακτες ζημίες και επισφαλείς απαιτήσεις	150,6	149,2	1,4
2. Πρόβλεψη για την υποχρέωση της Τράπεζας κάλυψης της κοινωνικής ασφάλισης του προσωπικού της	1.464,7	1.275,4	189,3
3. Πρόβλεψη έναντι πιστωτικών κινδύνων και κινδύνων από τη διακύμανση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων και της τιμής του χρυσού	215,4	200,0	15,4
4. Πρόβλεψη έναντι κινδύνων αντισυμβαλλομένων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος	57,5	104,6	-47,1
5. Πρόβλεψη έναντι γενικών λειτουργικών κινδύνων και υποχρεώσεων (άρθρο 71 του Καταστατικού)	497,2	224,3	272,9
Σύνολο	**2.385,4**	**1.953,5**	**431,9**

Οι προβλέψεις είναι σημαντικά ενισχυμένες και έχουν διαμορφωθεί σε 2.385,4 εκατ. ευρώ.

Η πρακτική σχηματισμού υψηλών προβλέψεων και αποθεματικών ακολουθείται, σύμφωνα με την αρχή της συντηρητικότητας που χρησιμοποιείται από την ΕΚΤ και τις κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος, με στόχο να ισχυροποιηθεί η οικονομική θέση της Τράπεζας της Ελλάδος, ώστε αυτή να αντεπεξέρχεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στα καθήκοντα που της έχουν ανατεθεί.

Αναλυτικά οι προβλέψεις έχουν ως εξής:

1. Ειδικές προβλέψεις για πιθανούς κινδύνους εκμετάλλευσης, έκτακτες ζημίες και επισφαλείς απαιτήσεις

Πρόκειται για ειδικές προβλέψεις που σχηματίστηκαν για την κάλυψη πιθανών κινδύνων, ζημιών, εξόδων και υποχρεώσεων που συνδέονται άμεσα με τη λειτουργία της Τράπεζας, όπως:

– διαχειριστικά ελλείμματα,

– κάλυψη της αξίας των τραπεζογραμματίων δραχμών που ανταλλάσσονται έναντι ευρώ,

– καταβολή αποζημιώσεων σε υπαλλήλους κατά την έξοδο από την υπηρεσία,

– επισφαλείς απαιτήσεις.

Η ανάγκη σχηματισμού των παραπάνω ειδικών προβλέψεων προήλθε από πραγματικά γεγονότα, ενώ ο προσδιορισμός του ύψους των προβλέψεων έγινε μετά από εκτιμήσεις των ποσών που ενδεχομένως απαιτηθούν για την κάλυψη κινδύνων και ζημιών και των ποσών των επισφαλών απαιτήσεων που δεν θα εισπραχθούν.

2. Πρόβλεψη για την υποχρέωση της Τράπεζας κάλυψης της κοινωνικής ασφάλισης του προσωπικού της

Από την 1.1.2011 η Τράπεζα ανέλαβε και ενεργεί, σύμφωνα με τον Ν. 3863/2010 άρθρο 64, την κοινωνική ασφάλιση του προσωπικού της στους κλάδους κύριας και επικουρικής σύνταξης.

Για την κάλυψη της παραπάνω υποχρέωσης, αλλά και γενικότερα για την κάλυψη στο υπό ευρεία έννοια πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης του προσωπικού της, σχηματίστηκε η παραπάνω πρόβλεψη.

3. Πρόβλεψη έναντι πιστωτικών κινδύνων και κινδύνων από τη διακύμανση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων και της τιμής του χρυσού

Η πρόβλεψη αυτή σχηματίστηκε για την κάλυψη πιθανών μελλοντικών ζημιών από τα χαρτοφυλάκια χρεογράφων και συναλλάγματος που διαχειρίζεται η Τράπεζα.

Το ποσό της πρόβλεψης προσδιορίστηκε από ασκήσεις προσομοίωσης σε ακραίες συνθήκες (stress tests) που διενεργήθηκαν λαμβάνοντας υπόψη το ύψος των χαρτοφυλακίων χρεογράφων όπως είχε διαμορφωθεί στο τέλος της χρήσης 2010 και του χαρτοφυλακίου συναλλάγματος που πιθανόν να αποκτηθεί. Επίσης, ελήφθησαν υπόψη μεταβολές των επιτοκίων και των συναλλαγματικών ισοτιμιών σε ακραίες συνθήκες.

4. Πρόβλεψη έναντι κινδύνων αντισυμβαλλομένων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος

Σχηματίστηκε στη χρήση 2008, μετά από απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ, για την κάλυψη κινδύνων αντισυμβαλλομένων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος.

Το αρχικό ύψος της πρόβλεψης ανερχόταν σε 149,5 εκατ. ευρώ για την Τράπεζα, ενώ σε επίπεδο Ευρωσυστήματος ανερχόταν σε 5.736 εκατ. ευρώ.

Στις χρήσεις 2009 και 2010, μετά την επανεκτίμηση των ασφαλειών που έχουν ληφθεί από το Ευρωσύστημα για τη διενέργεια πράξεων νομισματικής πολιτικής και τη μείωση του σχετικού κινδύνου, απελευθερώθηκε ποσό 3.529 εκατ. ευρώ από την συνολική πρόβλεψη, η οποία διαμορφώθηκε στις 31.12.2010 σε 2.207 εκατ. ευρώ. Τα αντίστοιχα ποσά που απελευθερώθηκαν για την Τράπεζα ανήλθαν σε 45 εκατ. ευρώ το 2009 και 47 εκατ. ευρώ το 2010. Τα ποσά αυτά μεταφέρθηκαν στα έσοδα από αχρησιμοποίητες προβλέψεις.

Σημειώνεται ότι οι ΕθνΚΤ, που διενεργούν πράξεις νομισματικής πολιτικής εκ μέρους του Ευρωσυστήματος, περιλαμβανομένης και της Τράπεζας της Ελλάδος, συμμετέχουν στο νομισματικό εισόδημα και κατά συνέπεια και στις προβλέψεις έναντι κινδύνων, σύμφωνα με τα μερίδια συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

Το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει σήμερα, όσον αφορά αφενός τη χορήγηση από τα πιστωτικά ιδρύματα επαρκών και αποδεκτών από το Ευρωσύστημα περιουσιακών στοιχείων ως ασφάλεια έναντι της παροχής ρευστότητας στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής, αφετέρου τον έλεγχο των σχετικών κινδύνων, είναι επαρκές.

Η αυξημένη όμως δραστηριότητα του Ευρωσυστήματος στις αγορές χρήματος, κατά τη τελευταία κυρίως τριετία 2008-2010, προκειμένου να συμβάλλει στη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα, είχε αποτέλεσμα την έκθεση σε υψηλότερους κινδύνους, παράλληλα βέβαια με την πραγματοποίηση ικανοποιητικών εσόδων.

Στο πλαίσιο αυτό και για την κάλυψη πιθανών κινδύνων σχηματίζονται οι αναγκαίες προβλέψεις, με βάση την αρχή της συντηρητικότητας.

Ο βαθμός χρησιμοποίησης των προβλέψεων αυτών εξαρτάται από τις μελλοντικές εξελίξεις στις αγορές χρήματος.

5. Πρόβλεψη έναντι γενικών λειτουργικών κινδύνων και υποχρεώσεων (άρθρο 71 του Καταστατικού)

Η Τράπεζα και στη χρήση 2010 ακολουθώντας την πάγια πρακτική της, η οποία συνάδει με την πρακτική της ΕΚΤ και άλλων κεντρικών τραπεζών στην ευρωζώνη και λαμβάνοντας υπόψη αφενός το ύψος των υφιστάμενων αποθεματικών και προβλέψεων, αφετέρου τις γενικότερες συνθήκες στις αγορές χρήματος και κεφαλαίων, καθώς και τους κινδύνους που ενδέχεται να προκύψουν, ενίσχυσε σημαντικά την πρόβλεψη έναντι γενικών λειτουργικών κινδύνων.

Η πρόβλεψη αυτή προορίζεται να καλύψει:

- κινδύνους σε επίπεδο Ευρωσυστήματος που ενδέχεται να προκύψουν στο μέλλον κατά την εκπλήρωση του βασικού του ρόλου, που είναι η χάραξη και η άσκηση της νομισματικής πολιτικής στις χώρες της ζώνης του ευρώ,

- μελλοντικούς πιστωτικούς κινδύνους,

- λοιπούς μελλοντικούς κινδύνους και υποχρεώσεις που ενδέχεται να προκύψουν κατά την εκτέλεση των εργασιών της ως κεντρικής τράπεζας της χώρας,

- τυχόν πρόσθετες υποχρεώσεις για την κάλυψη της κοινωνικής ασφάλισης του προσωπικού της.

Η Τράπεζα επανεξετάζει σε ετήσια βάση το σύνολο των προβλέψεων και επαναπροσδιορίζει το ύψος τους μετά από αξιολόγηση των κινδύνων. Η αξιολόγηση λαμβάνει υπόψη μια σειρά παραγόντων όπως:

– το ύψος των περιουσιακών στοιχείων που ενέχουν κινδύνους,

– το βαθμό έκθεσης σε κινδύνους,

– μελέτες αξιολόγησης των κινδύνων,

– τις εξελίξεις στις αγορές χρήματος και τις γενικότερες οικονομικές συνθήκες στην ευρωζώνη και την Ελλάδα,

– τα υφιστάμενα αποθεματικά και προβλέψεις,

– τα υπόλοιπα των λογαριασμών αναπροσαρμογής (revaluation accounts)

13. Λογαριασμοί αναπροσαρμογής (revaluation accounts)

Σύμφωνα με τους κανόνες και τις λογιστικές αρχές που έχει καθορίσει η ΕΚΤ για τις τράπεζες–μέλη του ΕΣΚΤ, ιδίως την αρχή της συντηρητικότητας, τα μη πραγματοποιηθέντα κέρδη που προκύπτουν από την αποτίμηση του χρυσού, των χρηματοοικονομικών μέσων σε ξένο νόμισμα και των χρεογράφων, δεν λογίζονται ως έσοδα στο λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως, αλλά μεταφέρονται απευθείας σε λογαριασμούς αναπροσαρμογής (λειτουργούν ως αποθεματικά μόνο για τα συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία). Αντιθέτως οι ζημίες από αποτίμηση που προκύπτουν στο τέλος του έτους λογίζονται ως έξοδα και μεταφέρονται στα αποτελέσματα χρήσεως (βλ "Αναγνώριση εσόδων" στην ενότητα "Λογιστικές Πολιτικές").

Από την αποτίμηση στο τέλος της χρήσεως 2010 προέκυψαν μη πραγματοποιηθέντα κέρδη ύψους 3.263,7 εκατ. ευρώ (το μεγαλύτερο μέρος αφορά το χρυσό), τα οποία μεταφέρθηκαν στους αντίστοιχους λογαριασμούς αναπροσαρμογής (revaluation accounts) και εμφανίζονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα.

Μη πραγματοποιηθέντα κέρδη από την αποτίμηση	**31.12.2010**	**31.12.2009**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
– του συναλλάγματος	0,1	1,2	-1,1
– των χρεογράφων	4,5	21,1	-16,6
– του χρυσού	3.259,1	1.894,9	1.364,2
Σύνολο	**3.263,7**	**1.917,2**	**1.346,5**

Οι μη πραγματοποιηθείσες ζημίες, ύψους 21,3 εκατ. ευρώ, που προέκυψαν από την αποτίμηση των χρεογράφων στις 31 Δεκεμβρίου 2010, μεταφέρθηκαν στα αποτελέσματα χρήσεως και καλύφθηκαν από την πρόβλεψη που έχει σχηματιστεί για το σκοπό αυτό.

14. Μετοχικό κεφάλαιο και αποθεματικά

Υπόλοιπο στις 31.12.2010	815,4 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2009	805,3 εκατ. ευρώ
Αύξηση	10,1 εκατ. ευρώ

Η αύξηση των ιδίων κεφαλαίων κατά 10,1 εκατ. ευρώ προέκυψε ως εξής:

- Από την αύξηση κατά 12 εκατ. ευρώ του έκτακτου αποθεματικού από τα κέρδη της χρήσης 2010.

- Από την αύξηση κατά 147 χιλ. ευρώ των λοιπών ειδικών αποθεματικών (το 2010 καταχωρήθηκε η αξία διαφόρων έργων τέχνης).

- Μέρος των παραπάνω αυξήσεων αντισταθμίστηκε από τη μείωση κατά 2 εκατ. ευρώ του ειδικού αποθεματικού που έχει σχηματιστεί από την υπεραξία που προέκυψε από την αναπροσαρμογή της αξίας των ακινήτων στην εύλογη (αγοραία) αξία τους. Η μείωση οφείλεται σε τακτοποιήσεις και στη μεταφορά στα αποτελέσματα μέρους της υπεραξίας που αντιστοιχεί σε πωληθέντα ακίνητα υποκαταστημάτων που μετεξελίχθηκαν σε θυρίδες, στο πλαίσιο της αναδιοργάνωσης και των οργανωτικών προσαρμογών που γίνονται τα τελευταία χρόνια στην Τράπεζα.

Το μετοχικό κεφάλαιο και το τακτικό αποθεματικό, τα οποία είναι εξισωμένα και ανέρχονται σε 111,2 εκατ. ευρώ έκαστο, παρέμειναν αμετάβλητα.

Αναλυτικά το μετοχικό κεφάλαιο και τα αποθεματικά έχουν ως εξής:

14.1 Μετοχικό κεφάλαιο

Το μετοχικό κεφάλαιο της Τράπεζας, μετά τις αυξήσεις που έγιναν σύμφωνα με τα Ν.Δ. 413/70 και 889/71, τους Ν. 542/77 και 1249/82, την Υπουργική Απόφαση Ε. 2665/88, τον Ν. 2065/92, την Υπουργική Απόφαση 1281/30.10.96 και τις Πράξεις Υπουργικού Συμβουλίου 8/4.2.2000, 32/23.5.2002, 17/4.7.2005 και 8/10.6.2008, **ανέρχεται σε 111.243.362 ευρώ, διαιρούμενο σε 19.864.886 μετοχές ονομαστικής αξίας 5,60 ευρώ εκάστη.**

14.2 Τακτικό αποθεματικό

Το τακτικό αποθεματικό ανέρχεται σε 111.243.362 ευρώ και είναι εξισωμένο με το μετοχικό κεφάλαιο.

14.3 Έκτακτο αποθεματικό

Το έκτακτο αποθεματικό ενισχύθηκε από τα κέρδη της χρήσεως 2010 κατά 12 εκατ. ευρώ και ανήλθε σε 84,5 εκατ. ευρώ.

14.4 Ειδικό αποθεματικό από την αναπροσαρμογή της αξίας των ακινήτων

Το ειδικό αυτό αποθεματικό σχηματίστηκε από την υπεραξία που προέκυψε από την αναπροσαρμογή της λογιστικής αξίας των ακινήτων της Τράπεζας στην εύλογη (αγοραία) αξία τους, κατά τις χρήσεις 2004 και 2007, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις ανεξάρτητων εκτιμητών.

Μέρος της υπεραξίας κεφαλαιοποιήθηκε κατά τις χρήσεις 2005 και 2008 με διανομή δωρεάν μετοχών στους μετόχους, ενώ μικρό μέρος που προερχόταν από τα ακίνητα της Τράπεζας που πωλήθηκαν μεταφέρθηκε στα κέρδη της Τράπεζας κατά τις χρήσεις 2008, 2009 και 2010.

14.5 Λοιπά ειδικά αποθεματικά

Ανέρχονται σε 1,2 εκατ. ευρώ και αφορούν την αξία έργων τέχνης και πάγιων στοιχείων (κυρίως κτιρίων) τα οποία έχουν παραχωρηθεί δωρεάν στην Τράπεζα.

Γεγονότα που συνέβησαν μεταξύ της ημερομηνίας κλεισίματος του ισολογισμού και της ημερομηνίας έγκρισης των οικονομικών καταστάσεων.

Από την 1.1.2011 η Τράπεζα ανέλαβε και ενεργεί, σύμφωνα με τον Ν. 3863/2010 άρθρο 64, την κοινωνική ασφάλιση του προσωπικού της στους κλάδους κύριας και επικουρικής σύνταξης.

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΕΚΤΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ (ΤΑΞΕΩΣ)

	31.12.2010	31.12.2009	Μεταβολή
	(σε εκατ. ευρώ)		
– Τίτλοι του Ελληνικού Δημοσίου από τη διαχείριση του "Κοινού Κεφαλαίου Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και Ασφαλιστικών Φορέων" σύμφωνα με τον Ν. 2469/97	22.599,5	20.167,9	2.431,6
– Τίτλοι του Ελληνικού Δημοσίου και λοιπά χρεόγραφα από τη διαχείριση και θεματοφύλαξη κεφαλαίων δημόσιων οργανισμών, ασφαλιστικών φορέων και ιδιωτών	9.408,1	9.624,3	-216,2
– Περιουσιακά στοιχεία αποδεκτά από το Ευρωσύστημα ως ασφάλεια για πράξεις νομισματικής πολιτικής και παροχή ενδοημερήσιας ρευστότητας μεταξύ των Π.Ι[1]	162.000,7	77.190,7	84.810,0
– Λοιποί λογαριασμοί τάξεως[2]	10.870,0	282,5	10.587,5
Σύνολο	**204.878,3**	**107.265,4**	**97.612,9**

Σημειώσεις επί των λογαριασμών τάξεως

1 Η σημαντική αύξηση που παρατηρείται στην αξία των περιουσιακών στοιχείων που κατατίθενται στην Τράπεζα από τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα ως ασφάλεια έναντι χορηγηθείσης ρευστότητας, στο πλαίσιο άσκησης της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, αντανακλά τις σημαντικές παρεμβάσεις του Ευρωσυστήματος στην αγορά χρήματος, προκειμένου να συμβάλει στη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα.

2 Στους λοιπούς λογαριασμούς τάξεως παρακολουθούνται:

– η υποσχετική επιστολή (promissory note) ύψους 10,6 δισεκ. ευρώ (9,1 δισεκ. SDR), που εξέδωσε η ελληνική κυβέρνηση για το συνολικό ποσό του δανείου που έχει λάβει μέχρι 31.12.2010 από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Η υποσχετική επιστολή δεν δημιουργεί τόκους, είναι μη διαπραγματεύσιμη και φυλάσσεται στην Τράπεζα της Ελλάδος η οποία ενεργεί ως αντιπρόσωπος (fiscal agent) της Ελλάδος έναντι του ΔΝΤ.

– πράξεις forward (προθεσμιακές) και πράξεις swap που αφορούν τα χαρτοφυλάκια της Τράπεζας,

– εντολές ενέγγυων πιστώσεων προς εκτέλεση, εγγυητικές επιστολές τρίτων για εξασφάλιση καλής εκτέλεσης έργων ή συμβάσεων προμηθειών, κέρματα στην αποθήκη της Τράπεζας κ.λπ.,

– προθεσμιακές υποχρεώσεις προς την ΕΚΤ και προθεσμιακές απαιτήσεις έναντι εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων, οι οποίες δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο της χρηματοδότησης αντισυμβαλλόμενων πιστωτικών ιδρυμάτων σε δολάρια ΗΠΑ. Μέσω προσωρινών συμφωνιών ανταλλαγής νομισμάτων (swap), η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ (FED) έθεσε στη διάθεση της ΕΚΤ δολάρια ΗΠΑ. Ταυτόχρονα η ΕΚΤ διενήργησε πράξεις swap με τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες του Ευρωσυστήματος, οι οποίες χρησιμοποίησαν τα κεφάλαια αυτά για τη χορήγηση ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ έναντι ευρώ σε πιστωτικά ιδρύματα χωρών της ζώνης του ευρώ μέσω πράξεων swap.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 2010

Τα κέρδη της Τράπεζας στη χρήση 2010 ανήλθαν σε 190,4 εκατ. ευρώ, έναντι 228,2 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, σημειώνοντας μείωση κατά 16,5%.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 2010

ΕΣΟΔΑ

Τα συνολικά καθαρά έσοδα από την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, τους τόκους των χαρτοφυλακίων, τις προμήθειες και τα λοιπά έσοδα από τις εργασίες εσωτερικού και εξωτερικού διαμορφώθηκαν σε 1.044,5 εκατ. ευρώ, έναντι 1.139,5 εκατ. ευρώ στη χρήση 2009, σημειώνοντας μείωση κατά 8,3%.

Ειδικότερα:

- ***τα καθαρά έσοδα από τόκους και χρηματοοικονομικές πράξεις*** διαμορφώθηκαν σε 831,0 εκατ. ευρώ, έναντι 833,3 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, σημειώνοντας μείωση κατά 0,3%,

- ***τα καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες*** μειώθηκαν κατά 19% και διαμορφώθηκαν σε 141,5 εκατ. ευρώ, έναντι 174,8 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση,

- ***τα έσοδα από μετοχές και συμμετοχές*** μειώθηκαν κατά 54,7 εκατ. ευρώ και διαμορφώθηκαν σε 12,3 εκατ. ευρώ, έναντι 67 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, λόγω της μείωσης των διανεμόμενων κερδών από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

- Τέλος, τα έσοδα ενισχύθηκαν κατά 47 εκατ. ευρώ, έναντι 45 εκατ. ευρώ στη χρήση 2009 από ***απελευθέρωση προβλέψεων***.

ΕΞΟΔΑ

Τα συνολικά έξοδα στη χρήση 2010 μειώθηκαν κατά 57,2 εκατ. ευρώ (6,3%) και διαμορφώθηκαν σε 854,1 εκατ. ευρώ, έναντι 911,3 εκατ. ευρώ στη χρήση 2009.

Ειδικότερα:

- ***Τα γενικά λειτουργικά έξοδα της Τράπεζας πλην προβλέψεων*** (δαπάνες προσωπικού, συντάξεις, αποσβέσεις, λοιπά έξοδα) μειώθηκαν κατά 57,9 εκατ. ευρώ (13,2%) και διαμορφώθηκαν σε 381,2 εκατ. ευρώ, έναντι 439,1 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

- ***Οι προβλέψεις*** είναι σημαντικά ενισχυμένες και στη χρήση 2010 (κατά 472,9 εκατ. ευρώ) και έχουν διαμορφωθεί σε 2.385,4 εκατ. ευρώ (βλ. σχετικές σημειώσεις στο στοιχείο 12 του παθητικού).

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΕΣΟΔΩΝ – ΕΞΟΔΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΑΘΑΡΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ *(σε ευρώ)*

	2010	2009
1. ΚΑΘΑΡΟΙ ΤΟΚΟΙ-ΕΣΟΔΑ	**825.890.005**	**766.668.842**
1.1 Τόκοι-έσοδα	**1.741.334.930**	**1.432.540.058**
α. Τόκοι από δάνεια σε πιστωτικά ιδρύματα σχετιζόμενα με πράξεις νομισματικής πολιτικής	848.005.150	610.227.511
β. Τόκοι χρεογράφων που διακρατούνται για σκοπούς νομισματικής πολιτικής	166.354.434	4.654.440
γ. Τόκοι επενδυτικών χαρτοφυλακίων (εκτός ΕΔ)	331.392.453	412.355.371
δ. Τόκοι χρεογράφων Ελληνικού Δημοσίου	269.324.437	144.932.342
ε. Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων σε ευρώ από τη μεταφορά συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ	9.754.870	12.474.205
στ. Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων έναντι του Ελληνικού Δημοσίου	109.633.787	237.250.087
ζ. Τόκοι καθαρών απαιτήσεων που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ	0	5.242.040
η. Τόκοι από διαθέσιμα, καταθέσεις και συμμετοχές σε SDRs στο ΔΝΤ	2.586.032	1.118.118
θ. Τόκοι από δάνεια στο προσωπικό της Τράπεζας	4.049.137	3.795.650
ι. Λοιποί τόκοι-έσοδα	234.630	490.294
1.2 Τόκοι-έξοδα	**-915.444.925**	**-665.871.216**
α. Τόκοι και έξοδα του λογαριασμού δοσοληψιών της Τράπεζας με το ΕΣΚΤ (TARGET2)	-779.813.684	-477.111.940
β. Τόκοι καθαρών υποχρεώσεων που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ	-38.989.998	0
γ. Τόκοι λογαριασμών καταθέσεων τραπεζών από άσκηση νομισματικής πολιτικής (περιλαμβανομένων των υποχρεωτικών καταθέσεων)	-58.387.363	-74.935.187
δ. Τόκοι επί των καταθέσεων του Ελληνικού Δημοσίου	-34.896.357	-112.290.847
ε. Τόκοι καταθέσεων δημόσιων οργανισμών σε συνάλλαγμα	-134.254	-277.380
στ. Τόκοι από κατανομές ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων (SDRs) του ΔΝΤ	-2.624.273	-1.094.025
ζ. Λοιποί τόκοι-έξοδα	-598.996	-161.837
2. ΚΑΘΑΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΑΠΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ, ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ	**50.321.799**	**58.209.232**
3. ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΑΜΟΙΒΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ	**141.548.446**	**174.827.731**
4. ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΜΕΤΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ	**12.288.700**	**66.983.496**
5. ΚΑΘΑΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	**1.834.971**	**53.376.709**
6. ΛΟΙΠΑ ΕΣΟΔΑ	**12.630.271**	**19.410.623**
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΘΑΡΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	**1.044.514.192**	**1.139.476.633**

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Τα συνολικά καθαρά έσοδα της Τράπεζας στη χρήση 2010 από την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, τους τόκους των χαρτοφυλακίων, τις προμήθειες και τα λοιπά έσοδα από τις εργασίες εσωτερικού και εξωτερικού διαμορφώθηκαν σε 1.044,5 εκατ. ευρώ έναντι 1.139,5 εκατ. ευρώ στη χρήση 2009 σημειώνοντας μείωση κατά 8,3%.

Τα καθαρά έσοδα αναλύονται κατά κατηγορία και σε σύγκριση με την προηγούμενη χρήση ως εξής:

1. Καθαροί τόκοι-έσοδα

Τα καθαρά έσοδα από τόκους (τόκοι-έσοδα μείον τόκοι-έξοδα) αυξήθηκαν κατά 7,7% και ανήλθαν σε 825,9 εκατ. ευρώ, έναντι 766,7 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

Αναλυτικά οι επιμέρους κατηγορίες τόκων έχουν ως εξής:

1.1 Τόκοι-έσοδα

Αυξήθηκαν κατά 21,6% και ανήλθαν σε 1,7 δισεκ. ευρώ, έναντι 1,4 δισεκ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

Ειδικότερα:

α) Τόκοι από δάνεια σε πιστωτικά ιδρύματα σχετιζόμενα με πράξεις νομισματικής πολιτικής

Πρόκειται για τους τόκους που προέρχονται από δάνεια της Τράπεζας προς τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, μέσω των πράξεων ανοικτής αγοράς που διενεργούνται από το Ευρωσύστημα για τη χορήγηση ρευστότητας, στο πλαίσιο της άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στις χώρες της ζώνης του ευρώ.

Στη χρήση 2010, οι τόκοι της κατηγορίας αυτής αυξήθηκαν και ανήλθαν σε 848 εκατ. ευρώ, έναντι 610,2 εκατ. ευρώ το 2009. Η μεταβολή οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αύξηση της χορήγησης δανείων προς τα πιστωτικά ιδρύματα, λόγω των αυξημένων αναγκών τους για ρευστότητα που προέκυψαν εξαιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Το μέσο ύψος των χορηγηθέντων δανείων κατά τη διάρκεια του 2010 ανήλθε σε 83,4 δισεκ. ευρώ, έναντι 43,9 δισεκ. ευρώ το 2009.

Αντιθέτως, το μέσο ύψος του επιτοκίου των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος διαμορφώθηκε στο 1% καθ' όλη τη διάρκεια του 2010, έναντι 1,279% το 2009.

Τόκοι από δάνεια προς πιστωτικά ιδρύματα	2010	2009	Μεταβολή
	(σε εκατ. ευρώ)		
– από πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης	171,8	202,6	-30,8
– από πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης	672,3	407,5	264,8

– από αντιστρεπτέες πράξεις εξομάλυνσης των βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας	3,2	0,0	3,2
– από πάγια διευκόλυνση οριακής χρηματοδότησης	0,7	0,1	0,6
Σύνολο	**848,0**	**610,2**	**237,8**

β) Τόκοι χρεογράφων που διακρατούνται για σκοπούς νομισματικής πολιτικής

Ανήλθαν σε 166,4 εκατ. ευρώ (2009: 4,7 εκατ. ευρώ) και αφορούν τους τόκους των χρεογράφων που αγοράστηκαν από την Τράπεζα στο πλαίσιο του προγράμματος αγοράς από το Ευρωσύστημα αποδεκτών καλυμμένων ομολογιών πιστωτικών ιδρυμάτων (CBPP) και του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων (Securities Markets Programme-SMP). Τα προγράμματα αυτά τέθηκαν σε εφαρμογή στο πλαίσιο των παρεμβάσεων του Ευρωσυστήματος στις αγορές χρεογράφων της ευρωζώνης, προκειμένου να διασφαλιστεί η ρευστότητα και να αντιμετωπιστούν οι δυσλειτουργίες ορισμένων τμημάτων της αγοράς χρεογράφων καθώς επίσης και να αποκατασταθεί η εύρυθμη λειτουργία του μηχανισμού μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής. Η αξία των χρεογράφων αυτής της μορφής, που κατείχε η Τράπεζα στις 31.12.2010, ανερχόταν σε 4,9 δισεκ. ευρώ, έναντι 674,1 εκατ. ευρώ στις 31.12.2009.

γ) Τόκοι των επενδυτικών χαρτοφυλακίων της Τράπεζας εκτός του Ελληνικού Δημοσίου

Το μεγαλύτερο ποσό των τόκων της κατηγορίας αυτής αφορά τους τόκους χρεογράφων σε ευρώ εκδόσεως κυβερνήσεων χωρών της ζώνης του ευρώ.

Τόκοι κατά κατηγορία επενδύσεων	**2010**	**2009**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
– από χρεόγραφα	331,2	412,0	-80,8
– από προθεσμιακές καταθέσεις και τρεχούμενους λογαριασμούς	0,2	0,4	-0,2
Σύνολο	**331,4**	**412,4**	**-81,0**

Η μείωση που παρουσίασαν οι παραπάνω τόκοι αντισταθμίστηκε από την αύξηση των τόκων από τα χρεόγραφα του Ελληνικού Δημοσίου.

δ) Τόκοι χρεογράφων Ελληνικού Δημοσίου

Οι τόκοι του χαρτοφυλακίου της Τράπεζας από χρεόγραφα του Ελληνικού Δημοσίου σημείωσαν σημαντική αύξηση κατά 124,4 εκατ. ευρώ σε σχέση με την προηγούμενη χρήση (2010: 269,3 εκατ. ευρώ, 2009: 144,9 εκατ. ευρώ).

ε) Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων σε ευρώ από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ

Η κατηγορία αυτή αφορά τους τόκους επί του ισόποσου σε ευρώ των συναλλαγματικών διαθεσίμων που έχουν μεταβιβαστεί στην ΕΚΤ σύμφωνα με το άρθρο 30 του Καταστατικού του

ΕΣΚΤ. Το 2010 οι τόκοι αυτοί, οι οποίοι υπολογίζονται με το 85% του εκάστοτε διαθέσιμου οριακού επιτοκίου των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος, παρουσίασαν μείωση κατά 2,7 εκατ. ευρώ έναντι της προηγούμενης χρήσης και διαμορφώθηκαν σε 9,8 εκατ. ευρώ (2009: 12,5 εκατ. ευρώ). Η μείωση οφείλεται αποκλειστικά στη μείωση του επιτοκίου (μέσος όρος 2010: 1%, έναντι 1,279% το 2009).

στ) Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων έναντι του Ελληνικού Δημοσίου

Η κατηγορία αυτή αφορά τους τόκους επί των μακροπρόθεσμων δανείων που έχει χορηγήσει η Τράπεζα προς το Ελληνικό Δημόσιο μέχρι 31.12.1993.

Το 2010 οι τόκοι αυτοί ανήλθαν συνολικά σε 109,6 εκατ. ευρώ, σημειώνοντας μείωση κατά 127,6 εκατ. ευρώ σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2009: 237,3 εκατ. ευρώ). Η μείωση αυτή προήλθε κυρίως από τη μείωση των επιτοκίων του ευρώ (LIBOR και LIBID για καταθέσεις 12 μηνών), με τα οποία εκτοκίζονται τα δάνεια προς το Ελληνικό Δημόσιο που προήλθαν από τη ρύθμιση του υπολοίπου του λογαριασμού "Συναλλαγματικές διαφορές Ν. 1083/80" και σε μικρότερο βαθμό από τη μείωση του κεφαλαίου λόγω της σταδιακής εξόφλησης των δανείων.

ζ) Τόκοι επί των καθαρών απαιτήσεων που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ

Το υπόλοιπο των λογαριασμών μέσω των οποίων γίνεται η κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ διαμορφώθηκε το 2010 σε υποχρέωση της Τράπεζας έναντι του Ευρωσυστήματος, με συνέπεια να πληρωθούν στο Ευρωσύστημα τόκοι 39 εκατ. ευρώ (στοιχείο "β" των χρεωστικών τόκων) έναντι πιστωτικών τόκων 5,2 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

η) Τόκοι από διαθέσιμα, καταθέσεις και συμμετοχές σε SDRs στο ΔΝΤ

Διαμορφώθηκαν σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με την περυσινή χρήση (2010: 2,6 εκατ. ευρώ, 2009: 1,1 εκατ. ευρώ) και αφορούν κυρίως τους τόκους που προέρχονται από το μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ σε SDRs (quota) και από τα διαθέσιμα σε SDRs, που προέρχονται από τις κατανομές SDRs του ΔΝΤ που έλαβαν χώρα το 2009, στο πλαίσιο της γενικής κατανομής SDRs προς όλες τις χώρες-μέλη του ΔΝΤ. Στη σημαντική αύξηση των διαθεσίμων οφείλεται η αύξηση των τόκων αυτών.

θ) Τόκοι από δάνεια στο προσωπικό της Τράπεζας

Οι τόκοι αυτοί, οι οποίοι προέρχονται από δάνεια που έχουν χορηγηθεί στο προσωπικό της Τράπεζας (στεγαστικά και οικονομικών αναγκών), ανήλθαν σε 4 εκατ. ευρώ, έναντι 3,8 εκατ. ευρώ το 2009.

ι) Λοιποί τόκοι-έσοδα

Ανήλθαν σε 235 χιλ. ευρώ, έναντι 490 χιλ. ευρώ στη χρήση 2009.

1.2 Τόκοι-έξοδα

Αυξήθηκαν κατά 37,5% και ανήλθαν σε 915,4 εκατ. ευρώ, έναντι 665,9 εκατ. ευρώ το 2009.

Αναλυτικά:

α) Τόκοι και έξοδα του λογαριασμού δοσοληψιών της Τράπεζας με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (σύστημα TARGET2)

Τόκοι-έξοδα λογαριασμού TARGET2 ***(σε εκατ. ευρώ)***

2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
273,4	252,1	333,5	369,7	545,2	477,1	779,8

Οι παραπάνω τόκοι και έξοδα υπολογίζονται επί των ημερήσιων υπολοίπων του λογαριασμού δοσοληψιών της Τράπεζας της Ελλάδος με την ΕΚΤ και τις ΕθνΚΤ του ΕΣΚΤ (σύστημα TARGET2).

Η σημαντική αύξηση που παρατηρείται το 2010 οφείλεται στην αύξηση της παροχής ρευστότητας προς τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, στο πλαίσιο άσκησης της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος στις χώρες της ζώνης του ευρώ. Το μεγαλύτερο μέρος της ρευστότητας μεταφέρθηκε από τα Π.Ι. μέσω του λογαριασμού TARGET2 προς τις λοιπές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το γεγονός αυτό δεν είχε επίπτωση στα αποτελέσματα της Τράπεζας, καθόσον το ποσό των χρεωστικών τόκων που η Τράπεζα κατέβαλε στο Ευρωσύστημα επί του υπολοίπου του λογαριασμού TARGET2 αντισταθμίστηκε από ίσο ποσό πιστωτικών τόκων που εισέπραξε η Τράπεζα από την παροχή ρευστότητας προς τα πιστωτικά ιδρύματα (ως επιτόκιο εκτοκισμού εφαρμόζεται το βασικό επιτόκιο της ΕΚΤ, 1% για το 2010).

β) Τόκοι καθαρών υποχρεώσεων που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ

Ανήλθαν σε 39 εκατ. ευρώ, έναντι πιστωτικών τόκων 5,2 εκατ. ευρώ το 2009. Η εξέλιξη αυτή ήταν απόρροια του γεγονότος ότι, κατά τη διάρκεια του 2010, η αξία των τραπεζογραμματίων που πραγματικά τέθηκαν σε κυκλοφορία από την Τράπεζα ήταν μεγαλύτερη του μεριδίου που της αναλογούσε με βάση την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων. Επί της διαφοράς που προέκυψε, η οποία αντιπροσωπεύει υποχρέωση της Τράπεζας έναντι του Ευρωσυστήματος, πληρώθηκαν τόκοι 39 εκατ. ευρώ, οι οποίοι υπολογίστηκαν με το βασικό επιτόκιο της ΕΚΤ.

Ειδικότερα, οι παραπάνω τόκοι υπολογίζονται:

– επί της ενδοσυστημικής απαίτησης/υποχρέωσης που προκύπτει από την προσαρμογή του πραγματικού υπολοίπου των τραπεζογραμματίων ευρώ σε κυκλοφορία, ώστε το μερίδιο της Τράπεζας στο σύνολο των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ, μετά την αφαίρεση ποσοστού 8% υπέρ της ΕΚΤ, να αντιστοιχεί σ' αυτό που προκύπτει με βάση την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων ευρώ,

– επί της υποχρέωσης της Τράπεζας που απορρέει από την έκδοση τραπεζογραμματίων ευρώ για λογαριασμό της ΕΚΤ (ποσοστό 8% επί της συνολικής αξίας των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ εκδίδεται για λογαριασμό της ΕΚΤ),

– επί του αντισταθμιστικού ποσού εξομάλυνσης. Πρόκειται για το ποσό με το οποίο προσαρμόζονται, από το 2002, τα υπόλοιπα εντός του Ευρωσυστήματος που απορρέουν από την κατανομή των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ, προκειμένου να μην προκαλούνται σημαντικές μεταβολές του νομισματικού εισοδήματος των ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος.

Σχετικά με τα παραπάνω βλ. "Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία" στην ενότητα "Λογιστικές Πολιτικές", καθώς και τη σημείωση στο στοιχείο 9.2 του παθητικού.

γ) Τόκοι λογαριασμών καταθέσεων τραπεζών από την άσκηση νομισματικής πολιτικής (περιλαμβανομένων των υποχρεωτικών καταθέσεων)

Αφορούν κυρίως τόκους επί των υποχρεωτικών καταθέσεων (ελάχιστα υποχρεωτικά αποθεματικά) και σε μικρότερο βαθμό τόκους επί των καταθέσεων προθεσμίας και των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας (overnight) των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων στην Τράπεζα της Ελλάδος, στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στις χώρες της ζώνης του ευρώ.

Στη χρήση 2010 οι εν λόγω τόκοι παρουσίασαν μείωση κατά 16,5 εκατ. ευρώ (2010: 58,4 εκατ. ευρώ, 2009: 74,9 εκατ. ευρώ), η οποία οφείλεται αποκλειστικά στη μείωση του βασικού επιτοκίου της ΕΚΤ (το μέσο ετήσιο επιτόκιο διαμορφώθηκε σε 1%, έναντι 1,279% το 2009). Αντιθέτως, οι καταθέσεις σημείωσαν αύξηση (το μέσο ύψος των καταθέσεων ανήλθε σε 7,6 δισεκ. ευρώ κατά τη διάρκεια του 2010, έναντι 6,7 δισεκ. ευρώ το 2009).

δ) Τόκοι επί των καταθέσεων του Ελληνικού Δημοσίου

Μειώθηκαν κατά 68,9% σε 34,9 εκατ. ευρώ, έναντι 112,3 εκατ. ευρώ το 2009, λόγω της μείωσης του επιτοκίου και των καταθέσεων.

Το μέσο ημερήσιο υπόλοιπο των συνολικών διαθεσίμων του Ελληνικού Δημοσίου στην Τράπεζα ανήλθε σε 3,5 δισεκ. ευρώ κατά τη διάρκεια του 2010, έναντι 9,6 δισεκ. ευρώ το 2009, ενώ το μέσο επιτόκιο διαμορφώθηκε σε 0,99%, έναντι 1,27% το 2009.

Το μεγαλύτερο μέρος των τόκων αυτών αφορά τους τόκους που καταβλήθηκαν επί των προθεσμιακών καταθέσεων που διατηρούσε το Ελληνικό Δημόσιο στην Τράπεζα μετά την αναθεώρηση της οικείας Σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Τράπεζας, με την οποία συμφωνήθηκε ότι από 29.1.2008 θα καταβάλλεται τόκος και επί του ημερήσιου υπολοίπου καταθέσεων του Ελληνικού Δημοσίου άνω των 2 δισεκ. ευρώ, το οποίο, μετά από ειδική συμφωνία μεταξύ των δύο αντισυμβαλλόμενων, κατατίθεται στη Τράπεζα με τη μορφή προθεσμιακών καταθέσεων.

Σημειώνεται ότι οι τόκοι που καταβάλλονται επί των προθεσμιακών καταθέσεων του Ελληνικού Δημοσίου αντισταθμίζονται από αντίστοιχη μείωση των τόκων που καταβάλλονται επί του υπολοίπου του λογαριασμού TARGET2. Αυτό συμβαίνει επειδή τα κεφάλαια που το Ελληνικό Δημόσιο τοποθετεί προθεσμιακά στην Τράπεζα προέρχονται από τα διαθέσιμα που τηρεί στις εμπορικές τράπεζες οι οποίες, προκειμένου να καλύψουν την απόσυρση των κεφαλαίων αυτών, μεταφέρουν μέσω TARGET2 ισόποσα κεφάλαια από τις τοποθετήσεις τους στο εξωτερικό.

ε) Τόκοι καταθέσεων δημόσιων οργανισμών σε συνάλλαγμα

Μειώθηκαν σημαντικά σε 134 χιλ. ευρώ, έναντι 277 χιλ. ευρώ το 2009, λόγω της σημαντικής μείωσης των καταθέσεων.

στ) Τόκοι από κατανομές ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων (SDRs) του ΔΝΤ

Οι τόκοι επί των υποχρεώσεων της Τράπεζας από τις κατανομές ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων (SDRs) του ΔΝΤ σημείωσαν αύξηση κατά 1,5 εκατ. ευρώ (2010: 2,6 εκατ. ευρώ, 2009: 1,1 εκατ.

ευρώ), λόγω της σημαντικής αύξησης των κατανομών SDRs ύψους 678,7 εκατ. που χορήγησε το ΔΝΤ το Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο του 2009 προς τη χώρα μας, στο πλαίσιο της παροχής ρευστότητας στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα για την ενίσχυση των συναλλαγματικών διαθεσίμων των χωρών-μελών του.

ζ) Λοιποί τόκοι-έξοδα

Αυξήθηκαν σε 599 χιλ. ευρώ έναντι 162 χιλ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

2. Καθαρό αποτέλεσμα από χρηματοοικονομικές πράξεις, αποσβέσεις και προβλέψεις για κινδύνους

Το καθαρό αποτέλεσμα από χρηματοοικονομικές πράξεις στη χρήση 2010 μειώθηκε κατά 7,9 εκατ. ευρώ και διαμορφώθηκε σε 50,3 εκατ. ευρώ, έναντι 58,2 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

Αναλυτικά το αποτέλεσμα αυτό προέκυψε ως εξής:

2.1 Πραγματοποιηθέντα κέρδη από χρηματοοικονομικές πράξεις	**2010**	**2009**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
– από πράξεις επί συναλλάγματος	11,0	8,4	2,6
– από πράξεις επί χρεογράφων	20,8	44,5	-23,7
– από συναλλαγματικές διαφορές λόγω μεταβολών της σχέσης ευρώ/SDR	-1,7	0,3	-2
– από αγοραπωλησίες χρυσών νομισμάτων	20,2	5,0	15,2
Σύνολο	**50,3**	**58,2**	**-7,9**
2.2 Αποσβέσεις χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού και θέσεων (μη πραγματοποιηθείσες ζημίες)			
– από την αποτίμηση του συναλλάγματος	0,0	-0,4	-0,4
– από την αποτίμηση των χρεογράφων	-21,3	-4,8	16,5
Σύνολο	**-21,3**	**-5,2**	**16,1**
2.3 Μεταφορά από πρόβλεψη έναντι πιστωτικών κινδύνων και κινδύνων από τη διακύμανη των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων και της τιμής του χρυσού	**21,3**	**5,2**	**16,1**
Γενικό σύνολο	**50,3**	**58,2**	**-7,9**

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, η μείωση κατά 7,9 εκατ. ευρώ του καθαρού αποτελέσματος από χρηματοοικονομικές πράξεις οφείλεται κυρίως στα μειωμένα κέρδη από τις πράξεις επί χρεογράφων (μειώθηκαν κατά 23,7 εκατ. ευρώ) τα οποία αντισταθμίστηκαν από έσοδα από τόκους. Στα κέρδη από τις πράξεις σε συνάλλαγμα σημειώθηκε αύξηση κατά 2,6 εκατ. ευρώ, ενώ τα κέρδη από τις πωλήσεις χρυσών νομισμάτων (λίρες Αγγλίας) ανήλθαν σε 20,2 εκατ. ευρώ, έναντι 5 εκατ. ευρώ το 2009.

Τέλος, στα αποτελέσματα του 2010 καταγράφηκαν και οι μη πραγματοποιηθείσες ζημίες από την αποτίμηση στο τέλος του έτους των χρεογράφων, ύψους 21,3 εκατ. ευρώ, έναντι 5,2 εκατ. ευρώ το 2009. Οι ζημίες αυτές καλύφθηκαν εξ ολοκλήρου από την πρόβλεψη που έχει σχηματιστεί για το σκοπό αυτό.

3. Καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες

Τα καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες στη χρήση 2010 μειώθηκαν κατά 19% και διαμορφώθηκαν σε 141,5 εκατ. ευρώ, έναντι 174,8 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, κυρίως λόγω των μειωμένων αμοιβών από τη διαχείριση τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου (μειωμένος όγκος νέων εκδόσεων).

Αναλυτικά, οι επιμέρους κατηγορίες των προμηθειών απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα.

Καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες	**2010**	**2009**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
3.1΄Εσοδα από αμοιβές και προμήθειες			
– από τη διαχείριση τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου	26,1	56,4	-30,3
– από τη διενέργεια εισπράξεων και πληρωμών για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου	75,9	80,4	-4,5
– από τη διαχείριση του "Κοινού Κεφαλαίου Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και Ασφαλιστικών Φορέων Ν. 2469/97"	31,8	30,9	0,9
– λοιπά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες	9,3	8,7	0,6
Σύνολο	**143,1**	**176,4**	**-33,3**
3.2 ΄Εξοδα για αμοιβές και προμήθειες	**-1,6**	**-1,6**	**0,0**
Σύνολο καθαρών εσόδων από αμοιβές και προμήθειες	**141,5**	**174,8**	**-33,3**

4. ΄Εσοδα από μετοχές και συμμετοχές

Τα έσοδα από μετοχές και συμμετοχές της Τράπεζας στη χρήση 2010 μειώθηκαν σημαντικά και διαμορφώθηκαν σε 12,3 εκατ. ευρώ, έναντι 67 εκατ. ευρώ στη χρήση 2009.

΄Εσοδα από μετοχές και συμμετοχές	**2010**	**2009**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
• έσοδα από την ΕΚΤ			
– έσοδα από τη διανομή του εκδοτικού δικαιώματος της ΕΚΤ	0,0	22,2	-22,2
– έσοδα από τη διανομή των καθαρών κερδών της ΕΚΤ	4,8	41,3	-36,5
• λοιπά έσοδα από μετοχές και συμμετοχές	7,5	3,5	4,0
Σύνολο	**12,3**	**67,0**	**-54,7**

• **Έσοδα από την ΕΚΤ**

Η ΕΚΤ στη χρήση 2010 μετέφερε το σύνολο των εσόδων της από το εκδοτικό της δικαίωμα ύψους 654 εκατ. ευρώ και από το χαρτοφυλάκιο στο πλαίσιο του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων του Ευρωσυστήματος (Securities Markets Programme-SMP) ύψους 438 εκατ. ευρώ για την ενίσχυση της πρόβλεψης έναντι πιστωτικού κινδύνου και κινδύνου από τη διακύμανση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων και της τιμής του χρυσού. Επίσης υπέρ της πρόβλεψης μεταφέρθηκε ποσό 71 εκατ. ευρώ από τα λοιπά έσοδά της. Άρα, το συνολικό ποσό που μεταφέρθηκε για την ενίσχυση της πρόβλεψης ανήλθε σε 1.163 εκατ. ευρώ. Το εναπομένον ποσό από τα καθαρά κέρδη 171 εκατ. ευρώ διανεμήθηκε στις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες του Ευρωσυστήματος και η Τράπεζα της Ελλάδος εισέπραξε ποσό 4,8 εκατ. ευρώ βάσει του μεριδίου συμμετοχής της στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

• **Λοιπά έσοδα από μετοχές και συμμετοχές**

Ανήλθαν σε 7,5 εκατ. ευρώ και αντιστοιχούν σε εισπραχθέντα μερίσματα για τη χρήση 2009, καθώς και σε επιστροφή κεφαλαίου (ΕΧΑΕ) από τις συμμετοχές της Τράπεζας στις εταιρίες: BIS (Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών), ΔΙΑΣ (Διατραπεζικά Συστήματα Α.Ε.) και ΕΧΑΕ (Ελληνικά Χρηματιστήρια Α.Ε.).

5. Καθαρό αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση και την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος

	2010	2009	Μεταβολή
	(σε εκατ. ευρώ)		
– Καθαρό αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση και την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος	-45,2	8,4	-53,6
– Μεταφορά στα έσοδα από την πρόβλεψη έναντι κινδύνων αντισυμβαλλομένων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος	47	45	2
Σύνολο	**1,8**	**53,4**	**-51,6**

Το τελικό καθαρό αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση και αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος του Ευρωσυστήματος μειώθηκε σημαντικά και ανήλθε σε 1,8 εκατ. ευρώ έναντι 53,4 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

Αναλυτικά, η διάρθρωση των επιμέρους μεγεθών έχει ως εξής:

Καθαρό αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση και την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος του Ευρωσυστήματος

Νομισματικό εισόδημα είναι το εισόδημα που συγκεντρώνουν οι ΕθνΚΤ κατά την άσκηση των καθηκόντων τους στον τομέα της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος.

Το ποσό του νομισματικού εισοδήματος κάθε ΕθνΚΤ προσδιορίζεται με υπολογισμό των πραγματικών και τεκμαρτών ετήσιων εσόδων τα οποία απορρέουν από τα στοιχεία του ενεργητικού που έχει στην κατοχή της έναντι της νομισματικής βάσης.

Η νομισματική βάση αποτελείται από τα ακόλουθα στοιχεία του παθητικού:

– τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία,

– υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων της ζώνης του ευρώ σχετιζόμενες με πράξεις νομισματικής πολιτικής,

– καθαρές υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος που απορρέουν από το υπόλοιπο του λογαριασμού δοσοληψιών με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (TARGET2),

– καθαρές υποχρεώσεις που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ.

Ποσά τόκων που έχουν πληρωθεί επί των παραπάνω υποχρεώσεων που αποτελούν τη νομισματική βάση αφαιρούνται από το νομισματικό εισόδημα κάθε ΕθνΚΤ.

Τα στοιχεία του ενεργητικού, των οποίων οι αποδόσεις λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του νομισματικού εισοδήματος, είναι τα ακόλουθα:

– δάνεια σε ευρώ προς πιστωτικά ιδρύματα της ζώνης του ευρώ σχετιζόμενα με πράξεις νομισματικής πολιτικής,

– χρεόγραφα που διακρατούνται για σκοπούς νομισματικής πολιτικής. Πρόκειται για καλυμμένες ομολογίες (covered bonds) πιστωτικών ιδρυμάτων χωρών της ζώνης του ευρώ και χρεόγραφα στο πλαίσιο του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων του Ευρωσυστήματος (Security Markets Programme-SMP). Η απόδοση των καλυμμένων ομολογιών υπολογίζεται σε ημερήσια βάση με το τελευταίο διαθέσιμο οριακό επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος, ενώ για τα χρεόγραφα του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων υπολογίζεται η πραγματική τους απόδοση.

– απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ,

– καθαρές απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος που απορρέουν από το υπόλοιπο του λογαριασμού δοσοληψιών με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (TARGET2),

– καθαρές απαιτήσεις που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ,

– ένα ελάχιστο ποσό διαθεσίμων χρυσού για κάθε ΕθνΚΤ, κατ' αναλογία της κλείδας κατανομής της. Ο χρυσός θεωρείται ότι δεν παράγει εισόδημα.

Στις περιπτώσεις που η αξία των στοιχείων του ενεργητικού, των οποίων οι αποδόσεις λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του νομισματικού εισοδήματος, υπερβαίνει ή υπολείπεται της αξίας της νομισματικής βάσης, η απόδοση της διαφοράς (gap) υπολογίζεται σε ημερήσια βάση με το τελευταίο διαθέσιμο οριακό επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος.

Στο τέλος κάθε οικονομικού έτους, το συνολικό ποσό του συγκεντρωθέντος νομισματικού εισοδήματος του Ευρωσυστήματος αναδιανέμεται μεταξύ των ΕθνΚΤ, κατ' αναλογία των αντίστοιχων καταβεβλημένων μεριδίων συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

Το αρνητικό αποτέλεσμα 45.190.618 ευρώ που προέκυψε για την Τράπεζα το 2010 οφείλεται στο γεγονός ότι το συγκεντρωθέν από την Τράπεζα νομισματικό εισόδημα σύμφωνα με τις διαδικασίες υπολογισμού της ΕΚΤ, ύψους 337.550.327 ευρώ, ήταν μεγαλύτερο του αναλογούντος με βάση το μερίδιο συμμετοχής της στο κεφάλαιο της ΕΚΤ: 292.359.709 ευρώ (βλ. σχετική σημείωση στο στοιχείο 9.4 του παθητικού).

Ο παραπάνω τρόπος κατανομής του νομισματικού εισοδήματος του Ευρωσυστήματος καθιερώθηκε με την απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ 2010/23.

Μεταφορά στα έσοδα από την πρόβλεψη έναντι κινδύνων αντισυμβαλλομένων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος

Στα έσοδα της Τράπεζας της χρήσης 2010 μεταφέρθηκε επιπλέον ποσό 47 εκατ. ευρώ (το 2009 είχαν μεταφερθεί 45 εκατ. ευρώ) από την πρόβλεψη έναντι κινδύνων αντισυμβαλλομένων από πράξεις νομισματικής πολιτικής συνολικού ύψους 149,5 εκατ. ευρώ.

Η πρόβλεψη αυτή σχηματίστηκε αρχικά το 2008 μετά από σχετική απόφαση του Δ.Σ. της ΕΚΤ (18.12.2008) για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερα δυσμενών συνθηκών που επικρατούσαν την περίοδο εκείνη στην αγορά χρήματος, οι οποίες επηρέασαν και τις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος για την παροχή ρευστότητας στο πιστωτικό σύστημα.

Στο πλαίσιο αυτό το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ, τηρώντας τη γενική λογιστική αρχή της συντηρητικότητας, θεώρησε ορθό να δημιουργηθεί μία πρόβλεψη "ως απόθεμα ασφαλείας", ύψους 5,7 δισεκ. ευρώ, έναντι κινδύνων αντισυμβαλλομένων κατά τη διενέργεια πράξεων νομισματικής πολιτικής.

Σύμφωνα με το Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) και της ΕΚΤ, η πρόβλεψη αυτή χρηματοδοτήθηκε από όλες τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες των συμμετεχόντων κρατών-μελών με βάση τα μερίδια συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

Με βάση την ίδια απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ της 18.12.2008, η συνολική πρόβλεψη 5,7 δισεκ. ευρώ θα αναπροσαρμόζεται μετά την ετήσια αποτίμηση των χρεογράφων που έχουν ληφθεί ως ασφάλεια έναντι της χορηγηθείσης ρευστότητας στις τράπεζες που δεν εκπλήρωσαν τις υποχρεώσεις τους.

Το ευνοϊκό αποτέλεσμα από την επανεκτίμηση των ασφαλειών που έγινε τα έτη 2009 και 2010, λόγω της βελτίωσης των συνθηκών στις χρηματοπιστωτικές αγορές σε συνάρτηση με το μειωμένο υπόλοιπό τους λόγω πώλησης μέρους του χαρτοφυλακίου και είσπραξης τοκομεριδίων, οδήγησε σε μείωση του σχετικού κινδύνου και κατά συνέπεια σε μείωση της συνολικής πρόβλεψης του Ευρωσυστήματος από 5,7 δισεκ. ευρώ σε 2,2 δισεκ. ευρώ και στη μεταφορά του ποσού των 3,5 δισεκ. ευρώ στα έσοδα από αχρησιμοποίητες προβλέψεις των χρήσεων 2009 και 2010 των ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος (στην ΤτΕ αναλογεί ποσό 92 εκατ. ευρώ).

6. Λοιπά έσοδα

Τα λοιπά έσοδα μειώθηκαν κατά 6,8 εκατ. ευρώ και διαμορφώθηκαν σε 12,6 εκατ. ευρώ έναντι 19,4 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

Στα λοιπά έσοδα περιλαμβάνονται τα έσοδα του ΙΕΤΑ ύψους 8,7 εκατ. ευρώ που προέρχονται από την παραγωγή προϊόντων για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου (κέρματα, λαχεία, διαβατήρια, έντυπα), το κέρδος ύψους 1,7 εκατ. ευρώ που προέκυψε από την πώληση του ακινήτου του υποκαταστήματος Αγρινίου που μετεξελίχθηκε σε θυρίδα στο πλαίσιο της αναδιοργάνωσης και των οργανωτικών αναπροσαρμογών που γίνονται τα τελευταία χρόνια στην Τράπεζα, καθώς επίσης και διάφορα άλλα έσοδα ύψους 2,2 εκατ. ευρώ που προέρχονται από χορήγηση πιστοποίησης επαγγελματικής επάρκειας, αχρησιμοποίητες προβλέψεις, έκπτωση φόρου κ.λπ.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΕΞΟΔΑ - ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ

	2010	2009
		(σε ευρώ)
ΔΑΠΑΝΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ	319.516.458	332.781.100
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΕΞΟΔΑ	48.198.051	46.498.739
ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΣΩΜΑΤΩΝ ΠΑΓΙΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	13.481.729	59.807.274
ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ	472.865.662	472.228.907
ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΟΔΩΝ	854.061.900	911.316.020

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΕΞΟΔΩΝ

Τα έξοδα στη χρήση 2010 μειώθηκαν κατά 57,2 εκατ. ευρώ (6,3%) και διαμορφώθηκαν σε 854,1 εκατ. ευρώ έναντι 911,3 εκατ. ευρώ στη χρήση 2009.

Ειδικότερα:

• ***Οι δαπάνες για το προσωπικό (μισθοδοσία, ασφαλιστικές εισφορές κ.λπ.) και για καταβολή συντάξεων*** μειώθηκαν κατά 13,3 εκατ. ευρώ (4%) και διαμορφώθηκαν σε 319,5 εκατ. ευρώ έναντι 332,8 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

• ***Οι αποσβέσεις*** μειώθηκαν σε 13,5 εκατ. ευρώ έναντι 59,8 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, λόγω του γεγονότος ότι η χρήση 2009 είχε επιβαρυνθεί με 46,4 εκατ. ευρώ επιπλέον, που αφορούσαν το κόστος εκτύπωσης τραπεζογραμματίων προηγουμένων ετών.

• ***Οι διοικητικές δαπάνες και τα λοιπά έξοδα διαχείρισης*** σημείωσαν αύξηση κατά 3,7% και ανήλθαν σε 48,2 εκατ. ευρώ έναντι 46,5 εκατ. ευρώ το 2009. Στα έξοδα αυτά περιλαμβάνονται κυρίως οι αναλώσεις πρώτων υλών από το ΙΕΤΑ για την παραγωγή τραπεζογραμματίων και εντύπων για λογαριασμό της Τράπεζας, τα έξοδα για επισκευές και συντήρηση κτιρίων, οι προμήθειες μηχανογραφικού και λοιπού εξοπλισμού, ασφάλιστρα και λοιπές τρέχουσες λειτουργικές δαπάνες.

• ***Τέλος, και στη χρήση 2010 οι προβλέψεις*** είναι σημαντικά ενισχυμένες, κατά 472,9 εκατ. ευρώ, για την κάλυψη λειτουργικών κινδύνων και λοιπών υποχρεώσεων της Τράπεζας (βλ. σχετικές σημειώσεις στο στοιχείο 12 του παθητικού “Προβλέψεις”).

ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ

(άρθρο 71 του Καταστατικού)

Τα κέρδη της Τράπεζας στη χρήση 2010 ανήλθαν σε 190,4 εκατ. ευρώ, έναντι 228,2 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, σημειώνοντας μείωση κατά 16,5%.

Το Γενικό Συμβούλιο προτείνει στη Γενική Συνέλευση να διατεθούν τα κέρδη ως εξής:

	2010	2009
	(σε ευρώ)	
Μέρισμα 0,67 ευρώ ανά μετοχή (αριθμός μετοχών 19.864.886)	13.309.473	13.309.473
Έκτακτο αποθεματικό	12.000.000	17.500.000
Πρόσθετο μέρισμα 0,89 ευρώ ανά μετοχή*	17.679.749	34.366.253
Φόρος μερισμάτων**	20.659.482	15.891.909
Υπόλοιπο περιερχόμενο στο Ελληνικό Δημόσιο	126.803.588	147.092.978
	190.452.292	**228.160.613**

* Το συνολικό μικτό μέρισμα της χρήσεως 2010 ανέρχεται σε 2,60 ευρώ ανά μετοχή, έναντι 3,20 ευρώ της χρήσεως 2009.
** Ο φόρος μερισμάτων υπολογίστηκε με συντελεστή 40% σύμφωνα με τον ισχύοντα φορολογικό νόμο 3842/23.4.2010, άρθρο 13. Σε περίπτωση τροποποίησης των ισχυουσών διατάξεων φορολόγησης των διανεμόμενων μερισμάτων πριν από την καταβολή τους, θα προσαρμοστούν αναλόγως τα ποσά του φόρου και των μερισμάτων.

Αθήνα, 14 Μαρτίου 2011

Για το Γενικό Συμβούλιο
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΡΟΒΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΤΗΝ 77η ΕΤΗΣΙΑ ΤΑΚΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΙΣ 27 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2010

(ΜΕ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΟΝ κ. ΓΕΩΡΓΙΟ Α. ΠΡΟΒΟΠΟΥΛΟ, ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ)

1. Εγκρίθηκαν:

- η Ετήσια Έκθεση του Διοικητή, ο Ισολογισμός και οι λοιπές Οικονομικές Καταστάσεις χρήσεως 2009, καθώς και η σχετική Έκθεση των Ελεγκτών,

- η διάθεση των καθαρών κερδών ύψους €228.160.613, ως εξής:

— για μέρισμα €0,67 ανά μετοχή σε 19.864.886 μετοχές	€13.309.473.-
— για αύξηση του έκτακτου αποθεματικού	€17.500.000.-
— για πρόσθετο μέρισμα €1,73 ανά μετοχή σε 19.864.886 μετοχές	€34.366.253.-
— για φόρο μερισμάτων (άρθρο 6 Ν. 3296/2004)	€15.891.909.-
— υπόλοιπο περιερχόμενο στο Ελληνικό Δημόσιο	€147.092.978.-

2. Ανακοινώθηκαν:

- η εκποίηση των μετοχών που προέκυψαν από τα αδιάθετα κλασματικά υπόλοιπα της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας (Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 8/10.6.2008, ΦΕΚ Α′ 107/11.6.2008).

- οι συμβάσεις που υπέγραψε η Τράπεζα με το Ελληνικό Δημόσιο, πιστωτικά ιδρύματα και οργανισμούς.

3. Καθορίστηκαν:

- η αποζημίωση και τα οδοιπορικά έξοδα των μελών του Γενικού Συμβουλίου, καθώς και

- η αμοιβή των Ελεγκτών για τη χρήση 2010.

4. Απαλλάχθηκαν:

- από κάθε προσωπική ευθύνη τα μέλη του Γενικού Συμβουλίου και οι Ελεγκτές για τα πεπραγμένα και τη διαχείριση του έτους 2009.

5. Εκλέχθηκαν:

- **Σύμβουλοι:** Ιωάννης Γοζαδίνος και Γεώργιος Κασιμάτης
- **Ελεγκτής της Διαχείρισης του έτους 2010:** ERNST & YOUNG A.E.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ 2005-2010 (31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ)

ΚΛΑΔΟΣ	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Διοίκηση	6	6	6	6	6	5
Οικονομολόγων	38	40	39	30	25	24
Λογιστικός	1.155	1.060	1.123	981	923	896
Ταμιακός	883	843	815	742	693	705
Τεχνικός	293	280	277	258	238	223
Δικηγόρων	32	32	36	34	35	41
Δακτυλογράφων	33	22	19	17	9	4
Ασφαλείας	320	356	342	333	322	300
Βοηθητικού προσωπικού	56	48	35	31	28	47
Καθαριστριών	86	79	71	62	55	6
Γενικό σύνολο	**2.902**	**2.766**	**2.763**	**2.494**	**2.334**	**2.251**

ISSN: 1105 - 0497